

"אֵלֹהֵי שָׁמַיִךְ לֹא יִרְאֶה אֶדְנִי אֱלֹהִים דִּבֶּר מִי לִי וְעַתָּה" (שמו"א פרק ג' ד')

שאלות ותשובות

אריה שאג

בסייעתא דשמיא

ספר

"אריה שאג"

שאלות ותשובות חידושים וביאורים
מכבוד רבן של ישראל שר התורה והיראה

רבינו הגדול

מרן

הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א
בעל ה"דרך אמונה"

נערך ונסדר בס"ד ע"י
אהרן אריה בלאאמו"ר הרה"ג רבי יוסף שליט"א כהן
פעיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ט

"אֲרִיָּה שִׂיאָג מִי לֹא יֵירָא אֲדֹנָי אֱלֹהִים

דְּבָר מִי לֹא יִנְבֵּא"

(עמוס פרק ג' ח')

אבקש מכל לומד ומעיין בספר זה, אם ימצא בדברי איזו טעות, הן בגמרא, הן בהלכה, הן בסברא, הן הערה או הארה, והן מראה מקום, אשמח מאד אם יואיל בטובו להודיעני. ואקווה להשי"ת שבס"ד אתקנו, ושכרו מובטח לו מנותן התורה.

ספר שנמצא פגום,
ניתן להחליפו אצל המחבר

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

ניתן להשיג הספר :

052-7698767	בירושלים
050-4162599	בגבעת זאב
054-8420612	בבני ברק
054-8403820	בביתר
08-9741898	בברכפלד
052-7146309	בצפת

©

כל הזכויות שמורות

אהרן אריה כהן

052-7698767

a0527698767@gmail.com

הסכמת מרן שליט"א

בס"ד

בט' צ' שבט תשנ"ו ע"נתי מעט ספרים לא ידעתי
הר"ה ל' אהרן אה"ל פון גליצא-אזריה שא"ג
מתבודד אהרתי לו דמקד וישניק ויהיג אכתי
אם הערות נפלאות ואני מכיר את המהדר
גליצא ואמר איתו זה אני דמקד ע"י המהדר
אבות אלה גם הספר ה' למנוח א"ל אכן א"ל
ידי תיכון אמו אהרתיס אהרתיס יסמכו א"ל
אמרו זיכרו המהדר אהרתיס אהרתיס דייק גליצא

מכתב עוז חביון מעולפת ספירים אשר יסודו על אדני פז מזוקק שבעתיים
מאת הרב הדיין המוסמך המפורסם בגאון עוזו על פני תבל

DANIEL YAAKOVZAR
DAYAN BET DIN TZEDEK OF FLATBUSH
BROOKLYN, NY

דניאל יעקבזר
דיין ומורה צדק בבד"ץ פלטבוש
מח"ס קוצמרים בן זורין וספר איש חמודות על הרמב"ם וש"ס

בסייעתא דשמיא ועזר ממעל

בששי⁽¹⁾ בשבת שנים ועשרים יום לירח אב⁽²⁾ הרחמן⁽³⁾ שנת תשע"ח
שהוא סמוך ונראה ליו"ד קדישא דמרן רבינו בעל קהלות יעקב אשר
מלבד שזכה בענוותנותו הגדולה לקדושתו הנשגבה ושספריו המה יסוד
לכל עמלי התורה זכה נמי לבן שהאיר ומאיר את עם ישראל קדושים
בספריו המרובים, וגם בעוצם התמדתו התמידי שהוא לאות נס ופלא
ה"ה מרנא ורבנא מרן רשכבה"ג נר ישראל הפטיש החזק עמוד הימיני
הענוותן⁽⁴⁾ השי"ח קניבסקי יחשל"א [יחי שמו לעד אמן].

-
- (1) ודבר פלא כותב בעיון יעקב (יומא ל"ה ע"א) שבימי ששי הקור מתגבר יותר משאר ימי השבוע וסימנך "וקרקר כל בני שת".
- (2) ובחתם סופר על גליון שו"ע או"ח סי' קנ"א סעיף א' איתא ד(בירושלמי תענית פ,ד הל' ה' דף כ"ג.) יש סמך להמנהג שמיום ט"ב ואילך מתחיל חודש אחר ואנחנו קורין לו חודש מנחם, ע"כ, ובמקום אחר מצינו שכתב לאמור שמתחיל מיום יו"ד באב וזה לשונו: רגילים לחדש שם החדש מיו"ד אב ואילך לקרוא לו מנחם, אשר מי זה יורה דעתו שחלק השני של החודש נקרא "מנחם" לבד ולא "מנחם אב", ועיין לו עוד בדרשות חלק ב' דף של"א. וכן כתב בכמה תאריכים בתשובותיו.
- (3) וכתב לאמור במועד לכל חי (סימן י') למרן החבי"ף בחדש זה יכוין לתקן מדת הוד כמ"ש בספר מעשה הצדקה, ויזהר ביותר לכבד ללמודי תורה (סימן ב').
- (4) אשר כתב בספר אור גנוז (להרה"ק המפורסם ר' שלום משאץ זצוק"ל לונדון, פ' קדושים) בפסוק קדושים תהיו כי קדוש וגו' ותבות כי קדוש אני מרמזים על ענוה, שאל ידמה ילוד אשה קצר ימים ושבע רוגז שיוכל לבא לקדושת השי"ת וידע אחרי כל המעשים טובים שלו שעדיין הוא מבחוץ ולא התחיל עדיין ליכנס בפנימות הקדושה. ומדבריו יוצא אשר מדת הענוה לא לומדים, רק מי שלומד תורה ומקיים המצוות ומתנהג כמו שצריך מגיע למדת הענוה בשלמותה. ואגב זה לשון החת"ס סופר בתשובות חלק חו"מ סימן כ': ותלמידי מרע"ה צריכים להיות ענוים ושפל רוח, ואז יגביהם ה'.

ברישא דבבא אקדם בבואי פנימה, דאיסתפיתי ודחילית⁽⁵⁾ בפחד ואימא, (כפירוש התרגום על הפסוק באיוב (לב, ו) על כן זחלתי ואירא) לפני ולפנים בקודש קדשים. כי אנא עבדא תולעת ולא איש ואי תימא הלא בעל איש חמודות אתה, איכא למימר חדא דהלא הוא בכתבים ובספרים וזאת שנית דאיש בוש"ת מלאה בושה וכלימה, אי הכי איך ארים ראשי וקולי אשר כציפור מצפצף וכעת בקול התור רעש גדול כשופר בחוצות ובחצרות וידי לידי מרתת ומזיע בבוא"י בפתיח"ה דאשר איש בו"ר בדברי סו"ח כמוני עדיין לא ידע לאחוז בק"ן ובקולמוס סופרים ובא בעט"ו עט ברזל לחקוק דיבורים ודברים לדורות מלבד לשפוך דיו על נייר ריק ונקי, הלא די"ו לעבד"א דרבנן ותלמדיהון להו"י כרבותא כדין (יומא פ"ד ע"ב) כל דפריש מרובא פריש.

וכל כי כהאי גוונא אמרי עליו רבנן סבורא"י דכל שאינו ראוי למיל"ה בעתה האי עידנ"א מעכבת בו, מי שמע כזאת, אשר כל השומע תצילנה אזניו הלא לחרפה יחשב לנו, הלא כולנו כאחד ממש יונקים מבאר מים רבינו חיים לעד, ומלבד כל זה כל הרואה עומד בתימא ויחד יאמרו איש לרעהו מי זה ועל מזה הראיתם קטן ינק שעדיין יונק מעניק למינקת⁽⁶⁾ הלא דבר הוא.

אכן האספו ואגידה לכם (בראשית מט א) את אשר קרא אותי, דהנה כלפני שנתיים ימים עומד הרב המחבר הרב אהרן אריה כהן בדעתו התקיפה ומפציר בי בכל מיני אופנים הן בכתב הן בעל פה לבוא במכתב עוז חביון (ע"ד הכתוב חבקוק ג ד) ותרגומו שם נגלה עזו שהיה חבוי למפרע בסתר עליון, לרגל ספרו שו"ת אריה שאג, אשר הוא שאלות עם תשובות עם מרן רבינו הגדול רבין חסידא הפטיש החזק גדול מרבן שמו, גאון הדור עוד מלפנים שנים רבות אשר זכינו בדורינו לחיות עמו בתקופתו הרמה ונשגבה. והנה אחרי רואי כל זאת ראיתי והתבוננתי

(5) ואין הכוונה אלא מכוונת למה שמובא בתוספ' הרא"ש בשם הראב"ד, כלומר מפני יראתו הייתי מעיין בשמועתי יפה ולא הייתי מיקל בה, ועתה ממני אירא אולי אשגה תמיד ואחטיא את הרבים ונמצא שהוא היה מזכה אותי.

(6) אשר על כגון דא קבלה ביד מרן גאב"ד ירושלים פוסק הדור בעל מנחת יצחק לא להתעסק בשאלת מיינקת חברו כדברור לכל הלומדים את ספרי דבי רב בכל עשרה חלקיו. וכן מובא בשו"ת גלי הים (שורש ה') נספח לספר הנפלא מאוד 'בתים לבדים' מאת כ"ק האדמו"ר משאץ בני ברק. ובחיבורי הקטן עדיין בכת"י עמל רב על ליקוטי תשובות מנחת יצחק הרחבנו שם.

דמכעט דאין לי ברירה רק בדאורייתא, וביני וביני עדיין הספר עומד כאבן שאין לו הופכים ונפקא מיניה דמתורתו של רבינו הקדוש עומדת בקרן זוית, אז אמרתי לגשת אל המשב"ח הקודש לבל אשר עוון וחטאת.

והנה הגם דלא נעשה כן בבית דיננו הצדק לבוא בכתוב"ת גס"ה כגון דא על רבין חסידא מרנא ורבנא רבינו הגרח"ק י"חי ש'מו ל'עד א'מן אשר כתב עליו בכרם שלמה⁽⁷⁾ (כהן, ח"א שאלות אקטואליות על חו"מ, סי' י"ט דף קי"ג) בזה"ל: וגם אני שמעתי בשנת תשס"ט מהרה"צ הגר"ר שריה דביליצקי שליט"א שאמר, שבדורינו יש לברך ברכת אשר חלק מחכמתו ליראיו על שלשה, והם, מרן רבינו עובדיה יוסף שליט"א (זצ"ל), מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. [עכ"ל זהורית, (ועוד ראה מש"כ על זה בשו"ת יביע אומר ח"ז חו"מ סי' י'), יש ליישב חדא דאחשוב שפנה אל דל כמוני משום שהנני יושב על מדין יחד עם מרנן ורבנן הלא המה רבינו שבגולה בעל מאזני צדק (זילבער) שהיה עוד בימי רביה"ק מהרי"ט מסאטמאר זצוק"ל בעל הגאולה, [אשר כתב עליו (בספר אגרות שלום, מכתבים מאת הגה"ק רבי שלום משאץ זצ"ל, ואח"כ בלונדון ושם מנו"כ, מכתב ריח דף רסט) "שהאמת שהוא נדיב גדול ולב טוב"], ריש בי דינא רבא דהתאחדות הרבנים דארה"ב וקנדא, ואתו עמו הגאון המופלג מאד מעמיק ומחדש נפלא (כלשון בעל שבט הלוי) בעל מגד יהודה, וגם פעמים רבות בעצת חכמים חכם הרזים מורי ורבי כבוד ה' מלא מהרי"ד הארפענעס שליט"א ולך עיין במה שעמלתי בספר 'עמל רב' על ספרו ישראל ואורייתא (מהדורת זאינץ), נוסף לצירוף עם מהרי"ט מליאון בעל מראות ישרים אשר עוד בימי מרן רשכבה"ג בעל היביע היה סומך על פסקיו, כמו שכתבתי בהסכמתי בריש ספר צלותא דשמואל (כהן). וכן עי' בחלק ג' שם אשר חמיו של רבינו הגרח"ק, רבן של ישראל הגריש"א זצוק"ל, אשר כשבא אליו שאלה חמורה בעניני אישות שלח אותם להרב מליאון שליט"א.

ועוד דין רפיש מדבית אבא שליט"א כי גם בן דודו היה הולך תדיר לבית צדיקים עוד לאביו של רבינו שליט"א, בעל הקהלות יעקב לקבל ברכות מפיו, ועל כן מן הנכון והיושר לבוא בכתובים והבן.

(7) ועיין מה שכתבנו עליו בכרם שלמה (הגדש"פ).

וזאת למודעי די בכל אתר שדבר של מלכו של עולם מגיע ויגיע כי ידעתי בידיעה ברורה ודעת צלולה כי אנא עבדא עניא בתורה דאין כאן מקומי לבוא בזבחי פה-סח, אבל דא עקא דהגם שאנחנו לא נדע מה נעשה עם הרב המחבר באשר הוא שואג כאריה כשמו כן הוא, אנא דניאל בגובא דאריותא קאי ונומתי לו דכן הדברים (כלשון המשנה יבמות פרק טו משנה ז') אין הכי נמי כבוד התורה בעשה. זאת מלבד ד"לפוטרו בלי כלום אי אפשר כדחז"ל בחולין (כז:). וממש הדבר כמו שצווח המהרש"ם⁽⁸⁾ בשו"ת שלו (חלק יו"ד סימן צז): הוא היודע והוא עד כמה קשה עלי להיטפל בענין זה וכו', אבל מה אעשה כי הדבר קשה יותר להעלים האמת ולהתיר מלהציל וכו', וכבוד הרבים עדיף", עד כאן לשון זהורית. ואנא עבדא שועל השואל האם יש כבוד הרבים יותר מהפצת תורה בפרט תורת מרנא ורבנא רבינו השי"ח יחשל"א.

וברשותכם הבוא נבוא להעריך את אהבת תורתנו דנעשה דיליה וכאשר טעמתי מעט ממתק חידושי שהמה נטף ושחלת וחלבנה באשר קנ"ה לו קינמון (ברמב"ם, הל' כלי המקדש פ"א, והקינמון הוא עץ שבא מארץ הודו כו') עם מור"ה ובא יור"ה וקציעה (ריחה נודף ערב ומבושם כקציעה של בשם, רש"י איוב מב יד) בכל מקצועות התורה הקדושה.

ואחרי כל שבחא דלעיל מי בר דעת לא יקח ספרא הדין מבית הדפוס, אפילו בעודו בכף המדפיסים, והגם דמי אנכי כי יעלה על במוותיו, לעטר בשוק פירותיו, מובטחני כי "בעודו בכפו יבלענו, ועטרה לראשו יענדנו", כמו שכתב הייטב לב לספר מנוחת אשר. ותקותינו חזקה כי הספר הזה מרוב חביבותי גבן בני תורה לא ישאר אפילו ממנו כשאור מן העיסה כי הוא קיום לעולם התורה.

והיות שאין בית המדרש בלא חידוש כמ"ש בפרק הכל חייבין (חגיגה ג' ע"א) ולרבות חביבותיה דבעל ארי' שאג גבן אמרתי לשנות כאן שתי הלכות. א. דיוצא מספר ארחות יושר (להרב יצחק מולכו, פי"ב) דצריך לקנות ספרים לפי סדר העדיפויות ההלכתי שבלימוד התורה ולהקדים ספרי פסקי דינים והתעוררות אמונה ומוסר לשאר דברי תורה, אשר האי ספר נכלל בה. ב. בזמנינו מקיימים מצות כתיבת ספר תורה על ידי כתיבת

(8) ואגב עיין בחיבורי הקטן "עמל רב" בריש סימן רל"א על קונטרס תיקון העולם במשפט שלום מה שהוספנו שם עליו בתוספות כל שהוא.

ספרים וגם על ידי קנייתם. כדמוכח בלבוש (יו"ד סי' ע"ר). ובשלחן גבוה (יו"ד שם ס"ק י"ג) מפרש את דברי הרא"ש לכתוב לאו דוקא אלא ר"ל לקנות. וכן עיין בסמיכה לחיים למרן החבי"ף (יו"ד סי' ו') מאחר שביארנו דעיקר המצות של כתיבת ס"ת היא ספרי הש"ס והפוסקים... דלגבי תורה שבע"פ לא קפדינן אכתיבה אלא אקניה.

הן כה דברי המדבר לכבוד הרב המחבר פה מתא ברוקלין דיתבא על כף ימא⁽⁹⁾ ועל נהר איסט ריויר ועל מי נהרות.

(9) דאית לה עבירות נוספות משאר מקומות כמו שכ' מרן החבי"ף בספרו מל"ח בדף ק"ב.

נב. מטעם אפס מקום אכתוב רק שני הערות קטנות, בענין מש"כ בדף תרנ"ט, אי מכבד אביו ואמו יחד הוי ב' מצות, אפשר לציין לדברי ספר חלקת אפרים (ראזען, דף רל"ט) שחקר מי עדיפא מצות האב לאחר מיתה או מצות האם בחי', והביא שם דברי הנוב"י (מהד"ת אה"ע) דלעולם חי עדיפא ממת אף במת אביו ואמו חי. ובענין מש"כ בדף תש"ו לענין גזירת ציפורניים בלילה, הביא בספר יקרא דשבתא (פרק י"ג אות ח') בשם הסבא קדישא מויזניץ בעל אהבת ישראל זצ"ל, שאדם שמקפיד לקצוץ את ציפורניו מידי ער"ש באופן תמידי, מובטח לו שלא יסבול מצער גידול בנים.

מפתחות

תורה א	תלמוד בבלי קנה
חומש בראשית א	מסכת ברכות קנה
חומש שמות מו	מסכת פאה קפה
חומש ויקרא סח	מסכת כלאים קפו
חומש במדבר עו	מסכת שביעית קפט
חומש דברים צא	מסכת שבת קפט
נביאים קא	מסכת עירובין רנא
ספר יהושע קא	מסכת פסחים רסב
ספר שופטים קט	מסכת ראש השנה רצד
ספר שמואל א' קיא	מסכת יומא רחצ
ספר שמואל ב' קטז	מסכת סוכה שה
ספר מלכים א' קכד	מסכת ביצה שיב
ספר מלכים ב' קכח	מסכת תענית שלג
ספר ישעיה קכט	מסכת מגילה שמא
ספר עמוס קלד	מסכת מועד קטן שנד
ספר עובדיה קלד	מסכת חגיגה שנה
ספר יונה קלד	מסכת יבמות שנו
כתובים קלו	מסכת כתובות שנח
ספר תהלים קלו	מסכת נדרים שסא
ספר משלי קלט	מסכת גיטין שסג
ספר איוב קמא	מסכת קידושין שע
שיר השירים קמא	מסכת בבא קמא שעה
מגילת רות קמב	מסכת בבא מציעא שעז
מגילת קהלת קמד	מסכת בבא בתרא שפא
מגילת אסתר קמה	מסכת סנהדרין שפז
ספר נחמיה קמז	מסכת מכות שצז
ספר דברי הימים א' קמז	מסכת שבועות תב
ספר דברי הימים ב' קנא	מסכת עבודה זרה תב

מסכת הוריות תו	דיני מצת המצוה תקפו
מסכת אבות תז	תענית בכורות תקפו
מסכת זבחים תח	דיני הסיבה וארבע כוסות תקפז
מסכת מנחות תח	דיני כוס ראשון ואילך תקפח
מסכת חולין תט	יתר דיני הסדר תקפח
מסכת בכורות תיג	שלא לשתות אחר ארבע כוסות תקפח
מסכת תמיד תיד	דינים הנוהגים בימי העומר תקפט
מסכת מידות תטז	סדר תפילת חג השבועות תקפט
מסכת נדה תיז	דיני הכנה ביום טוב תקפט
שלחן ערוך תיט	הכנה מיום טוב לחבירו תקצ
דין השכמת הבוקר תכא	דברים האסורים לעשות ביו"ט תקצ
הלכות ציצית ועטיפתו תכח	דין ביצה שנולדה ביום טוב תקצא
הלכות תפילין תלט	דברים האסורים לטלטל ביום טוב תקצא
הלכות ברכות השחר וקריאת שמע תמח	דיני עירוב תבשילין תקצא
הלכות תפילה ברכת כהנים וקריאת התורה תנג	דיני שמחת יום טוב תקצב
הלכות נטילת ידים וסעודה וברכת המזון תעא	דיני כיבוס בחול המועד תקצג
הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות תעט	דיני כתיבה בחול המועד תקצג
הלכות שבת תצ	מנהגי תשעה באב תקצג
הלכות עירובין תקעב	לעשות זכר לחורבן תקצד
תפילת ראש חדש תקפא	דין תענית ציבור תקצד
ברכת הלבנה תקפב	ליל ראש השנה תקצה
הלכות חודש ניסן תקפב	דיני שופר של ראש השנה תקצה
הלכות זמן בדיקת חמץ תקפג	סדר תפלת מוסף דר"ה תקצו
ברכת בדיקת חמץ תקפג	תענית בראש השנה תקצו
בדיקת חמץ תקפד	שיפוי חבירו בערב יוה"כ"פ תקצז
דיני אחר הבדיקה תקפד	סדר הוידוי במנחה בערב יו"כ תקצז
המשכיר בית לחברו על מי חל חובת ביעור תקפה	איסור רחיצה ביום כיפור תקצט
מי שמוצא חמץ בתוך המועד תקפו	דין חולה ביום הכיפורים תקצט
	סדר תפילת מנחה של יו"כ תר
	סדר מוצאי יום הכיפורים תר

עניינים ביורה דעה תרנ
 ענייני מזוזה תרנא
 ענייני מאכלות אסורות תרנג
 ענייני עבודה זרה תרנה
 ענייני ריבית תרנו
 ענייני נדרים תרנח
 ענייני כיבוד אב ואם תרנט
 ענייני תלמוד תורה תרס
 ענייני גניזה וכבוד הספרים עתר
 ענייני צדקה ומעשר כספים תערב
 ענייני ברית מילה ופדיון הבן תרעו
 ענייני זרעים תרומות ומעשרות תרפ
 ענייני שמן שריפה תרפד
 ענייני אבלות ועילוי נשמה תרפט
 עניינים בחושן משפט תרצב
 ענייני נזיקין תרצב
 ענייני השבת אבידה תרצד
 ענייני בין אדם לחבירו תרצו
 ענייני לשון הרע תרצז
 ענייני תשובה ומוסר תרצט
 ענייני סכנה וכדומה תשב
 ענייני מצוות תשט
 ענייני חינוך תשטז
 ענייני הוראה תשיז
 ענייני גאולה תשיט
 עניינים שונים ברמב"ם תשכא
 עניינים שונים תשכד
 מפתח כותרות תשמג

הלכות סוכה תר
 ממה צריך להיות הסכך תרא
 דיני דפנות הסוכה תרב
 דיני ישיבת סוכה תרה
 מי הפטורים מיישיבת סוכה תרה
 דיני לולב תרו
 דברים הפוסלים באתרוג תרו
 דיני נטילת הלולב וברכתו תרח
 דין קטן היודע לנענע לולב תרט
 סוכה ונויה בשמיני תרי
 סדר הדלקת נר חנוכה תרי
 שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה תריג
 הדלקה עושה מצוה תריד
 דין תענית אסתר תריד
 דיני חיוב קריאת המגילה תרטו
 דין כרכים המוקפים חומה תרטו
 דיני קריאת המגילה תרטז
 דיני כתיבת המגילה תריז
 דיני ברכות המגילה תריז
 דין מעות פורים לעניים תריח
 דיני סעודת פורים תריט
עניינים שונים תרכ
 כללים בש"ס ובהלכה תרכ
 עניינים באורח חיים תרכד
 ענייני תפילה תרכד
 ענייני ברכות תרלה
 ענייני שבת תרלה
 ענייני מועדים תרמה
 ענייני פסח תרמוז

בס"ד

"עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ"

בשער הספר

ישתבח הבורא ויתפאר היוצר, אשר בחר בנו מכל העמים, והנחילנו חמדה גנוזה ויקרה, חכמה מפוארה, ליהודים היתה אורה, אורה זו תורה – לעובדה ולשומרה. וחיי עולם נטע בתוכנו.

ברוך השם כי הפליא חסדו לנו, להתעסק בקדשי הקדשים, ולתת היום ברכה לפני שוקדי התורה, המשתוקקים ותאבים לכל אות ומילה מתורתו של חכם הרזים, גדול בארזים, הגאון האמיתי אשר כל רז לא אניס ליה, חמדת כל ישראל, מרעיש תבל ומלואה בתורתו, בצדקותו ובחסידותו, מרא דכולא תלמודא, הגאון המופלא הוא כבוד ה' מלא, סיני ועוקר הרים, שר התורה, רבן ומאורן של ישראל

מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

"ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור"

מה אשיב לה', כל תגמלוהי עלי, אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, על הזכות הגדולה שנפלה בחלקי ברחמי ה' העצומים, דמן שמיא קא זכו לי, לגלות אמרות טהורות והיו למאורות, מתורתו ומחידושיו של רבינו שליט"א.

גליא לדריעה ונפל נהורא בבי מדרשא, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, שהחינו וקיימנו והגיענו לעמוד בפתח הספר "**אריה שאג**", אשר שמו ניתן ע"י רבינו שליט"א, ובו מכתבי קודש וחידושים נפלאים, חריפים ומתוקים, פשטים וביאורים על התורה ונ"ך, ש"ס ופוסקים, המאירים ושמחים ומזהירים בדברי תורתנו הקדושה, אשר יצאו מתחת יד קדשו של רבינו שליט"א.

חסד גדול עשה עמנו האל יתברך שמו, ששתל לנו צדיקים בכל דור ודור, וכמאמר רבותינו ז"ל (יזמא לה:), ראה הקב"ה שצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור. כדוגמת רבינו שליט"א, שהוא בבחינת סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. על דרך שכתב בספר "עלי שור", (חלק א' עמ' נ"ז), "שהסימן הנצחי שהשכינה שורה בישראל, הוא המצאם של גדולי ושלומי התורה והמעשה, בכל דור ודור. הזכות הגדולה ביותר שאדם יכול לזכות אליו, הוא שיזכה לראות מקרוב אדם גדול דורש ומבקש האמת, לא

ינוח עד שיצליח להתקרב לאדם גדול, ויתבונן בתורתו ובהנהגתו, שהרי קרא ושנה ולא שימש ת"ח, דומה כמי שנעלמו ממנו סתרי תורה, ועדיין בחוץ הוא עומד... מיסודי האמונה הוא ממש להתלמד להבחין בגדול אמיתי בתורה, להתקרב אליו ולהיות משמש ת"ח, כי גדול שימושה יותר מלימודה".

ועיין ילקוט שמות (רמז קע"ג) על הפסוק "ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך" – "אם נאמר אהיה עם פיך למה נאמר הוריתיך, ואם נאמר הוריתיך למה נאמר אהיה עם פיך, אלא אהיה עם פיך – זה פתיחת פה, ומענה לשון הוריתיך – זה גנזי חכמה". במאמרם זה הורונו חז"ל, לבאר את כפילות הלשון שנאמר למשה רבינו ע"ה: "ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך" וגו' (שמות ד' י"ב). ומתוך דבריהם אנו למדים כי השפעת השכינה למרע"ה נמצאת בכפליים, הן בגנזי החכמה הטבועים בלבו, והן בסיעתא דשמיא למוצא שפתיו ולנביעת מעיינות החכמה שבו. ואף שעיקרי הדברים נאמרו במשה רבינו – אבי הנביאים, כבר הובא בזהר הקדוש ובדברי חז"ל בכמה מקומות, שכל התלמידי החכמים וגדולי הדור, באים הם מכוחו של משה רבינו, וכמו שאמרו "משה שפיר קאמרת".

שלא מן הצורך הוא, להרחיב בשבח מעלת הספר הנוכחי, השאוב כולו ממקור מים חיים, בארו הטהור של רבינו שליט"א, הנודע כאחד מגדולי הגאונים האדירים שנתברכו בהם עם ישראל, בדורות האחרונים, מרא דכולא תלמודא כבר בהיותו בחור כעדות מרן החזו"א זיע"א, וספריו הרבים המחזירים אהבת תורה ויראת שמים ומידות טובות לכל המעיין בהם. עתירתנו, שהקב"ה יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, עד ביאת גואל צדק, אמן.

אין תחום מתחומי התורה שעליו לא נגה אור תורתו של רבינו. אם בפשט, אם בדרש, אם בעומק, אם בפלפול, אם בהלכה, אם באגדה, כל חידוש הוא פנים חדשות בעולם התורה. כדגים שבים הגדול אשר תאבים לכל טיפה חדשה, וכדאיאת בבראשית רבה (ויחי צ"ז ג'), "מה דגים הללו גדלין במים, כיוון שיורדת טיפה אחת מלמעלה, מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כך הם ישראל – גדלים במים, בתורה, כיוון שהם שומעים דבר חדש מן התורה – הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון", וכפי שביאר הגרנ"צ פינקל זצ"ל, שאף שלדגים יש ים שלם – אע"פ כן הם קופצים ועולים לקראת כל טיפת מים, כי כל טיפה וטיפה היא התחדשות.

והנה, דרכו של רבינו שליט"א לענות בקיצור נמרץ, וכידוע לכל הרגילים בתשובותיו של מרן שליט"א, שיש לו כח גדול ב'לקצר', ופעמים שבכמה מילים – יש עומק, שאחרים כותבים אותו בכמה שורות, ויש דקדוק גדול בדבריו הקצרים. וכבר המליצו

על רבינו את דברי המשנה במקוואות (פ"ה מ"א), "מעין מטהר בכל שהוא". וענין ברמב"ם הלכות דעות (פ"ב ה"ד), וז"ל: "וכן בדברי תורה ובדברי חכמה, יהיו דברי האדם מועטים וענייניהם מרובים, והוא שציוו חכמים ואמרו (פסחים ג): לעולם ישנה האדם לתלמידיו דרך קצרה". ועי' מש"כ הרמב"ם בריש מאמר קידוש השם: "כי מחמלתנו על החסד אשר נתחסד בו עמנו האל יתברך כלומר הדיבור בלשון... ראוי לו לאדם שיחמול על דבורו יותר מחמלתו על ממונו, ושלא ירבה בדיבור וימעיט הענין, וכבר גינה החכם ע"ה ריבוי הדברים ומיעוט הענין ואמר (קהלת ה' ב') "כי בא החלום ברוב ענין וקול כסיל ברוב דברים". וידוע ג"כ מש"כ הרמב"ם במאמר תחיית המתים: "לו היה אפשר לי לשית התלמוד כולו בפרק אחד, לא הייתי משים אותו בשנים".

וכאן המקום לציין, מה ששח פעם מרן ראש הישיבה הגאון ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, באוזני מגיד המישרים ר' שלמה לוינשטיין שליט"א. וכך סיפר הרב לוינשטיין: "נכנסתי פעם למרן ראש הישיבה ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל בחול המועד פסח, הוא סיפר באותה הזדמנות כמה וכמה סיפורים, שמשמעותם היתה שלמרן החפץ חיים זצוק"ל היה רוח הקודש. העזתי פני ושאלתי: ובדורנו יש משהו עם רוח הקודש? הוא שקע במחשבה והשיב: רוח הקודש אינני יודע, אבל יש אדם שדבר השם ישנו בפיו, זה רבי חיים! הוספתי ושאלתי: ודוקא הוא, הלוא הוא הצעיר מכולם! השיב כך: אתה יודע שהוא תלמיד שלי... עניתי: כן, לכך התכוונתי, אז מדוע דוקא מצביע הרב על הצעיר שבחבורה? שוב שקע במחשבה והשיב: ככלות הכל, במידות והתמדה הוא מיוחד".

כתיבת הספר נמשכה על פני כשבע עשרה שנים. בכל פעם שהייתי מתקשה באיזה ענין דרך לימודי, שלחתי את השאלה למרן שליט"א, והוא ברוב טובו וענוותנותו שלח לי את התשובה. מכיון שרוב השאלות נכתבו בעת שלמדתי את הענין, קודם העיון הראוי, על כן יש ביניהם גם דברים פשוטים, אך בטוחני שהעובר בין דפי הספר, ימצא בו גם כמה דברים חדשים, ואין בית המדרש בלא חידוש. וכבר ידוע בשער בת רבים, כי יש מתשובותיו של רבינו שמקופיא נראות כפשוטות, אך לאחר עיון רואים בהן עמקות נפלאה. וכל בר דעת יכול לבדוק זאת בעצמו, שלאחר שלמד את השאלה והתבונן בה, יחשוב מה יש לתרץ בזה, ורק אחרי כן יראה מה השיב רבינו בזה, ועי"כ יראה את אמיתות ועמקות דברי מרן שליט"א. לאחרונה שלחתי למרן שאלות בתנ"ך – מהם הטעמים בקרי וכתבי וחסר וכו' בפסוקים, וסיפר לי נכדו שיחי', שכאשר נתן למרן פעם אחת מכתב ששלחתי בשאלות אלו, אמר לו שלכזה מכתב צריך יותר הרבה זמן, וא"א לענות עליו כעת, אלא בזמן מרווח יותר.

עוד עלינו להקדים, כי לא נמנענו מלהדפיס אף תשובות הסותרות זו את זו, דיש לומר כי כך סבר רבי בזמן זה, וכך סבר רבי בזמן אחר. וראיתי לא' מגאוני הדורות האחרונים שכתב לגבי סתירות שמצא בדברי רבינו הגר"א, וז"ל: "ואין פלא - מעיין המתגבר שכמותו אי אפשר שיעמוד תמיד על סברא אחת". וכיוצא בזה שמעתי מח"א ששמע מבעל המעשה גופא דעובדא ששאל הוא את מרן הגר"ש אלישיב שאלה הלכה למעשה לגבי תינוק שנולד בין השמשות בשבת, וענה לו מרן תשובתו, ולאחר כמה חודשים שמע מחבירו שגם הוא שאל את מרן שאלה זו וקיבל תשובה הפוכה לגמרי, ושלה למרן את אחד מתלמידיו לשאול מה הפשט בסתירה זאת, וענה לו מרן: "מאז עשיתי הרבה שטייגן".

וכן לא נמנענו מלהדפיס, אף את ספיקותיו של רבינו, וכגון מה שענה ב"צריך עיון", "אולי", וכדומה, דגם הם תורה וצריכים לימוד בפני עצמו, כדמצינו בגמ' (שבת קמ.) "בדידי הוה עובדא, ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה ולא הוה בידיה" וכו'. ועיין מה שכתבנו בזה לקמן בגמ' בשבת הנ"ל. ועיין עוד בגמ' בבא מציעא (פג.): "שישו בני מעי שישו - ומה ספיקות שלכם כך, ודאות שלכם על אחת כמה וכמה". וידוע מה שאמר הבריסקער רב, שגם "איני יודע" תשובה היא. ופעמים רבות כשלא ירדנו לעומק דעתו - שלחתי שוב השאלה, ועל פי רוב הדפסתי את כל התשובות שקבלתי בזה.

עוד יש לציין שישנן שאלות שהם לפילפולא ולחידודא בעלמא, ועי' ירושלמי ברכות פרק ט הלכה ה' "רבי יונה בשם רבי יוסי בן גזירה כל פיטטיא בישין, ופיטטיא דאורייתא טבין, כל כדבייא בישין, וכדבייא דאורייתא טבין". וראיתי מכתב של הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, שכתב בתו"ד: "ולא אכחד, כי יש כאן דברים שעלולים להביא לידי גיחוך, אבל חז"ל הקדושים אמרו בנדה כג. שכל כך הביאו לידי גיחוך - ולא גיחך, מפני שלאנשים הגדולים כענקים, המכירים ויודעים בבירור את עוצם קדושת כל אות ואות מתורתנו הקדושה, שבכתב ושבעל פה, כל דקדוק קל - אינם מגחכים ממנו, אלא רם ונישא הוא בעיניהם, כאשר ראינו אצל מרן הגר"ז מבריסק זיע"א, שכל דקדוק היה כבד משקל אצלו. ואם שגיתי - ה' הטוב יכפר בעדי, ויאיר עינינו במאור תורתו הקדושה הטהורה. עכ"ל. (נרות שלמה, עמ' עא).

ואפשר דאף בגוף השאלות ישנו איזה חידוש, וכמו שמצינו בדברי התנא רבי אליעזר הגדול (בצוואתו הנדפסת בסוף פרקי דרבי אליעזר, אות י'): "אל תהי בז לכל אדם, כי כמה מרגליות ימצאו באפרקסותו של עני, אין אדם נכנס לתחומו של חברו, ואין אדם יכול לחדש דבר התורה שחברו מזומן לחדשו, כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה

נבראת". וכדברי רבותינו במדרש (שמות רבה כ"ח ו'), שכל אחד ואחד, קיבלה נשמתו בסיני מה שעתיד לחדש, ע"ש. ועי' זוהר פרשת שלח לך קנ"ז ע"ב.

ובספר חסידים (סימן תקל) איתא וזה לשונו: "וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבו, ויכול לכתוב – הרי זה גוזל מי שגילה לו. כי לא גילו לו אלא לכתוב. דכתיב 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. וכתיב 'יפוצו מעיינותיך חוצה'. וזהו שכתוב 'יביא במשפט על כל נעלם', שגורם שנעלם אם טוב שגילה לו, אם רע שאינו כותבה". עכ"ל. וראיתי מפרשים במה שכתב "אם טוב" וכו', דרצונו לומר, שנדמה בעיני המחבר שרע בעיניו שידפיסנו, גם זה יביא במשפט על העלמתו, כי אדרבא, בשמים שמחים יותר בדברים פשוטים, כי דבר פשוט קרוב יותר לאמת מפלפלא חריפתא.

וידוע מש"כ המהרש"א זיע"א בחידושי אגדות מסכת בבא בתרא י': ושמעתי שהיו אומרים: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, "יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכת"ב יד אשר על כן נקראו החכמים סופרים".

ועיין לרב כהנא חסידא בסה"ק "שבט מוסר", שכתב דיש תועלת גדולה אפילו מחידוש קטן, שיכול לקשר עמו איזה עניין, או להבין עניין גדול. והוא משל לאבנים קטנות המונחים בבניין אבנים גדולות ויקרות, בין אבן לאבן מהאבנים הגדולות, ונמצא שהאבנים הקטנות הללו – מהוות קיום לאבנים הגדולות. וכך עומד כל הבניין הגדול. וכן בחידושי תורה, מעשים בכל יום שע"י חידוש או הקדמה קטנה – בונים בניין אחד בנוי לתלפיות, נחמד למראה ומתוק לנפש. לכן אין לבזות מלכתוב חידוש, ואפילו קטן, שהכל בכלל תורה הם, וכו', ע"ש.

יש בנותן טעם להביא מה שסיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שנכנס ביום ששי אחר הצהריים, אל מרן הגראי"ל שטיינמן, וראיתי שעניני זולגות דמעות. הגאון היה כבר לבוש בבגדי שבת, והכין עצמו לכניסת השבת. כששאלתי על מה ולמה עינו דומעות, הציע לי ללמוד איתו את הגמרא במסכת מנחות (דף י"ח עמוד א'). "התרגשתי לראות בגמרא זו עד כמה חביבים דברי תורה אצל תלמידי חכמים, ואין זאת אלא מפני קדושתה היתירה של התורה", אמר הגאון זצ"ל. "מדברי הגמרא שם הפותחת במלים 'אמר רבי, כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בן שמוע', וכו', ומסיימת ב'אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי' – אפשר ללמוד על מידת השמחה שצריכה להיות לאדם עם כל חידוש שהתחדש לו בתורה, גם אם על ידי החידוש התגלה לו רק השם של מי שאמר מימרא מסוימת, ותו לא, וכפי שמסופר שם בגמרא", התרגש הגראי"ל שטיינמן,

ועיניו זלגו דמעות. ולבד מכך שרואים כאן את גודל-קדושתה של התורה, אפשר ללמוד גם על גודל חיוב העמל והיגיעה בה. לא אוכל לתאר את המחזה הזה שניגלה לי בביתו של מרן זצ"ל, שישב ובכה, והתרגש כל-כך למול דברי הגמרא. ואגב, לאחר שחזרתי מבית מרן זצ"ל, באותו יום ששי, הסתכלתי ב'בן יהוידע' על סוגיה זו, וראיתי שהוא מפרש את הפסוק 'מה אהבתי תורתך' וכו', מה - אהבתי תורתך, דהיינו, אני אוהב אפילו את הדבר הקטן שבתורה, שהוא בבחינת 'מה' (כמו שאומרים 'דבר-מה'). גם הדברים הקטנים, לכאורה, אוהבים עליי ונחשבים בעיניי מאוד, עד כדי כך שאני שמח עם כל 'גילוי' המתגלה לי בתורה, גם אם יהיה זה שמו של אחד התנאים.

ובשו"ת הרשב"א חלק א' סימן תיד כתב: "שאם נמצא בהם דבר טוב מציל על כל הספר". ובפרי מגדים בהקדמה כתב: "גם מה שפירשתי דברי הגאונים הט"ז והמ"א באו"ח וביו"ד בט"ז וש"ך ז"ל, פן כוונתי לפעמים האמת ואם בכל החיבורים שעשיתי כוונתי שלש פעמים האמת **די לי וטוב מאוד**". וכ"כ באגרותיו אגרת א' "ופן אמצא בחבורך **דבר אחד טוב** ויפה אשמח מאוד כמאמר החכם מי שלא טעם טעם שמחת התרת הספיקות לא טעם טעם שמחה מעולם".

ובהקדמות הגדה של פסח "מעשה ניסים" לבעל הנתיבות המשפט כתב: "אף אם ימצא דבר אחד טוב - מציל על כל הספר כולו". וכ"כ הגר"א בביאורו לאגדות ברכות עמ' קי: בירא דשתית וכו' כמש"כ הרמב"ם על המוצא דבר טוב אחד בספר, שלא ילעוג עליו בשאר דברים שמוצא.

חובה עלינו לציין שמרן שליט"א הורה לנו לכתוב בראש הספר, כי אין האחריות מוטלת עליו, **וכי אין לסמוך למעשה על הדברים המובאים בשמו, ובכל שאלה יש לפנות ולשאול מורה הוראה.** וכששאלתיו - למי למסור הספר כדי שהספר יהיה ראוי למעשה, כתב לי: לבני ר' יצחק שאול, והבאתי לו הספר ועבר עליו מעט ואמר לי ליתן הספר לכמה תלמידי חכמים, ונתתי את הספר לכמה ת"ח מורי הוראה ועברו על הספר.

וזאת למודעי, כי ההערות הבאות בשולי העמוד, הינן אך ורק להערה והארה בעלמא, בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד", ונכתבו אך ורק לעניות דעתי בדרך אפשר וכדרכה של תורה, ועם זאת - עברו על הספר כמה ת"ח לבחון ולבדוק האם ראויים הדברים להאמר ולהכתב, ואם ח"ו ימצא המוצא דבר אשר לא כדת - איתי תלין משוגתי, ושגיאות מי יבין. ופעמים, אחר שכתבנו את השאלה והתשובה - מצאנו בראשונים או באחרונים שנתקשו בזה, או דיברו בעניין זה, ועל פי רוב ציינו זאת בהערות.

וכשהייתי אצל מרן שליט"א לאחרונה והראיתי לו את הספר ואת ההערות קודם ההדפסה, שמח מאוד לקראת הספר ועיין בו טובא, ואמר לי: "תשאר לי את הספר ואני יעיין בו עוד". וכשאמרתי לו שרשמנו הערות ומקורות, אמר: "טוב מאוד שכתבתם".

בחלק מהתשובות, ובעיקר על הנ"ך, צירפנו בהערות על שולי הגיליון, כמה תשובות ממה שהשיב לי הגאון הגדול ר' אביגדור נבנצל שליט"א, רבה של העיר העתיקה, על השאלות ששלחתי אליו, והוא ברוב טובו וענוותנותו השיב לי עליהם. וכמו כן, באיזהו מקומן - הוספנו בשולי הגיליון תשובות שהשיב לי הגאון הגדול ר' יצחק זילברשטיין שליט"א.

אזכיר ברגשי כבוד ומורא ובאהבה רבה, את הורי היקרים - אבי מורי ורבי, הרב רבי יוסף כהן שליט"א, ואמי היקרה מנב"ת מרת הדסה תחי', על מסירותם הרבה למעננו שכל אשר הגעתי עד הלום הוא בזכותם, והנני מברכם מעומקא דלבא, שיזכו לראות את כל יוצאי חלציהם גדלים לתורה, ולחופה ולמעשים טובים, מתוך רוב נחת ושלוה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, יאריך ה' ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים.

אקדם בברכה ובהוקרה ותודה עמוקה למעלת כבוד חמי הרב רבי שלמה כהן שליט"א, וחמותי היקרה מנב"ת מרת יעל ענת תחי', על מסירותם הרבה למעננו ועל דאגתם הרבה לרווחתנו, והנני מברכם מעומקא דלבא שיזכו לראות את כל יוצאי חלציהם גדלים לתורה לחופה ולמעשים טובים, ברוב נחת ושלוה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ויזכו להשיא את בתם שתחי' לבעל ת"ח ויר"ש ובעל מדות טובות, ויאריך ה' ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים.

ממעמקי לב אברך ואודה לנוות ביתי היקרה, מנשים באוהל תבורך, מרת שרה נחמה תחי', אשר רב חלקה וזכותה בהוצאתו לאור של ספר זה, וזכות הרבים תלוי בה, ישלם לה ה' כגמולה הטוב, ונזכה יחדיו לראות נחת דקדושה מכל יוצאי חלצינו היקרים שיחיו, לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת ושלוות הנפש מרוב כל, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכל טוב סלה.

חובה נעימה היא לי, להוקיר ולברך את פועלו של ידיד נפשי היקר והנכבד, החפץ בעילום שמו, שאיזן וחקר, תיקן והעיר הערות מועילות וחשובות שהיו לי לעינים בעבודתי זו, ישא ברכה מאת ה' - הוא וכל בני משפחתו, וזכות הרבים תלוי בו.

כמו כן, קובעים ברכה לעצמם - הרה"ג רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, והרה"ג רבי אברהם ישעיהו קניבסקי שליט"א, והרה"ג רבי גדליה הוניגסברג שליט"א, והרה"ג רבי מנחם הבלין שליט"א, והרב אברהם סרוסי שליט"א, מבאי ביתו של מרן שליט"א, וכן ידידי היקר איש האשכולות הרה"ג רבי זאב אריה שטיגליץ שליט"א, וכן אחי היקר כלי מחזיק ברכה הרה"ג רבי אליהו צבי כהן שליט"א, שסייעוני רבות להגיע הלום, ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה מתוך נחת ושמחה.

עוד עלי להודות להרה"ג רבי יעקב שילוני שליט"א - מו"ץ בבית ההוראה שע"י ישיבת אהבת שלום, שעבר על הספר, האיר והעיר הערות יקרות וחשובות, וכן להרה"ג רבי אליהו דיסקין שליט"א שעבר על חלק התנ"ך והאיר והעיר הערות יקרות וחשובות, יהי רצון שיזכו להגדיל תורה ולהאדירה מתוך בריאות ונחת.

ולא אחסוך את פי, מלהודות למורי ורבותי שליט"א, אשר הדריכוני בנתיבות התורה והיראה, יה"ר שיזכו להרבות פעלים לתורה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, כמו כן, שלוחה ברכתי לכל חברי - האברכים היקרים, שסייעוני רבות בעריכת הספר, ישלם להם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעמו יתברך.

וכצאתי את הכרך, אפרוש כפי בתחינה אל ה' ממעמקי לבבי, יהא רעוא קדמך, שלא תצא חלילה תקלה מתחת ידי, ויהי הספר הזה תועלת לרבים, וישמחו בי חברי, ויהי רצון שהקב"ה יתן את חלקינו בתורתו להיות מיושבי בית המדרש, ולחדש חידושים נכונים וערבים לאמיתתה של תורה, ויתקבלו מילי בבי מדרשא, ולא תמוש התורה מפנינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם, אכ"ר.

ירושלים עיה"ק תובב"א תשע"ט

שאלות ותשובות

אריה שאג

תנ"ך

חומש בראשית

פרשת בראשית

א

מדוע הארץ לא עשתה טעם העץ כטעם הפרי

שאלה: "ויאמר אלהים... עץ פרי עושה פרי למינו" (א' י"א), ופרש"י שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן. ושאל בְּנֵי יצחק אלחנן נ"י, מדוע לא עשתה כן.

תשובה: לא הבינה שזה קפידא.

ב

היאך יורדים גשמים קודם שמתפללים עליהם

שאלה: "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכו' ואדם אין לעבוד את האדמה" (ב' ה'), ופירש"י "מה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים". משמע שבלא תפילה אין גשם, וצ"ב איך יש פעמים שיורד גשם קודם ז' במרחשון שבו שמבקשים על הגשם.

תשובה: משנה שעברה.

ג

מהיכן ידע האדם שחיה מבושר

שאלה: "ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי" (ב' כ"ג). צ"ב, מהיכן ידע האדם שזהו בשר מבשרו, הא ה' הפיל עליו תרדמה, וסגר בשר תחתונה, (שאלה מבְּנֵי יצחק אלחנן הי"ו).

תשובה: ברוח הקודש.

פ' ד

למה חוה נתנה לבהמות והחיות לאכול מעץ הדעת

שאלה: "ותתן גם לאשה עמה ויאכל" (ג' ו'), וברש"י: "גם לרבות בהמה וחיה". וקשה, אמאי נתנה חוה לחיה ולבהמה מעץ הדעת, דבשלמא לאדם פירש"י את הטעם.

תשובה: רצתה שכולן יהיו כמוה.

פ' ה

האם הבהמות נענשו על אכילתן מעץ הדעת

שאלה: שם: אמאי לא נתקללו גם הבהמות והחיות, על שאכלו מעץ הדעת.

תשובה: נגזר גם עליהם מיתה.¹

פ' ו

"תשופנו עקב" הוי מצוה או רשות

שאלה: "ואתה תשופנו עקב" (ג' ט"ו). האם יש מצוה להרוג נחש.

תשובה: זה קללה לאדם ולנחש, לא מצוה.

פ' ז

למה נשים מתות והלא השי"ת לא קילל את האשה במיתה

שאלה: "ולאדם אמר וכו', כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (ג' י"ט), שגזר עליו מיתה. וצ"ב, א"כ אשה למה מתה, הא בקיללתה לא נאמר לה מיתה.

תשובה: גם היא אכלה מעץ הדעת.

1. מדברי הרמב"ן (ב-י"ז) משמע דרק האדם, ואלמלא החטא היה חי לעולם מצד מעלת הנשמה העליונה שבו ע"ש. (הערות הרב אליהו דיסקין שליט"א).

ח טו

מת הנהפך לעפר אם מטמא

שאלה: "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (ג' י"ט). האם אחר שהמת נהפך לעפר מטמא.

תשובה: רקב מטמא.

ובפעם אחרת ענה: כל זמן שניכר.

ט טו

ביאור הפסוק "ולשת גם הוא"

שאלה: "ולשת גם הוא יולד בן" (ד' כ"ו). מה בא לרבות במילה "גם".

תשובה: שת.²

ובפעם אחרת ענה: גם בת.

י טו

אדם הראשון קיבל תורה מהקב"ה

שאלה: כתב האור החיים בפרשת ויחי, שאדם הראשון קיבל תורה מהקב"ה.³ וצ"ב,

דרש"י בישעיה (ה' ו') כתב, שאדם הראשון לא קיבל תורה מפני שחטא.

תשובה: קבל מצוות בני נח.

יא טו

מדוע מתו בדור המבול גם הפחותים מגיל מאה

שאלה: "ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת" (ה' ל"ב),

וברש"י "כדי שלא יהיה יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול לפני

2. יעויין תוספות השלם (גליס) לפסוק זה: "ולשת גם הוא, גם לרבות כל שנולדו לאדם אביו אחריו, היו בצלם ובדמות כאביהם".

3. שו"ר כי כך כתוב ג"כ בזוהר חדש איכה, וז"ל: "אמר ר' חנינאי, התורה לימדה הקב"ה לאדם הדא הוא דכתיב (איוב כ"ח) "אז ראה ויספרה וגו', ויאמר לאדם". והיו מלאכי השרת מקלסין לפניו, עד שראה ס"מ בשמים ונתקנא בו, וירד מן השמים כדמות צל על נחש וכו', ע"כ. ומכאן נראה דאין הכי נמי הקב"ה לימד לאדם הראשון תורה, אך היה זה קודם חטא אכילת עץ הדעת.

שיהיה בן מאה". משמע שמי שהיה פחות ממאה לא מת במבול, וצ"ב, וכי לא היו בכל דור המבול אנשים פחותים מגיל מאה שישארו בחיים חוץ מבניו.

תשובה: בטלין להוריהן, אגב אבותיהם.

ובפעם אחרת ענה: היו רשעים ונטבעו.⁴

יב יג

מקום בגדי אדם הראשון כיום

שאלה: האם ידוע כיום היכן נמצאים בגדי אדם הראשון.

תשובה: בקרוב יקום בעזרת השם לתחיית המתים ונראה מאיפה יוציאים...

פרשת נח

יג יד

מדוע מתו במבול גם הטובים וגם הרעים ואילו נח ניצל

שאלה: "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים לְנֹחַ כָּךְ כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי" וגו' (ו' י"ג), ופירש"י: "כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיא באה לעולם, והורגת טובים ורעים". וצ"ב, מדוע הורגת ג"כ טובים, מה עשו.

תשובה: שלא מיחו.⁵

4. כנראה כוונת רבינו דמ"ש ז"ל דאין עונשין פחות מבן מאה, היינו על עבירות מסוימות אבל מי שהרשיע הרבה לא ניצל מהמבול הגם שהיה פחות מבן מאה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

5. עי' לשון הגמ' במסכת עבודה זרה דף ד' עמוד א' "א"ר אבא בר כהנא, מאי דכתיב: חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע? אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע. ולא? והכתיב: והכרתי ממך צדיק ורשע! בצדיק שאינו גמור. אבל בצדיק גמור לא? והכתיב: וממקדשי תחלו, ותני רב יוסף: אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו! התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו, הוו להו כצדיקים שאינן גמורים".

שאלה: שם: צריך ביאור, אם גם הטובים נהרגים, אמאי נח ניצל.

תשובה: כדי להציל את העולם.

שאלה: "ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני" וגו' (ו' י"ג), ופירש"י: "כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרלמוסיה באה לעולם, והורגת טובים ורעים". וצ"ב, הניחא דהרעים נהרגים, אך מדוע הורגת את הטובים. ועי' אוה"ח כאן שהקשה, דהא גזר דינם נחתם על הגזל, הניחא גזלנים מתו שפיר. אך מדוע מתו הנגזלים? ומבאר וז"ל: "יתבאר הדבר ע"פ דבריהם שאמרו, וז"ל: במקום שאתה מוצא זנות וכו', והורגת טובים ורעים, ולפי הדברים יכין הכתוב לתרץ קושייתנו שהגם שנחתם גזר דין על הגזל, עם כל זה, כיון שבאותן עבירות שנידונו עליהם היה זנות, נהרגו גם אותן שלא היו גוזלים", עכ"ל. ומשמע קצת מדבריו, שאע"פ שהיו שלא גזלו - מ"מ כולם חטאו בזנות, ולכך נענשו. ולפי"ז מובן מדוע הורגת טובים ורעים, שכולם חטאו בזנות. ומה שנקראים טובים, היינו שבבין אדם לחבירו היו טובים, שלא גזלו וכדו', אבל לה' היו רשעים, וזה מדויק כיון דלא כתיב "והורגת צדיקים ורשעים", אלא "טובים ורעים". ולכאורה כך משמע מהפסוק "כי השחית כל בשר את דרכו", משמע דבהשחתה כולם חטאו. ובעניין ער ואונן כתוב (וישב ל"ח ז'): "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'", דפירש בעיני ה', היינו דסתם רע היינו בבין אדם לחבירו, והכא היה רע בעיני ה', ולכך היה צריך לפרש "בעיני ה'", וכן בענין אנשי סדום כתיב (לך לך י"ג י"ג): "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. רעים - היינו לבני אדם (כך פירשו בתרגום אונקלוס ואבן עזרא), וחטאים - זה לה'. ועל פי זה מיושב עוד קושיא, אם בכל מקום שיש זנות, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים, מדוע נח ניצל, ולפי הנ"ל י"ל, דנח לא רק היה טוב, שזה לבני אדם, אלא גם צדיק, שזה כלפי הקב"ה, שהיה קדוש בעינינים אלו⁶ ולכך ניצל. ועי' קידושין מ. ראיה להנ"ל. האם חידוש זה אמת.

תשובה: יפה.

6. שו"ר זוהר פרשת נח דף נ"ט עמוד ב וז"ל "כגוונא דא נח איהו עביד תולדות, בגיני כך כמה דאת אמר אלה תולדות נח, נח איש צדיק הכי הוא ודאי כגוונא דלעילא, ועל דא (משלי י') וצדיק יסוד עולם כתיב וארעא על דא אתקיימת דהא איהו עמודא דעלמא קיימא עליה, ומאן איהו דא צדיק ונח אקרי צדיק לתתא" ע"ש עוד.

שׁ יד

למה שימשה האמה בגג התיבה

שאלה: "ואל אמה תכלנה מלמעלה" (ו' ט"ז), ופירש"י "כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיזובו המים למטה". וצ"ב אמאי בעי אמה דלכאורה עדיף טפי שיעשה שפיץ כזה: א.

תשובה: שישען עליו הראם ועוג מלך הבשן.

שׁ טו

אמאי נצרך נח לברית על הפירות

שאלה: "והקימותי את בריתי אתך" (ו' י"ח), ופירש"י "ברית היה צריך על הפירות שלא ירקיבו ויעפשו". וצ"ב אמאי לא עשה כמו שעשה יוסף ששמר הפירות שבע שנים בימי השבע.

תשובה: לא יכול לעשות בתיבה עניני שמירה.

שׁ טז

היאך נותרו חמי טבריה מהמבול הא לא ירד בא"י

שאלה: "ויסכרו מעיינות תהום" (ח' ב'), וברש"י "כשנפתחו כתיב כל מעיינות, וכאן אין כתיב כל, לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם, כגון חמי טבריה וכיוצא בהם". וצ"ע הרי בארץ ישראל לא ירד מבול.⁷

תשובה: ההבל שלט גם בא"י, עי' זבחים קי"ג א' ובתוס' שם.⁸

7. יעויין בחזקוני כאן, וז"ל: "ויסכרו מעיינות תהום, פירש"י נשתיירו מהן לצורך העולם כמו חמי טבריה, וא"ת למאן דאמר לא ירד מבול לארץ ישראל, מהיכן באו חמי טבריה לשם, והלא מא"י היא, אלא י"ל יש מעיינות תהום בכל העולם, וכתיב נבקעו כל מעיינות תהום, ואף בארץ ישראל משמע, ומשם נשארו חמי טבריה", והעיר ר' אליהו דיסקין שליט"א דמלשון הכתוב ביחזקאל (כ"ב) "לא גושמה ביום זעם" מורה דרך מהגשם נתמעטתה וכדברי החזקוני.

8. וז"ל התוס' שם: "לא ירד מבול לא"י - תימה, והכתיב (בראשית ז') ויכוסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים, ובבראשית רבה אמרין דר' ישמעאל ב"ר יוסי ובהמי אחד היו הולכין בדרך, פירוש בהמי שומר בהמות, אמר להון ההוא כותאה איתו צלויי על טורא גריזים דלא נחית עליה

❧ יז ❧

איך עשה נח חלון בתיבה שלא בציווי הקב"ה

שאלה: "ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה" (ח' ו'). איך עשה חלון שלא בציווי ה', למ"ד צהר זו אבן טובה.

תשובה: הכל בציווי ה' שיעשה כפי הבנתו.

❧ יח ❧

מה נפקא מינה בשליחת היונה

שאלה: "וידבר אלקים וכו', צא מן התיבה" (ח' ט"ז). משמע שבלא ציווי הקב"ה לא היה יוצא. וצ"ע אם כן אמאי שלח היונה לראות הקלו המים, ומאי נפקא מינה לו בזה.⁹

תשובה: שידע להכין הכל.

❧ יט ❧

הבהמות עשו מה שנצטוו ללא שנח יצטרך להפרידם

שאלה: "ושרצו בארץ" (ח' י"ז), ופירש"י "ולא בתיבה, מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש". האם צווי זה היה על הבהמה כפשוטו, או על נח שנצטווה להפריד ביניהם בחדרים נפרדים.

טופנא, אמר אותו בהמי לפני ר' ישמעאל בר' יוסי רבי תן לי רשות להשיב לו תשובה, א"ל השב, א"ל הר גריזים תחת כל השמים הוא, א"ל הן, ולא כתיב ויכוסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים, קרא עליו ולא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך, אפי' הבהמי שבך לא יתעקר מן התשובה. ושמא יש לומר, דויכוסו כל ההרים, היינו ששלט הבל המבול בכל מקום, כדאמרינן לקמן דמתו בהבלא, ואותו כותי היה רוצה לומר שלא היה שם לא הבל ולא שום דבר. אי נמי, לאותו כותי נתכוונו לדחות בקש, וקרא (להכא) לא קשיא דבמקום שירד מבול, התם קאמור שנתכסו ההרים. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד ר"ח.

9. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד ר"ה. והרב אליהו דיסקין שליט"א תירץ ע"פ מה שמצינו בפר' ויצא וישמע את דברי בני לבן וכו' וירא יעקב את פני לבן וכו' ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ וכו' ומבואר שכשיעקב התעורר מעצמו שהגיע זמנו לעזוב בית לבן אז נגלה אליו ה' וציווהו על כך, ועפ"ז י"ל לגבי נח שאם יראה שכלו המים אז יתעורר לצאת ומכאן זה יצוה עליו ה' לצאת.

תשובה: כפשוטו, מה שהקב"ה מצוה מבינים.¹⁰

כ

הרוצח עצמו אין חייב מיתת ב"ד

שאלה: "ואך את דמכם לנפשותיכם" (ט' ה'), ופירש רש"י "את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו". וצ"ע אמאי לא נלמד זאת מלא תרצח.

תשובה: אין חייב מיתת ב"ד.¹¹

כא

היאך נטע נח כרם בשנת השמיטה

שאלה: "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם" (ט' כ'), לפי החשבון נטע נח את הכרם בשנת אלף תרנ"ז, והיא היתה שנת השמיטה. וצ"ב, איך נטע הא הוי שמיטה.

תשובה: בן נח אין מצווה על השמיטה.¹²

כב

נח למד חכמות באיטליה מן השדים

שאלה: בספר "סדר הדורות" (אלף תרנ"ז), הביא בשם ספר שלשלת הקבלה,¹³ שאחר המבול הלך נח לאיטליה, ושם למד הרבה חכמות. וצ"ב ממאי למד שם נח,

הא כל העולם נחרב במבול.¹⁴

תשובה: מן השדים.

10. בפרק חלק (קח): איתא שלשה שימשו בתיבה כלב עורב וחם, ומוכח דלא הפרידם בחדרים נפרדים, (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
11. יעויין בחובת הלבבות שער הבטחון פ"ד, ואבי עזרי הלכות דעות פ"ג הלכה א'.
12. לכאורה גם האבות לא שייך שיקיימו את השמיטה מכיון דאין יושביה עליה, וכל שלא באו ישראל לארץ אין ענין לשמיטה ואין השנה השביעית קדושה כלל. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
13. שו"ר שספר שלשלת הקבלה אינו כ"כ מוסמך יעויין בשם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים א' ט' שכתב בעניין ספר שלשלת הקבלה "וביותר תמיהני על הגאון בעל סדר הדורות שהי' מופלג בחכמה מאד איך נמשך אחר שלשלת הקבלה והעתיק דבריו כמה פעמים שאינם נכונים ובפרט שבריש הקדמתו כתב נגדו וכו'".
14. איתא על אברהם אע"ה שנעשו שתי כליותיו כשני מעיינות, ואולי גם לנח היה קצת מבחינה זו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

פרשת לך לך

כג כג

למה לא נוהגים לברך "תהא כאברהם"

שאלה: "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (י"ב י"ג), וברש"י "שיאמר אדם לבנו תהא כאברהם". צ"ב אמאי לא נוהגים בברכה זו כמו שנוהגים לומר "שימך אלקים כאפרים וכמנשה", יאמרו נמי 'תהא כאברהם'.
תשובה: זה נאמר על הגויים.

כד כד

ביאור המקרא "לא ילדה לו"

שאלה: "ושרי אשת אברם לא ילדה לו" (ט"ז א'). לכאורה מילת 'לו' מיותרת, דמה באה ללמד.

תשובה: שבזכותה ילדו אחרים.

ובפעם אחרת ענה: לאחר ה' ראוי לה ללדת.

ובפעם אחרת ענה: כי הגר הולידה את ישמעאל.¹⁵

כה כה

כיצד שחרר אברהם את הגר, ויעקב את השפחות

שאלה: כיצד שחרר אברהם אבינו את הגר לפני שְׁנִשְׁאָהּ לאשה, וכן יעקב את זלפה ובלהה, הרי המשחרר עבדו עובר בעשה.¹⁶

תשובה: נתגיירה.¹⁷

15. וצ"ע דעדיין לא נולד ישמעאל. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כי זה מה שיתוקן על ידי הגר".
16. עיין אוה"ח הק' שנשארה בשפחותה ואברהם נשאה בשפחותה ע"פ הדיבור כמ"ש שמע בקולה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
17. צ"ע וכי עבד ושפחה יכולים להתגייר קודם שנשתחררו להיותם ישראל גמור. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

ובפעם אחרת ענה: עבדו ולא אמתו.¹⁸

שאלה: שאלתי את מרן כיצד שחרר אברהם אבינו את הגר לפני שנשאה לאשה, וכן יעקב את זלפה ובלהה, הרי המשחרר עבדו עובר בעשה. וענה מרן "עבדו ולא אמתו". ולא הבנתי הא מקרא מפורש הוא דגם באמה איירי, שנא' "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה...לעולם בהם תעבדו" (ויקרא כ"ה, מ"ד מ"ו).
תשובה: לא אם עומדת לאשה.

פרשת וירא

כּו כּו

היאך בישל אברהם לערבים ביו"ט

שאלה: "ואל הבקר רץ אברהם וכו', לושי ועשי עוגות" (י"ח ז'), ופסח היה, ופירש רש"י שחשב שהם ערביים. צ"ע איך שחט ובישל לגוי ביו"ט, והא קיימא לן דאסור לבשל לגוי ביו"ט.

תשובה: עדיין לא נצטווה.¹⁹

ובפעם אחרת ענה: ע"ד לגיירם.

כּז כּז

מדוע נזהר אברהם שלא להביא להם לחם טמא

שאלה: "ויקח חמאה" וכו' (י"ח ח'), ופירש"י "ולחם לא הביא להם לפי שפירסה שרה נדה ונטמאת העיסה". וצ"ב וכי פרושים הם, שאוכלין חולין בטהרה, והרי גם אם יביא להם טהור יטמאוהו בנגיעתם.²⁰

תשובה: מלאכים אין מטמאין.

18. יעויין ערוך לנר יבמות מז: ד"ה ומטבילה וז"ל: "ופשיטא דה"ה המשחרר שפחתו, שהרי בנדה מז. דרש לעולם בהם תעבדו גם אשפחה וכן מוכח גם מסוגיא דגטין לח: ע"ש וצ"ב בכוונת רבינו.
19. וקשה הא האבות קיימו התורה, ולשיטת המהר"ל דקיימו רק מצוות עשה אתי שפיר. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). ועיין בזה עוד לקמן בשאלות לביצה כא:.
20. לפי מה שכתב רבינו "בטעמא דקרא" (מובא להלן ביצה כא:) דכדי לאפות להן ביו"ט הוצרך לאפות לעצמו, ורק ריבה להם ע"ש, א"כ מיושב הנ"ל דהרי מכיון שנטמאת העיסה שוב אין ראוי לאברהם,

ובפעם אחרת ענה: כ"ש הם.

שאלה: שאלתי את מרן "ויקח חמאה" וכו', ופירש"י "ולחם לא הביא להם שפירסה שרה נדה", ושאלתי וכי פרושים הם שאוכלים חולין בטהרה, וענה מרן "כ"ש הם". ולא הבנתי איזה כ"ש יש.

תשובה: כ"ש במלאכים.

כח

מה נפקא מינה היכן עמד המלאך

שאלה: "ושרה שומעת פתח האוהל והוא אחריו" (י"ח י'), ופירש"י "הפתח היה אחר המלאך". וצ"ב, מה רצה הפסוק ללמדנו בזה שהפתח היה אחר המלאך, ומאי נפק"מ היכן עמד בדיוק.²¹

תשובה: שתוכל להקשיב.²²

כט

ביאור המקרא "וידבר... באזניהם"

שאלה: "וישכם אבימלך וכו', וידבר את כל הדברים האלה באזניהם" (כ' ח'). לכאורה מילת באזניהם מיותרת.

תשובה: שיכנס להם באזניים.²³

ל

בענין גירוש הגר

שאלה: "גרש האמה הזאת ואת בנה" (כ"א י'), וכתב בבעל הטורים "ובשביל שגירשה שרה להגר נענשה". וצ"ע דרש"י כתב לעיל, "שמע בקולה לקול רוח הקודש שבה", ואם כן אמאי נענשה.

ולהם לבד א"א לבשל ביו"ט. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). ויש להוסיף עוד, דקימ"ל דבעה"ב בוצע תחילה כדי שיבצע בעין יפה, ולכן כשנטמאה העיסה אינה ראויה לאאע"ה, שהיה ודאי אוכל חולין בטהרה.

21. יעויין בפירוש הרשב"ם וברבינו בחיי שם.

22. ובפעם אחרת ענה: "נ"מ למזוזה, מאיזה צד לקבוע את המזוזה". וצ"ב בכוונתו.

23. יעויין רש"י ריש ויגש, "ויגש אליו וגו'. דבר באוזני אדוני - יכנסו דברי באוזניך".

תשובה: אבל היא כיוונה ג"כ לעצמה.

ובפעם אחרת ענה: לשלחה אבל לא לגרשה.

שאלה: שאלתי לרבינו בפסוק "גרש האמה הזאת ואת בנה", שכתב בעל הטורים "ובשביל שגירשה שרה להגר נענשה", וצ"ע דרש"י כתב שמע בקולה לקול רוח"ק שבה, ואם כן אמאי נענשה, וענה הרב "לשלחה אבל לא לגרשה". ולא הבנתי, מהיכן ידע אברהם שצריך דוקא לשלוח ולא לגרש.

תשובה: מסברא שסגי לשלח.

לא

מדוע הגר לא חזרה לבית אברהם למלאות מים

שאלה: "ותלך ותשב לה מנגד וכו', כי אמרה אל אראה במוות הילד" (כ"א ט"ז). צ"ב אמאי לא חזרה לאברהם לכל הפחות למלאות מים, ואע"פ ששנא אותו, מ"מ לכאורה לא שנא אותו עד כדי מיתה.²⁴

תשובה: עובר על דברי נביא.

ובפעם אחרת ענה: אמר לה ללכת.

לב

איך חתך אברהם עצי פרי לצורך העקידה

שאלה: "ויבקע עצי עולה" (כ"ב ג'), ובספר 'למכסה עתיק' הביא רבינו שליט"א בשם תרגום יונתן עצי תאנה ודקל. וצ"ב דהא אסור לחתוך עצי פרי, משום בל תשחית.

תשובה: מצוה בזמנה.²⁵

24. בפשטות י"ל דמהמדבר שהיתה שם עד בית אברהם היה מרחק גדול שעד שתביא מים לבנה ישמעאל כבר ימות. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

25. יעויין בבאר שבע על מסכת תמיד דף כ"ט, ובפנים יפות פרשת שופטים על הפסוק "לא תשחית את עצה", שכתבו שהקוצץ לצורך מצוה מותר. ויעויין עוד במשנה למלך סוף פ"ז מאיסורי מזבח באמצע דבריו. ובאמת קרבן פסח נצלה בעצי רימון, ובפשטות י"ל דכבר היו תלושים ורק ביקע לחתיכות.

לג

אמאי לא נזכר בתורה עריכת האש ע"י אברהם

שאלה: "ויקח אברהם את עצי וכו', ויקח בידו את האש וכו', הנה האש והעצים וכו', ויערוך את העצים ויעקוד וכו', ממעל לעצים" (כ"ב ו'-ט'). צ"ב, מדוע לא נזכר שערך ג"כ את האש, ושנעקד יצחק ג"כ על האש. (ובאמת בהושענות להושענא רבא נאמר: "למען בן הנעקד על עצים ואש", וכן בסליחות עקידה, וכן בפרקי דרבי אליעזר פל"א. אך צ"ב מדוע עכ"פ בפסוק לא נזכר זה).

תשובה: האש החזיק בידו מוכן להניח.

פרשת חיי שרה

לד

ביאור המקרא "קבור את מתך"

שאלה: "שמענו אדוני נשיא אלקים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור 'את' מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבור מתך" (כ"ג ו'). צ"ב מה בא לרבות ב'את' זה.

תשובה: יורשין ויורשי יורשין.

לה

מדוע אין קוראים היום בשם "בכל"

שאלה: "וה' ברך את אברהם בכל" (כ"ד א'), ואמרו רבותינו (ב"ב ט"ז:): "בת היתה לאברהם אבינו, ובכל שמה". מדוע לא מצוי כיום שקוראים בשמה.

תשובה: כי לא היו לה בנים.

ובפעם אחרת ענה: לא כל השמות רגילים היום.

לו

מדוע אמר אליעזר "ואומר בת מי את"

שאלה: "ואשאל אותה ואומר בת מי את" (כ"ד מ"ז). צ"ב, דלכאורה תיבת "ואומר" מיותרת היא, דסגי למכתב "ואשאל אותה בת מי את".

תשובה: אין שואלין בשלום אשה, לכן שאל לאויר ולא אמר בת מי את.

לז

ביאור המקרא "הוא אדוני"

שאלה: "ותאמר אל העבד וכו', ויאמר הוא אדוני" (כ"ד ס"ה). לכאורה הוי ליה למימר 'הוא בן אדוני'.

תשובה: אברהם כתב לו כל נכסיו, כדאיתא בפסוק.

לה

מדוע הביא יצחק את רבקה לאוהל שרה

שאלה: "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו" (כ"ד ס"ז), ותירגם 'ונתן שהביאה לאוהל שרה. וכך פירש האבן עזרא (ודלא כרש"י). וצ"ב לפירושם, לאיזה צורך לקחה לאוהל שרה.

תשובה: שתמלא מקומה.

לט

ביאור המקרא "ותהי לו לאשה"

שאלה: "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה" (שם). צ"ב מה פשר האריכות, דלכאורה הוה ליה למימר "ויקח את רבקה לאשה" ומהו "ותהי לו".

תשובה: עשה מעשה קידושין.²⁶

ובפעם אחרת ענה: התנהגה כאשה.

ובפעם אחרת ענה: ללמוד שעד עכשיו לא, כי אליעזר עבד ופסול לעדות.

ובפעם אחרת ענה: אין נישואין לגוי רק אחרי הנישואין נעשית בת ישראל.

26. צ"ב בזה דכבר נכלל במה שנאמר 'ויקח את רבקה'. והיה אפשר לפרש ד'ויקח את רבקה' - היינו אירוסין, 'ותהי לו לאשה' היינו נישואין. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

פרשת תולדות

מז

היאך עברה רבקה על פתחי עבודה זרה

שאלה: "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (כ"ה כ"ב), ופירש"י "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר - היה יעקב רץ ומפרכס לצאת, וכשהיתה עוברת על פתחי עבודת אלילים - עשיו מפרכס לצאת". צ"ע, איך עברה על פתחי עבודה זרה, הא אסור לעבור דרך שם.²⁷

תשובה: לא ידעה.

ובפעם אחרת ענה: ברחוק ד' אמות.

מא

מדוע לא הלכה רבקה לשאול את אברהם ויצחק

שאלה: "ויתרוצצו וכו' ותלך לדרוש את ה'" (כ"ה כ"ב), ופירש רש"י "לבית המדרש של שם ועבר". וצ"ע אמאי לא הלכה ליצחק ואברהם.²⁸

תשובה: לא רצתה לצערם.²⁹

מב

בת י"ג ראויה להריון היינו בת י"ב שנה ויום א'

שאלה: "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם" (כ"ה כ"ו), וכתב רש"י "עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה וראויה להריון". ולא הבנתי,

27. יעויין בשפתי כהן על התורה שעמד בזה, וכתב ליישב "אלא היתה הולכת לבתי עבודת אלילים, אולי תראה שם אשה עובדת עבודת אלילים למשון לבה לה', ולהודיעה שהע"א אין בה ממש, כמו שלמדה יצחק".

28. ויעויין מה מה שתירצו בזה משמיה מרן הגר"א ל שטיינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד ר"ב.

29. וי"ל עוד בזה דאין חבוש מתיר עצמו, ועוד י"ל דנתביישה במה שעשיו מפרכס לצאת בפתח ע"ז, שחששה שזהו מצד דרוב בנים דומים לאחי האם. (הערות הרב אליהו דיסקין שליט"א).

דהרי מבואר בכתובות (ל"ט.) ובתוספתא נדה (פ"ב), שבת י"ב שנה ויום אחד ראוייה להריון, ומדוע כתב רש"י דבשלש עשרה שנה ראוייה להריון.

תשובה: תחילת השנה ככולה.

🕒 **מג** 🕒

כבר מגיל י"ג חשב עשו לעבוד ע"ז

שאלה: "ויגדלו הנערים" (כ"ה כ"ז), וברש"י "שהגיעו לכלל שנים פירש עשו לעבודה זרה". וצ"ע דלפי החשבון היה עשו בן ט"ו, שהרי יצחק נולד בגיל מאה לאברהם, ונולדו יעקב ועשו בגיל ששים ליצחק, ואברהם נפטר בן קע"ה, נמצא שעשו יצא לעבודה זרה בגיל ט"ו, שהרי אברהם נפטר לפני שיצא לעבודה זרה כדי שלא יצטער.

תשובה: כבר חשב ע"ז מגיל י"ג.

🕒 **מד** 🕒

ביאור המקרא "כי עיף אנכי"

שאלה: "הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי" (כ"ה ל'). לכאורה הוה ליה למימר כי רעב אנכי.³⁰

תשובה: ה' עיף יותר מרעבון.

ובפעם אחרת ענה: עיף מלחפש אוכל.

🕒 **מה** 🕒

ביאור המקרא "ולמה זה לי בכורה"

שאלה: "ולמה זה לי בכורה" (כ"ה ל"ב). כידוע שכל 'זה' מורה באצבע, מה כאן המורה באצבע.³¹

30. יעויין פרשת ויגש (מ"ז י"ג) "ותלה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב". ופירש"י "ותלה - כמו ותלאה לשון עייפות, כתרוממו, ואשתלהי עמא דארעא דמצרים ועמא דארעא דכנען מן קדם כפנא". וא"כ הפירוש כי עיף אנכי, עיף מרוב רעב. והוסיף ר' אליהו דיסקין, דלכאורה י"ל דחשקו באכילה היה מצד רעבון, ו'עיף' אנוכי זהו נתינת טעם מפני מה מבקש לאכול בדרך של 'הלעיטני נא'.

31. ידוע שבכל פעם שנאמר זה, הוא 'מורה באצבע' (עי' רש"י כי תשא ל"ב א', "כי זה משה האיש" דפירש "כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו" וכו', ויעויין ברש"י יהושע א' ח', "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך", שביאר

תשובה: הָסִיר עֲדָשִׁים.³²

שֶׁ מִזֵּ

ביאור המקרא "מות יומת"

שאלה: "ויצו אבימלך את כל העם לאמר, הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת" (כ"ו י"א). צ"ב הכפילות, מהו "מות יומת".³³

תשובה: הוא ואשתו.

ובפעם אחרת ענה: בכל מיני מיתות שאפשר.

שֶׁ מִזֵּ

מה מרבה מ"את עשו"

שאלה: "ויאהב יצחק את עשו" (כ"ו, כ"ח). צ"ב מה מרבה ב"את" זה.

תשובה: בגדיו.³⁴

"ספר משנה תורה היה לפניו". וכן אנו אומרים בהגדה של פסח "בעבור זה בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך". ויעיין בשו"ת בצל החכמה ח"ה סי' קל"ו, וז"ל: "גם אני בענייני הוספתי ראיה מהא דכתיב (בראשית ט"ז) "זאת אות הברית" וגו', ופירש"י שם, הראהו הקשת וכו', הרי כיון דכתיב זאת, ההכרח לומר שהראהו. וכן מוכח גם מהא דאיתא במכילתא (שמות ט"ו ב'), "זה אלי ואנוהו" וגו', ר"א אומר ראתה שפחה על הים מזה שלא ראה יחזקאל וכו'. ובפירש"י (שם), והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים וכו'. ועי' גם סוטה (י"א), הכירוהו תחילה שנאמר זה אלי ואנוהו. הרי כי לשון "זה" מורה שרואים אותו. וכן כתיב (שמות ל' י"ג), "זה" יתנו וגו', ופירש"י הראה לו כמין מטבע של אש, ואמר לו כזה יתנו. עוד כתיב (ויקרא י"א ב') וזאת החיה וגו', ופירש"י מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל וכו', ועי' שם עוד בפירש"י מזה. וכן הוא בספרא שם. ועי' חולין (מ"ב), זאת החיה וגו', מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה למשה וכו', ע"ש. ובמס' מגילה (ט"ז:) קאמר, מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקים על לבו, ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך, אמר כל "זה" איננו שווה לי. ובאגדת מהרש"א שם, דדרש כן לפי שמילת "זה" מורה בכל מקום, דבר הנראה עכשיו לפניו, וכיון דאכבוד עושרו דכתיב לעיל מיניה קאי, אי אפשר לו להראותם להם ולומר עליהם "זה", אי לאו שהיו חקוקים על לבו, עכ"ל. וכן ברש"י שמות (פרק י"ב, ב') החדש הזה - הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש.

32. והעיר ר' אליהו דיסקין שליט"א, מפני מה היה מורה באצבע על העדשים כשמדבר על הבכורה. ולכאורה י"ל דזה היינו נתינת טעם במה שאמר 'ולמה זה לי בכורה' שהראה באצבע על סיר העדשים שרוצה לאכול מהר גם במחיר הבכורה.

33. יעויין בספר 'יוסף לקח' לרבי חיים אבולעפיא פרשה זו, שעמד בזה.

34. ויעיין מש"כ מרן לקמן כ"ט ל', וצ"ב בכוונתו.

🕒 **מח****שמה של העיר באר שבע**

שאלה: "על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה" (כ"ו ל"ג). וצ"ב דלעיל (כ"א ל"א) כתיב, "על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם".³⁵

תשובה: עד היום השני.

🕒 **מט****למה נצרך עשו לכלי צידה**

שאלה: "שא נא כליך תליך וקשתך" (כ"ז ג'). וצ"ע למה צריך קשת לצוד גדי, דהא רצה לעשות מזה קרבן פסח, וחיה שטעונה צידה פסולה לקרבן פסח.³⁶

תשובה: לפעמים הוא רחוק וצריך לצודו שלא יכנס למקום סתר.

🕒 **נ****היאך לא חשש שיהיה מום בבהמה מחמת החץ**

שאלה: "וצודה לי ציד" (שם). צ"ע אמאי לא חשש שעל ידי הציד והחץ יהיה בה מום.³⁷

תשובה: עשו היה בקי בדינים ולא האכיל לאביו קרבן פסח בעל מום.

35. יעויין בכור שור (מובא בשערי אהרן) שכתב דבזמן אברהם היה רק המקום קרוי באר שבע (וכ"כ המלבי"ם דרך הבאר והאשל היה נקרא באר שבע) ובימי יצחק אף שם העיר נקרא באר שבע. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

36. רש"י (כ"ז ט') כתב 'כאשר אהב', כי טעם הגדי כטעם הצבי, ומבואר דכוונת יצחק היה שיצוד לו צבי, ורש"י הוציא זה ממה שאמר לצוד ציד, ועל הקושיא שאינו כשר לקרבן פסח, י"ל דרק רבקה נתכוונה לקרבן פסח, ועוד י"ל דהאבות קיימו את המצוות בעיקרן אבל לא לפי פרטיותן של אחר מותן תורה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

37. יעויין פירוש הטור הארוך שכתב: "אבל מיהו תימה היאך היה אוכל ממה שהיה הורג בחץ. ויש מפרשים, כי בפיו היה מרמה העופות והחיות והיה תופשם, וזהו שנאמר לעיל כי ציד בפיו שצדם באמרי פיו".

🕒 **נא**

לכאורה שחיטת עשו נחשבת לשחיטת ישראל מומר

שאלה: (שם). איך אכל יצחק משחיטתו של עשו שהיה גוי, או על כל פנים ישראל מומר.³⁸

תשובה: הוא חשב שהוא צדיק גדול.³⁹

🕒 **נב**

למה היתה צריכה רבקה ב' גדיים בכל יום

שאלה: "וקח לי משם שני גדיי עזים" (כ"ז ט'), ופרש"י שכך כתב לה יצחק בכתובתה, שני גדיי עזים בכל יום. וצ"ב, מה יש לה לעשות עם שני גדיים בכל יום.

תשובה: לאכול היא וכל משרתי'.

🕒 **נג**

היאך לקחה רבקה את בגדי עשו ללא רשות

שאלה: "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול וכו', ותלבש את יעקב" (כ"ז ט"ו). וצ"ב, דשואל שלא מדעת הוי גזלן.⁴⁰

תשובה: עשתה לו טובה (על ידו נעשית מצוה).

ובפעם אחרת ענה: עשיו לאו בר דעת הוא.

38. יעויין בספר מושב זקנים כאן, שכתב שמעולם לא אכל יצחק משחיטתו, ולכן נזדמן לו יעקב בפעם הזאת והביא מטעמים ליצחק, ומאי דכתיב כי ציד בפיו, יש לומר דזה היה קודם שנשתמד. וכ"כ החזקוני. ובפענח רזא חילק, שהיה יצחק אוכל מצידתו (דהיינו שיצחק שחט), אבל לא משחיטתו חוץ מהפעם הזאת, ולכן נזדמן לו יעקב ונתן את המטעמים ליצחק, יעו"ש. ועיין עוד ס' פתח עיניים חולין דף ה' הובא בשדי חמד חלק ה' מערכת מם כלל פ"ז עמ' 14 ד"ה ועל חקירת.

39. יעויין פירוש הטור הארוך, שכתב: "וצודה לי ציד - מכאן נראה שיצחק לא היה מכיר במעשיו של עשו, שאילו הכירו לא היה אוכל משחיטתו".

40. יעויין חת"ס עה"ת עמ' ק"כ שעמד בזה.

🕒 **נד**

ביאור המקרא "מה זה מהרת למצוא"

שאלה: "ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצוא בני" (כ"ז כ'). כידוע כל 'זה' מורה באצבע, מה כאן המורה באצבע.

תשובה: שהגיע.

🕒 **נה**

מדוע אמר יעקב "ה' אלקיך"

שאלה: "ויאמר כי הקרה ה' אלקיך לפני" (שם). מדוע לא אמר ה' אלקינו להכניס עצמו בכלל.

תשובה: מפני כבודו.⁴¹

🕒 **נו**

היאך אמר יצחק לעשו בא אחיך במרמה

שאלה: "ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" (כ"ז ל"ה). וצ"ע, דלכאורה זהו לשון הרע על יעקב, דעכשיו ישנאהו, כפי שאכן קרה.

תשובה: במרמה מתרגמין בחכמה.⁴²

ובפעם אחרת ענה: אמר את האמת.

🕒 **נז**

הטעם שעשו שלח את אליפז להרוג את יעקב אבינו

שאלה: "ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" (כ"ז מ"א), וכתב רש"י: "שלא אצער את אבא". וצ"ב, א"כ כיצד שלח את אליפז להרוג את יעקב בחיי יצחק, הרי היה מכבד אביו? וחשבתי לומר, שכיוון שראה את יעקב

41. כוונת רבינו נראה שתלה ההשגחה בזכות אביו ולא בזכות עצמו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

42. עיין עוד לרבינו בספר למכסה עתיק במהדורה המורחבת, שנשאל מרן על כך, וענה: "בלאו הכי בודאי יודע לו", ועיין עוד באילת השחר מש"כ בזה. והעיר ר' אליהו דיסקין שליט"א דעדיין צ"ב דגם אם היה בחכמה ישנאהו.

הולך למרחקים, חשש שמא אח"כ כבר לא יצליח להורגו, לכן הסכים לוותר על כיבוד אביו כדי להרוג את יעקב, האם אמת הדבר.⁴³

תשובה: נכון.

נח

ביאור המקרא "את דברי עשו"

שאלה: "וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו" וכו', "ויוגד לרבקה את דברי עשו" (כ"ו מ"א-מ"ב), ופירש"י "ברוח הקודש הוגד לה מה שעשו מהרהר בלבו". ולכאורה הוה ליה למימר אשר חשב עשו.

תשובה: כנראה אמר.⁴⁴

ובפעם אחרת ענה: היינו הך.

נט

מדוע כפלה רבקה "חמת אחיך" "אף אחיך"

שאלה: "עד אשר תשוב חמת אחיך", "עד שוב אף אחיך" (כ"ז מ"ד-מ"ה). צריך עיון אמאי כפלה דבריה.⁴⁵

תשובה: חימה ואף שני דברים.

43. עי"ל שעשיו סבר שכיון שאין שליח לדבר עבירה, ממילא לא יהיה לו עוון במה שיגרום צער ליצחק, אבל טעה, משום דלא מבעיא לשמאי שיש שליחות לדבר עבירה ברציחת הנפש, אלא אפי' ת"ק מודה דבשליח לרציחה יש חיוב בדיני שמים, עיין שיעורי כרם יוסף קידושין עמוד תס"א. ועוד אפשר שעשיו טעה וסבר שכיון שיש בזה מצות כיבוד אב לאלופז, כמו שבאמת אליפז חשב, ממילא מצות כיבוד אב של אליפז דוחה למה שצריך לכבד את אביו, שהרי אליפז חייב בכבוד אביו עשיו יותר מכבוד יצחק. (הערת ח"א שליט"א).

44. עיין באוה"ח הק' (כי תצא כ"ג כ"ד) שהביא מהזוה"ק (ח"ג דף רצ"ד), שכאשר אדם חושב מחשבה שפתותיו דובבות מעצמן בלא ידיעתו.

45. עיין בספר פה קדוש דברים נפלאים בזה.

פרשת ויצא

ס ט

מדוע שלח יצחק את יעקב ריקם לחרון

שאלה: במדרש תנחומא הקדום כתוב, שיצחק שלח את יעקב לחרון ריקם⁴⁶, (ולא שאליו לקח את רכושו). וצ"ב מה הטעם של יצחק ששלחו ריקם.

תשובה: כנראה בטח שמן השמים יזמינו לו.

סא ט

איך המלאכים שעלו בסולם יעקב לא מתו במבול

שאלה: "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו" (כ"ח י"ב), וכתב בפירוש הרא"ש, שהמלאכים שעלו בסולם, היו שני מלאכי חבלה מהנפילים שירדו לארץ בימי דור אנוש, ונשארו המלאכים בלי כנפיים בארץ, עד שמצאו את סולם יעקב ועלו בו, והקב"ה הפילם לארץ. וצ"ב, איך נשארו אחר המבול, הרי הכל נשחת במבול.

תשובה: היו במים ודגים שבים לא מתו.⁴⁷

ובפעם אחרת ענה: עלו למעלה.

סב ט

היאך יעקב היה חקוק על הכסא בחייו

שאלה: איתא במדרש על הפסוק "והנה מלאכי אלקים עולים וגו'" (כ"ח י"ב), שאמר הקב"ה ליעקב אתה הוא רגל שלישי, וכן מובא שם שראו מלאכי השרת את דמות דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא. וצ"ע דהא נאמר על הצדיקים שכל זמן שהם בחיים, "הן בקדושו לא יאמין".

46. וז"ל שם ריש פר' ויצא: "כיון שיצא יעקב מבית אביו, לא יצא אלא במקלו בלבד שנאמר "כי במקלי עברתי את הירדן הזה", אמר הקב"ה ליצחק כך עשה לך אברהם אביך לא נתן לך את כל אשר לו".

47. נראה כוונת רבינו דהמלאכים לא היו בכלל הגזירה, אלא דמ"מ קשה איך למעשה נשתיירו במבול וע"ז תירץ שהיו במים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: הבחירה בידו אבל הקב"ה יודע האמת מה יבחר.⁴⁸

סג

האם יעקב אבינו הניח ראשו על האבנים

שאלה: "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כ"ח י"א), ופירש"י "עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח". וצ"ב דמתחילה פירש"י **סביב** לראשו, ומשמע שלא הניח ראשו עליהן, ואח"כ כתב עלי יניח צדיק ראשו. **תשובה:** נשען עליהם מן הצד.

סד

מתי נודע ליעקב שהמקום שישן בו הוא קדוש

שאלה: "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" (כ"ח ט"ז). ופירש"י: "שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה". צ"ב, הרי ידע, שהרי חזר לשם שאמר "אפשר עברתי במקום קדוש זה". **תשובה:** אחר שראה.⁴⁹ **ובפעם אחרת ענה:** אז לא ידע.

סה

איך שאל יעקב בשלום לבן הרשע

שאלה: "ויאמר להם השלום לו" (כ"ט ו'), וצ"ע איך שאל בשלום, הא "אין שלום אמר ה' לרשעים" (ישעיהו מ"ח, כ"ב).⁵⁰ **תשובה:** הוא חשבו לצדיק. **ובפעם אחרת ענה:** באותה שעה הרהר בתשובה.

48. וצ"ב דזה תירוץ על מה שראו המלאכים אבל על גילוי שנתגלה ליעקב שהוא רגל שלישי עדין קשה, וכמ"ש רש"י (כ"ח י"א) דאין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם. (הערות הרב אליהו דיסקין שליט"א).
49. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "יש בפוסקים שזה היה ליל ט' באב, ובקינות יש שראה את החורבן, ועל כן תיקן ערבית למצב של לילה, על כן שכב לישון משא"כ בבית עבר שהיה עוסק בתורה, וזה מה שלא ידע שגם בחורבן השכינה שורה שם".
50. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כמדומני לא נזכר שאסור לשאול בשלו' רשע".

סו

מדוע יעקב לא אמר לרחל קודם שקרוב הוא לה

שאלה: "וישק יעקב לרחל" וכו' "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" (כ"ט, י"א, י"ב). וצ"ב, דקודם היה צריך לומר לה שקרובה היא לו, ואח"כ "וישק", כדי שתדע גם היא שנשיקת קרובה היא זו.⁵¹

תשובה: היא הבינה.

סז

ביופי של קדושה ליכא משום שקר החן

שאלה: "ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה" (כ"ט, י"ז). וצ"ב, הא "שקר החן והבל היופי".

תשובה: יופי של קדושה שאני.⁵²

סה

ביאור הפסוק "ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי ואבואה אליה"

שאלה: "ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי ואבואה אליה" (כ"ט כ"א), ופירש"י: "והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן". ורציתי להסביר ע"פ מה שכתב האור החיים הק', על הפסוק "ויהיו האדם ואשתו ערומים ולא יתבוששו", שפירש בטעם הדבר, להיותם מקודם משוללים מבחינת הרע וכללותם קודש, והיו דומות בהם פנים של מטה כפנים של מעלה וכו'. ואפשר לומר, שיעקב אבינו היה במדרגה של אדם הראשון קודם החטא, ולכך אמר "הבה את אשתי וכו', ואבואה אליה". האם פירוש זה נכון הוא.

תשובה: נכון מאוד.

51. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "זה מתאים למה שחז"ל פירשו שאח"כ רק הגיד לה שהוא אחיו ברמאות"

52. יעוין מהר"ם שיף בסוף חולין וכ"כ הגר"א שיופי כן אומר משהו כשהאשה יראת ה'. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "רק כשאני עם אשה יראת שמים".

ס ט

מה מרבה מ"את רחל"

שאלה: "ויאהב גם את רחל מלאה" (כ"ט, ל'). צ"ב, מה מרבה ב"גם" זה.

תשובה: בגדים.

ע

מה הראיה שלא היתה צדיקה מרחל כיון שהיו לה ילדים

שאלה: "ותקנא רחל באחותה" (ל', א'). וכתב רש"י: קינאה במעשיה הטובים ואמרה אילולא שצדקה ממני - לא זכתה לבנים. וצ"ע, וכי זו ראהי שלא צדיקה ממונה, הרי יש כאלה פחותים מלאה ויש להם ילדים, דלא רק לצדיקים יש ילדים.

תשובה: לא לשני אחיות.⁵³

ע א

איך ענתה רחל ליעקב בלשון קשה

שאלה: "ויחר אף יעקב ברחל" (ל' ב'). והקשה השפתי חכמים: מדוע כעס יעקב, הרי היה לו להשיב בנחת? ותירץ שיעקב אמר לה שהתפלל עליה, אך התפילה אינה מקובלת בעיני המקום. אמרה לו אם כן, רשע אתה. לכן חרה אפו וכו'. וצ"ב, כיצד ניתן לומר ליעקב כך.

תשובה: ברמז.

ע ב

מדוע לא נתנה לאה את הדודאים ללא תמורה

שאלה: "ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך, ותאמר לה" וכו' (ל' י"ד-ט"ו). צ"ב, אמאי לא נתנה לה ללא תמורה, הא חסד הוא.

תשובה: רחל לא רצתה בחנם.

⁵³. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הבנים של לאה - בנים קדושים, לא כמו של הגר וקטורה וכיו"ב".

עג

יעקב בא מן השדה לאחר התבודדות

שאלה: "ויבא יעקב מן השדה בערב" (ל' ט"ז). צ"ב מה יעקב עושה בשדה, הרי "יעקב איש תם יושב אהלים" ועשיו נמצא בשדה.

תשובה: בהתבודדות.

עד

איך יצא יעקב מבית לבן שלא ברשותו

שאלה: שם: "תנה את נשי ואת ילדי" (ל' כ"ו), ופירש"י, "איני רוצה לצאת כי אם ברשות". וצ"ב, אם כן איך יצא בסוף שלא ברשות.

תשובה: כשאין ברירה.

עה

אמאי נענשו בני יעקב שנתעטפו ברעב

שאלה: "והיה העטופים ללבן והקשורים ליעקב" (ל' מ"ב), וכתב בבעל הטורים, שבשביל שעשה יעקב דבר שנראה כרמאות, גרם לבניו שנתעטפו ברעב. וצ"ע, דהא מה שעשה יעקב, הסכימו עמו מן השמים, כמ"ש לקמן שנראה אליו מלאך האלוקים ואמר לו "שא נא עיניך" וכו'. ואם כן איך אפשר שיענש בזה.

תשובה: מ"מ נראה כרמאות.

עו

מדוע הקדימה רחל לענות קודם לאה

שאלה: "ותען רחל ולא" וכו' (ל"א י"ד). צ"ב, אמאי ענתה לפני אחותה הגדולה.⁵⁴

תשובה: שהיא הנשואה תחלה באמת.

54. במדרש רבה (ע"ד ד') נחלקו אם עשתה כהוגן, ר' יודן ס"ל שרחל מתה לפני לאה כיון שדיברה בפני אחותה, וא"ל ר' יוסי ראית מימך אדם קורא ראובן, ושמעון עונה אותו, ע"ש.

עז

מדוע אמרה התורה שיעקב גנב את לב לבן

שאלה: "ויגנוב יעקב את לב לבן" (ל"א כ'). צ"ב, מדוע קראה התורה ליעקב בלשון גניבה, דהא וודאי שאין צריך לומר ללבן שהולך הוא, דמסתמא לא היה נותן לו לילך.

תשובה: זה ג"כ דרך גניבה.

פרשת וישלח

עה

מדוע לא חילק יעקב את בניו לג' מחנות

שאלה: "והיה המחנה הנשאר לפליטה" (ל"ב ט'), וכתב רש"י, על כרחו, כי אלחם עמו. והחיד"א (בנחל קדומים אות ד') הוסיף, שהרחיק ב' המחנות כדי יום אחד, ואז ודאי ינצלו המחנה השני, כדברי רבקה שאמרה "למה אשכל שניכם יום אחד". וצ"ע לפי זה, אמאי לא חילקם לג' חלקים, ואז היה מציל שני שלישי.

תשובה: לא היה בזה כדי שילחמו.

עט

מדוע נקראו בלהה וזלפה שפחות

שאלה: "ויקם בלילה הוא ויקח את נשיו ואת שתי שפחותיו" (ל"ב כ"ג). לכאורה יעקב שחרר את בלהה וזלפה דלא נשא שפחות, ואם כן אמאי קרא להם הפסוק עדיין שפחות.

תשובה: שהיו שפחות.

פ

בענין שמותם של המלאכים

שאלה: "למה זה תשאל לשמי" (ל"ב ל'), ופירש"י: "אין לנו שם קבוע". וצ"ב, האי איכא מיכאל, גבריאל וכדו'.

תשובה: אינו קבוע.

פא

מה פשר השינוי בין פניאל לפנואל

שאלה: "ויקרא יעקב שם המקום פניאל וכו' ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל. (ל"ב, ל"א ל"ב). וצ"ב, מדוע שינה הפסוק - פעם "פניאל", ופעם "פנואל". (שאלה מִפְּנֵי יהודה נ"י).⁵⁵

תשובה: לומר לך דהיינו הך.

פב

רחל עמדה לפני יוסף משום שאם קודמת לבנה

שאלה: "וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים" (ל"ג ב.). וצ"ב, מדוע לא עשה לפי הדין שהבן קודם לבת.⁵⁶

תשובה: יתכן שאם קודמת.

פג

ביאור 'הלכה' עשו שונא ליעקב

שאלה: "וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפול על צואריו וישקו ויבכו" (ל"ג ד'), והביא רש"י מספרי פרשת בהעלותך, "אמר רשב"י הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו". מה שייך לומר בזה לשון 'הלכה' הרי זו מציאות.

תשובה: הלכה הכוונה קבלה.

55. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "המקום מעולם נקרא פנואל, ורק יעקב שינה לפניאל".

56. עיין בספר וישמע משה (שו"ת ממון הגר"ש אלישיב, חלק ב' עמ' שע"ד) שנשאל כעין זה מהגאון רבי דוד אבוחצירא שליט"א, והשיב "לרחל היו יותר זכויות". ושוב שאלוהו, האם הכוונה היא שמפני שהיו לה יותר זכויות, על כן היא נחשבת ומוגדרת כת"ח שקודם לאחרים. והשיב הרב: "אט אזוי", דהיינו שלזה היתה באמת כוונתו. ועיין בזה בסה"ק דברי יחזקאל על התורה.

פד

בענין שאלת המלאך לשמו של יעקב

שאלה: "ויאמר אליו מזה שמך ויאמר יעקב" (ל"ג כ"ח). וצ"ב הא נאבק עימו ועוד דהיה מלאך, וא"כ יודע את שמו, ומדוע שואלו מה שמו.

תשובה: אם שאלו משמע שצריך לדעת.

ובפעם אחרת ענה: מנ"ל שידע.

פה

בענין דינה שהיתה יצאנית ולמדה מלאה

שאלה: "ותצא דינה" (ל"ד א'), עיין רש"י שיצאנית היתה ולמדה מלאה, דכתיב בה "ותצא לאה לקראתו". וצ"ב, דלגבי לאה נדרש פסוק זה בנדרים (כ:) לשבח.

תשובה: מ"מ היא למדה.

פו

ביאור המקרא "כל יוצאי שער עירו"

שאלה: "וישמעו אל חמור ואל שכם בנו כל יוצאי שער עירו וימולו כל זכר כל יוצאי שער עירו" (ל"ד כ"ד). מדוע כפל הפסוק את התיבות "כל יוצאי שער עירו" ב' פעמים.

תשובה: גם היוצאים וגם הנכנסים.

פז

"עכרתם אותי" מדוע לא נחשב פתיחת פה לשטן

שאלה: "ויאמר יעקב וכו' עכרתם אותי ביושב הארץ וכו' ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי" (ל"ד ל'). אמאי לא הוי פותח פה לשטן.

תשובה: עי' בעל המאור ריש פסחים.

ובפעם אחרת ענה: היה מוכרח לומר כן משום פיקו"נ.

פח

הטמנת הע"ז דוקא ע"י יעקב אבינו

שאלה: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהִטְהַרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלֹתֵיכֶם: וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת הַנִּזְמִים אֲשֶׁר בְּאֶזְנֵיהֶם וַיִּטְמֶן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר עִם שָׂכָם" (לה - ד' ג'). וצ"ב, מדוע נתנו אל יעקב ולא הם בעצמם טמנו את הע"ז, הא יעקב אמר להם לעשות זאת.

תשובה: סמכו על אביהם שיודע מה לעשות.

פט

מצוה לקיים דברי המת בקריאת שם בנימין

שאלה: "וַיְהִי בִצְאַת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וּתְקָרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וַאֲבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין" (ל"ה ל"ז). לכאורה צ"ע, הא איכא הכא מצוה לקיים דברי המת דרחל, ואמאי לא קרא לו בן אוני, דהא זה היה רצונה.⁵⁷

תשובה: מצוה לקיים דברי המת רק כשהשלישו לכך כמ"ש בחו"מ סי' רנ"ב ס"ב.⁵⁸

צ

מדוע נכפלו בני אהליבמה

שאלה: שם "ואהליבמה ילדה את יעוש ואת יעלם ואת קרח" (ל"ו, ה'). וצ"ב, דלקמן פסוק י"ד כתב שוב, "ואלה היו בני אהליבמה וכו' ותלד לעשו את יעוש ואת יעלם ואת קרח". וצ"ב הכפילות. (שאלה מִבְּנֵי יְהוּדָה נ"י).

תשובה: שנה עליו לעכב שיפלו לגיהנום לעת"ל.

57. בספר פענח רזא כאן הקשה כן, ותירץ שמתחילה קראו יעקב בן אוני, ורק בעת זקנותו כאשר היה נשען על בנימין, קראו בנימין, כלומר בן ימין. ועי' בהגהות על הפענח רזא שם.

58. ז"ל שם: "מצוה לקיים דברי המת, אפילו בריא שצוה ומת והוא שנתנו עכשיו לשליש לשם כך".

❧ צא ❧

מה ההבדל בין "מקנהו" ל"בהמתו".

שאלה: "ויקח עשו וכו' ואת מקנהו ואת כל בהמתו" (ל"ו, ו'). צ"ב, מה ההבדל בין "מקנהו" ל"בהמתו".

תשובה: מקנהו שקנהו, בהמתו שילדו אצלו.

❧ צב ❧

שמות ח' המלכים הם סודות התורה

שאלה: "ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב" (ל"ו ל"ט). צ"ב, מאי נפק"מ לנו מה שמות אשתו ואמה.⁵⁹

תשובה: זה סודות התורה.

❧ צג ❧

הטעמים בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "וירץ עשיו וכו' ויפול על צוארו" (ל"ג, ד) וקרי "צואריו". מאי טעמא?

תשובה: נפל משני הצדדים.

שאלה: "ותדבק נפשו בדינה בת יעקב ויאבה את הנער" (ל"ד ג') וקרי נערה, מאי טעמא?

תשובה: אהבה אפילו אם היתה נער למשכב זכור.

שאלה: "ואהליבמה ילדה את יעיש" (ל"ו, ה') וקרי "יעוש". מאי טעמא?

תשובה: קרו ליה יעיש שיחשב ובסוף יעוש נתיאשו ממנו.

59. עיין לרבי אליהו הכהן האיתמרי בספרו חוט של חסד שעמד בזה, וז"ל: וקשה, מאי נפקא מינה משם אשתו. ויש לומר שבא להגיד שממזרים היו, שהרי כתיב בת מטרד בת מי זהב, ואם היה בת מטרד איך היה בת מי זהב, אלא מלמד שאחד מהם בא על אשת חבירו ונולדה מהם, כמו בת ענה בת צבעון.

פרשת וישב

צד

נשי אביו ושפחותיו היינו הך

שאלה: "והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו" (ל"ז ב'). צ"ב החילוק, דפערם קורא להם הפסוק נשי אביו, ולעיל קרי להם שפחותיו.⁶⁰

תשובה: היינו הך.

צה

פירוש ממשמש בעיניו

שאלה: "והוא נער" (שם), ופירש"י "שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו, ממשמש עיניו, כדי שיהיה נראה יפה". ולא הבנתי איך נהיה יפה ע"י משמוש בעין.

תשובה: מקשט העינים.

צו

חלום יוסף שאמו תבוא להשתחוות לו

שאלה: "הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה" (ל"ז י'), ופירש"י: "הבוא נבוא - והלא אמך מתה, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעים לבלהה שגדלתו כאמו, ורבותינו למדו מכאן שאין לחלום בלא דברים בטלים". ולכאורה זהו סתירה, שהרי אם הדברים מגיעים לבלהה, אין בחלום זה דברים בטלים כלל.

תשובה: לא כפשוטו.⁶¹

60. י"ל בזה לפי מה שפירש"י שהיה רגיל אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן, והיה מוגיד לאביו שהיו קוראין לבני השפחות עבדים, ולפי זה אתי שפיר דיוסף קירבן והתייחס להן כבני נשי יעקב ולא כבני שפחות. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

61. לכאן' כוונת רבינו בזה דפתרון החלום על בלהה בזה אינו פתרון 'כפשוטו' ונמצא דעל 'פשוטו' של החלום נשאר באמת דברים בטלים וסגי במה שיש דברים בטלים ב'הפשוטו' של החלום. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

❦ **צי** ❦

מדוע לא נתקנאו השבטים ביוסף על מה שלימדו יעקב כל תורת שם ועבר

שאלה: "ויקנאו בו אחיו" (ל"ז י"א). משמע שאחי יוסף נתקנאו בו על החלומות, וכן על הכתונת פסים, וכמו שאומרת הגמרא (שבת י'): "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו **נתקנאו בו אחיו**, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". וצ"ע אמאי לא נתקנאו בו בדבר העיקרי שלימד אותו את כל תורת שם ועבר.

תשובה: הוא לימד גם להם.⁶²

❦ **צה** ❦

איך רצו האחים להשליכו לבור הא בעי קבורה

שאלה: "ועתה לכו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות" (ל"ז כ). וצ"ע דהא בעי קבורה.

תשובה: שם תהא קבורתו.

❦ **צט** ❦

איך ניזוק יוסף הרי לבש בגדי אדם הראשון

שאלה: "חיה רעה אכלתהו" (ל"ז ל"ג). בתרגום ירושלמי על הפסוק "ואני נתתי לך שכר" וכו' (מ"ח כ"ב) מובא, שיעקב נתן ליוסף את בגדי אדם הראשון. וצ"ב, אם כן איך אמר יעקב "חיה רעה אכלתהו, טרוף טורף יוסף", הא מי שלובש בגדים אלו, אין שום חיה רעה יכולה להזיקו, כמבואר בחז"ל.

תשובה: אולי פשט בגדיו לנוח.

⁶². וצ"ב דהרי ודאי לימד יותר ליוסף שהרי רש"י (ל"ז ג') פירש זה עה"פ "בן זקונים הוא לו". (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי לא ידעו זה, ואילו ידעו היו מסכימים גם לכתונת הפסים".

ק

ביאור המקרא "טרף טורף"

שאלה: "טרף טורף יוסף" (שם), צ"ב מהו הכפילות טרף טורף.⁶³

תשובה: שתי פעמים אחת בידי השבטים והשני ביד המצרים.

קא

הסימן שהיה ליעקב שלא יראה גיהנם הוא במיתת בניו דוקא

שאלה: "אבל שאולה" (ל"ז ל"ה), ופירש"י "סימן זה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחי, מובטח אני שאיני רואה גיהנום". האם זה דוקא בנים ולא בנות, דהרי כתב רש"י לקמן (מ"ו כ"ו), שלמ"ד תאומות נולדו עם השבטים, צריך לומר שמתו קודם ירידתן למצרים.

תשובה: בנים.

קב

התביעה על האחים שמכרו את יוסף

שאלה: מצינו בחז"ל, (אוצר המדרשים אייזנשטיין), שהיתה קצת תביעה על השבטים שמכרו את יוסף, מהפסוק "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו". וצ"ב, הא הגמרא בסנהדרין (פ"ו). אומרת על פסוק זה "ונמצא בידו - פרט למצוי". והאחים היו מצויין.

תשובה: אביהן שמר עליהן.⁶⁴

ובפעם אחרת ענה: לא תמיד.

63. העולם מתרץ על פי מה שמביא רש"י "חיה רעה אכלתהו" נצנצה בו רוח הקדש, סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר. ובה מובן היטב כפילות הפסוק, דטרופ בגשמיות וטרופ ברוחניות. ועיין עוד באור החיים שביאר שנתכוון לומר כי ב' טריפות נטרף, הא' שטרפתו חיה והרגתו, והב' שטרפה גופו למעונתה שבזה נתיאש לבקש אחר עצמותיו לקוברם. (הערת ח"א שליט"א).

64. כוונת רבינו דמה שנתמעט גונב אחיו הקטן שמצוי בידו (רמב"ם בפרק ט' מהלכות גניבה הל' ה') זהו רק כשזה דומה לאפוטרוס ולמלמד תינוקות אבל כאן שהיו כולם ברשות אביהם לא שייך זה דכבר לא מקרי מצוי. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

🕒 קג

איך הוציא זרח את ידו קודם לידת פרץ

שאלה: "ויהי בעת לדתה ויתן יד" (ל"ח כ"ח), כיצד זרח הוציא ידו, הרי פרץ היה לפניו שהרי יצא ראשון.

תשובה: הוא רק הושיט יד.

🕒 קד

מקום אסירי המלך הוא בית שר הטבחים

שאלה: "ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר מקום אשר אסירי המלך אסורים שם" (ל"ט כ.). וצ"ע דלהלן כתוב "ויתן אותם במשמר בית שר הטבחים מקום אשר יוסף אסור שם", ולכאורה זהו ב' מקומות: א) מקום אשר אסירי המלך ב) בית שר הטבחים.

תשובה: הוא אותו מקום.

🕒 קה

משך הזמן שדיברו במצרים על יוסף הצדיק

שאלה: "ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדונייהם למלך מצרים" (מ' א'), כתב רש"י "לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו בגנותו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו, שיפנו אליהם ולא אליו". וצ"ב דלפי החשבון זה היה אחר תשע שנים.⁶⁵

תשובה: קודם גם הי' ענינים כאלו.

65. יעויין מהרי"ל דיסקין עה"ת שם, שכתב: "וצריך להבין דהנה זה המעשה דהמשקה והאופה, לפי הנראה היה בשנה העשירית אשר ישב יוסף הצדיק בבית הסוהר, כדכתיב "ויהיו ימים במושגור", דהיינו י"ב חודש כפירש"י, ואח"כ חלם להם החלום, ויוסף פתר להם, ושר המשקים יצא מבית הסוהר, ואח"כ כתיב "ויהי מקץ שנתיים ימים" דהיינו מהפנתרון, א"כ כל העשר שנים היו מדברים רק בשביל המעשה של הוצאת דיבה של אותה הארורה על יוסף הצדיק, אתמהה. ואפשר לומר, דבאמת המעשה שלהם של שר המשקים והאופה היה תיכף ומיד להדיבה, כדי שיפנו אליהם ויחדלו מדבר עליו, אך המשפט שלהם להושיבם בבית הסוהר ולשופטם היה בשנה העשירית או התשיעית, וק"ל".

שׁ קו

ביאור המקרא "לאדוניהם למלך מצרים"

שאלה: "ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם למלך מצרים" (מ' א'). וצ"ב דלכאורה "לאדוניהם למלך מצרים" זו כפילות.

תשובה: אולי בעל הבית שלהן.

שאלה: בשאלה הנ"ל, חשבתי לומר דלאדוניהם קאי על הקב"ה, וכיון שחטאו להקב"ה נסתבב שיחטאו גם למלך מצרים כדי שיקבלו עונשם, האם פשט זה אמת.⁶⁶

תשובה: היה גם משנה למלך שהוא אדון.⁶⁷

שׁ קז

ביאור המקרא "זה פתרונו"

שאלה: "ויאמר לו יוסף זה פתרונו שלשת השריגים שלשת ימים הם" (מ' י"ב). כידוע שכל 'זה' הוא מורה באצבע, מה כאן המורה באצבע.

תשובה: זה בדיוק ולא אחרת.

שׁ קח

ביאור המקרא "כי אם זכרתני"

שאלה: "כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך" (מ' י"ד). צ"ב מהו תנאי זה, הא הפתרון יהיה בכל אופן ומה שייך פה תנאי.

תשובה: תנאי שאפשר לקימו.

66. וכשאמרתי דברים אלו לפני הגאון הגדול ר' מאיר סולובייצ'יק זצוק"ל אמר לי בתמימה "לאדוניהם זה קודש או חול", שלא מצינו שתיבת לאדוניהם צריך לקדשה בכתובה. אך יש להעיר ע"ז דיעויין אור החיים פרשת משפטים עה"פ "אם אדוניו יתן לו אשה" (כ"א, ד.). וז"ל קשה למה התחיל לדבר לנוכח כי תקנה ותוך כדי דבור חזר לדבר דרך נסתר אם אדוניו יתן לו, תהיה לאדוניה, והגישו אדוניו, כל הפרשה בדרך נסתר ומן הראוי היה לו להשלים הדבור כדרך שהתחיל אם תתן לו, תהיה לך וגו', והגשת אותו. והיה נראה לומר כי לא כינה הזווג לקונהו על דרך אומרם ז"ל (ב"ר פס"ח) כי הקדוש ברוך הוא מזווג זיווגים לזה אמר אם אדוניו האמיתי כי לו בני ישראל עבדים יתן לו אשה, אלא שלא יצדיק פירוש זה אומרו האשה וילדיה תהיה לאדוניה עכ"ל. משמע שלולא סיפא דקרא היה מפרש אדוניו על הקב"ה אע"פ שלא מצינו שצריך לקדש תיבה זו בכתובה.

67. ע' להגאון הנצי"ב בהעמק דבר כאן שביאר כן.

ובפעם אחרת ענה: שילך מהר.

ובפעם אחרת ענה: שכר על הפתרון.

ובפעם אחרת ענה: על דעת הכי אני פותר לך.

❧ **קט** ❧

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "מקום אשר אסורי המלך" (ל"ט, כ') וקרי "אסירי", מאי טעמא?

תשובה: בחבלים ובלי חבלים.

פרשת מקץ

❧ **קי** ❧

ויהי מקץ לשון צער שהוסיפו לצערם

שאלה: כתב האור החיים פ' מקץ טעם אומרו לשון צער וכו' וכמו שכתב הראב"ד

(פ"ו הל' תשובה) כי המצרים הוסיפו לצער יותר ממה שאמר הכתוב ועבדום

וענו וגו'. וצ"ב איך שייך שיוכלו לצערם יותר ממה שנגזר עליהם מלמעלה.⁶⁸

תשובה: זה מה שנגזר שיוכלו.

❧ **קיא** ❧

מדוע ראה פרעה את החלומות באופן שיתעורר ביניהם

שאלה: "ויקץ פרעה" (מ"א ד'). צ"ב, מדוע הראה הקב"ה לפרעה את ב' החלומות בב'

פעמים, דהיינו שניעור ביניהם, ולא בפעם אחת, דמה צורך שניעור בינתיים.

תשובה: שיזכור היטב, שלא יתבלבל.

❧ **קיב** ❧

יוסף נגאל בזכות אבותיו

שאלה: "וידבר שר המשקים את פרעה לאמר וכו', ושם אתנו נער עברי" (מ"א ט').

צ"ב כיצד הגיעה הישועה לבסוף מההשתדלות שעשה יוסף, הרי לכאורה

השתדלות זו לא היתה נכונה.

68. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מצד ברית בין הבתרים לא היו צריכים לכל כך הרבה".

תשובה: כי הגיע לו בזכות אבותיו.

ובפעם אחרת ענה: סייעתא דשמיא.

❧ **קיג** ❧

"איש נבון וחכם" איפכא הוי ליה למימר

שאלה: "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם" (מ"א ל"ג). לכאורה זה לא לפי הסדר, דקודם חכם ואח"כ נבון, שהנבון הוא מבין דבר מתוך דבר, (שאלה מִפְּנֵי יהודה הי"ו).

תשובה: מבין מה זה חכמה.

❧ **קיד** ❧

מדוע עבר יוסף בכל ארץ מצרים

שאלה: "ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבור בכל ארץ מצרים" (מ"א מ"ו). צ"ב לאיזה צורך עבר יוסף בכל ארץ מצרים.

תשובה: שיכירוהו.⁶⁹

ובפעם אחרת ענה: לבדוק חמוץ...

❧ **קטו** ❧

מדוע נכפל בפסוק הכרת יוסף את אחיו

שאלה: "וירא יוסף ויכירם וכו', ויכר יוסף את אחיו" (מ"ב ז'-ח). מדוע נכפל שיוסף הכיר את אחיו.

תשובה: מיד שראה הכירים ואח"כ הסביר איך התנהג אתם לפי זה.

❧ **קטז** ❧

מדוע שואל יעקב לבניו מה שאירע להם אצל יוסף

שאלה: "ויאמר ישראל למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח" (מ"ג ו). צ"ב

69. שו"ר בזוהר בפרשתן דף קצו עמוד א "מה כתיב ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים, אמר רבי חזקיה מאי טעמא ויעבור בכל ארץ מצרים, בגין לשלטאה דמכרזי קמיה הכי, ובגין למכנש עבורא בכל אתר ואתר".

מה הנפק"מ בשאלה זו, הרי כבר קרה מה שקרה ואין אפשרות לתקן כעת את מה שנאמר שם.⁷⁰

תשובה: שידע לעוד פעם אם יקרה.

ובפעם אחרת ענה: שיעשו תשובה.

❧ **ק"ז** ❧

ביאור המקרא "כי עתה שבנו זה פעמיים"

שאלה: "כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמיים" (מ"ג י). כידוע שכל 'זה' הוא מורה באצבע, מה כאן המורה באצבע.

תשובה: אחר הרעב.

ובפעם אחרת ענה: כמו היום.

❧ **ק"ח** ❧

מנין היה לשבטים לשלוח מזמרת הארץ ליוסף

שאלה: "ויאמר אליהם ישראל וכו', קחו מזמרת הארץ וכו', מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בוטנים ושקדים" (מ"ג י"א). וצ"ב מנין היה להם, הרי היה רעב ולא גדל שם כלום, (שאלה מִבְּנֵי יְהוּדָה ה"ו).

תשובה: ליעקב אבינו היה טמון.⁷¹

ובפעם אחרת ענה: קצת גדל.

❧ **ק"ט** ❧

וקראהו אסון" מדוע לא נחשב פתיחת פה לשטן

שאלה: "ויאמר לא ירד בני עמכם וכו', וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה" (מ"ג ל"ח). צ"ב כיצד פתח פיו לשטן.

תשובה: כבר קרה וחישי'.

ובפעם אחרת ענה: היה מוכרח להגיד, פיקו"נ.

70. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "להוכיח אותם, שיחזרו מתביעתם לקבל את בנימין".

71. עיין בגמ' בתענית י': וברש"י "אל תראו עצמכם שיש לכם חיטים הרבה".

❧ קב ❧

יעקב אמר שלא ירד בנימין עתה אבל ירד לאחר זמן
שאלה: "ויאמר לא ירד בני עמכם", צ"ב כיצד כתוב בתורת אמת, דבר שלכאורה אינו אמת, דהא בסוף כן ירד איתם.
תשובה: לא ירד עתה.
ובפעם אחרת ענה: הוא אמר.

❧ קכא ❧

ביאור המקרא "הלוא זה אשר ישתה"
שאלה: "הלוא זה אשר ישתה אדוני בו והוא נחש ינחש בו הרעותם אשר עשיתם" (מ"ד ה'). כידוע שכל 'זה' הוא מורה באצבע, מה כאן המורה באצבע, (דהרי הגביע היה באמתחת, ולא שייך לומר שהצביע עליו).
תשובה: זה הידוע.

❧ קכב ❧

הטעם בקרי וכתוב בפרשה
שאלה: "ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו וישתחו" (מ"ג, כ"ח) קרי "וישתחו", מאי טעמא?
תשובה: כל אחד לעצמו ואח"כ חברו.

פרשת ויגש

❧ קכג ❧

קללת יהודה את יוסף שילקה בצרעת
שאלה: "כי כמוך כפרעה" (מ"ד י"ח), ופירש רש"י "ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה". האם בסוף לקה יוסף בצרעת, דהא קללת חכם אפילו על תנאי באה (סנהדרין צ:).⁷²

72. "ואמנם במדרש רבה (ב"ר צג ו') מופיע מאמר יהודה בשינוי מועט הזהר שלא ילקה אותו האיש בצרעת" אך לא קילל בלשון ודאי אלא באזהרה. ועיין אילת השחר על התורה שכתב: "ולא מצינו

תשובה: יהודה אין נחשב חכם לזה.

שאלה: שאלתי את מרן בפסוק "כי כמוך כפרעה" (מ"ד י"ח), שפירש רש"י סופך ללקות בצרעת וכו'. האם יוסף לקה בסוף בצרעת, דהא קללת חכם אפילו על תנאי באה (סנהדרין צ:), וענה הרב "יהודה אין נחשב חכם לזה". ולא הבנתי מדוע.

תשובה: כי אביו עדיין חי.

שאלה: שאלתי את מרן בפסוק "כי כמוך כפרעה" (מ"ד י"ח) שפירש רש"י "ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה", האם יוסף לקה בסוף בצרעת, דהא קללת חכם אפילו על תנאי באה. וענה מרן "יהודה אין נחשב חכם לזה כי אביו עדיין חי" וצ"ב, אם כן מדוע מתה רחל מפני שיעקב אמר "עם אשר תמצא את אלוקיך לא יחיה", הא יצחק היה עדיין חי, וא"כ לכאור' אין נחשב חכם לזה.

תשובה: יצחק בירך את עשיו.

ובפעם אחרת ענה: נסע ממנו.

קכד

מדוע לא נישק יעקב את יוסף

שאלה: במס' כלה רבתי פ"ג כתוב, דהטעם שלא נשק יעקב ליוסף, משום דסבר איידי דגלה אטעיניה נשי אגב שופריה. וצ"ע, דהא אמרו ליעקב שיוסף מלך במצרים. וכתוב בילקוט שופטים (רמז מ"ב בשם מדרש תדשא), כי מי שנכשל בזנות אינו זוכה למלכות, וא"כ ע"כ שלא חטא.

תשובה: לא הי' מלך ממש עדיין.

פרשת ויחי

קכה

מדוע אמר יעקב ליוסף אם יוליד בנים הא ידע שלא יהיו עוד

שאלה: "ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם": (מ"ח ו') ופרש"י - אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא בתוך שבטי אפרים

שיוסף נצטרע ע"י קללת יהודה, ואולי ליוסף היה זכות להנצל, ועוד העירו דכיון שיהודה חשב שהוא מצרי י"ל דבטעות כזאת שאינו יודע מי האדם העומד לפניו לא אומרים שהקלה באה בחנם" עכ"ל.

ומנשה יהיו נכללים, וצ"ב, הא יעקב היה נביא וידע שלא יהיה ליוסף עוד בנים. (למ"ד שלא היו לו עוד בנים).

תשובה: עמש"כ בטעמא דקרא בשם אאמו"ר זצ"ל.⁷³

קכו

אי מהני לומר את הנוסח המקוצר בהפרשת תרומות ומעשרות

שאלה: "בך יברך ישראל לאמר יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כַּאֲפָרִים וּכְמִנְשֵׁה" (מ"ח כ'). לכאורה פירוט הברכה לא כתיב, אלא זה מובן שיהיו צדיקים וחסידים וכו', עד כדי שישראל יברכו בהם. ולכאורה לפי"ז יש להביא ראיה מהפסוק, דמהני לומר את הנוסח המקוצר בהפרשת תרומות ומעשרות, דמקרי אמירה.

תשובה: זה לא נקרא מקוצר.

קכז

ברכה לבנות "יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כַּשֶּׁרָה רַבָּה" וכו'

שאלה: "בך יברך ישראל לאמר יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כַּאֲפָרִים וּכְמִנְשֵׁה" (שם). יש המברכים את בנותיהם "יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כַּשֶּׁרָה רַבָּה רַחֵל וְלֵאָה", האם כך צריך לברך, או שגם כן בבנותיו יאמר כמו שכתוב בתורה כאפרים וכמנשה.

תשובה: אולי.

קכח

המנהג ביום המילה לברך "יְשַׁמְךָ אֱלֹקִים כַּאֲפָרִים וּכְמִנְשֵׁה"

שאלה: תרגום יונתן פ' ויחי "ובריכניו ב' יומא ההוא למימור בך יוסף ברי יברכון בית ישראל ית ינוקא "ב' יומא דמהולתא" למימור ישוינך ה' כאפרים וכמנשה" (מ"ח כ'). צ"ב מנין לתרגום שברכה זו נאמרת לינוקא ב' יומא דמהולתא.

תשובה: ראה שנוהגים כן.

73. וז"ל שם: "ומולדתך אשר הולדת אחריהם" וגו', לכאורה קשה, כיוון שבאמת לא הוליד אחריהם - למה הוצרך לכתוב זה, וי"ל דעל כרחק הוצרך להתנות כן, דאי לא הכי - היו אפרים ומנשה נוטלין ג' חלקים; שהם עצמן ב' שבטים, ויורשים גם חלקו של יוסף, כיון שאילו היו לו בנים - היו יורשים חלקו. עכשיו, שאין לו - עומדים הם במקומו. ולכך הוכרח להתנות, שליוסף עצמו - אין לו חלק כלל. ואם יהיו לו שאר בנים - יהיו בכלל מנשה ואפרים עכ"ל.

🕒 **קכט**

מדוע עסק זבולון במסחר

שאלה: כתב רש"י (מ"ט י"ג) "שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה". וקשה, מדוע זבולון לא רצה להיות כמו יששכר לעסוק בתורה"ק, וכי לא הבין שיותר טוב ללמוד.⁷⁴

תשובה: שישכר לא ישאר בלי פרנסה, מוכרח מי שיעזור.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א בהא דכתב רש"י (מ"ט, י"ג) "שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה". וקשה, מדוע זבולון לא רצה להיות כמו יששכר, וכי לא הבין שיותר טוב ללמוד. וענה הרב "מוכרח מי שיעזור" וצ"ב, דהא אם כולם ילמדו תורה לא חסר לה' דרכים לפרנס את כולם.

תשובה: אין סומכין על הנס.

🕒 **קל**

איך נכנס יעקב למערת המכפלה הלא היה כהן

שאלה: "ושמה קברתי את לאה" (מ"ט ל"א). וצ"ע איך נכנס יעקב אבינו ע"ה למערת המכפלה לקבור את לאה, הא היה כהן.⁷⁵

תשובה: כהן מטמא לקרובים.⁷⁶

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על הפסוק "ושמה קברתי את לאה" צ"ע איך נכנס יעקב אבינו ע"ה למערת המכפלה לקבור את לאה, הלא הוא היה כהן. וענה "כהן מטמא לקרובים". וצ"ב, הא מה שמטמא לקרובים זהו דווקא בשעת מיתתו, ובמערת המכפלה מתו זה מכבר.

תשובה: שלוחו של אדם כמותו.

ובפעם אחרת ענה: עדין לא ניתנה תורה ואין דין כהן.

74. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בספר אפיקי איל עמוד ל"א. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כנראה נטה מטבעו לסחורה".
75. כמבואר בבעל הטורים בראשית פרק כח וז"ל "מלמד שיעקב היה כהן גדול, כדאיתא בב"ר אמר הקדוש ברוך הוא למיכאל אתה עשית ליעקב כהן גדול שלי בעל מום שהוא צולע על ירכו. חייך שאתה צריך להיות כהן גדול למעלה במקומו (ביל"ש ח"א רמז קלב)".
76. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי קבר ע"י בניו".

❦ קלא ❦

ויכוח עשו עם יוסף על מערת המכפלה

שאלה: מבואר במדרש שעשו נתווכח עם יוסף על המקום במערת המכפלה, שכבר קיבל יעקב את מקומו בזה שקבר את לאה. וצ"ב, שהרי מערת המכפלה מקום גדול הוא.⁷⁷

תשובה: עמוק ולא גדול.

ובפעם אחרת ענה: המקומות מצומצמים זה תחת זה.

ובפעם אחרת ענה: בסמוך לשאר האבות.

❦ קלב ❦

איך שמו את יוסף בארון מתכת הרי בעי קבורה בעפר

שאלה: "ויחננטו אותו ויישם בארון במצרים" (נ' כ"ו), ואיתא בגמרא בסוטה (י"ג.) "ארון של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס הנהר, כדי שיתברכו מימיו". וצ"ע דהא בעי קבורה בעפר.

תשובה: העפר סביב הברזל.

❦ קלג ❦

במאמר רז"ל שהאבות תבעו מיתה

שאלה: איתא בתנחומא (פרשת ויחי פרק ד'), "רבי אבהו כשנטה למות, הראה לו הקב"ה מתן שכרו, ותמה ואמר כל אלה לאבהו, קרא על עצמו "ואני אמרתי לריק יגעתי, לתוהו והבל כוחי כיליתי, אכן משפטי את ה'" (ישעיה מ"ט), מיד נתאוה למיתה, ואף אברהם תבע מיתה בפיו, שנאמר "ואנכי הולך ערירי", יצחק תבע מיתה בפיו, שנאמר "ואברכך לפני ה' לפני מותי", יעקב תבע מיתה, שנאמר "אמותה הפעם". וצ"ב דגבי משה כתוב במדרש, שאמר משה לפני הקב"ה שאין רוצה למות, וביקש בכמה וכמה אופנים להשאר בחיים.

תשובה: תבע אין הכוונה ביקש אלא ידע.

77. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הי' בו רק מקום לעוד קבר אחד".

קלד

בדברי ר' אבהו שאמר "לריק יגעת" לאחר שראה מתן שכרו

שאלה: בתנחומא שם, צ"ב איך רבי אבהו אמר לריק יגעת לתוהו והבל כוחי כיליתי, הא ידוע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא.

תשובה: כמו כל הצדיקים שחושבין שכל מעשיהן אין חשובין ולא עשו כלום.

קלה

הטעמים בקרי וכתיב בפרשה

שאלה: "ויברכם ביום ההוא לאמור" (מ"ח, כ') "לאמור" - מלא וא"ו, מאי טעמא?

תשובה: שישמעו.

שאלה: "אוסרי לגפן עירה" (מ"ט, י"א) וקרי "עירו", מאי טעמא?

תשובה: עיר של זכרים ונקבות.

שאלה: "כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה" (מ"ט, י"א) וקרי "סותו", מאי טעמא?

תשובה: בין הזכרים ובין הנקבות.

חומש שמות

פרשת שמות

א א

ביאור המקרא "למה זה עזבתן"

שאלה: "ויאמר אל בנותיו ואיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם" (ב) כ). כידוע כל 'זה' הוא מורה באצבע, מה כאן המורה באצבע.

תשובה: זה מיד.

ב ב

מדוע משה רבנו נצטרע בצרעת עזה כשלג

שאלה: "והנה ידו מצורעת כשלג" (ד' ו'), משמע שנצטרע בבהרת עזה שהיא כשלג, ולא בשנייה לה שהיא כסיד ההיכל, וכ"ש שלא בשאת. וצ"ב, מדוע קיבל דווקא צרעת זו, ואם אין נפקא מינה בסוג הצרעת הוה ליה למימר והנה ידו מצורעת ותו לא, בשלג למה לי.

תשובה: כי היא החמורה.

ג ג

הפרש בין כבד פה לכבד לשון

שאלה: "כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (ד' י'). מה ההבדל בין כבד פה לכבד לשון.⁷⁸

תשובה: כמו מומי פה ומומי לשון.

ד ד

אופן כתיבת שם 'אהרן' בתנ"ך

שאלה: הלא אהרן אחיך הלוי" (ד' י"ד). למה "אהרן" נכתב חסר בכל התנ"ך, ולא מלא

בוא"ו.⁷⁹

78. שו"ר ברבינו בחיי לפסוק זה וז"ל "וכתב רבינו חננאל מה שהזכיר שני דברים כבד פה וכבד לשון, יורה כי משה רבינו לא היה צח הדבור באותיות זשרס"ץ שהן אותיות השינים זהו שאמר כי כבד פה, גם לא באותיות הלשון שהם אותיות דטלנ"ת, ועל זה אמר וכבד לשון".

79. עיין אוצר המדרשים (אייזנשטיין עמ' 201), שהביא מדרש חסר ויתר: "ואהרן למה חסר ו', אלא אינו

תשובה: מפני ענוותנותו.

❧ ה ❧

הגדולים מחמת ענוותנותם שמחים בגדלות השני בלבם

שאלה: ראיתי מביאים בשם הגרמ"ש שפירא זצ"ל, שאמר על הפסוק (שם) "וראך ושמח בלבך", דרך דרכם של גדולים כששמחים בגדלות חבירם אינם מראים לו זאת אלא שמחים בלב, וה' מעיד על כך. ולא הבנתי סברתם, דלכאורה היפוך הוא.

תשובה: הטעם משום ענוה.

ובפעם אחרת ענה: שאינם רוצים.

❧ ו ❧

היאך נשק אהרן למשה בהר ה'

שאלה: "וישק לו" (ד' כ"ז), כתב בתרגום אונקלוס שזה היה בהר ה'. וצ"ע, והרי נפסק להלכה בשו"ע (סי' צ"ח סעי' א'), שאסור לאדם לנשק בניו הקטנים בבית הכנסת, כדי לקבוע בלבם שאין אהבה כאהבת המקום.

תשובה: לא הי' עדיין ביהכ"נ, וגם אין אסור אלא בבניו הקטנים.

❧ ז ❧

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "ויאמר אליו ה' מזה בידך" (ד', ב') וקרי "מה זה", מאי טעמא?

תשובה: מיהר משום שמושה נתיירא מהנחש.

דין שיהא משה חסר ואהרן מלא, עכ"ל. וכן כתב רבינו חיים פלטיאל (פר' שמות ב' י'): "לא תמצא בכל התורה כולה מושה, כי אם משה, דמן הדין היה להיות מושה מלא וי", שאינו דין שהעבד יהיה מלא והאדון יהיה חסר, ובכל התורה לא תמצא אלוהים במלא כי אם אלהים, למה אלהים הוא אותיות יה מלא כל הארץ כבודו. ואהרן נמי חסר וי"ו שאינו דין שיהא שם משה חסר ואהרן מלא".

פרשת וארא

פ"ה ח

כיצד אהרן ומשה שקולים

שאלה: כתב רש"י (ו' כ"ו) "הוא אהרן ומשה, יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד". וצ"ב דבתוספתא (מס' מגילה פרק ג') איתא, "קטן מתרגם על ידי גדול, אבל אין כבודו שיתרגם גדול על ידי קטן, שנאמר ואהרן אחיך יהיה נביאך", וכתב על זה הר"ן (מגילה י"ד). דאהרן קטן לגבי משה.

תשובה: קטן בנבואה וגדול בשנים א"כ שקולים הם.
ובפעם אחרת ענה: היו שווין אבל הנבואה באה ע"י משה.

פ"ה ט

האם גם חלב הבהמות נעשה דם

שאלה: "ויהי הדם בכל ארץ מצרים" (ז' י"ט). האם גם חלב הבהמות נהפך לדם.
תשובה: אולי.

פ"ה י

עשירות בני ישראל ממכת דם

שאלה: מבואר בחז"ל, שבני ישראל העשירו ממכת דם. וצ"ב, מדוע מכרו להם, לכאורה טוב יותר שלא ימכרו להם וע"י כך ימותו בצמא.

תשובה: שישראל יוכלו לעשות מצוות במעות.

ובפעם אחרת ענה: כך הקב"ה רצה.⁸⁰

פ"ה יא

ביאור המקרא "ובחדר משכבך ועל מטתך"

שאלה: "ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך" (ז' כ"ח). לכאורה סגי למימור ועל מטתך, וזהו כולל ובחדר משכבך.

80. וכעין זה כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אולי הבינו שהקב"ה לא רצה להרוג המצרים".

תשובה: יש מטה גם בחדר החיצון.

🕒 **יב** 🕒

ביאור המקרא "קחו לכם מלא חופניכם פיח"

שאלה: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, קחו לכם מלא חופניכם פיח כבשן" (ט' ח').
וצ"ב, דלכאורה מילת "לכם" מיותרת, דמה לומדים ממנה.

תשובה: תחזיקו בידיכם חזק.

🕒 **יג** 🕒

מדוע נעשה לחיטה פלאי פלאות שלא נוכו

שאלה: "והחיטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה" (ט' ל"ב), ופירש"י "פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו". וצ"ב, אמאי נעשה לזה פלאי פלאות.

תשובה: כדי שישאר לארבה.⁸¹

ובפעם אחרת ענה: שיכירו הנס.

פרשת בא

🕒 **יד** 🕒

מדוע כפל גרש יגרש

שאלה: "ויאמר ה' וכו' אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה" (י"א א'). וצ"ב הכפילות "גרש יגרש".

תשובה: גירושין גמורים.

81. תירוצ זה מוכרח מסדר הפסוקים, דלכא' הפסוקים של הפשתה והשעורה והחיטה והכוסמת היה צריך להיכתב בסוף המכה אחרי פסוק כ"ו ולמה זה נזכר כאן, אלא זה נסמך למה שאמר לו משה 'ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון... והפשתה... והחטה והכוסמת לא נוכו...' היינו דמזה יש להוכיח שטרם תיראון, ולכך נעשו להם פלאי פלאות כדי שילקו בארבה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

טו

בכור פרעה הוא עתיד לשבת על כסא אביו

שאלה: "מבכור פרעה היושב על כסאו" (י"ב כ"ט), תרגם אונקלוס "דעתיד למיתב". וצ"ב, איך שינה מפשט הפסוק, דה"י"ושב" משמע שעכשיו יושב.

תשובה: איך יכול לישב כ"ז שאביו חי.⁸²

טז

מדוע השאילו ישראל שמלות הרי משה ציוה על כלי כסף וזהב

שאלה: "ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (י"ב ל"ה). וצ"ע דלעיל בציוי ה' פרק י"א פסוק ב' כתיב "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" לא אמר להם שיקחו "שמלות".

תשובה: הם השאילום יותר ממה שביקשו כדאיתא במדרש.

יז

בעצם היום "הזה", מה מורה באצבע

שאלה: "בעצם היום הזה יצאו בני ישראל" (י"ב מ"א). כידוע שכל "הזה" מורה באצבע. הוא. מה היה כאן המורה באצבע.

תשובה: שהיום פסח.

ובפעם אחרת ענה: ביום שהיה המעשה.

יח

ביאור המקרא "ולגר' הגר' בתוכם"

שאלה: "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר ולגר בתוכם" (י"ב מ"ט). לכאורה סגי לומר ולגר בתוכם, ומהו 'הגר'.

תשובה: לאפוקי אם גר בין הגוים בודאי אינו גר כראוי.

82. דכוונת הפסוק על בנו הבכור של פרעה, ולא על פרעה שהיה בכור, וה"ק קרא מהבכור של פרעה שהוא עתיד לישב על כסאו.

ובפעם אחרת ענה: לאפוקי גר בחו"ל.

שאלה: שאלתי את מרן על הפסוק "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם" (י"ב מ"ט), דלכאורה סגי לומר ולגר בתוכם, ומהו 'הגר'. וענה מרן "לאפוקי גר בחו"ל". ולא הבנתי, וכי בחו"ל פטורים ממצוות.

תשובה: ממצוה 83.10.

פרשת בשלח

יט

איך אמר משה לישראל על נתינת הבשר והרי לא נאמר לו

שאלה: "ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (ט"ז ד'), משמע שכעת אמר ה' שיתן רק לחם. וצ"ע אם כן איך בפסוק ח' אמר משה "בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבוע", מניין ידע משה על נתינת הבשר, הרי עדיין לא נאמר לו על הבשר. (שאלה מפני יהודה נ"י).

תשובה: אין אוכלים לחם בלי כלום.

ובפעם אחרת ענה: לחם כולל כל אוכל. 84.

כ

מידת דרך ארץ היא שלא לשבוע מבשר

שאלה: ברש"י (ט"ז ח') "בשר לאכול ולא לשבוע" וכו'. וצ"ב דהא אמרינן בגמ' (שבת ק"מ:), באתרא דליעול ירקא ליעול בישראל.

תשובה: כאן מדת דרך ארץ.

83. היינו פטור דדרך רחוקה דקרנן פסח שבו איירי קרא.

84. כוונת רבינו דוודאי הקב"ה אמר למשה מתחילה גם על הבשר, אלא הכתוב קיצר והזכיר לחם כי זה כולל הכל. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

כא

האם מותר ליקח פחות מעומר לגולגולת ולסמוך על הנס

שאלה: "וילקטו המרבה והממעט" (ט"ז י"ז), וברש"י "יש שלקטו הרבה ויש מעט וכשבאו לביתם מדדו וכו' ומצאו שלא העדיף". האם היה מותר להם ליקח פחות מהנצרך, ולסמוך על הנס שכאשר יבואו לביתם יהיה עומר לגולגולת. **תשובה:** מותר אם חוששין לביטול תורה.

כב

האוסף מן ולא יכול לגמור אותו

שאלה: "ויאמר משה אלהם איש אל יותר ממנו עד בקר" (ט"ז י"ט). מה יעשה אדם שלא יכול לאכול הכל. **תשובה:** יאכל ויקיא.⁸⁵ ובפעם אחרת ענה: יתן לאשתו ובניו.

כג

מה עשה מי שנצרך יותר מעומר לגולגולת

שאלה: (שם). מה עשה אדם שלא הספיק לו העומר לגולגולת, והיה צריך יותר, (שאלה מִבְּנֵי יְהוּדָה ה'"). **תשובה:** לא היה דבר כזה.

כד

איך ידע אדם מהו המֶן שלו

שאלה: נאמר במן שהיה יורד לכל אחד לפי דרגתו, קרוב או רחוק וכדומה⁸⁶, וצ"ב איך כל אחד ידע מה שלו, מה של אביו, או של אחיו. **תשובה:** א"א לנגוע בו.

85. נסתפקתי אם מותר לשרוף או לאבד נותר זה כדין נותר דקדשים, ואם נאמר דאסור, א"כ גם אכילה גסה כזו שמקיא לכאן זה כמו לאבד. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

86. כדאיתא ביומא (ע"ה), "כתיב 'וברדת הטל על המחנה לילה', וכתיב 'ויצא העם ולקטו', וכתיב 'שטו העם ולקטו', הא כיצד, צדיקים ירד על פתח בתיהם במחנה, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו".

שאלה: מרן שליט"א כתב לי שהמָן שהיה במדבר, לא היה אפשר לנגוע בו מי שאינו שלו, היכן המקור לזה בחז"ל.

תשובה: כמדומה במדרש.

🕒 **כה** 🕒

מדוע עמלק האריך ימים

שאלה: "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב" (י"ז י"ג). מוכח בפסוק שגם עמלק בעצמו בנו של אליפז יצא למלחמה, ויוצא שחי כמאתים וחמישים שנה, מפני מה זכה רשע זה לחיים כה ארוכים.

תשובה: כדי שיקבל מפלתו.

ובפעם אחרת ענה: כדי שימות במיתה משונה.

🕒 **כו** 🕒

הטעמים בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "וילינו כל עדת בני ישראל על משה" (ט"ז, ב') וקרי "וילונו", מאי טעמא?

תשובה: מתחילה בשקט ואח"כ בפרהסיא.

שאלה: "ונחנו מה כי תלונו עלינו" (ט"ז, ז') וקרי "תלינו", מאי טעמא?

תשובה: מתחילה בשקט ואח"כ בפרהסיא.

שאלה: "ויהי בערב ותעל השלו" (ט"ז, י"ג) וקרי "השליו", מאי טעמא?

תשובה: עלתה במהירות ולכן חסר.

פרשת יתרו

🕒 **כז** 🕒

ביאור המקרא "ושם האחד אליעזר"

שאלה: "ואת שני בניה אשר שם האחד גרשום וכו', ושם האחד אליעזר" (י"ח ג'-ד'). וצ"ב, דלכאורה היה צריך לומר "ושם השני אליעזר".

תשובה: שמשה רבינו ביקש על כך, (עי' במדב"ר פי"ט סי' ז').⁸⁷

כח

בדברי רש"י על פגישת יתרו עם משה מי השתחוה למי

שאלה: "וישתחו וישק לו" (י"ח ז'), וברש"י "איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר "וישאלו איש לרעהו לשלום", מי הקרוי איש, זה משה". וצ"ב, דעדיין הספק לא נפשט לגבי ההשתחויה, דאח"כ דמשה שאל לו לשלום, אבל אין ראיה שהוא זה שהשתחוה.

תשובה: משמע ששון.

כט

איך אמר יתרו למשה שהוא טועה

שאלה: "ויאמר חתן משה אליו, לא טוב הדבר אשר אתה עושה" (י"ח י"ז). וצ"ב איך אמר לו כך, הא אסור לומר לרבו שהוא עושה טעות.

תשובה: חייב אדם בכבוד חותנו, (יו"ד סי' ר"מ סכ"ד).

ל

מה בא "גם העם הזה" לרבות

שאלה: "נָבַל תָּבַל גַּם אֶתְּהָ, גַּם הָעָם הַזֶּה" (י"ח י"ח), ופירש"י, "גם אתה - לרבות אהרן" וכו'. וצ"ב, מדוע לא פירש נמי מה בא לרבות ב"גם העם הזה".

תשובה: כל אלו שבאים לעזור לך.

לא

האם משה נמלך בהקב"ה על הצעת יתרו

שאלה: "איעצך ויהי אלקים עמך" (י"ח י"ט), ופירש"י, "שאמר לו צא המלך בגבורה". וצ"ב, מדוע לא מצינו בפסוקים שבאמת שאל משה רבינו מהקב"ה על כך.⁸⁸

⁸⁷ ז"ל המדרש שם "ר' אחא בשם ר' חנינא אמר בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקדוש ברוך הוא שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרה ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיהא מחלצי אמר לו חייך שהוא מחלצין הה"ד (שמות יח) ושם האחד אליעזר שם אותו המיוחד".

⁸⁸ "ל דכתוב ויעש כל אשר אמר ונכלל בזה גם שנמלך בגבורה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: מזה שהקב"ה אמר לו לצאת לקראתו הבין זה.

לב

ביאור דברי רש"י שניתנה התורה ביום א' בסיון

שאלה: "ביום הזה באו מדבר סיני" (י"ט א'), ופירש"י "בראש חודש, לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנו". ולכאורה לא מובן, שהרי זמן מתן תורה הוא בתאריך ו' בסיון, ולא "ביום הזה" שהוא ראש חודש, ומדוע אומר רש"י על א' בסיון כאילו היום נתנו.

תשובה: כאילו.

לג

ביאור המקרא "ואשא אתכם על כנפי נשרים"

שאלה: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (י"ט, ד'), האם זה כפשוטו? דהא אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

תשובה: דומיא דכנפי נשרים, נשרים זה המלאכים שהרימו את הענן.

לד

היאך שייך לגנוב אדם

שאלה: "לא תגנב" (כ' י"ג), וברש"י דמייירי בגונב נפשות. וצ"ב בהאי דין, ממי גנב, דהאדם לא שייך לאף אחד ואף לא לעצמו.

תשובה: כמו כל דין נפשות.⁸⁹

לה

מדוע פירטה התורה באיסור לא תחמוד הרי כללה בסוף "וכל אשר לרעך"

שאלה: "לא תחמד בית רעך, לא תחמד אשת רעך, ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך" (כ', י"ד), וצ"ב, אם כלל בסוף "וכל אשר לרעך", מדוע פירט את הנזכרים? הא הכל נכלל ב"וכל אשר לרעך".

תשובה: לעבור על כל א'.

89. נראה דהכוונה היא כמו בחובל, דאיך אדם תובע את חבירו שחבל בו, הא גופו אינו שלו.

לז

מדוע לא עשו כְּבֶשׂ למנורה

שאלה: "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" (כ' כ"ג). צ"ב בהא דכתיב "בהעלותך את הנרות", ודרשו בספרי "עשה בה מעלות". מדוע לא צייתה התורה לעשות כבש למנורה כמו במזבח, (מִפְּנֵי יִצְחָק אֲלַחֵן נ"י).⁹⁰

תשובה: אין צורך כי זה מדרגות קטנות.⁹¹

פרשת משפטים

לז

אם יש אישות לבני נח

שאלה: "ואם אמר 'אמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי'" (כ"א, ה'). וצ"ב הא אין אישות לגוים וא"כ איך קרי לה אשתי.

תשובה: כאשתו.⁹²

90. עיין ח' מרן רי"ז הלוי הל' בית הבחירה (עמ' לא) דהאיסור דווקא בכבש שיש לו תורת מזבח, ומוכיח כן מהמכילתא ע"ש וזה לא שייך במעלות המנורה. וזה תירוץ אמיתי מאד. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

91. כלומר שאין חשש לגילוי ערוה, וצריך לומר דבמזבח מפני גובהו, אי אפשר לעשות לו מדרגות קטנות, ולכך עשו בו כבש, משא"כ במנורה. ויעויין בספר "פני דוד" להגאון החיד"א כאן שהביא וז"ל "ונהירנא כד הוינא טליא שראיתי להרב המובהק הוא רישא מור קשישא כמהר"ר אליעזר נחום זלה"ה בפירוש המכילתא אשר לו כ"י שכתב שרבי' הגדול מהר"ר רוזאניס זלה"ה הקשה דאמרי' מעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב, ומ"ש ממזבח דכתיב ולא תעלה במעלות על מזבחי ותיתי בק"ו למנורה, והוא ז"ל תירץ דהאמרו במכילתא אשר לא תגלה ערותך עליו אי אתה פוסע פסיעה גסה אבל אתה פוסע בהיכל ובק"ק שהיה בדין וכו' ע"ש ולזה לפני המנורה שהוא בהיכל שרי עכ"ד": וכך תירץ כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת זצ"ל הובא בספר דף על הדף מנחות דף כט עמוד א וז"ל "מקשים הלא כתוב ולא תעלה במעלות על מזבחי, אך אי' במכילתא דדוקא למזבח אסור, אבל בהיכל מותר לעשות מעלה".

92. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אין היא גויה אלא שפחה כנענית, ומתנהג עמה כאשתו".

לה

ביאור המקרא "אדוניו" לשון רבים

שאלה: "אם אדניו יתן לו אשה וכו', והגישו אדניו אל האלקים" (כ"א ד' - ו'). צ"ב, אמאי כתוב "אדניו" לשון רבים.⁹³

תשובה: אפילו בעבד של שני שותפין.

לט

שלא למנוע שאר כסות ועונה בלקח אחרת

שאלה: "אם אחרת יקח לו, שארה כסותה ועונתה לא יגרע" (כ"א י'). וצ"ב, פשיטא, דמה ההוא אמינא שאם לקח אחרת, שפטור מן הראשונה.

תשובה: ס"ד שאין יכול לשניים.

מ

חיוב אדם במזונות אשתו ביום תענית

שאלה: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" (שם). האם אדם חייב במזונות אשתו, ביום תענית דאורייתא או דרבנן.

תשובה: לא.

מא

ביאור התרגום "ודיגנוב נפשא מן בני ישראל"

שאלה: "וגנוב איש ומכרו" (כ"א ט"ז) תרגם אונקלוס "ודיגנוב נפשא מן בני ישראל". צ"ב, מדוע הדגיש כאן התרגום שגנוב מבני ישראל, הא דבר זה פשיטא.

תשובה: כתוב סתם איש משמע מכולם.

מב

מדוע הדגיש התרגום בשור שנגח בן או בת - "ישראל"

שאלה: בתרגום על הפסוק "או בן יגח, או בת יגח" (כ"א ל"א) תרגם אונקלוס "או לבר ישראל יגח תורא, או לבת ישראל יגח". צ"ב, מדוע הדגיש כאן התרגום שנגח ישראל, הא פשיטא הדבר.

93. שו"ר ברש"י ישעיהו (י"ט ד'), וז"ל: "כל אדנות בלשון רבים אפילו יחיד". וכן ברש"י וירא (כ"א-י"ג).

תשובה: למה פשיטא גם גזל גוי אסור משום חילול ה' במקום דאיתא.

🕒 **מג** 🕒

דין עינוי באלמנה שנישאת שוב

שאלה: "כל אלמנה ויתום לא תענון" (כ"ב כ"א). מה הדין כשנישאה שוב.

תשובה: כבר אינה אלמנה.

🕒 **מד** 🕒

הגיל שבו מפסיק להיות יתום

שאלה: עד איזה גיל מיקרי יתום.

תשובה: עי' ברמב"ם ספ"ו מדעות.⁹⁴

🕒 **מה** 🕒

עינוי בגרושה שנפשה שבורה עליה

שאלה: האם דווקא במצער אלמנה, או אפילו גרושה וכדומה שנפשה שבורה עליה עובר בלאו זה, ודיבר הכתוב בהווה, וכמו במקלל חרש.

תשובה: דוקא אלמנה.⁹⁵

94. וז"ל שם בהלכה י': "ועד אימתי נקראים יתומים לענין זה, עד שלא יהיו צריכין לאדם גדול להסמך לו לאמנם ולהטפל בהן, אלא יהיה עושה כל צרכי עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים". ועיין כף החיים (סופר סי' קנ"ו אות י"ד באמצע), שהביא בשם ספר פתח הדביר (אות ה'), דמגיל עשרים שנה אינו נקרא יתום, ואפילו אינו חריף. ולפני גיל עשרים כל חד לפום חורפיה, ע"ש.

95. יעויין במנחת חינוך (מצוה ס"ה), שכתב בזה"ל: "עיין ר"מ פ"ו מהלכות דעות, דאחד יתום מאב, ואחד יתום מאם, בכלל מצוה זו. והנה דעת רש"י בחומש דלאו דוקא יתומים ואלמנה, הוא הדין כל אדם, אלא שדיבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח. ומדברי הר"מ והרב המחבר נראה, דדוקא יתומים ואלמנות, ועיין במשנת חכמים, מביא מכילתא שהוא פלוגתא דתנאי, ומפלפל בזה אי דוקא יתומים ואלמנות, או הוא הדין כל אדם. ועיין חו"מ סי' צ"ז בסמ"ע וט"ז, גבי לאו דחובל בגד אלמנה, דעתם דגם גרושה בכלל זה, וגם בתולה דעת הט"ז שהיא בכלל לאו דאלמנה, ע"ש. ואפשר לדבריהם כאן, גם כן גרושה בכלל זה. ובש"ך השיג עליהם דדוקא אלמנה, והוא הדין הכא. ומכל מקום צריך עיון בדבר, וע"ש בספר או"ת. ומכל מקום כאן כו"ע מודים, דהרי יש אומרים דבכל אדם שייך אזהרה זו, וגם מלשון הרב המחבר שמביא דברי חז"ל אשה קובלת לבעלה כו', א"כ אפשר הכל בכלל, וצל"ע בדבר, עכ"ל. ועיין בחפץ חיים בלאווין בבאר מים חיים אות טו מש"כ בזה.

🕒 מז

נתינת בשר לכלב היא רשות ולא מצוה

שאלה: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (כ"ב ל). האם כשאדם נותן בשר נבילה וטריפה לכלב, מקיים מצוה מדאורייתא של לכלב תשליכון אותו.

תשובה: רשות ולא מצוה.⁹⁶

🕒 מז

הטעמים בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "אם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה" (כ"א, ח) וקרי "לו" בווא"ו. מאי טעמא?

תשובה: לעצמו ולא לבנו.

שאלה: "וְשַׁלַּח אֶת בְּעִירָהּ" (כ"ב, ד') וקרי "בעירו", מאי טעמא?

תשובה: בין זכרים בין נקבות.

פרשת תרומה

🕒 מה

מקור דברי המימרא "ושכנתי בתוכם" בתוכו לא נאמר וכו'

שאלה: האם יש מקור בחז"ל למה שאומרים "ושכנתי בתוכם" (כ"ה ח), בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מכם.

תשובה: איני זוכר.

ובפעם אחרת ענה: כמדומה בילקוט ראובני.⁹⁷

⁹⁶. אמנם יעויין בתוס' יומא לו: ד"ה לאו, שמבואר מדבריו שיש מצוות עשה גבי טריפה להשליך לכלב, כן הוכיח המנחת חינוך מצוה עג אות ג' מדברי התוס' הנ"ל, ותמה שם מדוע מוני המצוות לא מנו זאת למצוה, אך יעויין באזהרות לחד מקמאי "אתה הנחלת" כתב "טריפה להשליך וטריפה למכור", ועי' בספר משנת חיים למסכת יומא סי' מ"ו שהאריך בזה.

⁹⁷. וכבר נמצא שקדמו בזה האלשיך הק' פרשת תרומה כ"ה ח'.

מט

היאך נתקיים לשמה בעשיית המנורה מאליה

שאלה: "מקשה תַעֲשֶׂה המנורה" (כ"ה ל"א), וברש"י לפי שהיה משה מתקשה בה, א"ל הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה. וצ"ב, דלכאורה היה צריך להיות לשמה, וביד ישראל, וליכא, ואם בזריקתה לאש סגי, נלמד מכאן להתיר לשמה במכונה.

תשובה: שם מצותה בכך.

נ

הערה במש"כ בדרך חכמה על תיבת "משוקדים"

שאלה: "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (כ"ה ל"ד). הרב בספרו "דרך חכמה" (פ"ג צה"ל אות ט') כתב בשם הריטב"א ביומא, שהאתנחתא על משוקדים. וצ"ב, דאתנחתא על גביעים.

תשובה: כבר מתוקן אצלי.

נא

גודל הלולאות והקרסים

שאלה: "ועשית לְלֹאֹת תכלת" "ועשית קרסי נחשת" (כ"ו - ד' י"ד). מה היה גודלם של הלולאות והקרסים.

תשובה: כפי הצורך.

ובפעם אחרת ענה: מה שחז"ל [לא] הודיעו לנו אין אנו יודעים.

נב

לשון עֲשִׂיתִי עשרה בתורה

שאלה: "מדה אחת לעשתי עשרה יריעות" (כ"ו ח'). צ"ב מדוע לא כתיב לאחד עשר יריעות, וכמו שכתוב "ואחד עשר כוכבים משתחווים לי".

תשובה: פעמים נקט לשון עשתי עשרה.

🕒 נג

מדוע לא כתבה התורה לעשות את הטבעות

שאלה: "וַיִּחַדּוּ יֵהוּ תַּמִּים עַל רֹאשׁוֹ אֶל הַטִּבְעֶת" (כ"ו כ"ד). אמאי לא נכתב עניין עשיית הטבעות.

תשובה: מובן ממילא.

🕒 נד

אופן נתינת הטבעת

שאלה: שם: האם הטבעת היתה מחברת בין שני הקרשים, או שכל טבעת היתה באה על קרש אחד ללא קשר לחבירו.

תשובה: כמדומה כלשון אחרון.

🕒 נה

מנין העמודים לפני קדש הקדשים ובפתח אהל מועד

שאלה: (כ"ו ל"ז). אמאי בעמודים המפרידים בין הקודש לקודש הקדשים היו ארבעה עמודים, ובפתח מסך אוהל מועד היו חמשה.

תשובה: כך צייתה התורה.

🕒 נו

החילוק בין אדני מסך פתח אהל מועד לשאר האדנים

שאלה: (שם). מדוע נשתנו אדני מסך אוהל מועד שנעשו מנחושת, ואילו שאר האדנים נעשו מכסף.

תשובה: כך צייתה התורה.

פרשת תצוה

נז

מידת החושן אורך ורוחב זרת, א"כ למה צריך לומר רבוע

שאלה: "רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו" (כ"ח ט"ז). צ"ב, דהא אם יעשו זרת ארכו וזרת רחבו פשיטא שיהיה רבוע, ולכאורה מקרא שאין צריך הוא מה שאמר "רבוע".

תשובה: שלא באלכסון.

ובפעם אחרת ענה: לקיים שתי מצוות.

נח

מדוע נכפלה תיבת "כפול"

שאלה: "רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו" (שם). לא סיים שוב כפול, ובפרשת פקודי סיים שוב כפול, וצ"ב מדוע.⁹⁸

תשובה: לעכב.⁹⁹

שאלה: "רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו" (שם). ולא סיים בסוף הפסוק "כפול" ובפרשת פקודי סיים "רבוע היה כפול עשו את החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול" (ל"ט ט'). וצ"ב מדוע לא סיים נמי בתצוה בסוף הפסוק "כפול".

תשובה: כבר גילה במקום א'.

נט

האם אורים ותומים הם שני דברים

שאלה: "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים" (כ"ח ל'), ופירש"י "הוא פתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החושן". וצ"ב דמהפסוק משמע שזה שני דברים (א) אורים (ב) תומים.¹⁰⁰

98. יתכן שבא ללמד שלא נאמר שהיה רבוע זרת ארכו וזרת רחבו קודם שכפלוהו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
99. ויש להעיר דלעכב שייך יותר אם היה כתוב זה בציווי אבל הכפילות נאמרה בפקודי בעשייה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
100. בזוה"ק (פקודי-רלד) איתא דאורים הוא שם מ"ב ותומים הוא שם של ע"ב. גם ברמב"ן מבואר דהיה כתב שם של אורים, וכן היה כתב שם של תומים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: עי' יומא ע"ג ב'.

❧ ס ❧

מדוע נכפלו התיבות "פֶּעַמָּן זהב ורמון"

שאלה: "פֶּעַמָּן זהב ורמון פֶּעַמָּן זהב ורמון" (כ"ח ל"ד). צ"ב מדוע נכפל. (מפני יהודה נ"י).¹⁰¹

תשובה: בכל צד.

שאלה: שאלתי את הרב על הפסוק בפרשת תצוה "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל סביב" (כ"ח ל"ד) מדוע נכפל, וענה הרב 'בכל צד'. וצ"ב דהא כבר כתוב 'סביב', והיינו בכל צד.

תשובה: אפילו למעלה ולמטה.

❧ סא ❧

מזבח הזהב היה עשוי כולו מעצי שיטים בלי חלל

שאלה: בעניין מזבח הזהב (פרק ל'). מה היה בתוך מזבח הזהב, וא"ת שהיה חלול, מדוע לא כתיב ביה נבוב כמו שנאמר אצל מזבח הנחושת "נבוב לוחות עשה אותו".

תשובה: ה' מעצי שיטים בלי חלל.

❧ סב ❧

יש עוד פעמים שמכפרים על המזבח ומדוע נאמר "אחת בשנה"

שאלה: "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה" (ל' י'). והיינו שבמזבח הזהב יש עבודה רק פעם אחת בשנה, וצ"ע מהא דתנן בזבחים פרק ה' משנה ב', פרים הנשרפין וכו' ועל מזבח הזהב, וכן הוא להדיא בפרשת ויקרא פרק ד' פסוק י"ח.

תשובה: זה חיוב בכל שנה.¹⁰²

101. כן דרך המקרא וכמ"ש שלשה גביעים משוקדים ... ושלשה גביעים משוקדים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

102. וכ"כ הראב"ם, והחזקוני כתב וכפר עליו 'על גגו' אחת בשנה, אבל בפר כהן משיח ושל ציבור היוז על קרנותיו ולא על גגו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

פרשת כי תשא

סג

הצורך למשה בידיעת מניינם של ישראל

שאלה: "כי תשא" (ל' י"ב). ופירש רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם" וצ"ב מה הענין לדעת את סכום מנינם, ולמה יכול להיות שיחפוץ לדעת זאת.

תשובה: כמה צריך להגביה קולו, (או) לדעת כמה תפילין להכין להם.

סד

האיסור להוסיף בנתינת מחצית השקל הוא גם כשהעשיר מודיע

שאלה: "העשיר לא ירבה" (ל' ט"ו). צ"ב דכתב רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגולגלות, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מניינם", ולכאורה פשיטא דהעשיר לא ירבה, דאם יוסיף לא נדע מניינם.^{103 104}

תשובה: מודיע שנותן יותר.

סה

איך קידשו אהרן ובניו ידיהם ורגליהם, הא נגעו ברגליהם

שאלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (ל' י"ט), וברש"י "וכך שנינו בזבחים, כיצד קידוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש". וצ"ב הא הנוגע ברגליו בעי נטילת ידים.¹⁰⁵

תשובה: יטול ידיו אח"כ.

103. יעויין פירושי ר' יהודה החסיד על התורה שכתב: "נראה דדוקא לצורך האדנים, בזה היו שוים לדעת סכום מניינם, אבל לצורך הקרבנות אם היו רוצים להרבות היו יכולים".

104. יתכן לומר דכל אחד נתן מטבע אחד של מחצית השקל ומנו המטבעות והזהירה התורה לעשיר שלא יתן מטבע [אחד] יקר יותר. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

105. שו"ר שכן הקשה בשפת אמת (זבחים י"ט), וכתב ליישב: "נראה כיון דדרך הכהנים לילך תמיד יחפי רגל, הוי כנוגע בבשר ידו ופניו המגולה תמיד, דאינו צריך נטילה".

פסוק סו

ביאור המקרא "את ידיהם ואת רגליהם"

שאלה: (שם). מה הטעם שבתחילה כתוב את ידיהם ואת רגליהם, ואח"כ נאמר ורחצו ידיהם ורגליהם, בלי תיבת את.

תשובה: לא להאריך.

שאלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (ל' י"ט), צ"ב מה מרבים באתין אלו.

תשובה: הצפורניים.

פסוק סז

ביאור המקרא "על בשר אדם לא יסך"

שאלה: "על בשר אדם לא יסך" (ל' ל"ב). וצ"ב דמילת "בשר" לכאורה מיותרת, וסגי למימור על אדם "לא יסך".

תשובה: על ציפורניים אין עובר.

פסוק סח

מדוע אמר משה "להרוג אותם בהרים"

שאלה: "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים ולכלותם מעל פני האדמה" (ל"ב י"ב). וצ"ב, מה ההדגשה "להרוג אותם בהרים", דמא נפקא מינה היכן להורגם.

תשובה: חשבו שאין בידו להרגם אלא בהרים.

ובפעם אחרת ענה: לא סגי שעולים להר אלא נהרגים שם.

פסוק סט

על אף שמתו העובדים לעגל אמר משה "אתם חטאתם" לכלל הציבור

שאלה: "ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם" (ל"ב ל'). צ"ב הא כבר מתו אותם שעבדו לעגל, ואמאי אמר לנותרים "אתם חטאתם חטאה גדולה".¹⁰⁶

106. יתכן דקאי על אותן שלא מיחו ואולי זה כוונת רבינו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: הציבור אחד.

ע

מדוע לא שם משה את המסוה כשדיבר עם בני ישראל

שאלה: "ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה" (ל"ד ל"ג). אמאי בשעה שדיבר לעם ישראל, לא שם את המסוה.¹⁰⁷

תשובה: רק כשלמד האיר פניו.

פרשת ויקהל

עא

מה הכוונה "זה" הדבר

שאלה: "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צווה ה' לאמר" (ל"ה ד'). ידוע שכל "זה" מורה באצבע. מה היה כאן מורה באצבע.

תשובה: איך לעשות.

עב

ממה היו עשויים מיתרי החצר

שאלה: "ואת מיתריהם" (ל"ה י"ח), ופירש"י, "חבלים לקשור". ושאל בְּנֵי יהודה נ"י, ממה היו עשויים אותם החבלים.

תשובה: מתולעת שני.¹⁰⁸

עג

מדוע הביאו את התכשיטים בעודן על הנשים

שאלה: "ויבאו האנשים על הנשים" (ל"ה כ"ב), ופירש רש"י "על הנשים, עם הנשים", ובהגה הוסיף "ור"ל שהביאו חח ונזם, בעודן על הנשים כמו שכתב רש"י על

¹⁰⁷. יעויין ברבנו בחיי וז"ל "כשהיה משלים דבורו עם ישראל ישיב את המסוה על פניו כדי שלא יזונו עיניהם מן האור שבפניו שלא בשעת דבורו עמהם" והביאור בזה לכאורה דבשעה שמקבלים תורה ראויים ליזון מהקרניים אבל בשעה שאין לומדים ממנו אין להם ליזון.

¹⁰⁸. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "כמדומני מפתן, אבל אין לי ראיה".

טוו את העיזים". ולא הבנתי מה הצורך והעניין להביא את התכשיטים כשהם על הנשים, ולא סגי כשיביאו את התכשיטים לחוד.

תשובה: הנשים לא רצו להוריד כל זמן שאין מוכרחים.

ובפעם אחרת ענה: שלא יטרח להביאם.

פרשת פקודי

עך

מדוע כפלה התורה ב' פעמים "בתוך הרימונים"

שאלה: "ויעשו פעמוני זהב טהור, ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל סביב בתוך הרימונים" (ל"ט כ"ה). צריך ביאור מדוע כפל הפסוק ב' פעמים את התיבות "בתוך הרימונים".

תשובה: עמוק עמוק.¹⁰⁹

109. שו"ר ברמב"ן ז"ל, "וטעם ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן - שעשו הרמונים לתת אותם על שולי המעיל סביב, ועשו פעמוני זהב טהור, וישימו הפעמונים בתוך הרמונים קודם שיתנו אותם במעיל, והנה הפעמונים בתוך הרמונים בתלוש, וישימו הרמונים על שולי המעיל סביב והפעמונים בתוכם. ולכך כפל הכתוב בתוך הרמונים פעמים, כי היו בתוכם מתחלה ובשעה שתלו אותם על שולי המעיל סביב". ובאור החיים כתב ז"ל "על שולי וגו'. מכאן אני מדייק שהאמת הוא כהסוברים שהפעמונים הם בשורה עם הרמונים ולא בתוכם ממש שהרי הקדים הכתוב נתינת הרמונים על שולי המעיל ואחר כך אמר מעשה הפעמונים בפני עצמן ויתנו אותם תוך הרמונים ומעתה אם הפעמון תוך הרימון ממש למה הוצרך הכתוב לומר על שולי אחר שכבר קדם ואמר שהרמונים הם על שולי המעיל זה בזה תלוי, ותמה אני על רמב"ן שפנה מדרך זה, ומה שיישב שלא נתן הרימון במעיל עד שנתן בתוכו הפעמון הכתוב יגיד הפך זה, וממה שאמר כי לזה כפל לומר בתוך הרמונים פעמים, קשה למה הקדים הכתוב לצוות שיתן הרמונים על שולי המעיל קודם שיעשה הפעמונים ויצטרך לחזור לומר פעמים בתוך הרמונים לרבות שיתנם קודם, ופשוט הוא שהרב לא דק יפה כמנהג זכות עיונו הקדוש". ואח"כ ביאר מדוע נכפל ז"ל "בתוך הרמונים. טעם שכפל לומר כן, לומר שיהיו מכוונים הפעמונים כנגד הרמונים שלא יהיה הפעמון משוך לצד מטה או לצד מעלה אלא גופו של פעמון לפני הרימון ועומד בשורה לא למעלה ולא למטה, ודבר זה אינו מתחייב מאומרו פעם ראשונה הפעמונים בתוך הרימונים כי זה בא לשלול שלא יהיו הרימונים בתוך הפעמונים על זה האופן תתחיל השורה בפעמון ולפניו רימון כפי זה יהיו הרמונים בתוך הפעמונים כי המעיל לא היה מחובר מלמטה סביב לומר שתמיד יהיו אלו תוך אלו כל שיהיו שוים במספר אלא מחולק היה לב', ולזה תמצא שלא עשה בברייתא מספר הרימונים כפעמונים כי הם יותר מהם".

חומש ויקרא

פרשת ויקרא

א א

בעניין שאין מביאין קרבן מהדגים

שאלה: בתנחומא (ויקרא ו') הקשו, מדוע אין מקריבין קרבן מהדגים. וצ"ב לכאורה אחד מארבע עבודות הקרבן זהו שחיטה, ושחיטה בדגים לא שייך.

תשובה: זה השאלה גם כן למה.¹¹⁰

ב ב

מדוע אין שחיטה בדגים

שאלה: מדוע לא חייבה התורה שחיטה בדגים.

תשובה: לאו בני שחיטה ניהו, אין להם קנה וושט.¹¹¹

פרשת צו

ג ג

זירוז משה את אהרן מחמת חסרון כיס

שאלה: "צו את אהרן" (ו' ב'), וברש"י "אין צו אלא לשון זירוז וכו', ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס". וצ"ב דזה לא מיקרי חסרון כיס, אלא אינו רווח.

תשובה: זה חסרון כיס.

ד ד

מדוע אין שורפים כלי חרס מדין נותר

שאלה: "וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר" (ו' כ"א), ופירש"י "לפי שהבליעה שנבלעת

110. יעויין בספר 'תורת יעקב' (להגרי"ח סופר פרשת ויקרא סימן פ"ח), בענין אין קרבנות מהדגים.

111. יעויין מדרש רבה פרשת בראשית פרשה ז' אות ב' "יעקב איש כפר נבוראי הורה בצור, דגים טעונין שחיטה, וכו' אמר ליה לא הורת טב. ע"ש.

בו נעשה נותר". וצ"ב א"כ מדוע לא ציוותה התורה לשרוף את כלי החרס כדין נותר, (שאלה מִפְּנֵי יהודה נ"י).

תשובה: כלי חרס א"א לשורפו.

פרשת שמיני

פ"ה טז

הליכה לגן חיות

שאלה: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" (י"א, מ"ז). ופרש"י לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן, האם לפי"ז יש מצוה מהתורה לילך לגן החיות לראות ולהיות יודע ומכיר ובקי בהן.

תשובה: כן.

הטעמים בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "וישא אהרן את ידו" (ט', כ"ב) וקרי "ידיו". מאי טעמא?

תשובה: שתיהן בבת אחת.

שאלה: "ההולך על ארבע אשר לא כרעים" (י"א, כ"א) וקרי "לו". מאי טעמא?

תשובה: לא כרעים ממש.

שאלה: "כל הולך על גחון" (י"א, מ"ב) "גחון" - ו' רבתי. מאי טעמא?

תשובה: חצי התורה.

פרשת תזריע

פ"ו טז

האם תינוק הנימול מקיים מצוה

שאלה: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (י"ב ג'). האם תינוק הנימול לשמונה מקיים מצוה בשעה שנימול, או שרק עשו בו מצוה.

תשובה: מתקיים בו מצוה.¹¹²

112. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "עשו בו מצוה".

י"ז ז

הטעם בג' רבתי בפרשה

שאלה: "והתגלח" (ל"ג, ג') ג' רבתי. מאי טעמא?

תשובה: תגלחת גמורה.

פרשת מצורע

י"ח ח

ריפוי צרעת

שאלה: האם מותר לרפא צרעת.

תשובה: אולי לא אסרה תורה אלא קציצת הנגע, וכן משמע קצת בתנחומא תזריע, וצ"ע.¹¹³

י"ט ט

קרבן מצורע במזיד

שאלה: אדם שגרם לעצמו להידבק בצרעת במזיד, האם מביא קרבן כשנטהר? דהא אין קרבן בא אלא על השוגג.

תשובה: אין הקרבן על העבירה אלא על הטהרה.¹¹⁴

פרשת אחרי מות

י' י

קירבת נדב ואביהוא להקב"ה

שאלה: מבואר בפרשת אחרי מות, שמשה אמר שנדב ואביהוא היו גדולים ממני ומאהרן. וכתב האור החיים, שהם היו יותר קרובים לה' ממשה. וצ"ב, איך

113. ועיין לר' אליהו הכהן בספרו חוט של חסד בפרשתנו על הפסוק "אדם כי יהיה בעור בשרו".

114. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "קרבן מצורע אינו לכפרה אלא לטהרה, ואין בזה חילוק בין שוגג למזיד".

אפשר להיות יותר גדול וקרוב לה' ממשה, הרי הוא אדון לכל הנביאים, ואם כן הוא הכי קרוב לה'.

תשובה: משה חייב לעסוק בצרכי ציבור.

🕒 **יא** 🕒

השראת השכינה כשיש ח"ו עבירות

שאלה: "הֲשִׁכַּן אֶתְּךָ בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם" (ט"ז ט"ז), וברש"י "אף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם". וצ"ב הא כתיב "ושב מאחריך".

תשובה: יש עברות שמרחיקים.

🕒 **יב** 🕒

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "וסמך אהרן את שתי ידיו" (ט"ז, כ"א), וקרי "ידיו". מאי טעמא?

תשובה: בבת אחת.

פרשת קדושים

🕒 **יג** 🕒

אהבת עם הארץ

שאלה: "ואהבת לרעך כמוך" (י"ט י"ח). האם צריך לאהוב גם עם הארץ.

תשובה: כן.

🕒 **יד** 🕒

ספק במצות מפני שיבה תקום

שאלה: ראיתי שהרב שליט"א שאל את מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, מה הדין במצוות "מפני שיבה תקום", האם ספקייהו לקולא או לחומרא. ולא הבנתי

מה הצד לומר דספקייהו לקולא, הא הוי ספק דאורייתא ולחומרא.

תשובה: לא מטריחין ליה מספק.

טו טז

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "לא יקרח קרחה" (כ"א, ה'), וקרי "יקרחו". מאי טעמא?

תשובה: גם האשה תזרזנו.

פרשת אמור

טז יז

מדוע הנושא אשה פסולה מתחלל

שאלה: "לא יטמא בעל בעמיו להחלו" (כ"א ד'), וברש"י "לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכו', באיזה שאר אמרתי, באותו שהוא להחלו, להתחלל הוא מכהונתו". וצ"ע הא אמרינן (מכות ב.) המחלל אינו מתחלל.

תשובה: עי' בכורות מ"ה ב'.¹¹⁵

יז יח

גדר בתולה לכהן גדול

שאלה: "והוא אשה בבתוליה יקח" (כ"א י"ג). מה הדין כשנבעלה ועדיין היא בתולה.

תשובה: עי' יבמות נ"ט.

יח יט

מדוע נכתב מקדשי לשון רבים

שאלה: "ולא יחלל את מקדשי" (כ"ב כ"ג). צ"ב, אמאי נכתב מקדשי לשון רבים, ולא מקדשי לשון יחיד.¹¹⁶

תשובה: מקדש ראשון ומקדש שני.

115. כוונת רבינו שאין לו דין חלל בעצם אלא מתחלל מעבודה רק בעודה תחתיו אבל כשגירשה או אפילו נדר ממנה חוזר להכשירו, [וכמדומה שהמלבי"ם מפרש דרשת חז"ל "להחלו" מלשון את אביה היא מחללת לשון ביזוי אבל רש"י לא פירש כן]. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

116. לכאורה היה נראה לומר דקאי על קה"ק וההיכל והמזבח, וכמ"ש בפרשת אחרי מות 'וכלה מכפר את הקודש ואת אהל מועד ואת המזבח יכפר', עוד יש לפרש שמחלל מקדש של מטה ומקדש

🕒 **יט**

אמירה לעכו"ם באיסור סירוס

שאלה: "ובארצכם לא תעשו" (כ"ב, כ"ד), כתב בבעל הטורים "וסמיך ליה ומיד בן נכר, לומר שאסור לסרס אף על ידי גוי". צ"ב פשיטא דהא אמירה לעכו"ם שבות.

תשובה: מדאורייתא.

🕒 **כ**

מדוע ההורג בעל חי אינו חייב משום סירוס

שאלה: "ובארצכם לא תעשו" (כ"ב כ"ד), ופירש"י "דבר זה, לסרס שום בהמה וחיה, ואפילו טמאה". מדוע ההורג בעל חי אינו חייב משום סירוס, דהא האיסור בסירוס זהו שלא יכולה ללדת, וא"כ אף שהרגה אין יכולה ללדת.

תשובה: שאיננה.

🕒 **כא**

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "ונסכה יין רביעית ההין" (כ"ג, י"ג) וקרי "ונסכו". מאי טעמא?

תשובה: של כל הקורבנות.¹¹⁷

פרשת בהר

🕒 **כב**

איסור אונאה בקרקעות

שאלה: "וכי תמכרו ממכר וכו' אל תונו" (כ"ה י"ד), ופירש רש"י "כשקונה או מוכר קרקע הכתוב מדבר, ובא להזהיר על האונאה". וצ"ב הא אין אונאה לקרקעות.

של מעלה, [עוד יש לפרש שמחלל המקדש ומחלל כנסת ישראל שנקראת מקדשי כמש"כ הרמב"ן בפרשת המולך ויקרא (יח-כא) בסוף דבריו שם]. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
117. ועי' מנחות פ"ט ע"ב.

תשובה: אין תשלומין אבל איסור איכא.¹¹⁸

כג כ

מה הריבוי ב"את" דלא תונו

שאלה: "ולא תונו איש את עמיתו" (כ"ה י"ז). ידוע דכל "את" בא לרבות, מה בא לרבות באת זה.

תשובה: ת"ח.

כד כ

מדוע לא נאמר שאביו יגאל את השדה

שאלה: "אחרי נמכר גאולה תהיה לו, אחד מאחיו יגאלנו" (כ"ה מ"ח). צ"ב, אמאי לא מוזכר שאביו יגאלנו.¹¹⁹

תשובה: אם יש לו אב לא מצוי שיתקלקל.¹²⁰

כה כ

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "וקם הבית אשר בעיר אשר לא חומה" (כ"ה ל'). וקרי "לו חומה", מאי טעמא?

תשובה: אין לו.

118. וכ"כ הרמב"ן, ועוד כתב הרמב"ן ד"ל דכאן הזהיר על אונאה במנין השנים שנותרו עד היובל ובזה לכו"ע יש אונאה גם בקרקעות דזה אונאה במדה ובמנין. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

119. כמו"כ יש להעיר מפני מה לא נזכר בנו ובפשטות י"ל דיותר צריך לצוות על אחיו מאשר על בנו ואביו שרחמיהם עליו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

120. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אם אביו בעל אמצעים יתמוך בו לפני לפני שימכור את עצמו".

פרשת בחוקותי

של כו ט

הטעם בקרי וכתוב בפרשה

שאלה: "וזכרתי את בריתי יעקוב" (כ"ו, מ"ב) "יעקוב" מלא עם וא"ו. מי טעמו?¹²¹

תשובה: ברית מלא.

121. עי' רש"י כאן "וזכרתי את בריתי יעקוב" - בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו".

חומש במדבר

פרשת במדבר

א

ביאור המקרא "חמשת חמשת"

שאלה: "ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל" (ג' מ"ז). צ"ב מדוע כפל תיבת חמשת.
תשובה: לכל אחד.

ב

סיום פרשת במדבר בתיבת "ומתו"

שאלה: בסוף פרשת במדבר סיים "ומתו" (ד' כ'). צ"ב אמאי לא סיים ולא ימותו, כדרך שכתוב הרבה פעמים בתורה, ומכלל לאו אתה שומע הן, וכך עדיף נמי, כדי לסיים בדבר טוב, וכמו שתרגם אונקלוס כאן.¹²²
תשובה: מיתה לרשעים הנאה להם והנאה למטה.

ג

הטעמים בקרי וכתוב ונקוד בפרשה

שאלה: "אלה קריאי העדה" (א', ט"ז), וקרי "קרואי". מאי טעמא?
תשובה: דרך לקרותם.

שאלה: "כל פקודי הלוי אשר פקד משה ואהרן" (ג', ל"ט), נקוד על "ואהרן". מאי טעמא?

תשובה: כי אהרן גדול.

שאלה: "ויתן משה את כסף הפדים" (ג', נ"א), וקרי "הפדוים", מאי טעמא?

תשובה: כולם פודים יחד.

122. יעויין בשו"ת רב פעלים (ח"ד ס" מ"ב) שכתב ליישב בזה, שכאשר העולה מברך ברכת התורה חשיב ברכתו סיום העניין, וע"ש עוד.

פרשת נשא

פסוק ד

מדוע תרגם יונתן "ירכינון" לשון רבים

שאלה: "לצבות בטן ולנפיל ירך" (ה' כ"ב), תרגם יונתן "ירכינון" לשון רבים. וצ"ע אמאי שינה מלשון הפסוק שכתב בלשון יחיד.

תשובה: מפרש שירך כולל שניהן.¹²³

פסוק ה

מדוע נאמרה ברכת כהנים בלשון יחיד

שאלה: בברכת כהנים נאמר: "כה תברכו את בני ישראל" (ו' כ"ג), לשון רבים. וצ"ב אמאי הברכה עצמה "יברכך" נאמרה בלשון יחיד.

תשובה: לכל א'.

פרשת בהעלותך

פסוק ו

ביאור לשון המקרא "במועדו"

שאלה: "ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל" (ט' ז). וצ"ב - מאי במועדו, וכי ידעו שיקריבו, ורק במועדו לא יקריבו? הרי לא ידעו כלל, וחשבו שלא יקריבו כלל.¹²⁴

¹²³. יתכן לומר בזה, דהנה האונקלוס תרגם "לאפחא מעין ולאמסאה ירכא" - לשון יחיד, ויונתן תרגם ירכינון - לשון רבים. ובגמרא בסוטה (כ"ח.) איתא, שהמים בודקים גם את הבועל, ואיפלגו תנאי מהיכן נלמד הבועל, איכא מאן דיליף לה מו' של ובאו המים, ואיכא מאן דיליף לה מלצבות בטן ולנפיל ירך דקאי אבועל, והאשה הנבעלת אתי מפסוק אחר, (וצבתה בטנה וכו'). וא"כ י"ל, דבזה נחלקו תרגום יונתן ואונקלוס, דאונקלוס סבירא ליה כמ"ד דהבועל נלמד מלצבות בטן, ואילו הנבעלת מפסוק אחר, ולכן תרגם ירכא לשון יחיד, ואילו תרגום יונתן סבירא ליה כמאן דיליף מו"ו דובאו, וא"כ כל הפסוק קאי אשניהם אאשה ואבועל, ולכן תרגם ירכינון לשון רבים, (ועי' עוד בפרדס יוסף החדש על התורה שכתב כעין זה). והרב אליהו דיסקין שליט"א העיר דאם כן א"כ מפני מה 'לצבות בטן' לא תרגם 'כריסיהון' בלשון רבים, ובכוונת רבינו ביאר דשני ירכות יש באשה.

¹²⁴. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי חשבו שבגלל חשיבות המועד יותר להם להקריב".

תשובה: בשביל שנתנו להם פסח שני.

ובפעם אחרת ענה: ביו"ט שלו.

ובפעם אחרת ענה: באמת אמרו להם להקריב שלא במועדו רק פסח שני.

🔔 ז 🔔

נסיעת וחניית בני ישראל ע"פ סימני עמוד הענן

שאלה: "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו" (ט' י"ח), ופירש"י: "כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל וכו', ועל פי ה' יחנו, כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מיתמר ועולה". וצריך ביאור, וכי זה על פי ה'? דלכאורה היה צריך לומר, כיון שהעמוד היה נוסע היו גם כן נוסעים, ולא כיון שהיו ישראל נוסעים היה העמוד מתקפל.

תשובה: מתקפל קודם על פי ה'.

ובפעם אחרת ענה: באים כאחד.

🔔 ח 🔔

מה הנפק"מ מנין ידעה מרים על פרישת משה מצפורה

שאלה: "ותדבר מרים ואהרן במשה וכו'" (י"ב א), ושאל רש"י: ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה? וצ"ע מאי נפק"מ לנו מהיכן היתה יודעת.

תשובה: אם התורה כתבה צריך להבין.

ובפעם אחרת ענה: למה דיברה רק עתה.

🔔 ט 🔔

האם צדיקים זוכים לאספקלריא המאירה

שאלה: "במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו" (י"ב ו'), וכתב רש"י "שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה". וצ"ב מסוכה (מ"ה): שמבואר שם דיש מקצת צדיקים שזוכים לאספקלריא המאירה.

תשובה: בנבואה קאמרי', עי' יבמות מ"ט ב'.

י י

מדוע אהרן לא נצטרע

שאלה: "והנה מרים מצורעת כשלג" (י"ב י). צ"ב אמאי אהרן לא נענש בצרעת דהא גם הוא דיבר.¹²⁵

תשובה: עי' אבות דרבי נתן פ"ט ה"ב.¹²⁶

יא יא

מדוע צעק משה אל נא רפא לה

שאלה: "ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה" (י"ב, י"ג). וצ"ב מדוע היה צריך לצעוק.

תשובה: שתתרפא מהרה.

יב יב

בעניין שכר מצוה בהאי עלמא

שאלה: "והעם לא נסע עד האסף מרים" (י"ב ט"ו), וכתב רש"י שזהו בשכר שהמתינה למשה כשהושלך ליאור. וצ"ב, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

תשובה: אין הכוונה ליכא כלל.¹²⁷

יג יג

תינוקות רגילין לקרוא לאבי אביהן אבא

שאלה: הא דאיתא בספרי (בהעלותך כ'), דרגילין תינוקות לקרוא לאבי אבא אבא, האם הוא דוקא בתינוקות או ג"כ בשאר אינשי.¹²⁸

¹²⁵. עיין רש"י (מהספרי) דמרים פתחה בדברים, ויתכן דמטעם זה היא נענשה ולא אהרן. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

¹²⁶. שם איתא "ויחר אף ה' בם וילך, מה תלמוד לומר וילך, מלמד שנסתלק מאהרן ודבק במרים, מפני שלא היה אהרן עסקן בדברים, אבל מרים שהיתה עוסקת בדברים (מיד) נענשה יותר". ועי' בבניין יהושע שם שהקשה מהגמרא בשבת (צ"ו.) דמשמע דכן נצטרע, ע"ש.

¹²⁷. יעויין רמב"ם בפיהמ"ש לפאה (פ"א מ"א) שכתב, שעל מצות שבין אדם לחבירו לא נאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ויעויין מהרש"א חידושי אגדות סוטה (י"ד. ד"ה וא"ל), דעל לפניו משורת הדין יש שכר גם בעוה"ז.

¹²⁸. יעויין שם בעמק הנצי"ב.

תשובה: דוקא תינוקות.

שאלה: שאלתי את הרב הא דאיתא בספרי דרגילין תינוקות לקרוא לאבי אבא אבא, האם הוא דוקא בתינוקות או ג"כ בשאר אינשי, וענה הרב "דוקא תינוקות". ולכאורה צ"ע מתוס' פסחים (ד. ד"ה אבא קיים) "דקרי אינשי לאבי אבא אבא".

תשובה: תינוקות רגיל טובא.

🕒 **יד**

הטעם בנקוד בפרשה

שאלה: "או בדרך רחוקה" (ט', י'), "רחוקה" - נקוד על ה'. מאי טעמא?

תשובה: אפילו אין רחוק כמ"ש בגמ'.¹²⁹

פרשת שלח

🕒 **טו**

בדברי רש"י "כרכין פצוחין ופתוחין"

שאלה: "החזק הוא הרפה" (י"ג י"ח), ופירש"י "סימן מסר להם, אם בפרזים יושבין, חזקים הם שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין, חלשים הם", ובפסוק י"ט "הבמחנים אם במבצרים", פירש רש"י "תרגומו הפצחין, כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה". וצ"ב דלכאורה כפילות הוא דכבר אמר זה בהחזק הוא הרפה.

תשובה: סימנים הרבה איזה חזקים.¹³⁰

🕒 **טז**

איך לקחו המרגלים זמורה ואשכול ענבים

שאלה: "ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד" (י"ג כ"ג). צ"ע איך נטלו הא הוי גזל הגוי.

תשובה: ארץ ישראל שלנו.

¹²⁹. פסחים ה' ע"א.

¹³⁰. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "זה פירוש של החזק הוא הרפה".

יז יז

ביאור כפילות המקרא "לו מתנו"

שאלה: "ויאמרו אליהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו" (י"ד ב'). צ"ב מזה הכפילות.

תשובה: א' על מצרים וא' על המדבר.

יח יח

ביאור המקרא "ויפול"

שאלה: "ויפול משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל" (י"ד ה'). מדוע כתב לשון יחיד ויפול ולא ויפלו.

תשובה: ביחד.

יט יט

למה משה ואהרן לא קרעו בגדיהם

שאלה: "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה וכו' קרעו בגדיהם" (י"ד ו'). אמאי משה ואהרן לא קרעו ג"כ את בגדיהם.

תשובה: עי' תענית י"ד ב'.

כ כ

כח תפילת הצדיקים

שאלה: ה"אור החיים" (י"ד, כ"ד) הקשה האיך הועילה תפילת משה רבינו ע"ה על יהושע, והא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". ותירץ, דיש כח בתפילת הצדיקים להציל האדם מיצר הרע ומכוחותיו, לבל יטעוהו, בסוד "צדיק מושל ביראת אלוקים". הנני בבקשה ממך, לאור דברי האור החיים שיתפלל עלינו להינצל מיצר הרע ושיהיה לנו יראת שמים.

תשובה: לא מצאת הכתובת.

כא כא

מדוע לא נכנסו לארץ לאחר שחזרו בתשובה

שאלה: "דבר אל בני ישראל וכו', כי תבאו אל ארץ מושבותיכם" (ט"ו ב'), כתב החזקוני כשראה שחזרו בתשובה. וצ"ע אם כן היו צריכים מיד להכנס לארץ, דתשובה מוחקת העון לגמרי וכאילו לא עשו חטא כלל.

תשובה: כבר נגזר הגזרה.¹³¹

ובפעם אחרת ענה: לא תשובה גמורה.

כב

הקרבת המקושש אל כל העדה

שאלה: "ויקריבו אתו המוצאים אותו מקושש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה" (ט"ו ל"ג). צ"ב למה הקריבו אותו אל כל העדה.

תשובה: אולי אחד מהם יפקפק.

פרשת קרח

כג

מדוע נאמר על קרח עינו הטעתו בלשון יחיד

שאלה: ברש"י "קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו" (ט"ז ז). צ"ב אמאי כתב לשון יחיד ולא 'עיניו הטעהו' לשון רבים.

תשובה: הסתכל רק בעין אחת ואילו הסתכל גם בעין השניה היה רואה גם את הסוף.

ובפעם אחרת ענה: ראיה אחת.

כד

מהיכן היה לקרח בית מלא ספרים

שאלה: במדרש רבה "ויקח קרח, קפץ קרח ואמר למשה וכו', בית מלא ספרים (ובמדרש משלי י"א כ"ז "בית שהוא מלא ספרי תורה") מהו שיהא פטור מן המזוזה, אמר לו חייב במזוזה, א"ל כל התורה כולה רע"ה פרשיות אינה פוטרת את הבית, פרשה אחת שבמזוזה פוטרת את הבית, אמר לו דברים אלו לא נצטוית עליהן, ומלבך

131. כן מוכח ממש"נ בפרשת דברים (א-מ"ה) "ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם", וכתב שם הרמב"ן, שהיה גזר דין שיש עמו שבועה ואינו נקרע. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

אתה בודאן". וצ"ע מהיכן היה לו בית מלא ספרים, והלא לא היה עדיין בשעתו כי אם שני לוחות הברית, וגם ספרי תורה לא היו עד יום פטירתו של משה שכתב בו י"ג ספרים.

תשובה: הוא שאל על העתיד.

❧ כה ❧

משורר ששיער

שאלה: ספרי פרשת קרח פסקא קט"ז "וכבר בקש ר' יהושע בן חנניה לסייע את ר' יוחנן בן גודגדה אמר לו חזור לאחורין שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים". צ"ב מדוע ביקש, הרי זה אסור מה"ת, ואולי נאמר שחולק ומתיר, ויש לו פשט אחר בפסוק.

תשובה: לא ידע אז עדין.

❧ כו ❧

סכום מנין פסוקי פרשת קרח

שאלה: סכום מנין פסוקי פרשת קרח צ"ה, וסימנך דניאל. מה קשור דניאל לפרשה זו.

תשובה: סימן בעלמא.

❧ כז ❧

מי הם הכותבים את סכום הפסוקים וסימניהם

שאלה: מי כתב בסוף כל פרשה את סכום מנין הפסוקים וסימניהם.

תשובה: המדפיסים כנראה היו חכמים.¹³²

¹³². בספר 'מסורת התורה והנביאים' (לר' פסח פינפער וילנא תרס"ו) הביא בשם ר' נטרונאי גאון: "חכמי טבריה אחר חתימת התלמוד, ספרו ומנו תיבות פסוקים ופרשות שבכל כ"ד ספרים, ומסרו לנו סימנים". ונרשמו סימנים ב'ספר החילופים' שנכתב לפני כאלף שנה, וכן בקרית ספר לרבינו המאירי שנכתב לפני כשבע מאות שנה, אופיים של הסימנים נחלק לשניים (א) שמות אנשים מן התנ"ך (ב) מילים מאותה הפרשה, ויעויין עוד 'תורת יעקב' להגרי"ח סופר פרשת פקודי.

פרשת חקת

כח

מה בא למעט "זאת" חוקת התורה

שאלה: "זאת חוקת התורה" (י"ט ב'). ידוע ד"זאת" הוי מיעוט (פסחים ס"א); מה בא למעט בפסוק הזה.

תשובה: שרק טהרת פרה היא חוקה בלי טעם.

כט

האם מת עצמו טמא לעתיד לבוא

שאלה: "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" (י"ט י"א), בספרי זוטא כאן איתא "הנוגע במת, נוגע במת טמא, ואין מת עצמו טמא". וכתב המגן אברהם בזית רענן (שם אות ס"ח), ונפק"מ כשיחיו המתים אין צריכין הזאה. וצ"ב מניין לו נפק"מ זו, הא בנדה (ע'): הסתפקה הגמ' בדין זה ולא איפשטה לה.¹³³

תשובה: הספרי פשיט לה.

ל

דברי הניחומים של משה לאהרן

שאלה: "קח את אהרן" (כ' כ"ה), כתב רש"י "בדברי נחומים. אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך, מה שאין אני זכאי לכך". וצ"ב וכי איזה דברי נחומים זה במה שאמר לו שאין אני זכאי לכך.

תשובה: שהוא גדול ממשה, אע"פ שאני לא, אתה כן.

133. לפי המבואר במהרש"א בחידושי אגדות שם, כל ספק הגמרא הוא באותן שבחייהם נטמאו במת ולא הספיקו להזות עליהן. אבל מצד טומאת מת שלהן עצמן במיתתן - לא היה ס"ד להסתפק שיטמאו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

פרשת בלק

❧ לא ❧

איך יעקב נתן לבלעם את האתון

שאלה: בספר "למכסה עתיק", הביא הרב שליט"א מדרש אגדה, שיעקב נתן לבלעם את האתון. וצ"ב, הרי אסור ליתן לגוי בחינם, ומשמע מלשון "נתן", שזו היתה מתנה ולא מכירה.

תשובה: עשה טובות הוא התשלומין.

❧ לב ❧

מדוע המלאך שמנע את בלעם מללכת נקרא שטן

שאלה: "ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו" (כ"ב כ"ב), ופירש רש"י "מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למונעו מלחטוא". וצ"ב, אמאי קראה התורה למלאך של רחמים שבא למנוע את בלעם בלשון "שטן", הא לכאורה גנאי הוא לו.

תשובה: שטן היינו מפריע.

❧ לג ❧

ביאור המקרא "זה שלש רגלים"

שאלה: "כי הכיתני זה שלש רגלים" (כ"ב כ"ח). כתב הנצי"ב בפרשת נח, "זאת אות הברית", משמע שהראה לנח את הקשת, וכן בכל מקום שנאמר לשון 'זה', הוא לשון שמראה לו הדבר, וכמו שכתוב "החֲדָשׁ הַזֶּה", "זה יתנו" שהראה לו כמין מטבע של אש וכו' ¹³⁴. וצ"ב מה הראתה כאן האתון.

תשובה: בטנה צבה.

❧ לד ❧

מתי הקב"ה שם לבלעם חכה בפיו

שאלה: "וישם דבר בפיו" (כ"ג ט"ז). משמע ברש"י שהקב"ה שם חכה בפיו בלעם בפעם השניה, כשלא רצה לחזור לצער את בלק אז שם לו חכה. וצ"ע

134. יעויין רש"י יהושע (א' ח'), "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו", "ספר משנה תורה היה לפניו".

דבסנהדרין (ק"ה): דרשה הגמ' מפסוק "וישם ה' דבר בפי בלעם" (כ"ג ה'). משמע שכבר בפעם הראשונה שם ה' חכה בפיו.¹³⁵

תשובה: בפעם הראשון עוד ניסה.

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: בפרשת בלק נאמר "וישם ה' דבר בפי בלעם" (כ"ג ה') ודרשה על זה הגמ' (סנהדרין ק"ה): שהקב"ה שם חכה בפיו של בלעם. ואילו ברש"י הביא דרשה זו על הפסוק "וישם דבר בפיו" (כ"ג ט"ז), ומשמע שרק בפעם השניה שם לו חכה.

תשובה: כל פעם.

לה

מדוע הקב"ה לא הפיל שינה על בלעם בשעה שדרכו לכעוס

שאלה: בגמ' (ברכות ז'). מבואר שהקב"ה לא כעס בכל אותם הימים שרצה בלעם לקלל את ישראל. וקשה למה ה' לא עשה לבלעם כמו שאירע לר' יהושע בן לוי שבכל פעם שרצה לקלל נרדם. ובזה לא יהיה נצרך לשנות ממה שדרכו לכעוס.¹³⁶

תשובה: לא יגיע (נדצ"ל הגיע) לו.

ובפעם אחרת ענה: הגיע לו מכות.

פרשת פינחס

לו

מדוע פינחס לא נמשח מתחילה

שאלה: "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם" (כ"ה י"ג), וברש"י שאע"פ שכבר ניתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ובניו שנמשחו עמו, אבל

135. יעויין בספר 'משכיל לדוד' לר' דוד פארדו שעמד בזה, וע"ש מש"כ ליישב.

136. רבי יהושע בן לוי לא חפץ לקללם אם אין זה רצון השי"ת. אך בלעם רצה לקלל אף נגד רצון ה', ובדרך שאדם רוצה לילך - בה מוליכין אותו, ואולי זה כוונת רבינו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

פינחס שנולד קודם לכן לא נמשח. ויש להבין מה הטעם שפינחס לא נמשח באותו מעמד.

תשובה: עוד לא הי' ראוי.

לז

מה הריבוי "את אהרן ואת משה" וכו'
שאלה: "ותלד לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחותם" (כ"ו נ"ט). ידוע דכל אתין ריבויין הן, מה בא לרבות באת אלו.¹³⁷
תשובה: תאומות.

לה

ביאור המקרא "מרים אחותם"
שאלה: שם: צ"ב דלכאורה מילת אחותם מיותרת, דודאי אחותם היא.¹³⁸
תשובה: בין מן האב בין מן האם.

לט

מה הנפקא מינה בשמות בנות צלפחד
שאלה: "ותקרבנה בנות צלפחד וכו' ואלה שמות בנותיו וכו'" (כ"ז א'). צ"ב מאי נפקא מינה לדידן מה הם שמותם.
תשובה: שעמדו כסדר תולדותם מפני דרך ארץ.
ובפעם אחרת ענה: שיוכלו לקרוא על שמם.

מז

האם מותר לבנות צלפחד להנשא לשבט אחר
שאלה: שם: האם היה מותר לבנות צלפחד להינשא לשבט אחר קודם שירשו את אביהם כשהיה עדיין חי.¹³⁹

137. כן הלשון בלשון לידה, כמו שנאמר: "ויולד נח את שם, את חם ואת יפת, ויקטן ילד את אלמוודד, ואת שלף", ועוד הרבה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
 138. אולי על שם שהיתה נביאה כמו שהם היו נביאים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
 139. בפרק "יש נוחלין" איתא, דבנות צלפחד עצמן - אינן בכלל האזהרה, ואם יש לדון - זה על שאר בת יורשת נחלה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: י"ל שאסור.

🕊 **מא** 🕊

משה רצה לדעת אם הקב"ה ממנה פרנס אחריו כדי להרבות בתפילה על זה שאלה: "וידבר משה אל ה' לאמר" (כ"ז ט"ו), ופירש"י "אמר לו השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו". מאי נפק"מ למשה אם ממנה או לא, וכי מה יכול לעשות אם לא.

תשובה: ירבה בתפלה.

🕊 **מב** 🕊

האם יש בל תוסיף במה שבירך משה את יהושע בשתי ידיו שאלה: "ויסמוך את ידיו עליו" (כ"ז כ"ג), ופרש"י "בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך, והוא עשה בשתי ידיו". וצ"ב הא הוי בל תוסיף.

תשובה: אמר לו דסגי ביד א', ועי' תו' ר"ה ט"ז ב' ד"ה ותוקעים.¹⁴⁰

🕊 **מג** 🕊

ביאור לשון הפסוק "מצות יאכל"

שאלה: "שבעת ימים מצות יאכל" (כ"ח י"ז). צ"ב מדוע כתיב לשון "יאכל", דמשמע יאכל מאליו. ולכאורה הוי ליה למימר "מצות תאכלו".

תשובה: אפילו תינוקות שאין יודעים.¹⁴¹

שאלה: שאלתי את מרן "שבעת ימים מצות יאכל" (כ"ח י"ז). צ"ב מדוע כתיב לשון "יאכל", דמשמע יאכל מאליו. ולכאורה הוי ליה למימר "מצות תאכלו". וענה

¹⁴⁰ ז"ל שם "ותוקעים ומריעין כשהן עומדין, תימה הא קעבר משום בל תוסיף, וכי תימא כיון דכבר יצא הוה ליה שלא בזמנו דלא עבר, הא אמרינן בסוף ראוהו ב"ד (ר"ה כ"ה): גבי ברכת כהנים, דאין מוסיף ברכה אחת משלו משום דלא עבר עליה זימניה, כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך להו, ה"נ אי מתרמי ליה צבורא הדר תקע להו. וי"ל דאין שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת ב' פעמים, כגון כהן אם מברך וחוזר ומברך אותו צבור עצמו, או נוטל לולב וחוזר ונוטל, וכן תוקע וחוזר ותוקע, וגבי מתנות בכור נמי אם נותן בקרן אחד ב' פעמים אין זה בל תוסיף".

¹⁴¹ והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הגר"א דרש את זה על קמחא דפסחא, שבעת ימים תאכל מצת, כתוב מצת חסר, דאתה תאכל בצימצום, אבל מצות יאכל, ע"י העניים כתוב מלא, שתתן להם בהרחבה".

מרן "אפילו תינוקות". וצ"ע וכי יש מצוה דאורייתא ליתן לתינוקות מצה בליל פסח.
תשובה: יש.

פרשת מטות

❧ **מד** ❧

ביאור המקרא "הרגו בחרב" בלשון רבים

שאלה: "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" (ל"א ח'). לכאורה הוה ליה למימר לשון יחיד 'הרג' דפינחס הרגו.

תשובה: צליה עזרו.¹⁴²

❧ **מה** ❧

מדוע כפל הפסוק

שאלה: "וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו" (ל"א, ל"ז), וצ"ב, אחר שכתב "יודעת איש" - אם כן, למשכב זכר למה לי.¹⁴³

תשובה: שלא יטעו.¹⁴⁴

פרשת מסעי

❧ **מו** ❧

משה כתב גם את המסעות

שאלה: "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם" (ל"ג ב). וצ"ב דהא את כל התורה כתב, ומאי קמ"ל שכתב זה.¹⁴⁵

142. יעויין זוהר בלק קצ"ד ע"ב.

143. עי' מש"כ בזה בספר "מנחת יהודה" להגה"ק ר' יהודה פתיה זיע"א עמוד 30.

144. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "יש גם ידיעה לְחַפָּה בעלמא כמו כי ידעתיו".

145. יעויין באור החיים הק' מה שכתב בזה.

תשובה: זה אינו הלכות, אלא מסעות.

ובפעם אחרת ענה: זה אינו אלא מוצאיהם וכבר כתוב.

🕒 **מז** 🕒

איסור העברת נחלה ממטה למטה

שאלה: בסוף פרשת מסעי (פרק ל"ו) מצינו שנכפל העניין שנוסף על נחלת המטה אשר ישאו את בנות צלפחד, ולכאורה עיקר הטענה צריכה להיות שמגורל נחלתנו יגרע, והנוסף זה ממילא ואין צריך לאומרו.

תשובה: עיקר הטענה שיעברו הנחלות ממטה למטה, וע"ז הקפידה התורה.

🕒 **מח** 🕒

האם היום ידוע מקום קבורת אהרן הכהן

שאלה: בילקוט שמעוני (רמז תשפ"ז) מובא, שמערה של אהרן הכהן לא נודעה. וצ"ב שבקדמוניות (א', א', ז') כתוב היכן מנוחתו של אהרן. האם למעשה כיום ידוע היכן מקום מנוחתו.

תשובה: לא.

חומש דברים

פרשת דברים

א

דרך התוכחה לפני מיתה

שאלה: כתב רש"י (א' ג'), "מפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו". וצ"ב הא כתיב הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים.

תשובה: הוכחה כללית שכבר אינה נוגעת למעשה.

ובפעם אחרת ענה: שלא יצטרך לכך ולבטל מתורה.

פרשת ואתחנן

ב

בקשת משה מהקב"ה מתנת חנם

שאלה: "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר" (ג' כ"ג), וכתב רש"י דצדיקים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. וקצת קשה דבברכות (י'): איתא, שמשה ביקש בזכות אברהם ולא מתנת חנם.¹⁴⁶

תשובה: גם באברהם הוא מתנת חנם.

פרשת עקב

ג

שכר מצוה הוא השמחה

שאלה: באור החיים הקד' כאן כתב "והוא מה שרמז התנא באמרו מצוה גוררת מצוה וכו', ששכר מצוה מצוה שהיא השמחה". וצ"ע מנא ליה להאור החיים ששמחה היא מצוה.

146. י"ל, דבברכות ביקש על ישראל, ורש"י כאן איירי במבקשין על עצמן. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: איך גוררת, ע"י ששמח בה.¹⁴⁷

🕒 ד

היאך נשים יקיימו דביקות בדרכי ה'

שאלה: "ואהבת את ה'" וכו', "והיו הדברים" וכו' (דברים ו' ה'-ו'), כתב רש"י "מהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומתדבק בדרכיו". דהיינו ע"י לימוד התורה. וצ"ב נשים איך יקיימוה.

תשובה: גם נשים צריכות ללמוד דיניהם עי' בה"ל ס"ס מ"ז.¹⁴⁸

🕒 ה

מה בא לרבות ואהבת 'את' ה'

שאלה: "ואהבת את ה' אלקיך" (ו' ה'), מה מרבים מהמילה את.

תשובה: לרבות ת"ח.¹⁴⁹

¹⁴⁷. דברי רבינו ברורים, ע"פ רבינו יונה בפירוש משנה זו, שכתב ששכר מצוה - מצוה, שמיסיעין אותו מן השמים לעשות מצוה אחרת, והיינו שזוכה לרוח ממרום המעוררו להמשיך במצוות. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

¹⁴⁸. ויש להעיר, דלכא' אצל נשים - אין זה אלא מכשיר למצוות שצריכות לקיים, אבל אין בזה המעלה של עסק התורה. (המבואר בב"ח ס"י מז). וזה טעם הגר"א שם, שחולק על המג"א שם. ודעת הגר"א, דנשים מברכות ברכת התורה, כשם שמברכות על שאר מצוות עשה שהזמן גרמא. אכן, לדעת המחבר שאין מברכין על מצוות עשה שהזמן גרמא ומ"מ כתב, דמברכות ברכת התורה, לכאורה מוכח דסבירא ליה, דכשלומודות על כל פנים מצוות שמחוייבות בהן - מקיימות מצוות תלמוד תורה. אך באמת סברת המג"א צריך בירור כנ"ל. ובחידושי רי"ז הלוי הלכות ברכות כתב בשם הגר"ח, דנשים - הגם דאיןן במצוות תלמוד תורה - מ"מ אינן מופקעות מעצם החפצא של תלמוד תורה, ולימודן הוי בכלל תלמוד תורה. ולכך מברכות ברכת התורה, ע"ש. וזה שייך לא רק בדינים שלהן. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

¹⁴⁹. יעויין מסכת כלה רבתי (פ"ג ה"ג), "אהוב את התורה, מנא לן, דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, את לרבות את התורה". ובמהרש"א (חידושי אגדות יומא פ"ו. ד"ה שיהא) כתב: "שיהא שם שמים מתאהב על ידך, נראה שדרשו כן מואהבת את ה' וגו', משום דהכא לא משמע ליה למדרש את ה' לרבות ת"ח, כמו שדרשו באת ה' אלהיך תירא וכו', משום דלגבי מורא אפשר דהשווה מורא רבו כמורא שמים כמפורש שם, משא"כ לגבי אהבה דאין להשוות אהבת רבו כאהבת שמים, וע"כ דרשו בו ואהבת את ה', דאתי את לרבות שיהא מתאהב על ידו". אמנם יעויין של"ה (שער האותיות הגה אות

ס"ו ו

ביאור המקרא "אשר אבניה ברזל"

שאלה: "ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחשת" (ח' ט'). לכאורה עדיפא הוה ליה למימר, שיש בה זהב ואבנים טובות ומרגליות.

תשובה: אין כזה בא"י.

פרשת שופטים

ס"ז ז

מה היא אשרה

שאלה: "לא תטע לך אשרה כל עץ" (ט"ז כ"א). האם אשרה הוא מין עץ שנקרא כך, או כל עץ שעובדים אותו עבודה זרה מקרי אשרה, אבל אין עץ שנקרא כך.

תשובה: כל עץ.

ס"ח ח

נטיעת אילנות בבית הכנסת

שאלה: (שם). האם יש איסור לנטוע אילנות גם בבתי כנסיות ובתי מדרשות, שהרי גם הם נקראים "מקדש מעט" כמבואר בגמרא במגילה (כ"ט).

תשובה: עי' רעק"א באו"ח ריש סימן ק"נ.¹⁵⁰

ב' שכתב: "בפסוק 'ואהבת את ה' אלהיך' - 'את' מיותר, זה היתור בא לרבות תלמידי חכמים, כמו 'את ה' אלהיך תירא' לרבות תלמידי חכמים, כן 'ואהבת את ה' אלהיך', לרבות תלמידי חכמים, להוסיף להם אהבה וחיבה יתירה". ועיין בחרדים (מ"ע התלויות בלב פ"ט אות י"ג): "לאהבה תלמידי חכמים כבניו, שנאמר ואהבת את ה' אלהיך את לרבות תלמידי חכמים, וכן מצאתי למפרשים". ובתורת המנוחה (לר' יעקב סקלי מתלמידי הרשב"א, פרשת תצוה דרשה כ"ח) כתב "וכן ואהבת את ה' אלהיך, ועבדתם את ה' אלהיכם, לרבות תלמידי חכמים, ובכל מקום שנאמר "את" בכבוד השם יתברך, הוא בא לרבות תלמידי חכמים". ויעיין עוד בסמ"ק (סוף מצוה ד') ובשו"ת מהרי"ל (סי' א').

150. שם ציין למה שכתב רבי דוד ערמאה בפירוש הרמב"ם, דאפילו אצל ביהכנ"ס אסור מדרבנן. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו) הביא מ"ש הגרע"א בשם רבי דוד עראמה. וכתב ע"ז, ואני לא ידעתי טעמו וכו'. גם הגאון האדר"ת הוכיח מדברי מהרימ"ט להתיר, דלא כדברי רבי דוד עראמה. והביאו

ט

הוראת רב בטעות האם נחשב כקיום המצוה

שאלה: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (י"ז י'), ופירש"י "אפי' אומר על ימין שהוא שמאל". משמע שאפילו אם יטעה הרב, בכל זאת תלך אחרי מה שאמר, ולפי זה כאשר פסק הרב כשר או טהור וכדו', על דבר שאינו כן, האם זה נהפך להיות כשר וטהור, ונפקא מינה בהכשיר הרב תפילין פסולות, האם הם כשרים והברכה שהיתה עד עכשיו לא היתה לבטלה, וכן קיים האיש המניח את התפילין, מצות תפילין. (וקיים כפשוטו ולא רק משום חשב לעשות מצוה ולא עשאה).

תשובה: אם חזרו אח"כ צריכין להקריב קרבן.¹⁵¹

י

היאך חילקו משמרות כהונה הא הוי דבר שלא בא לעולם

שאלה: "לבד ממכריו על האבות" (י"ח ח'), פירש רש"י, "שמכרו האבות בימי דוד ושמואל". וצ"ע דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

תשובה: המשכן היה קיים.

יא

מאי נפקא מינה בטעם רדיפת גואל הדם אחרי הרוצח

שאלה: "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח כי יחם לבבו" (י"ט ו'). מאי נפקא מינה למה ירדוף, אם בגלל יחם לבבו או לא, הא הדין הוא בין חם לבבו בין לא חם לבבו.¹⁵²

תשובה: טעמא קאמר, סיבה למה חישי' שירדוף.

הגרצ"פ פרנק בשו"ת הר צבי (האו"ח סי' ע"ד). ועי' במשנה ברורה (סי' תצ"ד סק"י) שכתב, "נוהגים להעמיד אילנות בבית הכנסת, זכר למה שאמרו (ר"ה ט"ז). שבעצרת נידונים על פירות האילן", ע"ש, ומשמע דס"ל כהמתירים, ואולי יש לחלק בין תלושים לנטועים.

151. אין כוונתו על תפילין שאין שייך בזה קרבן, אלא כיון למתני' בהוריות הורו ב"ד וידע שטעו צריך להביא קרבן כפי התנאים שנתבארו שם, ורצה הרב להוכיח דעכ"פ מעשה עבירה יש כאן, א"כ גם לגבי תפילין הו"ל כלא הניח תפילין.

152. עי' מש"כ הגר"א דיסקין לקמן שמואל ב' מדוע נשבע שלא יפול וכו' בהערה.

🕒 יב

ביאור המקרא "כי ירבה הדרך"

שאלה: (שם). בשביל מה פרטה לנו התורה שהשיגו בגלל ריבוי הדרך בדוקא, הא אפשר שהשיגו בגלל עוד דוגמאות כגון שהיה צעיר ממנו וכדו'. ובכלל מאי נפק"מ מדוע השיגו, העיקר שהשיג אותו.¹⁵³

תשובה: לדעת האמת.

ובפעם אחרת ענה: לכן הקריבו.

ובפעם אחרת ענה: גם זה טעם.

🕒 יג

מנין שצריך לשלם מה שזמם לעשות

שאלה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (י"ט, י"ט). לא מוזכר להדיא בפסוק שישלם הזומם לזה שזמם עליו, אלא כתוב שצריך לעשות לו מה שזמם, מנין לומדים שמשלם לזה שזמם עליו.¹⁵⁴

תשובה: כמו שזמם.

153. עיין פירוש רש"י: "פן ירדוף גואל הדם... לכך אני אומר להכין לך דרך וערי מקלט רבים". ובזה מיושבת הערה זו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

154. שו"ר שהיראים (סי' קע"ח ובדפוס ישן - רמג) הקשה כן וז"ל "לא ידעתי מניין לאומרים שהממון למי שהעידו עליו אחרי שהוא קנס יתנהו ב"ד לכל מי שירצה כדתנן [פ"ו דתרומו' מ"ב] בחומש של תרומה ליתן קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה. וכן נראה לי עד יורו לי צדק. סוגי' נראה לעולם למי שהעידו עליו ונראה כי לא ידעתי מניין. עכ"ל. ותירץ בזה מרן הגרי"ג אידלשטיין שליט"א, דבשאר זממות הוי עונש על חטא עדות שקר, ואין למי שהעידו עליו שייכות. משא"כ בזממת ממון דהתורה החשיבה שנעשה לו הנזק ממון, דמה"ט חשיב מאבות נזיקין, ואיכא נמי למ"ד דממונא הוא ולא קנסא, ומשום הכי זכותו הוא. (הובא דבריו גם בשיעורי רבי גרשון עמ"ס מכות דף ה. אות ע"ט). (הערת ג"א). ויש שמביאים רא' שמשלמים למי שהעידו עליו בשקר, מהפסוק שמות (כ"ב ח') בפרשת שומרים: על כל דבר פשע וגו' אשר ירשען אלקים ישלם שנים לרעהו. ופירש"י: לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו, הרי הוא אצלך כו', ואם ירשיעו את העדים, שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים - לשומר. עכ"ל. הרי מפורש במקרא לפי זה, שאם נזומו העדים, משלמין הם להשומר, את אשר רצו להרשיע אותו.

🕒 יד

מה ההיתר להחיות שאר עמים

שאלה: "לא תחיה כל נשמה" (כ' ט"ז), "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם" (שם י"ח). פסוק זה נאמר בשבעה עממין, אך בשאר עמים שרי להחיות. וצ"ב הטעם, וכי אומות אחרות לא ילמדו אותם דברים רעים. וחשבתי לומר, דבארץ ישראל דוקא חששה התורה שילמדו ממעשיהם, כיון שהם נמצאים במקומם ולא גולים, אזי ההשפעה יכולה להיות גדולה יותר, משא"כ ממקומות אחרים כשמביאים אותם לארץ ישראל כבר כפופים הם ולא ילמדו מהם, האם פשט נכון. **תשובה:** יפה.

פרשת כי תצא

🕒 טו

ביאור המקרא "כי הוא ראשית אוננו"

שאלה: "כי הוא ראשית אוננו" (כ"א י"ז). צ"ב וכי הוא ראשית אוננו, הא אין האשה מתעברת מביאה ראשונה.¹⁵⁵

תשובה: הראשון ראשית.

ובפעם אחרת ענה: ה"מ בבתולה.

שאלה: "כי הוא ראשית אוננו" (כ"א י"ז). צ"ב, וכי הוא ראשית אוננו, וכי כולם כיעקב אבינו.

תשובה: הניכר.

🕒 טז

מדוע בן סורר ומורה נהרג במיתה חמורה

שאלה: "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים" (כ"א כ"א), ופרש"י "בן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש למודו

155. יעויין בשו"ת משנה הלכות חלק ו' סי' רצ"א, מה שכתב בענין זה, ובתוך דבריו כתב בזה"ל: "רק ביעקב מצינו שהתפאר ראשית אוננו, אבל בכל העולם זה בעונ"ה אינו מצוי, ורז"ל דרשו ראשית אוננו שלא נולד לו קודם לזה ילד שיצא חי לאויר העולם".

ואינו מוצא וכו', אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב. וצ"ע א"כ שמת זכאי אמאי נותנים לו את המיתה הכי חמורה.¹⁵⁶

תשובה: עי' באהל יעקב שביאר יפה.

❧ יז ❧

מדוע רוצח לא נחשב שהוציאו גם מן העולם הבא

שאלה: "בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'" (כ"ג ט'), ופירש"י, "הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא". אמאי אמרו דההורגו זה בעוה"ז בלבד, הרי חיסרו מלעשות מצוות מעתה והוי נמי עוה"ב.

תשובה: זה גרמא של (מניעת) רווח.

ובפעם אחרת ענה: רק הגוף.

ובפעם אחרת ענה: אם עשה כהוגן הוא כבר בן עולם הבא, וברשעים לא מיירי.

❧ יח ❧

אמאי לא נכתב בתורה שיש לכבד האשה

שאלה: "וְשָׁמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לִקַּח" (כ"ד ה'). אמאי לא מוזכר בתורה שבעל צריך לכבד את אשתו.¹⁵⁷

תשובה: מובן מעצמו.

ובפעם אחרת ענה: ושמח כתיב ולא כבוד.

156. עיין בדעת זקנים מבעלי התוס', דדנין אותו כמו מקלל אביו ואמו שהוא בסקילה. ועיין ראב"ע, דבן סורר ומורה הוא כמו אפיקורוס. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

157. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "מי אמר שזה חיוב דאורייתא?".

יט

להשהות בביתו משקל שאינו עשוי למקח וממכר

שאלה: "לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה" (כ"ה י"ד). מה הדין משקל שנמצא בבית לשקילה של כזית וכדו', ואינו עשוי למקח וממכר כלל, האם צריך להיזהר שיהיה מדויק.

תשובה: צ"ע, עי' רמב"ם פ"ז מגנבה ה"ג.¹⁵⁸

ובפעם אחרת ענה: ראוי.

כ

קיום מצות "ביומו תתן שכרו" בשילם מראש

שאלה: "ביומו תתן שכרו" (כ"ד ט"ו). מה הדין כאשר משלם את שכר השכיר מראש קודם העבודה, האם מקיים מצות ביומו תתן שכרו.

תשובה: יתכן.

כא

קיום מצות "ביומו תתן שכרו" בקנייה

שאלה: (שם). קנה חפץ או דבר מאכל וכדו', ושילם באותו יום, האם קיים מצות ביומו תתן שכרו, שהרי שילם גם כן עבור טרחת המוכר שהביא לו את החפץ מבית החרושת וכדו'.

תשובה: לא משלמים עבור הטירחא.

כב

ביאור "אשר קרך בדרך"

שאלה: "אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך" (כ"ה י"ח), ופירש רש"י "שהיה חותך מילות וזורק כלפי מעלה". וצ"ב הא בני ישראל היו כבר מולים.

תשובה: המקום.

¹⁵⁸. ז"ל שם: "כל מי שמושהה בביתו או בחנותו מידה חסירה או משקל חסר עובר בלא תעשה, שנאמר לא יהיה לך בכיסך וגו', ואפילו לעשות המידה עביט של מימי רגלים אסור, שאע"פ שאין זה לוקח ומוכר בה, שמא יבוא מי שאינו יודע שהיא חסירה וימדוד בה, ואין לוקין על לאו זה שהרי אין בו מעשה".

פרשת כי תבא

כג

על מי באו הקללות שבפרשת כי תבא

שאלה: ראיתי שהרב שליט"א הביא בשם המדרש, שהקללות בפרשת תוכחה בפרשת כי תבוא נאמרו על הגויים, ועם ישראל מתרפאים מהקללות ע"י ששומעים אותן ומתפחדים. וצ"ע, דבמציאות ה"י נתקיימו הקללות בשואה וכדו' על עם ישראל.

תשובה: זה מפני החטא, כיון שחטאו הרי הן כגוים.

פרשת נצבים

כד

הקב"ה גורם לעם ישראל שישבו בתשובה ואינו עושה בהם כליה

שאלה: כתב רש"י (כ"ט י"ב), "למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו, מי יוכל לעמוד באלו. התחיל משה לפייסן, אתם ניצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו". צ"ב מזה הפשט בזה, וכי אפשר לומר שהקב"ה מוותר.

תשובה: גורם שישבו.

כה

אופן שליטת חלק הרע באיזה מקום

שאלה: כתב באור החיים הקד' על הפסוק "והבדילו ה' לרעה" (כ"ט כ'), שלא ישלוט חלק הרע על מקום, אלא אם כן קודם לכן ה' מגביל לו מקום אשר ישלוט בו. ולכאורה צ"ב ממה שאמרו (בבא קמא ס'), כשניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים.

תשובה: אם נמצא באותו מקום.

ש"ס כו טז

האם שמים וארץ בטלים

שאלה: "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ" (ל' י"ט), ופרש"י "שהם קיימים לעולם". וצ"ע דהגמ' בברכות (ל"ב.) אומרת, כשם ששמים וארץ בטלים.

תשובה: בעולם הזה.

ש"ס כז טז

שינוי הצמחים בדור המבול

שאלה: ברש"י (ל' י"ט) "א"ל הקב"ה לישראל וכו', הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם, שמא שנתה מדתה שמא זרעתם חיטין והעלתה שעורים". וצ"ע מהא דאיתא בריש כלאים "החיטין והזונין", וכתב רבנו עובדיה מברטנורא, שבדור המבול היו זורעין חטים והיא היתה מוציאה זונין.

תשובה: שם אירע קלקול.¹⁵⁹

159. כוונת רבינו שהקלקול נגרם ע"י מעשה בני האדם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

נביאים

ספר יהושע

⚡ א ⚡

"עד היום הזה" הנאמר בתנ"ך

שאלה: שמעתי שבכל מקום שכתוב בתנ"ך "עד היום הזה", זהו כל זמן שקוראים את הפסוק, כלומר אף היום ממש, האם זה נכון.

תשובה: עי' יומא נ"ד א'.

⚡ ב ⚡

מנין שהיה לפני יהושע רק ספר דברים

שאלה: "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך" (א' ח'), ופירש"י "ספר משנה תורה היה לפניו". וצ"ב מנין לרש"י שהיה רק משנה תורה לפניו ולא כל הספר תורה.¹⁶⁰

תשובה: א"א כל התורה ביחד.

ובפעם אחרת ענה: מלשון הזה.

⚡ ג ⚡

לימוד תורה בהרהור

שאלה: (שם), פירש"י "כל הגיון שבתורה בלב". וצ"ע א"כ מדוע בטשה ביה ברוריה לההוא תלמיד שלמד בלחש (עירובין נ"ג:), הא מצות ת"ת זהו ג"כ והגית, והיא בלב כדפרש"י.

תשובה: כי יכל ללמוד בקול.¹⁶¹

¹⁶⁰. כן הוא בילקוט כאן, אות ד' ומקורו במדרש רבא (ו', ט'), ובפירוש רד"ל שם, דהמדרש סובר כמאן דאמר (בירושלמי ספ"ב דסנהדרין, ובפסיקתא זוטרתא פרשת שופטים) כמו שנאמר במלך: "וכתב לו את משנה התורה" - הכוונה לספר דברים, ויהושע היה לו דין מלך. ועיין עוד בזה בספר משבצות זהב כאן. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

¹⁶¹. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אבל בשביל לזכור עדיף להוציא בפה".

פסוק ד

מדוע לא אמר יהושע "אלוקינו"

שאלה: "כי בעוד שלושת ימים וכו' אשר ה' אלקיכם נותן לכם" (א' י"א). צ"ב אמאי לא אמר ה' אלקינו שיכניס עצמו בכלל.

תשובה: כי הם הנלחמים.¹⁶²

פסוק ה

מדוע שלח יהושע מרגלים

שאלה: "וישלח יהושע בן נון מן השיטים שניים אנשים מרגלים" (ב' א'). וצ"ב, מדוע בכלל שלח מרגלים, הא הקב"ה אמר שזה טוב ויצליח.¹⁶³

תשובה: לידע איך לנהוג.¹⁶⁴

פסוק ו

מדוע נאמר "ותטמנם" בלשון רבים

שאלה: "ותצפנו" (ב' ד'), כתב רש"י "יש מקראות מדברים על הרבים כיחיד וכו', ומדרש אגדת תנחומא יש, פינחס וכלב היו, ופינחס עמד לפניהם ולא ראוהו לפי שהיה כמלאך". וצ"ע דבפסוק ו' כתיב "ותטמנם" לשון רבים.

תשובה: כל א' כצרכו.

פסוק ז

ביאור המקרא "טרם ישכבון"

שאלה: "והמה טרם ישכבון וכו' ותאמר אל האנשים" (ב' ח'). מה נפקא מינה שאמרה להם לפני שהלכו לישון.

תשובה: שיהיו מוכנים.

162. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הוא רוצה לזרז האנשים".

163. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לראות אם נמס לב הכנענים".

164. כלומר ולא לבדוק את ארץ ישראל אם היא טובה, כבפעם הראשונה.

ח

הפחד ליושבי ארץ ישראל מחמת הנסים ששמעו

שאלה: "ונשמע וימס לבבנו, ולא קמה עוד רוח באיש", (ב' י"א). צ"ב, אם כן כיצד זנתה רחב כל הארבעים שנה (זבחים קט"ז).

תשובה: בלי טעם.¹⁶⁵

ט

ביאור המקרא "על שכמו"

שאלה: "והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו" (ד' ה'). צריך ביאור מה בא ללמדנו "על שכמו", ומאי נפק"מ היכן ישימו האבן אם על השכם או על הגב או ביד. ועוד, דבציווי ה' ליהושע, לא אמר לו על שכמו.¹⁶⁶

תשובה: אבן גדולה.¹⁶⁷

י

לאיזה צורך הקים יהושע אבנים בירדן

שאלה: "ושתיים עשרה אבנים" (ד' ט'), ופירש"י "אחרות הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים" וכו'. צ"ב לאיזה צורך הקים שם אבנים אחרות, דלא מצינו שנצטוו על זה, ומה היה העניין בזה להקים שם אבנים אחרות.

תשובה: שיזכרו.¹⁶⁸

165. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי ע"י חימום".

166. בסוף פרשת בא נאמר: "משארותם צרורות בשמלותם על שכמם", ושם אמרו חז"ל: משום חיבוב המצוה. ועל דרך זה י"ל כאן. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

167. וכ"כ הגר"א נבנצל שליט"א: "כי אבנים גדולות קל יותר לשים על השכם, והוא רצה שיקחו אבנים גדולות".

168. וכעין זה כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אולי הן נמצאות שם עד היום ומעידות על קריעת הירדן". שו"ר שכ"כ המקובל האלקי ר' אליעזר נחמן פואה זצוק"ל בספר 'מדרש בחידוש' על הגדש"פ (פיסקא אילו קרע לנו את הים), שמקום הקרע עדיין ניכר, והיינו דגרסינן בפרק הרואה (ברכות נ"ד.), הרואה

שאלה: (שם), חשבתי לתרץ על השאלה הנ"ל, דכיון שהוציאו משם אבנים א"כ נהיה בור במקום והוי היזק למי שהולך שם ולכך שמו שם אבנים אחרות לכסות ההיזק, האם נכון.

תשובה: אולי.¹⁶⁹

❧ יא ❧

באיזה זמן ביום מלו בני ישראל כשיצאו ממצרים

שאלה: כתב רש"י (ה' ב' ד"ה שנית), "שמלו כבר בליל יציאתם ממצרים". וצ"ע דמילה אינה אלא ביום כמבואר במגילה (כ'). ושו"ע יו"ד (סי' רס"ב).¹⁷⁰

תשובה: עיקרו בשביל האכילה ונאכל בלילה.

ובפעם אחרת ענה: אחרי עמוד השחר.¹⁷¹

מעברות הים ומעברות הירדן צריך ליתן שבח וכו', וקשה בשלמא מעברות הירדן ניכר, מפני שהקימו שם י"ב אבנים גדולות, מעברות נחל ארנון נמי מפני השני הרים הסמוכים לו, אלא מעברות הים אילו לא נשאר רושם הקרע איך יהיה ניכר. אלא האמת הוא שלא חזר לכמות שהיה לגמרי, וע"כ מקומו ניכר. ועי' אמרי נועם על מס' ברכות (שם ד"ה מעברות הים), שכתב גם כעין זה שהיו להם סימנים במקום שעברו, ע"ש.

¹⁶⁹. ועיין בכלי יקר למהר"ש לניאדו (שם) שכתב, ולכך הקים במקומם י"ב אבנים אחרות כדי שלא ישארו רגלי הכהנים בטיט ובמים.

¹⁷⁰. עיין בהגהות הרש"ש על מדרש רבה (שה"ש פ"א אות י"ב עה"פ עד שהמלך במסבו) שעמד בכל זה וכתב בזה"ל: "אף דקיי"ל מילה שלא בזמנה אינה דוחה את היו"ט, ועי' בסדר תבא מה שדרשו בפסוק ברוך אתה בעיר וכו', ובשבת (קל"ב:) עדיין לא נצטוו על המלאכה ביו"ט, כמש"כ התו"ט בפ' ע"פ מ"ה, וגם הא דקיי"ל כרבנן ביבמות (ע"ב) דמילה שלא בזמנה ג"כ אינה אלא ביום הא ילפינן לה מן וביום הכתוב בפרשת תזריע שעדיין לא נצטוו". ויעויין עוד בספר דרך שיחה (עמ' רל"ד) ששאל על מש"כ רש"י בפסוק והיה לכם למשמרת וגו', שמלו באותו הלילה. והקשה, הרי מילה מצותה רק ביום. וענה מרן הגר"ח"ק: "זה היה לפני מתן תורה, ודין יום נתחדש רק אח"כ, ואפשר שאברהם אבינו היה יכול למול בלילה", (ועי' שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א סוף סי' קכ"ט). והוסיף רבי אליהו דיסקין שליט"א, שכמדומה שיש במדרש שליל ט"ו בניסן, שיצאו בו ממצרים - לילה האיר בו כיום, שוב ראיתי בספר תפארת הברית שכך תירץ מהר"א רגולר בשו"ת יד אליהו (סימן נא) דהלילה הוה מאיר כיום, כמ"ש בזוהר פרשת בא (דף לה.) וחקת (דף קפא.). ובשו"ת תורת חסד מלובלין (סימן כה) הקשה עליו דכיון דאכילת פסח ומצה הוה מצוותו בלילה איך נחשבהו לענין מילה כיום והוי תרתי דסתרי. ולכן פירש דמדרש זה שאומר שמלו בלילה ס"ל כסברת ר' אלעזר ב"ר שמעון (ביבמות עב:) דמילה שלא בזמנה מותר למול בלילה. ועוד כתב דלא מלו בלילה ממש אלא בסמוך לחשיכה. והביא שכ"כ היפה תואר ס"פ בא. עכת"ד.

¹⁷¹. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "י"א שהיתה אז הוראת שעה למול בלילה".

שאלה: (שם). שאלתי את מרן שליט"א על רש"י ביהושע, שישראל מלו בליל יציאתם ממצרים, שהרי אין למול בלילה. וענה הרב אחרי עמוד השחר. ולא הבנו איזה עמוד השחר של י"ד, או ט"ו.

תשובה: של י"ד.¹⁷²

❧ יב ❧

אופן אכילת מצה בליל פסח במדבר

שאלה: "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה" (ה' י"א). צ"ב איך אכלו כזית מצה בליל פסח.

תשובה: איך אכלו כל השנים, רק חשבו ונעשה טעם מצה.¹⁷³

❧ יג ❧

היאך הותירו בני ישראל מהמן בזמן שנכנסו לארץ

שאלה: (שם). פירש"י שהיו מסתפקין ממן שבכליהם משבעה באדר עד ט"ו בניסן. וצ"ע היאך הותירו מן הא אסור להותיר שנאמר "איש אל יותר ממנו עד בוקר".¹⁷⁴

תשובה: פחות מכשיעור.¹⁷⁵

172. כמדומה שיש במדרש, שהריחו ריח הצלי ונתאוו לאכילתו, ואמר להם משה: "כל ערל לא יאכל בו", ואז מלו. ולפי"ז מבואר שמלו בליל ט"ו.

173. ויש לעיין, דבמצה בענין עשיה ושימור לשם מצת מצוה. וכיצד שייך לקיים זאת במחשבה? והנה על הקושיה שמקשים על מה שנאמר: "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו" - מפני מה הוצרכו לזה? והרי יכולים לחשוב כל טעם, ויש מתרצים, דגם המחשבה אסורה בשבת קודש, וזהו חידוש גדול, וכעין זה בנידון דידן, לומר דע"י מחשבה נחשב אפיה לשמה - זהו ג"כ חידוש. ועוד יש להעיר, דבעינן שימור מחמץ לשמה, ועל זה לא שייך מחשבה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). ועוד, טעם מצה אינו חשוב מצה, ועיין ר"ה יג. תוד"ה דאקריבו דאכלו מצות ממש, וצ"ב. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "ע' קידושין ל"ח. תד"ה אקרוב".

174. יתכן לומר, דביום שפסק המן - פסקו הציוויים והאזהרות שלו. ובפרט אזהרה זו, שכל עניינה הוא לבטוח בה' על ירידת המן למחרת, וא"כ כשפסק המן - פסקה אזהרה זו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). וכדבריו כן הוא ששלחתי שוב שאלה זו ענה מרן "זה רק עד שיעברו את הירדן".

175. ק"ק וכי חצי שיעור מספיק לכל אותם ימים. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מורע"ה נפטר בשבת וי"א בע"ש וממן של ע"ש הי' מותר להותיר".

שאלה: שאלתי את הרב על פירש"י שהיו מסתפקין ממון שבכליהם משבעה באדר עד ט"ו ניסן, דצ"ע היאך הותירו מן הא אסור להותיר שנאמר "איש אל יותר ממנו עד בוקר", וענה הרב "פחות מכשיעור". וצ"ב דהא חצי שיעור אסור מן התורה. **תשובה:** לצורך מותר.¹⁷⁶

🕒 **יד**

כל השלל נעשה חרם משום שהיה זה בשבת

שאלה: "והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה" (וי"ז), ופירש"י "והיתה העיר חרם - הקדש, כי היום שבת קודש וראוי להיות קודש שלל הנשלל בו". וצ"ב הטעם הזה, דמעשה שבת אסור רק אם נעשה באיסור, ורק לעושה נאסר אבל לאחרים שרי, אם כן מדוע כתב רש"י וראוי להיות קודש, מדין מה ראוי להיות קודש. **תשובה:** סמך לאיסור.¹⁷⁷

🕒 **טו**

יש הפרש בין ארץ ישראל למדבר בהחרמת שלל

שאלה: "קום לך" (ז' י'), וברש"י "דבר אחר, בשבילך זאת להם, לא אמרתי לך להקדיש שלל העיר". וצ"ב דהא למד מרבו משה רבינו להחרים כבמדבר כ"א ב'.

תשובה: ארץ ישראל שאני.¹⁷⁸

🕒 **טז**

מדוע רגמו את עכן על חילול שבת אע"פ שלא היו עדים והתראה

שאלה: "וירגמו אותו אבן" (ז' כ"ה), וכתב רש"י "שחלל את השבת". וצ"ע דלא היה עדים והתראה.

¹⁷⁶. איני מבין אם כוונת רבנו לתירוץ חדש או זהו המשך לתירוץ הנ"ל ואם זה המשך לתירוץ הנ"ל איני מבין בהיתר לצורך מה שיין לחלק בין שיעור לחצי שיעור. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

¹⁷⁷. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אין זה קנס על חילול שבת, אלא דרצה לעשות קדושה מכח קדושת השבת".

¹⁷⁸. כוונת רבנו מצד שאמרה תורה ואכלת את שלל אויבך והחמירה התורה אפילו קדלי דחזירי לצורך קיום הבטחה זו וכ"ש שאין להחרים ולאסור את המותר. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: הוראת שעה.¹⁷⁹

יז יז

יהושע קיבל נבואה גם כשהוא מתנמנם

שאלה: "ויאמר ה' אל יהושע נטה בכידון אשר בידך" וגו' (ח' י"ח). וצ"ב דלכאורה יהושע היה ער באותה שעה דהא היה נס. וצ"ב דהרמב"ם (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו) כתב, ששאר נביאים מתנבאים בחלום או במראה, מה שאין כן משה שהוא ער וכו', וכאן לכאורה היה יהושע ער.

תשובה: מתנמנם.¹⁸⁰

יח יח

מדוע בנו המזבח בהר עיבל ולא בהר גריזים

שאלה: "אז יבנה יהושע מזבח לה' אלקי ישראל בהר עיבל" (ח' ל'). שאלני פני יהודה נ"י, לכאורה עדיף היה לבנות המזבח במקום הברכות, ולא בהר עיבל שבו היו הקללות.

תשובה: אדרבה שהקללות תיהפכנה לברכות.

יט יט

מהיכן שמעו על כריתת הברית

שאלה: "ויהי מקצה שלשת ימים אחרי אשר כרתו להם ברית וישמעו כי קרובים הם אליו" (ט' ט"ז). יש לעיין מהיכן שמעו.

תשובה: נמצאו שגילו.¹⁸¹

179. יעויין ברמב"ם (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ו): "וזו שהרג יהושע עכן, ודוד לגר עמלקי בהודאת פיהם, הוראת שעה היתה או דין מלכות היה". וע"ש בקרית מלך למורן שליט"א, שציין לעיין במדבר רבה פרשת מסעי פרשה כ"ג, דשם איתא "וירגמו אותו כל ישראל אבן הוא לבדו וישרפו אותו באש בממונו הכתוב מדבר, שכן נאמר לו מפי הגבורה והיה הנלכד בחרם ישרף באש אותו ואת כל אשר לו".

180. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הפיל עליו תרדמה".

181. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי מעוברים ושבים".

כ

על אף שנשבעו בטעות לא היכום בני ישראל מפני חילול ה'

שאלה: "ולא היכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה" וגו' (ט' י"ח). וצ"ע דלכאורה שבועה בטעות היא. ועוד, אם כן כשנודע שהם קרובים חל עליהם איסור של לא תחיה כל נשמה דשבעה עממין.

תשובה: חילול ה' יש כאן.¹⁸²

כא

לאיזה צורך נהיו חוטבי עצים ושואבי מים

שאלה: "ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה" (ט' כ"א), ולקמן (פסוק כ"ג) כתיב "חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלקי", ולקמן (פסוק כ"ז) נאמר "חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה'". וצ"ב מה פשר השינוי שבכל פעם נאמר שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לדבר אחר.¹⁸³

תשובה: פירושי קמפרש.¹⁸⁴

כב

עד מתי הוא מה שנאמר "עד היום הזה"

שאלה: "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים וגו' עד היום הזה" (ט' כ"א). יש לעיין, באותם מקומות שנאמר בהם "עד היום הזה", עד מתי הוא זה, דלכאורה לא מצינו אותם היום שואבי מים.

182. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אה"נ אלא דחששו לחילול השם". ועי' גיטין (מ"ו.), "אמר רבי יהושע בן לוי: מ"ט דר' יהודה, דכתיב: "ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה". ורבנן, התם מי חלה שבועה עילויהו כלל, כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו, לא חיילה שבועה עילויהו כלל, והאי דלא קטלינהו, משום קדושת השם.

183. משמעות הכתובים דבאותו הדור היו חוטבי עצים גם לעדה אך לדורות היו חוטבי עצים רק למזבח ה' דו"ק בהני ג' פסוקים אלו ותשכח, שוב מצאתי ברד"ק שכתב וז"ל: כל זמן שהיו העדה במחנה עד שלא נתחלקה הארץ היו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה, אבל לאחר שנתחלקה הארץ והיו ישראל כל אחד בנחלתו נשארו הם חוטבי עצים ושואבי מים לבית עולמים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

184. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "בגמ' פ"י שהיו כביכול שותפים העדה והמזבח".

תשובה: עי' יומא נ"ד א'.¹⁸⁵

כג

בענין הפסוקים שכתב יהושע ומונחים ליד הס"ת

שאלה: "ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלקים" (כ"ד כ"ו), וברש"י "ויכתוב יהושע, תרגם יונתן וכתב יהושע ית פתגמיה האלין ואצנעיוןן בספר אורייתא ה'", וכתב במצודת דוד שהניחם ליד ספר התורה. וצ"ב אמאי אם כן לא נמנה בגמ' בבבא בתרא (י"ד.) עם שאר הדברים המונחים עם ספר תורה.

תשובה: בטל לס"ת.¹⁸⁶

ובפעם אחרת ענה: כבר כתוב בתנ"ך.

ספר שופטים

כד

אע"פ שאמר המלאך "אעלה אתכם" הוא בשליחות ה'

שאלה: "ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים ויאמר אעלה אתכם ממצרים" וגו' (ב' א'). יש לעיין מאי שנא הכא מפרשת וירא (י"ט כ"ב) שכתב שם רש"י "כי לא אוכל לעשות, זהו ענשן של מלאכים על שאמרו כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זזו משם עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשותן", א"כ איך אמר הכא, **אעלה** אתכם ממצרים ותלה הדבר בעצמו, (ואולי נביא שאני, יעויין בא"ח ש"ש פ' שופטים הלכה ה').

תשובה: הקב"ה אמר לו לומר כן.¹⁸⁷

185. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "יש מקומות שהכוונה עד יום כתיבת הספר, כמו בבראשית בפסוק לפני האחרון בפרשת ויגש".

186. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי אין זה הספר שבקדש הקדשים".

187. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "הוא דבר בשם ה'".

כה

אהוד שינה בדבורו לצורך פיקוח נפש

שאלה: "ויאמר אהוד דבר אלקים לי אליך" (ג' כ'). וצ"ע דאיך לכאורה אמר לא אמת. ויעויין רמב"ם פ"ה מהל' ע"ז ה"ח ובהגהות מיימוניות שם.¹⁸⁸

תשובה: לצורך פיקוח נ.

כו

מדוע כפל הפסוק ותכסהו ב' פעמים

שאלה: "ותכסהו בשמיכה וכו' ותשקהו ותכסהו" (ד' י"ח-י"ט). אמאי נכפל ב' פעמים שכיסתה אותו.

תשובה: כיסתה היטב שלא יפול.

כז

מדוע ניסה גדעון כמה פעמים

שאלה: "ויאמר גדעון אנסה נא רק הפעם" וגו' (ו' ל"ט). אמאי ניסה שוב ושוב.

תשובה: רצה שיתחזק.

כח

לאחר שנפקדה אם שמשון נולדו לה עוד בנים

שאלה: "וירדו אחיו וכל בית אביהו" (ט"ז ל"א). צריך ביאור, מניין היו לו אחים לשמשון, הרי אמו היתה עקרה כמבואר בפסוקים (מפני יהודה נ"י).¹⁸⁹

תשובה: אחר כך נולדו להם.

188. עיין ב"ר (צ"ט-ג') עה"פ בנימין זאב יטרף, וז"ל שם: ויאמר דבר סתר וגו', א"ל כן א"ל מריה דעלמא נסיב חד חרבא ונתיננה בגו מעיך, ע"כ. ונמצא לפ"ז שלא שיקר ולדברי המדרש נתכוין לומר "דבר סתר" ע"ש שהחרב נטמנה בתוך מעיו, עוד יש לפרש שמצינו שהבני מעיים נקראים סתר בשמואל א (ה'-ט') ויסתרו להם טחורים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

189. יש לפרש "אחיו" - אוהביו, וכמו שכתב רש"י בסוף פרשת ויצא. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

ספר שמואל א'

כט כ

איך שאל עלי הכהן באורים ותומים לצורך יחיד

שאלה: בהא דשאל עלי באורים ותומים לגבי חנה¹⁹⁰, יש להבין הא אין שואלין באורים ותומים אלא לגבי הכלל ולא לגבי יחיד.

תשובה: אין חייבים אבל יכול.

ל ל

באופן חלות הנזירות על שמואל

שאלה: "ומורה לא יעלה על ראשו" (א' י"א). צ"ב איך יכולה לקבל על בנה נזירות.¹⁹¹

תשובה: אב מדיר בנו בנזיר, והאם סמכה על בעלה.¹⁹²

לא לא

היאך אמרה חנה דיבור של לשון הרע

שאלה: "אל תתן את אמתך לפני בת בליעל כי מרוב שיחי וכעסי" וגו' (א' ט"ז), ופירש"י: "וכעסי, שצרתי מכעסת אותי". וצ"ב, דלכאורה הוי לשון הרע.

תשובה: לא ידע איזו צרה.

ובפעם אחרת ענה: ראה בעצמו.

¹⁹⁰. המקור הוא מהגר"א בקול אליהו שביאר מה שאמרו חז"ל שחנה אמרה לעלי "לא רוח הקודש שורה עליך", שהיה לנביאים אפוד בד שכשהיו רוצים לדעת איזה דבר היו שואלים בו, והאותיות שבאורים ותומים היו בולטים, ובהופעת רוח הקודש עליהם היו יודעים לצרף סדר האותיות ולהבין, וכשראה עלי את חנה שמדברת על לבה ונתפלא על הדבר שאל באורים ותומים והאירו האותיות ה כ ש ר, והוא פירשם שכרה ואמרה לו חנה אין לך רוה"ק, היה לך לפרש את האותיות כשרה.

¹⁹¹. שמעתי בשם אחד מהאחרונים, שמכיוון שנולד רק מכוח תפילותיה - הרי היא כמו "אב" ויכולה להדירו בנזיר, וזה חידוש גדול. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

¹⁹². וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "נדרה שתשפיע על אלקנה שיזיר אותו, והאב יכול להזיר את בנו (נזיר כ"ח:)".

ל ב

אע"פ שחנה מחלה לפנינה לא הועיל לה

שאלה: "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה" (ב' ה'), ופירש"י שעל כל בן שילדה חנה, פנינה קוברת שניים. וצ"ע אמאי לא מחלה לה מעיקרא, דהא כל שחברו נענש על ידו, אין מכניסין אותו במחיצת הקב"ה.¹⁹³

תשובה: מחלה ולא הועיל ולא על ידה נענשה אלא על עצמה שהכעיסתה.¹⁹⁴

ל ג

איך אמר שמואל לעלי את הנבואה

שאלה: "ויגד לו שמואל את כל הדברים" (ג' י"ח). וצ"ע איך אמר לעלי נבואה זו, הא כל נבואה הרי היא בבל תאמר עד שיאמר לך לאמור כדכתיב "וידבר ה' אל משה לאמר".

תשובה: כאן אמר לו לומר.¹⁹⁵

ל ד

מדוע חטף שאול הלוחות הרי זה סכנת נפשות

שאלה: ברש"י "איש בנימין - זה היה שאול שחטף את הלוחות מיד גלית וברח לו": (ד' - י"ב) ולכאורה, לחטוף מיד גלית זוהי סכנת נפשות, וצ"ב א"כ מדוע חטף מידו, דמדין מה היה צריך למסור נפשו.

193. מרבינו בחיי בסוף פרשת ויחי מוכח, דכל שמוחל בפה, אך עדיין לא הצליח למחוק הקפידה מליבו - עדיין נענש חברו עליו. ועיין בזה בספר אילת השחר שם. ואם כן יש לומר, דלעולם רצתה חנה למחול ומחלה בפיה, אך עדיין היה קשה לה לעקור הקפידה מלבה לגמרי. (כמו שיטת רבינו בחיי במחילת יוסף לאחיו). ורק לאחר שקברה שמונה ילדים ב"מ ונפלה לרגליה - הצליחה חנה למחול בלב שלם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
194. ויש להעיר, דמשמע דשניים האחרונים - נשארו בחיים, מצד שמחלה לה חנה, ומה מועיל מחילה אם העונש היה מצד עצמה. ואולי שניים האחרונים חיו מצד שביקשה חנה רחמים עליהם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).
195. ועדיין יש להעיר, מפני מה הוצרך עלי להשביעו (ג', י"ז) שלא יסתיר ממנו דבר, דממה נפשך יוקשה, דאם נצטווה לומר הנבואה - א"כ מחוייב מצד הדין שלא לכבש נבואתו, ואם לא נצטווה - הרי אסור לו לומר הנבואה, ועיין בספר מהרי"ל דיסקין על התורה בסוף החומש, מאמר נפלא על נבואה, ולפי"ז יתכן קצת ליישב הערה זו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: לכבוד התורה.

❧ לה ❧

מי הוא המבשר על המגיפה

שאלה: "ויען המבשר ויאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגיפה גדולה היתה בעם" (ד' י"ז). מיהו אותו מבשר, האם זהו שאול שכתוב קודם לכן "איש בנימין", או שמא איש אחר שבישר זאת לעלי, דשאל לא רצה לבשר לעלי בשורה רעה, ולכך נמי כתיב "ויען המבשר".

תשובה: נכון.

❧ לו ❧

מהו המידה כנגד מידה בהכאת פלישתים בטחורים

שאלה: בפרק ה' שהוכו פלישתים בטחורים על שלקחו את ארון האלוקים, מה המידה כנגד מידה בזה.¹⁹⁶

תשובה: מיתה משונה שעשו דבר משונה.

❧ לז ❧

מדוע חלה השבועה גם על יונתן

שאלה: "ויונתן לא שמע בהשביע אביו את העם" וכו' (י"ד כ"ז). וצ"ב, הא אם לא שמע השבועה ולא ענה אחריה אמון, לא חלה עליו השבועה כלל, ואם כן מדוע היה צריך כלל להענש.

תשובה: שבועה כללית חל על הכל.¹⁹⁷

196. ברש"י פירש: בטחורים - הם עכברים ששומטים בני מעיהם ויוצאים. ויש לומר בזה מידה כנגד מידה על שהגלו ארון האלוקים ממקומו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

197. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הרמב"ן פ' בחוקותי מסביר שהמלך והסנהדרין יכולים לעשות חרם על העם, ע' שופטים כ"א".

לה

"תן גורל אמת" וכי יש גורל שאינו אמת

שאלה: "ויאמר שאול אל ה' אלקי ישראל, הבה תמים" (י"ד מ"א), ופירש"י "תן גורל אמת". וצ"ע, וכי יש גורל שאינו אמת, הא כל גורל אמת הוא, כמו שנאמר לגבי עכן שגנב מן השלל, וכן בגורלות שנתחלקה הארץ.

תשובה: יש שנתחלפו האותיות.

ובפעם אחרת ענה: לשקרן הגורל משקר.

שאלה: שאלתי את מרן על הפסוק "ויאמר שאול אל ה' אלקי ישראל, הבה תמים" (שם), שפירש"י "תן גורל אמת". צ"ע, וכי יש גורל שאינו אמת, הא כל גורל אמת הוא, כמו שנאמר לגבי עכן שגנב מן השלל, וכן בגורלות שנתחלקה הארץ. וענה מרן, ד"לשקרן הגורל משקר". האם יש לזה מקור.

תשובה: סברה פשוטה.¹⁹⁸

לט

היאך ניצול יונתן מקללת חכם

שאלה: "ויאמר שאול וכו', כי מות תמות יונתן וכו', ויפדו העם את יונתן" (י"ד מ"ד-מ"ה), ופירש"י "שהתירו לו שבועתו". וצ"ב, אפילו הכי, כיצד באמת ניצל

בסוף, הא קללת חכם אפילו על תנאי היא באה.¹⁹⁹

תשובה: הציבור יכול למחול.

מז

מדוע שמואל חתך את אגג לארבע

שאלה: "וישסף שמואל את אגג" (ט"ו ל"ג), ופירש רש"י "חתכו לארבע". צ"ב מה היה הענין לחותכו לארבע.

תשובה: לבזותו.

198. קצת אסמכתא לזה משירת דוד (שמואל ב' כ"ב ותהילים י"ח): "עם גבר תמים תתמום ועם עקש תתפתל". (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

199. יש לומר דהאלה היתה מכח השבועה, וכשנשאלו על השבועה - הרי חכם עוקר השבועה מעיקרו, ואין כאן אפילו קללת חכם על תנאי, כיוון דהקללה תלויה בהשבועה, ודו"ק. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

❧ מא ❧

כיצד עשתה מיכל תרפים

שאלה: "ותקח מיכל את התרפים ותשם על המיטה" (י"ט י"ג). צ"ע דאסור לעשות צורות אדם וכדו', ואף אם עשה בדרך היתר, לכאורה יש בזה "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו".

תשובה: דחפו לה לתוך הבית ועתה הרגישה בהן.

❧ מב ❧

בהא דשאל ניסה כמה פעמים להרוג את דוד

שאלה: "ויאמר לו חלילה לא תמות וכו', ומדוע יסתיר אבי ממני את הדבר הזה אין זאת" (כ' ב'). וצ"ע דלעיל כמה פעמים ניסה ואמר להרוג את דוד.²⁰⁰

תשובה: אמר שזה רק לנסיון.

❧ מג ❧

בענין מי הסית את שאול להרוג את דוד

שאלה: "אם ה' הסיתך בי ירח מנחה, ואם בני האדם ארורים הם לפני ה'" (כ"ו י"ט). וצ"ע, דגם אם זה מבני אדם, הא הכל בא מאת ה'. ואין אדם יכול להזיקו מבלעדי הסכמת ה'. וכמו שדוד בעצמו אמר לגבי שמעי בן גרא "ה' אמר לו קלל".²⁰¹

תשובה: אם משום עבירות, או אחרים דברו סרה עליך.

ובפעם אחרת ענה: רק אם ה'.

ובפעם אחרת ענה: מסור לאדם.

²⁰⁰. עמדו בזה הרד"ק ורלב"ג, וכתבו דיונתן היה סבור שזה רק בשעה שתוקפו רוח רעה, אבל מצד עצמו אינו מבקש את נפשו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

²⁰¹. עיין אור החיים הקדוש פרשת וישב, על הפסוק: "ויאמר ראובן... השליכו אותו אל הבור", בעניין סכנת אדם בעל בחירה. ועיין עוד ר"ח פ"ק דחגיגה ה. ופתרון "יש נספה בלא משפט", כגון אדם שהרג אדם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

ובפעם אחרת ענה: האדם נענש.²⁰²

🕒 **מד**

דוד החזיר גם את צפחת המים

שאלה: "ויען דוד ויאמר, הנה חנית המלך, ויעבור אחד מהנערים ויקחה" (כ"ו כ"ב).
וצ"ב אמאי לא החזיר לו נמי צפחת המים שלקח.

תשובה: הכל בכלל.

🕒 **מה**

מדוע נקבר שמואל עם מעילו

שאלה: "והוא עוטה מעיל" (כ"ח י"ד), ופירש"י שבמעילו נקבר. וצ"ב דאסור לקבור מת עם לבושו.

תשובה: שם שאני שהיה ברוח הקודש.

שאלה: שאלתי את מרן "והוא עוטה מעיל", שפירש"י שבמעילו נקבר. וצ"ב דאסור לקבור מת עם לבושו. וענה מרן "שם שאני שהיה ברוח הקודש". היכן מבואר שהיה זה ברוח הקודש.

תשובה: אם לא כן לא היו עושים.

ספר שמואל ב'

🕒 **מו**

מי הוא האיש שבא מן המחנה

שאלה: "והנה איש בא מן המחנה" (א' ב'), ופירש"י "יש בפסיקתא שזה דואג, ואינו מיושב על לבי". מדוע אינו מיושב פירוש זה על רש"י.²⁰³

תשובה: שלא מסתבר שדואג ישתחוה לדוד מפני גאוותו.

²⁰². וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אבל אדם נענש אם כיון להרע".

²⁰³. לא מסתבר שדואג אביר הרועים אשר לשאול, ואמרו חז"ל שהיה אב בית דין, שיקראנו הכתוב להלן (פס' ה') בשם "נער". (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

❦ מז

מאי נפקא מינה שהחזיק דוד בבגדיו הלא די שיאמר שקרעם

שאלה: "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם" (א' י"א). לכאורה תיבת ויחזק מיותרת היא, דלמאי נפק"מ שהחזיק בבגדיו והוה ליה למימר ויקרע דוד בגדיו.

תשובה: ללמד שמצות קריעה בידים ולא במספרים.²⁰⁴

❦ מה

היאך האמין דוד שנהרג שאל הא אין אדם משים עצמו רשע

שאלה: "ויאמר אליו דוד דמך על ראשך כי פוך ענה בך לאמר אנכי מותתי את משיח ה'" (א' ט"ז). צ"ב דהא אין אדם מרשיע את עצמו, ואיך האמינו דוד על זה, ואולי כיון שידע דוד שכביכול בא לשמחו בזה שהרג שונאו האמינו, ואדרבה לא בא להרשיע את עצמו אלא להרויח, ובזה נאמן.

תשובה: נכון.²⁰⁵

❦ מט

איך הסכימו הנערים להרוג איש את רעהו

שאלה: "ויאמר אבנר אל יואב, יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו, ויאמר יואב יקומו" (ב' י"ד). וצ"ע, איך עשו והסכימו לדבר רע זה, להרוג איש את רעהו.²⁰⁶

תשובה: לא רצה להרוג רק לנצחו.

²⁰⁴. והעיר ח"א דבמס' מו"ק כב: למדו מכאן דצריך לקרוע טפי שאין אחיזה פחות מטפח, אבל בכלי שרי, ורק על אביו ואמו בעינן דוקא יד ולא בכלי. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "זה שיעור קריעה כדי אחיזה".

²⁰⁵. אמנם בשד"ח חלק א' מערכת האלף אות רסג הביא מאחרונים דלא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע בגוי וכאן היה גוי. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "למ"ד דאין מקבלים גרים מעמלק הי' גוי וגוי נהרג ע"פ עצמו וע' רמב"ם פרק י"ח מהל' סנהדרין הלכה ו'".

²⁰⁶. מפירוש הרד"ק משמע, שלא נתכוונו בתחילה להריגה, אלא לשחוק כעין מלחמה. וכך כתב ביתר ביאור המלבי"ם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

❧ נ

איך לקח אבנר את פלגשו של שאול המלך

שאלה: "ולשאול פילגש וכו', ויאמר אל אבנר, מדוע באת אל פילגש אבי". (ג' ז')
צ"ב מדוע באמת לקחה. הא אסור ליקח פילגשי מלך להדיוט.

תשובה: חשב שאביו רוצה זה.²⁰⁷

❧ נא

מדוע קלל דוד את יואב הא עשה ע"פ סנהדרין

שאלה: "וישב אבנר חברון, ויטהו יואב אל תוך השער" (ג' כ"ז), ופירש"י "לפני הסנהדרין". כלומר, שהרג יואב את אבנר ע"פ דין של סנהדרין. וצ"ע, אם כן מדוע קיללו דוד על שהרגו, הא הכל היה ע"פ דין סנהדרין.

תשובה: היה צריך לשאול מהמלך אם יש מה לשאול מהסנהדרין.

❧ נב

ביאור המקרא "עד יום מותה" הנאמר אצל מיכל

שאלה: "ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה" (ו' כ"ג). לכאורה התיבות "עד יום מותה" מיותרים, וכי ביום מותה היה לה, ולכאורה סגי לומר שלא היה לה ילד, ותו לא מיד.²⁰⁸

תשובה: נתעברה.

❧ נג

בהא דאמר נתן לדוד שיכול לבנות את בית המקדש

שאלה: "ויאמר נתן אל המלך כל אשר בלבבך לך עשה כי ה' עמך" (ז' ג'). וצ"ב, איך אמר נתן לדוד כל אשר בלבבך לך עשה, כלומר שיבנה את ביהמ"ק, הא

²⁰⁷. צ"ב, וכי מועיל מחילתו של מלך ע"ז? והרי מלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

²⁰⁸. איתא במדרש והובא ברד"ק, שדרשו מכאן: אבל ביום המיתה היה לה. ואמרו: שלוש נשים מתו חיות, היינו יולדות: רחל, וכלתו של עלי, ומיכל בת שאול. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

להלן (פסוקים י"ב י"ג) אמר ה' לנתן שיאמר לדוד, **שבנו** הוא זה שייבנה את ביהמ"ק ולא דוד בעצמו, וא"כ בשם מי אמר נתן לדוד לך עשה.²⁰⁹

תשובה: כי ידע שכל זמן שהקב"ה לא אומר לו אחרת כמו מסכים לדוד.²¹⁰

ובפעם אחרת ענה: לפני הדבור בוודאי מצווהו בכך.

נר

מקור לכך שאסור לעקוף בתור

שאלה: "ויהושפט בן אחילוד מזכיר" (ח' ט"ז), ופירש"י "מזכיר איזה דין בא לפניו ראשון לפוסקו ראשון". האם זה מקור שאסור לעקוף תור, ושהעוקף תור עובר על איסור מדברי קבלה.

תשובה: פסוק מפורש ראשונה ראשונה יסעו (במדבר ב' ט').

נה

איך לבש דוד כתר של גוי

שאלה: "ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ותהי על ראש דוד" (י"ב ל'). וצ"ב, איך לבש כתר של גוי רשע. הא כתב לי מרן שליט"א, שאם לובש דבר מגוי רשע, זה משפיע לא טוב על הלובשו.²¹¹

תשובה: מן השמים הזמינו לו.

209. במלבי"ם כתב, דוד ביקש מנתן הנביא שיודיעו בעניין הנבואה אם טוב הדבר לפני ה', ונתן הנביא השיבו מסברא. (כל עוד לא הגיעה אליו נבואה בעניין זה). ע"ש, ואולי זהו כוונת רבינו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

210. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "בשם עצמו כגדול בתורה".

211. שמעתי ממורי הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שהרי אמרו חז"ל דאיתי הגיתי ביטלה, אך מ"מ ודאי מכוער הדבר שזה יהיה ה"כתר" של מלכות בית דוד. ותירץ בזה, ש"נתהפך" להיות כתר מלכות - זהו ה"ביטול" היותר גדול של העבודה זרה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). שו"ר בזוהר וישלח קעג. "מ"ט ותהי על ראש דוד, וכו' אלא איתי הגתי עד דלא אתגייר כדין איהו תבר לה להווא עטרת דאיהו מלכום הווא דיוקנא דחקיק עלה ופגים לה כדין איהו עבד לה היתר לאתהני מנה והות על רישיה". ע"ש עוד.

נז

ביאור דברי רש"י על טעם שנאת אמנון לתמר

שאלה: "וישנאה אמנון" (י"ג ט"ו), וברש"י "אמרו רבותינו (סנהדרין כ"א). נימא נקשרה לו". וצ"ע דלמסקנת הגמרא זה נדחה, והסיקה הגמרא שהיא קשרה.²¹²

תשובה: רש"י קיצר.

נח

מדוע נשבע שלא יפול משערת בנה הא מותר לגואל הדם להרוג

שאלה: "ותאמר יזכור נא המלך את ה' אלוקיך, מהרבת גואל הדם לשחת ולא ישמידו את בני. ויאמר חי ה' אם יפול משערת בנך ארצה" (י"ד י"א). וצ"ע, הא היה מותר לגואל הדם להרוג את בן זה מדין גואל הדם, ומדוע נשבע לה חי ה' אם יפול משערת בנך ארצה.²¹³

תשובה: לא שואל שמצוה.

נח

היאך הגישו לדוד ולעם לאכול בשר וחלב

שאלה: "ודבש וחמאה וצאן ושפות בקר הגישו לדוד וכו' לאכול" (י"ז כ"ט). וקצת קשה איך הגישו להם בשר וחלב, וזהו כעין השאלה ששואלים באברהם אבינו איך הגיש למלאכים בשר וחלב, (יעוין משך חכמה שם).

תשובה: יש שאוכלים בשר ויש שאוכלים חמאה.²¹⁴

212. יעוין כלי יקר לרבי שמואל לאנייאדו (שם) שעמד בזה, וכתב "ואולי נפל טעות בספרים והנו"ן יתירה". ועיין בגירסת היד רמ"ה בגמרא שם.

213. בפשטות יש לומר, דאיירי באופן שאין מצוה לגואל הדם להורגו, אלא רשות, וכגון שהרגו בעדים בלא התראה, או שהוכחו העדים בבדיקות ולא בחקירות. עיין כסף משנה בדעת הרמב"ם, והרד"ק פס' ז' מפרש שלא היו עדים כלל, אך גואל הדם יכול להורגו אם רואה בירור שרצח. וטענת האשה התקועית היתה, שלא התירה התורה אלא "כי יחם לבבו", וכאן אין לבבם חם על זה, אלא כוונתם לירש הירושה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

214. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הם צריכים אוכל לימים רבים ולא לסעודה אחת, ופעמים אכלו בשרי ופעמים חלבי".

נ ט

ביאור המקרא "ואל בשורה טובה יבוא"

שאלה: "ויאמר המלך איש טוב זה ואל בשורה טובה יבוא" (י"ח כ"ז). וקצת קשה, דהרי למעשה לא היה זה בשורה טובה לדוד, ואיך נכתב בנביא לכאורה דבר שאינו אמת.

תשובה: רצון הקב"ה זה טוב.²¹⁵

ס

מדוע העלה דוד את בנו אבשלום מהגיהנם

שאלה: "ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום" (י"ט א'). ופירש"י, ששמונה פעמים אמר דוד "בני", והעלהו משבעה מדורי גהינום והכניסו לעולם הבא. וצ"ע, מהיכי תיתי לעשות לאדם רשע דבר זה.²¹⁶

תשובה: חשב שעשה תשובה כשנהרג.

ובפעם אחרת ענה: בנו וריחם עליו.

ס א

מדוע אמר דוד לשמעאי שלא ימות הרי אין כבוד המלך מחול

שאלה: "ויאמר המלך אל שמעאי לא תמות וישבע לו המלך" (י"ט כ"ד). וצ"ב איך אמר לו שלא ימות, הא מלך שמחל על כבודו, אין כבודו מחול, וכ"ש על בזיונו.

תשובה: חשב שזו טובתו.²¹⁷

215. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הנצחון הי' בשורה טובה לדוד".

216. י"ל בפשיטות שדוד התאמץ להתפלל על אבשלום מפני שהיה קפידא על דוד עצמו שלא הוכיחו וכביכול לכן יצא לתרבות רעה, כדאי' במדרש. (הערת ח"א שליט"א).

217. כנראה כוונת רבינו, שזוהי טובת המלכות, וכך כתב המלבי"ם. וצריך לומר, דהגם שמלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול, מ"מ, מכיוון שהטעם בזה הוא כדי שלא תזולזל מלכותו, ולכן באופן שאדרבא, אם יעניש - תיחלש מלכותו, ואם ימחל - תתחזק מלכותו, באופן זה רשאי המלך למחול על כבודו. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). והדברים כבר מפורשים ברמב"ם (פ"ג מהל' מלכים ה"ח) שאין

סב

שמיעת קול שרות כשיש קול שרים

שאלה: "אם אשמע עוד בקול שרים ושרות" (י"ט ל"ו). וצ"ע דקול באשה ערוה.

תשובה: כשיש שרים בטל קול השרות.

סג

דין מכירי כהונה לגבי עירא היאירי

שאלה: "וגם עירא היאירי היה כהן לדוד" (כ' כ"ו), וברש"י "לו היה נותן כל מתנות כהונה שלו, כך אמרו רבותינו" (עירובין ס"ג). וע"ש שאסור ליתן כל מתנותיו לכהן א', ולכך נענשו הדור שם ברעב, דכתיב בתריה "ויהי רעב בימי דוד". וצ"ב, דמצינו מכירי כהונה בכמה מקומות בש"ס שנתנו כל מתנותם לכהן אחד.

תשובה: לא תמיד.²¹⁸

סד

מה הם יסודות העולם

שאלה: "ויראו אפיקי ים יגלו מוסדות תבל" (כ"ב ט"ז). צ"ב, מה שייך לומר שנתגלו יסודות העולם, הא לעולם אין יסודות, דכתיב (איוב כ"ו ז) "תולה ארץ על בלימה".

חייב למלך להרוג את מי שמרד במלכותו, ואין זה סותר שאין כבוד המלך מחול, דהנה הרמב"ם שם כתב, "כל המורד במלך יש למלך רשות להורגו", הרי שאין המלך חייב להורגו. וכן מדוקדק בהמשך לשון הרמב"ם שכתב: "ואם רצה להורגו יהרג". והרמב"ם בס' המצוות (מצוה קע"ג) כתב: 'מוותר' למלך להורגו. משמע מלשוננו כאמור שאין חייב על המלך להורג מי שחטא כנגדו. ויש גורסים ברמב"ם ראוי ומוותר, ומוכח להדיא כאמור שאין חייב למלך להרוג מורד במלכות, (ועיין בס' המפתח פרנקל פ"ג מהל' מלכים ה"ח), שו"ר שהרמב"ם כתב כן להדיא בפ' המשניות (ערכין פ"א מ"ג) גבי הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך, דהיינו דוקא ביוצא ליהרג על ידי מיתת בית דין שהוא עניין שאינו תלוי ברצונו, אלא שהתורה ממיתה אותו, אבל אם יוצא ליהרג במצות המלך מעריך ונערך לדברי הכל, שלפעמים המלך חוזר מדיבורו. (הערת ח"א שליט"א).

²¹⁸. שו"ר שכן הקשה הרש"ש, וכתב שאולי לכך לא פסק כן הרמב"ם מהא דמכירי כהונה. ועי' מהרש"א שג"כ הקשה כן. ואולי י"ל נמי בשו"ע שפסק כן לענין עניי בהלכות צדקה (סי' רכ"ז סעי' ט) ולא הביא זה בענין תרו"מ שלא יתן תרומותיו לכהן א' כגון בזמן הזה שמן שריפה, דס"ל דלענין תרו"מ נדחה דין זה מהא דמכירי כהונה, משא"כ בעניי דלא מצינו זה. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "שאני דין מלך שמתנותיו מרובות, להדיא שאין לו הרבה".

תשובה: הקרקע היא היסוד, וזה ארץ.²¹⁹

סח

היאך יכול אבישי להיות שר

שאלה: "מן השלושה הכי נכבד ויהי להם לשר, ועד השלושה לא בא" (כ"ג י"ט). צ"ב אם לכלל השלושה לא הגיע, אם כן מדוע ומהיכי תיתי להיות עליהם לשר.

תשובה: לשלוט יכול כי הוא תלמיד חכם.

סו

מדוע נאמר בני בלשון רבים גם כשמונה רק אחד

שאלה: "בני ישן יהונתן" (שם ל"ד). צ"ב מדוע נכתב לשון רבים "בני", הא מונה רק אחד.

תשובה: למה כתיב ובני דן חושים שלא היה אלא אחד ועי' ב"ב קמ"ג ב'.

סז

אע"פ שהגיע זמן מיתת המלך אין להזכיר זאת

שאלה: "הלוך ודברת אל דוד כה אמר ה' שלש אנוכי נוטל עליך" (כ"ד י"ב), וברש"י "שלש אנוכי נוטל עליך כנגד שלש שהטלת על שאול" (לעיל כ"ו י') "כי אם ה' יגפנו, או יומו יבוא ומת, או במלחמה ירד ונספה". וצ"ב דיעויין ברש"י שם "או יומו יבא ומת שזה יום שזמן מיתתו בו". וא"כ אמאי נענש כנגד זה, דלכאורה אין בזה צד איסור ואין זה קללה.

תשובה: אין לדבר ע"ז.²²⁰

219. כענין שנאמר בזכריה פרק י"ב פסוק א' "נְטָה שְׁמַיִם וַיִּסַּד אֶרֶץ".

220. כלומר שאין זה כבוד לדבר על מיתת המלך וזה עצמו חטא. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי צריך לברך המלך שהקב"ה יאריך ימיו".

סח

מדוע הבעירו את כלי הבקר

שאלה: "ויאמר ארונה אל דוד וכו', ראה הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים"
(כ"ד כ"ב). וצ"ב דלכאורה היה זה בל תשחית להבעיר עם עצים אלו.

תשובה: במקום ההוא לא היו אחרים.²²¹

ספר מלכים א'

סט

אם המלך היא רות - הטעם שנזכרה כאן

שאלה: "ותבוא בת שבע אל המלך שלמה לדבר לו על אדניהו וכו' וישם כסא לאם המלך ותשב לימינו" (ב' י"ט), ופרש"י "לאם המלך אמרו רבותינו (ב"ב צ"א:): לאמה של מלכות היא רות". וצ"ב לאיזה צורך נזכרה דוקא כאן בענין זה.²²²

תשובה: שזכתה לזה.²²³

ע

שלמה לא השיב את פני אמו ריקם

שאלה: "ויאמר לה המלך שאלי אמי כי לא אשיב את פניך" (ב' כ'). וצ"ב דבסוף השיבה ריקם, ואיך אמר ונכתב בנביא דבר שלכאורה אינו אמת.

221. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אין כאן בל תשחית אם ביער עצים אלו, ואם יצטרך לדוש יכרות עצים אחרים". ובהקשר לכך שאלתי את הגר"א נבנצל שליט"א, במאי דכתיב במלכים א' (פרק י"ט פסוק כ"א) "וישב מאחרי ויקח את צמד הבקר ויזבחו ובכלי הבקר בשלם הבשר", דצ"ב איך בישל בכלי הבקר דלכאורה הוי בל תשחית. וכתב לי הרב שליט"א: "רצה להפרד לגמרי מעבודת הקרקע".

222. יתכן שנתכוון שזכותה של רות, שהמלכות מתייחסת אליה שנקראת "אם המלך" - תועיל לו לעצה טובה בעניין שאלת אדוניהו שלא תתערער מלכותו ח"ו, ויש להוסיף, דמצינו דתפקיד ה"אמהות" היה לשמור על שלימות הבנים, ממשיכי השושלת, מבנים אחרים. כמו ששרה אמרה לאברהם לגרש את ישמעאל מפני יצחק. ורבקה סיבבה הברכות ליעקב ולא לעשיו, ועל זו הדרך ידע שלמה, שכח האמהות, שהיא אמה של מלכות, יסייע בעדו להחזיק המלכות שלא תתערער ע"י אדוניהו אחיו, שהיה צריך כזו ס"ד שלא ירחם על אדוניהו ח"ו, שזהו הרס מלכות בית דוד. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

223. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "שהיא זוכה לראות את ביסוס ממלכת נכד נכדה".

תשובה: אינו ריקם. 224

עא

ביאור השגות חכמת שלמה

שאלה: "הנה עשיתי כדבריו הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך" (ג' י"ב). וצ"ב דהא קאמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ומשה כן היה יודע, וכן צ"ע מלקמן (ה' י"א) "ויחכם מכל אדם מאיתן האזרחי והימן", ומביא רש"י ממדרש אגדה בפסיקתא "הימן זה משה". וכן צ"ב מציאות העניין דהא הכל נמסר למשה בהר סיני, ועל כרחק הוא צריך להיות החכם השלם.

תשובה: השגות מעצמו. 225

עב

היאך לא חסר שולחן המלך דבר

שאלה: "וכלכלו הנצבים האלה את המלך שלמה ואת כל הקרב אל שלחן המלך שלמה איש חדשו לא יעדרו דבר" (ה' ז'), ופירש"י "לא יעדרו דבר אפילו של ימות החמה בימות הגשמים". וצ"ב איך נשמר להם מעונה לעונה, וא"ת ששמרו כמו שיוסף שמר על הפירות בימי הרעב מימי השבע ששם עפר כל פירות איתו וכו', כמבואר שם, א"כ אמאי נח לא עשה כן והיה צריך ברית עם הקב"ה על הפירות שלא ירקבו, ואולי בדוקא פירש רש"י אפילו של ימות החמה בימות הגשמים, וזה אפשר אבל בימות הגשמים את של ימות החמה זה אי אפשר.

תשובה: במקרה. 226

224. כוונת רבנו כי אמר לה שזהו לרעתה ולרעת שלמה בנה. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הוא הסביר לה שגם היא אינה רוצה בזאת, ואולי הבין שהיא עצמה מצפה שלא יסכים לבקשה".

225. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "משה קבל בנבואה, לא בחכמה".

226. בפשטות שלמה בחכמתו ידע עצות לזה שעדיין חכמי הטבע לא הגיעו לזה. ותשובת רבינו אינו מבין דמהיכן היה להם מקררים, ואולי כוונת רבנו ששלמה בחכמתו עשה מקררים. (הערת הרב אליהו

עג

פירוש "גרים גרורים"

שאלה: "שבעים אלף נושא סבל" וגו' (ה' כ"ט), וכתב רש"י "וכלם גרים גרורים", מה פירוש המילה גרורים.

תשובה: נתגיירו בעל כרחם, לא גרים אמיתיים שמתנהגים כראוי.²²⁷

עד

מדוע עשה שלמה את הים עגול

שאלה: "ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגול" (ז' כ"ג). וצ"ב מדוע עשאו עגול ולא מרובע.²²⁸

תשובה: שלא ינזקו בו.

עה

איך טבלו בים שעשה שלמה שהיה עמוק מאוד

שאלה: "ויעש את הים מוצק וכו', וחמש באמה קומתו" (שם). צ"ב איך טבלו בעומק גדול כזה.

תשובה: ע"י חבל.

דיסקין שליט"א). ואולי כוונת רבינו במקום קריר כגון בור וכדו'. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי הקפואו בשלג החרמון".

227. עיין לשון המדרש (במדבר רבה פרשת נשא פרשה ח') "אלו הגרים שנתגיירו בימי יהושע, אמרו להם וכי בשביל הגרים הגרורים הארוכים הללו וכו'", וכן עיין (במדבר רבה פרשת במדבר פרשה ה') "וכן הגבעונים שהיו גרים גרורים, ולא היו גרי אמת אלא מן היראה נתגיירו", ועי' רש"י מסכת עבודה זרה דף ג עמוד ב וז"ל אלא שנעשו גרים גרורים - מאיליהן מתגיירין ואנן לא מקבלינן וכו', ובדף כד עמוד א כתב וז"ל גרורים - מעצמן נגררין להתגיייר אף על פי שאין מקבלין אותן.

228. י"ל עפי"מ דאיתא בירושלמי ומובא בר"ן בנדרים (כה) דאין מרובע בבריות, ועפ"י סוד הרי עיקר טהרת המקוה והמעייין זהו כשאין בו תפיסת ידי אדם, ולכך מים שאובין פסולים לטהר, ומצד ענין זה העיגול נחשב פחות תפיסת ידי אדם מהמרובע. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

עו עו

פירוש לשון ליות

שאלה: "ויפתח על הלוחות ידותיה ועל מסגרותיה כרובים אריות ותמורות כמער איש וליות סביב" (ז' ל"ו), וברש"י "ופירושו איש וליותו". ולפי משמעותו ליות הוא לשון דיבוק, ועפ"ז אפשר לומר דזהו הפירוש ג"כ במה שאמרה לאה הפעם ילוה אישי אלי, שהוא לשון חיבור, ועי' בתרגומים שם עה"פ.

תשובה: יפה. ²²⁹

עז עז

הטעם ששם אליהו את פניו בין ברכיו

שאלה: "ואליהו עלה וכו', ויגהר ארצה וישם פניו בין ברכיו" (י"ח מ"ב), ופרש"י "להתפלל על הגשמים". יש לעיין מהו העניין לשים פניו בין ברכיו בשעת תפילה, וכן מצינו בגמ' (ברכות ל"ד): "אלמלא הטיח בן זכאי ראשו בין ברכיו".

תשובה: לכין. ²³⁰

עח עח

מדוע יהושפט שינה רק את מלבושיו ולא גם את מרכבתו

שאלה: "ויאמר מלך ישראל אל יהושפט התחפש ובא במלחמה" (כ"ב ל'), ופרש"י "שלא יכירוני". וצ"ב א"כ אמאי נסע במרכבתו וכדלקמן ולא שינה נמי מרכבתו.

תשובה: סגי שינויו. ²³¹

²²⁹. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "יפה". שו"ר שכן פירש בזה"ק פרשת ויצא (ח"א דף קנ"ד:), וז"ל: לאה כד אולידת לראובן מה כתיב ותקרא את שמו ראובן, ראובן סתם, בגין דאתכליל בתלת סטריין מתחברין כחדא, שמעון ולוי מאי טעמא לוי כמה דאת אמר (מלכים א' ז') ליות, חבורא דכל סטריין, אמר רבי יהודה מהכא דכתיב (בראשית מ"ט) יתר שאת ויתר עז כתרגומו בכירותא כהונתא ומלכותא, ומלכו בסטרא דגבורה איהו ועל דא ראובן סתם" עכ"ל.

²³⁰. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "היא צורת נפילת אפים".

²³¹. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי כסה גם את מרכבתו".

ספר מלכים ב'

עט

”ותאמר שלום” מדוע לא ענתה למה הולכת

שאלה: ”ויתאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת, ותאמר שלום” (ד' כ"ג). וצ"ב שלא ענתה לו למה הולכת, ואולי לא רצתה להאריך בדברים משום פיקוח נפש, שהרי אחזה שאולי איש האלקים יכול להחיותו.

תשובה: היתה מבולבלת.²³²

פ

בהא דאמרו בני הנביאים ”והוא שאול” הא הוי מתה מחמת מלאכה

שאלה: ”ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברזל נפל אל המים ויצעק ויאמר אהה אדני והוא שאול” (ו' ה'), ופירש"י ”ואין לי ממה לשלם”. וצ"ב דלכאורה פטור, דמתה מחמת מלאכה היא.²³³

תשובה: אבל מפסיד לשני.

שאלה: שם, וברש"י. צ"ב דלכאורה המשאיל מסתמא ידע שכורת עמו על שפת הנהר, ואם כן לכאורה כשנפל למים זהו מתה מחמת מלאכה ואין צריך

232. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: ”אה”נ, וגם לא רצתה לספר מה קרה לנער”. ובפעם אחרת כתב לי: ”גם לא רצתה לצערו, וגם לא לפתוח פי' לרעה”. אמנם עיין ברד”ק שם שכתב: ”לא רצתה לגלות לאדם עד שתראה הנביא”. וכן כתב במצודות: ”ותאמר שלום, ר”ל אין דבר רע שאלך בעבורו אל הנביא, ולא רצתה לגלות הדבר לבעלה, כי חשבה מוטב שיעשה הנס בצנעה”. והגרמ”מ שולזינגר זצ”ל תירץ ששמע מהגר”ח בן הגר”ז זצ”ל שלא היתה יכולה לענות לבעלה ולומר לו את אשר אירע עם הבן, כי ברגע שתאמר שהבן נפטר, ורצונה ללכת לאיש האלקים ולנסות לבקשו להחיותו בתחיית המתים, היה בעלה אומר לה שיש הלכה ומצות עשה של ”קבר תקברנו ביום ההוא”, ולא הולכים לעשות תחיית המתים. (פניני רבינו הגר”ז החדש - עמוד 17 בסוף הספר). אך צ”ב לפי”ז א”כ אמאי אלישע לא אמר לה לקיים מצוה זו.

233. והעיר חכ”א שליט”א דלא ברור שזה נקרא מתה מחמת מלאכה שאחר שגמר לירות לא נזהר ונפל אל המים ואין זה חלק מהמלאכה ועיין שו”ע חו”מ סי’ ש”מ ג’ וברמ”א ובש”ך סק”ה ובאולם המשפט שם. ורבי אליהו דיסקין שליט”א תירץ דיתכן שלא השאילו להם בדוקא, אלא היה שאול לכל הרוצה להשתמש בו ושאינה כזו דעת היש”ש (ב”ק י). דלא מיפטר במתה מחמת מלאכה.

לשלם, ואולי לכן נאמר אח"כ מה שאמר אלישע "ויאמר הרם לך, וישלח ידו ויקחהו", ולכאורה לך מיותר, ולפי הנ"ל אולי בא לומר לו שירים בשבילו דזה שלו, דמקרי מתה מחמת מלאכה.

תשובה: אולי.²³⁴

פא פא

מה הביאור "סנוורים"

שאלה: "ויתפלל אלישע אל ה' ויאמר הך את הגוי הזה בסנוורים" (ו' י"ח), ופירש"י "סנוורים חולי של שממון, רואה ואינו יודע מה הוא רואה". ובבראשית (י"ט י"א) פירש"י בסנוורים "מכת עיוורון". וצ"ב החילוק.

תשובה: היינו הך.²³⁵

ספר ישעיה

פב פב

בתשובת ר' עקיבא לנכרי שנאמר "חודשיכם ומועדיכם" ולא חודשי ומועדי

שאלה: איתא בתנחומא (פינחס פרק י"ז) "שאל נכרי אחד את רבי עקיבא, למה אתם עושין מועדות לא כן כתוב חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, א"ל ר"ע אילו נאמר חודשי ומועדי וכו' הייתי אומר כן, אלא אמר חודשיכם ומועדיכם אותם מועדות שעשה ירבעם". וצ"ב דהא בתורה כתוב ובמועדיכם ובראשי חודשיכם.²³⁶

תשובה: הוא עשה גם חדשים.²³⁷

²³⁴. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי הי' יכול למנוע הנפילה, או לחטוב במקום רחוק יותר מהירדן, והו"ל פשיעה". ובפעם אחרת כתב לי בנוסח אחר: "אין זה מתה מחמת מלאכה, דהי' צריך לזהר".

²³⁵. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "נראה דגם בבראשית כוונתו כמו כאן". ובפעם אחרת כתב לי: "עורון שכלי, ולכן כתוב שם וילאו למצא הפתח".

²³⁶. ולכא' י"ל בזה, ע"פ מש"כ התוס' בכ"מ, דתשובות החכמים לאפיקורסים דְּחִיּוֹת בְּקֶשׁ בעלמא הם, ולא אמיתה של תורה עונים להם.

²³⁷. אולי כוונת מרן שליט"א שכאשר כתבה התורה ובמועדיכם ובראשי חודשיכם היו רק אלו, אבל כשעשה ירבעם חדשים אז כשכתוב חודשיכם קאי על החדשים, וצ"ב. או אולי כונת רבנו דמצינו דירבעם שקבע להן חג בחודש השמיני שהחליף להם חודש השביעי בשמיני שדרש להן שזהו

פג

מהיכן מקבלים העבים מים

שאלה: "ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטר" (ה' ו'), פירש רש"י "הנבואה נמשלה למטר שהעבים מקבלים אותה מן השמים". ולכאורה זהו רק לשיטת רבי יהושע בתענית (ט).

תשובה: נראה משמים.

פר

בהא דחזקיהו היה אוכל ליטרא ירק

שאלה: כתב רש"י (ח' ו'), דחזקיהו היה אוכל ליטרא ירק ועוסק בתורה, וצ"ב דבשבת (ק"מ:) איתא, דהיכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי.

תשובה: מחמת ענוותנותו.

פה

מדוע לא הרג נבוכדנצאר את אויל מרודך

שאלה: ברש"י (י"ד י"ט) "כשחזר נבוכדנצאר אחרי שהיה בהמה, חבש בבית האסורין את אויל מרודך שמלך במקומו". ולכאורה תמוה שחבשו בבית האסורין ולא הרגו, שהרי היה הורג אפילו על חנם.

תשובה: לא רצה להרוג בנו.

פו

איך אפשר שגם ישראל וגם הגוים יהיו חרבים

שאלה: "ונשבת מבצר מאפרים וממלכה מדמשק ושאר ארם ככבוד בני ישראל יהיו נאם ה'" (י"ז, ג'). והיינו שעמ"י והגויים, שניהם יהיו חרבים. וצ"ב, דאמרינן בפסחים (מב:) אמלאה החרבה, אם מלאה זו - חריבה זו, ואם מלאה זו - חריבה זו.

חודש האסוף, ודיוק רע"ק במדרש הוא שהרי התורה הקדימה מועדיכם לראשי חודשיכם, ואילו בישעיהו הקדים ראש חודש למועדים ללמד על ירובעם ששינה החודש וע"י שינוי החודש שינה זמן קביעות המועדים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: הכל לפי הענין והצורך.²³⁸

פז

האם תהיה מיתה אצל הגויים לעתיד לבוא

שאלה: "ובלע המוות לנצח" (כ"ה ט'), ופירש"י: "יכסנו ויעלימנו עולמית מישראל".
האם אצל הגויים כן יהיה מיתה.

תשובה: לא יהיו גויים בכלל.²³⁹

פה

מדוע נתן ישעיהו דבילה על השחין

שאלה: "ויאמר ישעיהו ישאו דבלת תאנים וימרחו על השחין ויחי" (ל"ח כ"א).
ופירש"י: "נס בתוך נס היה, שאף בשר חי שנותנין עליו נבלה - מסריח,
אלא שהקב"ה נותן דבר המחבל בתוך דבר המתחבל ומרפא". וחשבתי לומר, שעשה
זאת כדי להגדיל הנס, שיראו כיצד הקב"ה מרפא ויהיה קידוש ה' יותר גדול. האם
נכון הדבר? וא"כ צ"ב, מנין לישעיהו שמוותר לו לחבול בעצמו כדי להגדיל הנס.
תשובה: הקב"ה ציוהו כן.

פט

אמאי ביציאת מצרים יצאו בחיפזון

שאלה: "כי לא בחיפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו, כי הולך לפניכם ה'" (נ"ב- י"ב)
ופירש"י: כי לא בחיפזון תצאו - מה טעם, כי הולך לפניכם ה' להנחותכם
הדרך. ומי ששלוחו מקדים לפניו להנחותו הדרך - אין יציאתו בחיפזון. וצ"ב, הא
ביציאת מצרים היה הולך לפניו הקב"ה, ובכ"ז יצאנו בחיפזון, (למ"ד חיפזון
דישראל).²⁴⁰

תשובה: כדי למחר לקבל התורה.

238. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לא כל הגוים אלא רק ארם, וכן היה שאשור הגלה את ארם ואת עשרת השבטים".

239. כוונת רבנו אחר תחיית המתים דאילו בימות המשיח יהיו גויים כמוש"כ הרמב"ם בסוף הל' מלכים. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

240. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לכן הוסיף כאן ומאסיפכם וגו' כי במצרים הקב"ה הלך לפנינו אבל מצרים רדפו אחרינו".

צ

אמאי סובלים ישראל בשביל הגוים

שאלה: "אכן חולינו הוא נשא ומכאובינו סבלם" (נ"ג ד'), ופירש"י שעם ישראל מיוסר היה ביסורים, להיות כל האומות מתכפרים ביסוריהן של ישראל. וצ"ע, מהיכי תיתי שעם ישראל יסבלו בשביל הגוים? ועוד, הא אין ערבות לגוי.²⁴¹

תשובה: בשביל כל העולם וזה מצוותן.

צא

מדוע הגלות מאריכה יותר מאלף שנה

שאלה: "ברגע קטן עזבתיך" (נ"ד ז'). צ"ב הא רגע של ה' הוא פחות מיום אחד של הקב"ה, שהוא אלף שנה. אם כן, כיצד נמשכת גלותנו כבר יותר מאלף שנה.

תשובה: רגע גדולה.

צב

בטעם צ' רבתי של "צפו"

שאלה: "צפו עוורים כולם" (נ"ו י'), האות צ' היא רבתי. מה הטעם בצ' רבתי זאת.

תשובה: שרואים למרחוק.

צג

איך אפשר לשפוך דם נקי אם לא מגיע לו למות

שאלה: "רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפוך דם נקי", (נ"ט ז). וצ"ע, כיצד יכולים לשפוך דם נקי, הרי אם לא מגיע לו למות - אי אפשר להורגו.²⁴²

תשובה: מגיע לו אבל הוא הרוצח.

241. צ"ל שעם ישראל סובלים בשביל האומות כדי שלא יישאר לאומות זכות, ויתקיים בהם בייבוש קצירה תישרנה. (הערות ח"א שליט"א).

242. עמש"כ בהערות לעיל סוף שמואל א' ובפנים הספר.

צד

בזמננו כשנתחדשו המטוסים האם יבואו במטוסים או דוקא באניות.

שאלה: "כי לי איים יקוו ואניות תרשיש בראשונה להביא בנייך מרחוק". (ס', ט').
האם בזמננו, כשנתחדשו המטוסים, יבואו במטוסים או דוקא באניות.

תשובה: בעננים.

צה

חומות עיר בזמן שלום

שאלה: "ובנו בני נכר חומתיך" (ס', י'). וצ"ב מדוע יצטרכו לחומות, הרי יהיה שלום
ללא מלחמה ואויבים.

תשובה: לאכול מעשר שני וביכורים.

צו

ברכת יוצר המאורות לעתיד לבא

שאלה: "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, ולנגה הירח לא יאיר לך, והיה לך ה'
לאור עולם". (ס", י"ט). האם לפי"ז לא יברכו בעתיד ברכת "יוצר המאורות",
דהא לא תהיה כבר הנאה מהשמש וירח.

תשובה: יברכו בלא הנאה.

צז

מדוע כפל "עברו" ו"סולו".

שאלה: "עברו עברו בשערים, פנו דרך העם, סולו סולו המסילה". (ס"ב, י'). צ"ב מדוע
כפל "עברו" ו"סולו".

תשובה: הלוך ושוב.

ספר עמוס

❧ צח ❧

לשון תעות בפשע

שאלה: "כה אמר ה' על שלשה פשעי יהודה ועל ארבעה לא אשיבנו על מאסם את תורת ה' וחקיו לא שמרו ויתעום כזביהם אשר הלכו אבותם אחריהם": (ב', ד.). וצ"ב, אם טעות היא לאו פשע הוא.

תשובה: פשע שהלכו אחר אבותיהם.²⁴³

ספר עובדיה

❧ צט ❧

מי הנפרע מהר שעיר ה' או שרי ישראל

שאלה: "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו" (א', כ"א) ופרש"י ועלו - שרי ישראל מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשו - ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל, וצ"ב הא כתיב אל נקמות ה', משמע שהוא בעצמו יפרע מהם.

תשובה: הקב"ה עוזר.

ספר יונה

❧ ק ❧

כמה שכר נתן יונה

שאלה: "ויקם יונה לברח וכו' וירד יפו וימצא אניה ויתן שכרה" (א', ג.). ופרש"י שנתן שכר כולה, ולכאו' אינו מדויק שכר כולה דהא היו שם עוד אנשים.

תשובה: הוא שילם עבור כולם.

243. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי כעין זה: "לסמוך על אבותיו נגד הקב"ה הוא פשע".

❧ קא ❧

מדוע נכתב בַּשְּׁלֵמִי במילה אחת ולא בשתיים

שאלה: "ויאמרו איש אל רעהו לכו ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו"
(א', ז'). צ"ב מדוע כתב בַּשְּׁלֵמִי במילה אחת ולא בשני מילים בשל מי.

תשובה: לקצר.

❧ קב ❧

אמאי לא כתיב בקרא קודם שאמר להם שבורח מה'

שאלה: "וייראו האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה זאת עשית כי ידעו האנשים
כי מלפני ה' הוא ברח כי הגיד להם" (א', י'). וצ"ב אמאי לא כתב הפסוק
קודם שהגיד להם שבורח מלפני ה' ואח"כ היה כותב וייראו האנשים וכו'.

תשובה: קיצר.

❧ קג ❧

מדוע כפל ה' הנבואה ליונה

שאלה: "ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר, קום לך אל נינוה וכו'" (ג', א'). וצ"ב מדוע
ה' הוצרך לומר לו הנבואה שוב, הא כבר אמר לו לילך ומהיכתי תיתי שהנבואה
הקודמת תתבטל.

תשובה: עד כאן ומועתה מכאן ואילך.

❧ קד ❧

מדוע רצה ה' לכלות את נינוה הרי היו תינוקות שנישבו

שאלה: "ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה
רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה" (ד', י"א). וצ"ב הרי
אם לא יודע בין ימינו לשמאלו א"כ תינוקות שנישבו הם, ומדוע בתחילה רצה
לכלותם.

תשובה: עבור חוביהם.

כתובים

ספר תהלים

א

הקורא תהלים נחשב כעוסק בנגעים ואהלות

שאלה: מובא בילקוט שמעוני תחילת תהלים (רמז תרי"ג): "אלא יהו קורין בהן והוגין בהן, ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות, שנאמר יהיו לרצון אמרי פי". לאיזה תועלת ביקש דוד שהעוסק בתהלים יחשב כאילו עוסק בנגעים, הא איכא מסכת נגעים, והחפץ יעסוק בזה.

תשובה: שלא יאמרו שזה ביטול תורה.

ובפעם אחרת ענה: הוא ביקש על תהלים.

שאלה: כתב הנפש החיים (שער ד'), שביקש דוד המלך ע"ה, שהעוסק בתהלים יחשב לו כעוסק בנגעים ואהלות. וכתב שם, דמי יודע אם הסכים הקב"ה על ידו. ויש לכאורה להביא ראיה מסנהדרין (ק"ט:), דריב"ב ס"ל, דיש לעדת קרח חלק לעוה"ב, דכתיב בתהלים שאמר דוד "בקש עבדך" וכו', משמע דמה שביקש דוד נתן לו הקב"ה, דהא ס"ל דמפני בקשת דוד יש לעדת קרח חלק לעוה"ב. האם ראיה זו נכונה.

תשובה: אינו מוכרח.²⁴⁴

ב

מדוע נאמר "לדוד מזמור"

שאלה: בתהלים נאמר כמה פעמים "לדוד מזמור", לכאורה היה צ"ל "מדוד מזמור", ועוד מדוע בכלל הוצרך להזכיר את שמו.

תשובה: כי גם משאר המשוררים.

244. אולי כוונת רבנו דהתם התפלל עליהם להצילם מרדת שחת, והקב"ה אינו חפץ במוות המת, וא"כ ודאי קיבל תפילתו ואין מזה ראיה על שאר בקשות של דוד. (הערות הרב אליהו דיסקין שליט"א).

פסוק ג

האם שייך שבעלי חיים יהיו רעבים ומתפרנסים בצער

שאלה: "כפירים רשו ורעבו" (ל"ד י"א), משמע ששייך שבע"ח יהיו רשים ורעבים. וצ"ב דבקידושין (פ"ב:) איתא "מימי לא ראיתי צבי קייץ, וארי סבל, ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער".

תשובה: אם הקב"ה רוצה הם רעבים.²⁴⁵

פסוק ד

שמחה בנפילת אויב

שאלה: "ונפשי תגיל בה' תשיש בישועתו" (ל"ה ט'), ופירש רש"י "כשאראה במפלתם". וקשה הרי נאמר במשלי (כ"ד י"ז) "בנפול אויבך אל תשמח".

תשובה: אל תשמח מדאי.

ובפעם אחרת ענה: לא בגויים.

פסוק ה

מה יותר צח משלג

שאלה: "תכבסני ומשלג אלבין" (נ"א ט'). מה יותר לבן משלג, ואמאי לא כתבו.

תשובה: עי' שבועות ה' ב'.

פסוק ו

האם שערי תפילה ננעלו

שאלה: איתא במדרש תהילים (מזמור ס"ה), ששערי תפילה פעמים פתוחים ופעמים נעולים. האם פליג בזה על הגמ' שלנו (ב"מ נט.) דאמרו "מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה".

תשובה: אין ננעלים לגמרי.

245. כוונת רבנו דהגמ' בקידושין איירי בהנהגה הכללית שלהם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

יז ז

היכן נזכר בריאת היום השישי בפרק ק"ד

שאלה: בפרק ק"ד ברכי נפשי, מובא כל מה שנברא במעשה בראשית, חוץ מבריאת היום השישי, מאי טעמא.

תשובה: יצא אדם לפעלו.

יח ח

מה הביאור "תבנית שור אוכל עשב"

שאלה: בפרק ק"ו נאמר "וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב", מה ההדגשה "אוכל עשב".²⁴⁶

תשובה: עסוק באכילה.²⁴⁷

יט ט

שמירת הרוח באוצרות

שאלה: "מוצא רוח מאוצרותיו" (קל"ה ז). למה צריך כ"כ לשמור הרוח באוצרות.

תשובה: שלא ישטוף העולם.²⁴⁸

י י

ביאור "לכל חי רצון"

שאלה: "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון" (קמ"ה ט"ז). מה פירוש המילה 'רצון'.²⁴⁹

תשובה: רצונו.

246. עיין במפרשים שבשעה שאוכל עשב הוא מוציא פרש ומלוכלך. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

247. כוונת רבנו להזכיר גנותו ששקוע בחומריות הגס. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

248. ובמצודת דוד מפרש על הפסוק (תהלים ל"ג ז) "נותן באוצרות תהומות", שהקב"ה נותן את התהומות באוצרות לבל יצאו לשטוף הארץ. ועי' ב"ב כה. ואילמלא בן נץ מעמידה וכו'.

249. עי' ב"ח או"ח סי' קס"ז סק"ד.

פסוק יא

ביאור המקרא "ויעמידם לעד לעולם"

שאלה: "ויעמידם לעד לעולם" (קמ"ח ו'). וצ"ב, דהא אין דבר שקיים לעולם.

תשובה: כמו העולם.

ספר משלי

פסוק יב

מדוע הקדים חסד לתורה

שאלה: "בחסד ואמת יכופר עון" (ט"ז ו'), צ"ב אמאי הקדים חסד לתורה, הא תורה קודמת לחסד, דכל מצוותיה של תורה לא ישוו בה.

תשובה: ללמד לאחרים.²⁵⁰

ובפעם אחרת ענה: ע"י החסד יש תורה.

פסוק יג

גם' אויל מחריש מה בא לרבות

שאלה: "גם' אויל מחריש חכם יחשב" (י"ז כ"ח). כל גם ריבוי הוא, מה כאן הריבוי.

תשובה: ואצ"ל חכם מחריש (תוספתא פסחים פ"ט ה"ב).²⁵¹

פסוק יד

העושה תורתו חבילות סוף משכח תלמודו

שאלה: ברש"י (י"ט ט"ו) "וכן הרמאי בתלמודו לעשות תורתו חבילות סוף הוא שוכח". מהו חבילות.

250. וכמ"ש "תורת חסד על לשונה" וזהו תורה של חסד. מהגר"מ שרעבי זצוק"ל.

251. וכן איתא בירושלמי (פסחים פ"ט הל' ט'), "ואין צורך לומר חכם מחריש", וע"ע פסחים צט.

תשובה: עי' עירובין נ"ד ב'.

טו טו

איך מותר לחתות גחלים על ראש שונאו

שאלה: "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך" (כ"ה כ"ב). צ"ב, וכי מותר לחתות גחלים על ראש שונאו.

תשובה: כמו גחלים על ראשו וזה מגיע לו.

טז טז

"דרשה צמר ופשתים" אמאי לא הוי שעטנז

שאלה: "דרשה צמר ופשתים ותעש" וכו' (ל"א י"ג). וצ"ב, דהוי שעטנז ואמאי נקט אותם יחד.

תשובה: לציצית של בעלה.

יז יז

היאך הפסוק משבח את האשה הלובשת בגד ארגמן שהוא אדום

שאלה: "מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה" (ל"א כ"ב). וצ"ב דארגמן אדום הוא ואסור לאשה ללבוש אדום.

תשובה: כעין אדום.

❧ יה ❧

מאי קמ"ל "לב מלכים ושרים ביד ה"

שאלה: "לב מלכים ושרים ביד ה"²⁵², צ"ב מאי קמ"ל, הא לב כל בריה ביד ה'.²⁵³

תשובה: אפי' מלכים ושרים.

ספר איוב

❧ יט ❧

הצורך בכתיבת שמות בנות איוב

שאלה: "ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה, ושם השלישית קרן הפוך" (מ"ב י"ד). צ"ב מאי נפקא מינה לנו מה שמות בנות איוב.

תשובה: לידע איך לכתוב בגט.

שיר השירים

❧ כ ❧

מדוע אמר הפסוק בתחילה לשון רבים ואח"כ לשון יחיד

שאלה: "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאווה" (ב' י"ד) וצ"ב, מדוע בתחילה דיבר על המראה ואח"כ על הקול, ולאחר מכן פירט קודם על הקול ואח"כ על המראה. וכן מדוע נאמר "מראיך" בתחילה בלשון רבים, ולאחר מכן נאמר "מראך" בלשון יחיד.

²⁵². אין זה פסוק, ובמשלי כ"א איתא "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו", וכצורתו נאמר בסליחות של יום ד' לעשי"ת "פלגי מים בידך לב מלכים ושרים, הטה לבם לצדק מישרים" (יעיין אור ישראל מאנסי גליון ס"ב עמוד שט"ז).

²⁵³. עומק הענין הוא עפי"מ שכתב האוה"ח הק' פר' וישב עה"פ וישמע ראובן ויצליהו מידם שיש סכנת אדם בעל בחירה וכע"ז בזה"ק שם וכ"כ ברבנו חננאל חגיגה (ה). ופתרון יש נספה בלא משפט כגון אדם שהרג חברו, אכן המלך שחיי רבים תלויים בו אי אפשר לתת לו בחירה כמו לשאר בני אדם וכ"כ המלבי"ם שם. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

תשובה: לומר דהיינו הך.

ובפעם אחרת ענה: תחילה רואים ואח"כ שומעים ובסוף מתבוננים.

מגילת רות

כא

הלכות גרות וקנינים נלמדים ממגילת רות

שאלה: מדרש רבה רות (ב' י"ד), "א"ר זעירא, מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה לא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה, ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים". וצ"ע דהרי הרבה הלכות גרות וקנין נלמדים ממגילה זו, ואמאי קאמר שלא לומדים ממנה איסור והיתר.

תשובה: זה אגב אורחא.

כב

איך היה מותר לנעמי לומר לרות שתלך אחרי ערפה ואלוהיה

שאלה: "ותאמר הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלוהיה שובי אחרי יבמתך" (א' ט"ו). וצ"ע, איך מותר לומר לה ללכת אחרי ערפה, והרי היא הלכה גם לעבודה זרה.²⁵⁴

תשובה: אמרה לה כיון ששבה אל עמה מסתמא תשוב גם לאלוהיה.

ובפעם אחרת ענה: הבינה שאח"כ תחזור.

ובפעם אחרת ענה: רצתה לנסותה [ואם היתה הולכת היתה צועקת].

כג

הטעם ביתירות וחסירות וקרי וכתוב בפסוקי המגילה

שאלה: "ותאמר נעמי וכו' שובנה אשה לבית אמה, יעשה ה' עמכם" (א', ח'), וקרי "יעש ה'". מאי טעמא?

תשובה: אינכם ראויים אלא כנקבה.

254. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "אף לדידי קשיא לי".

שאלה: "ותשנה קולן ותבכנה" (א', י"ד), "ותשנה" חסר אל"ף. מאי טעמא?

תשובה: רמז לה שבנה ישנה תורה.

שאלה: "ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרא" (א', כ'), "מרא" - כתיב בא' במקום ה'. מאי טעמא?

תשובה: משמע מר וכוונתו מרן.

שאלה: "ונעמי מידע" (ב', א'), וקרי "מודע". מאי טעמא?

תשובה: בסוד.

שאלה: "ותאמר לה חמותה איפה לקטתי היום" (ב', י"ט), "לקטתי" קרי. מאי טעמא?

תשובה: מה שאת עושה כאילו אני עושה.

שאלה: "ושמת שמלתך" (ג', ג'), "שמלתיך" קרי. מאי טעמא?

תשובה: לא היה לה אלא שמלה אחת וחשובה כהרבה.

שאלה: "וירדתי הגרן" (ג', ג'), "וירדת" קרי. מאי טעמא?

תשובה: זכותי תרד עמך.

שאלה: "וגלית מרגלתי ושכבתי" (ג', ד'), "ושכבת" קרי. מאי טעמא?

תשובה: כאילו אני עשיתי.

שאלה: "ותאמר אליה כל אשר תאמרי אעשה" (ג', ה'), "תאמרי אלי אעשה" קרי. מאי טעמא?

תשובה: אפילו לא תאמרי אלי רק בשקט.

שאלה: "ועתה כי אמנם כי אם גאל אנכי" (ג', י"ב), "אם" - כתיב ולא קרי. מאי טעמא?

תשובה: נסתפקה אם ראוי'.

שאלה: "ליני הלילה" (ג', י"ג), "ליני" - ל' רבתי. מאי טעמא?

תשובה: כל הלילה מהיום.

שאלה: "ותשכב מרגלתו" (ג', י"ד), "מרגלותיו" קרי. מאי טעמא?

תשובה: בצניעות.

שאלה: "ותקם בטרומ" (ג', י"ד), וקרי "בטרם". מאי טעמא?

תשובה: נתחבאה תחת הוא"ו.

שאלה: "ותאמר שש שעורים האלה נתן לי, כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך" (ג', י"ז), וקרי "כי אמר אלי אל תבואי". מאי טעמא?

תשובה: אמר לה אל תגלי.

שאלה: "ואם לא יגאל הגידה לי ואדע" (ד', ד'), וקרי "ואדעה", מאי טעמא?

תשובה: גם אני גם אתה.

שאלה: "ויאמר בעז ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת המת קניתי" (ד', ה'), וקרי "קניתי". מאי טעמא?

תשובה: כאילו קניתי.

שאלה: "ויאמר הגאל לא אוכל לגאול לי" (ד', ו'), "לגאול" - וא"ו יתירה. מאי טעמא?

תשובה: לא אוכל גאולה שלמה.

מגילת קהלת

כד

ביאור לשון רש"י ששלמה המלך הקיא את חכמתו

שאלה: "דברי קהלת" (א' א'), ופירש רש"י "על שם שקיהל חכמות הרבה, וכן במקום אחר קוראו אגור בן יקא, שאגר כל החכמה והקיא". וצ"ב, מדוע כתב לשון "הקיא", שהוא לשון ביזיון. ולכאורה טפי עדיף לומר שאגר את החכמה ולימדה לאחרים.

תשובה: גם לגוים.

מגילת אסתר

כָּה

כוונת רש"י במה שפירש "שינה אותה"

שאלה: "וישנה ואת נערותיה" (ב' ט'). ופירש"י: "שינה אותה". צ"ב כוונתו, במה שינה אותה.²⁵⁵

תשובה: לטובה.

כּו

איך אחשורוש לא הרג את אסתר על שלא גילתה עמה

שאלה: "אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה" (ב' כ'). צ"ב איך לא הרג אותה דהא מורדת במלכות אם לא עונה למלך.

תשובה: אמרה שאינה יודעת כדאיתא במדרש.

כּז

מי דחף את המן אל ביתו

שאלה: "והמן נדחף אל ביתו" (ו' י"ב). מי דחפו, ולמה.

תשובה: כתבתי בטעמא דקרא.²⁵⁶

כח

הטעם ביתירות וחסירות וקרי וכתוב בפסוקי המגילה

שאלה: "ובמלואת הימים האלה" (א', ה') ובמלואת - חסר וא"ו, מאי טעמא?

תשובה: הזדרז מדאי.

255. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לטוב בית הנשים".

256. וז"ל מרן שם: "המן נדחף אל ביתו, נדחף מי דחפו, וי"ל דאנשי שער המלך דחפוהו, כשבא להחזיר את הסוס והלבוש לפי שהיה מלוכלך ממה ששפכה בתו עליו, ואין לבוא כך אל שער המלך, וזהו דמסיים וחפוי ראש, מאאמו"ר".

שאלה: שם: "חור כרפס ותכלת" (א', ו') חור - חי"ת רבתי. מאי טעמא?

תשובה: שהי' שם חור גדולה.

שאלה: שם: "ויאמר מומכן לפני המלך" (א', ט"ז) וקרי "ממוכן". מאי טעמא כתיב "מומכן"?

תשובה: המן נתבלבל.

שאלה: שם: "ויהי באמרם אליו יום ויום" (ג', ד') וקרי "כאמרם". מאי טעמא כתיב "באמרם"?

תשובה: רק התחילו לומר.

שאלה: שם: "ותבואינה נערות אסתר" (ד', ד') "ותבואינה" - יו"ד יתירה. מאי טעמא?
תשובה: גם משרתיהם.

שאלה: שם: "על גנזי המלך ביהודיים" (ד', ז') "ביהודיים" - יו"ד יתירה. מאי טעמא?
תשובה: אפילו בנשי היהודים ועבדיהם.

שאלה: שם: "ולהיות היהודיים עתודים ליום הזה" (ח', י"ג) וקרי "עתידיים". מאי טעמא?

תשובה: עתידיים כעתודיים.²⁵⁷

שאלה: "ואת פרשנדתא" (ט', ז') תי"ו זעירא. מאי טעמא?

תשובה: שגם הגדול הי' קטן.

שאלה: שם: "ואת פרמשתא" (ט', ט') שי"ן זעירא. מאי טעמא?

תשובה: שלא יתחלף עם פרשנדתא.

שאלה: שם: "על כן היהודים הפרוזים" (ט', י"ט) וא"ו יתיר. מאי טעמא?
תשובה: אפילו בלי עיר.

שאלה: שם: "קיימו וקבל" (ט' כ"ז) "וקבלו" קרי. מאי טעמא?

תשובה: כולם קבלו.

257. עיין ברד"ק ובמהר"ל ובאמרי נועם, ואולי בדבריהם תמצא כוונת רבינו.

שאלה: שם: "ותכתוב אסתר המלכה" (ט', כ"ט) "ותכתוב" - תי"ו רבתי. מאי טעמא?

תשובה: שאשה השתדלה לכתוב כתב אשורי.

שאלה: שם: "וישם המלך אחשרש" (י', א') "אחשורוש" קרי. מאי טעמא?

תשובה: שהי' חסר דעת.

ספר נחמיה

כט

מדוע אין דין משלוח מנות בראש השנה

שאלה: "לכו אכלו וכו' ושלחו מנות לאין נכון לו" (ח' י'). ונדרש (ביצה ט"ו): לראש השנה. ולכאורה אמאי אין דין של משלוח מנות בראש השנה כמו בפורים.²⁵⁸

תשובה: גם זה ענין צדקה.

ספר דברי הימים א'

ל

מדוע נקבע ספר דברי הימים בסוף התנ"ך

שאלה: יש לעיין אמאי סידרו דברי הימים בסוף התנ"ך, הא מקומו לפי הסדר אחר מלכים.

תשובה: כי כולל הכל.²⁵⁹

לא

גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמא באפיה

שאלה: "ויתן ששן את בתו לירחע עבדו לאשה" (ב' ל"ה), וכתב רש"י "מכאן אמרו בהוריות ירושלמי (ג' ה') אל תאמן בגר עד חמשה עשר דורות". ילע"י אם

²⁵⁸. שו"ר בלבוש אורח חיים סימן תקפא סעיף ד' "ומצוה לרחוץ ולהסתפר וללבוש לבנים בערב ראש השנה, והמנהג ג"כ להרבות מנות בראש השנה".

²⁵⁹. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "הוא שייך לכתובים והוא כולל מאדם הראשון ועד בית שני".

חולק על גמ' בבלי (סנהדרין צ"ד.) דעד עשרה דורות לא תבזי ארמא באפיה, וכאן משמע עד חמשה עשר דורות.

תשובה: היינו הך [עד עולם].²⁶⁰

ל ב

המחזיר גרושתו האם נחשבת לו כאשה חדשה

שאלה: "ויולד מן חודש אשתו את יובב" וכו' (ח' ט'), ובתרגום "ואוליד מן בערא היא חדשה אתתיה דאתחדתא בנישואה". ובפסוק הקודם מבואר בתרגום, שגירשה והחזירה. וצ"ע מברייטא בסוטה (מ"ד.) "מה ת"ל אשה חדשה, מי שחדשה לו, יצא מחזיר גרושתו שאין חדשה לו".²⁶¹

תשובה: כאילו חדשה.

ל ג

האם אחימן הוא שם דלא מסקינן בשמיה

שאלה: "והשערים שלום וגו' ואחימן" (ט' י"ז) צ"ב הא אחימן הוא מן הענקים, ולכאורה שם רשע הוא דלא מסקינן בשמייהו.

תשובה: עי' תוס' כתובות ק"ד ב' ד"ה שני (וי"א דבשם יפה אין לחוש).²⁶²

260. כוונת רבנו דמ"ש בסנהדרין עד עשרה דורות הכוונה עד עולם, ועל דרך שאמרה התורה בממזר ועמוני ומואבי גם דור עשירי לא יבואו להם וכו' (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א). והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי עכ"פ אחרי עשרה דורות כבר לא איכפת לי' אם מבזים ארמאה".

261. כאן בע"כ הכוונה שהחזיר גרושתו, דאם נפרש שהיתה חדשה לו מאי קמ"ל, והרי כל הנשים כן. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

262. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אינו נקרא על שם אותו אחימן, הראשונים הי' להם רוח הקדש וידעו לחדש שמות". ועיי' שם הגדולים מערכת אלף אות ד' (מרב אברהם גאון) שהאריך בכלל זה ואימתי אפשר לקרוא בשם של רשע.

לד

איך היתה השמירה סביב בית המקדש

שאלה: "וסביבות בית האלקים ילינו כי עליהם משמרת" (ט' כ"ז) וצ"ב איך הלכו לישן הרי היו שומרים, ואיך הלכו לישון, דבשינה אי אפשר לשמור, ואם הניחו מאן דהו שימלא מקומם, מה צורך יש שישנים סביבות בית ה'.

תשובה: מהם ישנו ומהם שמרו ומתחלפים.²⁶³

ובפעם אחרת ענה: מפני הכבוד.²⁶⁴

לה

בעניין שבעת הימים שהתענו

שאלה: "ויקומו וגו' וישאו את גופת שאול וגו' ויצומו שבעת ימים" (י' י"ב). וצ"ב איך נתענו בשבת, והא אסור להתענות בו.

תשובה: לא רצופים.²⁶⁵

לו

נשיאת ארון ה' על עגלה חדשה

שאלה: "וירכיבו את ארון האלקים על עגלה חדשה" (י"ג ז'), וברש"י "מה ראה דוד שהושיבה על עגלה חדשה ולא במשא הלויים וכו', אלא כך אמר כל עומת שבא אלי כשהושיבוהו פלישתים החדשה וכו', ולפיכך נענש". י"ל שפלישתים ידעו שכך יהיה שיענש ע"י זה, ולכך עשו ששמוה בעגלה חדשה.

תשובה: לא מסתבר.²⁶⁶

263. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "להם המשמרת מחר, ולכן לגים בסביבה להיות מוכנים".

264. עיין בזה באריכות במשנה למלך פ"א מהל' בית הבחירה הל' ו' (ציינו המלבי"ם כאן) שמביא שם פסקי תוס' ריש תמיד שכתבו ב' דרכים או דמקצת כהנים שומרים ומקצתם ישנים או שהיה זמן קבוע שהיו ישנים ע"ש. (הערות הרב אליהו דיסקין שליט"א).

265. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אולי לא שבעה רצופים".

266. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "וכי יכלו לשלוח עם בני לוי? הלא רצו לנסות הפרות כמפורש בשמואל".

לז

מדוע נענש עוזה

שאלה: "אז אמר דוד לא לשאת את ארון האלקים כי אם הלויים כי בם בחר ה' לשאת את ארון האלקים" (ט"ו ב'), וברש"י "שלפי שהרכבנוהו בעגלה נענש עוזה". וצ"ב דלעיל כתב שנענש מפני שתפס בארון, ואולי זה וזה גורם, אך בעצם לא מובן מה הקשר של עוזה למה ששמו אותו בעגלה.²⁶⁷

תשובה: לא מיחה.

לה

כמה הוא אשישה

שאלה: "ויחלק לכל איש וגו' ואשישה" (ט"ז ג'), ופירש"י "אחד משישה בהין". וצ"ב בדפסחים (ל"ו:) איתא דאשישה א' משישה באיפה.²⁶⁸

תשובה: הין היינו איפה כאן.²⁶⁹

לט

מה היתה שבועת דוד על בית המקדש

שאלה: "ויהי בלילה ההוא ויהי דבר אלקים אל נתן לאמר" (י"ז ג'), והביא רש"י מהמדרש, "אמר לו הקב"ה לנתן הנביא, האדם הזה שאני שולחך אליו נדרן הוא, צא ואמור לו עד שלא ישבע לבנותו, לא אתה תבנה הבית לשבתי". וצ"ב דלכאורה דבר זה לא עזר, דבסוף כן נשבע כמבואר בתהלים (קל"ב) "אם אבוא באהל ביתי וגו', עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב".

267. בפשוטו מכיון שנשארו הארון שלא כדין זה גרם לעוזה שתפס בארון שלא כדין בבחינת עבירה גוררת עבירה (שזה שייך גם בב' אנשים עיין בית הלוי ריש פר' נח). (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

268. עיין פסחים שם דפליגי אמוראי וכן בילקוט (ש"ב-קמג) דשורש מוח' האם היה זה פת או יין, דלמ"ד דהיה פת הרי אשישה הוא במידות היבש שהוא א' משישה באיפה, ולשמואל שהיה יין הרי מדתו בלח שזהו א' משישה בהין, וזה כוונת הגר"א נבנצל שליט"א. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

269. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "שמואל חולק שם".

תשובה: נשבע שימצא ולא שלא יבנה.²⁷⁰

ובפעם אחרת ענה: נשבע שיזכה שהקב"ה ציוהו²⁷¹ ואז יעשה.

❧ **מ** ❧

מקור שלא לעשות מצוות בחינם

שאלה: "ויאמר המלך דוד לארנן לא כי קנה אקנה בכסף מלא כי לא אשא אשר לך לה' והעלות עולה חנם", (כ"א כ"ד). לכאורה יש מכאן מקור שאין לעשות מצוות בחינם, אלא צריך לשלם עליהם, וכמבואר בספר הזוהר הקדוש.

תשובה: נכון.²⁷²

❧ **מא** ❧

בכל מינוי הבנים קודמים לאחי האב

שאלה: "וימת נדב ואביהוא וגו', ובנים לא היו להם" (כ"ד ב'), ופירש"י "לפי שלא היו להם בנים כיהנו אלעזר ואיתמר במקומם, אבל אם היו להם לנדב ואביהוא בנים, היו קודמים לאלעזר ואיתמר בכהונה גדולה". ילע"י אם בכל מינוי קודמים הבנים לאחי האב, או דווקא בכהונה גדולה.

תשובה: בכל מינוי.²⁷³

ספר דברי הימים ב'

❧ **מב** ❧

ביאור דברי רש"י על הנרות שהיו עשויים מגופה של מנורה

שאלה: "ואת המנורות ונרותיהם" (ד' כ'), כתב רש"י "להוציא מלבן של מפרשין, נרות היו עושין מגופה של מנורה ואדוקין בה, שהרי כתיב ואת המנורה ונרותיהם".

270. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "הוא נשבע שימצא מקום וכן עשה בבית שמואל בניוית, אבל לא נשבע שיבנה".

271. אולי צ"ל 'יצוהו'.

272. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "יפה, אם כי י"ל דמיד ישראל שאני".

273. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "בכל מינוי".

תימה שהרי מפרשים אלו הם תנאים במנחות (פ"ה:), ומה יעשו עם פסוק זה.²⁷⁴
תשובה: לדרשה אחרת.

🕒 **מג** 🕒

על איזה כיור עמד שלמה

שאלה: "כי עשה שלמה כיור נחושת וכו' ויעמד עליו ויברך על ברכיו" (ו' י"ג). האם כיור זה שעמד עליו הוא הכיור הרגיל, או ים שעשה שלמה, או אחת המכונות.

תשובה: כיור גדול.

🕒 **מד** 🕒

אע"פ שנשבעים בבית דין העונש בא דרך בית המקדש

שאלה: "אם יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלתו ובא אלה לפני מזבחך בבית הזה" (ו' כ"ב), ופירש"י "העניין בשבועה". וצ"ב דהא לא נשבעים דווקא בבית המקדש אלא בפני כל בית דין.

תשובה: אבל העונש מגיע דרך בית המקדש.²⁷⁵

🕒 **מה** 🕒

"בהלל דוד בידם" מדוע דוקא בידם

שאלה: "בהלל דוד בידם" (ז' ו'). לכאורה הפשט בזה, שתפסו בידם ספר תהילים וקראו מתוכו. ורציתי ליתן טעם בזה, שכידוע דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה, ולכך קראו מן הכתב, האם זה נכון.²⁷⁶

תשובה: נכון.

שאלה: בהנ"ל, אם תפסו התהילים בידיהם איך נגנו בכלים שצריך ב' ידיים

תשובה: אם יכול.²⁷⁷

274. עי' באור החיים הקד' ריש פרשת בהעלותך מש"כ בזה, ועי' עוד בשיעורי הגרמ"ד סולובייצ'יק (שם) שהביא קושיא זו מהגר"ז.

275. וכעין זה כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אבל השבועה תעלה דרך ביהמ"ק".

276. ועיין חקרי לב או"ח סימן י"ג בעניין אי בקריאת תהילים איתא להאי כללא דדברים שבכתב וכו'.

277. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "המשוררים שרים בפה ואחרים מנגנים בכלים".

🕒 **מז**

נזכר בפסוק שמיני עצרת מפני שהיתה שמחה גדולה

שאלה: "ויעשו ביום השמיני עצרת" (ז' ט'). צ"ע דפשיטא שחגגו שמיני עצרת, ולמה לא.

תשובה: עשו שמחה גדולה.

🕒 **מז**

מקום השראת השכינה בגלות

שאלה: "והיו עיני ולבי שם כל הימים" (ז' ט"ז), והביא ברש"י "תרגם יונתן, ותהי שכינתי שריא ביה, אם רעותי מתעבדא תמן כל יומיא, והיו עיני שם אם לבי וחפצי שם". יש לעיין, אם חולק התרגום יונתן על מה שכתוב בתנחומא (שמות י'), שמעולם לא זזה שכינה מהכותל המערבי.

תשובה: שכינה גמורה.²⁷⁸

ובפעם אחרת ענה: שם נשאר.

🕒 **מה**

ביאור המקרא "ויקם ירבעם וימרוד על אדוניו"

שאלה: "ויקם ירבעם בן נבט עבד שלמה בן דוד וימרוד על אדוניו" (י"ג ו'). צ"ב וכי הוא מעצמו קם, הרי הקב"ה עשה שיקום ע"י נבואה לאחיה השילוני.

תשובה: הוא עשה משום רשעותו.

🕒 **מט**

מדוע עוזיהו לא נקבר בקברי המלכים

שאלה: "וישכב עוזיהו עם אבותיו ויקברו אותו עם אבותיו בשדה הקבורה וכו' כי אמרו מצורע הוא" (כ"ו כ"ג), ופירש רש"י "ולא במערה עם המלכים". וצ"ב וכי שייך טומאת מצורע במת, הרי חופשי הוא מן המצוות.²⁷⁹

278. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אינו מוכרח".

279. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מדרבנן מטמא גם משמת".

תשובה: בזיון.

פ"א

אע"פ שטומאה הותרה בציבור מהדרין בתר טהורים

שאלה: "כי לא יכלו לעשות בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי" (ל' ג'). צ"ב, הא טומאה הותרה בציבור, בין שהציבור טמאים, בין שהכהנים טמאים (פסחים ע"ט).

תשובה: לכתחילה מהדרין בתר טהורים²⁸⁰.

פ"א

איך הוסיפו עוד שבעה ימים חג כשעלו לירושלים

שאלה: "ותהי שמחה גדולה בירושלים" וגו' (ל' כ"ו), כתב רש"י "ולפי שהיה כמה שנים שלא עלו לירושלים עד עתה, הוקטן בעיניהם שבעה ימים דחג המצות, הוסיפו עוד שבעה ימים כדי לשמוח בהם". וצ"ב דלכאורה הוי בל תוסיף.

תשובה: לא מכוין למצוה.²⁸¹

280. כדאיתא יומא ו' ע"ב. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "ע' סנהדרין י"ב".

281. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "וכי אי אפשר לעשות יו"ט מדרבנן כמו חנוכה?".

תלמוד בבלי

מסכת ברכות

ב.

א

איך הלכו בני רשב"ג לבית המשתה קודם ק"ש

שאלה: "מעשה שבאו בניו מבית המשתה" וכו'. צ"ב, איך בני רבן גמליאל הלכו לבית המשתה קודם קריאת שמע, ואם תמצוי לומר שהתחילו בהיתר, הרי היו צריכים לפסוק לפני סוף זמן קריאת שמע.

תשובה: נמשך בלי שהרגישו.

ג.

ב

מנין לתנא הסימנים שנתן במשמרה שלישית

שאלה: "משמרה שלישית, תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה". צ"ב איך יודע דבר כזה.²⁸²

תשובה: המציאות.

ג

מדוע אמר ר' יוסי שלמד ג' דברים הרי הם רק ב'

שאלה: "למדתי ממנו שלשה דברים, למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה". לכאורה זהו דבר אחד, והוא ליה למימר ולמדתי שמתפללין בדרך תפלה קצרה.

תשובה: מה שייך זה לזה, יתכן זה בלא זה.

ובפעם אחרת ענה: מה מתפללין בדרך.

282. כך הקשה הגאון ר' משה מרדכי הלוי שולזינגר זצ"ל בספרו "נרות שלמה" עמוד ע"ב, ועמוד צ"ז.

ג:

ד

משמרה וחצי נקראת שניים

שאלה: "משמרה וחצי נמי משמרות קרי". צ"ע, דהא קיימ"ל מיעוט רבים שניים, ולא אחד וחצי.

תשובה: גם אחד וחצי בכלל שנים.²⁸³

ה

מדוע משה רבנו לא תלה כינור למעלה ממיתתו כדי לידע שעת חצות

שאלה: "ודוד מי הוה ידע פלגא דלילא אימת, השתא משה רבינו לא הוה ידע וכו', ודוד הוה ידע. דוד סימנא הוה ליה כו', כינור היה תלוי" וכו'. וצ"ב, אמאי משה רבינו לא עשה כן.

תשובה: לא נצטווה.

ובפעם אחרת ענה: לא הי' לו זמן לזה.

ו

האם היה למעלה ממיתת דוד גם נבל

שאלה: "כינור היה תלוי למעלה ממיתתו של דוד", וכשהיתה רוח צפונית מנשבת בחצי הלילה, היה מתעורר. והמקור לכך הוא מהפסוק בתהילים (פרק נ"ז) "עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה שחר". וצ"ע אמאי לא הזכירה הגמרא שהיה שם גם "נבל" דכן משמע מפסוק זה, (וכן רש"י בפירושו לפסוק מביא את דברי חז"ל הנ"ל והוסיף ג"כ נבל).

תשובה: היינו הך.

283. עיין בספר 'הפנקס' (עמוד 150) מזה שאמר בזה מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, ואמר שיש בזה נפק"מ למי שקרא בקריאת התורה ב' פסוקים וחצי, אם יצא ידי חובה בדיעבד. אמנם כתב שם דלמעשה צ"ע.

פ"ז ז

בענין כפילות פסוק "עורה כבודי"

שאלה: עוד יש לעיין בפסוק הנ"ל, שהוא מוזכר ב' פעמים בתהילים בפרק נ"ז פסוק ט' ובפרק ק"ח פסוק ג' ושם לא כתוב "עורה כבודי", וצ"ב השינוי.

תשובה: כבר כתוב.

ד.

פ"ח ח

בביאור דעת חכמים שזמן ק"ש הוא עד חצות

שאלה: "וחכמים אומרים עד חצות, חכמים כמאן ס"ל אי כר"א וכו'. צ"ע, איך סלקא דעתיה לומר דסבירא להו כר"א, הא קאמרי עד חצות, ופשיטא דלא ס"ל כר' אליעזר.

תשובה: מעיקר הדין.

פ"ט ט

כוחא דהיתרא עדיפא

שאלה: "אמר דוד לפני הקב"ה וכו', ואני ידי מלוכלכות בדם כדי לטהר אשה לבעלה". וצ"ב, וכי כדי לטהר ישב, הרי ישב כדי לדון אם טמא או טהור, ואולי י"ל שהיה מתאמץ לטהר, כמ"ש כוחא דהיתרא עדיפא. האם נכון.

תשובה: משתדל.

ה.

פ"י י

בענין יסורין של אהבה

שאלה: "אלו ואלו יסורין של אהבה", כלומר אפילו שיש בהם ביטול תורה. צ"ע, דהא כתיב תלמוד תורה כנגד כולם, ואין לך מעלה גדולה כעוסק בתורה.

תשובה: אם זה רצונו של הקב"ה הוא דבר גדול.

ש"י יא

בדרשת הגמ' שהקדימה משנה לנ"ך

שאלה: "ואתנה לך וכו' תורה זה מקרא, והמצוה זו משנה, אשר כתבתי אלו נ"ך". יש לעיין אמאי לא נאמרו כסדר, נ"ך לפני משנה.

תשובה: עי' בתוס' מו"ק ה' א' ד"ה ר"פ.²⁸⁴

ה:

ש"י יב

תפילת חבוש וחולה על עצמם

שאלה: "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים". וצ"ב, דבמקום אחר כתוב "תפילת החולה מועילה יותר".

תשובה: בית האסורים שאני.

ובפעם אחרת ענה: יותר מהמתפללים עליו ומ"מ צריך גם אותם.

ו.

ש"י יג

מה הטעם שרצה רב ביבי לראות המזיקין

שאלה: "האי מאן דבעי למחוינהו וכו' רב ביבי בר אבבי עבד הכי". לאיזה תועלת רצה רב ביבי לראות המזיקין.

תשובה: לדעת איך להתנהג אתם.

ש"י יד

בהאי דאמרו שהקב"ה משתבח בישראל

שאלה: "ומי משתבח קוב"ה, בשבחייהו דישראל". צ"ב - מאי קשיא, מדוע לא.

284. ז"ל שם: "רב פפא אמר סולו סולו - כל חד וחד נקיט מאי דהוה מסיק אדעתיה, ולא פליגי, אלא אורחיה דמילתא דכל חד מסיק אדעתיה מאי דלא מסיק חבריה אדעתיה". והשווה מש"כ לקמן שבת קכז. וקנב ע"ב.

תשובה: מה תועלת מזה.²⁸⁵

ו:

טו

האם בתוך ד"א מקרי קביעות מקום לתפילה

שאלה: "כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו". האם בתוך ד' אמות ג"כ סגי.

תשובה: כן.²⁸⁶

טז

אגרא דפרקא הכוונה היא לעיקר השכר

שאלה: "אגרא דפרקא רהטא", כתב רש"י (ד"ה אגרא) "עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד". וצ"ע, דנהי דמצות ידיעת התורה ליכא, מכל מקום מצות לימוד תורה מיהא איכא.

תשובה: עיקר השכר.

יז

אלו דברים עומדים ברומו של עולם

שאלה: "כרום זלות לבני אדם, אלו דברים העומדים ברומו של עולם". ופירש"י, "כגון תפילה שעולה למעלה". משמע מזה שיש עוד דברים, וצ"ב מה הם.

תשובה: תלמוד תורה.

285. נראה כוונת רבנו דידוע מה שהקשו הקדמונים דכתוב א' אומר תנו עוז לאלוקים וכתוב א' אומר אם תצדק מזה תתן לו, וזה המשא ומתן בגמ' כאן ודו"ק. (הערת הרב אליהו דיסקין שליט"א).

286. עיין משנ"ב (סי' צ' ס"ק ט') דתוך ד' אמות חשיב מקום אחד, דאי אפשר לצמצם.

ז.

יח

מה ראה רבי ישמעאל כשנכנס להקטיר קטורת**שאלה:** "תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתרי" וכו'. וצ"ב, דכתיב "לא יראני האדם וחי".**תשובה:** ראה במחשבה.

יט

צדיק וטוב לו וצדיק ורע לו**שאלה:** "אמר לפניו רבוננו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו, ויש צדיק ורע לו". וצ"ב, מאי קשיא ליה, הא אמרינן לעיל דאיכא יסורים של אהבה.**תשובה:** לא תמיד.

ז:

כ

"גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה"**שאלה:** "גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה". צ"ב איך אפשר להיות דבר יותר גדול מלימוד תורה הא תלמוד תורה כנגד כולם.**תשובה:** גם זה תלמוד תורה.

כא

אמירת דוד "מזמור" בשעה שברח מאבשלום בנו**שאלה:** "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, קינה לדוד מבעי ליה". צ"ב, הא אמר (תהלים ק"א א') "חסד ומשפט אשירה" משמע שגם על משפט צריך לומר שירה, ואם כן אפשר לומר, דלכך אמר מזמור לדוד.**תשובה:** "שירה" שייך אבל "מזמור" לא.**שאלה:** שאלתי את הרב "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו קינה לדוד מבעי ליה", וצריך ביאור, הא אמר "חסד ומשפט אשירה", משמע שגם על משפט

צריך לומר שירה, ואם כן לכך אמר מזמור לדוד, וענה הרב שליט"א "שירה שייך אבל מזמור לא". ורציתי לשאול, מה ההבדל בין 'שירה' ל'מזמור'.

תשובה: זמירות הרבה.

ח.

כב

מה הנפק"מ במספר הבתי כנסיות שהיו בטבריה

שאלה: "רבי אמי ורבי אסי אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריה, לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי". לכאורה מאי רבותא שהיה הרבה בתי כנסת, הרי אדם לא מתפלל אלא במקום אחד, וא"כ אין נפק"מ כמה בתי כנסיות יש.

תשובה: בשעת הדחק.

ובפעם אחרת ענה: שהקפיד תמיד רק בזה.

ח:

כג

מה מדה כנגד מדה בקורא שמו"ת שזוכה לאריכות ימים

שאלה: "כל המשלים פרשיותיו עם הציבור, מאריכין לו ימיו ושנותיו". מה המידה כנגד מידה בשכר זה.

תשובה: רוצה לזכור כל התורה.

כד

מדוע רצה רב ביבי בר אביי להקדים ולקרוא שמו"ת בשבת אחת

שאלה: "סבר לאקדומינהו". וצ"ב מה היה עניינו להקדים ולקרוא כל השמו"ת בשבת אחת.

תשובה: ה' צריך לילך ללמוד.

ובפעם אחרת ענה: כדי שיוכל ללמוד אח"כ.

🕒 כה

באזהרת רבא לבניו על נישואי גיורת

שאלה: "ואל תשבו על מיטה ארמית. ואיכא דאמרי, דלא תינסבו גיורתא". צ"ב, מה החיסרון בזה.²⁸⁷

תשובה: אינה בקיאה במצוות.²⁸⁸

🕒 כו

בשבח ר' עקיבא על המדיים והפרסיים

שאלה: "אמר רבי עקיבא בג' דברים אוהב אני את המדיים וכו', בשלושה דברים אוהב אני את הפרסיים". וצ"ע, דדברי שבח הוא להם, ואסור לשבח גויים.²⁸⁹

תשובה: יש ביניהם גם ישראל שגרים שם.

מ:

🕒 כז

אכילה בליל ערב יום כיפור

שאלה: "כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי". יש מחלוקת בפוסקים אם לילה של תשיעי בכלל זה, וצ"ע מה המחלוקת, הא בכל דבר הולכים עם הלילה שלפניו.

תשובה: בשביל יום כיפור סגי שאוכל היום.

287. עיין ברשב"ם (פסחים ק"ב: ד"ה לא תינסבו) שכתב, דטעמא שאמר לא תנסבו גיורתא, הוא משום דאמרינן (סנהדרין צ"ד.) "גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה".

288. ויעיין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל בספר אפיקי איל עמ' שמ"ז.

289. וראיתי שבבן יהוידע עמד בזה, וכתב ב' ישובים, וז"ל: "ונ"ל בס"ד, דכאן רוצה להלהיב את לבות ההמון יותר ע"י דברים אלו, שיקחו ישראל קל וחומר, ומה המדיים נזהרים בזה, כל שכן ישראל שהם עם חכם ונבון. ועוד נ"ל, דבא לגנותם דהא נחית למנין לומר, בכל האומה הגדולה הזאת לא ימצא דברים שראוי לאוהבן, אלא רק ג' ולא יותר, ושמע מינה בשאר דברים ראוי לשונאן".

י.

כה כה

האם 'חטאים' הכוונה לרשעים או לעוונות

שאלה: "אמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך משום דכתיב יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים חטאים כתיב". וצ"ע דלקמן אמר בדוד שראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר יתמו חטאים, ש"מ דחטאים היינו רשעים.²⁹⁰

תשובה: ברשעים גמורים.

י:

כט כט

האם הקורא קריאת שמע נחשב גם כן כעוסק בתורה

שאלה: "גדול הקורא קריאת שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה". צ"ע, דהא כתיב כל חפצך לא ישוו בה, ובירושלמי איתא אפילו חפצי שמים, ועוד כתוב ת"ת כנגד כולם.

תשובה: כי בק"ש יש גם עסק התורה.

שאלה: "גדול הקורא קריאת שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה". צ"ע, דתלמוד תורה כנגד כולם וכל חפציה של תורה לא ישוו לדבר אחד מן התורה, ואין לומר דקריאת שמע תלמוד תורה נמי אית בה, דראיתי שהרב שליט"א הביא בשם הגר"א דקריאת שמע אין זה תלמוד תורה.

תשובה: תלוי לעניין מה.

²⁹⁰. עיין בספר דברי תורה (מונקאטש, מהדורה תניינא אות מ"ו) שתירץ על שאלה זו, שלא חש הש"ס לדברי אשה, כדאמרינן (יומא ס"ו:) "אין חכמה לאשה אלא בפלך". וראה לדבריו דרש"י בפירושו לתהילים פירש חטאים היינו חוטאים. וכן הוא מדוקדק לפי הניקוד: חטאים - שם עצם של בעל חטא. משא"כ אם המילה "חטאים" מתכוונת לחטא עצמו - שאז הניקוד צריך היה להיות בחטף פתח באות ח', וללא דגש באות ט'.

ל

מדוע ר' טרפון היה ראוי לחוב בעצמו על שעבר אדברי בית הלל
שאלה: "א"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל". צ"ב, מדוע עונשו
כ"כ חמור עד כדי עונש מיתה.

תשובה: עובר על ההלכה.

ובפעם אחרת ענה: מזיד.

יא.

לא

למה צריך פסוק לעוסק במצוה פטור מן המצוה
שאלה: "בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה". צ"ב, מדוע בעי פסוק לעוסק במצוה
פטור מן המצוה, הא פשיטא דמאי אולמי האי מהאי.

תשובה: כגון שאחת עוברת ואחת אינה עוברת.

יב:

לב

בהוא אמינא שצריך לחלות את עצמו על המלך
שאלה: "אם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו, מ"ט אילימא משום דכתיב
ואין חולה מכם עלי וגולה את אזני, דילמא מלך שאני". וצ"ע, דבהוריות
משמע שת"ח קודם למלך. וכן באבות גדולה תורה יותר מן המלכות, ואם כן, מאי
קאמר הכא "דילמא מלך שאני".

תשובה: ת"ח א"צ לזה אבל מלך צריך.

מו:

לג

השמעת דברי תורה לאוזניו
שאלה: "והכתיב הסכת ושמע ישראל, ההיא בדברי תורה כתיב". משמע מדברי
הגמ', דמהפסוק לומדים שאף בדיעבד לא יוצא, אם לא השמיע לאוזניו את

הד"ת. וצ"ע דעד כאן לא פליגי השו"ע והגר"א רק על הרהור, אבל במוציא בשפתיו לכו"ע שפיר דמי, וצ"ב דהרי הגמ' הנ"ל ס"ל דבעי להשמיע לאוזניו דבר תורה שלומד אף בדיעבד.

תשובה: מאי משמע.

יז:

לד

חיוב קריאת שמע בשומר בית הקברות

שאלה: כתבו התוס' בד"ה פטור מקריאת שמע, "בירושלמי מפרש טעמא וכו', כל ימי חייו ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים". האם לפי זה, שומר בית הקברות פטור מקריאת שמע.

תשובה: אולי.

יח:

לה

הפסד ממון לצורך עשיית מצוה

שאלה: כתב רש"י בד"ה או שהיתה מלאכתו מרובה, "שדמי בטול מלאכתו לרדוף אחריה, יתרים על דמי האבידה, ולא ירצו הבעלים להשיב לו יותר ממה שמשיב להם, ונמצא הוא מפסיד". וצ"ע דהא צריך ליתן עד חומש בשביל מצות עשה, ואי משום דכתיב והתעלמת נגמור מינה לכל מצות עשה.

תשובה: ממונא שאני.

כ.

לו

עצם מה שלבוש בכלאים חשיב מעשה

שאלה: כתב רש"י בד"ה שב ואל תעשה, "והלובש כלאים עוקרו במעשה ממש, שהוא לובשו". וצ"ע דהא כבר לבוש, וכעת אין עושה שום מעשה, ואמאי מקרי עוקרו במעשה.

תשובה: תחילתו בעשה.²⁹¹

כא.

לז

ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו

שאלה: "אמר ר' יוחנן, ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו". וצ"ע דבשבת (י'). איתא, "רבא חזייה לר' המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה".

תשובה: יודע שבלאו הכי אין לומד.

ובפעם אחרת ענה: לא מיירי כאן במבטל תורה על ידי זה.

כב.

לה

ביאור לשון הגמ' "מפולת יד"

שאלה: "כלאי הכרם אינו חייב, עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד". צריך ביאור, מה ההדגשה מפולת יד? וכי מפולת רגל וכדו' מותר? ולכאורה סגי למימור "במפולת", ותו לא.

תשובה: במפולת יד נופל יותר מהר.

ובפעם אחרת ענה: אפילו במפולת יד.

²⁹¹. עיין מכות כא. במתני' היה לבוש כלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו אל תלבש אל תלבש וכו' ובגמ' ע"ב אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב ע"כ. ואע"ג דלא עביד מעשה כיון דתחילת לבישה ע"י מעשה, כמש"כ משנה למלך ס"פ ג' מביאת מקדש עייש וזה כמו שכתב הרב כאן ובודאי לזה כיון.

כב:

ל ט

קריאת שמע כותיקין אפילו בלא תפילין

שאלה: "ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתכסות עד שלא תנץ החמה, יעלה ויתכסה ויקרא. ואם לאו, יתכסה במים ויקרא". לכאורה משמע דעדיף לקרוא ק"ש כוותיקין, מאשר לקרואה עם תפילין ובמניין. האם נכון.

תשובה: נכון.

כד:

מ

האם צריך המשתעל בשמונה עשרה להניח ידו על סנטרו

שאלה: "וכשהוא מפהק היה מניח ידו על סנטרו". האם גם המשתעל בשמו"ע צריך לשים ידו על פיו.

תשובה: רק המבואר בגמ'.

מא

נפק"מ במתעטש בתפילתו

שאלה: "המתעטש בתפילתו סימן יפה לו". למאי נפקא מינה.

תשובה: שיודה להקב"ה.

מב

"המתעטש בתפילתו סימן יפה לו"

שאלה: "המתעטש בתפילתו סימן יפה לו". האם המתעטש בתפילה משום שיש לו חולי של התעטשות, או שמריח טבק, האם גם על זה נאמר "סימן יפה לו".

תשובה: לא.

כה.

🕒 **מג** 🕒

מדוע כשמברך ברוך אתה בברכות אין צריך לכסות לבו

שאלה: כתב רש"י הטעם שבתפילה צריך לכסות לבו, "שהרי עומד לפני המלך".
וצ"ב אמאי בכל הברכות אין צריך לכסות, הרי אומר ברוך אתה, והוי כעומד
לפני המלך.²⁹²

תשובה: רק תפילה נחשב עומד לפני המלך.

כו:

🕒 **מד** 🕒

האם שייך לומר בחצות עד ועד בכלל

שאלה: כתב רש"י בד"ה עד ועד בכלל, "לרבי יהודה הוא דקא בעי, דאילו לרבנן עד
ולא עד בכלל". לכאורה לא שייך לומר בחצות עד ועד בכלל, דחצות אינו
זמן בפני עצמו.

תשובה: למה לא.

כו.

🕒 **מה** 🕒

ביאור לשון הגמ' "אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי"

שאלה: "אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי". מצינו בכמה מקומות בגמרא לשון זו.
וצ"ב מזה האריכות, לכאורה סגי למימר "אישתיק" ותו לא.

תשובה: גם לא רמז.

292. אמנם עיין במשנ"ב (סי' ע"ד ס"ק כ"ב) דלכתחילה אין לברך שום ברכה כשלבו מגולה, אם לא בשעת הדחק.

בח.

🕒 **מו**

בזמנם היו יושבים בכל ספסל כמה אנשים

שאלה: "ההוא יומא אתווספו כמה ספסלי", האם ספסל שלהם היה כסא יחיד, או כמו ספסל שלנו של כמה אנשים.

תשובה: כספסל שלנו.

בח:

🕒 **מו**

מדוע בכה רבן יוחנן בן זכאי לפני פטירתו

שאלה: "בשעת פטירתו של רבן יוחנן בן זכאי, היה בוכה ואומר לתלמידיו: ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנום, ואיני יודע באיזו מוליכין אותי". צ"ב, מה הבעיה בזה, הרי יכול לעשות תשובה.²⁹³

תשובה: אינו זוכר על מה.²⁹⁴

ובפעם אחרת ענה: לא קל.

🕒 **מה**

היאך נשכח נוסח ברכת הצדוקים

שאלה: "לשנה אחרת שכחה". וצ"ב איך שכח, הא כל יום היה מתפלל, ואם תמצי לומר שהיה החזן מוציא, על כל פנים ודאי שהיה מקשיב לצאת כל מילה ומילה מדין שומע כעונה, ואיך אפשר שישכח הנוסח.

תשובה: עבר שנה ושכח.²⁹⁵

ובפעם אחרת ענה: החזן הי' מוציא את הצבור.

293. שאלה זו שאל מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, (הובאה בספר הפנקס עמ' 149). ואולי אפשר לומר עפ"י צוואתו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל שיש פעמים שאדם חושב שהוא עושה מצוה ובאמת היא עבירה, א"כ כיון שבדעתו שעשה מצוה אין הוא יודע שצריך לעשות עליה תשובה.

294. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "בשביל לעשות תשובה - צריך לדעת על מה להתחיל".

295. עיין ראש השנה (לה), "שאני ר' יהודה כיוון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוי מצלי", ופירש"י "שהיה מחזור תלמודו כל ל' יום". ובריטב"א פירש "שהיתה תורתו אומנתו ולא היה מתפלל ומתבטל ממנו לשום צורך בעולם, ודכותיה בלחוד פטור מן התפלה כדאיתא פ"ק דשבת" (א.).

כז.

י"ב מט

מדוע קילל אביי

שאלה: "לייט עלה אביי", וכן מצינו בגמרא בכמה מקומות. וצ"ב, מדוע היה מקלל, הרי אסור לקלל.

תשובה: מגיע לו.

ל:

י"ב נ

מדוע כופלת הגמ' "יתיב... ויתיב וקאמר"

שאלה: "יתיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי ינאי, ויתיב וקאמר", וצ"ב, מדוע כפל "ויתיב וקאמר", הא כבר כתב ברישא "יתיב רבי חנינא".

תשובה: יתיב קמי' תמיד, ועתה שוב התיישב ואמר.

י"ב נא

פירוש בכל עצב יהיה מותר

שאלה: כתב רש"י בד"ה בכל עצב יהיה מותר, "כשאדם מראה את עצמו עצב, יהיה לו שכר". צ"ב מדוע יהיה לו שכר על מה שמראה את עצמו עצב, הא אדרבה מצוה להיות שמח.

תשובה: עי"ז מכניס יראת שמים.²⁹⁶

לא.

י"ב נב

בהא דריש לקיש לא מלא שחוק פיו בעולם הזה

שאלה: "אמרו עליו על ריש לקיש, שמימיו לא מלא שחוק פיו בעולם הזה, מכי שמעה מרבי יוחנן רביה". צ"ב דמהרישא משמע שמימיו לא מילא, ובסיפא קאמר מכי שמעה וכו'.

296. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "לא לשמוח יותר מדי בעולם הזה".

תשובה: אז מתחיל עיקר ימיו.

🕒 **נג**

מדוע המקיז דם בבהמת קדשים הוי הלכה פסוקה

שאלה: כתב רש"י בד"ה אסור בהנאה, "והנך הויין הלכות פסוקות, שאין עליהם קושיות ותירוצים שיהא צריך להרהר בהן". וצ"ע דרש"י עצמו יש לו על זה קושיא בריש דבריו, וכן תוס' יש לו על זה קושיא ותירוצו.

תשובה: אינם קושיות גמורות.

🕒 **נד**

מדוע סמכו התוספות את המנהג דוקא על המעשה השני

שאלה: כתבו התוספות בד"ה אייתי, "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנישואין". וצ"ב למה דייקו התוס' ממעשה זה, ולא ממעשה הקודם דמר בריה דרבינא דשבר כסא דמוקרא.

תשובה: זיל בתר בתרא.

לא:

🕒 **נה**

מדוע מועילה תענית בשבת הרי כבוד שבת עדיף מאלף תעניות

שאלה: "כל היושב בתענית בשבת, קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ואעפ"י כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת, מאי תקנתיה, אמר רב נחמן בר יצחק ליתב תעניתא לתעניתא". וצ"ע דאמרינן במדרש תנחומא (בראשית ג'), דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות, וא"כ מהיכי תיתי להתענות בשבת, הא כשמכבד את השבת עדיף לו מאלף תעניות.

תשובה: כך הדין וא"כ זה תקנתו.

🕒 **נו**

ביאור לשון חז"ל "כל העקרות כולן"

שאלה: "דתניא ונקתה ונזרעה זרע, מלמד שאם היתה עקרה נפקדת דברי רבי ישמעאל, אמר ליה רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו", צ"ב הריבוי אחר ריבוי שאמר ר"ע כל, וכולן.

תשובה: אפילו שפחות.²⁹⁷

🕒 **נז** 🕒

בענין תפילת חנה

שאלה: "ונתתה לאמתך זרע אנשים, מאי זרע אנשים, כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוץ וכו', ולא חכם ולא טפש". וצ"ב אמאי בסוף לא נתקבלה תפילתה, דהא היה חכם גדול אף בילדותו, וכדלקמן בגמרא.²⁹⁸

תשובה: היא רצתה טובתו.

🕒 **נח** 🕒

בענין שמואל שהורה הלכה בפני רבו

שאלה: "מיהו מורה הלכה בפני רבך את וחייב מיתה". וצ"ב איך נפטר ויצא מחיוב מיתה שהתחייב בה.

תשובה: קטן היה ופטור מכל המצוות.²⁹⁹

לב:

🕒 **נט** 🕒

מה גדול יותר התענית או הצדקה

שאלה: "גדולה תענית יותר מן הצדקה". צ"ע ממאי דאיתא לעיל (ו:): "אגרא דתעניתא צדקה", דמשמע שהצדקה גדולה יותר מן התענית, דעיקר השכר של התענית היא הצדקה שנותנים בה.

תשובה: עבור שניהם יחד.

²⁹⁷. וכעין זה איתא בט"ז (סי' תקפ"ב ס"ק ג', ובסי' ש"פ ס"ק א') דהטעם שאנו אומרים בתפילות הימים הנוראים "מלוך על כל העולם כולו", הוא בא לאפוקי דלא תימא רובו ככולו, אלא כולו ממש.

²⁹⁸. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד ק'.

²⁹⁹. וצ"ל דמעיקרא סבירא להו, דמכיוון דחריף טובא הוה, דינו כגדול.

ס ט

שערי דמעה לא ננעלו

שאלה: "אף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו". וצ"ב א"כ מדוע יש שם שערים.

תשובה: בשביל הגוים.

לג.

סא ט

ביאור דברי חז"ל שאין לרחם על מי שאין לו דעת

שאלה: "כל מי שאין בו דעה, אסור לרחם עליו". מה היא אותה 'דעה' דאי אפשר לומר דהוא שכל.

תשובה: עי' בברכת פרץ לאמו"ר זצ"ל פ' בשלח. 300

300. וז"ל שם: "ובגמרא סנהדרין צ"ב אמרין, כל אדם שאין בו דעת, אסור לרחם עליו, שנאמר "כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו" וכו', ואר"א כל הנותן פתו למי שאין בו דעה, יסורין באין עליו, שנאמר וכו'. והדברים צריכים ביאור גדול שהרי אפילו על בהמה ושאר בע"ח מצוה לרחם, וכדאמר בב"מ דף פ"ה א' שא"ל רבי לאמתייה שבקיה ורחמיו על כל מעשיו כתיב, וכש"כ על אדם שאין לו דעת כגון תינוק שבודאי מצוה לרחם עליו לעוזרו ולמלטו מכל צרה וצוקה, בזמן שאין לו מי שיפקח עליו. ונראה בזה בעה"י שני גדרים אמיתיים, הא' דלא נקרא רחמנות אלא במה שלא חייבתו תורה ליתן, וכגון אם הוא עני הרי חייבה תורה לכל ישראל להחזיק בידו ולתת לו די מחסורו, וכן השבת אבדתו ופריקה וטעינה וכל כיו"ב אין העושה נקרא מרחם, אלא עושה מה שחייב לעשות, וזה ודאי חייבים לעשות לכל אדם ואפילו למי שאין בו דעה, ואפילו אם הוא אדם בעל מדות קשות ורעות, שכל זמן שהוא בכלל אחיך חייבים לעשות לו, כמו לשאר עניים שבישראל. אבל ענין רחמנות המדובר כאן, הוא לענין לתת לו לפניו משורת הדין דהיינו יותר ממה שחייבה תורה, וזהו מצד הרחמנות בלבד, ועל זה אמרו שלמי שאין בו דעת כלל לא לטובה עליו, והטעם הוא כמשי"ת בעה"י, נראה עוד גדר בזה דודאי מי שאין בו דעת כלל לא לטובה ולא לרעה וכגון ילד וכיו"ב מצוה גדולה להטיב עמו ולרחם עליו בכל מה שהוא צריך, אבל הגמרא מדברת כאן במי שאין בו דעת ורגש להכיר טובה למטיבים עמו ולהכניע מפניהם, אבל יודע לבעוט בגאווה ובזל על המרחמים עליו ומביט עליהם כעל נחות דרגא הנכנעים לפני מעלתו, ותחת להכיר ביקרת לבבם של המרחמים עליו ובמעלת נדיבותם הוא חושב בדמיונו שכ"ז הוא חולשה מצד מרחמיו שהם כמוכרחים להטיב עמו וכי לכבוד הוא להם להיות בתומכיו [ובדמיונו מצוייר כאילו

לד.

סב

מדוע מברכים את העולים לתורה בשמם

שאלה: "כל המבקש רחמים על חבריו אין צריך להזכיר שמו", וכתב המגן אברהם (ס' קי"ט ס"ק א') שזהו דווקא בפניו. ולפי זה צריך ביאור אמאי במי שבירך שעושים לעולים לתורה מזכירים את שמם.

תשובה: שלא יתבלבלו.

סג

התלמיד שירד לתיבה לפני ר' אליעזר היה מאריך בבקשות

שאלה: "והיה מאריך או מקצר יותר מדאי". האם היה מאריך שהוסיף בקשות, או מאריך ומקצר במילים.

תשובה: תפוס לשון ראשון.

לד:

סד

מה הכוונה בשאלת הגמ' "מאי עין לא ראתה"

שאלה: "אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך וכו', מאי עין לא ראתה".
צ"ב מה שייך לשאול שאלה זו, הא עין לא ראתה אלוקים זולתך.

תשובה: צריך להבין למה.

ובפעם אחרת ענה: איזה דרגה הוא שלא ראתה.

זה מגיע לו באמת וכמעט שקובע בלבו שהוא עושה טובה עמהן במה שהוא נאות לקבל מהן] והוא מתברך בלבבו לאמר הנה נפל לידו בר נש שאפשר למצוץ ממנו וכבר הוא אצלו בהרשימה של משועבדיו". עכ"ל.

סח

איכא דמתני לה אברייא, מה יענו על שאלת הגמ'
שאלה: "אהי, אמר רב חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות, איכא דמתני לה אברייא". צ"ב האיכא דמתני, מה יענו על שאלת הגמ' אהי דמתני.
תשובה: תני הא וה"ה לאידך.
 לה:

סו

מדוע מברכים על הרבה יין "בורא פרי הגפן" הרי לא סעיד
שאלה: "טובא גריר פורתא סעיד". צ"ע א"כ מהיכי תיתי לברך על טובא בורא פרי הגפן, הא לא סעיד.
תשובה: כבר סעד.
 לו.

סז

מדוע מברכים על קמח שעורים הרי הוא מזיק
שאלה: "קמחא דשערי קשה לתולעים". וצ"ב דבשמן זית אמרינן כיון דמזיק אין צריך לברך, והכא נמי הוי מזיק ואמאי מברך עליו.
תשובה: אין מזיק אבל יכול להזיק והנאה יותר.³⁰¹
 מ.

סח

שיעור טעימת דגן לתינוק כדי שיידע לדבר
שאלה: "אין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעם טעם דגן". האם הכוונה טעימה כזית או כל שהוא.
תשובה: אולי אין לו שיעור.

301. ע' ב"ח ריש סימן רב.

ס ט

אי יש לתת לתינוק דגן כדי שיקבל דעת
שאלה: האם יש ענין ליתן לתינוק טעם דגן, כדי שיקבל דעת.
תשובה: אולי.

מנ:

ע

האם הגוף נהנה מן הריח
שאלה: "איזהו דבר שהנשמה נהנית ואין הגוף נהנה, הוי אומר זהו הריח". משמע שאין הגוף נהנה מריח טוב. וצ"ב, דהבית יוסף (או"ח סי' רצ"ז) הביא בשם ה"ארחות חיים", שיש מי שכתב שגם אדם שלא מריח יכול לברך במוצ"ש על הריח, שנהנה שמחזק ראשו וגופו.
תשובה: הנאה שאינה נרגשת.³⁰²

ע א

מדוע כשיש לפניו יין ושמן אוחז את השמן בשמאלו
שאלה: "אוחז היין בימינו והשמן בשמאלו". וצ"ע לאיזה צורך אוחז את השמן בשמאל, רק כשירצה לברך עליו יאחזנו בימין.
תשובה: שיהא מוכן.
ובפעם אחרת ענה: צריך שיקבע כל הברכות על הכוס.

ע ב

אופן האיסור בהליכה בקומה זקופה
שאלה: "ואל יהלך בקומה זקופה". אם זוקף גבו וראשו מוטה למטה, האם מקרי קומה זקופה.
תשובה: לא.

שאלה: הרב שליט"א כתב לי, שאם הולך בראש נטוי למטה וגבו זקוף, לא חשיב מהלך בקומה זקופה. וצ"ע דבגמ' (שבת ס"ב:) איתא, "יען כי גבהו בנות ציון,

302. עי' בעניין זה בספר הנפלא "תשובה מאהבה" עמוד תכ"ו שכתב מרן שליט"א שנשמה דהכא היינו נשימה ע"ש.

שהיו מהלכות בקומה זקופה, ותלכנה נטויות גרון, שהיו מהלכות עקב בצד גודל", וברש"י שם "גבהו היינו קומה זקופה וכו', נטויות גרון וכו', ודרך נוטין גרון לילך בנחת לפי שאינו רואה לרגליו". ומשמע מדברי הגמ', דראש לחוד וגב לחוד.

תשובה: אין משם ראי'.

מה:

עג

ההפרש בין זימון לנשים עם אנשים לבין קרבן פסח

שאלה: "נשים מזמנות לעצמן". מאי שנא זימון דאין מזמנים נשים עם אנשים, מדיני מינוי על קרבן פסח שמצטרפים נשים עם אנשים.

תשובה: בקרבן פסח העיקר שיאכל.

ובפעם אחרת ענה: בבית המקדש אין יצר הרע.

שאלה: שאלתי את מרן "נשים מזמנות לעצמן". מאי שנא זימון דאין מזמנים נשים עם אנשים, מדיני מינוי על קרבן פסח שמצטרפים נשים עם אנשים. וענה מרן "בבית המקדש אין יצר הרע". וצ"ב מסוכה נא. "במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול".

תשובה: עזרת נשים של בית המקדש.

עד

אין חשיבות להצטרפות קטנים לזימון

שאלה: "וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנים". צ"ב, דלמאן דאמר דהחינוך הוא על הקטנים, אמאי לא יזמנו בעצמם, ואף למאן דאמר דהחינוך על האבא, אמאי לא יזמנו על פי אביהם.

תשובה: אין הצטרפותם חשיבא.

ע"ה

הנמכת קולו מקול הקורא

שאלה: "מניין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו" וכו'. וכתב בחידושי רבי אליעזר משה הורביץ, שהוא הדין להנמיך. וצ"ע, דזהו סיום הברייתא (מ"ה.), ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא, ימעך הקורא קולו ויקרא.

תשובה: זה גם כוונתו.

ע"ה

בענין זימון למפרע

שאלה: "וכי תימרו ניהדר ונזמן, אין זימון למפרע". וצ"ב, הא פשיטא, דכל מהות הזימון זהו להצטרף ביחד כדי לברך, וכאן כבר ברכו.

תשובה: לא יצאו.

מו.

ע"ה

סגולה לחולה שיקבל על עצמו לעשות סעודה לת"ח כשיבריא

שאלה: "רבי זירא חלש, על לגביה רבי אבהו, קביל עליה אי מתפח קטינא חריך שקי, עבידנא יומא טבא לרבנן, אתפח, עבד סעודתא לכולהו רבנן". האם יש להוכיח מכאן, דיש סגולה לחולה שיקבל על עצמו כשיבריא יעשה סעודה לת"ח.

תשובה: נכון.

מו.

ע"ה

חלות הפרשת מעשר ראשון כשלא אידגן

שאלה: "מעשר ראשון שהקדימו בשבולים פטור מתרומה גדולה", ופירש"י (בעמוד ב'), דכיון דלא אידגן, לא חלה עליו רשות דכהן. וצ"ב, אם כן מדוע חלה ההפרשה של מעשר ראשון, הא לא אידגן, ולא חלה עליו רשות כהן.

תשובה: עדין לא זכה.

שאלה: שם: צ"ב אם לא חל עליו רשות כהן, אם כן אמאי הלוי צריך להפריש תרומת מעשר, הא לא חל עליו רשות כהן.

תשובה: לא זכה אבל החיוב חל.

מו:

עט

בענין תשעה וארון מצטרפין

שאלה: "תשעה וארון מצטרפים" וכו'. ולמסקנא הכוונה היא שהם תשעה ונראין כעשרה. וצ"ע, דלמסקנא היכן הארון הלך, דמה היה כוונתו כשאמר ארון.

תשובה: ארון לשון נראין.

ובפעם אחרת ענה: א' נראה כיותר.

מח.

פ

איך זימן שמעון בן שטח עם ינאי ואשתו הרי אשה לא מצטרפת

שאלה: "יהבו ליה כסא אחרינא ובריך", ומשמע מרש"י שברכו ע"י זימון. וצ"ע, דהא אמרינן לעיל שנשים לא מצטרפות לזימון יחד עם אנשים.

תשובה: היו ג' אנשים.

מח:

פא

בשיטת ר' נתן מהיכן לומדים שיש לברך לפני המזון

שאלה: "רבי נתן אומר אין צריך וכו', כי הוא יברך הזבח". וצ"ע דברכת המצוות הוא, ואין זה ראיה לברכת הנהנין.³⁰³

תשובה: נהגו גם קודם.

303. עיין להמהרש"א והרא"ם הורו"ץ מה שכתבו בזה.

ובפעם אחרת ענה: אין חילוק.

ממ.

פב פב

בגדר אין עושין מצוות חבילות חבילות

שאלה: "אין חותמין בשתים מ"ט לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות", ופירש"י "שדומין לחבילות כי היכי דאמר (פסחים ק"ב:) אין אומר שתי קדושות על כוס אחד". וצ"ע, דהתם נמי אי חד עניינא הוא, שפיר דמי כקידוש והבדלה, ואם כן חתימה אחת דבונה ירושלים ומושיע ישראל דהיינו הך כפירש"י שם, מדוע יחשב כחבילות.

תשובה: הם ב' ענינא ממש.

שאלה: חשבתי לומר דמאי דאמרינן אין עושין מצוות חבילות חבילות, זהו דוקא במצוות של חיוב (דאיכא טפי טעם דמשוי), אבל במצוות קיומיות שאין חייב בה אין בזה חבילות חבילות. האם נכון.

תשובה: הרי אמרו אין רוצעין ב' עבדים כאחת והוא מצוה ואין האדם חייב רק אם רוצה.³⁰⁴

נ.

פג פג

למאן דאמר בולען אמאי לא יפלוט

שאלה: "תני חדא בולען". צ"ב, מאי טעמא התירו לו לבולען בלא ברכה, ואי אפשר לומר משום "בל תשחית", דיש ראשונים דסבירא להו שאם יש לו עוד משקין יפלוט.

תשובה: ברכות דרבנן ולא הקפידו בזה.

304. עיין מה שכתב בזה מרן שליט"א במסכת עבדים פרק א' קניין פירות ל"ז.

פד

ביאור דברי הגמ' "ומ"מ נברך עדיף"

שאלה: "בשלשה והוא, אומר 'ברכו' וכו', ומכל מקום 'נברך' עדיף". צ"ב, אם כן דנברך עדיף הוה ליה למימר 'בשלשה והוא, אומר נברך' ותו לא, דהא עדיף עבדינן.

תשובה: אין חייב.

ובפעם אחרת ענה: בדיעבד מהני.

נא.

פה

גם היום יש ליזהר שלא לקחת את הבגדים ממי שלא נטל

שאלה: "אל תיטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש". האם דווקא שמש או אפילו אחד מבני ביתו, והאם צריך להיזהר בזה גם היום.

תשובה: לא דוקא שמש, וטוב ליזהר [בזה גם היום].

נב.

פז

מה תועלת ביציאת "בת קול"

שאלה: "אין משגיחין בבת קול". וצ"ב, א"כ למה יוצאת.

תשובה: לראות אם ישגיחו.

ובפעם אחרת ענה: להודיע הענין.

פז

אופן תיקון הכוס במעשה דר' יונה

שאלה: בתוס' (ד"ה טעמו פגמו): "רבי יונה טעים אכסא ומתקן ליה, פירוש: לאחר ששתה ממנו הוסיף עליו "כל שהוא" מים או יין והיה מברך עליו". וצ"ע, איך מתקן בזה הא אמרינן קמא קמא בטיל (ע"ז ע"ג).

תשובה: חשיב ולא בטל.

נב:

פח

אמאי נר של עכו"ם מקרי שלא שבת ממלאכת עבירה

שאלה: אין מברכין על נר של עכו"ם וכו'. בשלמא נר - משום דלא שבת, ופרש"י שלא שבת ממלאכת עבירה, והכוונה דאם יהודי היה מדליקו היה עבירה ה"נ מקרי לא שבת ממלאכת עבירה³⁰⁵, וצ"ב הא במציאות הרי גוי הדליק ואין כלל עבירה.

תשובה: לא פלוג.

נד:

פט

האם יולדת נקראת חולה

שאלה: "שלשה צריכים שימור וכו', במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה". וקצת קשה דחולה כולל גם חיה, לכל הפחות לרש"י שם.

תשובה: חיה אינה חולה.

נה.

צ

האם גם היום צריך ליזהר לקרוא בס"ת כשאמרו לו לעלות

שאלה: "אמר רב יהודה, שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא". האם גם בזמן הזה שייך דבר זה, דהא היום הש"ץ קורא, ודמי למה שכתב המ"ב בברכת המזון לעניין מי שנותנים לו כוס לברך.

תשובה: שייך.

305. כך מבואר בשו"ע או"ח סימן רח"צ סעיף ה' ז"ל אין מברכים על נר שלא שבת וכו', אבל אם הדליקו אינו יהודי בשבת כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר לא שבת ממלאכת עבירה מיקרי וכו' עיין שם.

צא

בענין ג' דברים הצריכים רחמים

שאלה: "אמר רב יהודה אמר רב שלשה צריכים רחמים מלך טוב שנה טובה וחלום טוב", ופירש"י: "צריכים לבקש רחמים שיבואו, לפי שהם בידו של הקב"ה, ואין להם רשות לבוא אלא ברשותו". וצ"ב, דבגמ' בריש תענית איתא, ג' מפתחות שלא נמסרו לבשר ודם, והם ג' אחרוני.³⁰⁶

תשובה: לא נמסרו לשליח, ובידו של הקב"ה, תרי מילי נינהו.

נו.

צב

אע"פ שגלות מכפרת עון יש לו לפייס את חברו

שאלה: "אמר איקום ואיגלי, דגלות מכפרת עון, קם גלה". אמאי למעשה לא כיפר לו גלותו.

תשובה: צריך לפייס חברו.

נח.

צג

האם צריך ששים רבוא חוץ ממנו

שאלה: "הרואה אוכלסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים, תנא אין אוכלוסא פחות מששים ריבוא". האם צריך ששים ריבוא חוץ ממנו, דהא קאמר הרואה, או שיהיו ס' רבוא ביחד איתו.

תשובה: חוץ ממנו.

צד

האם יכול לברך גם כשרואה חלק מן הששים רבוא

שאלה: שם: אם רואה את תחילת השישים ריבוא אבל לא את סופו, כגון שהשישים ריבוא נמשכים על פני כמה רחובות ורואה את הקצה מצד אחד, האם יכול לברך חכם הרזים.

תשובה: יכול. 307

נמ.

🕊️ צה 🕊️

בענין זוועות

שאלה: "מאי זוועות" וכו'. צריך ביאור אמאי לא הביאו שם בגמרא קרא להדיא בתהילים ק"ד "המביט לארץ ותרעד".

תשובה: לפרש מה זה.

נמ:

🕊️ צו 🕊️

מדוע כתב רש"י שברכת הטוב והמטיב הוא דוקא בסעודה

שאלה: רש"י ד"ה שינוי יין, שתה יין "בסעודה". צ"ע מה הסברא בזה לומר שדוקא בסעודה תיקנו ברכת הטוב והמטיב, ומהיכן למד רש"י דבר זה מהגמ'.
תשובה: שמחה. 308

307. ויש שהביאו ראיה לזה מלשון הש"ע (סימן רכד ס"ה) שכתב: הרואה ששים רבוא מישראל "ביחד", אומר בא"י אלהינו מלך העולם חכם הרזים. ע"כ. לכאורה מהלשון "ביחד" מדויק שיראה שיש ששים ריבוא ביחד, ואע"פ שהוא אינו רואה את כולם, רק שהוא יודע שהם עומדים ביחד זה אצל זה. ושיעור הלשון כך הוא: הרואה, קבוצה של ששים ריבוא שעומדים ביחד, אומר ברוך חכם הרזים. דאם כונתו לומר שיראה את כולם בסקירה אחת מן הקצה אל הקצה, היה לו לומר הרואה ששים ריבוא "כאחד", והלשון 'ביחד' משמע שהם עומדים ביחד. (הרב משה יוחאי רו שליט"א)

308. עיין שו"ת גינת ורדים חאו"ח כלל א' סי' מ"ד, וז"ל: "ויש לדקדק, למה הוסיף לפרש ששתיית יין זה היה בסעודה, לימא בסתמא שתה יין והביאו לו יין אחר טוב כו', דבכה"ג דהאי לישנא היה הדין שזה בין שישתה בתוך הסעודה בין שישתה שלא בתוך הסעודה, ומדהוסיף לכתוב בסעודה משמע דקפידא הוי דדוקא בששותה בסעודה, אז הוא דאין מברכין בפה"ג על שינוי יין, והטעם איכא למימר שכיון שהם מסובין בסעודה דעתם לשתות יין הרבה, ולכן אפי' כשיהיה שם שינוי יין א"צ לברך בפה"ג שנפטר בברכה ראשונה, אבל כששותין בלא סעודה ובא לפניהם שינוי יין, הו"ל כמין אחר וצריך לברך ברכת בפה"ג דהוי כנמלך וכו', דבלא סעודה אין הנאת ריבוי יין ניכרת ואין בה שמחה יתירה. ולענין מעשה, לענין ברכת בפה"ג כשהיה שם שינוי יין בלא סעודה, לא מעיילין נפשין והדבר צריך תלמוד, אכן לענין ברכת הטוב והמטיב כיון שדברי רש"י מטיב הרבה

סג:

❧ צז ❧

בברכה שהיתה בבית עובד אדום הגיתי שילדו ששה בכרס אחד

שאלה: "ויברך ה' את עובד אדום (הגתי) בעבור ארון האלקים, מאי היא ברכה שברכו, אמר רב יהודה בר זבידא זו חמות ושמונה כלותיה שילדו ששה ששה בכרס אחד". ובגליון הש"ס שם הביא, שיש ז' חדרים באשה שלשה מכל צד ואחד באמצע, צד ימין זכרים, ושמאל נקבות, ונתעברו מכל הצדדים (חוץ מהאמצע שילדת טומטום או אנדרוגינוס וזו קללה). ולפי זה יוצא שהיו הששה - ג' בנים וג' בנות³⁰⁹. וצ"ע דבפסוק בדברי הימים (א' כ"ו ז') מבואר להדיא, שהיו כל הששה בנים, שנאמר בני שמעיה (הבכור של עובד) עתני ורפאל ועובד אלזבד וכו' אליהו וסמכיהו.³¹⁰

תשובה: זה היה מעשה נסים.

מסכת פאה

❧ צח ❧

פאה מכמה מקומות

שאלה: "נותנים פאה מתחילת השדה" וכו', (פ"א מ"ג) משמע שנותן פאה במקום אחד ודיו. וצ"ב, דבפסוק לא מבואר כמה פאות צריך ליתן, וא"כ מניין שסגי ליתן רק במקום אחד, ואולי נימא בכמה מקומות, וכמו לעניין פאת הראש והזקן, שישנם בכמה מקומות.³¹¹

דקפדינן שיהיה שם סעודה, אין לנו להקל למעבד עובדא לברך על רבוי יין בלא סעודה, בין שיש שם חשש ברכה לבטלה, ושב ואל תעשה עדיף טפי, והנלע"ד כתבתי, עכ"ל. ועיין מש"כ בזה באור לציון (פי"ב שאלה ט').

³⁰⁹. ובציודה לדרך ריש פרשת שמות כתב, שכאשר ילדו הנשים במצרים ששה בכרס אחד, היו ג' מהם זכרים וג' מהם נקבות.

³¹⁰. יעויין בספר 'אוצר פלאות התורה' ריש שמות, מה שכתב בזה.

³¹¹. שו"ר בדרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות מתנות עניים פרק א ד"ה את שדהו. וז"ל: עי' רדב"ז (כאן) שהקשה למה בפאת הראש צריך להשאיר ב' פאות וכאן סגי בפאה א' וכבר הקשה כן

תשובה: גם שם אינו רק במקום אחד.³¹²

מסכת כלאים

❧ צט ❧

ברכה אחרונה על פרי המורכב מב' סוגים משבעת המינים

שאלה: כתב הרע"ב בפ"א דכלאים, ששזיפין מורכב מרימון וזיתים. האם לפי זה ברכתו האחרונה תהיה מעין שלוש.

תשובה: רימין אינו רימון.

הריטב"א בשבועות ב' ב' ד"ה ועל הזקן ות' ע"ז ג' תירוצים וז"ל ואיכא דקשיא לי' לענין פאת שדה אמאי לא אמרי' פאות טובא לחייב על כל קרן וקרן ויש מותרים דהתם לא תכלה כתיב ואכילוי בלחוד קפיד רחמנא ועוד דיש שדה עגולה שאין לו פאות מה שאין בזקן וראש והנכון דהכא כיון דכתב רחמנא לא תקיפו פאת ראשכם על כל הפאות הזהיר הכתוב שאין הקפה אלא בשתייהם ואפקי' בלשון פאת לחייב על כל פאה ופאה ויליף השחתה מיני' בהיקש או דלא מקריא השחתה במקצת אבל הכא ליכא למדרש לאפוקי קרא מפשטי' דאמר פאת שדך עכ"ל והנה תירוצו הראשון מבואר בתו"כ קדושים פ"א לא תכלה פאת שדך ואין פאה אלא מחמת הכילוי ופי' הראב"ד והר"ש משנץ שלא תאמר מה שאמרה תורה ליתן פאה היינו אחד מקרנות שדה כעין פאת הראש ופאת זקן שיש להם שם במקומם קמ"ל שיכול להניח אפי' באמצע ובלבד שלא יכלה את שדהו כולה דהא כתיב לא תכלה ולא כתיב לא תקצור פאת שדך עכ"ל ור"ל שהרי יכול להתחיל לקצור מהצדדים ולגמור באמצעיתו ואז זהו סוף הכילוי שכ"ז שלא גמר עדיין אין כאן כילוי, והת' השני הוא ג"כ מוכרח דבשלמא בראש יש בטבע ב' פאות ובזקן ה' פאות אבל בשדה הרי אין טבע שהשדה צריכה להיות בת ד' פאות או ה' או עגולה בלי פאות וא"כ א"א לומר דהכונה על הפאות של השדה דמי יימר שיש לה פאות וע"כ הכונה על פאת הקצירה. והת' השלישי כונתו דלשון פאת משמע אחת רק בהקפה דלשון הקפה משמע דוקא אם הקיף שניהן דאל"ה אין זה הקפה וא"כ תיבת פאת מיותר וע"כ לאשמעי' דאפי' על א' מהן חייב וכן בהשחתה משמע שניהן דאל"ה אין זה מושחת וע"כ דפאת אתי למימר אפי' א' מהן אבל בפאת שדה אין לי שום הכרח להוציא תיבת פאת ממשמעותו דמשמע רק א' אך יל"ע דלכא' לא תכלה ג"כ משמע דוקא שכילה לגמרי ונימא דפאת מרבה אפי' א' וצ"ל דלשון כילוי יכול להתפרש גם על א' מהן אך בתו"כ הנ"ל לא משמע כן ואולי פי' פירוש אחר בתו"כ וצ"ע וע"ע בזה באמרי נועם מבעה"ת ובריב"א עה"ת פ' קדושים: עכ"ל. וצ"ב בתשובתו הכא.

³¹². והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "פאת שדך משמע פאה א' לשדה". וחזרתי ושאלתי דגם בפאת הראש והזקן כתוב "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" ובזקן יש חמש פאות, ובראש שתי פאות, וענה "בראש יש גבולות וכן בזקן, בשדה תפסת מרובה לא תפסת".

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: כתב הרע"ב בפ"א דכלאים ששזיפין מורכב מרימון (כך הגירסא בהגהה בשו"ע יו"ד סימן רצ"ה סעיף ו') וזיתים, האם לפי זה ברכתו האחרונה תהיה מעין שלוש.
תשובה: סב"ל.

ק

הרחקה בחיטים המקיפים מד' רוחות

שאלה: כתב הרע"ב, שאם חיטים מקיפים מד' רוחות, לא מהני הרחקה כלל. (פ"ב).
וצ"ע מפרק ד' משנה א', שאע"פ שמוקף מד' רוחות, מהני הרחקה.
תשובה: עי' דר"א פ"ג מכלאים סקמ"ז.³¹³

קא

מה הקשר בין דין לבד לכדי שיכנס הגדי

שאלה: "מחיצת הקנים, אם אין בין קנה לחבירו שלשה טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זו כמחיצה" (פ"ד מ"ד) וצ"ב, מה הקשר לגדי הכא, הא לבד זהו הלכה למשה מסיני, ואין דין זה נוגע לגדי.
תשובה: זה סימן.

קב

אינו מתכוין בכלאים

שאלה: "היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים וכו' - מותר" (פ"ה מ"ז) ופירש הר"ב, ד"לא תזרע" בכוונה משמע. וצ"ב, מה צריך קרא ד"לא תזרע" הרי אינו מתכוון בכל התורה שרי.

³¹³. ז"ל שם: "והנה מבואר בירושלמי, שאם מין אחד מקיף וחובש את חברו מד' רוחות [כאדם החבוש בבית הסוהר], לא מהני הרחקה מה"ת ואין לו שיעור ואפי' מרחיק מיל, ורבנו השמיט דין זה [ומש"כ הכ"מ דרבנו רמזו תמוה], ואפשר דהמיקל בזה יש לו על מי לסמוך, והמחמיר יניח מצד אחד חרב ונכון להחמיר". ומקור החומרא: "כ"כ מרן שם במכתב, ובאמת כ"ה דעת הר"ש והרא"ש והר"י בן מ"צ והרע"ב, שכולן העתיקו הירושלמי ובלבד שלא תהא חבושה מד' רוחות", וכן משמע דעת הגר"א ביו"ד סי' רצ"ז סקכ"ט, וכן פסק בשערי צדק [רק שכתב שגם בירק צריך שלא יהא חבוש, וזה דלא כהגר"א בשנו"א וכמ"ש בחזו"א"].

תשובה: זה רק בשבת ויו"ט.

🕒 **קג**

קרקע אינה נגזלת

שאלה: "האנס שזרע את הכרם ויצא מלפניו קוצרו אפילו במועד עד כמה הוא נותן לפועלים עד שליש יתר מכאן קוצר כדרכו והולך אפילו לאחר המועד מאימתי הוא נקרא אנס משישקע" (פ"ז מ"ו). וצ"ב, אע"פ שנשקע שמו - הא למעשה אינו של הגזלן, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מדאורייתא.

תשובה: זכה מהפקר.

🕒 **קד**

אדני השדה אם הוי אדם לכל מילי

שאלה: "ואדני השדה חיה רבי יוסי אומר מטמאות באהל כאדם" (פ"ח מ"ה). האם לרבי יוסי אדני השדה הם כאדם לכל מילי או דוקא לענין טומאה.

תשובה: לא לכל [והארכתי בזה בס"ד בככר לאדן].

שאלה: הרב כתב לי לעיין בספרו "ככר לאדן" ולא מצאתי ספר זה בשום מקום.

תשובה: הדפסתי זה מזמן ונמצא אצלי.

🕒 **קה**

תני ושייר במשנתינו

שאלה: "אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים, ואינו מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים, אין הכהנים לובשין לשמש בבית המקדש אלא צמר ופשתים" (פ"ט מ"א). וצ"ב למ"ד שגם בציצית בעי דווקא צמר ופשתים, א"כ אמאי לא שנה התנא נמי ציצית במשנתינו.

תשובה: תני ושייר.

ש"ס קו

בגד צמר שנשפך עליו שמן פשתן
שאלה: בגד צמר שנשפך עליו שמן פשתן, האם שרי ללובשו או שמקרי כלאים.
תשובה: אינו כלאים.

ש"ס קז

משמוש בגד שעטנז בידו
שאלה: האם שרי למשמש בידו בבגד שעטנז.
תשובה: מותר רק שלא יהנה מזה.

מסכת שביעית

ש"ס קח

אם דקר מקרי מיוחד לעבירה
שאלה: "אלו כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר... זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאסור ולהתר מותר" (ה', ו'). וצ"ב הא דקר לא מיוחד דווקא לעבירה אלא ג"כ להיתר כדתנן ביצה ב. "השוחרט חיה ועוף ביום טוב, בית שמאי אומרים: יחפור בדקר ויכסה".
תשובה: אין עבודתו לכך.³¹⁴

מסכת שבת

ב.

ש"ס קט

עקר שלא על מנת להניח - ולבסוף הניח
שאלה: "פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה, או שנתן לתוכה והוציא, שניהם פטורין". מה הדין בפשט ידו והתכוון שחברו יקח ממנו החפץ, כלומר

314. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לא קונים דקר בשביל זה".

שלא היתה בכוונתו לעשות ג"כ הנחה, אך לבסוף עשה גם הנחה. האם עביד איסור דאורייתא, או דרבנן.

תשובה: ביניהם.

ב:

❧ קי ❧

מנין הרשויות בשבת

שאלה: רש"י בד"ה רבה אמר רשויות קתני, רשויות שתיים. וצ"ב, הא לקמן ו. קתני ארבעה רשויות לשבת.

תשובה: עיקרן שניים.

❧ קיא ❧

המעביר מידו אחת לידו השניה בשבת

שאלה: המעביר מיד ליד ברשות הרבים בשבת האם מיקרי טלטול.

תשובה: עי' תוס' שבת ח' ב' ד"ה לימא.

ג.

❧ קיב ❧

ביאור כפילות לשון הגמ' "העושה" "ועשה"

שאלה: "תניא, רבי אומר מעם הארץ בעשותה, העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, יחיד ועשה אותה - חייב, שנים ועשו אותה - פטורין". וצ"ב, מדוע כפלה הגמרא "העושה את כולה ולא העושה את מקצתה", וגם "יחיד ועשה אותה - חייב, ושניים פטורין". דלכאורה סגי למימר "העושה את כולה ולא העושה את מקצתה". ורציתי לתרץ, דהרישא דהעושה את כולה ולא העושה את מקצתה - קאי שעשה, לדוגמא, עקירה בעש"ק והנחה בשבת. וסיפא "יחיד שעשה ולא שניים שעשו" קאי באופן שאחד עשה עקירה, ואחד עשה הנחה. האם נכון?

תשובה: תני והדר מפרש.

ג:

❧ קיג ❧

מאי נפק"מ ברדיית הפת שנתנה עם חשיכה

שאלה: "הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא התירו". צ"ע מאי נפק"מ אם התירו לו, הרי אף אם יאסרו לו הא ודאי שיעדיף לעבור על איסור דרבנן ולא על איסור דאורייתא.

תשובה: הוא שוגג.

❧ קיד ❧

רדיית פת מתנור כבוי

שאלה: האם המוציא לחם מתנור כבוי, חייב משום רדייה.

תשובה: אם דבוק.

ד.

❧ קטו ❧

מנין שחטאת מביאים רק על תחילתו וסופו שגגה

שאלה: "כל חייבי חטאות אינן חייבים, עד שתהא תחילתן שגגה וסופן שגגה". צ"ב מנין למדה זאת הגמרא מהתורה.

תשובה: שכתוב 'בשגגה'.

❧ קטז ❧

בקושיית התוס' דאפיית הפת הוי התראת ספק

שאלה: תוד"ה קודם שיבוא, הקשו איך שייך לבוא לידי איסור סקילה באפייה, הא הוי התראת ספק. צ"ע דשייך בחבר שאין צריך התראה כלל.

תשובה: חבר לא יעשה דברים כאלו.

❧ קיז ❧

החוטא כדי שיזכה חבירו שחטא בשוגג האם מקבל על זה שכר

שאלה: כתבו התוס' בד"ה וכי אומרים, דבלא פשע אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. האם כשחוטא חטא זה, מקבל עונש בשמים, או לא.

תשובה: שכר.

❧ קיח ❧

בקושיית הגמ' "הא בעינן עקירה מעל גבי מקום ארבעה"

שאלה: "פשט העני את ידו, אמאי חייב, והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד'". וצ"ע דהא במשכן היו מוסרים הקרשים והתרומות מיד ליד.

תשובה: כך ההלכה בשבת.

ז.

❧ קיט ❧

טלטול מדוע לא נִשְׁנָה "מקום פטור" בהני דפטור ומותר

שאלה: כתב רש"י בד"ה אין כרמלית, "ואי לא, מקום פטור הוא, ומותר לכתחילה להוציא משם לרה"ר ולרה"י". וצ"ע אם כן אמאי לא נמנה עם אלו דתנן לעיל (ג.) כל פטורי דשבת וכו', שהוא גם כן פטור ומותר.

תשובה: כי זה פשוט ואין כאן חידוש.

❧ קכ ❧

מדוע רשות הרבים עולה עד י' ורשות היחיד עד הרקיע

שאלה: "רשות היחיד עולה עד לרקיע". צ"ב, מדוע רשות היחיד עולה עד לרקיע, ואילו רשות הרבים עד עשר ותו לא, מדוע אין הוא עולה נמי עד לרקיע.

תשובה: כי הרבים אין יודעים לעלות השמימה ויחיד יכול לעלות לרקיע [כמו משה רבינו].

ז:

קכא

מדוע חורים הפתוחים לרשות הרבים הוו כרה"ר

שאלה: "חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו". וצ"ע, הא חורים אלו מצויים בקירות שתוכם רשות היחיד, וקיימא לן דעובי קירות אלו הוי רשות היחיד.

תשובה: כיון שפתוחות לרה"ר הוי רה"ר.

קכב

מה הביאור "כזורק באויר"

שאלה: "הזורק ד' אמות בכותל, למעלה מעשרה טפחים, כזורק באויר". מהו המשל הזה, ולכאורה סגי למימור פטור.

תשובה: מפרש הטעם.³¹⁵

קכג

בית שאין תוכו י' וקריו משלימו לי'

שאלה: "בית שאין תוכו עשרה, וקריו משלימו לעשרה, על גג מותר לטלטל בכולו, בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות". וצ"ע, דאם על גג הוי רשות היחיד, אם כן ממילא גם כן בתוכו צריך להיות רשות היחיד. דרשות היחיד, כשם שעולה עד לרקיע כן יורדת עד התהום.³¹⁶

³¹⁵. הכוונה דעדיין הוא באויר, שלא עשה הנחה במקום חיוב, ואין חייבים בלא עקירה והנחה.

³¹⁶. יעויין שו"ת שערי ציון סי' ד' ענף ג' אות ח' שהקשה כן וז"ל "והנה יש לי קושיא גדולה על מש"כ דס"ל לר"ת ולהגהות מרדכי דהבית כיון שלמטה הוי רה"י אמרינן רה"י עולה עד לרקיע, וקשה לי מוגמרא דעירובין (דל"ד) דרה"י כי היכי דסלקא לעיל ה"נ נחתא לתחת וא"כ קשה הא מבורר בפ"ק דשבת (ז:) בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה ע"ג מותר לטלטל בכולו, בתוכו אין מטלטלין אלא בד', וקשה לי מאוד כיון דעל גביו הוי רה"י נימא דרה"י כי היכי דסלקא לעיל עד לרקיע כן נחתא לתחת וגם בתוכה ליהוי רה"י, וכשם דהיכא דבתוך הבית הוי רה"י הכ"נ הוי על הגג רה"י כן נמי נימא דאם על הגג הוי רה"י כן גם בתוך הבית ליהוי רה"י, ובע"כ צריך לומר כיון דמפסיק בתקרה אין הרה"י דלמעלה יכול להבקיע בתוך הבית א"כ גם להיפוך אם בתוך הבית הוי

תשובה: למטה רבים בוקעים בו.³¹⁷

ח.

קכד

מדוע בכפאה על פיה ז' ומשהו אינו נקרא לבוד להחמיר

שאלה: "כפאה על פיה שבעה ומשהו, חייב". ופירש"י "דאמרינן לבוד". וצ"ע, הא קיימא לן דלא אמרינן לבוד להחמיר.

תשובה: זה גם להקל.³¹⁸

קכה

טילטול חפץ דרך מקום פטור

שאלה: "אמר רבא: המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברשות הרבים, אע"ג שהעבירו דרך עליו, ופירש"י: שהגביהו מעלה מי' - חייב". וצ"ב, דזוהי שיטת רבי אלעזר לקמן צז. דקאמר התם: המוציא משוי למעלה מעשרה חייב. ומאי קמ"ל רבא.³¹⁹

תשובה: שהלכה כן.

קכו

טילטול בזמן שיורד גשם חזק

שאלה: מה הדין אם טלטל ברשות הרבים בזמן שיורד גשם חזק, האם נכון לומר שפטור, דהא מדין לבוד - כל הטיפות נוגעות זו בזו, ואם כן - נמצא מטלטל במקום מים עמוקים יותר מעשר, דהוי ליה כרמלית.

תשובה: חייב סקילה.

רה"י נמי נימא דאין יכול להבקיע את התקרה שיהיה על גביו רה"י, ודוקא היכא דלא מפסיק בתקרה אז אמרינן דאור רה"י עולה עד לרקיע וזה קושיא נפלאה יעו"ש מש"כ ליישב. וע"ע בספר נתיבות שבת עמוד יב שהאריך בזה וכתב דכיון דמפסיק תקרה אין הרה"י למעלה והביא דכן איתא ברשב"א ובמאירי ע"ש.

317. זה תימה דהוא מגודר ואין בו בקיעת רבים.

318. עיין מג"א סימן תק"ב סעי' ט' מש"כ בזה.

319. יעו"ש חזו"א או"ח סי' ס"ב ס"ק י"ט אות א'.

ח:

קכז

החילוק בין תשמיש ע"י הדחק להילוך ע"י הדחק
שאלה: "תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש, והילוך על ידי הדחק שמיה הילוך". מה החילוק ביניהם.
תשובה: שדרך בנ"א להלך.

ז:

קכח

זמן התחלת סעודה בליל שבת
שאלה: "מאמתי תחילת סעודה, משיתיר חגורה" וכו'. האם בליל שבת שאומרים שלום עליכם וכו', מקרי תחילת סעודה.
תשובה: יתכן.

י.

קכט

מקור הלימוד שיש להתנאות במצוות
שאלה: רש"י ד"ה הכון, "התנאה לפניו". וצ"ב דהדין של "התנאה לפניו" אפשר ללמוד מ"זה אלי ואנוהו".
תשובה: אינה לשון מצוה שם.

קל

האופן המותר להאריך בתפילה
שאלה: "רבה חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר ליה מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה", משמע שלא טוב להאריך בתפילה. וצ"ב דהגמרא בברכות (ל"ב:) אומרת, "כל המאריך בתפילתו, אין תפילתו חוזרת ריקם". וכן (ברכות נ"ד:) שלשה דברים מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם הוא המאריך בתפילתו.

תשובה: לא על חשבון התורה וגם לא כשזקוק לדבר מסוים.³²⁰

❧ **קלא** ❧

כמי ההלכה בענין אריכות בתפילה

שאלה: "אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והוא סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד". כמאן הלכה.

תשובה: הכל לפי הענין.

י:

❧ **קלב** ❧

בהא דרצה רב חסדא לשמוע מחידושיו של רב

שאלה: "אמר ליה אמר רב הכי, בתרייתא עדיפא לי מקמייתא". וצ"ע, אמאי היה זה האחרון עדיף, דהא הדבר הראשון היה דברי תורה, והשני לכאורה לא היה דברי תורה.

תשובה: הי' לו חידוש יותר.

ובפעם אחרת ענה: סברא פשוטה יותר.

❧ **קלג** ❧

מה הביאור "נביא גדול היה עבר"

שאלה: ברש"י ד"ה ששיבתה, "אמר רבי יוסי, נביא גדול היה עבר". צ"ב מהו נביא גדול, וברש"י בחומש כתב על עבר שהיה נביא, ולא כתב גדול.

תשובה: לרבים.

יא.

❧ **קלד** ❧

המפלה בגדיו מכינים בשבת אינו נוגע בהם דהו מוקצה

שאלה: ברש"י ד"ה ולא יפלה את כליו, "מבער כינים מבגדיו". וצ"ב דכינים היינו בעלי חיים, ובע"ח מוקצים הם.

320. ועיין לעיל ברכות כא. מה שכתב רבינו שליט"א, במה שקשה על זה מדברי הגמ' שם.

תשובה: אינו נוגע בהם אלא מנער.³²¹

❧ קלה ❧

האם יש הוכחה מהתוס' לשיעור ראשו ורובו בסוכה

שאלה: התוס' בד"ה לא יעמוד אדם, הקשו שגם במכניס ראשו ורובו לרשות היחיד, בכ"ז עדיין נחית בבטנו ברשות הרבים. ומשמע מהתוס' שראשו ורובו זהו עד הבטן, לא כולל הבטן. ולכאורה זוהי קולא גדולה בישן בסוכה, דסגי ראשו ורובו. האם כך הדין להלכה? ואם לא, מאי טעמא.

תשובה: צריך הכל.³²²

יב.

❧ קלו ❧

מדוע רב נחמן היה שונא את הכינים

שאלה: "אמר להו רב נחמן לבנתיה וכו' ואשמעינן לי קלא דסנוותי". מדוע היה שונא אותם.

תשובה: שמצערים אותו.

יג.

❧ קלו ❧

בהא דעולא הוה מנשק לאחוותיה

שאלה: "עולא כי הוי אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה". מ"ט היה מנשקם.

תשובה: קורבה.

³²¹. עי' שו"ע סי' שטז ס"ט פרעוש אסור לצודו וכו' הגה ואף לא ימללנו בידו שמא יהרגנו אלא יטלנו בידו ויזרקנו אבל כינה מותר להרגה, ואח"כ כ' השו"ע והמפלה בגדיו מכניס לא יהרגם אלא מוללן בידו ויזרקן וכו' ע"ש, הרי דשרי לאוחזו בידו לזורקן, ועי' ב"י שם משם הרא"ש שבת פרק ס"א דאין בזה משום טלטול מוקצה מידי דהוה אקוץ ברה"ר וכו' ע"ש. (הערת ח"א).

³²². והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "צריך למדוד בכל א'".

יד.

🕒 **קלח** 🕒

ביאור מאי דאמרו "האוחז ס"ת ערום נקבר ערום"

שאלה: "האוחז ס"ת ערום נקבר ערום", ואסיקנא נקבר ערום בלא אותה מצוה. וצ"ב לשון נקבר מה שייכא קבורה הכא, והוה ליה למימר האוחז ס"ת ערום הפסיד המצוה.³²³

תשובה: אם לא עשה תשובה.

יח.

🕒 **קלט** 🕒

שביתת כלים הוא כולל כל דבר

שאלה: "לבית הלל אית להו שביתת כלים". האם כלים דוקא, ואם זה לא כלי שרי, אע"פ שלא שובת.

תשובה: כל דבר.

יח:

🕒 **קמ** 🕒

אע"פ שהגחלים בוערים הרי הם שובתים

שאלה: "התם מנח אארעא". וצ"ב דעדיין הגחלים שלו בוערים, ואין הם מושבתים. **תשובה:** אין עושין כלום.

יב.

🕒 **קמא** 🕒

עד רדתה איירי בפיקוח נפש ובכל זאת כשאפשר לא יחתוך עץ מאכל

שאלה: "וכן היה שמאי אומר, עד רדתה אפילו בשבת". משמע דהוי מצב של פיקוח נפש, וא"כ מדוע הזהירה שם התורה שלא ליקח מעץ מאכל, הרי פיקוח נפש דוחה הכל.

323. עיין בבן יהוידע שעמד בזה, וע"ש מה שכתב ליישב.

תשובה: אם יכול מעץ סרק אסור ממאכל.

יב:

❧ **קמב** ❧

בעז לחלבה קשה דהוי מוקצה בשבת

שאלה: "עז לחלבה רחל לגיזתה וכו', ושמואל אמר מותר", במאירי ובספר המאורות העמידו גמרא זו בשבת. וצ"ע הא בעלי חיים מוקצין בשבת.

תשובה: לר"ש.³²⁴

❧ **קמג** ❧

טעות סופר בציון העין משפט

שאלה: "הני כרכי דזוזי", ציין העין משפט לרמב"ם, ולא מצאתי שם.

תשובה: כנראה יש שם ט"ס.

❧ **קמד** ❧

גדר מוקצה במחצלות של בדדין

שאלה: "מחצלות של בדדין, רב אסר", ופירש"י "שמכסין בהם הזיתים". מאי טעמא הוי מוקצה.

תשובה: מיוחד למעשה סחיטה.

❧ **קמה** ❧

במעשה דהני תלמידי דהצילו מן הדליקה בכמה כלים

שאלה: "הני תרי תלמידי, חד מציל בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מאני". וצ"ב דלכאורה מעשה זה שייך לקמן בפרק כל כתבי, ומה הקשר לפה.

תשובה: אגב רישא.

324. כוונת הרב אע"פ שהבהמה גופא מוקצה גם לר"ש, מ"מ החלב שנחלב ממנה מותר.

כא.

קמו

המדליק מדורה במקום נר האם יוצא ידי חובה

שאלה: "ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה וכו' בין להשתמש לאורה". האם יכול לסמך על מדורה זו במקום נר של שבת, או שצריך להדליק נר אחר לכבוד שבת.

תשובה: לא.³²⁵

שאלה: שאלתי את מרן "כל אלו שאמרו אין מדליקין בהם בשבת, אבל עושין מהם מדורה להשתמש לאורה", האם אפשר לסמוך על מדורה זו במקום נר של שבת, וענה מרן 'לא'. ולא הבנתי מאי טעמא.

תשובה: נר אמרו ולא מדורה שמתירא לשבת על ידו.

כא:

קמו

היאך עשה אחד כבית שמאי הא אינה משנה

שאלה: "ואחד עשה כבית שמאי". צ"ב איך עשה כבית שמאי, הא בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה.³²⁶

תשובה: הוא סבר כן.

קמו

הטעם שבית שמאי אמרו כנגד פרי החג

שאלה: "טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג". וצ"ב אמאי לא עדיפא להו ללמוד ממעלין בקודש דהוי דאורייתא.

325. יעויין מה שנכתב בזה בגליון 'אליבא דהלכתא' (גליון ע' דף קנ"ד) דפשטות לשון הגמ' מורה דיכול לסמוך על זה לנר שבת, דבאיזה אופן שאסור לעשות לנר שבת, שרי אם עושהו מדורה.

326. עיין ריטב"א שבת בסוגיין, ובביאור הלכה סי' תרע"א ד"ה ויש שכתבו דבענייני הידור אפשר לעשות אף כבית שמאי, ע"ש. ועיין במנחת שלמה מהדורה תניינא סי' נ"ח. ועיין עוד בבני יששכר דף כ"א:

תשובה: קבע עדיף.

🕒 **קמט**

מאי קא משמע לן "ודיו"

שאלה: "ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו". וצ"ב מה בא ללמדנו במילה "ודיו", ומה היה חסר בלי ודיו.

תשובה: א"צ שניהם מפני מראית העין.

ובפעם אחרת ענה: שא"צ להסתכל עליה.

🕒 **קנ**

האם יש הפרש בין רבי תנחום לרב תנחום

שאלה: פעם אחת כתוב רבי תנחום, ופ"א רב תנחום. מה פשר השינוי.

תשובה: בארץ ישראל קראוהו רבי, ובבבל קראוהו רב.

כב.

🕒 **קנא**

מדוע צריך פסוק שלא יכסה בבזיון

שאלה: "ושפך וכסה, במה ששפך יכסה ולא בבזיון". וצ"ב למה צריך פסוק לזה, הא מסברא אפשר ללמוד שלא עושים מצות בבזיון.

תשובה: הו"א שעצם הכיסוי גם כן בזיון.

ובפעם אחרת ענה: מהכא ילפי' שאין עושין מצות בבזיון.

🕒 **קנב**

ביאור מה שאומרים "הנרות הללו קודש הם"

שאלה: "וכי נר קדושה יש בה". וצ"ע דאנו אומרים הנרות הללו קודש הם.³²⁷

327. ועיין בשו"ת בנין שלמה (סי' נ"א), שהקשה על הנוסח "הנרות הללו קודש הם", (שמקורו כידוע ממסכת סופרים), והא נרות חנוכה אין בהם קדושה. ותיירץ, ע"פ מה שכתב הרז"ה ועוד ראשונים, דרב סבירא ליה דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה, משום דהויא דומיא דנר של היכל שאסור להשתמש לאורה, ומסכת סופרים ס"ל כרב, וא"כ יש בזה קדושה דומיא דמקדש.

תשובה: זה שנאסר נקרא קדש.

כב:

❧ **קנג** ❧

ביאור קושיית הגמ' "והא הכא כיון דקביעי נרות"

שאלה: "והא הכא כיוון דקביעי נרות, לא סגי' דלא משקיל ואדלוקי, קשיא". וצ"ע מאי קשיא, הא עבר זמן המצוה, ד"עד בקר" כתיב, וכבר שרי להשתמש.

תשובה: איסורו נשאר.

ובפעם אחרת ענה: עדיין זמן הדלקה.

❧ **קנד** ❧

מה ההוה אמינא שהנחה עושה מצוה

שאלה: "איבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה". מה ההו"א שהנחה עושה מצוה, הא הנס היה בהדלקה, ופשיטא שהיא עושה המצוה.

תשובה: הנחה מניח את המצוה.

ובפעם אחרת ענה: הנס גם בהנחה.

❧ **קנה** ❧

איך לומדים מפסוק של הטבה לענין הדלקה

שאלה: "מחוץ לפרכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך". וצ"ע דפסוק זה מיירי בהטבה ולא בהדלקה, והיה צריך להביא פסוק דהדלקה.³²⁸

תשובה: אין הטבה בלא הדלקה.

328. יעוין פנ"י שם מה שכתב בזה.

כג.

קנו

ביאור לשון הגמ' "ודאי לא צריכנא"

שאלה: "בתר דנסיב איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא" וכו'. מהו ודאי לא צריכנא, וכי לפני שנסב כן היה מסופק אם צריך להשתתף.

תשובה: יכול להסתפק.

קנז

מה הידור להדליק בשמן שאינו ממהר לכלות

שאלה: "מהדר מר אמשחא דשומשומי, אמר האי משך נהורי טפי", ופירש"י "אינו ממהר לכלות". וצ"ע מה הידור בכך שאינו ממהר לכלות, ואי בעי שידלק יותר זמן, שיתן יותר שמן.³²⁹

תשובה: א"צ לידלק רק חצי שעה אבל הידור שידליק בשמן שיכול לדלוק הרבה.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א "מהדר מר אמשחא דשומשומי דמשיך נהורא", ופירש"י אינו ממהר לכלות, ושאלתי מה הידור בכך שאינו ממהר לכלות, ואי בעי שידלק יותר הרבה זמן שיתן יותר שמן, וענה 'א"צ שידלק רק חצי שעה, אבל הידור שידליק בשמן שיכול לדלוק הרבה'. ונתקשינו, מה הידור יש להדליק בשמן שיכול לדלוק הרבה, הא אינו מדליק יותר מחצי שעה.

תשובה: הוא שמן חשוב.

קנח

מה דנים סתם אנשים לכף זכות או לכף חובה

שאלה: מצינו בגמרא שפעמים אומרת דאנשים דנים את חבריהם לכף זכות, ופעמים אומרת שדנים לכף חובה, ולכאורה זה סתירה. דבגמרא כאן אמרינן "בחצר

329. יעויין מועדים וזמנים (ח"ב סי' קמ"ה) שכתב: "וקשה למה הידר אמישחא דשומשומי מפני דמשיך נהוריה טפי, והא מפני זה יכול להדליק בכל השמנים, ואם מוסיף טפי משיך כוונתה, וגם בכלל מה המעלה דמשיך נהוריה. ומרן הגאון רבי יצחק זאב סולווייציק זצ"ל הגאב"ד דבריסק ביאר הדברים בפשיטות, שבגר חנוכה הנס היה דשמן מעט דלק הרבה, וא"כ הדלקה דידן בעינן דומיא דנס, ושפיר ס"ד דשמן שומשומי עדיף שבזה משיך בשמן מועט דבוער טפי, והוה בזה דומיא דנס".

שיש לה שני פתחים מדליק בשניהם" שדנים אותו לחובה, ואומרים מדלא הדליק בהא בשני נמי לא הדליק, ובגמרא ביצה (י"ח.) כתוב דשרי לטבול ביום טוב דיאמרו הרואים שמיקר, ודנים אותו שם לכף זכות בכמה אופנים.

תשובה: אתה צריך לדון לזכות אבל סתם הדיוטות דנים לכף חובה דאין יודעים הלכות.

קנט

גזל עניים באומר לקרובו עני הרי זו פאה

שאלה: "מפני גזל עניים, שלא יראה בעל הבית שעה פנויה, ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה". וצ"ב מה בכך שאומר לקרובו עני, הא טובת הנאה לבעלים, ושרי ליתן למי שרוצה.

תשובה: לא על זה.

ובפעם אחרת ענה: הוחזק.

ובפעם אחרת ענה: כל הקודם זוכה.

כנ:

קס

מדוע רב יוסף לא אמר לדביתו שלא תקדים ולא תאחר

שאלה: "דביתהו דרבי יוסף וכו', אמר לה ההוא סבא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר". צ"ב אמאי רבי יוסף בעצמו לא אמר לה זה, כמו שאמר לה בתחילה, ולמה רק ההוא סבא היה צריך לומר לה זה.

תשובה: לא ראה כי היה סגי נהור.

קסא

ביאור לשון הגמ' "בתר דאיבעיא הדר פשטא"

שאלה: "בתר דאיבעיא הדר פשטא". צ"ב מדוע הגמרא האריכה בזה, והוי ליה למימר בעי רבא ומשני.

תשובה: הפסיק בינתיים.

❧ קסב ❧

בהא דנפק רב שיזבי מבי נשא דרב חסדא
שאלה: רש"י ד"ה נפק מנייהו רב שיזבי, "דחתנו כבנו". צ"ב, אם כן היה אומר שיצאו
 ב' גברא רבא, דהא גם כן רב חסדא היה חתנו.
תשובה: כבר היה קודם.
כד:

❧ קסג ❧

מהו לשון "בלבד" הנאמר לגבי הדלקת שמן זית
שאלה: "רבי טרפון אומר, אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד". צ"ב תיבת בלבד
 למאי אתא, ומה בא למעט.
תשובה: זית רע.
כה:

❧ קסד ❧

מדוע ר' יהודה בר אלעאי רחץ רק פניו ידיו ורגליו
שאלה: "כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי וכו', ורוחץ פניו ידיו ורגליו". וצ"ע
 דבטור וברמ"א איתא דלכתחילה צריך לרחוץ כל גופו.
תשובה: כנראה לא היה לו מקווה.
כח:

❧ קסה ❧

הכשר פיל לדופן סוכה
שאלה: "לא הוכשרו למלאכת שמים, אלא עור בהמה טהורה". צ"ב, לפי"ז איך שרי
 להשתמש בפיל לדופן סוכה.
תשובה: כי לא משתמשים בעורו.³³⁰

330. העיר חכ"א שליט"א דמורן אזיל בזה לשיטתו בביאור מסכת תפילין עמוד פ"ב (ד"ה ציפה זהב) דחלק
 מהראשונים ס"ל דא"צ ממיין המותר בפיך אלא בדבר הצריך שיהא מן העור או מן הגידין, וא"כ לא

בח:

קסו

תחש שהיה בימי משה נברא כבר בששת ימי בראשית

שאלה: "תחש שהיה בימי משה וכו', ולפי שעה נזדמן לו למשה". וצ"ב דהא אין חדש תחת השמש.

תשובה: כבר נברא בששת ימי בראשית.

כמ.

קסז

מהפך בכלים שהסיקן לכאורה הוי טלטול מן הצד

שאלה: "אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף, לרבי יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים, כיון דאדליק בהו פורתא, הוה ליה שברי כלים, וכי קא מהפך, באיסורא קא מהפך". וצ"ב, דאינו מהפך בידיים, אלא ע"י כלי, וא"כ הו"ל טלטול מן הצד דשרי.

תשובה: ע"י כלי שלו אינו טלטול מן הצד.

ובפעם אחרת ענה: דרכו בכך.

כמ:

קסה

מדוע לא מיחו ר' טרפון והזקנים במעשה דבית נתזה

שאלה: "אמר רבי יהודה פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה בלוד, והביאו לנו שפופרת של ביצה ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה על פי הנר, והיה שם רבי טרפון וזקנים ולא אמרו לנו דבר, אמרו לו משם ראייה שאני בית נתזה דזריזין הן". צ"ב מדוע לא אמרו להם כלום, הלא לא פלוג רבנן.

קשה מדופן סוכה, דא"צ עור, (וסברא זו כתב כבר הגאון מלובלין בתורת חסד או"ח סימן ס' דמצות שאין צריך שום עור מבהמה וכמו דפנות של סוכה שהן כשרים מעצים ואבנים דלאו מידי דבר אכילה נינהו כלל בזה לא שייך כלל שייהא המותר בפ"ך וממילא אין לפסול חיה טמאה ג"כ לדופן סוכה), ובעיקר הקושיא כבר הקשה כן בנו של הנוב"י בשו"ת נו"ב תניינא או"ח סי' ג' והרבה אחרונים כתבו בזה עי' בנו"ב מהדורת מכון ירושלים בהערות בסה"ס.

תשובה: על זריזין לא גזרו.

ל.

קסט

מדוע הקדים ר' תנחום ואמר "אנת שלמה" וכו'?

שאלה: "שאל שאילה וכו', מהו לכבות בוצינא דנורא מקמיה באישא בשבתא, פתח ואמר אנת שלמה וכו', ולעניין שאילה" וכו'. וצ"ב, מה הקשר של כל ההקדמה שאמר להם עד שענה להם תשובה.

תשובה: כדי שיקבלו.

קע

מדוע אמרו בגמ' שיעקב אבינו מת

שאלה: "ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו וכו', וכשאמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה, ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו". וצ"ב, הא יעקב אבינו לא מת.

תשובה: נטמן במערת המכפלה.

ובפעם אחרת ענה: אגב.

ל:

קעא

מדוע יצא דוד המלך ע"ה לראות מי הוא המתעסק באילנות

שאלה: "סליק ובחיש באילני נפק למיחזי". למה ומאי נפקא מינה לראות מי עושה זה.

תשובה: למחות בידו.³³¹

331. ועי' בחת"ס שביאר שדוד המלך ע"ה חידש באותו היום שנפטר את ההלכה שאסור לקצור ביו"ט, ואינה דומה קצירה לשאר מלאכות שהתירו משום אוכל נפש, ומכיון ששמע שיש מי שמנענע את האילנות לתלוש את הפירות, יצא למחות בו ולהצילו מאיסור קצירה דיו"ט. ובזה אתי שפיר, שלא לחינם הפסיק דוד מתלמודו, ובזה גם יובן מדוע יצא המלך לראות מי מנענע את האילנות שהרי אין זה כבודו של מלך לצאת בשביל דבר פחות כזה, אלא שדוד המלך ע"ה יצא מביתו כדי לאפרושי מאיסורא.

קעב

ההפרש בין התלמיד של רבן גמליאל לתלמיד של ר' יוחנן

שאלה: "כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש, עתידה אשה שתלד בכל יום, ליגלג עליו אותו תלמיד, בא ואראך דוגמתן בעולם הזה, נפק אחוי ליה תרנגולת". וצ"ב דבב"ב (ע"ה). במעשה עם רבי יוחנן שלגלג עליו תלמיד, ושם נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. ומדוע הכא ענה לו, ולא נתן בו עיניו וכו'.
תשובה: כי שאל כענין ולא הבין.

קעג

מה הביאור "לגלג עליו אותו תלמיד"

שאלה: "ליגלג עליו אותו תלמיד". צ"ב, מהי ההדגשה "אותו תלמיד", לכאורה סגי לומר "לגלג עליו תלמיד אחד".

תשובה: זה שישב כל הזמן [לכן לא רצה לגרשו].

ובפעם אחרת ענה: אותו תלמיד שלגלג שם.

קעד

אמאי לא הראה לתלמיד בר קורא

שאלה: "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת וכו', אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה, נפק אחוי ליה כמיהין ופטירות, ואכלי מילת, נברא בר קורא". וצ"ב, מדוע לא הראה לו נמי בר קורא.
תשובה: היינו הך.

לא.

קעה

מדוע שמאי החזיק את אמת הבנין

שאלה: שם: "דחפו באמת הבנין שבידו". אמאי תפס אמת הבנין בידו.

תשובה: זה שהי' בידו.

ובפעם אחרת ענה: לישען עליו.

❧ קעו ❧

אמאי שמאי לא דחף את שאר הנכרים באמת הבנין
שאלה: במעשים עם הנכרים שבאו להתגייר, מדוע לראשון לא דחפו באמת הבנין, ולאחרים כן דחפם.
תשובה: כבר יגעהו מדאי.

❧ קעז ❧

רוב מצוות התורה הם בין אדם לחבירו
שאלה: כתב רש"י בד"ה דעלך סני, "שרוב המצוות הוי מצוות של בין אדם לחבירו".
 וצ"ב, דהא רוב מצוות התורה אינן מצוות שבין אדם לחבירו.
תשובה: אין נכון.

❧ קעה ❧

אע"פ שגם הכופרים זורעים וצומח להם אין מהם ראייה
שאלה: שם בתוד"ה אמונת זה סדר זרעים, "מפרש בירושלמי, שמאמין בחי העולמים וזורע". וצ"ב, והא גם הכופרים זורעים, אע"פ שאינן מאמינים.
תשובה: מכופרים אין שום ראייה שעושין בלי חשבונות אבל מאיתנו יש ראייה.
לא:

❧ קעט ❧

קימה והידור בפני אדם ירא שמים
שאלה: "רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא, אמר ליה אחד לחבריה: ניקו מקמיה, דגבר דחיל חטאין הוא". משמע מכאן, שצריך לקום מפני אדם ירא שמים, וצ"ב מדוע לא הובא דבר זה בפוסקים.³³²
תשובה: אינו חיוב אבל מגיע לו.

332. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "זה בכלל קימה בפני ת"ח".

קפ

מי שאינו תלמיד חכם אינו ירא חטא

שאלה: "אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין". צריך ביאור, דלכאורה בר אוריין עדיף, שהרי הוא יותר ירא חטא, מאשר ירא חטא ללא בר אוריין, שהרי תבלין ליצר הרע הוא תורה, ואם כן לבר אוריין יש יותר תבלין והוא כולל בתוכו יראת חטא גדולה יותר.

תשובה: אם אינו ת"ח לא היה ירא חטא.

קפא

"על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן"

שאלה: "על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר". האם מיירי שלא מדקדקים בכל פרטי המצוה, או שאינם עושים כלל.

תשובה: אפילו עושין באופן שאין יוצאים.

לב.

קפב

העיקר היא התורה ובלעדיה אין כלום

שאלה: "ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים". וצ"ב מה עם תורה.

תשובה: בלי תורה לא מתחיל.³³³

לג:

קפג

היראה היא זותרתא לגבי כל מי שרוצה באמת

שאלה: "אטו יראת שמים מילתא זותרתא היא, אין, לגבי משה מילתא זותרתא". וצ"ב דהפסוק מדבר עם כל ישראל, ולא דווקא עם משה רבינו ע"ה.

333. כיוצא בזה נשאל מרן הגראי"ל שטינמן, על מה שאומרים בונתנה תוקף "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה". מדוע לא הוזכרה תורה, והשיב: "בלי תורה לא מתחיל כלום". (צדיק כתמר יפרח עמוד מ"ז).

תשובה: כל א' אם ירצה.

❧ קפד ❧

במה היה כורך רשב"י את הפת

שאלה: "כל יומא הוה מיייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי". וצ"ב, מה כרכו במה, הא הביאה להם רק לחם.

תשובה: במים.

❧ קפה ❧

מדוע רשב"י התפלל הלא היה פטור מתפילה

שאלה: "בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו". וצ"ב דהא רבי שמעון וחביריו שתורתן אומנותם פטורין מתפילה.

תשובה: איני מבטל ממוני עול מלכות שמים ואפי' שעה א'.³³⁴

❧ קפו ❧

אמאי שמעו רשב"י ובנו לבת קול

שאלה: "יצתה בת קול ואמרה להם להחריב את עולמי יצאתם, חזרו למערתכם". וצ"ב לשיטתם שעוזבים חיי עולם איך שמעו לבת קול, והרי לא בשמים היא.

תשובה: שמעו דברי טעם.

❧ קפז ❧

מפני מה היה ר' אלעזר ממשיך להקפיד על העוסקים בחיי עוה"ז

שאלה: "כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוי מסי ר' שמעון". קשה, מאי סבר ר' אלעזר הרי בשביל זה חזרו לשהות במערה עוד י"ב חודש, שאמרה להם הבת קול "להחריב עולמי יצאתם".

תשובה: שמגיע להם.

334. כוונתו לתוספות לעיל יא עמוד א ד"ה כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו - וז"ל "והא דאמר לקמן (דף לג:) כי הוה מטי עידן צלויי לביש ומכסי ומצלי ההוא מוצלי היינו ק"ש. ויש לציין שיש חולקים עי' ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה ב', ובצל"ח בשבת ובברכות.

לד.

❧ קפח ❧

איך סמך רשב"י על הנס

שאלה: כתב רש"י (ד"ה עבד) "ונעשה נס וצף המת במקום שהוא שם". וצ"ב איך לא חשש שמא יש שם עוד קברות הלא לא בשמים היא.³³⁵

תשובה: המת אמר לו.

❧ קפט ❧

ביאור לשון המשנה "ספק חשיכה ספק אינה חשיכה"

שאלה: "ספק חשיכה ספק אינה חשיכה", צ"ע הכפילות, דלכאורה סגי למימר ספק חשיכה, ודיו.³³⁶

תשובה: אין יודע בין ימינו לשמאלו.

ובפעם אחרת ענה: צריך להיות ספיקות שקולים.

לד:

❧ קצ ❧

איזה מלאכה אפשר לעשות בבין השמשות למאן דאמר דהוא כהרף עין

שאלה: "בין השמשות כהרף עין, זה יוצא וזה נכנס". צ"ב מה ניתן לעשות בזמן כה מועט, שעליו אומרת המשנה "ספק חשיכה ספק אינה חשיכה וכו' ומערבין וטומנין את החמין".³³⁷

335. יעויין במנוחת שלום ח"ט סי' מז שהאריך בזה מאוד וביאר שדעת רוב ככל רבותינו הראשונים דנקטינן לדינא דבשמים היא, וסומכים הלכה למעשה על גילוי שמימי, כמו נבואה, בת קול, גילוי אליהו, שאילת חלום וכיוצא בזה ע"ש.

336. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגר"ל שטינמן זצוק"ל בספר אעלה בתמר (בריסק עמ' י"ז), וז"ל: שמועתי שאדם פשוט שאל את הגר"ח במה דתנן בסוף פרק במה מדליקין (שבת ל"ד א'), ספק חשיכה ספק אין חשיכה אין מעשרין את הודאי וכו', ושאל דלכאורה יש כאן כפל לשון שכן 'ספק חשיכה' הוא ספק אינו חשיכה, וכן 'ספק אין חשיכה' הוא ספק חשיכה. והגר"ח נהנה מאד מהשאלה ואמר ששאלה יפה כזאת לא שמע זמן רב, ואח"כ תירץ השואל דספק חשיכה קאי על ערב שבת וספק אינו חשיכה קאי על מוצאי שבת, והגר"ח נהנה מהתירוץ וקילסו. (א"ה, וכתירוצ זה כתבו התוס' חדשים במשניות שם, ובמלא הרועים שבת שם, וכ"כ בנתיב חיים בגיליון השו"ע או"ח סי' שמ"ב, וע"ע בתפארת ישראל בבוועז במשנה שם, אולם עיין במג"א סי' שמ"ב שנסתפק בדיון זה אם בספק חשיכה דמוצ"ש איתיה להנך קולות דשבות דרבנן דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא דמספיקא לא פקע קדושה, ועיין משנ"ב ובה"ל שם שהאריך בזה), עכ"ל.

337. עי' ברא"ש שם.

תשובה: רגע החלות.

לה.

❧ קצא ❧

בענין בארה של מרים

שאלה: "הרוצה לראות בארה של מרים" וכו'. מאי נפקא מינה לראות בארה של מרים.

תשובה: לברך שעשה נס לאבותינו במקום הזה.

שאלה: שאלתי את מרן למאי נפקא מינה אמרה הגמ' דהרוצה לראות בארה של מרים יעלה וכו'. וענה, 'לברך שעשה נס לאבותינו במקום הזה'. והתקשינו לפי זה, אמאי לא נמנה דבר זה במס' ברכות (נ"ד) עם כל הדברים שנמנו שם בברכות אלו.

תשובה: כי אין ידוע המקום [ואף על פי שיש סימן].

למ.

❧ קצב ❧

מים חמים בכלי שני

שאלה: תוס' ד"ה כל שבא, "ואומר ר"י דאפילו בכלי שני אין שורין, דהואיל דהמים חמין - מחזי כמבשל". צ"ע ממעשה דרבי לקמן, טול בכלי שני ותן.

תשובה: בשעת הדחק.

❧ קצג ❧

טלטול חול עקור

שאלה: רש"י ד"ה שמא יזיז עפר, "שמא לא יהא שם חול עקור, ואתי לאזוזי עפר הדבוק, והוי חופר גומא". וצ"ע דמשמע שליך חול עקור מותר, והרי זה אשווי גומות.

תשובה: אין כאן גומא.

מא.

🕒 קצר 🕒

שתייה ממי רחיצתו

שאלה: "רחץ בחמין ולא שתה מהם דומה" וכו' האם לפי זה טוב לשתות ממימי הרחיצה בשעה שרוחץ.

תשובה: לוגם משהו.

מב:

🕒 קצה 🕒

צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא

שאלה: "והיינו דאמר רב נחמן: צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא". וצ"ב הא מציאות שמלח נאכל כמות שהוא ללא בישול כלל.

תשובה: אם צריך לבשלו.³³⁸

מג.

🕒 קצו 🕒

נתינת מזון לפני בעלי חיים בשבת

שאלה: "אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל". וצ"ע לשיטתו איך שרי ליתן מזונות לפני בעלי חיים, הא בעלי חיים מוקצים.

תשובה: משום צעב"ח.

ובפעם אחרת ענה: ואיך אפשר לטלטל ילד שנולד הא הוי ליה נולד...

מד.

🕒 קצו 🕒

טלטול נר שבת ונוי סוכה

שאלה: תוס' ד"ה שבנר, "ואחר השבת מותר אפילו לרבי יהודה, וה"נ תניא גבי נוי סוכה וכו', אבל בתר הכי שרי". וצ"ע, דבנוי סוכה לא הקצה את גופם

338. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אבל זה אינו מטעים התבשיל".

לכליון, אלא את שימושם למשך ימי החג, ולכך שרי, אבל בנר הרי דעתו שיכלה השמן וכדפירש"י, ואם כן אין דומה כלל לנו"י סוכה.

תשובה: מאי נפקא מינה שתיהן מוקצה.

מה:

❦ קצה ❦

מוקצה מחמת חסרון כיס הוא גם בכלי שמלאכתו להיתר

שאלה: "והרי כילת חתנים דאדם קובע לו מקום". וצ"ע דבכלי שמלאכתו להיתר, אין מוקצה מחמת חסרון כיס.

תשובה: למה לא.

מז:

❦ קצט ❦

הטמנה בזיתים שלמים

שאלה: "אין טומנין לא בגפת", והוא פסולת של זיתים. האם בזיתים עצמן גם כן אסור, או שמותר כמו שמותר להטמין בפירות.

תשובה: מותר.

נ.

❦ ר ❦

מדוע בעי מחשבה לצורך שבת לעשותו כלי

שאלה: תוס' ד"ה ואם יצא, משמע מתוס' דבעי מחשבה לצורך השבת דוקא, וכ"כ הרא"ש על תוס'. וצ"ב מה הסברא בזה שצריך מחשבה דוקא לצורך השבת הא כיון שחשב עליו אפילו ליום חול עשהו כלי.

תשובה: שיהא ניכר.

בפעם אחרת ענה: אינו מוכן לשבת.

נג.

🕒 **רא** 🕒

טבעו של החמור שאפילו בתקופת תמוז קר לו
שאלה: "חמורא אפילו בתקופת תמוז קרירא לה". מאי טעמא נעשה כך, שקר לו
 אף בימים חמים.
תשובה: כל בעל חי יש לו איזה טבע של אנשים.
 בפעם אחרת ענה: ללמד לאדם.

נה.

🕒 **רב** 🕒

בהא דאמר ר' אמי "אין יסורין בלא עון"
שאלה: "אמר ר' אמי וכו', אין יסורין בלא עון". וצ"ב מברכות (ה.) דאיכא יסורין של
 אהבה, ופירש"י "הקב"ה מייסרו בעוה"ז בלא שום עון, כדי להרבות שכרו
 בעוה"ב".
תשובה: ס"ל אין יסורין של אהבה.
 נה:

🕒 **רג** 🕒

בענין "פנחס לא חטא"
שאלה: "אלא לאו שמע מינה, פנחס לא חטא". וצ"ב, דשמא חטא ועשה תשובה.
תשובה: הו"ל לכתוב.

🕒 **רד** 🕒

בהני שמתו בעטיו של נחש האם הכוונה שלא חטאו כלל
שאלה: "ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה,
 וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד". האם הפשט הוא שאף פעם לא חטאו? או
 שאם ח"ו חטאו - שבו בתשובה גמורה.

תשובה: לכשיבואו בס"ד נשאל להם.³³⁹

🕒 **רה**

בהא דמתו בעטיו של נחש

שאלה: בהני שמתו בעטיו של נחש, צ"ב הא אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא.

תשובה: אין למדין מן הכללות.

סב.

🕒 **רו**

יציאת אשה בטבעת שיש עליה חותם

שאלה: "לא תצא אשה בטבעת שיש עליה חותם". צ"ב, דתיפוק ליה משום לא יהיה כלי גבר על אשה, וזה אף בבית אסור.

תשובה: כמדומה שהר"ן כבר הקשה כן ע"ש.³⁴⁰

סג.

🕒 **רז**

למשמאילים עושר וכבוד או סמא דמותא

שאלה: "למשמאילים בה עושר וכבוד איכא, אורך ימים ליכא". וצ"ע דלקמן (פ"ח): אמרין "למשמאילים בה סמא דמותא".

תשובה: זה נקרא סמא דמותא.

339. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לפחות לא חטאו חטא שחייב מיתה".

340. הר"ן נמצא בדף כ"ו מדפי הרי"ף, וז"ל: "שלא היו רגילין האנשים בטבעת וכו', דכיוון שלא היו רגילין אפי' בחול, היו עוברין משום לא ילבש" וכו'. ויעויין בשו"ת תורה לשמה (סי' רי"ד), אמאי ליכא לא ילבש בטבעת, ועיין מש"כ בזה בארוכה בשו"ת בצל החכמה (ח"ב סי' קכ"ו), ושם ביאר עפ"י שו"ת מהר"י מינץ (סי' ק"ט) דדרך אנשים להניח הטבעת באגודל, ונשים באצבע, וכיון שאינו עונדו כדרך נשים ליכא לא ילבש.

סד.

❧ רה ❧

הרהורי עבירה קשים מעבירה

שאלה: "אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו". וצ"ב דהרהורי עבירה קשים מעבירה.

תשובה: הרהור מתהרהר בעל כרחם.

סו.

❧ רט ❧

טלטול לוקטמין בתוך הבית

שאלה: "לוקטמין טהורין ואין יוצאין בהם", משמע דבבית שרי. וצ"ב דרש"י כתב דלאו כלי הוא, ולכאורה הוה ליה ככדור, שפסק בשו"ע דמוקצה הוא מחמת גופו.

תשובה: יחדו לכך.

ובפעם אחר ענה: אם כבר הולך א"צ להוריד.

שאלה: שאלתי את מרן "לוקטמין טהורין ואין יוצאין בהם", דמשמע דבבית שרי, וצ"ב דרש"י כתב דהוא לא כלי, ואם כן הוה ליה ככדור דאסור בשו"ע לטלטלו, וכתב לי מרן 'אם כבר הולך אין צריך להוריד'. ולא הבנתי, וכי מי שהולך עם מוקצה בערב שב"ק ונכנסה השבת, וכי א"צ להורידו מיד.

תשובה: בטל לגופו.

עג.

❧ רי ❧

התולש ושם מיד בסל האם חייב משום מעמר

שאלה: "והמעמר", הסתפקנו באדם התולש מן העץ ושם מיד בתוך הקופה או הסל, האם חייב גם משום מעמר, שהרי פירות אלו היו מפוזרים בעץ וקבצם.

תשובה: יתכן שחייב.

❧ ריא ❧

האם המגלח שערוותיו חייב משום ממחק

שאלה: "והממחקו," המגלח שערוותיו עד שעורו נהיה חלק, האם חוץ מאיסור גוזז, עובר גם משום ממחק.

תשובה: אין דרך ממחק בכך.

ענ:

❧ ריב ❧

אמאי לא הביאו הפוסקים את הדין של האי דשדא פיסא

שאלה: "אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא וכו', רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך" וכו'. מדוע לא פסקו הפוסקים כמאן הלכה.

תשובה: אינו למעשה.

❧ ריג ❧

מדוע נקטו חז"ל דוגמא של צבי

שאלה: "הצד צבי". אמאי נקטו חז"ל בכמה מקומות דוגמא של צבי.

תשובה: שדרך לצודו.

עד:

❧ ריד ❧

בענין טוחן אחר טוחן

שאלה: בשלטי גיבורים הביא דהרא"ם חולק על הסמ"ג שהתיר טוחן אחר טוחן, והוא ס"ל דאסור, ולפיכך אסר לפרר הלחם, ולא הבנו סברתו מדוע יש טוחן אחר טוחן, דמה מלאכה עשה.

תשובה: סוג אחר.

רטו

דרך הקשירה במשכן

שאלה: "קשירה במשכן וכו' שכן קושרין ביתדות אוהלים, ההוא קושר ע"מ להתיר".
וצ"ע דלעיל (ל"א:) אמרינן, דעל פי ה' נסעו ומקרי קבע, ע"ש ובגיליון הש"ס
וברש"י בעירובין נ"ה ע"ב, וברש"ש כאן.

תשובה: חשיבות של קבע אבל מכל מקום ע"מ להתיר הוא.

רטיז

מדוע טו מעל גבי העיזים

שאלה: "שטוף בעזים וטווי בעיזים והיא חכמה יתירה". מה היה העניין בזה לטוות
מעל גבי העיזים.

תשובה: שיתחיל בקדושה.³⁴¹

ריז

חיוב טוחן במפרר עפר צבור

שאלה: המפרר צבור עפר חייב משום טוחן. וצ"ע דבשו"ע (סי' ש"ב ס"ז) בדעה
הראשונה כתב דליכא טוחן ביבש, ורק היש מפרשים מחמירין.

תשובה: ליתא שם בגמ' רק ברש"י משום דרש"י ס"ל דחייב.

עו:

ריח

האם קליפי עדשים נאכלות עמהן

שאלה: "רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשין שמתבשלות עמהן". וצ"ב דהוה ליה
למימר שנאכלות עמהן. ועוד קשה, אם כן מ"ט דת"ק דס"ל דלא מצטרפין.
ורציתי לומר דלכו"ע לא נאכל אלא רק מתבשל, ובזה נחלקו אם כיון שמתבשל עם
האוכל (ואולי נותן בו טעם) אוכל מקרי, וס"ל לר"י דמצטרף. האם נכון.

תשובה: נכון.

341. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי השער משובח יותר כשהוא יונק עד הרגע האחרון".

❧ ריט ❧

בדברי רש"י על הדברים הנצרכים בכוס של ברכה

שאלה: רש"י ד"ה כוס של ברכה, הביא רק ששה דברים שנאמרו בכוס של ברכה, ולכאורה הוה ליה להביא עשרה או ארבעה כדאמרינן בברכות (נ"א).

תשובה: הביא תחילת הגמ'.

פמ.

❧ רכ ❧

אע"פ שהכל כתוב בתורה אינו במפורש

שאלה: "אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע", ופירש"י "הלא בתורה לא נכתב". וצ"ב דהכל כתוב בתורה, דהא אסתכל באורייתא וברא עלמא.

תשובה: לא כתוב במפורש.³⁴²

❧ רכא ❧

מתי אמר משה ועתה יגדל נא כח ה'

שאלה: "א"ל היה לך לעזרני, מיד א"ל ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת", ופירש"י בד"ה מיד, "דבעליה אחרת א"ל יגדל נא כח ה'". וצ"ע מדוע פירש"י בעליה אחרת, ולא כפשוטו, שמיד א"ל יגדל נא, ומנין לרש"י שהיה זה בעליה אחרת.

תשובה: זה נאמר בפסוק אחר.

צב:

❧ רכב ❧

לא יכול היה אחד להוציאו, אך בכל זאת הוציאו.

שאלה: "המוציא ככר לרשות הרבים - חייב. הוציאוהו שנים - פטורין. לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים - חייבין, ורבי שמעון פוטר". מה הדין אם לא יכול

היה אחד להוציאו, אך התאמץ מאד מאד והוציאו. האם חייב, ומאי טעמא.³⁴³

תשובה: חייב שהוא רשע גמור.

³⁴². יעויין ראש השנה (ז), אלא אמר רבינא דבר זה מתורת משה לא למדנו וכו'.

³⁴³. דלכא' זהו שלא כדרך.

צג.

🕒 רכג

מסייע אין בו ממש

שאלה: "מסייע אין בו ממש". וצ"ב לפי זה אמאי בברכות (נ"א:) מחמירה הגמ' ששמאל לא תסייע לימין, הא מסייע אין בו ממש.

תשובה: שם אפילו מסייע לא טוב.

צו:

🕒 רכד

מהיכן לומדים שהמעביר חייב

שאלה: "רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב". וצ"ב דכבר אפשר ללמוד דמעביר חייב מהברייתא בדף ו': כדמוכח שם להדיא.

תשובה: הוא מפרש למילתא.

🕒 רכה

אי יש הפרש בין הלכתא גמירא ליה לגמרא גמירי לה

שאלה: בגמ' בדף צ"ו: וצ"ז. מוזכר פעם אחת הלכתא גמירי לה, ופעם אחת גמרא גמירי לה. האם יש הבדל ביניהם, (דלכאורה תרוייהו הלל"מ).

תשובה: היינו הך.

🕒 רכו

הגדרת אב ותולדה במלאכת המשכן

שאלה: "הך דהוי במשכן חשיבא, קרי לה אב, הך דלא הוי במשכן חשיבא, קרי ליה תולדה". וצ"ב מה עושה את המלאכה במשכן לחשובה, ומה עושה אותה לדבר שאינו חשוב.

תשובה: זה שמשה רבינו נצטווה עליה.

צו.

🕒 רכז 🕒

מה הכוונה נס בתוך נס

שאלה: "ויבלע מטה אהרן את תנינם, אמר רבי אלעזר, נס בתוך נס". יש לעיין מהו בתוך נס. לכאורה הול"ל שנעשו ב' ניסים, ולא אחד בתוך השני.

תשובה: נבלע בתוכו.

🕒 רכח 🕒

חשד בכשרים הוא דוקא כשמוציא בפיו

שאלה: "החושד בכשרים לוקה בגופו, דכתיב והן לא יאמינו לי". משמע שהאיסור הוא דוקא אם מוציא את החשד בפיו. האם נכון.

תשובה: כן.

🕒 רכט 🕒

אין שייך לומר לפני הקב"ה לשון הרע

שאלה: שם: צריך ביאור איך אמר כן משה רבינו והרי זה לשון הרע על ישראל ולא חשד בכשרים. ורציתי ליישב דכלפי הקב"ה לא שייך לומר לו לשון הרע דהוא יודע האמת. האם נכון.

תשובה: אמת.³⁴⁴

🕒 רל 🕒

מנין הגזירה שוה שיש בתורה

שאלה: תוס' ד"ה גזירה "שהיה להם בקבלה, מנין גזירה שוה שבכל התורה". מהו סכום מנין הגזירה שוה.

תשובה: חכמים ידעו.

344. ואסמכתא לזה מישעיה (פרק ט"ג פסוק ט"ז): "כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך".

רלא

בענין מקושש זה צלפחד

שאלה: "ת"ר מקושש זה צלפחד וכו' דברי ר"ע, אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק, ואלא הא גמר גזירה שוה, גזירה שוה לא גמיר", ופירש"י "ומשני רבי יהודה בן בתירא לא גמרה, ואין אדם דן ג"ש מעצמו". וצ"ב דר"ע כן גמר, ומאי קא אמר לו שעתיד ליתן את הדין.³⁴⁵

תשובה: סבר שרבי עקיבא אמר מעצמו.

רלב

לבוד להחמיר לא אמרינן

שאלה: הזורק מרה"י לרה"י, תוך שלושה דברי הכל חייב, דאמרינן לבוד. וצ"ע דזהו לבוד להחמיר, ואין אומרים לבוד להחמיר.

תשובה: מתוך שאתה מיקל לה אתה מחמיר עליו, כדאמרינן גיטין נ"ד ב' מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ספר תורה.

ובפעם אחרת ענה: א"צ לבוד אלא שוכב על הארץ כהאדם הנושא.

ובפעם אחרת ענה: זה הנחה בין לחומרא בין לקולא.

ובפעם אחרת ענה: אין זה להחמיר אלא שאין הפסק.

רלג

מה ההבדל בין לבוד להקל ללבוד להחמיר

שאלה: קיימא לן דלבוד להקל אמרינן ולהחמיר לא אמרינן, וצ"ב מה ההבדל בין להחמיר ללהקל, ומדוע בלהחמיר לא אומרים לבוד.

תשובה: ההלכה נאמרה להקל, ולא ילפינן מיניה להחמיר, כנ"ל בשאלה הקודמת.

345. שו"ר שהרי"ף על העין יעקב עמד בקושיא זו יעו"ש, וכן החיד"א בככר לאדן דף רס"ב ע"ג.

רלד

האם אומרים פי תקרה יורד או גוד אחית להחמיר
שאלה: קיימא לן דאין אומרים לבוד להחמיר. מה הדין "פי תקרה יורד וסותם" ו"גוד אסיק ואחית", האם גם בהם לא אומרים להחמיר.
תשובה: הכל לפי הענין.

צז:

רלה

קיום מחשבתו ע"י קלוטה כמי שהונחה
שאלה: "ובהא קמיפליגי דר"י סבר, אמרינן קלוטה כמה שהונחה, ואיתעבידא ליה מחשבתו". וצ"ע, דכוונתו היה שינוח במציאות, ולא שינוח על ידי דינים של קלוטה.
תשובה: למה לא.

צח.

רלו

עובי האופן מיקרי רשות הרבים
שאלה: "עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן, רשות הרבים". ופירש"י: "צידיהן, עובי האופן". וצ"ב, מה שייך לומר דעובי האופן מיקרי רשות הרבים, הא אי אפשר לשים במקום זה משהו, דהאופן שם.
תשובה: עליו.

צח:

רלז

אופן כתיבת תיבת "יחדיו" בתורה
שאלה: "שנאמר יחדיו", ביו"ד. וצ"ב, דבתורה כתיב ללא יו"ד.
תשובה: הל"מ.³⁴⁶

346. אולי כוונתו דהל"מ לקוראו כך עם יו"ד. ועי' שבת נה: בגליון הש"ס דהרבה דברים יש במסורה שלנו דלא כהש"ס, ויעויין באריכות בישורון כ"ד מאמר הרד"צ הילמן.

ק.

❧ רלח ❧

בהנחה לא שייך לבד

שאלה: "אמר רבא, תוך ג' לרבנן, צריך הנחה ע"ג משהו". וכך פסק הרמב"ם. וצ"ע מאי טעמא דבעי שינוח, הא איכא לבד.

תשובה: בהנחה לא שייך לבד דלבוד אין עושה הנחה.³⁴⁷

ק:

❧ רלט ❧

כוחו בכרמלית אם הוי גרמא

שאלה: "כוחו בכרמלית לא גזרו". וצ"ע, דכוחו היינו גרמא, וגרמא שרי אפילו בדאורייתא, לכה"פ להרבה ראשונים.

תשובה: אבל בדרבנן יתכן שגזרו.

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: "כוחו בכרמלית לא גזרו". וצ"ע, למ"ד גרמא שרי אפילו לכתחילה ואפילו רבנן לא גזרו בזה, א"כ מה אומרת הגמ' כוחו בכרמלית לא גזרו, הא אפילו בדאורייתא מותר, למ"ד הנ"ל.

תשובה: כרמלית בכלל רה"ר מדרבנן.

ובפעם אחרת ענה: לא קי"ל הכי.

קא.

❧ רמ ❧

בקיעת חתולים בפחות מג' טפחים

שאלה: במחיצה שהגדיים בוקעים תחתיה, לא אמרינן גוד אחית. וצ"ע, א"כ גם בפחות מג', לא נאמר לבד, דהא איכא בקיעת חתולים.

תשובה: אינם חשובים והם כמו תולעים.

347. וצ"ב דבשבת ח. גבי כוורת מבואר די ש לבד בהנחה, ועיי' רש"י דף ק. דבעינן הנחה ע"ג משהו דלאו דוקא ע"ג אפי' באויר. וכן צ"ב מלעיל.

🕒 **רמא** 🕒

בקיעת דגים אינה ניכרת

שאלה: רש"י בד"ה בקיעת דגים, "לפי שאינן נראין". וצ"ב, דהא במציאות כן נראין.

תשובה: אין ניכר.

קה:

🕒 **רמב** 🕒

מה הדין המשבר כלים שבורים בחמתו

שאלה: "המקרה בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו, יהא בעיניך כעובד ע"ז". האם מיירי אפילו בכלי שבור.

תשובה: כן.

🕒 **רמג** 🕒

שובר בכעס קיר שצריך לשוברו

שאלה: שם: שובר קיר שצריך לשוברו, כגון שעושה שיפוצים, אבל עושה זה בכעס, האם מותר.

תשובה: לא.

קה:

🕒 **רמד** 🕒

על מי קאי המתעצל בהספדו של חכם

שאלה: "אמר רב יהודה אמר רב, כל המתעצל בהספדו של חכם, ראוי לקוברו בחייו". האם קאי רק על המספיד, או ג"כ על השומעים הבאים להספד.

תשובה: על כולם.

קו:

רמזה

יושב בפתח והצבי אינו יוצא מחמת פחד האם מיקרי צידה

שאלה: "ישב האחד על הפתח ולא מילאהו, ישב השני ומילאהו, השני חייב". מה הדין אם הראשון לא מילא את הפתח ויש מקום לצבי לצאת, אך הצבי אינו יוצא מפני שמפחד מפני האדם שיושב בפתח, האם חייב הראשון או שבכל זאת השני חייב.

תשובה: השני חייב.

שאלה: שאלתי את מרן בגמ' "ישב האחד על הפתח ולא מילאהו, ישב השני ומילאהו, השני חייב", מה הדין אם לא מילאהו אך לא יוצא בגלל שמפחד, וכתב לי הרב 'השני חייב'. ולא הבנתי הטעם, דסוף סוף הצבי אינו יוצא בגלל הראשון שמפחד ממנו.

תשובה: יכול לצאת.

קו:

רמז

האם כיום כינה פרה ורבה

שאלה: "כינה אינה פרה ורבה", ומותר להרגה. ומוכח בגמ' שאם יש ביצים, היא כן פרה ורבה, והיום רואים ביצים ביחד עם כינים, האם גם כן באופן זה שרי להורגם.

תשובה: זה סתם גללים.

ובפעם אחרת ענה: בטלים.

ובפעם אחרת ענה: כן.

ובפעם אחרת ענה: יזהר.

ובפעם אחרת ענה: בשבת לא.

שאלה: שאלתי את הרב אם מותר בזמננו להרוג כינים בשבת, דהא רואים שיש עמקן ביצים, וכתב לי הרב מותר, ופעם כתב לי אסור, ורציתי לשאול, האם למעשה מותר, או אסור.

תשובה: ראוי ליזהר.

רמז

הריגת כינה בשבת אם הוי סתירת מעגל לדעת החזו"א

שאלה: ראיתי בשם הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, שדיבר פעם על חידושו של מרן ה"חזון איש" בעניין בונה בהדלקת החשמל, ואמר: יש שאלה אחת שאני מצטער כל ימי מדוע לא שאלתי את מרן החזו"א: מדוע אין איסור להרוג כינה בשבת. הרי אין לך סתירת מעגל גדולה מכך. מהי התשובה לכך.
תשובה: לא חשיבא.

קח.

רמח

זריעה בעציץ נקוב

שאלה: "התולש מעציץ שאינו נקוב פטור, וטעמא דלאו היינו רביתיה", ופירש"י "דאין דרך זריעה שם". וכיום כמעט בכל בית יש עציץ שאינו נקוב, ואם כן יש דרך זריעה בכך, האם היום התולש ממנו חייב מדאורייתא.
תשובה: אצלי אין עציץ נקוב...
ובפעם אחרת ענה: אין זה חשוב זריעה ושם לתענוג.

קח:

רמט

אכילת אתרוג צנון וביצה בקליפתן

שאלה: "אתרוג צנון וביצה אלמלא קליפתן החיצונה, אינן יוצאין מבני מעיים לעולם". האם לפי זה כשאוכלם חייב לאוכלן עם קליפתן, או דכוונת הגמ' כיון שיש להם קליפה סגי.
תשובה: תפוס לשון אחרון.
קמ.

רנ

מדוע השמיט השו"ע דינים מסויימים

שאלה: "שריקא טויה שרי, פיעפועי ביעי אסור". אמאי לא הובאו דינים אלו בשו"ע.
תשובה: כי לא נהוג בזמנינו לעשות כן.

קיא.

רנא

מסוכריא דנזייתא לשיטת הערוך

שאלה: "האי מסוכריא דנזייתא, אסור להדוקה ביומא טבא" וכו', ולפירוש רבי נתן בעל הערוך, זהו איסור דאורייתא, דמיירי שלא הולך לאיבוד, (כמבואר בתוס' כתובות ו'). וצ"ע א"כ אמאי כתוב בגמ' לשון אסור להדוקה, ולא לשון של חייב.

תשובה: אסור וחייב.

ובפעם אחרת ענה: היינו הך.

קיא:

רנב

בשיטת ר' שמעון להתיר סיכה בשמן וורד

שאלה: כתב רש"י "דאילו ר"ש סבר מסי, ואפ"ה שרי, דאין לך דמותר לזה ואסור לזה". דהיינו, דטעמא דר"ש דהתיר שמן וורד, דאין דבר שאסור לזה ומותר לזה. וצ"ב, דבמתני' מפורש טעם אחר, דכל ישראל בני מלכים, ואמאי הביא רש"י טעם אחר.

תשובה: מסביר טעמו בעיקרו.

קיד.

רנג

גדר רבב הנמצא על בגד תלמיד חכם

שאלה: "כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו וכו'", ופרש"י "שומן וחלב". האם ליכלוך אחר אינו בכלל זה, דלכאורה כל ליכלוך הוי משנאי.³⁴⁸

תשובה: לכלוך מאוס.

348. יעויין בספר 'חידושים וביאורים' שבת סי' כ"ב מה שכתב בשם מרן החזו"א זצ"ל.

קמז.

❧ רנד ❧

אמאי פירטה הגמ' היכן ישב רבן גמליאל

שאלה: "מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריא, ומצאו שהיה יושב על שלחנו של יוחנן הנזוף". צ"ב מה בא ללמדנו באיזה שולחן ישב, ולמאי נפק"מ.³⁴⁹

תשובה: שלא ישכח.

קמז:

❧ רנה ❧

בטעם הפשטת העור קודם הוצאת האימורין

שאלה: "ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה האי פעל ה' למענהו מאי עבד, שלא יוציא וכו' משום נימין". וצ"ב, דתיפוק ליה מהקריבהו נא לפחתך.

תשובה: היינו הך.

קיו:

❧ רנו ❧

אמאי שינה רש"י בלשונו ופעם כתב אכילה ופעם סעודה

שאלה: "נפלה דליקה בלילי שבת" וכו', ופרש"י "בלילי שבת קודם אכילה, שחרית קודם סעודה". צ"ע אמאי כתב רש"י פעם אחת אכילה ופעם אחת סעודה.³⁵⁰

תשובה: סעודת שבת.

ובפעם אחרת ענה: לרבות כל הסעודה.

349. ויעיין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל בספר אעלה בתמור (עמוד א').

350. יעויין פרי מגדים משבצות זהב סימן של"ד סק"א.

ק"ח.

רנז

כל המקיים ג' סעודות כפי הדין זוכה להינצל מג' פורעניות

שאלה: "כל המקיים שלש סעודות בשבת, ניצול משלש פורעניות" וכו'. לכאורה הוה ליה למימר 'כל האוכל', וכמו שאמר רבי יוסי לקמן (ק"ח:), יהיה חלקי מאוכלי.

תשובה: צריך לקיים כדן, בלחם משנה ושלמות ובשר ויין.

ק"ח:

רנח

בדברי ר' יוסי "יהא חלקי ממני שחושדין אותו ואין בו"

שאלה: "אמר רבי יוסי, יהא חלקי ממני שחושדין אותו ואין בו". וצ"ב, הא על ידו בא תקלה לחבירו שהחושד בכשרים לוקה בגופו.

תשובה: מי אומר לו לחשוד.

ק"מ:

רנט

כל צדקה שאדם נותן כך יתעשר

שאלה: האם מה שאמרו חז"ל "עשר בשביל שתתעשר", זה רק על חומש או ג"כ במעשר.

תשובה: כמה צדקה שנותן כך יתעשר.

ק"מ:

רס

בעניית יהא שמיה רבא רשאי להגביה קולו יותר מן המברך

שאלה: "כל העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כוחו", ובתוס' משמע דהוא בקול רם. וצ"ב הא אין להגביה קולו יותר מן המברך.

תשובה: אמן אין להגביה אבל יש"ר רשאי להגביה.

❧ רסא ❧

חמין במוצאי שבת מלוגמא

שאלה: "חמין במוצאי שבת מלוגמא". האם זהו דוקא שתיה או אפי' אוכל חם שאינו פת.³⁵¹

תשובה: אולי.

❧ רסב ❧

האם צריך לחמם את המים במוצאי שבת

שאלה: שם: כתב המהרש"א, שמייירי שמחממם במוצ"ש. האם לפי"ז, מי שיש לו מים חמים מדוד של שבת וכדומה, עדיף לחמם מחדש.

תשובה: נכון [למהרש"א].

❧ רסג ❧

מדוע השמיט השו"ע דין סידור השולחן בערב שבת

שאלה: "לעולם יסדר אדם שולחנו בע"ש ובמוצאי שבת" וכו'. צ"ב אמאי העתיק השו"ע מימרא זו רק על מוצאי שבת ולא על עש"ק.

תשובה: ערב שבת פשיטא שחייב בלחם משנה.

❧ רסד ❧

בענין שני המלאכים המלוים לאדם בערב שבת

שאלה: "שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת, מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע" וצ"ב, איך אומרים שלום עליכם מלאכי השלום בלשון רבים כשנמצא לבדו בשבת, וכי מלאך רע נקרא מלאך שלום.³⁵²

תשובה: גם הוא מלאך ועושה פקודתו.

351. ועי' רש"י שם ד"ה חמין שכתב "לשתות ולרחוץ", משמע שכל דבר חם הוי מלוגמא.
 352. השפת אמת כתב על גירסת הגמ', אחד טוב ואחד רע: "נראה דט"ס הוא, דמלאך רע אינו בכלל מלאכי השרת, וכן ברא"ש הביא ב' מלאכים סתם" והוסיף חתנו הגרי"מ בידרמן ז"ל, וכן הוא בשל"ה ע"ש, אכן ברי"ף ובטור או"ח סי' רס"ב הביאו כגירסא שלפנינו, וע"ש בפרישה שהביא בשם הע"י דבמלאכי עליון אין רע, ומפרש דביצ"ט ויצה"ר קאי ע"ש, אבל לפי"ז קשה הא דאמרי' ב' מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבהכנ"ס לביתו, דמשמע שאין מלוין אותו אלא בערבי שבתות, עכ"ד. ועיין בספר חדות השבת (סי' י').

רסה

אמירת ויכולו ביחיד להו"א של הגמ'

שאלה: "אפילו יחיד המתפלל בע"ש, צריך לומר ויכולו". מה היה הצד לומר שרק הציבור יאמרו ויכולו דאצטריך לאשמועין יחיד.

תשובה: אולי לא נתקנה רק בציבור.

קב.

רסו

מדוע לא מנו בכלל י"ח כלים גם תכשיטים

שאלה: "מצילין סל מלא ככרות וכו', רבי יוסי אומר י"ח כלים", והגמרא מונה אותם. וצ"ב מדוע לא התיר שם גם תכשיטים.

תשובה: אין נחוץ.

רסז

מדוע ר' יוסי לא אמר שמותר להציל טלית גדול

שאלה: "רבי יוסי אומר י"ח כלים" וכו', ובגמ' מפרש להו. וצ"ב, דטלית גדול לא נכלל שם, ולכאורה מדוע אסור לו להציל טלית גדול, הא צריך הוא לו לתפילתו בבוקר.

תשובה: סגי בטלית קטן ויתעטף בו.

רסה

בשיטת הר"ן שהצלה משריפה היא כמציל מזוטו של ים

שאלה: כתב הר"ן, שאפילו לא אמר בואו והצילו לכם, "הרי הוא מופקר לכל, מידי דהוה אמציל מזוטו של ים", כיון שהוא עצמו אינו רשאי להציל. וקשה הרי רוב העולם גויים הם, ומותר להם להציל, ונמצא שאינו אבוד מכל אדם אלא ממיעוט.

תשובה: לא יחזירו.

קבא:

רסט

האם אומרים גרף של רעי לגבי קטן
שאלה: "על צואה של תרנגולים מפני קטן וכו', באשפה שבחצר". אמאי לא אומרים
 שלגבי קטן הוי ליה גרף של רעי ומותר.
תשובה: אין מתחשבין בו.³⁵³
קכב.

רע

מה בא רש"י ללמדנו במה שכתב "מסיבה של בני אדם"
שאלה: כתב רש"י "נר הדלוק במסיבה, של בני אדם". ולא הבנו מה בא ללמדנו.
תשובה: ישראל וגויים.³⁵⁴
קכב:

רעא

אמאי שמואל החזיר את פניו
שאלה: "אהדרינהו שמואל לאפיה". צ"ב אמאי אהדרינהו, די שלא יהנה, ותו לא
 מידי.
תשובה: להראות מחאה.

רעב

ספיקא דרבנן הוא רק היכא שאי אפשר לברר בקלות
שאלה: רש"י ד"ה אדעתא דרובא "ומחצה על מחצה נמי ליכא למיקם עלה דמלתא".
 וצ"ב דהרי זהו איסור דרבנן והוה ליה למימור ספק דרבנן לקולא.
תשובה: דבר שקל לברר אין אומרים ספק דרבנן להקל.³⁵⁵

353. דטעם ההיתר דגש"ר זהו משום כבודו ובקטן ליכא הטעם.
 354. יעויין בספר 'תשובות הגר"ח', מה שענה מרן בעניין זה באריכות.
 355. יעויין מג"א סו"ס ר"ב ובמשנ"ב שם, ומשנ"ב סימן ק"ס ס"ק מ"ז.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א ברש"י ד"ה אדעתא דרובא, "ומחצה על מחצה נמי ליכא למימקם עליה דמילתא", דהרי זה איסור דרבנן וספק דרבנן לקולא, וענה מרן "דבר שקל לברר אין אומרים ספק דרבנן לקולא". ולא הבנתי, הא להדיא כתב רש"י שליכא למימקם עלה דמילתא, ואם כן אי אפשר לברר.

תשובה: ליכא למימקם בסתמא אבל יכול לברר.

רעג

האם קורנס של אגוזים הוי כלי שמלאכתו להיתר

שאלה: "אמר ר"י, קורנס של אגוזין לפצע בו אגוזין, אבל של נפחין לא". וצ"ב אי הכי פשיטא דשרי דהא כלי שמלאכתו להיתר הוא.

תשובה: למה להיתר.³⁵⁶

קבג.

רעד

ישוב לקושיית הגמ' למאן דשרי לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו

שאלה: הקשו בגמ', למ"ד דבר שמלאכתו לאיסור ניטל לצורך גופו ומקומו, קשה ממדוכה שאין בה שום, שאסור לטלטלה, וכן מעלי של בשר. וצ"ב דאפשר לתרץ דמיירי שאסור מחמה לצל, כמו שתירצה הגמ' לקמן בע"ב.

תשובה: אי"ז הפשטות.

קבג:

רעה

האם זוהמא לסטרון חשיב בית קיבול

שאלה: תוס' ד"ה מקצוע של דבילה, "לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול". וצ"ב, דהא חשיב שם זוהמא לסטרון, ופירש"י "כף גדולה", ובזה יש קיבול.

תשובה: נעשה לערבב.

356. ע'י תוס' הרא"ש מה שביאר בזה, וע'י חזו"א או"ח סי' מ"ג א', ושפת אמת כאן.

קבו.

רעו

אמאי רב דימי לא למד על הכנסת אורחים מהפסוק

שאלה: "רב דימי מנהרדעא אמר, גדולה הכנסת אורחין יותר מהשכמות ביהמ"ד, דקתני מפני האורחין והדר ומפני ביטול ביהמ"ד. אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב ויאמר אם נא מצאתי" וכו'. ולכאורה קשה לרב דימימדוע למד ממשנה הרי עדיף ללמוד מפסוק ולא ממשנה.

תשובה: עי' תוס' מו"ק ה' א' ד"ה ר"פ.³⁵⁷

רעו

גדולה הכנסת אורחים אע"פ שעוסק במצוה

שאלה: שם: צ"ב דנהי דגדולה היא, מכל מקום עוסק במצוה פטור מן המצוה.

תשובה: הקב"ה רוצה זה.

רעה

בענין הנ"ל קשה הרי תלמוד תורה כנגד כולם

שאלה: שם: צ"ב, דתלמוד תורה כנגד כולם, ואמרינן בירושלמי דכל חפצי מצוה לא שווים לדבר אחד מן התורה.

תשובה: זה גם כן הליכה לתלמוד תורה.

ובפעם אחרת ענה: ד"ת אפשר אח"כ.

ובפעם אחרת ענה: זה קודם.

357. ז"ל שם: "רב פפא אמר סולו סולו - כל חד וחד נקיט מאי דהוה מסיק אדעתיה, ולא פליגי, אלא אורחיה דמלתא דכל חד מסיק אדעתיה מאי דלא מסיק חבריה אדעתיה".

קבח:

🕒 **רעט**

טלטול ברה"ר מים הבלועים בשערותיו

שאלה: למ"ד דיש סחיטה בשיער, כלומר שהמים נחשבים בלועים בשיער. האם לשיטתו מותר לצאת בשיער שבלוע בו מים, כמו שמותר לאדם לצאת אחרי ששתה מים.

תשובה: נכון.

🕒 **רפ**

חיוב טיפול רפואי לבעל חיים המצטער בחוליו

שאלה: "צער בעלי חיים דאורייתא", אף על פי שהוא לא גרם לה את הצער הוי דאורייתא. האם לפי זה כשרואה בע"ח ברחוב חולה ומצטער, צריך לקחתו לבית חולים, ולהוציא הוצאות.

תשובה: באמת צריך.

🕒 **רפא**

הנחת כרים וכסתות לבהמה שנפלה לאמת המים

שאלה: ברש"י ד"ה והא קמבטל כלי מהיכנו, "דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלם". וצ"ב, דהא לפני שהניחם תחתיה, הרי נספגו במים ואין ראויין וביטל כלי.

תשובה: אפשר לנער.

שאלה: שאלתי את מרן ברש"י ד"ה והא קמבטלי כלי מהיכנו, וז"ל "דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלם", צ"ע דגם כן לפני שהניחם תחתיה, נספגו במים וביטל אותם משימוש, וענה הרב 'אפשר לנער'. וצ"ב דניעור בגד ממים אסור מדין מלבן או סוחט.

תשובה: ע"י גוי.

ובפעם אחרת ענה: ינער בשינוי כגון בשמאל.

קכט.

רפב

רפואה ע"י השמש היא לעתיד לבוא

שאלה: "אבלט אשכחיה לשמואל דגני בשימשא, א"ל חכימא דיהודאי בישא מי הוי טבא". וצ"ב מנדרים (ח'): דצדיקים מתרפאים בה. וכן הוא ברש"י וישלח על הפסוק "ויזרח לו השמש", "לרפאות צליעתו".

תשובה: זה לעתיד לבוא ויעקב אבינו כלעתיד לבוא.³⁵⁸

רפג

אשה יכולה להטהר בתוך ל' יום

שאלה: "עד מתי פתיחת הקבר וכו', ואמרי לה שלושים יום". וצ"ב למאן דאמר זה, איך יכולה אשה להיטהר בתוך שלושים הא הקבר פתוח כל שלשים.

תשובה: גם כשפתוח יכולה ליטהר, אם בדקה כראוי.

קכט:

רפד

הטמנת בנות מלכים את השליא בספלי שמן

שאלה: "בנות מלכים טומנות בספלים של שמן" וכו'. וצ"ב דמבטלי כלי מהיכנו.

תשובה: אפשר לנער.

רפה

ביאור דברי הגמ' "ומודים חכמים לר' יוסי בב' תינוקות"

שאלה: "אמר רב הלכה כרבי יוסי", ואח"כ אמר רב "ומודים חכמים לרבי יוסי בשני תינוקות". וצ"ב דאחר שפסק רב דהלכה כרבי יוסי, מאי נפק"מ שמודים חכמים לרבי יוסי בשני תינוקות.

תשובה: לדעת את האמת.

358. עי' לעיל פרשת ויצא עה"פ ויאמר יעקב אל לבן וכו'.

קלג:

רפז

נוי מצוה הוי דאורייתא או דרבנן

שאלה: "זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצוות". האם זה דאורייתא או דרבנן.

תשובה: דאורייתא, ועמש"כ במס' ס"ת בדוכסוסטוס פ"ה ברייתא ה'.

קלד:

רפז

רחיצת קטן בחמין שהוחמו בשבת לאחר המילה

שאלה: "מרחיצין את הקטן", ובגמ' ביארו דאף בחמין שהוחמו בשבת לאחר המילה.

ולכאורה נאמר כאן רק היתר של הבערה ולא בישול דאורייתא, דהא התינוק

אין צריך מים בחום יד סולדת, ולא מצאנו בשום מקום שהעירו כן, מאי טעמא.³⁵⁹

תשובה: הכל כפי הצורך.

ובפעם אחרת ענה: צריך שיהא מבושל כראוי.

קלד:

רפה

מדוע קיצרה המשנה מהברייתא בדין רחיצת קטן לאחר המילה

שאלה: "מרחיצין את הקטן וכו', שנאמר "ויהי ביום השלישי" וכו', ובברייתא הובא

דין זה בתוספת "אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר". וצ"ב אמאי

במתניתין לא תני אף על פי שאין ראה וכו'.

תשובה: קיצר במובן.

רפט

ביאור לשון הגמ' "ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה"

שאלה: "אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה". צ"ב האריכות, והוי ליה למימר

אמר להו רבי יעקב.

359. שו"ר בספר 'מאורות נתן' להגאון רבי יצחק נתן קופרשטוק זצ"ל (עמ' ק"פ) שהקשה כעין זה וע"ש מש"כ בזה באריכות.

תשובה: האומר לא זכר אבל חכמים הבינו.

קלה:

🕒 **רצ** 🕒

הגמ' דקדקה ללמוד מפסוק שהוא הלכה

שאלה: "כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, שנאמר ופדויו מבן חודש תפדה". וצ"ב אמאי לא למד כן מקודם לכן במנין בני לוי שנמנו מבן ל' יום כדי שיצאו מכלל נפל כדפירש"י שם (במדבר ג' ט"ו).

תשובה: לומדים מהלכה.

🕒 **רצא** 🕒

מדוע מברכים על מילת קטן בן ח' ימים הא הוי ספק נפל

שאלה: "הא לא שהה ספיקא הוי, מימהל היכי מהלינן". צ"ב, אף אחרי תירוץ הגמ' מספק איך מברכים על המילה הזאת, הרי ספק ברכות להקל.

תשובה: כיון שחכמים ציוו למול יש לברך.

קלז:

🕒 **רצב** 🕒

ביאור תיבות "מל ולא פרע את המילה"

שאלה: "מל ולא פרע את המילה, כאילו לא מל". לכאורה תיבות את המילה מיותרות, וגם בטור ובשו"ע השמיטו תיבות אלו, וקשה ממה נפשך, אם צריך מילים אלו אמאי השמיטום.

תשובה: אין מעכב והגמ' כתבה לרווחא בעלמא.

קלט:

🕒 **רצג** 🕒

היאך אמר האי צורבא מרבנן דבר שלכאורה אינו אמת

שאלה: "ואמר לאצנועיה קמיכוניא וכו', אנא למינם קמיכוניא". צ"ב דלכאורה לאו אמת הוא.

תשובה: כיון שהוא צורך מותר לומר כן ומצוה.

קמ.

רצד

מה הנפק"מ בנייא דמעלי לתחלי

שאלה: "אמור אביי ש"מ האי ניניא מעליא לתחלי". וצ"ב למאי נפקא מינה לדידן.

תשובה: כדי להתרפאות אם יש חולה.

רצה

מדוע אמרה הגמ' שרב אדא בר אהבה לא ידע את התשובה

שאלה: "בדידי הוא עובדא ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה, ולא הוה בידיה, אתאי" וכו'. מאי נפקא מינה שבא לפני ר' אדא ולא ידע.

תשובה: שאין הדין ברור כ"כ.

קמא:

רצו

טלטול תינוק גוי וכיס תלוי בצוארו

שאלה: "תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו, פטור על הכיס", ופרש"י בד"ה מלאכה, "דאגב מרריה מבטל הכיס לגבי תינוק שמת". מה הדין בתינוק גוי, שאין לו מרירות, האם בזה יהיה חייב על הכיס.

תשובה: בטל ברוב.

רצז

טלטול תינוק עמלק וכיס תלוי בצוארו

שאלה: שם: מה הדין בתינוק עמלק, שאין לו מרירות, האם בזה יהיה חייב על הכיס.

תשובה: ישרפנו עם הכיס...

קמב.

רצה

אין דרך ברירה בניעור

שאלה: "ולנערינהו נעורי". צ"ב דלכאורה בורר פסולת הוא.

תשובה: אין דרך ברירה בכך.

רצט

הפרשת תרו"מ אע"פ שלוקח מה שירצה מותר מפני שמצוותו בכך

שאלה: שם ברש"י ד"ה כרבי אליעזר דאמר תרומה, "הואיל וניתנה להעלות אחת שירצה וכו', הלכך לאו מתקן הוא". וצ"ב, דבהפרשת תרומות ומעשרות גם כן יכול ליקח מה שרוצה, ובכל זאת אסור משום מתקן.

תשובה: שם מצוותו בכך.

קמג.

שי

בשינוי הנהגת האמוראים בזריקת הגרעינים

שאלה: "רב ששת זריק להו בלישניה, רב פפא זריק להו אחר המיטה, רבי זכריא בן אבקולס מחזיר פניו" וכו'. צ"ב מה ההבדל בין כולם לכאורה כולם היינו הך.

תשובה: עד כמה צריך לשנות.

שא

בהנהגת רבה לטלטל הגרעינים בתוך כלי

שאלה: "רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא", וכתב הרמב"ן, דשם הגרעינים בתוך הכלי ומטלטלן. וצ"ב דהא מבטל כלי מהיכנו.

תשובה: יכול לנער.³⁶⁰

360. עיין היטב ח' הרשב"א שם.

קמנ:

שב

חלב קרוי משקה

שאלה: ברש"י ד"ה לרצון, "שהחלב קרוי משקה, שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו". וצ"ב, דשם היה חלב בהמה ולא חלב אשה.

תשובה: במדרש שפתחה דדיה והניקתהו.³⁶¹

שג

מדוע צריך רצון בשעת פרישת החלב

שאלה: בתוד"ה חלב, כתבו דהאי רצון לאו כרצון של מכשירין, דשם מיירי ברצון של נתינה ע"ג הפירות ונלמד מכי יותן, אבל הכא מיירי ברצון בשעת פרישה מן האשה. ולא הבנו אם כן מ"ט ומהכי תיתי בעי רצון בזה.

תשובה: גזה"כ.

שיד

ביאור לשון נעכר

שאלה: בתוד"ה לרצון, "דדם נעכר ונעשה חלב". מהו לשון נעכר, דלכאורה הוא לשון ליכלוך כדלעיל (קל"ט): "מים עכורים", וכאן לא שייך, דהחלב נקי לגמרי.

תשובה: נעכר היינו נתעבה.

קמה.

שה

בענין שיעור "כביצה מכוונת"

שאלה: "כביצה מכוונת". וצ"ב הא אי אפשר לצמצם, והוי ליה ספק טמא.

תשובה: יותר אינו חייב.

361. שו"ר בטעמא דקרא החדש (ספר שופטים פרק י"ט), שכבר הקשה כן מרן שליט"א, ותרץ ע"פ המדרש (המובא ברוקח הפטרת בשלח) "ותפתח את נאד החלב, שהוציאה לו דדיה והניקתו".

ש"י

סחיטת משקה הצף על הכבשים

שאלה: רש"י ד"ה לגופו "אם לאכול הכבשים, סוחטין ממשקה הצף עליהן, והנבלע בהם מותר". וצ"ב, דמשקה הצף עליהן לא מחובר עליהן אלא רק למעלה, ופשיטא שלא מפרק הוא.

תשובה: שניהן ביחד.

קמה:

ש"ז

לא תיקום בדברי תורה

שאלה: רש"י ד"ה אמר רב יוסף, "קשה היה בעיניו, שנמאסין בני בבל על בני ארץ ישראל, אמר אנו נמי יש לנו לירוק מתרנגולתיה דרבי אבא". וצ"ב דלכאורה הוי לא תיקום.

תשובה: בתורה לא שייך לא תיקום.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א "אמר ר' יוסף ולירוק אנא מתרנגולת דרבי אבא", ופירש"י שהוקשה בעיניו שנמאסין בני בבל על בני ארץ ישראל, והקשנו דלכאורה הוא לא תיקום, וענה לי מרן שליט"א "דבתורה לא שייך לא תיקום". ולא הבנתי אמאי מקרי זה בתורה.

תשובה: אינו אלא משל.³⁶²

קמו.

ש"ח

ניעור טל מטלית לדעת רש"י

שאלה: "המנער טליתו בשבת חייב חטאת", ופירש"י 'מן העפר'. האם מודה לר"ת שם בתוס' שחייב נמי בניעור טל, או דסבירא ליה דבטל שרי.

תשובה: לרש"י היינו הך.

362. השווה מש"כ מרן לקמן ביצה כ ע"ב.

קמו:

שיט

מדוע תלמיד ר"ש היה נושא את האלוטית

שאלה: בתוד"ה דתניא, "וכשהיו שבים לביתם, היה התלמיד נושא האלוטית בפני עצמה, שר' שמעון לא היה נושא עמו". וצ"ב, עדיין מאי ראיא איכא דלא חיישינן לסחיטה באדם אחד, הרי ר"ש היה שומר שלו שלא יסחוט.
תשובה: היה עסוק בתורה.

קמט:

שי

הלוואה בריבית לבני ביתו בזמן הזה

שאלה: "מותר להלוות בניו ובני ביתו בריבית, כדי להטעימן טעם ריבית". האם בימינו גם כדאי לעשות זה, כדי לחנכם שלא להלוות בריבית, וידעו כמה היא קשה כדפירש"י.
תשובה: בזמנינו לא נהגו.

שיא

מדוע פחדו יורדי גיהנם מנבוכדנצר הרשע

שאלה: "בשעה שירד אותו רשע לגיהנם, רעשו כל יורדי גיהנם, אמרו שמא למשול עליהם הוא בא". צ"ב מה פחדו, דמה כבר יכול לעשות להם שם, הא זהו עולם האמת, וכל אחד יקבל מה שצריך, לא פחות ולא יותר.
תשובה: לא ידעו מה יעשה, וחשבו שזה מגיע לו, וזה עונשו שמושל על רשעים.

קנ:

שיב

אמאי אסור להחשיך על התחום לשכור פועלים

שאלה: "אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים". וצ"ב, דהא יש דרך של היתר לשכור פועלים כדלקמן, שאומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב, ואם כן אמאי אסור להחשיך לזה, וכמו שהתירה הגמ' לענין בורגנין.
תשובה: דרך רחוקה.

שיג

קציצה ע"י גרמא אינו נחשבת שאפשר לעשותה ע"י תקנה

שאלה: רש"י ד"ה המחוברים, "שאי אפשר לקצצן בשבת על ידי שום תקנה". וצ"ב דלכאורה אפשר על ידי גרמא, דשרי בשבת.

תשובה: לא מקרי אפשר.

קנא:

שיד

המחזרים על הפתחים אינם צורבא מרבנן

שאלה: "האי צורבא מדרבנן לא מיעני, והא קא חזינן וכו', אהדורי אפתחא לא מיהדר". וצ"ב והא קא חזינן דמיהדר.

תשובה: אינם ת"ח.

שיטו

מת פטור מן הציצית

שאלה: "במותים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות". צ"ב ענין זה, דממילא מת הוא ואין יכול לזוז, וממה צריך לפוטרו.

תשובה: שא"צ להלבישו בציצית.

שיטז

האם משמעות תיבת "ומוראכם" היא יחיד או תרי

שאלה: "תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה וכו', שנאמר ומוראכם". משמע אפילו תינוק יחיד. וצ"ב דבהמשך הגמ' אמרו "אריה אבי תרי לא נפיל", וברש"י "כדכתיב ומוראכם תרי". משמע דמוראכם הוא תרי.

תשובה: חולדה אפילו אחד ואריה אתרי.

ובפעם אחרת ענה: לא על תינוק.

שיז

היאך האריה הכה את נח הצדיק

שאלה: "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה". וצ"ב, דאיתא במדרש שהאריה הכה את נח. ואיך היכהו, הרי היה צדיק תמים.

תשובה: נדמה לו כבהמה.

קנב.

שיח

מדוע הוה ליה לרב כהנא לידע הטעם שאיתנח רב

שאלה: "רב כהנא הוה פסיק סידרא קמיה דרב, כי מטא להאי קרא נגיד ואתנח. אמר: שמע מינה בטל ליה חמדיה דרב". צ"ב מה היה נפק"מ לרב כהנא זה.

תשובה: שלא יבלבלנו בזה.

ובפעם אחרת ענה: שידע איך להתנהג בזקנותו.³⁶³

קנב:

שיט

מדוע האמורא הביא פסוק רק לאחר שהביא סברות

שאלה: "א"ל והכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב". וצ"ע דהביא לו פסוק זה רק באחרונה, דהוה ליה להביאו ראשון דמן התורה הוא.

תשובה: חז"ל לא הקפידו ע"ז, ועי' תוס' מו"ק ה' א' ד"ה ר"פ גדולה מזו.³⁶⁴

363. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לראות טבעו של גדול".

364. ז"ל שם "רב פפא אמר סולו סולו - כל חד וחד נקיט מאי דהוה מסיק אדעתיה, ולא פליגי, אלא אורחיה דמלתא דכל חד מסיק אדעתיה מאי דלא מסיק חבריה אדעתיה".

קנג.

🕒 שכ

נתינת כיסו לנכרי בשבת

שאלה: רש"י ד"ה מ"ט, "והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת". וצ"ב דהא אין שליח לדבר עבירה.³⁶⁵

תשובה: יכול לעשותו בדרך היתר.³⁶⁶

🕒 שכא

האם תפילה משנה את המזל

שאלה: רש"י ד"ה ויש מזל לישראל, "שאין תפילה משנה את המזל". וצ"ב לפי זה אמאי מתפללים.

תשובה: לא על מזלות.

קנה:

🕒 שכב

עיקר מאכל דלועין הוא לבהמה

שאלה: רש"י ד"ה את הדלועין, "ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה, דמאכל אדם הם". וצ"ב דמאכל אדם אסור להאכיל לבהמה.

תשובה: עיקרו לבהמה.

🕒 שכג

בענין "אורח ארעא למישדא אומצא לכלבא"

שאלה: "ש"מ אורח ארעא למשדא אומצא לכלבא". וצ"ע וכי דרך ארץ זה, הא מקרא מלא דיבר הכתוב לכלב תשליכון אותו.

תשובה: מותר להשליכו.

365. יש לציין ש"א שלגבי גוי לא אמרינן אין שליח לדב"ע כמבואר במשל"מ פ"ה ממלוה ולוה הי"ב.

366. וצ"ב דאם אפשר בדרך היתר לא היה בזה איסור אמירה לנכרי כמבואר סי' רע"ו גבי טלטול נר.

קנו.

שכד

מדוע ריש לקיש בטש בגבלא דבי נשיא

שאלה: "לוי אשכחיה לגבלא דבי נשיא דקא גביל וכו', בטש ביה". וצ"ע דאע"ג דשרי להכות עוברי עבירה, הני מילי כשעושין במזיד והכא שוגג היה, ואיך בטש ביה.

תשובה: אחרת לא יבין.

שכה

הנולד בשבת ימות בשבת

שאלה: "האי מאן דבשבתא יהי, בשבתא ימות". וצ"ב הא קחזינן דלא מיית בשבת.

תשובה: נגזר שימות.³⁶⁷

קנו:

שיכו

האם כיפה התפורה מב' חתיכות בד חשיבא כב' כיסויים

שאלה: כתב המהרש"א דאימיה דרב נחמן בר יצחק הוסיפה לכסות ראשו בגלימא, כדי שיהיה לו כובד ראש ביותר, (ויש שהוכיחו מכאן שיש עניין בב' כסויים). האם כיפות הקטיפה המצויות כיום שיש בהם שתי שכבות ותפור מהצד, חשיב כסוי אחד או שתיים.

תשובה: שתיים.

שיכו

האם הגאון חזר בו ממש"כ שכיפה היא ממידת חסידות

שאלה: ראיתי בשם מרן שליט"א, במה שאומרים שהגר"א בא לחזו"א בחלום, ואמר לו שחוזר בו ממה שכתב בביאור הגר"א לגבי כיסוי הראש שזו רק מידת

367. כלומר שהגזירה היא שימות בשבת, אך מפני תפילותיו וזכויותיו מת ביום אחר.

חסידות. ואמר הרב שאינו מאמין לזה, וגם אם הדבר אכן היה, החזו"א לא היה מספר זאת. ולא הבנתי: אם זה היה למה לא לספר, כדי לידע את ההלכה.³⁶⁸

תשובה: שקר וכזב.

ובפעם אחרת ענה: אין פוסקין הלכה מחלומות.

מסכת עירובין

ב.

שכה

מהו לשון ימעט הנאמר לגבי מבוי

שאלה: "מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט". צ"ב, דלכאורה הוה ליה למימר קורה שהיא גבוהה מעשרים אמה ימעטנה, דהא על הקורה קאי ימעט, ולא על המבוי.

תשובה: ע"י מיעוט הקורה מתמעט המבוי דקורה אין תלויה באויר.

שכט

גדר אין מוקדם ומאוחר בתורה

שאלה: כתב רש"י (ד"ה ונתתי) "וכשנאמר מקרא זה כבר הוקם המשכן, שהרי בתורת כהנים נכתב, וכל אותו הספר באהל מועד נאמר, כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד". וצ"ב, הא אין מוקדם ומאוחר בתורה.

תשובה: זה רק כשיש סיבה.

ב:

של

קושיית הגרעק"א היא קושיית התוספות

שאלה: בגליון הש"ס בד"ה ובין לר"י לילפו מפתח שער החצר, הקשה שם קושיא, וצ"ע דקושיא זו כבר הקשו התוספות בזבחים דף ס' ע"א.

תשובה: למה לא שאלוהו כאן הא עירובין קודם לזבחים.

368. ע"י מעשה איש ח"ז עמוד קלה.

שלא

אין כבוד לבית המקדש שיראו כל העם את הכהנים בעבודתם

שאלה: רש"י ד"ה בגובהה, "כדי שלא יהיה כהן עומד עליו ועבודה בידו, וכל העם רואין אותו מבחוץ". וצ"ב, מדוע שלא יראו, הא עדיף שכן יראו ויבואו לידי יראת שמים. וכמ"ש בתוס' בב"ב, שלא לן אדם בירושלים ועבירה בידו, מתוך שהיו רואים כהנים בעבודתם.

תשובה: אינו כבוד ביהמ"ק.

ג.

שלב

ביאור שינוי לשון הגמ' בשני תירוצים

שאלה: "ואיבעית אימא לעולם רבי היא, ורוב אמות קאמר". צ"ב מדוע שינתה הגמרא מלעיל, שאמרה "איבעית אימא בארבע אמות, ורוב אמות קאמר", בלא להזכיר את שם האומר.

תשובה: אפילו רבי.

ובפעם אחרת ענה: כבר הזכיר פעם אחת.

ד.

שילג

דרשת חז"ל שהפסוק של שבעת המינים בא לשיעורים

שאלה: מובא בגמ' ששבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל באים ללמד על שיעורים. ו"ארץ זית" דרשה הגמ', ארץ שרוב שיעוריה כזיתים. ופרש"י "אכילת חלב ודם ונותר ופיגול וטמא ונבילה ובהמה טמאה, ובשר המת להאחיל, ומגע נבילות". וצ"ע מה הקשר בין ה"ארץ" לדרשה הנלמדת, ובשלמא אם היה כותב שיעור אכילת טבל וכדו', אבל כל הדוגמאות שכתב רש"י אינו תלוי בארץ שעליה דרשה הגמ' ארץ שרוב שיעוריה.

תשובה: התורה עיקרה בא"י.

ה.

שלד

סומא מהו שיטלטל במבוי למ"ד דקורה משום היכר

שאלה: למ"ד קורה משום היכר, האם מותר לסגי נהור לטלטל במבוי שיש בו קורה, או שנאמר מכיון דלא רואה הקורה, אסור לו לטלטל.

תשובה: מותר דלא פלוג רבנן.

ז.

שלה

עשיית ב' חומרות דסתרי אהדדי

שאלה: "אמר רב שיזבי, כי לא עבדינן כחומרי דבי תרי היכא דסתרי אהדדי, אבל היכא דלא סתרי אהדדי עבדינן". וצ"ב מה בכך דסתרי, הא אלו ואלו דברי אלוקים חיים.

תשובה: אבל אין אמת אלא אחד.

ובפעם אחרת ענה: תרתי דסתרי לא יתכן.

שלו

עשיית ב' קולות דלא סתרי אהדדי

שאלה: האם גם בב' קולי היכא דלא סתרי עבדינן, ואם לא מ"ט.

תשובה: למה לא.

ובפעם אחרת ענה: תלוי לפי הענין.

ז:

שלז

מדוע כפל רב יוסף ואמר לא ידענא

שאלה: "אמר ליה אנא לא ידענא, עובדא הוה בדורא דרעותא מבוי שכלה לרחבה

הוה, ואתא לקמיה דרב יהודה ולא אצרכיה ולא מידי. ואי קשיא משמיה דרב, תיהוי משמיה דשמואל, ולא קשיא מידי. צ"ע מה רצה לומר בזה, הא כבר אמר שאינו יודע, ומה חוזר בשנית.

תשובה: אמר מה שזכר.

ח.

שלח

מדוע עשה מרימר רשתות ולא לחי או קורה

שאלה: "מרימר פסיק לה לסורא באוזלי", ופרש"י, שעשה רשתות ומכמורות. צ"ב, מדוע עשה רשת, ולא לחי או קורה, כרגיל.

תשובה: קל יותר.

ובפעם אחרת ענה: לא היה לו.

ח:

שלט

בדברי רב כהנא שאמר "הואיל ושמעתתא דכהני היא"

שאלה: "אמר רב כהנא, הואיל ושמעתתא דכהני היא, אימא בה מילתא". וצ"ב, ממה נפשך אם יש לו מה לומר בנושא זה, שיאמר גם אם זה לא שמעתתא דכהני.

תשובה: השתדל לומר.

יא:

שמ

ביאור לשון הגמ' "ומתח זמורה מאילן לאילן"

שאלה: מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי יוחנן בן נורי ללמוד תורה, אעפ"י שבקי בהלכות כלאים, ומצאו שיושב בין האילנות ומתח זמורה מאילן לאילן, וא"ל רבי, אי גפנים כאן מהו לזרוע כאן. וצ"ב, בשביל מה היה צריך להמחיש לו ע"י שמתח לו זמורה, הא סגי לומר לו מה יהיה הדין אם מותח זמורה כך.

תשובה: רבי יוחנן בן נורי מתח. 369

ובפעם אחרת ענה: כדי שיראה ויבין.

🕒 **שמא** 🕒

מדוע רב ששת הורה לבטל את צורת הפתח

שאלה: "תנא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, צריכין ליגע או אין צריכין ליגע, רב נחמן אמר אין צריכין ליגע, ורב ששת אמר צריכין ליגע, אזל רב נחמן ועבד עובדא בי ריש גלותא כשמעתיה, אמר ליה רב ששת לשמעיה רב גדא זיל, שלוף שדינהו, אזל שלף שדינהו". וצ"ב, מדוע זרק אותם, הרי במקום זאת יכול היה להורידו על גביו.

תשובה: לפרסם ההלכה.

🕒 **שמב** 🕒

רב ששת עשה כפי מאי דס"ל וע"כ א"צ לשלם

שאלה: "א"ל אי משכחת להו לא תימא להו לבי ריש גלותא ולא מידי, מהא מתניתא דכיפה". וצ"ב, אם כן אמאי לא חזר בו, ועוד היה צריך לשלם על מה ששבר את צורת הפתח שעשו.

תשובה: כיוון דס"ל דהלכה כן א"צ לשלם.

🕒 **שמג** 🕒

מדוע לא הוזכר שם התלמיד שישב לפני ר' עקיבא

שאלה: "משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא". וצ"ב, מדוע לא הוזכר שמו של אותו תלמיד.

תשובה: לא היה חשוב.

369. כלומר לא שרבי יהושע מתח כדי לשאול לריב"נ אלא שזמורה זו היתה מתוחה לפני כן ע"י ריב"נ לצורכו ולא להמחיש.

🕒 **שמד** 🕒

מדוע הזכירה הגמ' את שם המקום שהיה שם תלמיד ר' אליעזר
שאלה: "מעשה ברבי אליעזר שהלך אצל רבי יוסי בן פרידא תלמידו לאובלין". וצ"ב,
 מה נפקא מינה היכן היה, שמזכיר שם עירו.
תשובה: ללמד שצריך לילך לתלמיד אפילו למרחוק.

🕒 **שמה** 🕒

מנין לרש"י דאיירי ברחבה
שאלה: ברש"י ד"ה עובדא בי ריש גלותא - "שהקיף להתיר רחבה לטלטל בה, ועשה
 בהן פתחים הרבה יותר מעשר, ועשה להן פיה, ולא נגעו לקנים של מטה".
 וצ"ב, מנא ליה דמיירי ברחבה, אולי מיירי שעשה צורת הפתח בפתח מבוי.
תשובה: בי ריש גלותא משמע בכל גבולו.

יג:

🕒 **שימו** 🕒

היאך התלמיד היה מטהר את השרץ בק"נ טעמים
שאלה: "תנא תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים
 טעמים". וצ"ב דהריטב"א כאן הביא, כי כשעלה משה למרום לקבל תורה,
 הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר. א"כ צ"ע איך היה
 לתלמיד ותיק מאה וחמשים טעמים לטהר, הא אפי' משה רבינו לא קיבל רק מ"ט.
תשובה: גם טעמים לא נכונים.³⁷⁰

🕒 **שימוז** 🕒

אלו ואלו דברי אלוקים חיים נאמר גם בטהור וטמא
שאלה: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים". בטהור וטמא איך אפשר לומר זה, דאי טהור
 לאו טמא הוא.
תשובה: לפעמים טהור ופעמים טמא.³⁷¹

370. וכ"כ בספר שדה יצחק למחר"י גויטע זצוק"ל, (הוצאת אהבת שלום).

371. יעויין בחידושי הריטב"א כאן, וז"ל: "שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהיו שניהם דברי אלהים
 חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותימצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר

שמה

האם גם בשיטות שונות מיהו פלוני או בזמן מסויים אומרים אלו ואלו דא"ח
שאלה: בספר "למכסה עתיק" פעמים שהרב שליט"א מביא כמה וכמה שיטות מיהו פלוני הנזכר בתורה, כגון: מיהו בלעם וכדו'. לכאורה צריך להבין מה שייך לומר בזה "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", הא אם זה פלוני - לאו אלמוני הוא. וכן צ"ב כנ"ל במחלוקת בזמנים שונים.
תשובה: כל א' כיון לשם שמים.

שמיט

על מי אומרים אלו ואלו דברי אלוקים חיים
שאלה: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים". האם אומרים דבר זה ג"כ על חידושי האחרונים, או רק על דברי תנאים ואמוראים.³⁷²
תשובה: על כל הראויים.

מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש. ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר, עכ"ל. ועי' בשו"ת זבחי צדק (חי"ד סי' כ"ו) שהשיב לשואלו בענין, ואחר שהביא דברי הריטב"א, הביא דברי החיד"א (בס' פתח עינים) שהביא את דברי רש"י בכתובות (נ"ז: וצינו בגלהש"ס להגרעק"א כאן) שכתב (בד"ה הא קיי"ל) בזה"ל: "אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר, כל אחד אמר הכי מסתבר טעמא, אין כאן שקר, כל חד וחד סברא דידיה קאמר וכו', ואיכא למימור אלו ואלו דא"ח הן, זמנין דשייך האי טעמא וזמנין דשייך האי טעמא, שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מעט", עכ"ל. וז"ל הים של שלמה (בהקדמה למס' חולין): "והמקובלים כתבו טעם לדבר, לפי שכל הנשמות היו בהר סיני, וקבלו דרך מ"ט צינורות, והם ז' פעמים ז' מזווקק שבעתיים, והם הקולות אשר שמעו וגם ראו, וכל ישראל ראו את הקולות, הן הדיעות המתחלקות בצינור, כל א' ראה דרך צינור שלו לפי השגתו, וקיבל כפי כח נשמתו העליונה לרוב עילוייה או פחותות זה רחוק מזה, עד שא' יגיע לטהור והב' יגיע לקצה האחרון וטמא, והג' לאמצעי רחוק מן הקצוות והכל אמת והבן זה", עכ"ל. ועי' בספר דף על הדף כאן, שהביא ביאור מהגאון החסיד רבי נתן לוברט זצ"ל, כיצד יתכן זאת. ואמר דאפשר להסביר זאת בדרך משל, חוטי החשמל מוליכים כח וזרם חשמלי, אם אכניס לתוך תקע חשמל חוט המחובר לתנור, יגרום כח החשמל לחום, ואילו אם אכניס לתקע חוט המחובר למקרר הרי אותו כח יפיץ קור. כשם שכח החשמל יכול להוציא שני ניגודים, כי הוא תלוי במה שמחברים אליו, "אותה שמש מלבינה את הכביסה, ומשחירה את הכובס". כמו"כ בתורה"ק ישנו כח אחד יחיד ומיוחד, אך תלוי מי הוא החכם שקיבל זאת. כל תנא ואמורא הושפע לפי העולם שאליו הוא השתייך. והוסיף לבאר זאת במשל הקרוב יותר אל השכל הפשוט, דאם נשאל לאדם העומד על הארץ, היכן הינך עומד? ישיב, בודאי על הרצפה. ואם נשאל לאדם העומד בחדר מלמטה, היכן עומד פלוני? ישיב: על התקרה. הרי שניהם ענו את האמת לאמיתה. אך לזה

זו.

שנ

נתן זרעים בקרקע על דעת שיגדלו ויהיו לחי

שאלה: לרבא דלחי העומד מאליו, לא מהני. מה הדין אם נתן זרעים בקרקע לשם כך, שיגדל שם עץ ויהיה לחי, האם מקרי עומד מאליו, כיון שהרי לא הוא המצמיח זה.

תשובה: לא.

יב.

שנא

בענין רשעים אפי' בפתח גיהנם אינם חוזרין בתשובה

שאלה: "רשעים אפילו על פתחו של גיהנם, אינם חוזרין בתשובה". האם זהו דווקא על פתחו של גיהנם אינם חוזרים, אבל בתוך הגיהנם חוזרים, או אף בתוכו אינם חוזרים.³⁷³

תשובה: בתוכו נשרפים.

שנב

האדם יכול לחזור בתשובה כל זמן שלא נקבר

שאלה: משמע ששייך לחזור בתשובה אפילו על פתחו של גיהנם, וצ"ע הא כיון שמת נעשה חופשי מן המצוות ולא מהני כבר חזרה בתשובה.

תשובה: כל זמן שלא נקבר מועיל.

שעומד למעלה זו רצפה. ולאדם העומד מלמטה זו תקרה. והאמת ששניהם צודקים כל אחד לפי המקום בו הוא נמצא. אותו הדבר בדברי רבוה"ק התנאים והאמוראים, כל אחד לפי בחינתו והמקום בו נמצא אמר את האמת לאמיתו. וע"ע תוס' ר"ה (כ"ז. ד"ה כמאן מצלינן).

372. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בספר אעלה בתמר בריסק עמ' נ"ג.

373. עיין להרמ"ע מפאנו (מאמר חיקור דין ח"ה פ"א) מה שביאר על מאמר חז"ל גיהנם כלה והם אינם כלים, ועיין במדרש אותיות דר' עקיבא (אות ז', עמ' נ"ה בנדמ"ח).

שאלה: שאלתי את מרן על מה שאמרו, דרשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, משמע ששייך חזרה בתשובה שם, וצ"ע הא כיון שמת נעשה חפשי מן המצוות ולא מהני כבר חזרה בתשובה, וענה "כל זמן שלא נקבר מועיל". וצ"ב איך יעשה אז תשובה, הא מת כבר.³⁷⁴

תשובה: הנשמה תעשה.

שיג

מה הנפק"מ שאביי ורבא היו משבחים את הפירות

שאלה: "אביי משתבח בפירי דמעבר ימינא, רבא משתבח בפירי דהרפניא". צ"ע מדוע היו משבחים אותם, ומאי נפק"מ לנו זה.

תשובה: להמשיל בתורה.

כב.

שיג

דרך פרנסת גוברין יהודאין אמיתיים

שאלה: "רב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב, אמרה ליה זביתהו, ינוקי דידך מאי אעביד להו, אמר לה מי שלימו קורמי באגמא". וצ"ב, הא התחייב לה בכתובתה לפרנס את בניה, כדרך גוברין יהודאין.

תשובה: כך גוברין יהודאין אמיתיים מפרנסין.

374. רבנו שליט"א לשיטתו כאשר השיבני במכתב אודות ברכת ברוך שחלק על חכם שנפטר ומוטל לפנינו, וכתב לי: "כל זמן שלא נקבר כאילו חי, ולכן כל זמן שהחכם עדיין לא נקבר אפשר לברך עליו ברכת ברוך שחלק, אבל אחרי שנקבר, כבר אינו נחשב לחי ואי אפשר לברך עליו ברוך שחלק, ומטעם זה גם אי אפשר לברך על חכם שנקבר, אף בשנה הראשונה לפטירתו, כגון שרואהו באופן שעברו ופתחו קברו וכדו'". ויש להביא קצת סעד לסברא זו ממה שמוצינו במו"ק (כז.) לרבי יהושע, והלכה כדבריו, שדין כפיית המטה ואבלות חלה רק משיסתום הגולל, הרי שכל זמן שלא נקבר דנים למת כאילו הוא חי, עוד יש להביא בזה ממה שאמרו בגמרא ביבמות שבא הכתוב למעט משמש משה, דסד"א הואיל לאחר מיתה האשה עדיין נקראת כלפי הבעל שארו לכן יתחייב עליה משום אשת איש, קמ"ל. ודברי הגמ' צ"ע דכיון שכבר מתה איזה הו"א יש שעדיין תחשב שארו לעניין חיוב עריות, אך לאור האמור ניחא דכיון שעדיין לא נקברה חשבינן ליה כאילו חי, אלא שלפי זה יש לומר שראוי היה לקבוע יום היארצייט לפי יום הקבורה ולא יום המיתה. [ויש עוד להוסיף בזה מ"ש בירושלמי (ע"ז רפ"ג) שהמת שומע קילוסו כמתוך חלום, וכל מה שאומרים עליו בפניו, יודע, עד שיסתם הגולל]. ויש אריכות וחלופת מכתבים גדולה בזה עם מרן שליט"א כנדפס בספר שו"ת איגרות יוסף ח"א. (הערת ח"א שליט"א).

כו.

🕒 **שנה** 🕒

פריה ורביה לא הוי מצוה שהזמן גרמא

שאלה: מבואר בגמ', דפריה ורביה הוי מצוות עשה שלא הזמן גרמא, וצ"ב מדוע נחשב מצוות עשה שאין הזמן גרמא, הא ביום הכיפורים אסור בתשמיש.³⁷⁵

תשובה: לחש"ו מותר.

כח:

🕒 **שנו** 🕒

מדוע שמואל לא חזר בו להורות כרב יהודה בברכת הצנון

שאלה: "א"ל שמואל לרב יהודה, שיננא כוותיך מיסתברא", (ודלא כוותי). וצ"ב, אם כן מדוע לא חזר בו.

תשובה: הרי מסיק ולא היא.

לב.

🕒 **שינו** 🕒

בטעם היתר חדש לרחוקים מחצות יום ט"ז בניסן

שאלה: "אמר רב ששת וכו', לאו משום חזקה של"ח עושה שליחותו"? וצ"ב, מאי ראיא איכא, הא יש לומר דכהנים זריזים.

תשובה: א"כ מאי קמ"ל.

375. עיין להגר"י ענגיל בספרו בית האוצר (מערכת א' כלל מ"ח, הובא בדף על הדף קידושין ל"ד). שהקשה כן. ותירץ, דחיסרון של יום אחד, אינו מעכב. והטעם בזה הוא, משום שכללות הפרטיים גם כן נחשב אחד, (על דרך שמוצינו במנין גימטריא, שאם חסר אחד מושלם על ידי הכולל), וכמו כן מצינו, במלקות שנאמר 'ארבעים יכנו', למרות שבפועל יש ל"ט מלקיות בלבד, והיינו משום שכללות הפרטיים נחשב לאחד. עוד מצינו, שבפרה אדומה שנאמר בה שצריכה להיות תמימה, ובכל זאת שער אחד אינו פוסל, והיינו משום שאחד אינו חשוב חיסרון.

לה.

שנח

מדוע לא הוזכר שמותיהם של חמשת הזקנים

שאלה: "אמר רבי יוסי, אבטולמוס העיד משום חמישה זקנים על ספק עירוב שכשר". וצ"ב, מדוע לא הזכיר את שמותיהם של חמשת הזקנים.

תשובה: מה נ"מ.

שאלה: שאלתי את מרן בעירובין לה. "אמר רבי יוסי, אבטולמוס העיד משום חמישה זקנים על ספק עירוב שכשר". וצ"ב, מדוע לא הזכיר את שמותיהם של חמשת הזקנים. וענה מרן "מה נפקא מינה". וצ"ב דנ"מ למירמי דידי' אדידי'.

תשובה: כנראה זקנים שאינם מוכרים.

לו.

שנט

חיי שרץ אינם נחשבים לחזקת חיים

שאלה: "התם תרי חזקי לקולא, והכא חדא חזקה לקולא". צ"ע, דהכא נמי ב' חזקי לקולא איכא. דאיכא נמי חזקת חיים של השרץ, ונימא דהשתא מיית.

תשובה: חיי שרץ אינן חשובין.

לז:

שס

ביאור לשון הגמ' "בר טביא"

שאלה: "ההוא בר טביא" וכו'. מדוע כתב "בר טביא", ולא טביא.

תשובה: קטן.

סב.

שסא

בהא דרב אחא בר יעקב יזיף ופרע

שאלה: "רב אחא בר יעקב יזיף ופרע", ופירש"י "שהיה פורע קביעות עיתו בלילה". ויש להבין איך פורע את קביעות עיתו דיום בלילה, הא אם היה לו זמן

ללמוד בלילה חייב לעסוק אז בתורה מבלי קשר למה שלא למד לפני כן, דכל זמן שאדם פנוי חייב בת"ת.

תשובה: החובות של היום.³⁷⁶

צח.

שסב

זריקת כתבי הקודש

שאלה: "ודילמא זריק להו מזרק, דאמר רבי יוחנן מודה בן עזאי בזורק, אמר רב אחא בר אהבה זאת אומרת אין מזרקין כתבי הקודש". וצ"ע, וכי בלי זה לא ידוע ופשוט שאסור לזרוק כתבי הקודש.

תשובה: למה פשוט אולי לצורך מותר.

מסכת פסחים

ב.

שסג

ברכת בורא מאורי האש על הכוכבים

שאלה: "וקמ"ל דאור דכוכבים מקרי אור, נפקא מינה לנודר מן האור". צ"ב אמאי לא אמר נפקא מינה, שאפשר לברך על אור דכוכבים בורא מאורי האש, וכמ"ש הטור בהלכות הבדלה.

תשובה: קי"ל שא"א.

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: "וקמ"ל דאור דכוכבים מקרי אור, נפקא מינה לנודר מן האור". צ"ב אמאי לא אמר נפקא מינה למ"ד שאפשר לברך על אור דכוכבים בורא מאורי האש וכמ"ש בטור הלכות הבדלה.

תשובה: חדא נקט.

376. כוונתו שבאמת היה לומד גם אם לא היה לוח, אך כאן השלים החובות מה שהיה רגיל ללמוד מידי יום.

שסד

הטעם לבדיקת החמץ לשיטת רש"י

שאלה: כתב רש"י בד"ה בודקין, "כדי שלא יעבור על בל יראה ובל ימצא". וצ"ב, איך משכחת ליה שיעבור, הרי אם החמץ מוצנע (שעל זה קאי הבדיקה בחורין ובסדקין), כתב רש"י לקמן (כ"א) שבמוצנע לא עובר. ואם כן, מדוע צריך לבדוק בחורים ובסדקים, הרי לא עובר שם על בל יראה ובל ימצא.

תשובה: אם רוצה בו.

שסה

לשיטת התוס' מדוע לא תיקנו ברכה על בדיקת פרי מתולעים

שאלה: תוד"ה אור, "שלא יבוא לאוכלו", היינו דכל בדיקת חמץ זהו להינצל מאכילת איסור, ותיקנו על זה ברכה (לקמן ז'). וצ"ע לדברי התוס' אם כן אמאי לא תיקנו ברכה, כשבדק פרי וכיוצא בזה מתולעים.

תשובה: כיון שאסור כל השנה לא יבא לאכלו.

ג:

שסו

ביאור השינוי בלשון רש"י בין נותנים לי להלעיטוני

שאלה: רש"י ד"ה מי קא ספו, "כלום נותנין", ובד"ה שאחריו כתב, "ספו לי הלעיטוני", ואח"כ בד"ה ר"י כתב, "שאינ אתם נותנים לי". מה פשר השינוי.

תשובה: ספו זה הלעיטוני אבל הכוונה תנו לי.

שסז

הטעם שהרגו את הגוי הוא משום איסור גזל

שאלה: "בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו". מאיזה דין הרגוהו, דלכאורה אין זה משבע מצוות בני נח.

תשובה: משום גזל.³⁷⁷

377. וכ"כ במנחת חינוך (מצוה קכ"ז אות כ"א), וז"ל: "די"ל דקטלוהו משום דקעבר על גזל, דקדשים קלים לאחר שחיטה הוי ממוון גבוה, ובעלים משולחן גבוה קא זכו, וזה רק בישראל, אבל בגוי לא שייך זה, וא"כ הגוי שאכל פסחים עבר על גזל מגבוה וחייב מיתה, וע"כ שפיר קטלוהו", ע"ש. וכע"ז

כתב הגאון ר"י זוסמנוביץ ז"ל בקובץ כרם שלמה (שנה י"ב קונט' ו' עמ' ל'): "והייתי רוצה לומר דלכך דנוהו במיתה, דהרי באמת אף ישראל שמותר בקדשים קלים, אינו אלא משולחן גבוה קא זכו, ומשום זה הרי בקדשי קדשים גופא נמי יש מחלוקת אי ממון בעלים הוא בכמה דוכתי בש"ס, ולפי"ז לעכו"ם דלא מצינו שזיכתה להם תורה בקדשי קדשים, הרי שוב נשאר ממון גבוה, והוה באכילה זו גוזל את גבוה, ובן נח מצוה על הגזל, ואזהרתו זו היא מיתתו וכמבואר בסנהדרין דף נ"ו, ולכן הוה באכילה זו גזלן, ולזה הרגו להאי ארמאה דקאכיל פסחים בירושלים". וכע"ז כתב בקובץ שעורים (כאן אות ל"א) באופן אחר קצת, וז"ל: "נראה הטעם משום גזל, דמינויו של הגוי על הפסח היא ע"י טעות, ואכל את מה שאינו שלו". ובספר אבן ישראל להגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל תמה על דברי הקובץ שעורים וכתב: "ודבריו צ"ע כיון דהתמנה על הפסח, הוא קונה חלקו בכסף בקרבן הפסח כדתנן בשבת (קמ"ח:), וכן ערב פסח שחל להיות בשבת מניח טליו אצלו ונוטל את פסחו. איך נימא זה דנקרא גזל, משום דאילו ידעו מיהו לא היו ממנין אותו, דהרי עכ"פ נתמנה בכסף. הכי נימא דעכו"ם שמכר חפץ ונמצא בו מום יתחייב מיתה עבור גזילה". ועי' שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קצ"ד) שהקשה ג"כ כיוצ"ב, וז"ל: "והנה בהאי תי' שאמר כ"ג מטעם גזל, לכאורה צ"ע שהרי רש"י שם בד"ה ר' יהודה ב"ב כתב וז"ל: קאמר לי שאין אתם נותנים לי חלק יפה אלא מן הכחוש, ואני נתתי דמים כמו כן ע"ש. והרי שפי' רש"י ז"ל דהאי ארמאה נתן דמים כמוהם, וא"כ ודאי א"א לפרש משום גזל עכ"פ לפי שיטת רש"י ז"ל, וע"ש מה שפירש". ובשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' ק"ג) תירץ עפ"י מש"כ תוס' ב"מ ע', דגוים מצווים על איסור אונאה, כמו שהם מצווים על הגזל, ואזהרתן זו מיתתן, ולכן קטלוהו. ובשו"ת יהודה יעלה להגאון מהר"י אסאד ז"ל (ח"א א"ח סי' נ"ה אות ו') תירץ, על פי מה דאיתא בחולין ל"ג, דגוי אסור לאכול בני מעים, דלגבי ידידה לא הועיל השחיטה והוי כאבר מן החי, וכיון דאת הקרבן פסח צלו שלם, על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו, נמצא שהיה בו טעם כעיקר של הבני מעים, והביא משו"ת חתם סופר (י"ד סי' י"ט) דגם בגוי טעם כעיקר אסור, ולכן הרגוהו משום שאכל אבר מן החי. והנצי"ב במרומי שדה כאן כתב לתרץ, דנכרי זה נהרג משום שנכנס לעזרה בטומאת גוי, וכשם שמצינו בגמרא (סנהדרין פ"א:): "כהן ששימש בטומאה, אין מביאין אותו לבית דין, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו ומפציעין את מוחו בגזירין". וכיוצ"ב כתב בספר מעיל שמואל להגאון הירושלמי רבי שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל, וז"ל: "ונראה הטעם דקטלוהו, משום דנכנס לעזרה בשעת הקרבת הפסח, דהנה תנן במס' כלים (פ"א מ"ח) החיל מקודש ממנו שאין נכרי וטמא מות נכנסים לשם, והנה אינו מבואר שם מה היה דינו של נכרי שעבר ונכנס לפניו ממחיצתו. אולם בחבורות אבני זכרון (לר' פינחס גראיבסקי, אות תשכ"ח) מביא דבר מעניין, וז"ל: "ה"ר נתן זלמן הלוי ספיר ז"ל יליד ירושלים, בנו של בעל אבן ספיר מספר לנו בלבנון שנה שמינית תרל"ב: זה לא כביר חפרו הבונים בהר הבית, וימצאו אבן אחת גדולה ג' על ג' אמות, ועליה חקוק בכתב ולשון יוונית העתיקה: "מפה והלאה לא תדרוך כף רגל איש נכרי, ואשר לא ישמע אל הפקודה הזאת, עונו ישא ודמו בראשו". ושם באבני זכרון מודפסת תמונת האבן העתיקה הזאת, שחקוק בה הכתב הנזכר. עוד מביא שם, כי בדברי יוסף הכהן מבואר, כי הורדוס צוה לחקוק את האזהרה הזאת על האבן. ועכ"פ יוצא לנו מזה, דנכרי שהיה נכנס לפניו ממחיצתו היו הורגין אותו, וכן הרגו להווא ארמאה שנכנס בעזרה בשעת הקרבת הפסח. ועדיין יש לשאול הלא נכרי לא נצטווה על קדושת המקדש, ולמה היו הורגין לנכרי הנכנס לפניו ממחיצתו, וי"ל היות דהורדוס צוה לחקוק אזהרה זו יתכן שגם מחוק המלכות הוזהרו מגשת אל הקודש, והחוק הוא שקבע להם עונש מוות. עוד י"ל, דמדון שמירת המקדש מוטל על הכהנים למנוע איש נכרי מלבוא אל מקדש ה', דאין זה כבוד הבית שערל נכרי ידרוך שם, וכדי שייראו קבעו והזהירו בעונש מוות לנכרי שיבוא אל הקדש, ע"ש עוד. ועי' צל"ח כאן מש"כ בזה.

שסח

וכל ערל לא יאכל בו איירי ביהודי וכ"ש גוי

שאלה: "ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו, וכל ערל לא יאכל בו". אמאי הביאו פסוק "וכל ערל" הא פסוק זה מדבר ביהודי שמתו אחיו מחמת מילה.

תשובה: כ"ש גוי.

ה:

שסט

מפרר וזורה לרוח הוא בכלל השלכה לים

שאלה: רש"י ד"ה ש"מ "יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים". אמאי לא כתב נמי מפרר וזורה לרוח.

תשובה: הוא בכלל.

שע

הבנת הגמ' בהו"א דהטמנת חמץ בביתו הוא בכלל תשביתו

שאלה: "יכול יטמין". תימה, מה סלקא דעתך דיטמין, הא חוץ מבל ימצא איכא עשה דתשביתו.

תשובה: הו"א דהטמנה ג"כ נקרא השבתה מביתו.

ו:

שעא

האם יש לאדם בעלות על אש

שאלה: "שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו". אם נאמר שאין בעלות על אש, אמאי לא נמנה אש כאחד מן הדברים שאינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו.

תשובה: יש בעלות.

שאלה: הרב כתב לי, שיש בעלות על אש. וצ"ע מביצה (ל"ו). דשרי להדליק אש מהקדש, וכן אין מיקרי שלו לענין תחומין, משמע שאין בעלות על אש.

תשובה: לענין נזיקין.

ח.

שעב

רבא נצרך ללמוד מפסוק מפני שיש אבוקה קטנה

שאלה: "ואבוקה לא, ואמר רבא מאי דכתיב ונוגה כאור תהיה". והיינו שמביא ראיה מפסוק שאבוקה יותר גדולה באורה מנר. וצ"ב, מה צריך לזה ראיה מפסוק, הא דבר הנראה לעין הוא במציאות.

תשובה: יש אבוקה קטנה.

שעג

חייב בדיקת חמץ תחת המטה גבוהה משום דס"ל דאין האוכל נאסר שם

שאלה: "הא דמידליא", וכתב רש"י "שגבוהה הרבה ויש אויר תחתיה הרבה נוחה תשמישתה". וצ"ע דאסור להניח אוכלין תחת המיטה, כמבואר בפסחים קיב. ואם כן פשיטא שלא השתמש באוכל תחת מיטה זו אע"ג דגבוהה.

תשובה: ס"ל שאינו נאסר.

ז.

שעד

חמץ הנמצא בחור החולדה אינו נחשב כמבוער

שאלה: "אין חוששין שמא גררה חולדה". ואם ראו, חוששין שהכניסה לחור. וצ"ב, אמאי לא אמרינן שכיון שהכניסה בחור שלה, הרי זה כמבוער.

תשובה: אפשר להוציא.

שעה

מדורות העכו"ם נקראים טמאים עד הבדיקה

שאלה: "מדורות העכו"ם טמאים, וכמה ישהה במדור ויהיה המדור צריך בדיקה". לכאורה היה צ"ל וכמה ישהה במדור ויהיה המדור "טמא", כדתנן ברישא

מדורות העכו"ם טמאים.

תשובה: טומאתו עד שיבדוק.

שעו

ישראל אינו נכנס סתם לבית גוי

שאלה: רש"י בד"ה וכמה ישהה, "לכשיצא העכו"ם וירצה ישראל לדור שם". וצ"ב מדוע צריך שהעכו"ם יצא, והישראל ידור שם, ולא סגי בכניסה סתם.

תשובה: למה שיכנס לבית גוי סתם.

ז:

שעז

ב' טעמים לכך שאין חוששים לחולדה

שאלה: רש"י בד"ה בשלשה עשר, "רישא דקתני אין חוששין בבודק בי"ג", והטעם שאין חוששין "שמצוי פת הרבה לחולדה בתוך הבתים, ואינה חוששת לשייר". וצע"ג דהטעם מבואר במשנה דהפטור הוא משום דאין לדבר סוף, ולא מפני שמצוי פת הרבה ואין חוששת לשייר, ומדוע חידש רש"י טעם אחר.

תשובה: צריך שני הטעמים.

שעה

מיקום ט' החנויות שמוכרות בשר

שאלה: "ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה". היכן מפוזרין הט' חנויות, האם הם דוקא ברחוב א' או בכל העיר.

תשובה: אין נ"מ.

יב:

שעט

מה נפק"מ בשעת מאכלם של לודים וליסטים

שאלה: "שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל ליסטיין". מאי נפקא מינה לדידן מתי אוכלין הלודים והליסטיין.

תשובה: שלא ללמוד מהם.

יג.

שפ

אסור לגבאי צדקה לפרוט לעצמו גם בתוך ביתו

שאלה: "גבאי צדקה וכו', ואין פורטין לעצמן וכו', משום שנאמר והייתם נקיים". מה הדין אם פורטין לעצמם בביתם כשאין איש רואה אותם כלל, האם מותר. **תשובה:** לא פלוג רבנן.

שפא

הטעם שאין אליהו בא בערבי שבתות

שאלה: "כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בעש"ק וכו', מפני הטורח". משמע מהלשון דלטובת ולתקנת עם ישראל מובטח להן כך. ולכאורה צ"ע הא ודאי מעדיפים שיבוא אם צריך לבוא בעש"ק, והעיקר להיגאל מהגלות. **תשובה:** א"צ לבטל הכנות לשבת. ובפעם אחרת ענה: יכול לגרום חילול שבת ח"ו.

כג.

שפב

קיום מצות תשבתו לדעת ר' יוסי הגלילי

שאלה: לפי רבי יוסי הגלילי, שמותר ליהנות מחמץ בפסח, אם כן - כיצד יקיים מצות "תשבתו", הא מותר להשהותו ולהנות ממנו. **תשובה:** תשבתו עד אחר פסח. ובפעם אחרת ענה: תשבתו מאכילה [שלא יהיה ראוי לאכילה].

כד:

שפג

האוכל חסה עם תולעים חיים אם עובר איסור דאורייתא

שאלה: "כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן, כגון אוכל חלב חי". האוכל ירק שיש בו תולעים כגון חסה וכדומה, האם עבר איסור דאורייתא, או דילמא מקרי שלא כדרך אכילתו שהרי התולעים שם חיים. **תשובה:** עבר איסור דאורייתא כיון שאוכלן יחד עם האוכל.

כה.

שפד

ההורג את חבירו דרך מתעסק

שאלה: "בכל מתרפאין חוץ מע"ז ושפיכות דמים" וכו'. ונסתפקנו אם הורג חבירו במתעסק כדי שלא יהרגו אותו, אם מותר או גם כן בזה אומרים יהרג ולא יעבור, וכגון שראובן יודע בבירור שהגוי יהרוג את שמעון אם שמעון לא יהרוג את לוי, והולך ראובן ומסדר הענין ששמעון יהרוג את לוי במתעסק, האם מותר או גם כן בזה יש יהרג ולא יעבור, דלכאורה מתעסק אינו אביזריהו דאינו לאו ולא איסור דרבנן.

תשובה: חלילה וחס.

כה:

שפה

האם לוט היה קרקע עולם

שאלה: תוד"ה אף, "פי' הבועל אבל היא תבעל ולא תיהרג דקרקע עולם היא אבל בבועל לא שייך קרקע עולם דאין קישוי אלא לדעת". וצ"ע מלוט ובנותיו שהיה קרקע עולם דהא לא ידע כלום.

תשובה: בקומה הרגיש ונפק"מ דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי.³⁷⁸

ובפעם אחרת ענה: בן אחות אברהם יש לו להזהר יותר.³⁷⁹

כו.

שפו

רבן יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל

שאלה: "רבן יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של היכל, והא הכא דלא אפשר ומיכוין". וצ"ב מי אמר שרבן יוחנן בן זכאי כיון להנות, שמא שם היה מקומו ולא היה מקום אחר לזה.

תשובה: למה חז"ל סיפרו זה.

³⁷⁸. עי' נזיר כ"ג. והוריות י'.

³⁷⁹. נראה כוונתו, דכיון שהיה לו להזהר ולא נזהר חשיב לדעת.

שפז

ההפרש בין ריח למראה וקול

שאלה: שם: רש"י ד"ה וריח, "יש בו ממש בסממנין". וצ"ע הא גם כן לפי זה במראה איכא ממש, דהיכל יש בו ממש. וכן בקול דכלי שיר.

תשובה: הריח הוא מהסממנים עצמן כמו אכילה.

כו:

שפה

אמאי ציבור לא נדחה לפסח שני

שאלה: "אימא איש נדחה לפסח שני, ציבור לית להו תקנתא". וצ"ע דציבור תמיד מעלתם יותר מן היחיד בכל מקום, ולמה יגרעו מן מצות קרבן פסח.

תשובה: משום שאין להם תקנה.

כו.

שפט

איך סבר שמואל לשנות הברייטא איפכא

שאלה: "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: תנור שהסיקו בקליפי ערלה, או בקשין של כלאי הכרם, חדש - יותץ, ישן - יוצן. אפה בו את הפת, רבי אומר: הפת מותרת, וחכמים אומרים: הפת אסורה. והתניא איפכא! - שמואל איפכא תני. ואיבעית אימא: בעלמא קסבר שמואל הלכה כרבי מחבירו, ולא מחביריו, ובהא - אפילו מחביריו. וסבר: אתנייה איפכא, כי היכי דניקום רבנן לאיסורא". וצ"ע מה ההיתר לומר דבר שאינו אמת.

תשובה: קים ליה דמסתמא רבנן חזרו בהן.

כח.

שיצ

האם מותר לאכול אחרי פסח חמץ שנפל עליו מפולת

שאלה: "לרבי יהודה בין לפני זמנו בין אחר זמנו, עובר בלאו". מה הדין בחמץ שנפל עליו מפולת לרבי יהודה, האם שרי בהנאה אחר הפסח, דהרי הוא כמבוער.

תשובה: מותר.

כח:

שצא

מדוע נקט ר' יוסי בלשון הוה על פסח מצרים

שאלה: "רבי יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים, שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד".
לכאורה הול"ל שאין חימוצו נהג, בלשון עבר.³⁸⁰

תשובה: בזמנו.

שצב

בירור דעת ר' שמעון באיסור אכילת חמץ

שאלה: בתוספות ד"ה רבי שמעון כתבו, דגם כן לרבי שמעון אסור משש שעות באכילה מדאורייתא, דכתיב "תשביתו". וצ"ע דבגמרא כתוב להדיא, רבי שמעון אומר חמץ לפני זמנו אינו עובר עליו **בלא כלום**, משמע להדיא דאין שום איסור.

תשובה: אין עובר בלאו.

לא.

שיצג

כשאומר אין לי הכוונה אין לי בשבילך

שאלה: ברש"י ד"ה אי פקח, "זה שמעון יטעון ויאמר להם אין לי מעות לפרוע לכם, אלא קרקע". וצ"ב איך שרי ליה לשקר.

תשובה: כוונתו אין לי בשבילך.

380. והגאון ר' יעקב שיף שליט"א, חתן הגרי"ז מבריסק, תירץ לי שיש הלכה "פסח מצרים נוהג יום אחד". וכך למדו האבות, וכך אמר ה' למשה בסיני, ואין זה סיפור הסטורי שנכתוב שפסח מצרים נהג יום אחד, אלא זוהי תורה ולומדים אותה כפי שקיבלנו. ודפח"ח. ואפשר שזוהי ג"כ כוונת מרן.

לג.

שצד

מתעסק בסיכת שמן הקדש

שאלה: "תאמר במעילה שאם הושיט ידו וכו', וסך ידו בשמן של הקדש שמעל".
וצ"ע דבאופן זה חייב לאו דוקא בקודש, דהא נהנה בסיכה זו, והוי כמתעסק
בחלבים ועריות שחייב שכן נהנה.

תשובה: אין מוכרח שנהנה.

לד:

שצה

השקת הרבה מים במקוה קטן

שאלה: כתב רש"י בד"ה מי החג, דהשקה מועלת מפני שהמים בטלי למקוה. וצ"ב
אם זה מדין ביטול, א"כ מדוע במשיק רוב מים במקוה קטן מהני, הא שם
לא שייך לכאורה דין ביטול כשהרוב מים טמאים.

תשובה: אין הולכין בזה אחר הרוב.³⁸¹

לו.

שיצו

מדוע הקדים רש"י את ההלל להגדה

שאלה: רש"י ד"ה שעונין עליו, "שגומרין עליו את ההלל, ואומרים עליו הגדה". וצ"ע
דהגדה אומרים קודם הלל, ולמה היפך הסדר.

תשובה: הלל מצוה תדירה.

381. כוונת הרב דאין זה מדין ביטול ברוב, אלא ביטול להיות כמותו וכל שבתלוש אם הוא רוב מחובר
למים המחוברים חשיב הכל כמחובר ופקע טומאה. (הערת ח"א).

למ.

ש"צ

הרזיפו הוא מרור

שאלה: "ואימא הרזיפו", ופירש"י "דאינו פרי מאכל". וצ"ע אם כן מה ההו"א שיהיה מרור, הא מברכין על אכילת מרור והוא אינו פרי מאכל.

תשובה: אם התורה ציותה לאכול הוי מאכל.

מח.

ש"צ

עשיית עיסה יותר משיעור חלה

שאלה: "קבא מלוגנאה לפיסחא וכן לחלה", ובע"ב משמע שיעשה לא פחות מזה, כדי לא להפסיד הפרשת חלה, ואם כן יוצא שצריך לעשות לא פחות ולא יותר. וצ"ע, איך יעשה דאי אפשר לצמצם.

תשובה: יותר מותר.

ממ.

ש"צ

נישואי כהן לישראלית

שאלה: "בת כהן לישראל עם הארץ, אין זיווגן עולה יפה וכו', או אלמנה וכו', דלא ניחא לזרעו של אהרן בעם הארץ". וצ"ע למה לא אמרה הגמ' גם דכהן לא ישא ישראלית ואין זיווגן עולה יפה.³⁸²

תשובה: אולי היא בת ת"ח גדול ממנו.

382. עיין יבמות פב: רד"ה מאי פשרה דכתב דק"ל כהן כל זמן שמוצא לישא בת כהן לא ישא בת ישראלית דאמר בפסחים וכו' וכ"כ הריטב"א וע"ש בערוך לנר, ועיי' שו"ת סבא קדישא ח"ב אהע"ז סי' י"א וי"ב שהאריך בזה. (הערות ח"א).

מז:

ת

ביאור לשון תלמידיו של ר' עקיבא "אמור ככלב"

שאלה: "אמרו לו תלמידיו אמור ככלב", לשון "אמור" משמע עכשיו, ולכאורה היו צריכים לומר לו היית אומר ככלב, לשון עבר.

תשובה: למה תאמר כך אמור כך.

נא.

תא

איך אמר אביי על תלמידי חכמים "שווינכו ככותאי"

שאלה: "שווינכו ככותאי". וצ"ב, איך השווה ת"ח אלו ככותאי.

תשובה: זה מליצה אבל הוא ה' סבור שהדין ככה.

נג:

תב

מה הנפק"מ במעשיו של תודוס איש רומי

שאלה: "איבעיא להו תודוס איש רומי גברא רבה הוה, או בעל אגרופין". מאי נפק"מ לדין מה הוא היה.

תשובה: נ"מ אם צריך למחות לבעל אגרופין.

תג

ברכה על נר ששבת במוצאי יום כיפור

שאלה: רש"י ד"ה הדר, "הואיל ודבר חדש הוא, שנאסר בו כל היום ועכשיו נהנה ממנו". וצ"ע דהא נהנה מאורו גם כן ביום כיפור כגון בקריאה.

תשובה: נאסר בהשתמשות בו.³⁸³

383. אולי כוונתו דכיון דעיקר תשמישו הוא לבישול, נאסר בו.

נד:

🕒 תד 🕒

מדוע חשב יעקב שיוסף מת

שאלה: "גזירה על המת שישתכח". לפי זה אמאי חשב יעקב שיוסף מת.
תשובה: לכן לא האמין להם, כדאי' במדרש במס' סופרים פכ"א.

נו:

🕒 תה 🕒

בענין שריפת עצמות הפסח

שאלה: בהלכות קרבן פסח: "לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר, כדי שלא יבוא לידי תקלה". וצ"ב, ממ"נ אם יש על העצם כזית בשר אסור להותירו, וזהו לאו ד"לא תותירו". ואם אין על העצם כזית בשר ליכא תקלה, דהאיסור בשבירה הוא דווקא אם איכא כזית בשר.
תשובה: מספק חוששין שלא יבא לידי לאו.

נמ.

🕒 תו 🕒

האם "בבוקר בבוקר" הוי מיעוט אחר מיעוט

שאלה: "אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטורת, שנאמר בה בבוקר בבוקר". וצ"ע אם כן זהו מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

תשובה: בבוקר אינו מיעוט.

ובפעם אחרת ענה: נאמר לעכב.

סג.

🕒 תז 🕒

האם לדעת רש"י יש איסור ב"י וב"י מו' שעות ולמעלה

שאלה: רש"י ד"ה חייב, "וחייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא". וברישא לא כתב כן, דשם מיירי בערב הפסח, וכאן בפסח עצמו. משמע

דס"ל דליכא ב"י וב"י, משש שעות ולמעלה. וצ"ע מלעיל (ד'. ד"ה בין לר"מ בין לר"י), וכן בב"ק (כ"ט: ד"ה משש), ששם כתב להדיא דאיכא לאו דב"י וב"י משש שעות ולמעלה.

תשובה: אולי מדרבנן.

סד:

תה

יש שבותים שאסורים בבית המקדש

שאלה: "י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו" וכו', ופירש"י (כאן ובשבת קכ"ד.) משום שהמקלות מוקצה. וצ"ע דאין שבות במקדש.

תשובה: עי' תוס' ערובין ק"ב ב' ד"ה והעליון.³⁸⁴

תט

מה כוונת ר' יהודה שעקביא לא נתנדה

שאלה: "אמר ר' יהודה ח"ו שעקביא נתנדה" וכו'. האם ס"ל שלא אמר דוגמא השקוה, או דס"ל דזהו לא זלזול.

תשובה: אם עקביא אמר בודאי אינו זלזול.

סה.

תי

כת אמצעית אינה נקראת עצלנית

שאלה: "תנא היא נקראית כת עצלנית", ופירש"י דעל האחרונה קאי. לכאורה גם כן אמצעית מקרי עצלנית, כיון שלא היתה ראשונה.

תשובה: לא כל א' יכול להיות ראשון ואי"ז עצלות.

384. וז"ל "דשבות גדולה כזה לא התירו במקדש".

ת"א

שבות במקדש שלא לצורך עבודה

שאלה: הא דאין שבות במקדש, האם זהו דוקא אם עושה זאת לצורך עבודה, או דשרי אפילו שלא לצורך עבודה.

תשובה: אפי' שלא לצורך.

סה:

ת"ב

אין שחיטת הפסח אלא ביום ובי"ד

שאלה: רש"י ד"ה שחיטתו, "אי אפשר אלא ביום, דכתיב ביום צוותו להקריב את קרבניהם, ביום ולא בלילה". וצ"ע, תיפוק ליה דכתיב בקרא להדיא ארבעה עשר, ואם יעשנו בלילה זה יהיה חמשה עשר, ואם מפני דכתיב נמי בקרא "בערב", אם כן ביום צוותו נמי ידחה.

תשובה: יתכן בליל י"ד.³⁸⁵

ת"ג

ביאור דברי רב עיליש "טייעות"

שאלה: "אמור רב עיליש טייעות". צ"ב מאי קמ"ל, ואולי חולק וס"ל שלא לעשות כמו גויים ישמעאלים.

תשובה: הוא מפרש איך זה.

סו.

ת"ד

האם הקריבו קרבן פסח לאחר שפרך להם את הקל וחומר

שאלה: "א"ל ק"ו פריכא הוא", וגזירה שווה ליכא להו. האם לפי זה בסוף לא עשו פסח.

תשובה: אחר ששמעו מהלל עשו.

385. זה פלא, דזמן השחיטה הוא אחר חצות ב"ד ואפי' לבן בתירא אינו אלא מהבוקר ולא בליל י"ד. (הערת ח"א). דבליל י"ד א"א לשחוט דהא כתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי קאמור קרא.

סח:

תטו

ביאור דברי הגמ' "ותלי וקאי בעיברא דדשא"

שאלה: "ותלי וקאי בעיברא דדשא". מה עניינו למקום זה, לומר שם מה שאמר.

תשובה: נשען שיוכל לעמוד ולא יפול.

ע:

תטז

האם מי שרחוק מירושלים פטור מקרבן פסח

שאלה: רש"י ד"ה וישב לו בדרום, "רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח". וקשה דתוס' לעיל (ג': ד"ה מאליה) כתבו שנציבין חו"ל, משמע

שדוקא חו"ל פטור ולא מי שרחוק מירושלים.

תשובה: ה"ה מי שרחוק.

עד.

תיז

צליית קרבן פסח על שיפוד ברזל

שאלה: "לא על השפוד של ברזל", ופסול. מה הדין בשפוד ברזל שמחופה בעץ, האם גם כן זה פסול.

תשובה: אי אפשר לצלות על מחופה עץ כי זה ישרף.

עה.

תיח

ביאור לשון רבי "אומר אני"

שאלה: "רבי אומר אומר אני". צ"ב מה הלשון הזה, שנראה ח"ו כיוהרא, וביחוד שמצינו (סוטה מ"ט:): משמת רבי בטלה ענווה.

תשובה: משום שרבי סידר המשנה והברייתא אמר כן. 386

❧ תיט ❧

בדין חתכו ונתנו ע"ג גחלים

שאלה: "חתכו ונתנו ע"ג גחלים, רבי אומר אומר אני שזה צלי אש". משמע קצת מתחילת לשונו, שזה דוקא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך אש ממש, האם זה נכון.

386. יעוין בספר בית האוצר להגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל (מערכת א' - ו' כלל ל"ג), וז"ל: "כן היה דרכו של רבי לומר דבריו בלשון 'אומר אני', והנה הבנת ענין הלשון 'אומר אני' שהיה שגור על לשונו של רבי, נראה שהוא דרך ענוה [עי' סוטה (מ"ט). משמת רבי בטלה ענוה כו'. ובהוריות (י"ד). אמר רבא אפי' רבי דענוותנא הוא תני אמרו משום ר"מ כו'. ובגיטין (נ"ט). שאני מנינא דבי רבי דכולהו מוניניהו מן הצד הו' מתחילין, ובתוס' משום ענוה שלא להראות עצמו גדול הי' עושה כן, עכ"ל]. והכוונה שאיננו אומר את הדין והדבר דרך החלט, רק אומר אותו בייחוס אל עצמו, שלו נראה כך, וכדרך שרגילין היום לכתוב מליצת "נלענ"ד", כן הוא ג"כ מעין ענין זה הלשון אומר אני, ולדמיון הך דקידושין (ט:). רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה כו', הכוונה שאיננו אומר סתם את הדין הראשון בסקילה והשני בחנק דרך החלט, רק "אומר אני" היינו שאני נראה לי כך, אבל אינני מחליט שכן הוא". וכותב עוד הגר"י ענגיל ז"ל (שם): "והנה כמו שלא נמצא שיגרות לשון 'אומר אני' לשום אחד מן החכמים רק לרבי, והוא דבר של חידוש קצת, הנה נמצא עוד דבר של חידוש, והוא כי כמדומה לי שבכל המקרא לא נמצאו תיבות אומר אני, זולת פעם אחת בתהלים (מ"ה) 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך לשוני עט סופר מהיר', והנה נודע כי ספר תהלים נכתב ברוח הקודש על ענינים עתידיים, וע' הקדמת הראב"ע בפ' תהלים, וע"כ י"ל דמקרא זה רומז ברוה"ק על רבי וחיבור המשנה שלו, דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרו בכתב, ורבי חיבור המשנה משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך" ע' תמורה (י"ד) ותוס' ב"ק (ג:). וזהו שהכתוב מדבר ברוה"ק בעד רבי, כאילו רבי בעצמו אומר הדברים, רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך, היינו מה שאני רוצה לעשות כביכול עבור המלך העליון ית' [ונאמר כאן מעשי למלך כמו ששם נאמר לעשות לה' ומדוקדק ביותר תיבת למלך, וכנודע דתושבע"פ עניינה הספיר' הנקראת מדת מלכותו ית'], לשוני היינו מה שצריך להאמר בלשון דברים שבע"פ, אני רוצה לתקן שיהי' נכתב בעט סופר מהיר [והנה לבי דבר טוב ס"ת רבי. תיבת לשוני גימטריא יהודה הנשיא, הרי רמוז השם רבי שכינוהו חכמים, וגם שמו העצמי יהודה הנשיא, וכן הוא נקרא כמה פעמים בש"ס ג"כ בשם רבי יהודה הנשיא], וע"כ נאמרו במקרא זה תיבות אומר אני, יען הכתוב מדבר ברוה"ק בעד רבי וזה היה דרכו לומר דבריו בלשון אומר אני וכו"ל, ולכן גם כאן נאמר אומר אני, ודו"ק", עכ"ד. ועי' בספר דף על הדף (ב"ק קי"ד): שכתב: "והנה לפי המבואר בספרי תלמידי הבעש"ט ז"ל, כי דרך אנשי המעלה הגדולים להתבונן על כל דיבוריהם ומעשיהם, שאין הם המדברים והעושים בכח עצמם רק כח אלק"י אשר בהם ובכל הנבראים, כטעם ואתה מחי' את כולם הוא העושה חיל, הדיבור וכל המעשים כטעם ד' שפתי תפתח וכנודע, הנה יתכן ג"כ כזה הבנת לשון אומר אני, היינו דהקדים אל דיבורו שלא הוא בחכמתו ובתבונתו הוא האומר והמשיג שהדין הוא כך וכך, רק כח אלק"י אשר בו היא השכינה הקדושה המחי' את כל הנבראים ונקראת אני כנודע בחכמת האמת, וע' תוס' סוכה (מ"ה). על אני והו הושיעה נא, הוא האומר את הדברים וזהו ענין הלשון אומר אני ודו"ק".

תשובה: אולי.

🕒 **תכ** 🕒

למאן דאמר דבעי אש האם צריך שיגע ממש באש

שאלה: שם: אם תמצי לומר דלכתחילה בעי אש ממש, נסתפקנו האם צריך שהאש ממש תהיה נוגעת בקרבן פסח, או סגי שיהיה בסמוך לאש ואפילו לכתחילה.

תשובה: אולי.

פב.

🕒 **תכא** 🕒

האם לילה הוא עיבור צורה אפילו לא נעברה צורתו

שאלה: "תעובר צורתו", ולעיל (ע"ג:) פירש"י "עיבור צורה הוא פסול לינה". מה הדין כשהשהה אותו כל הלילה, אבל לא עובר צורתו, כגון ששם זאת במקרה.

תשובה: לילה נחשב תמיד עבור צורה.

פו.

🕒 **תכב** 🕒

ביאור דברי רש"י "שמגידות הנידות" וכו'

שאלה: רש"י ד"ה שאוגדות "ד"א שמגידות הנידות לבעליהן לפרוש מהן". וצ"ע, דבגמרא נאמר שאלו בתולות, משמע שלא נשואות הן.

תשובה: בתולת דמים.³⁸⁷

פז:

🕒 **תכג** 🕒

בדברי הושע להקב"ה "יש לי בנים ממנה ואיני יכול לגרשה"

שאלה: "א"ל, רבש"ע יש לי בנים ממנה ואיני יכול לגרשה". וצ"ב דאחר שהקב"ה אמר לו לגרשה, חייב לגרשה מדין כי מצא בה ערות דבר ושלחה.

תשובה: הקב"ה א"ל לגרשה אבל לא מצא בה ערות דבר.

🕒 **תכר** 🕒

שיעורו של בית הפרס שנידוש

שאלה: "בית הפרס שנידש טהור". כמה בנ"א צריך שיעברו שם כדי לומר שמקרי נידש.

תשובה: אם ניכר נידש.³⁸⁸

צנ.

🕒 **תכה** 🕒

תרי קטלי בחד גברא ליכא

שאלה: רש"י ד"ה חייב כרת על הראשון ועל השני, "ובחד גברא לא משכחת לה, דתרי קטלי בחד גברא ליכא". וצ"ע דנפקא מינה שיצטרך לעשות ב' פעמים תיקון כרת המובא באר"י ז"ל.

תשובה: לא משכח"ל לדינא.

צה.

🕒 **תכו** 🕒

בדין אכילת חמץ עם פסח שני

שאלה: "והשני חמץ ומצה עמו בבית". האם חמץ ומצה דוקא עמו בבית, אבל אסור לו לאכול, או אף שרי לו לאכול חמץ עם המצה בפסח שני.

תשובה: רש"י במדבר ט' י' פי' דאין איסור אלא עמו באכילתו וכמדומה שיש חולקים.³⁸⁹

388. נדצ"ל שנידש.

389. יעויין במנחת חינוך (מצוה שפ"א) שכתב לתמוה מאוד בדברי רש"י אלו, מנא ליה לאסור אכילת חמץ בשעת אכילת קרבן פסח שני, ונשאר בזה בצע"ג ע"ש. ובמשך חכמה כתב ליישב, דהוא לאו הבא מכלל עשה, כיון דכתיב בתורה על מצות ומורורים יאכלוהו, א"כ צריך לאכלו דוקא עם המצה ולא עם החמץ עכ"ד. ועוד הוכיח במשך חכמה שם מהתוספתא (פ"ח דפסחים ה"ג) כדברי רש"י, שיש איסור בזמן אכילת הפסח שני לאכול יחד עמו חמץ ע"ש, ועי' בספר דף על הדף (פסחים צ"ה).

צו.

תכו

מי זרק את הדם על המשקוף במצרים

שאלה: "ג' מזבחות היו שם, על המשקוף ועל שתי המזוזות". מי זרק את הדם במצרים, האם אהרן הכהן ובניו, או כל אחד זרק לעצמו, דלכאורה הם פסולים לזרוק ע"ג המזבח דזרים הם.

תשובה: כל א' זרק, שמצותו בכך.

צמ.

תכה

מיהו מחבר פסקי הלכות פסח שני

שאלה: מי כתב את "פסקי הלכות פסח שני בקצרה".

תשובה: כנראה אחד מהמחברים (העתיק הרבה מהרמב"ם).

צמ:

תכט

מדוע כתב הרשב"ם פירוש על ערבי פסחים

שאלה: מדוע פירש רשב"ם פירוש על פרק ערבי פסחים, הא יש פירוש רש"י, וכמו שלא כתב פירוש על כל הש"ס במקום שיש פירוש רש"י.

תשובה: רש"י קיצר כאן.

שהביא כמה מהאחרונים (ראה בספר אמבוהא דספרי פר' בהעלותך אות ל"ז, ובהקדמת המו"ל (הרה"ג מפלאוונה ז"ל) לספר אהל שלמה - על הרה"ק מרדומסק זצ"ל) דיש לפסק את דברי רש"י כך: ואין איסור חמץ. אלא עמו - באכילתו. והכי פירוש, דאין איסור לאכול את החמץ, אלא אפשר לאוכלו עמו בשעת אכילתו - אלא יכלו לאוכלו בשעה שאוכל את קרבן פסח שני. וכ"כ באבי עזרי (הל' קרבן פסח פ"י הט"ו) ועי' מש"כ בזה באורך מרן בעל האבי עזרי בגליוני המנחת חינוך (שם). וכדברים הנ"ל בביאור דברי רש"י, כתב גם בכלי חמדה ע"ש. ועי' בקובץ כרם שלמה (שנה ז קו' ז עמ' י"ז) שנדפס שם מכתב מהג"ר ראובן סגל זעהמאן זצ"ל (אב"ד אטווצק) ששלחו אל הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל, ובתוך דבריו מביא שהגאון בעל הצפנת פענח כתב לבאר לו את דברי רש"י, (שהגאון הצפנת פענח למד את דברי רש"י כפשוטו, שאכן אסור לאכול חמץ ביחד עם הפסח שני), וביאר הצפנת פענח דהטעם הוא, משום דאכילת פסח היא בגדר הקטרה, דבעינן גברא דחזי לאכילה בשעת עשיית הפסח, ולכן נאסר בו חמץ באכילתו כמו בשאר הקטרות, עכ"ד.

תל

מנין לרשב"ם שיש לאדם להשכיר עצמו בשביל יין לד' כוסות

שאלה: כתב הרשב"ם בד"ה ואפילו, "אם לא נתנו לו גבאי צדקה - ימכור את מלבושו או ילוה או ישכיר את עצמו בשביל יין לארבע כוסות". משמע שמדייק את הדין שימכור מלבושו וישכיר את עצמו מהמשנה. וצ"ב מהיכן מדייק זה. ואם תמצי לומר דלא מדייק זה מהמשנה, אם כן מנא ליה הא דחייב למכור מלבושו וכו'.

תשובה: סברא.

קא.

תלא

אכילה בבתי כנסיות ובתי מדרשות

שאלה: תוד"ה דאכלו, "וא"ת והא אמרי' בפרק בני העיר, בתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין שותין בהן, אע"ג דאכילה של מצוה מותר". וצ"ע, א"כ מאי קשיא להו, הא סעודת שבת נמי מצוה, והני דאכלו ושתו בבי כנסיתא הוי סעודת שבת.

תשובה: לא מיירי בשבת.³⁹⁰

קב:

תלב

אין עושין מצוות חבילות

שאלה: "ונימרינהו לתרווייהו אחדא כסא וכו', לפי שאין עושים מצות חבילות חבילות". וצ"ב דאדרבה יעשה על כוס של ברכת המזון גם כן קידוש, דכיון דאיתעבידא בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא.

תשובה: אסור לעשות ב' מצוות על דבר אחד שנראה כרוצה להיפטר, כן כתבו התוס'.

³⁹⁰. כוונתו דשאלת התוס' היא איך אנשים אוכלים ושותים בבית הכנסת ביום חול ולא בשבת, דמהגמ' משמע שהיו אוכלים תמיד ולא רק בשבת. וזה ק"ק שהתוס' כתבו שהיו שומעים הקידוש מחדר אחר א"כ מיירי מסעודת שבת. ויעויין מש"כ רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל בעין יצחק סי' י"ב.

תלג

נשמה יתירה ביום טוב

שאלה: נחלקו רשב"ם ותוספות בגמ' כאן, האם יש נשמה יתירה ביו"ט. וצ"ע, וכי נחלקו במוציאות? הא ודאי שהרגישו בנשמה היתרה, ואם כן, מה נחלקו.

תשובה: הכל ע"פ התורה.

קג.

תלד

היאך תלמידי רב קיבלו שימוש מרב ייבא סבא

שאלה: "רב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב, הוו יתבי בסעודתא, קאי עלייהו רב ייבא סבא", ופירשב"ם: משמש עליהן. וצ"ע, הא אסור להשתמש בשונה הלכות, וכן קשה מלקמן ק"ה.

תשובה: תלמידו היה.

קג:

תלה

אמירת דבר שקר מפני דרכי שלום

שאלה: "א"ל שמעא מדעתיה דנפשיה קא עביד", ופירש רשב"ם, "מעצמו אשר לא צויתיו". וצ"ע דלכאורה זה אינו אמת, וכמ"ש לו בסוף דהוי מצוה מן המובחר.

תשובה: לצורך מותר לשקר מפני דרכי שלום.

קה.

תלו

גדר הזמן בכבוד יום

שאלה: "כבוד יום קודם לכבוד לילה". יש לעיין מהו כבוד יום, האם זהו עד חצות או כל היום עד השקיעה.

תשובה: כל היום.

תלז

טעם שכבוד יום קודם לשל לילה

שאלה: בהנ"ל מה הטעם שכבוד יום קודם לכבוד הלילה.

תשובה: דכתיב זכור את יום השבת.

קה:

תלח

כשדוחה הקידוש למחר האם הוי תענית

שאלה: "ואם איתא לישבקה עד למחר וליעבד ביה תרתי". וצ"ב, וכי עד מחר יצום, הרי אסור לצום בשבת.

תשובה: בלילה לבד אינו צום.

תלט

ע"י דחיית הקידוש מבטל את קידוש השבת בכניסתו

שאלה: "ואם איתא לישבקה עד למחר וליעבד ביה תרתי". וצ"ע מה ההו"א לדחות מצות קידוש עד למחר, הא מדאורייתא צריך לקדש בשעת כניסת השבת, וכדלקמן (ק"ו). "לקדשו זוכרהו על היין בכניסתו" ופירשב"ם, "לקדשו משמע בשעה שמתקדש היום", כלומר שלמד שמה שכתוב בתורה לקדש הוא בשעה שמתקדש היום.

תשובה: ס"ד דשתי מצות עדיפא ממצוה אחת.

תמ

בדברי הרשב"ם שכבוד שבת הוא דוקא בסעודה

שאלה: רשב"ם ד"ה קידוש היום, וד"ה ולעבד, משמע מדבריו שכבוד שבת זהו דוקא בשעת הסעודה או לפני קצת, האם זה להלכה או מוזכר באחרונים.

תשובה: תוך הסעודה ניכר הכבוד.

תמא

ביאור לשון הרשב"ם "אפוקי יומא כגון הבדלה"

שאלה: רשב"ם ד"ה אפוקי יומא, "כגון הבדלה". משמע שיש עוד אפוקי יומא חוץ מהבדלה, וצ"ב מה הם.

תשובה: הוא מסביר למה קורא לה אפוקי יומא.

קו.

תמב

"יהללך זר ולא פיר".

שאלה: "קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו". וצ"ב כיצד שיבח את עצמו, הא כתיב "יהללך זר ולא פיר".

תשובה: פסוק מותר לומר.³⁹¹

קו:

תמג

מדוע טעם אינו מקדש

שאלה: "טעם אינו מקדש", ולא הבנו מ"ט, דאם תמצוי לומר משום קנס, הא בשוגג לא שייך קנס.

תשובה: קידוש שייך רק לפני האכילה.

תמד

אם אינו מקדש בלילה אינו נחשב לתענית

שאלה: "טעם אינו מקדש". משמע שעד למחר אינו אוכל, דהא אסור לאכול קודם קידוש. וצ"ע דהוי תענית בשבת ואסור.

תשובה: לילה לבד אינה תענית.

391. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אבל שמח בס"ד".

קז.

תמה

אמימר הבדיל למחר וטעים מידי האם הכוונה לסעודה רביעית

שאלה: למחר הביאו לו יין והבדיל וטעים מידי. לכאורה "וטעים מידי" מיותר, דמאי נפקא מינה שטעם כעת שהרי כבר כתבה הגמ' שלן בצום. ורציתי לומר, שקמ"ל הגמ' שאכל אז סעודה רביעית, דהא כעת יצאה שבת אצלו. האם נכון. **תשובה:** נכון.

קז:

תמו

מדוע השמיט השו"ע שאסור להתחיל סעודה אם יגמרנה בזמן האיסור

שאלה: מבואר בגמרא, דאם יודע להדיא שתמשיך סעודתו בזמן האיסור, אסור לו להתחיל. וצ"ב, דחיפשותי חיפוש אחר חיפוש בשו"ע ובמשנה ברורה דין זה, ולא מצאתי. **תשובה:** פשוט.

קח.

תמוז

מדוע הרשב"ם מביא טעם לאסור שתיה בין כוס ג' לד'

שאלה: רשב"ם ד"ה בין ג' לד' לא ישתה, שנראה כמוסיף על הכוסות, ובירושלמי נמצא הטעם כדי שלא ישתכר. וצ"ע אם נמצא טעם מפורש בתלמוד ירושלמי, מה ענין לומר טעמא אחרינא של נראה כמוסיף על הכוסות. **תשובה:** בבבלי לא נזכר.

קט:

תמה

שתייה בב' כוסות המונחים אחד בתוך השני

שאלה: "לא ישתה תרי". מה הדין כששותה בשתי כוסות כשהם אחד בתוך השני, האם מקרי זוגות. **תשובה:** אולי.

ק"י.

🕒 תמט 🕒

ראיית פני השוק מהחלון האם מהני להפסק בין ב' כוסות
שאלה: "אימתי בזמן שלא ראה פני השוק". מה הדין בראה פני השוק מהחלון.
תשובה: צריך לצאת.

ק"י:

🕒 תנ 🕒

ביאור לשון הגמ' "ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו דבר אחר"
שאלה: "ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו דבר אחר". מהלשון משמע שהסתפקו על
דברים מסויימים, דאם לא כן הגמ' היתה צריכה לומר "ולא ידעי רבנן מאי
ניהו".

תשובה: נסתפקו בכוונתו.

ק"א.

🕒 תנא 🕒

ביאור לשון "מים שאולין"
שאלה: "השותה מים שאולין", לכאורה היה צריך לומר "השותה מים שהלווה
אותם", דהלוואה אינה חוזרת בעינה.³⁹²
תשובה: מים תחת מים.

ק"א:

🕒 תנב 🕒

ביאור לשון הגמ' על האמוראים "שקיל ואזיל"
שאלה: מצינו הרבה בגמרא כגון הכא, אביי הוי "שקיל ואזיל". וצ"ב מה פירוש
שקיל, דלכאורה סגי למימר אזיל, דשקיל לכאורה מיותר.

392. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "נראה דלא דק, עיין שבת ריש פרק השואל".

תשובה: לא הלך בלא כוונה.³⁹³

תנא

האם מותר לתלות מיני מזונות

שאלה: "תלמי בביתא קשי לעניותא", וברשב"ם כתב "התולה סל ובתוכו פת, קשה לעניות". האם שרי לתלות מיני מזונות או דדמי לפת.

תשובה: לכאורה הוי כפת.

תנא

תליית לחם על עגלה

שאלה: שם: האם מותר לתלות לחם על עגלה כשהולך לקניות, דדלמא לא נאסר אלא בתולה במקום קבוע, אבל עגלתו זה ידא אריכתא שלו.

תשובה: ראוי לזהר.

תנא

תליית פת בשני סלים

שאלה: רשב"ם ד"ה תליא, "התולה פתו באוויר בתוך סל אחד". מהו סל אחד, וכי בשני סלים שרי.

תשובה: כן.

ובפעם אחרת ענה: דרך לתלותו בסל.

393. ועיין להגאון חיד"א בספרו פתח עינים (חגיגה ה'): שכתב על המעשה של רבי ור' חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, וז"ל: אפשר דידוע דבכל הדרך שהולכים הצדיקים, הם מבררים ניצוצות הקדושה שנפלו בחטא אדה"ר במקום ההוא וכו', ואגב הודיענו בש"ס דרך נסתר דר' ור' חייא נכח ה' דרכם, בלכתם ילכו ומבררים ניצוצות הקדושה, וזהו שאמר הוו שקלי ניצוצות הקדושה המתייחסים אליהם, ואזלי. ולפי פשוטו אפשר, דהוו שקלי וטרו בתורה, ואזלי באורחא. והיכא דאיכא למדרש דרשינן. והגאון בן איש חי בספרו בן יהוידע (ברכות י"ח). ביאר בדרך אחרת, וז"ל: נראה לי שדרכם לשקול בפלס בשכלם ההליכה שלהם קודם שילכו, להבין את הנולד ממנה, ולדעת הטובה היא אם רעה, ולא ילכו כאשר יעלה הרוח בלב האדם. ואולי זהו כוונת רבינו.

תנו

האם מותר לתלות מיני אוכלים שאינם פת

שאלה: בפסקי תוספות מסכת פסחים אות רח"צ כתבו, "אין דרך לתלות אוכלין בסל". ומשמע לכאורה אפי' שאר אוכלין שאינם פת³⁹⁴, וצ"ע מבריתא סינכה כהלכתה וכו' ותלה בה אגוזין וכו' וסלתות.
תשובה: סוככי מצוה.

ק"ב.

תנו

אוכל ששהה תחת מיטתו של תינוק

שאלה: "אוכלין ומשקין תחת המטה וכו', רוח רעה שורה עליהן". האם אפשר להקל באוכל שהיה תחת מיטתו של תינוק.
תשובה: לא.

תנה

טבילה או נטילה לאוכל ששהה תחת המיטה

שאלה: "אוכלין ומשקין תחת המטה אפילו מחופין בכלי ברזל, רוח רעה שורה עליהן". האם מהני לטובלם במקוה, או ליטול אותם ג"פ ושרי לאוכלם.³⁹⁵
תשובה: לא.

תנט

מדוע ר' עקיבא לא רצה ללמד את רשב"י תורה

שאלה: "א"ל רבי למדני תורה, א"ל איני מלמדך". למה לא רצה ללמד, דהא עד עתה מסר נפשו ללמד.
תשובה: סבר שאין נחוץ כ"כ.
ובפעם אחרת ענה: נתיירא.

394. יעויין בספר 'גם אני אודך' (ח"ג תשובות הגרח"ק למס' פסחים אות ז') ששאל את מרן שליט"א, האם למעשה יש לחוש לפסקי תוס' הנ"ל, וענה: 'אולי'.

395. עיין בספר שמירת הגוף והנפש (חלק א' סי' י"ד סעי' ה' הערה ו'), דיש הסוברים שמהני רחיצה ג' פעמים, וכן הביא שם שיש מי שסובר שאפשר להטביל אותם ג' פעמים במקוה, וע"ש עוד.

ק"ב:

תס

טבילה לאור הנר

שאלה: "העומד בפני הנר ערום, הוי נכפה".³⁹⁶ האם יש עצה לזה במקוואות (חוץ מלטבול במקוה חשוך, דשמעתי דיש למרן עצה בזה).

תשובה: יכסה במגבת שנראית ע"י זה.³⁹⁷

תסא

ביאור לשון הגמ' "הזהרו בחנינא ובתורתו"

שאלה: "הזהרו בחנינא ובתורתו". מהי הכפילות, הא זה ברור שאם פוגע בחנינא פוגע בתורתו.

תשובה: משום תורתו.

תסב

מדוע שבק רבי חנינא בן דוסא למזיק ב' ימים

שאלה: "אמר לה אי חשיבנא ברקיעא, גוזר אני עלייך שלא תעבורי בישוב לעולם. אמרה ליה, במטותא מינך, שבוק לי רווחא פורטא. שבק לה לילי שבתות ולילי רביעיות", וצ"ב מדוע חזר בו ונתן לה ב' ימים.

תשובה: שביקשה.

ק"ג:

תסג

הדברים שהקב"ה שונא

שאלה: "שלושה הקב"ה שונאן" וכו'. צ"ב, דאיכא עוד, דהקב"ה שונא זימה.

תשובה: זה בכלל.

396. עיין אור לציון (ח"ב פמ"ה ס"ג) שדין זה נאמר רק בנר ולא בחשמל, וכן מטו משמיה דהגרשז"א שיש להקל בזה במקוואות, ומטעמא אחרינא (יעיין ישרון חלק ט"ו).

397. היינו שיכסה המנורה במגבת ואז יראה האור עמום.

🕒 תסד

מדוע המונע מנעלים מרגליו הוי מנודה

שאלה: "שבעה מנודין וכו', והמונע מנעלים מרגליו". מה איסור יש למנוע מנעלים, ומה חמור דבר זה להחשיבו כמי שאינו מניח תפילין.

תשובה: יכול לבא לידי סכנה ע"ש קי"ב ב'.

🕒 תסה

הליכה ע"ג ריצוף ללא מנעלים

שאלה: האם בזמננו שיש ריצוף על הארץ יש איסור ללכת ללא מנעלים.

תשובה: לצורך מותר לילך יחף.

🕒 תסו

גרביים חשובים כמנעלים לגבי הליכה יחף

שאלה: האם האיסור ללכת ללא מנעלים הוא ג"כ בלובש גרביים.

תשובה: לא.

🕒 תסז

מה הנפק"מ בשמו של איסי בן עקביה

שאלה: "ומה שמו, איסי בן עקביה שמו". מאי נפקא מינה מה שמו האמיתי, או שזה אחד מן השמות דלעיל.

תשובה: נ"מ למירמי דיד' אדידי'.

קיד.

🕒 תסח

מה הנפק"מ שבית הלל אמרו ב' טעמים

שאלה: "מאי ד"א, וכי תימא התם תרתי והכא חדא". למאי נפקא מינה שיגידו עוד טעם, הא נפסקה הלכה כב"ה אפילו שיש להם רק טעם אחד.

תשובה: צריך להבין הטעם.

🕒 תסט

בדברי הרשב"ם שאף לאחר קידוש היום לא בא יין

שאלה: רשב"ם בד"ה וכבר קידש היום, "מיציאת הכוכבים ועדיין לא בא יין לשולחן".
וצ"ע, דהשו"ע (סי' תע"ב ס"א) פסק דיהא שולחנו ערוך מבעוד יום, ואם כן
הביא יין מבעוד יום.

תשובה: בסעודה אבל לא ביין, דלא מוכרח להביא יין.

קמז:

🕒 תע

טיבול החזרת בחרוסת לדעת הרשב"ם

שאלה: רשב"ם ד"ה צריך, "נט"י לטיבול ראשון כשמשקע החזרת בחרוסת". וצ"ע
דבמתני' כתב הרשב"ם שלא מטבל בחרוסת.

תשובה: שם משום שעדיין לא הביאו.

קיה.

🕒 תעא

ביאור דברי הגמ' "קשין מזונותיו של אדם כפליים כילדה"

שאלה: "קשין מזונותיו של אדם כפליים כילדה". יש לעיין האם כילדה שילדה
פעם אחת, ואם ילדה ג' פעמים אז יולדה קשה לה יותר, או אף כנגד כל
לידותיה קשין מזונותיו של אדם.

תשובה: כל הלידות שוות.

קיה:

🕒 תעב

מדוע אמר שר של ים "יש עבד שתובע את רבו"

שאלה: "א"ל רבש"ע יש עבד שתובע את רבו". וצ"ע למה יצטרך שר הים לתבוע,
והלא ישלם הקב"ה מה שהבטיח גם כן ללא תביעה.

תשובה: רצה להיות בטוח אולי יהיה סיבה שלא יתנו לו.

ק"מ:

🕒 תעג

מדוע לא אמרו שאסור להותיר באפיקומן

שאלה: אמאי לא אמרו באפיקומן לא להותיר ממונו כמו בקרבן פסח.

תשובה: אפיקומן אינו אלא כזית ואי אפשר להותיר.

ק"ב.

🕒 תעד

מה הכוונה שאפשר להתענות ביו"ט

שאלה: רשב"ם ד"ה אף ששת ימים, "או להתענות הרשות בידו". וצ"ע דאסור להתענות ביו"ט ובחול המועד.

תשובה: הכוונה מבשר ויין.

מסכת ראש השנה

ג:

🕒 תעה

מדוע מכסלו עד ניסן לא מזג למלך

שאלה: "ויהי בחדש ניסן וגו' מדוע פניך רעים" וגו'. משמע שמכסלו עד ניסן לא מזג למלך, וצ"ב, הרי הוא היה המוזג, וא"כ מדוע לא מזג כ"כ הרבה זמן.

תשובה: לא הוצרכו.

ד.

🕒 תעו

נתינת צדקה על מנת שיחיה בנו

שאלה: "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא - הרי זה צדיק גמור" וברש"י הרי זה צדיק גמור, "אם רגיל בכך". וצ"ב

דמשמע ממנו דדבר טוב לעשות כן להרגיל עצמו בכך, ולכאורה אדרבה עדיף ליתן לשמה ולא ע"מ שכר.

תשובה: הכל כפי הצורך.

י:

תעז

מדוע נאמר על שרה רחל וחנה נפקדה בלשון יחיד

שאלה: "בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה". וצ"ב, דלכאורה היה צ"ל נפקדו בלשון רבים.

תשובה: כל אחת בזכות עצמה.

יא.

תעה

מדוע שאל הקב"ה את כל מעשה בראשית אם רוצים להברא

שאלה: ברש"י ד"ה לדעתם, "שאלם אם חפצין להבראות ואמרו הן". מדוע שאלם.

תשובה: שלא יהא להם תירוץ א"כ למה בראתנו.

יז.

תעט

תפילה על חולה - במעשה דרב הונא בריה דרב יהושע

שאלה: הובא בשם מרן שליט"א בספר "דרך שיחה" (עמ' רנ"ו), שהפשט במעשה דרב הונא בריה דרב יהושע חלש, ועל רב פפא לשיולי ביה חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו צביתו ליה זוודתא וכו', היינו שראה שמתפללים וסבר שע"פ דרך הטבע לא יחיה. וצ"ע, הא רז"ל (ברכות י'). אמרו דאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל יתייאש מן הרחמים.

תשובה: על עצמו יכול לבקש.

תפ

בעניין המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו

שאלה: "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו". האם מעבירין לו גם כן על עבירות של בין אדם לחבירו, דהא כל פשעיו קתני.

תשובה: אם עשה תשובה.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א בהא דכתיב כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, אם מעבירים לו נמי על עבירות של בין אדם לחבירו. והשיב לי "אם עשה תשובה". ולא הבנתי הכוונה, האם צריך לבקש ולרצות את חבירו, או שנמחל לו בשעה שהעביר על מידותיו.

תשובה: צריך לפייסו.

שאלה: "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו". האם דבר זה נאמר במעביר בקביעות, או אפילו באופן חד פעמי שהעביר על מידותיו, אז מעבירין לו על כל פשעיו.

תשובה: מעביר פ"א מעבירין ממנו פ"א, והתם בקביעות.

ובפעם אחרת ענה: אולי.

שאלה: שם: האם זה דוקא בעשה תשובה.

תשובה: זה גורם לו שיעשה תשובה.

יז:

תפא

מדוע התעטף הקב"ה כשליח ציבור

שאלה: "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה". צ"ב מהו עניין ההתעטפות, ומה בא ללמדנו.

תשובה: לימדו סדר תפילה.

כה.

🕒 **תפב** 🕒

בעניין ירידת הדורות

שאלה: ברש"י ד"ה למה לא נתפרסמו שמותן, "שאם בא אדם לדון אחר בית דין שבימיו, ולומר וכי בית דין זה כמשה ואהרן, כאלדד ומידד, אומרים לו שמא חשוב הוא כשלשה מן השאר שלא נתפרשו שמותם". וצ"ע דהא על כרחך אינם כשלשה מן השאר, דהא ודאי שיש ירידת הדורות.
תשובה: לא כולם.

כח:

🕒 **תפג** 🕒

בגדר כתותי מיכתת שיעורה

שאלה: "בשופר של עיר הנדחת לא יתקע, ואם תקע לא יצא מאי טעמא, עיר הנדחת כתותי מיכתת שיעוריה", ופירש"י "כתותי מיכתת שיעוריה דהא לשריפה קאי וכשרוף דמי, ושופר בעי שיעור כדאמרינן לעיל כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן". וצ"ע דאי כשרוף דמי א"כ אינו שופר כלל, אלא עצם שרוף בעלמא דפסול, ואמאי כתב רש"י דטעם הפסול דאין לו שיעור.³⁹⁸
תשובה: זכר שופר מיהא איכא.³⁹⁹

לב:

🕒 **תפד** 🕒

לפנות גל ברגליו לצורך שופר

שאלה: "שופר של ראש השנה אין מפקחין עליו את הגל". מה הדין אם מפנה ברגליו האם מותר.
תשובה: לא.

398. והגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א אמר לי, דמה שעומד לשריפה זהו חיסרון של חשיבות, דהא למעשה לא נשרף, והשיעור בשופר היינו חשיבות, ולכך מתבטא החיסרון הכא בשיעור. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כך רואים בגמ' חולין סוף פרק ו' (פס.) דרך חשיבות שיעור אין לו".
399. השווה מש"כ מרן לקמן סוכה כט: בענין זה.

🕒 **תפה** 🕒

טעם שהמשלים בתורה הוא משובח

שאלה: "המשלים בתורה הרי זה משובח". צ"ב מזה הטעם דמשובח, דלכאורה הסברא היא שהקודם והראשון הוא המשובח.

תשובה: גם המשלים משובח, שגומר את התורה.

לר.

🕒 **תפו** 🕒

ביאור לשון הגמ' "אי לאו גזירה שוה"

שאלה: "הכי קאמר אי לאו גזירה שוה" וכו'. צ"ע דמאי אי לאו גזירה שווה, הא כעת יש גזירה שווה.

תשובה: אילו לא היה.

מסכת יומא

ז:

🕒 **תפו** 🕒

אי שרי לתלות ציץ

שאלה: "כי פליגי דתלי בסיכתא". האם מותר לתלות ציץ.

תשובה: מותר.

שאלה: שאלתי את הרב "כי פליגי דתלי בסיכתא" האם מותר לתלות ציץ, וענה הרב 'מותר'. ולא הבנתי למה, מאי שנא מתפילין דאסור בגלל האזכרות שבו.

תשובה: ציץ יש לו קדושה מיוחדת ולא יזיק.

יא.

🕒 תפה 🕒

מהיכן הלימוד על שערי בתים

שאלה: "ת"ר ובשעריך אחד שערי בתים". וצ"ע דלכאורה שערי בתים נלמד ממזוזות ביתן.⁴⁰⁰

תשובה: הכונה כמו ששערי בתים כך כל השערים.

🕒 תפט 🕒

מה היא אומנות 'ארטבין'

שאלה: רש"י ד"ה בארטבין, "שם האיש, ואמרי לה על שם האומנות". איזה אומנות זו ששמה 'ארטבין'.

תשובה: מתקן רהיטים, מבקיע עצים.

יב:

🕒 תצ 🕒

מדוע היו בוכים על שחשדו את הכהן גדול

שאלה: "והם פורשין ובוכין על שחשדוהו". צ"ב דהא מוכרחין לזה, ואם תאמר שבכו משום כבודו, אם כן לא היה לגמ' להביא מימרא דריב"ל שהחושד בכשרים לוקה בגופו, דכאן כן היו צריכים לחושדו ע"פ הדין, ולמה ילקו.

תשובה: צריכים לחושדו וצריכים לבכות.⁴⁰¹

כד:

🕒 תצא 🕒

במנורה שבמקדש הנחה עושה מצוה

שאלה: כתב החזו"א (מנחות סימן ל' אות ח'), "אבל נראה דעת הר"מ דכיון דאמרו יומא כ"ד ב' הדלקה לאו עבודה היא, עיקר המצוה שיהא דלוק ואפי' הדליקו קוף

400. שו"ר שהקשה כן בשפת אמת, ותיירץ דקאי על בית שער. (להפוסקים שחייב במזוזה).

401. עיין בספר דרך המקראות שו"ת מרבינו (עמ' קמ"ד).

כשר, וא"כ באמת בחוץ אין כאן מצוה כלל, אלא כשמכניסין בפנים ומעמידין אותה על מקומה מתחילה מצותה". ונסתפקנו האם כונת החזו"א דבמנורה המצוה 'שיהא דלוק', דהיינו אין הדלקה עושה מצוה, אבל גם אין ההנחה עושה מצוה, או דלמא כוונתו שבמנורה הנחה עושה מצוה שהרי כתב כשמעמידים על מקומה מתחילה מצותה.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

כט:

❧ **תצב** ❧

בענין לחם הפנים

שאלה: "סידר את הלחם אחר השבת וכו' פסולה. כיצד יעשה? יניחנו לשבת הבאה".
וצ"ב, דהא לחם שמסודר ביום ראשון - אינו נשאר חם כביום הלקחו. וא"כ, איך אפשר לסדרה בשבת הבאה, הא הוי לחם ישן, "הקריבהו נא לפחתך".
תשובה: אין מעכב.

לה:

❧ **תצג** ❧

לעני יותר מהלל הזקן מה אומרים לו בדין

שאלה: תנו רבנן: עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר: עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל. וצ"ב הא איכא בעלי חובות שאפילו מה שהיה להלל אין להם.
תשובה: יכולים להסתדר בדוחק.⁴⁰²

❧ **תצד** ❧

כל אדם יכול להינצל מעבירה כשיזכר באביו

שאלה: "רשע אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף". וצ"ב דביוסף נראתה לו דמות אביו כדאיתא בסוטה (ל"ו:), משא"כ בכל רשע.

402. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי באמת יפטרו בדין".

תשובה: נראתה לו הכוונה נזכר וכל אחד יכול להזכר.

לו.

🕒 **תצה** 🕒

בענין עולה מכפרת על לאו הניתק לעשה

שאלה: מבואר בגמרא שעולה מכפרת על לאו הניתק לעשה, האם מיירי לפני שתיקן את הלאו על ידי העשה, ואחר שתיקן הלאו על ידי העשה אין צריך עולה, או שבכל אופן בעי עולה.

תשובה: צריך עולה.

לו.

🕒 **תצו** 🕒

הזכרת בן גמלא במשנה לשבח

שאלה: "עשאן בן גמלא של זהב, והיו מזכירין אותו לשבח". כיצד היו מזכירין אותו לשבח.

תשובה: שמזכירו במשנה לשבח.

לח.

🕒 **תצו** 🕒

מדוע נקנור לא עצר בים של יפו

שאלה: "ניקנור נעשו ניסים וכו', כשהלך להביאם ממצרים וכו', כיוון שהגיע לנמלה של עכו" וכו'. יש להתבונן, דהא לפני שהגיע לעכו עברו דרך נמל יפו, דממצרים ועד עכו עוברים דרך יפו, וא"כ מדוע לא עצרו ביפו שהיא הרבה יותר קרובה לירושלים מאשר עכו.⁴⁰³

403. והגרי"ח סופר שליט"א תירץ לי, שלא היתה לו יאכטה (ספינה פרטית) אלא מצא ספינה הנוסעת לכיוון עכו, ונסע בה.

תשובה: לא הספיקו כי רץ מהר.

ובפעם אחרת ענה: היו שם גוים.

ובפעם אחרת ענה: הלכו בסיבוב.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א בניקנור שהלך למצרים להביא דלתות והגיע לעכו, דקודם שמגיע לעכו מגיע ליפו, ואמאי לא ירד שם, וענה הרב ד'הלכו בסיבוב'. ולא הבנתי למה הלכו בסיבוב.

תשובה: ע"י המים.

מז.

תצה

מנין היה לר' ישמעאל בן קמחית ד' קבין יתירים

שאלה: "אמרו עליו על ר' ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ד' קבין במלא חופניו". וצ"ע מהיכן היה לו והלא בברייתא דפיטום הקטורת איתא, דג' מנים יתרים שמהם נוטל מלא חופניו, וזה הלא הרבה פחות מד' קבין.

תשובה: רק באדם בינוני.

שאלה: שאלתי את הרב בהא ד"אמרו עליו על ר' ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ד' קבין במלא חופניו" דצ"ע מהיכן היה לו, והלא בברייתא דפיטום הקטורת איתא דג' מנים יתרים שמהם נוטל מלא חופניו, וזה הלא הרבה פחות מד' קבין, וענה הרב "רק באדם בינוני". ולא הבנתי דהא איתא שם (כריתות ו'): "מותר הקטורת אחת לששים או לשבעים וכו', לחצאין". וא"כ מוכח שהשיעור היה בצמצום ומדוייק, וא"כ גם באדם שחופניו גדולים, מהיכן היה להם להניח לפניו יותר מג' מנים.⁴⁰⁴

תשובה: נכנס בו ברכה.

404. יעויין בספר בתי כנסיות (למהר"א בן עזרא) בקונטרס בית אבטינס על מעשה הקטורת, שעמד בקושיא זו.

🕒 **תצט**

מדוע הרבה עשו כקמחית ולא הועילו

שאלה: "שבעה בנים היו לה לקמחית וכו', אמרה ליה מימי לא ראו קורות ביתי וכו', אמר לו הרבה עשו כן ולא הועילו". וצ"ב דמאי טעמא באמת לא הועילו, והאריכה הגמ' (בנדה ע'), בכגון זה.

תשובה: צריך עוד זכויות.

נג.

שאלה: במשנה: "עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא בריקן" - יעוי' שטמ"ק זבחים פא: (בחלק מהדפוסים נדפס בהשמטות), וז"ל: "וא"ת למ"ד מערבין לקרנות, היכא יוצא ידי דם שעיר, דילמא מהאי יהיב ומהאי לא יהיב כדאמר לעיל, וי"ל דשמא לא בעי שיעורא, דאפי' את"ל דבעלמא בעי שיעורא, הכא במתן קרנות דפנימי לא בעי שיעורא, דלהזאות דלפני ולפנים ולפרוכת מסתמא לא בעי שיעורא, דוהזה כל דהו משמע, ועי"ל דאפי' את"ל דבהזאות דפרוכת בעי שיעורא, מ"מ גבי מתן קרנות דכתיב דם הפר ודם השעיר גזירת הכתוב הוא גבי קרנות דתערוכת דאפי' אין במתנה רק חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, אפ"ה קאמר רחמנא דמצותו בכך ולא דמי לכל הנך דשמעתין וכו'". ורצייתי לומר דכל זה מדויק מלשון הפסוק (ויקרא ט"ז י"ח) ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות וכו', וכידוע מ"ם זה למעט, דהיינו מקצת דם, וא"כ רמוז בפס' דהזאות הללו א"צ שיעור וכתירוף השטמ"ק, האם נכון.

תשובה: יפה.

סח:

🕒 **תק**

בענין הסימנים בבית המקדש על מחילת העוונות

שאלה: "רבי ישמעאל אומר והלא סימן אחר היה להם לשון של זהורית וכו', היה הלשון מלבין". וצ"ב דאמרינן (לעיל ל"ט:): שלא תמיד היה מלבין, ואם כן אין זה סימן קבוע, ועדיף הסימנים הנ"ל ולא לשון.

תשובה: בצדיקים.

עח.

🕒 תקא 🕒

העברת מטפחת לחה על עיניו ביום הכיפורים

שאלה: רש"י ד"ה כמין, "ומעבירה ע"ג עיניו והיא לחה קצת", והביאו המשנ"ב. ומשמע שהלחות קצת עוזרת לנקות, שמעט מן המעט יוצא מהמטפחת לנקות בו עיניו. וצ"ע לפי זה הרי זה מפרק, ולכל הפחות חצי שיעור, ואסור מן התורה.

תשובה: אין לו חשיבות.

פג.

🕒 תקב 🕒

מאה עדים אין להם דין של רוב אלא כתרי

שאלה: "תרי כמאה ומאה כתרי וכו', לענין עדות", כלומר דאין נאמנות למאה עדים יותר משני עדים. וצ"ע דבמאה עדים יש עוד סיבה לילך אחריהם, מדין רוב דאחרי רבים להטות.

תשובה: בעדים תרי כמאה ואין הולכים אחר הרוב.

פה:

🕒 תקג 🕒

האם יש כפרה במיתה על עבירות של בין אדם לחבירו

שאלה: "עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו". האם כשאדם מת ומקבל עונשו בשמים, מתכפר לו על עבירות שבין אדם לחבירו.

תשובה: לכשיבוא אליהו [בקרוב] יברר לנו.

🕒 תקד 🕒

בעניין "אחטא ואשוב אחטא ואשוב"

שאלה: "אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה". מדוע כתוב פעמיים "אחטא ואשוב אחטא ואשוב", הא גם באומר פעם אחת אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

תשובה: דווקא ברגיל בכך.

פו:

🕒 **תקה** 🕒

ביאור לשון רש"י "איני סבור שכפרת לי"

שאלה: רש"י ד"ה וחטאתי, "איני סבור שכפרת לי". וצ"ע והרי כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' תשובה שאין יוה"כ מכפר אלא על המאמין בכפרתו.

תשובה: מתיירא שלא שב כראוי.⁴⁰⁵

מסכת סוכה

ד:

🕒 **תקו** 🕒

האם סוכה גבוהה שיש בה עמוד כשירה בשבת

שאלה: "היתה גבוהה מעשרים אמה, ובנה בה עמוד וכו', א"ל בעי מחיצות הניכרות".
מה הדין בשבת דסוכות, האם כשר מדין מיגו דבשבת א"צ מחיצות הניכרות.

תשובה: אולי.

ה:

🕒 **תקז** 🕒

כנפי הכרובים היו בתוך החשבון

שאלה: "בשליש הבית עומדים", ואמרינן דחלל בין ארון לכנפיים עשרה, ועוד ארון עשרה הוי עשרים. וצ"ע דהא עובי הכנפיים ג"כ משהו, וא"כ הוה ליה למעלה משליש הבית בעובי הכנפיים.

תשובה: הוא בתוך החשבון.

405. ועיין בשו"ע הרב (או"ח הל' יוהכ"פ סי' תר"ז סעי' ט'), "עוונות שהתוודה עליהן ביום הכיפורים שעבר, אעפ"י שכבר נתכפרו אעפ"כ יכול לחזור ולפורטן בוידיו, ולא עוד אלא שהחזור ופורטן הרי זה משובח, שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, כלומר איני סבור שכפרת לי, והרי הוא תמיד כאלו הוא נגדי עומד", ודו"ק.

ח:

תקח

כשרות סוכה שבנתה בהמה

שאלה: "סוכת בהמה כשרה", והיינו שעשהו לצורך בהמה. מה הדין אם בהמה עשתה הסוכה לצל, כגון שראתה שחם לה ועשתה לה סוכה לצל כדי לישב שם, האם כשר.⁴⁰⁶

תשובה: אין לבהמה דעת ואין בו ממש.

י.

תקט

ביאור לשון "סיככה כהלכתה"

שאלה: "סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמים" וכו'. לכאורה המילים "סיככה כהלכתה" מיותרים, דפשיטא הוא.

תשובה: שאין הקרמים מצטרפים.

יא:

תקי

הלוקח מים מן הים אם חייב משום קוצר

שאלה: בגמ' מבואר שמי הים ובעלי חיים מקרי גידולי קרקע. האם הלוקח מים מן הים חייב משום קוצר.

תשובה: ל"ש קוצר במה שאינו מחובר.

406. שו"ר בגליוני הש"ס שפירש שסוכת בהמה היינו שעשאה בהמה דומיא דאינך. והביא משו"ת הרשב"א (ח"ג סימן רנט) בדברי השואל שכתב דאין שייכות לעכו"ם בשום עשיות של מצוות, והשיב הרשב"א וז"ל: האיש כמוך יאמר דבר זה, וכי סוכה שעשאה עכו"ם מי מיפסלא לבית הלל דלא בעי סוכה לשם חג, וגם סוכת גנב"ך כשרה, עכ"ל. ומשמע מתיבת "וגם" דהכי קאמר לא מבעי שעשאה עכו"ם, רק אפילו עשאה בהמה כשרה. ועי' עוד בזה בחשוקי חמד סוכה ח:

יג:

❦ תקיא ❦

אמאי הבוצר לגת אין לו ידות

שאלה: "הבוצר לגת אין לו ידות". וצ"ב דהא ניחא ליה ביד כדי לבוצרו מן העץ, וניחא ליה בזה מאשר לבצור ענב אחר ענב.

תשובה: צריך שיהא ניחא ליה אחר עשיית המלאכה.

מו:

❦ תקיב ❦

נתינת ראשי הקנים על השפודים אם הוי מעמיד המק"ט

שאלה: "אם היו נתונים שתי, נותנן ערב" וכו', ופירש"י "דעל כרחך אם אינו נותן ראשי הקנים על שפודין הם נופלין". וצ"ע דמעמיד הוא בדבר המקבל טומאה.

תשובה: לא גזרו כאן.

ובפעם אחרת ענה: שפודין כשרין.

יז:

❦ תקיג ❦

מחצלת אינה משמשת לכלי

שאלה: רש"י ד"ה מחצלת שעשאה לסיכוך לא מקבלת טומאה, "דלאו כלי הוא". וצ"ע למה אינו כלי, הא משמשת לתקרה.

תשובה: מחצלת תשמישו לדריסה.

כו.

❦ תקיד ❦

ערבך ערבא צריך לגבי קריאה לאור הנר בשבת

שאלה: "ערבך ערבא צריך". וצ"ע אם כן איך מהני שומר בליל שבת בקריאה לאור הנר, הא גם שם נאמר ערבך ערבא צריך.

תשובה: התם גזרה דרבנן שמא יטה וכאן אם ירדם איסור דאורייתא.⁴⁰⁷

כמ.

תקטו

ביאור לשון "כל העולם כולו"

שאלה: "בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו". לכאורה סגי למימר לכל העולם, או לעולם כולו.

תשובה: דלא נימא רובו ככולו.⁴⁰⁸

כמ:

תקטז

בטעם פסול לולב של עיר הנידחת

שאלה: רש"י ד"ה ושל עיר הנדחת, "משום דלשריפה קאי, ולולב בעי שיעור ד' טפחים וכו', וכשרוף דמי". וצ"ב דאם רואים אותו כאלו הוא שרוף, אם כן לאו לולב הוא, אלא גחלים בעלמא, ופשיטא דפסול הוא, ולא מטעם שחסר בשיעור, אלא דלאו לולב הוא אלא גחל.

תשובה: כמדומה שתוס' שואל זה.

לה.

תקיז

מדוע לא הביאו ראיה מהתרגום על "פרי עץ הדר" שהוא אתרוג

שאלה: "פרי עץ הדר עץ שטעם עזו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג, ואימא פלפלין" וכו'. וצ"ע דבתרגום מתרגם אתרוגין ונתקבל בסיני, א"כ אמאי לא הוכיחה מהתרגום.

תשובה: התרגום מפרש ההלכה.

⁴⁰⁷. ובספר מועדי הגר"ח (תשובה תקי"ח) ענה מרן, 'דוקא שומר לשינה חיישינן לזה'.

⁴⁰⁸. וכן איתא בט"ז (סי' תקפ"ב ס"ק ג') דהטעם שאנו אומרים בתפילות הימים הנוראים "מלוך על כל העולם כולו", הוא בא לאפקי דלא תימא רובו ככולו, אלא כולו ממש.

❦ תקיה ❦

למה לא יקח את פרי הפלפל עצמו

שאלה: "לא, נינקוט חדא, לא מינכרא לקיחתה", ופירש"י "גרעין אחד". לכאורה אמאי לא יקח הירק עצמו, ואז כן יהיה מינכר.

תשובה: מין זה גדל גרעינין גרעינין.

לה:

❦ תקיט ❦

ביאור לשון רש"י "והאומר כן רשע הוא"

שאלה: רש"י ד"ה הרי יש, "והאומר כן רשע הוא". אמאי כתב רש"י כן, הוה ליה למימר טועה וכדומה.

תשובה: לפי שהמינים אמרו כן.⁴⁰⁹

מא.

❦ תקכ ❦

האם לעתיד לבוא יהיה לולב במדינה שבעה

שאלה: "בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בו זכאי שיהיה לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש". כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, האם ישאר לולב במדינה שבעה זכר למקדש.

תשובה: עי' תוספתא ר"ה פ"ב ה"ז ולכשיבנה הבית במהרה יחזרו דברים אלו ליושנן.

⁴⁰⁹. בשו"ת אפרקסתא דעניא (או"ח ס' כ"ו) כתב בשם בעל האור שמח, דכוונת רש"י למאי דאיתא בפסיקתא, שהצדוקים אומרים שיש לתרומה פדיון. וזהו שכתב רש"י, דהאומר כן הוא רשע. ויעויין עוד בכפות תמרים כאן, ובשו"ת הר צבי (אבה"ע ס' כ"ט ד"ה וכעין זה), ובקובץ ישורון (כרך א' עמוד ר') מש"כ הגר"נ גשטטנער.

מה.

תקכא

איזה קרבן נחשב למי שעושה איסור לחג

שאלה: "כל הנוטל לולב וכו', כל העושה איסור לחג כאילו הקריב קרבן". איזה קרבן כאילו הקריב.

תשובה: מה נפק"מ איזה קרבן.

מה:

תקכב

מדוע לא צריך לסכך בסכך דרך גידולו

שאלה: "כל המצוות כולם אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן". וצ"ב אמאי לא בעי בסכך דרך גדילתו.⁴¹⁰

תשובה: אי אפשר לסכך דרך גדילתו.

מה.

תקכג

מדוע כתוב בפסוק שלש רגלים הא יש ארבע

שאלה: "שמיני עצרת רגל בפני עצמו". וצ"ב א"כ אמאי כתיב ג' רגלים הא איכא ד'.

תשובה: עי' יומא ב' ב'.

תקכד

מח:

עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים - יצא

שאלה: "אלא שהיו משחירין. בשלמא דיין משחיר, דמיא אמאי משחיר? כיון דאמר מר: עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים - יצא, של מים אתי

410. יעוין ב"ח סי' תר"ל סעיף ז', ובהגהות מהרלנ"ח על הב"י שם, ובערוך השלחן.

לאשחורי". וצ"ב, וכי אם לא היה יוצא יד"ח לא היה משחיר, הא ג"כ אם לא היה יוצא יד"ח, מציאות שפעמים טועה לשים של זה בזה, ולכך משחיר, וא"כ הול"ל כיון דפעמים טועים ומחליפים, משחיר.

תשובה: חלילה לא היו מחליפים.⁴¹¹

נא:

🕒 תקכה

אופן קריאת התורה באלכסנדריא

שאלה: "ובימה של עץ באמצעיתה, וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין בידו, וכיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודר וכל העם עונים אמן". צ"ב איך היו שומעים קריאת התורה במוצרים, בשלמא באמן היה תקנה ע"י סודרין.

תשובה: יתכן שעשו כמה מנינים לקריאת התורה.

נג.

🕒 תקכו

בענין רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה

שאלה: "רגלוהי דבר נש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעי, תמן מובילין יתיה", ופירש"י "למקום שנגזר עליו למות בו, משם הוא מתבקש ליטול נשמתו".

וצ"ב, דהא אמרינן (ב"מ ל"ו:) לגבי מלאך המוות, מה לי הכא מה לי התם.

תשובה: היינו בבהמה ולא באדם.

ובפעם אחרת ענה: פעמים שהמקום גורם.

נג:

🕒 תקכז

ביאור לשון המשנה "אין פוחתין מכ"א תקיעות"

שאלה: "אין פוחתין מכ"א תקיעות" וכו', ופירש"י "פשוטה לפניה ולאחריה ותרועה באמצע". ולכאורה יוצא יותר מכ"א, דהא יש לנו ספק מהי תרועה.

תשובה: עשו כדן.

411. לכא' כוונתו דאם לא היה יוצא ידי חובתו היו נזהרים מאוד וודאי לא היה מתחלף וצ"ב.

נר.

תקכח

על המזבח תקעו בשעת ההקרבה אע"פ שלא שער הוא
שאלה: "כיון דתקע לפתיחת שערים, למעלה עשירית למה לי דתקע, הא לאו שער הוא, הלכך על גבי המזבח עדיף". וצ"ב, דגם בעל גבי המזבח יש להקשות כיוון דתקע לשערים, על גבי המזבח למה לי דתקע, הא לאו שער הוא.
תשובה: בשעת הקרבה.

נה:

תקכט

מה שכתב רש"י "כל השנה" כולל גם את הרגל
שאלה: ברש"י ד"ה ונדרים ונדבות, שנדרו ונדבו "כל השנה". משמע שבנדרו ברגל מקרי מחמת הרגל, וצ"ב טעמו, וברמב"ם לא חילק.
תשובה: כל השנה גם רגל בכלל.

נו:

תקל

אמאי לא אמרו בברייתא שבילגה חולקת בדרום
שאלה: "וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה" וכו'. אמאי לא תני בברייתא מאי דתני במתניתין שחולקת בדרום.
תשובה: תני ושייר.

מסכת ביצה

ב.

תקלא

אע"פ שיודע שעתידיה להטיל ביצים לא נתן דעתו על זה
שאלה: רש"י ד"ה קא סלקא דעתין, "אבל נולד לא הוי ידע דנהוי דעתיה עלויה", וצ"ב דודאי יודע הוא, שהרי מטילה לו ביצים מידי יום ביומו.
תשובה: לא חשב ע"ז, ולא ידע מתי.

ב:

תקלב

בענין "ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא"

שאלה: "ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא". וצ"ע דלעיל אמר כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה אם כן בכל תרנגולת יש ביצה גמורה, ואמאי מיקרי דבר שלא שכיח.

תשובה: שימצאוהו.**ובפעם אחרת ענה:** ומו"מ לא שכיחא.⁴¹²

שאלה: "אמר ליה ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא" וצ"ב דאמר לעיל כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה, שמע מינה דכל יום יש ביצה גמורה שלא יוצאת היום אלא מחר, ואם כן כששוחטה היום היא גמורה, ומצב זה שכיח ואמאי קאמר ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא. ואולי אפשר לומר דמאי דקאמר מאתמול גמרה לה, לאו דווקא הוא שנגמר ממש, אלא רצונו לומר שזה נעשה אתמול, ואם כן יום טוב הכין לשבת או שבת ליום טוב, אבל לאו דווקא שזה נגמר ממש אתמול, וראיה איכא נמי (מלקמן ו'), ביצה עם יציאתה נגמרה ומגדלת אפרוחים ולפני כן אינה מגדלת אפרוחים, שמע מינה דמאתמול גמרה לאו דווקא ממש נגמר, דהא לא נגמרה כגון לענין מגדלת אפרוחים, וכן כתבו בתוספות לקמן (ד' ד"ה אלא), דגם כשנולדה בשבת שלאחריה יום טוב יש הכנה דבשעת הלידה ג"כ שייך הכנה. האם פשט זה אמיתי.

תשובה: נכון.

תקלג

האם יום הכיפורים דינו כשבת

שאלה: "שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה, סתם לן כר"ש דמיקל, יו"ט דקיל" וכו'. האם יום הכיפורים דינו כשבת או כיו"ט דלכאורה אין בו סקילה.

תשובה: כשבת.

ג.

תקלד

איך משמע שביצה היתה בכלל הגזירה

שאלה: "כולה חדא גזירה היא", ופירש"י שכשגזרו על פירות הנושרין אף ביצה היתה במשמע. וצ"ב מדוע באמת ביצה היתה במשמע, הרי לא שייך בה תלישה.

תשובה: גזרו סתמא.

תקלה

האם ביצה חיה נחשבת כאוכל

שאלה: "ביצה אוכלא ופירות אוכלא". צ"ב דביצה לא מבושלת הוי משקה.

תשובה: תמיד אוכל.

תקלו

ביאור לשון רש"י "בלועים בחרצן"

שאלה: רש"י ד"ה ומשקין, "בלועים בחרצן". וחרצן היינו גרעינים וכדפרש"י על הפסוק "מחרצנים ועד זג", ולכאורה בהם אין כל כך משקין כמו בכל הפרי,

ומדוע נקט חרצן הוה ליה לומר גוף הפרי.⁴¹³

תשובה: גוף הפרי הוא פרי.⁴¹⁴

ד.

תקלז

האם מותר לדבר דברי גוזמא

שאלה: רש"י ד"ה גוזמא קתני, "כאדם הרוצה להחזיק דבריו מדבר יתר". האם אפשר ללמוד מכאן היתר דמותר לדבר יתר כשרוצה להחזיק דבריו, ולא מיקרי שקר.

תשובה: תלוי למה.

413. וכן עי' רש"י לעיל מיניה ד"ה שמא יסחוט כ' שמפרקן מתוך זג שלהם וכבר עמד ע"ז הרש"ש וראש יוסף.

414. כלומר משקין שזבו, הם מגזירת מלאכת דש שמפרק דבר שבלוע בדבר אחר ומגלהו, ואין זה שייך בבשר הפרי שהוא עצמו הפרי, אלא במשקה שבלוע בתוך דבר אחר, ועיין ראש יוסף שם.

ד:

תקלה

מדוע אין מבטלין איסור לכתחילה

שאלה: "ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה". מ"ט דאין מבטלין.

תשובה: שלא יבוא לאכול מאכלות אסורות.

ה.

תקלט

בענין דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו

שאלה: "וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו". משמע אפילו שאינו גדול ממנו, וצ"ב ממגילה (ב.) "אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו, אלא אם כן גדול ממנו".

תשובה: בשאין ידוע.

ה:

תקמו

מדוע הוצרך נח לצאת מן התיבה רק ע"פ הדיבור

שאלה: "מכדי כתיב היו נכונים לשלושת ימים אל תגשו אל אשה וגו', לך אמור להם שובו וגו' למה לי, שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מניין אחר להתירו". על פי זה רציני לבאר מה שנתקשו המפרשים, מדוע הקב"ה היה צריך לומר לנח לצאת מן התיבה, הא בוודאי שיצא אחר שתתייבש הארץ, אלא מאחר שאמר לו להיכנס שוב צריך ציווי מיוחד להיתר יציאה, האם נכון.

תשובה: יפה.

תקמא

חיוב שמירת כבוד ארץ ישראל גם בחורבנה

שאלה: האם יש איסור ללכלך את א"י כשהיא בחורבנה (עי' ביצה ה:).

תשובה: כן.

ו:

תקמב

בשיטת רב הונא שביצה עם יציאתה נגמרה

שאלה: "אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה". האם חולק על רבה דאמר לעיל כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה.

תשובה: נגמרה יציאתה.

תקמג

מדוע אפרוח שלא פקח את עיניו אסור באכילה

שאלה: "רבי אליעזר בן יעקב אומר, אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו". וצ"ב, דהיוצא מן הטהור טהור, ומדוע זה אסור.

תשובה: עדין לא יצא.

ובפעם אחרת ענה: חשוב כמות.

תקמד

מדוע השמיט השו"ע את ההלכה של ביעי דפחיא

שאלה: "כי ההוא דא"ל ביעי דפחיא למאן, יהבו ליה ביעי דשחוטה וכו', מקח טעות" וכו'. מה ההלכה בזה, ומדוע לא הביא זה בשו"ע.

תשובה: זה פשוט.

ז.

תקמה

מדוע בשר שנתלש מהחי לא הוי נבילה

שאלה: רש"י ד"ה בשר שנתלש מן החי, "לאו נבילה היא". מ"ט לאו נבילה היא, הרי ההגדרה של נבילה זהו בשר לא שחוט, והרי בשר שנתלש לא שחוט הוא.

תשובה: זה בשר מן החי.

תקמוז

כוונת הגמ' בשאלה למאי נפק"מ לכל המקרים

שאלה: "ת"ר כל שתשמישו ביום וכו', וכל שתשמישו בלילה וכו', וכל שתשמישו בין ביום ובין בלילה וכו', כל שתשמישו ביום נולד ביום למאי נפקא מינה".
וצ"ב אמאי לא שאלה הגמ' גם כן על כל שתשמישו בלילה וכו' למאי נפקא מינה.
תשובה: קאי אכולהו דתני חדא וה"ה לאידך.

י:

תקמוז

מדוע תולין שכל המעות חולין

שאלה: "הניח מנה ומצא מאתים וכו', וחכ"א הכל חולין", ופירש"י כיון שאין אדם מערב חולין ומעשר, תולין שהכל חולין. וצ"ע דנימא איפכא, כיון שאין אדם מערב, סימן שהכל מעשר.
תשובה: יודע שאין לו מעשר כ"כ.

יב:

תקמח

מתי גוזרים גזירה לגזירה

שאלה: רש"י ד"ה מתנות, "וכולן משום גזירה דאין מגביהין תרומה". וצ"ב, דהאיסור להגביה תרומה גזירה היא, ואין גוזרין גזירה לגזירה.
תשובה: היכי דצריך גזרינן.⁴¹⁵

יד:

תקמט

הטמנת קדירה בכלאים

שאלה: "אלא כלאים למאי חזו". צ"ע, דחזי להטמין בזה הקדירה, בדרך המותר כגון כלי שני או מטמין מקצתו.

415. יעוין מג"א סימן שי"ז ס"ק י"ב ובמחצית השקל שם ובפמ"ג שם דפעמים גזרינן היכא דהגזירה קרובה. ועי' תוספות מסכת חולין דף קד עמוד א ד"ה ומנא, וז"ל "ויש מקומות נמי דגזרינן גזירה לגזירה ולא חיישינן".

תשובה: לא קאי להכי.⁴¹⁶

ובפעם אחרת ענה: אין מטמינין בו.

ובפעם אחרת ענה: א"כ נהנה.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א "אלא כלאים למאי חזו", דהא חזו להטמין קדירתו, וענה הרב, 'א"כ נהנה'. ולא הבנתי מה בכך שנהנה, הא אינו דרך מלבוש.

תשובה: כמו מלבוש.⁴¹⁷

זו:

תקנ

מדוע חיפשו חכמים סמך מן התורה לעירוב תבשילין

שאלה: "מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה". מאי נפקא מינה למצוא סמך מן התורה למצוה מדרבנן, הא גם כן אחרי הסמך זה נשאר מדרבנן.⁴¹⁸

תשובה: שלא ישכחו.

תקנא

במעשה דר' אליעזר מדוע הביא הפסוק דראש השנה

שאלה: "מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש", ופרש"י "ביום טוב". משמע שהיה זה ביום טוב ולא בראש השנה, וצ"ב אם כן מדוע הביא להם הפסוק בנחמיה דמירי בראש השנה, היה צריך לומר פסוק מהתורה של יום טוב "ושמחת בחגך".

תשובה: היינו הך.

תקנב

מדוע חשבו התלמידים שר' אליעזר כעס עליהם

שאלה: רש"י ד"ה משתנין, "כסבורין שכועס על כת שישית מפני שאחרו לצאת".

416. עי' שבת מח. "בעא מיניה רב אדא בר מתנה מאביי: מוכין שטמן בהן, מהו לטלטלן בשבת? אמר ליה: וכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומופקיר קופה של מוכין? ודו"ק.

417. צ"ע בכוונתו.

418. בתחילת פתיחת הפמ"ג להלכות נטילת ידים (סי' קנ"ו) כתב, שיש אסמכתות שאפשר שהם מדאורייתא, ע"ש.

וצ"ב איך סברו כך, הא אם היה רוצה לסיים השיעור היה מסיים, ומדלא סיים שמע מינה שאין רוצה שיצאו.

תשובה: הוא אמר מפני אלו שא"צ לילך.

זו:

🕒 **תקנה**

גדר הוצאות שבת

שאלה: רש"י ד"ה חוץ מהוצאות שבתות, "אלא לפי מה שרגיל ממציאם לו". רציתי לדייק מכאן, שאם באופן חד פעמי מוציא הוצאה גדולה לשבת, אין ממציאם לו, דהא כתב רש"י לפי מה שרגיל. האם נכון.

תשובה: שלא יוציא אלפים ורבבות.

🕒 **תקנה**

למי הודיע הקב"ה מתן שכרה של השבת

שאלה: "ואיבעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו, נשמה יתירה לא אודעינהו", כלומר שהודיע ה' לגויים מתן שכרה. צ"ע, דאמרינן לעיל דאף לישראל לא הודיע מתן שכרה.

תשובה: כולה.

זו:

🕒 **תקנה**

פת גוים לגבי דין ביצה קלופה שעבר עליה לילה

שאלה: תוד"ה קמ"ל, "מכאן אנו סומכין, ליקח מן הנכרים פת הנילוש מן הביצים". יל"ע מדוע לא חששו תוס' מהא דנדה (י"ז). לביצה קלופה שעבר עליה לילה.

תשובה: בטל.

🕒 **תקנה**

בדין עירוב תבשילין שאין לו שיעור למעלה

שאלה: "עירובי תבשילין אין להם שיעור", ומסקינן דאין להם שיעור למעלה. וצ"ע מאי קא משמע לן פשיטא, דמה הו"א שאסור לעשות הרבה.

תשובה: אולי רק הראוי לשבת.

ובפעם אחרת ענה: ס"ד מצוה להרבות במצוה.⁴¹⁹

תקנו

באיזה אופן איירי ששמנונית הסכין יש בה כזית

שאלה: "שמנונית שע"ג הסכין גוררו, וסומך עליו משום עירובי תבשילין, והוא דאית ביה כזית". לכאורה דחוק מאד שיהיה בשמנונית זו כזית.

תשובה: בהרבה סכינים.

תקנה

לכאורה אין צריך דעת מי שהניחו לו דהא זכין

שאלה: "דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן". צ"ע מה הו"א הא פשיטא דלא בעינן, דזכין לאדם שלא בפניו.

תשובה: לא זיכה.

יז.

תקנט

הקנאת קמחו לאחר כדי שיאפה לו

שאלה: "מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר, כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואופין לו". וצ"ב דמאי הועילו רבנן שאסרו קמחו, אם יכול להקנות לחבירו שיאפה לו.

תשובה: אם אין לו חבר או שאין רוצה.

יז:

תקס

מדוע לא גזרו על השקת מים בכלי אבן משום מחזי כמתקן

שאלה: "ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן". צ"ב, מדוע לא גזרו בזה משום מחזי כמתקן, וכמו לענין טבילת כלים.

תשובה: אינו נראה תיקון.

419. ואין להם שיעור למעלה היינו דאין מצוה להרבות.

תקסא

בהא דנקט הרמב"ם לשון טבילה לגבי השקה

שאלה: רש"י ד"ה ושויין שמשיקין את המים, "ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה". וצ"ב דהרמב"ם בפ"ד מהל' יו"ט הי"ז פסק, "ואם היה צריך להטביל מים שבו", ונקט לשון טבילה לגבי השקה.
תשובה: לישנא בעלמא.

יח.

תקסב

איך שרי לאדם לטבול הא יש סחיטה בשערו

שאלה: "רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה", ולכך אסור לטבול כלים. וצ"ע אם כן גם באדם איך שרי לו לטבול, הא בו נמי יש סחיטה בשערו, על כל פנים מדרבנן.
תשובה: לא הכל גזרי'.

ימ.

תקסג

בענין העושה גתו על גבי כדו

שאלה: "הרוצה לעשות גתו על גבי כדו", וברש"י ד"ה עושה, כתב "וההיא טבילה שנייה הבא להחמיר על עצמו ולהטביל". צ"ע מה חומרה היא זו, הא כלי טהור הוא, וכן מחבורה קשה.
תשובה: שלא יבוא להתחלף.
ובפעם אחרת ענה: נהגו להחמיר משום לא פלוג.

ימ:

תקסד

מדוע אין סומכין הא אין שבות במקדש

שאלה: "ואין סומכין עליהן", ופרש"י "משום שבות". וצ"ע דאין שבות במקדש.
תשובה: כבר כתבו התוס' דשבות שכיח אסרו.

תקסה

בענין אכילת בשר ביום טוב

שאלה: רש"י ד"ה מביא אדם, "כל זמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר". משמע מזה שבזמנינו שמחה שייכא אף שלא בבשר, האם זה נכון, וא"כ לפי זה אין ענין לאכול בשר ביו"ט.

תשובה: גם בזמנינו יש ענין לאכול בשר.⁴²⁰

ב.

תקסו

בענין תנו ת' זוז לפלוני וישא בתי

שאלה: "ההוא גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה זוזי לפלוני ולנסיב ברתי, אמר רב פפא ארבע מאה שקיל וברתיה אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב". וצ"ב אמאי לא אמרינן כשאמר ולנסיב ברתי שחוזר בו מארבע מאה זוזי בתוך כדי דיבור. **תשובה:** הוא שני אמירות.

תקסז

איך תלמידו של שמאי עשה שלא כדעת רבו

שאלה: "והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן וכו', ושלח והביא ואמר לסמוך". צ"ע איך עשה שלא כדעת רבו שמאי.

תשובה: ידע האמת.

ב:

תקסה

בהא דאין לת"ח לענות לחבירו יותר ממה שאמר לו

שאלה: "לא ליהדר ליה טפי ממאי דאמר ליה חבריה", אלא 'אמר לו כמו שאמר לו. וצ"ב דג"כ כמו שאמר לו זהו לאו ד'לא תקום' במה שמחזיר לו, וכמו הלל הזקן לעיל שלא אמר לתלמידי שמאי שתוקן.

420. עיין שו"ע סי' תקכ"ט סעיפים א' ב' ג' ובביאה"ל שם ד"ה כיצד.

תשובה: אין זה נקמה אלא כך מדברים.

ובפעם אחרת ענה: שצריך לענוה.⁴²¹

כא.

תקסט

ביאור מאי דאיכא איבעית אימא לאחר שאמרה הגמ' קשיא

שאלה: "בשלמא לרבא - ניחא, אלא לרבה בר רב הונא קשיא! - קשיא. ואיבעית אימא: שאני שבות שבת משבות יום טוב". וצ"ב אם איכא איבעית אימא מדוע קאמר קשיא.

תשובה: הראשון נשאר בקושיא.

כא:

תקע

אי שרי להחמיר כבית שמאי

שאלה: "שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי". משמע דשרי להחמיר כדברי ב"ש, וצ"ע מברכות (:) "אמר ר' טרפון אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וכו', א"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל", ומשמע שאסור להחמיר כב"ש.

תשובה: הוא סבר שהם צודקים.

תקעא

בהא דנתן אברהם ביום טוב לפני המלאכים אכילה ושתייה

שאלה: "ר' אחא בר יעקב אמר אפילו בשבת נמי לא, משום שיורי כוסות". וצ"ב איך הזמין אברהם אבינו את המלאכים שחשבם לערבים (ויו"ט היה), הא אין עושין גרף של רעי לכתחילה.

⁴²¹. אולי צ"ל 'לענות' (ויעוין בח"ח בפתיחה בבאר מים חיים ס"ק ח' ט' דבשעת מועשה אין לא תקום, ואפי' למ"ד שיש לאו דלא תקום גם בצער הגוף שאינו דבר ממון, ע"ש).

תשובה: הבין שאין אוכלין ממש.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א איך הזמין אברהם אבינו את המלאכים שחשבם לערבים ביו"ט אליבא דר' אחא בר יעקב בביצה (כ"א): שאסור להזמין העכו"ם משום שיו"ט כוסות, וענה הרב 'שהבין שאין אוכלין ממש'. וצ"ע א"כ אסור לבשל להם כלל ביו"ט, דלאו אוכל נפש הוא דלכם אמר רחמנא ולא לגוי.⁴²²

תשובה: העבדים בשלו.

ובפעם אחרת ענה: על מודים מותר והי' בטוח שיתרצו.

תקעב

ביאור שאלת הגמ' דגם לנו יהיה אסור לשתות בשבת

שאלה: "אין מזמנין את הנכרי בשבת משום שיו"ט כוסות", ומקשה הגמרא, "אי הכי דידן נמי". וצ"ע מה הקושיא, וכי אסור לשתות בשבת.

תשובה: מקשה למה לא אסור.

כב.

תקעג

ביאור לשון רש"י "הנוטל ממנו ואוכל"

שאלה: רש"י ד"ה המסתפק, "הנוטל ממנו ואוכל". וצ"ע מילת **ואוכל** דכתב רש"י, דמאי נפקא מינה למה נוטל אם לאכילה או לדבר אחר.

תשובה: בשביל מה נטל.

⁴²². ומאמרו"ר הגאון רבי יוסף כהן שליט"א שמעתי ליישב, דיעויין בית יוסף ושו"ע ורמ"א סי' תקי"ב ובכף החיים שם אות כ"ב, דיש מתירין להרבות לעכו"ם בתוך קדרתו אם יאכל ממנו בעה"ב ובני הבית, ואז יאכל גם את הגוי בכלל, וא"כ י"ל דאברהם אבינו ע"ה בישל לצורכו והוסיף להם עוד, ולכך שרי, ודברי פי חכם חן. שו"ר שכיוצא בזה כתב מרן שליט"א ב"טעמא דקרא", וז"ל "מהרי שלש סאים קמח, עי' רמב"ן שתמה למה הי' צריך כ"כ הרבה פת לג' אנשים, וי"ל דהרי אברהם סבר שהיו ערביים ואסור לאפות ביו"ט לצורך גוי, ובין למ"ד פסח היה בין למ"ד סוכות היה יו"ט, אבל בגמ' ביצה י"ז. אמרינן ממלאה אשה תנור פת בשביל שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא, ולכך הי' צריך הרבה פת שיתמלא התנור ויהא מותר לאפות הכל".

תקעך

מחיצה המתרת בשבת ויו"ט

שאלה: "אין לו בית אחר מאי, אפשר לעשות לו מחיצה". וצ"ע דמחיצה המתרת היא, וקיימא לן בשו"ע (סי' שט"ו ס"א), דמחיצה המתרת אסור לעשותה בשבת, והוא הדין ביום טוב.⁴²³

תשובה: ע"י גוי.

שאלה: שאלתי את מרן, בהא דאמרו אין לו בית אחר מאי אפשר לעשות לו מחיצה, דצ"ע דמחיצה המתרת היא, וענה הרב 'ע"י גוי'. וצ"ע דאמירה לגוי שבות.

תשובה: במקום מצוה.

כב:

תקעה

מה הטעם שרב שאל את רבי "ביחוד"

שאלה: "שאלית את רבי ביחוד", ופרש"י בינו לבינו. וצ"ב מהו הטעם ששאלו בצניעה דבר זה.

תשובה: שאחרים לא שמעו ומוכרחים לסמוך עליו.

תקעו

ביאור לשון רש"י "טרח טרחא יתירה למחר וליום אחר"

שאלה: רש"י ד"ה פת מרובה, "ולאו משום חימוץ, אלא משום דטרח טרחא יתירה למחר וליום אחר". ולכאורה הוה ליה למימר רק למחר, ומה בא להוסיף וליום אחר.

תשובה: אפי' ליום אחר.

423. שו"ר שכן הקשה הדרכי משה בסי' שט"ו סק"ד, ועי' במג"א סק"ג, ובביאור הגר"א ס"ק ט'.

בר.

🕒 תקעז

מנין לרש"י שרבן גמליאל שנא את הגוי

שאלה: רש"י ד"ה אלא שאין רצוני לקבל ממנו, "שאני שונאו". צ"ב, מנין לרש"י טעם זה.

תשובה: למה לא רצה.

🕒 תקעח

קבלת מתנה כשצריך

שאלה: שם: צ"ב דשמא לא רצה לקבל משום דשונא מתנות יחיה.

תשובה: אם צריך מותר.

🕒 תקעט

דבר שיש לו מתירין בספק

שאלה: "ספק מוכן, ר"ג מתיר, וללוי מותר אף באכילה". וצ"ע דהוי דבר שיש לו מתירין, ואיך מותר.

תשובה: לא גזרו על הספק.

בר:

🕒 תקפ

מתי נחשבים דברי אמורא כשיטה

שאלה: "לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש וכו', אנא הדרי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה". האם יש שיטת לוי, או כיון שאם היה בבית המדרש היה חוזר בו, אין שיטה דשרי באכילה.

תשובה: יש.

כה.

🕒 **תקפא** 🕒

לדברי בית הלל ההזמנה הוא הנענוע
שאלה: "והמנוענעים", ופרש"י "מאתמול לשם זימון והוא מכירן". וצ"ע דנענוע הוא אליבא דבית שמאי, ולבית הלל אין צריך נענוע.
תשובה: ההזמנה זה הנענוע.

🕒 **תקפב** 🕒

בדין חזקת איסור בבהמה שאירע ספק בשחיטתה
שאלה: "בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת", ופירש"י "ונפקא מינה אם אירע ספק בשחיטתה, נעמידה על חזקתה ואסורה". וצ"ע בלא חזקה גם כן אסורה, דספק דאורייתא לחומרא.
תשובה: לפעמים לקולא.
בפעם אחרת ענה: אפי' במקום ריעותא.

כה:

🕒 **תקפג** 🕒

מדוע השמיט השו"ע את הדין של אכילת שום ובצל מראשו
שאלה: "לא יאכל אדם שום ובצל מראשו וכו', לא ישתה אדם כוסו בבת אחת". וצ"ב מדוע העניין של לא ישתה כוסו הביאו השו"ע, ולא יאכל שום מראשו לא הביאו השו"ע מאי שנא.
תשובה: מובן מעצמו.

🕒 **תקפד** 🕒

מי יותר עז בחיות הכלב או הנמר
שאלה: "ג' עזין הן, כלב בחיות". וצ"ב מאבות (פ"ה מ"כ), הוי עז כנמר, משמע שהנמר עז יותר.⁴²⁴
תשובה: בגסות וכלב בדקות.

424. יעויין בן יהוידע כאן מה שכתב בזה.

כו:

תקפה

ביאור לשון רש"י "אי אכיל אי לא אכיל"

שאלה: "לא צריכא דאחזו ולא אחזו, דאיכא אינשי דאכלי, ואיכא אינשי דלא אכלי", ופרש"י "ואיצטריך ליה לגלויי דעתיה אי אכיל אי לא אכיל". וצ"ע דדעתו גלויה ועומדת שהוא מין דאכלי ליה, דהא קתני בברייתא היה אוכל וכו'.
תשובה: אם הי' אוכל.

כח.

תקפו

מדוע לקח ר' חייא חמש בניתא

שאלה: "והא הנהו שב בניתא דאתו לבי רבי, ואשתכח חמש מנייהו בי רבי חייא", ופרש"י "ונמצא שנטל רבי חייא חמש והולידן לביתו". וצ"ב, איך נטל חמש הא דרכו של ת"ח שאדרבה מוותר משלו, וכ"ש שלא לוקח יותר.
תשובה: רבי לא הקפיד.

תקפו

מחתך באוכלין

שאלה: "מוותר לעשות סימן בבשר ביום טוב, כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא". האם אפשר להביא ראיה מכאן דאין מחתך באוכלין.
תשובה: לסימן מותר.

תקפה

עשיית בית יד בבשר ביום טוב

שאלה: "אמר רב אסור לעשות בית יד בבשר", ופירש רבינו חננאל "שנראה שעושה כלי ביום טוב". וצ"ב דלקמן (ל"ג): אמרינן שאוכלין אין בהם משום תיקון כלי.
תשובה: לכך זה רק נראה.

כמ.

🕒 **תקפט**

אופן השבת גזל רבים ובתוכם נשים וע"ה

שאלה: "גזל ואינו יודע למי גזל, יעשה בהם צרכי רבים". מזה הדין אם גזל מהרבה אנשים ונשים ואינו יודע ממי, האם מהני שיתרום ספרים לבית המדרש, דכיון דנשים ועמי הארץ לא משתמשים בהם, והוא גזל גם מנשים ועמי הארץ.

תשובה: מהני שגם עליהם משפיע.

לב:

🕒 **תקצ**

"שלשה חייהן אינם חיים"

שאלה: "שלשה חייהן אינם חיים". מאי נפק"מ שחייהן אינם חיים.

תשובה: להתפלל ע"ז.

🕒 **תקצא**

מי שאינו מרחם על הבריות חסר לו בהגדרת יהודי

שאלה: "ונתן לך רחמים וכו', כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו".

האם הכוונה כפשוטו שהוא גוי ממש, וצריך להתגייר כדי להיות יהודי, או הכוונה שחסר לו ביהודי שבו.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

לד.

🕒 **תקצב**

הביא את האור לבסוף אמאי השאר פטורים ואסורים

שאלה: "תניא אחד מביא את האור וכו', לא קשיא הא דאייתי אור מעיקרא, הא דמייתי אור לבסוף", ופרש"י "דאייתי אור לבסוף, איהו הוא דעבד, והנך לא עבידי מידי". וצ"ב אם כן שהם לא עשו כלום אמאי אסורין, דפטורין ואסורין קאמרי.

תשובה: גרמו.

לה:

תקצג

מדוע לא כתב רש"י שהחשש במי שנשרו כליו במים הוא שמא יסחוט
שאלה: רש"י ד"ה מהלך בהם ואינו חושש, "שיחשדוהו שכבסן". וצ"ב אמאי לא
 פירש דהאי אינו חושש שלא חוששים שמא יסחוט.⁴²⁵
תשובה: כולי האי לא חוששין.

תקצד

יש אופנים שחצר קובעת למעשר אף בלא נגמרה מלאכתו
שאלה: רש"י ד"ה אוכל מהן עראי "וכולהו כשלא ראו פני הבית קא מיירו". וצ"ע
 הרי חצר לא קובעת בלא נגמור מלאכתו, וכתב רש"י לעיל דחצר ובית שווין,
 א"כ אף בראו פני הבית יאכל עראי דלא נגמרה מלאכתו למעשר בתנאים.
תשובה: אם הסכים קובעת.
 לו.

תקצה

מדוע מותר לכסות את הפירות הרי הוא מכין
שאלה: "ומכסין את הפירות ואפילו אווירא דליבני, דכלי ניטל אף לדבר שאינו ניטל".
 וצ"ע דנהי דמוקצה ליכא, יאסר מכל מקום, משום מכין משבת לחול.
תשובה: מכין גם להיום.

תקצו

מכין משבת לחול בטורח מועט
שאלה: שם: צ"ע דאסור מכל מקום משום מכין משבת לחול, ורציתי לומר דטורח
 מעט כזה שרי ואין בזה משום מכין, האם נכון.
תשובה: יתכן.

425. יעויין ברמב"ם שכך פירש הגמרא.

לו:

❦ תקצו ❦

בדין איסור רכיבה ע"ג בהמה ביו"ט

שאלה: "ולא רוכבין על גבי בהמה, שמא יחתוך זמורה". וצ"ב דתיפוק ליה משום דבהמה מוקצה.

תשובה: רכיבה הוי כטלטול מן הצד.

ובפעם אחרת ענה: מי אומר שאסור לרכוב ע"ג מוקצה.

שאלה: שאלתי את מרן "ולא רוכבין ע"ג בהמה שמא יחתוך זמורה" דתיפוק ליה משום דבהמה מוקצה, וענה הרב 'מי אומר שאסור לרכוב ע"ג מוקצה'. וצ"ב דאפילו לריצב"א בתוס' בביצה דשרי מוקצה ביו"ט, אבל שימוש במוקצה לכו"ע אסור, וכ"כ המהרש"א ריש פרק משילין, ורכיבה ע"ג בהמה ודאי שימוש במוקצה הוי.

תשובה: הבהמה מעצמה הולכת.⁴²⁶

❦ תקצח ❦

ביאור לשון המשנה "כל שחייבין עליו בשבת"

שאלה: "כל שחייבין עליו בשבת" וכו'. משמע שעיקר האיסור נאמר בשבת וקא משמע לן מתניתין שהוא הדין ליום טוב, וצ"ע מסיפא כל אלו אמרו ביום טוב קל וחומר בשבת, משמע שעיקר האיסור נאמר ביו"ט.

תשובה: אחרי שאמר יש ק"ו.⁴²⁷

426. צ"ע דעצם הישיבה אסורה אם הבהמה מתנועעת עי"ז, עי' מג"א סי' שח סקמ"א משם הראשונים, אבל המג"א גופיה ס"ל דזה חשיב טלטול מן הצד. (הערת ח"א).

427. כלומר דבאמת עיקרו נאמר ביו"ט, ואחרי שנאמר ביו"ט התרגלו לאומרו בשבת.

לו.

🕒 תקצט

מדוע אמרה הגמ' דאירי ביש לו 'אשה' ובנים

שאלה: "לא צריכא דאית ליה אשה ובנים". צ"ב, דסגי לומר דאית ליה בנים, אשה מאי שייכא הכא.

תשובה: א"כ ישתגע מהילדים...

לו:

🕒 תר

מה הוא שאמרה הגמ' "הלכה כרבי דוסא"

שאלה: "הלכה כרבי דוסא". וצ"ע, דהא אמרה הגמרא דלא פליגי, ומה שייך לומר הלכה כרבי דוסא.

תשובה: הלכה כרבי דוסא שמפרש.

לח.

🕒 תרא

מדוע לא נתקבלה תפילת ר' אבא שיאמר מילתא דתתקבל

שאלה: "כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל". צ"ב מדוע לא נתקבלה תפילתו, שצחקו עליו.

תשובה: החת"ס כתב שלא הי' צריך להתפלל כך רק שיכוין לאמת.⁴²⁸

⁴²⁸. זה לשון החתם סופר: "יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל, נ"ל דטובא קמ"ל, דלאו אורח ארעא למיעבד הכי, אלא עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן ואל תעשיה עטרה להתגדל וכו', ואין זה דומה לתפלת ר' נחוניא בן הקנה (ברכות כ"ח:). וע"ש פירש"י ד"ה שלא אכשל וכו', ע"ש. משא"כ הכא לכבודו עשה, ע"כ סיבה היה דאחיכו עלה ולא נתקבלו דבריו".

לח:

🕒 **תרב**

מדוע אחיכו עליה בפעם השניה

שאלה: "אמר רב אושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה". וצ"ב דצחקו עליו ב' פעמים, ועל הפעם הראשונה מובן מדוע צחקו עליו, אבל בפעם השנייה שאמר להו גולתיכו שקלי, מדוע צחקו עליו.⁴²⁹

תשובה: שישים לב.

ובפעם אחרת ענה: שאין מבינין שזה צחוק.

מסכת תענית

ב.

🕒 **תרג**

בני חיי ומזוני התלויים במזל מסורים בידי הקב"ה ובידו לשנות

שאלה: "שלשה מפתחות בידי הקב"ה". וצ"ע מגמרא דמועד קטן (כ"ח). "בני חיי ומזוני, לאו בזכות תליא אלא במזלא תליא".

תשובה: אף על פי שבמזלא אבל נמסר ביד הקב"ה ולפעמים משנה את המזל.

ה.

🕒 **תרד**

יש פעמים שהגמ' כופלת את הלשון לחיזוק הענין

שאלה: "נמצאת תבואה הגדילה בששה חדשים, גדילה באחד עשר יום, נמצא עומר הקרב מתבואה של ששה חדשים, קרב מתבואה של אחד עשר יום". וצ"ע דלכאורה הוא כפילות.

תשובה: לחזק.

429. בענין זה עיין מש"כ הגאון רבי שמואל דוד פרידמן שליט"א ביאור יפה בספרו "שדה צופים" בהקדמה למסכתות תענית ומגילה.

❧ תרה ❧

מדוע אמרו על עבודה זרה "אחת היא שמבערת רשעים בגיהנם"
שאלה: "אחת היא שמבערת רשעים בגיהנם, מה היא עבודה זרה". וצ"ב וכי גהינם
 הוא רק על עבודה זרה ולא על שאר עבירות.
תשובה: הגדולה שבעבירות.

ה:

❧ תרו ❧

כוונת רש"י במה שכתב "ופירותיו מתוקין לרעב"
שאלה: "פירותיך מתוקין וצלך נאה" וכו', ופירש"י "ופירותיו מתוקין לרעב, ואמת
 המים לצמא". וצ"ב דאדם רעב, כל דבר מתוק לו, וא"כ מאי שבח שפירותיך
 מתוקין לרעב.
תשובה: תרתי לטיבותא.
 ובפעם אחרת ענה: אפילו לרעב.

❧ תרו ❧

מדוע כפל רש"י ב' פעמים שחשבו שיעקב אבינו מת
שאלה: כתב רש"י בד"ה מקרא אני דורש, "והאי דחנטו חנטיא, סבורים היו שמת".
 ואח"כ בד"ה אף הוא בחיים כתב "ודחנטו חנטיא, נדמה להם שמת" למה
 כפל פעמיים.
תשובה: לזכור.
 ז.

❧ תרה ❧

קטן נתלה בגדול

שאלה: "מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל". וצ"ב הא
 קטן נתלה בגדול, ולא להיפך.⁴³⁰

430. שו"ר שהקשה כן בספר "ברך משה" לאדמו"ר מסאטמר, ע"ש מה שתירץ, ועיין עוד בספר

תשובה: מה זה שייך.

ובפעם אחרת ענה: זה אנחנו מרגישים.⁴³¹

❧ תרט ❧

היאך אמר ר' יהושע בן חנניה לבת הקיסר שתשים את היין בכלי זהב וכסף
שאלה: "אמרה ליה אלא במאי נירמי, אמר לה אתון דחשביתוהו רמו במאני דהבא
וכספא, אזלה ואמרה ליה לאבוה, רמייא לחמרא במני דהבא וכספא, ותקיף".
צ"ב איך עשה זאת, הא לפני עור לא תתן מכשול, ופירש"י שלא לתת עצה שאינה
הוגנת.

תשובה: ללמדו מוסר.

❧ תרי ❧

האם הנזי הוא טוב לצדיקים או לא

שאלה: "אי הוו סנו טפי הוו גמירי". צ"ע דאמרינן באבות (פ"ו מ"ח) "הנזי והכח וכו',
נאה לצדיקים ונאה לעולם".

תשובה: נאה להם בשביל העולם.

ובפעם אחרת ענה: נאה אבל פחות לומד.

ז:

❧ תריא ❧

אע"פ שהגנב מחזיר את גניבתו יש לו להרבות בתפילה על העבירה

שאלה: "ואין כפים אלא חמס וכו', מאי תקנתיה ירבה בתפילה". וצ"ע דתקנת הגנב
היא להחזיר הגניבה או צרכי רבים, ומאי שייכא תפילה הכא.

תשובה: על העבירה.

"מרגליות הש"ס" וז"ל: אמר הרה"ק רבי שלמה מזויעהל זצוק"ל: כמה גדול כח המקווה, נוכל
לראות ממה שאמרו חז"ל: "מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל", כביכול
מי נתלה במי.

431. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "הכונה שהמקוה ידוע שהוא מטהר, והקב"ה נמשל אליו".

ח.

תריב

בהא דאמרו "כי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב"

שאלה: "דכי יהיב רחמנא שובעא, לחיי הוא דיהיב". וצ"ע מקרא דפרשת בהעלותך (י"א ל"ג), "הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת ואף ה' חרה בעם ויך ה' בעם מכה רבה מאד", ופירש"י "אינו מספיק לפסקו בשיניו עד שנשמתו יוצאה".

תשובה: רשע שאני.

ז.

תריג

מהיכן משמע שהמעשה עם בנו של ריש לקיש היה לאחר מיתתו

שאלה: "אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה אימא לי פסוקיך", וכתב רש"י "לינוקא דריש לקיש, בן אחותו של רבי יוחנן, ולאחר מיתתו של ריש לקיש, כדמוכח לקמן". וצ"ע דלגבי המעשה הראשון לא מוכח מידי דהיה לאחר מיתתו של ריש לקיש.

תשובה: ממאי דסמיק.

תריד

מה כוונת ר' יוחנן במה שאמר לינוקא

שאלה: "אמר ליה אי הוות מטי התם להאי פסוקא, לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך". צ"ב מה רצה לומר לו בזה.

תשובה: כי זה סברה פשוטה.

ז:

תרטו

ממה עשויים העננים

שאלה: "מנוקבות הן ככברה". ממה עשויים העננים לדעה זו.

תשובה: ממים קפואים.

יא.

🕒 **תרטז**

האם בכל לילה אדם חותם על מעשיו שעשה באותו יום

שאלה: "מלמד שבשעת פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו נפרטין לפניו, ואומרים לו כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני והוא אומר הן, ואומרים לו חתום וחותם, שנאמר ביד כל אדם יחתום". וצ"ע דהא כל לילה חותם כל מה שעשה במשך היום.

תשובה: מי אומר שחותם.

🕒 **תריז**

אע"פ שנוהג תמיד בחסידות יש מקומות שצריך שלא לנהוג כן

שאלה: "אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון" וכו', והקשו התוס': "ואם תאמר והרי יוכבד בת לוי נולדה בין החומות וכו'. ויש לומר, דלכו"ע לא הוי איסור, אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות". וצ"ע דלוי היה חסיד, וכמו שנאמר עליו (דברים ל"ג ח') "לאיש חסידך".

תשובה: לא תמיד ראוי לנהוג מדת חסידות, והכל לפי הענין והצורך.

יב.

🕒 **תריח**

למה לא הביא שמואל ראייה מהפסוק "קדשו צום"

שאלה: "אמר שמואל: כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום - לאו שמיה תענית" וצ"ב, מדוע לא הביא שמואל ראייה לדבריו מפסוק מפורש בספר יואל: "קדשו צום קראו עצרה" (א', י"ד) ש"מ דבעי קבלת תענית לפני התענית.

תשובה: אולי רק כאן.⁴³²

432. שו"ר דהרי"ף הביא ראייה מפסוק זה וצ"ב.

יד:

🕒 תריט 🕒

ביאור דברי הגמ' "רבי אמי לגרמיה הוא דעבד"

שאלה: "רבי אמי דעבד לגרמיה הוא דעבד", ופירש"י "לגרמיה, לעצמו דרש, שלא אמר אלא לפי שהוא לא היה רוצה להתענות". וצ"ע דלמסקנת הגמרא אמר זאת משום שפסק כרבי, ולא משום שלא רצה להתענות.

תשובה: ר' אמי סבר כן.⁴³³

זו:

🕒 תרכ 🕒

"ונותנין אפר מקלה בראש הנשיא"

שאלה: "ונותנין אפר מקלה בראש הנשיא", ומבואר בגמ' דאחר נותן עליו. וצ"ב, דנשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול למ"ד (קידושין ל"ב), א"כ איך מישהו אחר שם עליו, הא זה בזיון, ואין יכול למחול על זה.

תשובה: כיוון שהוא מצוה אינו בזיון.

יז:

🕒 תרכא 🕒

מדוע כתב רש"י שהמעיינות לא היו נובעין "כל כך"

שאלה: רש"י ד"ה ואני אתן לך "אותם המעיינות לא היו נובעין מים כל כך". לכאורה צ"ב דלא היו נובעין כלל, ומנא ליה לרש"י שלא היו נובעין כל כך.

תשובה: א"כ למה נקרא מעיין.

433. יעויין מה שכתב הרש"ש שם.

ב:

🕒 **תרכב** 🕒

"מימי לא הקפדתי בתוך ביתי"

שאלה: "אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי". וצ"ב דהא לעיל הקפיד על ר' הונא שהכניסו לבית רעוע.

תשובה: בתוך ביתו לא הקפיד.

🕒 **תרכג** 🕒

ביאור לשון הגמ' "והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה"

שאלה: "והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה". וצ"ב דבאבות (פ"ו) כתיב על הלומד תורה, "ומלבשתו ענוה", ואיך היתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה.

תשובה: הכוונה ששמח מאוד.

ובפעם אחרת ענה: חשב שלמד הרבה.

🕒 **תרכד** 🕒

מדוע שינתה הגמ' שבתחילה כתבה תנ"ך ואח"כ סת"ם

שאלה: "ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות". וצ"ב מדוע בעמוד א' כתב רק ספר תורה נביאים וכתובים.

תשובה: כל חכם נקט לשונו כדאיתא תוס' מו"ק ה' א' ד"ה ר"פ.⁴³⁴

כא.

🕒 **תרכה** 🕒

איך אפשר שהיו אמוראים שהיה דחיקא להו שעתא

שאלה: "אילפא ורבי יוחנן הוו גרסי באורייתא דחיקא להו מילתא טובא", ופירש"י "עניות". וצ"ב דמבואר ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג) "כל איש ואיש מכל

434. ז"ל שם: "רב פפא אמר סולו סולו - כל חד וחד נקיט מאי דהוה מסיק אדעתיה, ולא פליגי, אלא אורחיה דמלתא דכל חד מסיק אדעתיה מאי דלא מסיק חבריה אדעתיה".

באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו, להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללויים". וא"כ איך הוה דחיקא להו טובא.⁴³⁵

תשובה: תלמיד חכם מסתפק במועט ושמוח בזה ומ"מ אין לו מה יאכל.

ובפעם אחרת ענה: צריך תפלה והשתדלות קצת.

כא:

🕯 תרכו 🕯

מדוע לאבא אומנא היה שלמא כל יום ולאביי פעם בשבוע

שאלה: "אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא ממתיבתא דרקייעא כל יומא, ולאביי כל מעלי יומא דשבתא". וצ"ב דהרי ידוע כי מעלת התורה היא מעל הכל ובכלל זה ג"כ חסד, א"כ איך זכה אבא אומנא כל יום לשלמא יותר מתלמידי חכמים גדולים כאביי ורבא.

תשובה: גם הוא היה ת"ח.

כג.

🕯 תרכז 🕯

"אמר להו אנא ניהו חוני המעגל ולא הימנוהו"

שאלה: "אזל לבית המדרש וכו', אמר להו אנא ניהו חוני המעגל ולא הימנוהו". וצ"ב שיאמר להם שיקשו לו קושיות, ויתרץ להם, ויראה להם שהוא ת"ח גדול.

תשובה: ע"ה היו.

ובפעם אחרת ענה: לא רצה להתגאות.

435. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד קס"ט. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "באמת זכו לדבר המספיק".

כה.

🕒 **תרכח**

ר' אליעזר רצה שיחזור העולם לתוהו ובוהו אם זה היה רצון הקב"ה
שאלה: "ואמר לי אלעזר בני, ניחא לך דאפכיה לעלמא מרישא וכו', אמרי ליה דחיי
 טפי או דחיינא, אמר לי דחיית, א"ל אם כן לא בעינא". וצ"ב וכי אם היה
 צריך לחיות יותר, היה מוכן שכל העולם יתהפך, וימותו כולם.
תשובה: אם זה רצון הקב"ה.

🕒 **תרכט**

מדוע לא הוזכר שם אשת ר' חנינא בן דוסא
שאלה: "א"ל פלניתא פלניתא" וכו'. אמאי לא הוזכר שמה.
תשובה: לא ידעה את שמה.

🕒 **תרל**

מדוע הדליקה בת ר' חנינא נרות שבת ולא אשתו
שאלה: במעשה בתו דר' חנינא בן דוסא "והדלקתי ממנו אור לשבת". אמאי לא
 הדליקה אשתו שהמצוה עליה.
תשובה: הדלקתי הכוונה על פי הדליקו.

מסכת מגילה

ג.

🕒 **תרלא**

בענין קץ משיח הרמוז בכתובים
שאלה: "משום דאית ביה קץ משיח". איזה קץ משיח כתיב, בעתה או אחישנה.
תשובה: נזכה ונראה בעזה"י.

תרלב

מה הכוונה שמ' וס' שבלוחות היו עומדים בנס

שאלה: "מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדים". צ"ב, מה נתיחדו מם וסמך שהיו עומדים בנס הרי כל הלוחות היו עומדים בנס, דהארוך היה נושא את נושאו.

תשובה: הכתיבה בנס.⁴³⁶

תרלג

של בית רבי היו מבטלין ת"ת לצורך מקרא מגילה

שאלה: "מכאן סמכו של בית רבי, שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, ק"ו מעבודה" וכו'. צ"ע מה צריך ק"ו לזה, הרי התורה ניתנה על מנת לעשות, ומבטלין תלמוד תורה לכל המצוות.

תשובה: אפשר אחר כך.

תרלד

מדוע העבודה חמורה יותר מתלמוד תורה

שאלה: "ומה עבודה שהיא חמורה מתלמוד תורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל שכן". וצ"ע מדוע עבודה חמורה מתלמוד תורה הא כתוב "ותלמוד תורה כנגד כולם", ואמרינן בירושלמי: "כל חפצין לא ישוו בה, אף חפצי שמים לא ישוו אפילו לדבר אחד מן התורה".

תשובה: בשכר חמורה, אבל מבטלים תלמוד תורה לצורך עבודה בבית המקדש.

תרלה

האם יש חיוב לאכול סעודת פורים כמה משפחות יחד

שאלה: "משפחה ומשפחה למאי אתא" וכו'. צ"ב, דרש"י במגילה על הפסוק הנ"ל, דמתאספין יחד ואוכלין ושותין יחד.

תשובה: אין חיוב.

436. כלומר שחזן מהנס שכל הלוחות היו עומדים בנס, היה עוד נס ג"כ בעצם הכתיבה של מם וסמך.

🕒 תרלו

גודלה של ארץ ישראל הוא ת' על ת' פרסה

שאלה: "ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה". מה הפשט, האם ארץ ישראל זזה ארבע מאות פרסה, או שא"י שהיא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה נזדעזעה.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

ג:

🕒 תרלז

תלמוד תורה וכבודה שוין הם

שאלה: אחרי שלמדנו את הסוגיא במגילה ג: נשאר לנו ספק מה עדיף, האם תלמוד תורה דרבים, או כבוד תורה.

תשובה: שוין.

🕒 תרלח

מת מצוה קודם לכבוד תורה

שאלה: כמו כן נסתפקנו בגמ' הנ"ל מה עדיף, האם כבוד תורה, או מת מצוה.

תשובה: מת מצוה.

🕒 תרלט

מגילה בזמנה עדיפה על תלמוד תורה

שאלה: וכן נסתפקנו, האם עדיף תלמוד תורה דכל ישראל, או מגילה.

תשובה: מגילה בזמנה.

🕒 תרמ

להפסיק בת"ת דרבים לצורך מת מצוה

שאלה: כמו כן נסתפקנו, האם עדיף תלמוד תורה דרבים, או מת מצוה.

תשובה: מפסיק וחוזר לתלמודו.

🕒 תרמא

מגילה קודמת לכבוד תורה היכא דאפשר

שאלה: וכן הסתפקנו האם כבוד תורה עדיף, או מגילה.

תשובה: אם אפשר אח"כ מגילה עדיפא.

ה.

🕒 תרמב

אמאי לא עשו את הבימה של "הקהל" בערב החג

שאלה: ברש"י ד"ה וחגיגה, "ובגמרא ירושלמי מפרש דהא דלא עבדינן ליה בשבת, מפני הבימה, ופרכינן התם וליעבדה מאתמול, ומשני דחיקא ליה עזרה". וצ"ב הא אמרינן "לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים".

תשובה: לא במצוה.

ה:

🕒 תרמג

איי הים דינם כטבריא

שאלה: "סביב פרט לטבריא שימה חומתה, לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה, כי קא מספקא ליה, לענין מקרא מגילה". מה הדין באיי הים המוקפים מכל צד בים, האם דינם כטבריא או לא, דאולי טבריא שאני דשם יש ג' חומות ממש, ורק צד א' מוקף ים.

תשובה: כטבריא.

שאלה: שאלתי את מרן "סביב פרט לטבריא שימה חומתה, לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה, כי קא מספקא ליה, לענין מקרא מגילה" מה הדין באיי הים האם דינם כטבריא או לא. וענה הרב "כטבריא". וצ"ב דבעירובין (ס"ז:) מבואר, דבבל מקיף ליה פרת וכל העולם מקיף ליה אוקינוס, וא"כ לפי זה כל העולם דינו כטבריה.

תשובה: כל העולם אינו עיר.

❧ תרמוד ❧

מדוע לא הזכירה הגמ' את בבל שמוקפת בנהר פרת
שאלה: "סביב פרט לטבריא, שימה חומתה". וצ"ב, אמאי לא אמרין נמי פרט לבבל,
 שגם היא מוקפת בנהר פרת, כמבואר בעירובין (ס"ז:).
תשובה: שהיא בחו"ל.

❧ תרמה ❧

בדברי ר' יוחנן שחמת היא טבריה
שאלה: "אמר רבי יוחנן כי הוינא טליא אמינא מילתא, דשאלנא לסבייא ואישתכח
 כוותי, חמת זו טבריה". וצ"ב, דלמסקנת הסוגיא מוכח ההיפך ממה שאמר,
 וכולי עלמא לא סבירא ליה כוותיה.
תשובה: זקני דורו סברו והסכימו כך.
 ו:

❧ תרמוז ❧

יגעתי ולא מצאתי בתלמיד שלא ראה חמש שנים הצלחה
שאלה: "יגעתי ולא מצאתי, אל תאמן". צ"ב, לפי זה אמאי תלמיד שלא ראה חמש
 שנים הצלחה בלימודו, שוב לא יראה.
תשובה: צריך ליגע הרבה, ולא יגע.
 ז.

❧ תרמוז ❧

מצות משלוח מנות ע"י שליח
שאלה: "רבה שדר ליה למרי בר מרי ביד אביי וכו', הדר שדר ליה איהו" וכו'. וצ"ב
 אמאי רבה ומרי בר מר שלחו את אביי שליח במצוות משלוח מנות ולא
 הביאו הם עצמם, הא קיימ"ל דמצוה בו יותר מבשלוחו.
תשובה: משלוח מנות דוקא ע"י שליח.⁴³⁷

ז:

תַּרְמֵחַ תַּרְמֵחַ

מדוע רבה לא שלח למרי בר מר דברים חשובים

שאלה: "א"ל אביי השתא אמר מרי אי חקלאה מלכא להוי דיקולא" וכו', ופרש"י "ששלח לו דברים המצויין לכל". וצ"ב, אמאי באמת לא שלח לו דברים חשובים, דהא עלה לגדולה.
תשובה: לא צריך לזה.

תַּרְמֵט תַּרְמֵט

האם ר' זירא היה צריך לברך ברכת המזון וברכה ראשונה כשחזר לחיות

שאלה: "קם רבא שחטיה לרבי זירא", ואח"כ החייה אותו. האם רבי זירא היה צריך לברך ברכת המזון לאחר התחייה או שנפטר מחיוב זה, (באופן שלא עבר שיעור עיכול).
תשובה: יברך.

שאלה: שם: אם היה ממשיך לאכול, האם היה צריך לברך קודם ברכה ראשונה, או שיצא בברכה שבירך לפני ששחטו, שהרי לא שינה מקומו.
תשובה: אולי.

תַּרְנַ תַּרְנַ

האם מצות ביסוס שייכת דוקא בסעודה

שאלה: "לשנה, אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי". משמע שמצות ביסוס שייך דווקא בסעודה. האם נכון.
תשובה: הכל נקרא סעודה.

תַּרְנָא תַּרְנָא

מדוע לא אמרו את כל הארורים לבד ואח"כ את כל הברוכים

שאלה: תוס' ד"ה דלא, הביא את דברי הירושלמי, "[ארור המן ברוך מרדכי], ארורה זרש ברוכה אסתר, ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים". צ"ב מדוע

עירבבו הארור והברוך, לכאורה היה עדיף לומר, ארור המן ארורה זרש ארורים כל הרשעים, ואח"כ ברוך מרדכי ברוכה אסתר ברוכים כל היהודים.
תשובה: זה כנגד זה.

🕒 **תרנב** 🕒

מה שייך לומר על מת ארור
שאלה: שם: לכאורה מה שייך לומר ארור על מתים, דהא המן כבר מת.
תשובה: מקבלים עונשם בגיהנם.
ז.

🕒 **תרנג** 🕒

מדוע שינו הזקנים את הפסוקים לתלמי המלך
שאלה: "במעשה בתלמי המלך". צ"ב בשביל מה היו צריכין לשנות לו הכתובים⁴³⁸,
 הא נאמר "צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם".
תשובה: שלא יוציאו לעז.

🕒 **תרנד** 🕒

האם טוטפות הוא בלשון לעז
שאלה: "בשלמא תורה איכא יגר שהדותא, אלא הכא (בתפילין ומזוזות) מאי תרגום איכא". וצ"ב והאיכא טוטפות שפירש"י בחומש שהוא לשון לעז.⁴³⁹
תשובה: קס"ד טוטפות עדות.⁴⁴⁰
בפעם אחרת ענה: למ"ד טט בכתפי שתיים.
ובפעם אחרת ענה: גם בלשון קודש נקרא כן רק תחילתו מלעז.

438. עיין בספר 'אוצר פלאות התורה' (בראשית דף ז') מה שכתב בזה.

439. עיין בחתם סופר שעמד בזה.

440. עיין תוס' מנחות (ל"ד: ד"ה לטוטפות), "שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עליו ויראים ממנו", (אמנם שם כ' זאת על לשון תפילין ולא על טוטפות, וצ"ע).

ז:

🕒 תרנה 🕒

איך יאמר תלמי שכתבו שם אשתו בתורה, הא נכתבה לפני שנים רבות
שאלה: "שלא יאמר שחקו בי היהודים, והטילו שם אשתי בתורה". וצ"ב דהתורה
נכתבה מאות שנים לפניו, ואיך יאמר כזה דבר.

תשובה: השוטה הזה יאמר כך.

🕒 תרנו 🕒

מה הועילו ששינו התורה לתלמי הרי יכול לבדוק אותם
שאלה: במעשה דתלמי המלך, איך לא חשבו שיגלה שרימו אותנו, דהא יכל ליקח
אחד שמבין את שני השפות, ולבדוק עם ס"ת אמיתי אם רימו אותנו.

תשובה: הוא עצלן גדול.

יא.

🕒 תרנו 🕒

מה הטעם שאחשורוש מלך בתחילה על מעט ואח"כ על הרבה
שאלה: "שבע ועשרים ומאה מדינה, אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע, ולבסוף
מלך על עשרים, ולבסוף מלך על מאה". וצ"ב מאי נפקא מינה אם מלך בבת
אחת על כולם, או בתחילה על שבע ואח"כ עשרים ואח"כ מאה.

תשובה: שלא יתגאה מדאי.

יב.

🕒 תרנה 🕒

מה הטעם שמרדכי לא ראה דם נדה לעצמו
שאלה: "שהיתה מראה דם נדה לחכמים". אמאי לא ראה מרדכי לעצמו, דהא רואה
חכם לעצמו.

תשובה: שמא תתגנה.

🕒 תרנט

בטענת תלמידי רשב"י "וכי משוא פנים יש בדבר"

שאלה: "וכי משוא פנים יש" וכו'. וצ"ע דעשו צום ותשובה ולכך נתבטלה הגזירה.

תשובה: הרי כמה פעמים לא ויתרו.

יג.

🕒 תרס

מדוע משבחים את אחשורוש

שאלה: "מגנותו של אותו רשע, למדנו שבחו". צ"ב, אמאי נתן כותב המגילה להגיע לזאת שנשבח אותו.⁴⁴¹

תשובה: האמת.

יד.

🕒 תרסא

"יסכה שהכל סוכין ביפיה"

שאלה: "יסכה שהכל סוכין ביפיה". וצ"ע דהא אסור להסתכל.

תשובה: לפני מ"ת הי'.

🕒 תרסב

מדוע לא חשיב רש"י את מרדכי לנביא

שאלה: ברש"י ד"ה חוץ ממקרא מגילה, "ואם תאמר נר חנוכה כבר פסקו הנביאים, אבל בימי מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי". למה צריך רש"י לומר שהיו חגי זכריה ומלאכי, הרי מרדכי עצמו היה נביא כמו שכתב רש"י ד"ה נבואה וכו'.

תשובה: לא אמר נבואה לדורות.

441. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "שנלמד ק"ו ממנו".

תרגום

מדוע מנה רש"י בסדר הנביאים גם את פינחס וגם את אליהו

שאלה: ברש"י ד"ה נבואה, בסדר הנביאים כתב פנחס ואחר כך כתב אליהו, והרי איתא בגמרא (ב"מ קי"ד:), "רבה בר אבוא ראה את אליהו, אמר לו ולאן כהן הוא מר", וכתב רש"י דאיכא למאן דאמר שפנחס הוא אליהו, אם כן איך כתב רש"י גם פנחס וגם אליהו.

תשובה: פלוגתא דתנאי היא [עי' ב"ב קכ"א ב' תד"ה שבעה].⁴⁴²

זו.

תרגום

מאי נפק"מ בארבע נשים יפהפיות שהיו בעולם

שאלה: "ארבע נשים יפהפיות היו בעולם, שרה, רחב, אביגיל ואסתר". צ"ב מאי נפקא מינא לדידן דבר זה.

תשובה: לנודר מקברי היפיפיות.

ובפעם אחרת ענה: למדרש קראי.

תרגום

אבימלך מגדולי הדור היה

שאלה: "אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך" וכו'. וצ"ב, דרש"י כתב שאבימלך מגדולי הדור היה, וא"כ לאו הדיוט הוא.

תשובה: מעשירי הדור והוא בור.

442. ז"ל שם: "שבעה קפלו כל העולם, האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס, דאי הוה פנחס בבציר משבעה הוה מצי לאשכוחי, דיאיר ראה יעקב וראה פנחס, וסבר נמי האי תנא דסרח בת אשר אינה חיה לעולם".

זו:

❧ תרסו ❧

מדוע היתה צריכה אסתר להתקרב לשרביט

שאלה: השרביט של אחשוורוש התארכה בין י"ב אמות למאתים כל מר כדאית ליה. וצ"ב לפי זה למה כתיב במגילה "ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט", אם נתארך למה לא נעשה הנס עד הסוף, ולמה הוצרכה להתקרב.

תשובה: כדי שתטרח קצת לשם מצוה.

זו:

❧ תרסז ❧

בענין תלמוד תורה גדול מהצלת נפשות

שאלה: "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות" וכו'. וצ"ב, אמאי לא הביאו ראיה מלעיל, שהיה רצוי רק לרוב אחיו - ולא לכל אחיו, מלמד שפרשו ממנו מקצת סנהדרין, ופרש"י לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה.

תשובה: שם יתכן שקינאו.

יח:

❧ תרסח ❧

מדוע רבי מאיר כתב מגילה שלא מן הכתב

שאלה: "והא רבי מאיר כתב, שעת הדחק שאני". יש לעיין, אמאי לא כתב את המגילה, ואח"כ היה כותבה שוב מן הכתב שכתב בפעם הראשונה.⁴⁴³

תשובה: לא היה לו זמן.

443. שו"ר בביאור הלכה סימן תרצא וז"ל "גם צריך לכתבה מן הכתב - עיין במ"ב מה שכתבנו לענין דיעבד שיצא והוא בד"מ בשם הר"ן ומה שלא הביא הרמ"א זאת בהג"ה נראה משום דלא ברירא ליה ד"ז וראיתו מן הירושלמי יש לדחות בפשיטות, דהנה הירושלמי תירץ שני תירוצים על הא דר"מ אחד שעת הדחק שאני ואחד דר"מ כתב שני מגילות והראשונה גזז ומדגנז ש"מ דאפילו

ב.

תרטט

מדוע לא תני קריאת שמע בהדי הנהו דמצוותן בנין
 שאלה: "אין קוראין את המגילה וכו', עד שתנין החמה". צ"ב, אמאי לא תני נמי
 קריאת שמע בהדי.
 תשובה: ק"ש עם הנץ.

כ:

תרע

מדוע לא תני קריאת שמע דערבית בהדי הנהו דכשרים כל הלילה
 שאלה: "כל הלילה כשר לקצירת העומר" צ"ב, אמאי לא תני נמי לק"ש של ערבית.
 תשובה: תני ושייר.

כו.

תרעא

איך אפשר שתפילה גדולה מתורה
 שאלה: סבירא ליה לרבי יוחנן, דגדולה תפילה יותר מתורה. וצ"ב איך שייך שיהיה
 דבר יותר גדול מתורה, הא תלמוד תורה כנגד כולם, ונר מצוה, ותורה אור.
 תשובה: תפילה גורמת להכל.

כח.

תרעב

מה באה הגמ' לחדש שקורין ושונין בבתי כנסיות
 שאלה: "בתי כנסיות וכו', אבל קורין בהן ושונין בהן". וצ"ע, פשיטא.
 תשובה: אפילו ענין דלא שייך לבית הכנסת.⁴⁴⁴

בדיעבד אין לקרות בה, אבל הבבלי תירץ רק שעת הדחק שאני, ונוכל לומר בפשיטות דבשעת
 הדחק התיר ר"מ לעצמו לכתבה ולקרות בה לכתחלה, ושלא בשעת הדחק לא היה מתיר לעצמו
 אכן בדיעבד אפשר דשרי לקרות בה וא"צ לגנוז". ואולי כוונת רבנו לשיטת הבבלי. וצ"ב.
 444. צ"ב בכוונתו.

🕒 תרעג

בענין ברכת רבי יהושע בן קרחה את רבי

שאלה: בשעת פטירתו אמר לו: רבי, ברכני! אמר לו: יהי רצון שתגיע לחצי ימי. ולכולהו לא? - אמר לו: הבאים אחריו בהמה ירעו" וצ"ב הא חיין קודמין.

תשובה: כשהוא חי.⁴⁴⁵

כח:

🕒 תרעד

מי הוא תנא דבי אליהו

שאלה: "תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא". האם זהו אליהו הנביא ז"ל, או תנא אחר בשם אליהו.

תשובה: תלמידי אליהו הנביא.

כמ.

🕒 תרעה

מקומה של השכינה בגלות

שאלה: "בבבל היכא (היכן נמצאת השכינה בגלות) וכו', ולא תימא הכא והכא, אלא זימנין הכא וזימנין הכא". וצ"ב, אמאי לא הכא והכא.

תשובה: שכינה בכל מקום רק השאלה היכן עיקרה.

🕒 תרעו

היכן היה קובע אביי את תלמודו ואת תפילתו

שאלה: "אמר אביי מריש הואי גריסנא בביתא, ומצילנא בבי כנישתא". וצ"ב, דבברכות (ח.) מוכח להיפך.

תשובה: פעם כך ופעם כך.

445. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אין רצונו בחיים שינשלו בניו מתפקידם".

תל תרעז

מה נפק"מ שבעל גאווה הוי בעל מום

שאלה: "שמע מינה, האי מאן דיהיר, בעל מום הוא". מה נפק"מ בזה.

תשובה: פסול לעבודה.

מסכת מועד קטן

ח:

תל תרעה

באיסור נשיאת נשים במועד

שאלה: מבואר בגמ' שאין נושאים נשים במועד, או משום שאין מערבין שמחה בשמחה, או משום שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. ולכאורה כיון ששמחת הרגל היא לשמוח בזמן הרגל, א"כ מאי נפק"מ מה גורם לו שמחה, אם זו אשתו, או בשר ויין, או בגדים נאים, העיקר שיהיה שמח בזמן הרגל.

תשובה: צריך לשמוח מחמת הרגל.

ז.

תל תרעט

מנין ידע האדם מה הם מצוות גדולות

שאלה: איתא בגמ' "אזל אשכחינהו דקא רמו קראי אהדדי, כתיב פלס מעגל רגליך" וכו', וכתב אורח חיים פן תפלס". וכתב רש"י, "דמשמע, כל מצוה שתבוא לידך - עשה אותה, בין גדולה ובין קטנה, ואל תניח קטנה מפני הגדולה". וצ"ב, מנין יודע איזו מצוה גדולה ואיזו מצוה קטנה, הא כתיב באבות "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות".

תשובה: עשה ול"ת כריתות ומיתות ב"ד.

זו:

❧ תרפ

מתי אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו

שאלה: "כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים" וכו', וברש"י שם. וצ"ב דאמרינן בקידושין ריש פרק שני דמצוה בו יותר מבשלוחו, ואין לומר דמצוה בו נאמר דוקא כשאינו עוסק בתורה, דהרא"ש היה עוסק באפיית המצות אף על פי שכל הזמן עסק בתורה.

תשובה: בשביל שהיו צריכים לו שם.

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, וכאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים. ופירש"י, דמבטל מצוה ועוסק בתלמוד תורה. וצ"ב, הא מצוה בו יותר מבשלוחו.

תשובה: תלמוד תורה כנגד כולם.

כו.

❧ תרפא

מדוע בתחילה לא חששו לבזיון העניים והיו מביאים בכלים יקרות

שאלה: "בראשונה היו מביאים בכלים יקרים או במיטות יקרות והיו העניים מתביישים" וכו'. איך החכמים הראשונים לא חשבו שהעניים יתביישו.

תשובה: ההמון עשה.

מסכת חגיגה

זו.

❧ תרפב

אמאי לא שיער רבי מאיר בעצמו תחום שבת

שאלה: "מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו. אמר לו: מאיר, חזור לאחריך, שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת". וצ"ב, אמאי רבי מאיר בעצמו לא שיער את תחום שבת.

תשובה: סמך עליו. 446

כו.

❧ תרפג ❧

הסך בסלמנדרא אם מרגיש האש

שאלה: "ק"ו מסלמנדרא וכו', הסך מדמה אין אור שולטת בו". ולכאורה אע"ג שלא שולט בה האש מ"מ מתענה ששורף לה.

תשובה: גם לא שורף לה.

מסכת יבמות

עב.

❧ תרפד ❧

ביאור "אור נוגה"

שאלה: ברש"י "כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא נשבה להם רוח צפונית, מאי טעמא איבעית אימא משום דנזופים הוו" וכו', וכתב רש"י ד"ה איבעית "דנזופין היו ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה". מה פירוש 'אור נוגה'.

תשובה: אור זורח.

❧ תרפה ❧

גדר המושך ערלתו

שאלה: "לרבות את המושך". האם 'המושך ערלתו' הוא שמשך עד שהתכססה העטרה באופן קבוע, או אפילו באופן חד פעמי.

תשובה: לא מסתבר. 447

446. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי היה שקוע בתורה".

447. עיין בשו"ת פאת שדך (ח"ג סי' קכ"ה) שכתב: "אמנם בשער רוח"ק להאר"י ז"ל בתיקוני העבירות בתיקון ז"ך כתב, ויש שכשמונאף שמכסה ראש העטרה בעור האבר שממשיכו למעלה, וזה נקרא מושך ערלתו, ע"כ. ונראה שאין ר"ל שזהו מושך בערלתו הנזכר בתלמוד, רק שזה מכלל אביזריהו, ומ"מ צ"ע" עכ"ל.

עח.

🕒 תרפז

האם העובר יש לו דין זכר או נקבה

שאלה: למ"ד עובר ירך אמו, האם יש לעובר זכר, דין של נקבה לפני שנולד, ואם לאו מאי טעמא.⁴⁴⁸

תשובה: נקבה שיש לה רגל זכר.⁴⁴⁹

עט.

🕒 תרפז

האם יש יהרג ואל יעבור בחילול ה'

שאלה: "והא כתיב לא יומתו אבות על בנים וכו', ארחב"א אר"י, מוטב שתיעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא". האם משמע מכאן שחילול ה' חמור כג' עבירות החמורות, שיהרג ואל יעבור על חילול ה', וא"כ צ"ב, אמאי לא נמנה בכלל ג' העבירות החמורות.

תשובה: תלוי מתי.

448. יש בנות עניין להביא כאן את קושית הגרעק"א (שו"ת מהדו"ק קע"ב), וז"ל: "ובההיא עניינא נתקשיתי כעת, למה דמבואר בתמורה דאם עובר ירך אמו היא וולדה נרבעו. א"כ באשתו מעוברת איך רשאי לבא עליה. נימא דהיא וולדה נבעלו והוי בא על בתו. ואף דבפחותה מבת ג' לאו ביאה היא, מ"מ לכאורה הוא איסור דרבנן, כמו בקטן פחות מבן ט' דאסור מדרבנן. ונלע"ד דבפחותה מבת ג', דבלא"ה אף במותרת לו אסור לבא עליה כיון דלאו שם ביאה עליה הוי כמשחית זרעו על עצים ואבנים. עיי' בני"פ"ק דיבמות. ושאני בת ג' אף דא"א להתעבר ותלד. מ"מ שם ביאה עלי' אבל בפחותה מבת ג' לאו שם ביאה עליה, א"כ לא הוצרכו חז"ל לאסור מדין ערוה. ומש"ה במעוברת דליכא מדין חשש השחתת זרעו, לא הוי אפילו איסור דרבנן משום ערוה".

449. יעויין טעמא דקרא החדש (ליום הכיפורים ד"ה בא"ח), וז"ל שם: "באו"ח סימן תר"ה ולוקחין למעוברת ב' תרנגולים אולי תלד זכר, וכ' הגר"א דהטעם דלא בעינן ב' נקבות דעובר ירך אמו, וקשה אם ירך אמו אפי' הוא זכר יתכפר עם אמו ולמה צריך ב' תרנגולים, וי"ל דאפי' מי שיש לו ירך של זכר צריך תרנגול ואין מתכפר בתרנגולת".

קב:

תּרפּה

בעניין לבישת בגדים אדומים

שאלה: "אע"פ שהיו סימנין בגופו ובכליו וכו', ואבע"א כליו בחיורי וסומקי", וברש"י "דלא אמרינן הוי סימן במלבושיו, שהרבה יש שחורין ולבנים ואדומים". ותימה דהא ביו"ד (סי' קע"ח סעי' א') איתא "אין הולכים בחוקות העכו"ם וכו', וכתב הרמ"א כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים", ובש"ך שם "שאין דרך הצנועין להיות אדומים בלבושם". וא"כ מהיכי היה לבן ישראל מלבושים אדומים.

תשובה: משל בעלמא נקט.

מסכת כתובות

ה.

תּרפּט

במה שכתב רש"י שהגשמים מראים לבריות שהם צדיקים

שאלה: ברש"י ד"ה הכי קאמר, "שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים, שמתפללים על הגשמים ומטר יורד". וצ"ע איך הבריות ידעו אם הגשם שירד הוא מחמת תפילתן של אלו, או של אלו, שידעו שהוא צדיק.

תשובה: רואים שהוא מתפלל ומועיל.

ו.

תּרצ

האם יש כיבוס ביין

שאלה: למ"ד אין כיבוס אלא במים (רבינו תם בתוס') צ"ע מקרא "כבס ביין לבושו".⁴⁵⁰

תשובה: היכא דמפרש מפרש.

בפעם אחרת ענה: משל הוא.

450. יעויין בקרבן נתנאל ריש פרק ד' דביצה שעמד בזה, וחילק בין יין לבן לאדום.

יז.

ת"כ תרצא

איך שמע רבי אבהו קול שירת השרות

שאלה: "ר' אבהו, כי הוה אתי ממתיתבא לבי קיסר, נפקן אמהתא דבי קיסר ומשרין ליה הכי, רבא דעמיה וכו'". איך היה מותר לו לשמוע, הרי קול באשה ערוה.

תשובה: קטנות היו.

יז:

ת"כ תרצב

איך היה מותר לנשים לתת שמן בראש התלמידים

שאלה: "אמר רב דרדוגי דמשחא ארישא", ופירש רש"י, "הנשים נותנים שמן בראש התלמידים ושפות". איך שרי.

תשובה: אבותיהם.⁴⁵¹

סז.

ת"כ תרצג

האם כפילות שם האדם הוי דרך גנאי

שאלה: "ענן ענן", כתב מהר"ם שיף שזה דרך גנאי שכפל הלשון. וצ"ב מ"אברהם אברהם" (בראשית כ"ב י"א) שכתב רש"י לשון חבה הוא, שכופל את שמו, [ואין לומר שע"י שליח זה גנאי, שהרי זה מה שתירץ מהר"ם שיף בתירוץ הקודם].

תשובה: תלוי מי אומר.

עז:

ת"כ תרצד

שליח מצוה אינו במקום סכנה מוחשית

שאלה: במעשה דר' יהושע בן לוי שלמד עם בעלי ראתן ואמר שהתורה שומרת, ולכאורה זה מדין שומרי מצוה שאינן נזוקין. וצ"ב, דזהו דוקא במקום שאין

סכנה מוחשית (פסחים ח:). וכשהוא מיכרך בהו הוי מוחשי.

451. עי' מש"כ בעניין זה באריכות בשו"ת "שלמת חיים" החדש עמוד 184.

תשובה: אדם גדול שאני [עי' סנהדרין ס"ז ב'].

שאלה: הרב כתב לי ששלוחי מצוה אינם ניזוקין באדם גדול אפי' בודאי הזיקא. וצ"ע מקידושין (ל"ט:) ששמואל לא רצה לילך בשליחותו של מקום, משום שהיה שם ודאי היזק.⁴⁵²

תשובה: שמואל לא החזיק עצמו לאדם גדול שינצל.

פ.ו.

ת"ת תרצה

האם לקרובים מותר להיות עורכי הדינים, ומה הדין באדם גדול

שאלה: "ולבסוף סבר אדם חשוב שאני", משמע שלקרובים מותר להיות עורכי הדינים, ורק באדם חשוב אסור לפי שלמדין ממנו ויעשו שלא לקרובים וכדכתב רש"י. וקשה שרש"י במס' אבות (פ"א מ"ח ד"ה כעורכי) כתב, שר"י חזר בו משום דתנן אל תעש משמע שתמיד אסור.

תשובה: באדם חשוב לעולם אסור.

קד:

ת"ת תרצו

אבישלום הוא אבשלום והפסוק שינה כדי לא לקרותו בשמו

שאלה: בתוספות ד"ה שני דייני, "דגרסינן חנן בן אבישלום, (ולא בן אבשלום) דלא מסקי בשם רשע (אבשלום בן דוד המלך)". וקשה, דבתרגום דה"י (ב' יג') על הפסוק מיכיהו בת אוריאל כתב, דהיא מעכה בת אבשלום, ושינה שמו לאוריאל כדי לא להזכיר שמו של אבשלום, (והביאו הרב בקונטרס למכסה עתיק). ובמלכים א' טו' כתוב, שאותה אשה (אמו של אבי), נקראת מעכה בת אבישלום, ויוצא, שאבשלום נקרא גם אבישלום, וא"כ גם אם גרסינן חנן בן אבישלום, נקרא בשם רשע.⁴⁵³

תשובה: גם הפסוק שינה שלא להזכיר אבשלום.

452. יעויין קובץ שעורים כתובות אות רע"ז וז"ל: "ריב"ל מיכרך בהו ועסיק בתורה. וקשה הא כתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, דהיכא דשכיח היזיקא לא סמכינן אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, וצ"ל דזהו דוקא בשאר מצוות, אבל לימוד תורה שאני וכדיליף מק"ו אם חן מעלה וכו' ".
453. יעויין ספר 'עזרת נשים' (למהר"ם בן חביב על שמות גיטין) בשם אבשלום, שעמד בקושיא זו ותרץ: "דהתוס' ס"ל דאבישלום הוא אדם אחר, יעויי"ש.

🕒 תרצז

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות

שאלה: "עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות" וצ"ב א"כ יהיה אסור נמי להשחית עצי סרק שהרי מהרה יבנה המקדש ויתנו פירות.⁴⁵⁴

תשובה: יצמחו חדשים.

מסכת נדרים

ב:

🕒 תרצה

ביאור קושיית הגמ' 'מאי שנא גבי נזיר דלא קתני לכולהו'

שאלה: "מאי שנא גבי נזיר דלא קתני לכולהו, ומאי שנא גבי נדרים דתנא לכולהו". וקשה, כיון ששנה זאת בנדרים לא תני להו ג"כ בנזיר. ולמה שְׁיִשְׁנָה אותו הדבר גם בנזיר וגם בנדרים.

תשובה: א"כ גם המשנה לא ישנה.

ובפעם אחרת ענה: ג"כ לא ליתני כלל בנזיר.

ח.

🕒 תרצט

מה הכוונה נידוהו בחלום

שאלה: "נידוהו בחלום, צריך עשרה בני אדם להתיר לו". צ"ב מה הציור שצריך לראות בחלום כדי שיחשב 'נידוהו בחלום', האם צריך לראות ב"ד של שלשה שמנדין אותו, או שבעל החלום אומר לו שמנודה הוא, או אפשרות אחרת.

תשובה: אין נ"מ.

454. כן הקשה בשו"ת חדות יעקב (מהדו"ת סי' קי"ט). ועי' בערך שי (יו"ד סי' קט"ז) וכן בתשובותיו תשורת שי (סי' קס"ה) שדן לגבי אילן פירות שעד כה לא צמחו בו פירות ועתידיים לצמוח בו אי כעת שרי לקצוץ אותו ע"ש. וראה בשו"ת שבט סופר (יו"ד סי' צ"ד) ושו"ת התעוררות תשובה חו"מ (סי' ל"א) ס"ק א) מש"כ בענין זה.

ז.

תש

האם כשרים נשבעים או לא

שאלה: כתב הר"ן בד"ה כנדבותם, "אבל בשבועה לא מחייב, לפי שאין הכשרים נשבעים לעולם". וצ"ב, הא כתיב בתהילים (ט"ו) "נשבע להרע ולא ימיר", ושם מיירי בכשרים.

תשובה: במקום צורך.

י.

תשא

אין הקב"ה מביא תקלה לידי צדיקים

שאלה: "רבי יהודה אומר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת, לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם". משמע, שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים כלל. וצ"ב דבתוס' גיטין (ז.) משמע, דדוקא במידי דאכילה.

תשובה: תלוי מה ואיזה.⁴⁵⁵

לא:

תשב

בעניין עשה דוחה לא תעשה

שאלה: "גדולה מילה, שדוחה את הנגעים, שנאמר ימול בשר ערלתו". וכתב רש"י (שבת קל"ב:) שבשר לדרשה אתיא. וצ"ע מהגמ' בביצה (ז.), דהתם מוכח שאפשר ללמוד שמילה דוחה נגעים מעשה דוחה לא תעשה, וא"כ קשה אמאי בעי קרא הכא "בשר" לדרשה, תיפוק ליה מעשה דוחה לא תעשה. ועוד קשה, מדוע הגמ' בביצה שם מביאה דוגמא של עשה שדוחה ל"ת, כגון מילה עם נגעים, הרי היתר זה אין צריך לעשה דוחה ל"ת, ונלמד כבר מן "בשר" וכו', ולכאורה הו"ל להביא דבר שבאמת נלמד מעשה דוחה ל"ת.

תשובה: מכאן למדו זה.

455. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "גם תקלה אחרת לא שכיחא בצדיקים".

לג.

🕒 תשיג 🕒

אי שרי ליתן טבעת בידו כדי שיקבל מנה יפה

שאלה: כתב הר"ן בד"ה סוס לרכוב, ששם את הטבעת על ידו כדי שיתנו לו מנה יפה. וצ"ב, הא הוי גניבת דעת.

תשובה: מגיע לו מקום זה.

🕒 תשרי 🕒

הרואה בחלומו תיבת "שמתא"

שאלה: הרואה בחלום את המילה "שמתא" (כתובה), האם הוי נידוי בחלום.

תשובה: לא.

מסכת גיטין

ב:

🕒 תשה 🕒

היאך לומדים שעד אחד נאמן באיסורין מ"וספרה לה"

שאלה: כתבו התוס' בד"ה עד אחד נאמן באיסורין, שאנו לומדים שעד אחד נאמן באיסורין מ"וספרה לה". וצ"ע, הא אין לומדים אפשר משאי אפשר.

תשובה: למה אי אפשר, עי' נדה י"ג ב'.

ה.

🕒 תשו 🕒

נתן גט לאשה כשהוא פיקח ונתחרש

שאלה: "הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח, ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש". וצ"ב דחרש זה לאו שוטה הוא דכעת נתחרש, וא"כ שיאמר כעת בפני נכתב ובפני נחתם דהא לא נעשה אילם.

תשובה: נשתטה.⁴⁵⁶

ה:

תשז

לא אמר ב"נ ופ"נ האם הולד ממזר מדאורייתא או מדרבנן

שאלה: "המביא גט מחוץ לארץ ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי רבי מאיר, דאמר כל המשנה" וכו'. האם סבירא ליה דהולד ממזר מדאורייתא או מדרבנן.

תשובה: מדאורייתא.

תשה

מה שפירשו התוס' הוא גמרא מפורשת לקמן

שאלה: בתוס' ד"ה אפילו, "פירוש שלא ראה אלא שיטה ראשונה, דמסתמא סיימו לשמה". משמע שזה פירוש של תוס', וצ"ע דזה גמרא מפורשת לקמן (ט"ו). "אלא אמר רב אשי חציו אחרון".

תשובה: כאן לא מפורש.

ו:

תשט

"בשלמא מילתא דתליא בסברא, לחיי"

שאלה: "בשלמא מילתא דתליא בסברא, לחיי". וצ"ב דאין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בהם, וא"כ גם אם טעה פעם אחת בסברא, עדיין גברא רבא הוא.

תשובה: לא בסברא נאמר.

456. יעוין בשד"ח (כללים מערכת ח' כלל ק"ג), שדן באריכות בשאלה אם פקח ואח"כ נתחרש חשיב שוטה, והביא פוסקים שהוכיחו מדין זה דמסכת גיטין דדינו כשוטה, ונראה דזו ג"כ כונת מרן שליט"א.

❦ תשי

פירות האם כולל גם ירקות

שאלה: רש"י ד"ה עשרתם, "פירות שנאכל למחר", וכן פירש בשבת (ל"ד). "פירות האילן". וצ"ע, מדוע פירש דוקא פירות האילן, ולא ג"כ על ירקות.

תשובה: הכל בכלל פירות.⁴⁵⁷

ז.

❦ תשיא

מה בא ללמדנו רב אשי שאמר אנא לא שמיעא לי וקיימתיה מסברא

שאלה: "אמר רב אשי אנא לא שמיעא לי הא דרבה בר בר חנה, וקיימתיה מסברא". צ"ב מה בא ללמדנו.

תשובה: שהוא ג"כ כיון לסברא זו אלמא שהיא סברא נכונה.

ח.

❦ תשיב

אמאי סוריא נקראת כיבוש יחיד

שאלה: בתוס' ד"ה כיבוש יחיד הביאו הטעם שכבש את סוריא לפני עיקר א"י, ולכאורה לפירוש רש"י נחא הלשון כיבוש יחיד שכבשה לצורכו וכו', אבל לתוס' צ"ב אמאי קוראו כיבוש יחיד, הוה ליה למימר כיבוש מוקדם וכדומה.

תשובה: יחיד כיבשה בבקשתו.

❦ תשיג

מה הכוונה הקונה שדה בסוריה כקונה בפרוארי ירושלים

שאלה: "והקונה שדה בסוריא כקונה בפרוארי ירושלים". אמאי לא קאמר כקונה בירושלים בעצמה.

תשובה: ירושלים אינה נמכרת.⁴⁵⁸

⁴⁵⁷. וכבר מצאנו כן במשנה בברכות (פ"ו מ"א): "ועל פירות הארץ אומר בורא פרי האדמה". הרי שהירקות בכלל פירות.

⁴⁵⁸. יעויין אבות דרבי נתן פרק ל"ה הלכה ב'.

ח:

תשיד

הקונה בית בארץ ישראל מיהודי האם מקיים מצות ישוב ארץ ישראל
שאלה: רש"י ד"ה משום ישוב א"י, "לגרש עכו"ם וליישוב ישראל בה". האם לפי"ז
 הקונה בית בא"י מיהודי לא קיים מצות יישוב א"י, דהא לא גירש עכו"ם.
תשובה: בודאי קיים מצוה ומגרש את כל הגוים.

ט:

תשטו

אמר תנו גט ומת לכאורה פשיטא שלא יתנו לה
שאלה: "האומר תנו גט זה לאשתי ומת, לא יתנו לאחר מיתה". ולכאורה צ"ע דזהו
 פשיטא, דהא כבר אלמנה היא, ומה ההוה אמינא ליתן לה.
תשובה: כיון שנכתב כהגיע לידה.

י:

תשטז

איך ידעינן דכותי חבר הוא
שאלה: "דאי לאו דכותי חבר הוה, לא מחתים ליה מקמיה". וצ"ב דשמא בעל השטר
 הוא זה שהחתים קודם כל את הכותי.
תשובה: אין דרך לעשות כן.

יב:

תשיז

מדוע כתב רש"י שצריך לגרוס מאיר ללא רבי
שאלה: ברש"י "אמרנו לו למאיר גרסינן, מפני שחבירו הוא אינו קורחו רבי". וצ"ב
 דאף ת"ח צריכים לכבד זה את זה.
תשובה: ולא חבר.
ובפעם אחרת ענה: זה בזיון לו שיקרא לו חבירו כן.
ובפעם אחרת ענה: כמו אח לאחיו.

יד.

תשיה

איך שרי להשתמש בשונה הלכות

שאלה: "רבי ששת הוה ליה אשרתא דסרבלי במחוזא, א"ל לר' יוסף בר חמא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי". וצ"ב איך השתמש בו, הא אסור להשתמש בשונה הלכות.

תשובה: תלמידו היה.

תשיט

איך שינה רב יוסף בר חמא בדבורו

שאלה: "אמרי ליה ניקני מינך אמר להו אין", ופירש"י "כן אעשה", "לסוף אישתמיט". צ"ב איך לכאורה שינה בדיבורו.

תשובה: חזר בו.

מו.

תשיכ

מה הנפק"מ אם קאמר הנשיא או משמיה דנשיא

שאלה: "אבעיא להו ר"ש הנשיא, נשיא הוא, או משמיה דנשיא קאמר". מאי נפקא מינה אם נשיא הוא בעצמו, או משמו.⁴⁵⁹

תשובה: דבר בשם אומרו.

⁴⁵⁹ שו"ר ראיתי שהקשה כן בבאר שבע מסכת הוריות דף יא עמוד ב וז"ל "וכן הא דאשכחן בסוף פרק קמא דגיטין (טו, א) איבעיא להו הא דאמר רב יוסף הלכה כרבי שמעון הנשיא נשיא הוא או משמיה דנשיא קאמר, יש להקשות דמאי נפקא מינה קא מיבעיא ליה. נראה לי דנפקא מינה למירמא דידיה אדידיה, כדאשכחן בריש פרק האיש מקדש (קידושין מז, א) אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא רבי אבין ברבי חייה ולא ר' אבין בר כהנא אלא רבי אבין סתם, למאי נפקא מינה למירמא דידיה אדידיה. וכן בפרק ערבי פסחים (קז, א) אמר רב נחמן בר יצחק אנא תנינא לה לא גידל בר מנשיא ולא גידל בר מניומי אלא גידל סתמא, למאי נפקא מינה למירמא דידיה אדידיה. ושמא י"ל גם הכא קמיבעיא ליה למיסבר קראי, דהיינו נשיא דכתיב בקרא אם פירשו כגון אני או לא, וצל"ע". וכן הקשה כן בחכמת שלמה או"ח סי' קנו ע"ש ב' ישובים בזה.

זו.

תשכא

מי אמר שהמים שעל הראשון ירדו למקוה אולי הם יתייבשו עליו
שאלה: תוס' ד"ה הנצרך, "ואומר ר"ת דכיון שהמים שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה". וצ"ב דמונין שירדו למקוה, הא שמא יתייבש על גופו המים.

תשובה: לא שכיחא.

לד.

תשכב

האם גידול בירך הטוב והמטיב בשם ומלכות

שאלה: "גידול בר רעילאי שדר לה גיטא לדביתהו, אזל שליחא אשכחה דהוה יתבה ונוולה, אמר לה: הא גיטיך, אמרה ליה זיל השתא מיהא ותא למחר, אזל לגביה וא"ל, פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב, אביי אמר ברוך הטוב והמטיב, ולא בטל גיטא" וכו'. האם גידול בירך הטוב והמטיב בשם ומלכות.

תשובה: לא.

לו.

תשכג

מעשה העגל היה סמוך למעמד הר סיני

שאלה: רש"י ד"ה שזינתה בקרב חופתה, "בעוד שכינה וישראל בסיני, עשו את העגל, שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה כדכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו', ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני". וצ"ב למה לא הביא רש"י ראיה פשוטה שהעגל היה בעודם בסיני מפסוק מפורש (שמות ל"א י"ח) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו **בהר סיני** שני לוחות העדות", ומיד אח"כ "וירא העם כי בשש משה וכו', ויפן וירד משה מן ההר" וכו', וכמפורש שם כל מעשה העגל.

תשובה: אינו מוכרח מיד.

נו.

תשכד

"פסוק לי פסוק"

שאלה: מה שמצינו בגמ' ששאלו תינוקות "פסוק לי פסוק", האם זה משום שניתנה נבואה לקטן, ואם גם כן לנו שרי לעשות זאת.

תשובה: עי' יו"ד סימן קע"ט ס"ד.⁴⁶⁰

סב.

תשכה

מאן מלכי רבנן

שאלה: "אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכים, אמר להו, דכתיב בי מלכים ימלוכו". והוא השגור בפי העם "מאן מלכי רבנן", וצ"ב דא"כ יהיו חייבים לכתוב להם ספר תורה ולשימו בחיקם, ושאר חיובי המלך.

תשובה: שמים בראשם...

סח:

תשכו

ששים גיבורים סביב לה מגיבורי ישראל

שאלה: "ואפילו הכי הוה ליה ביעתותא מיניה, והיינו דכתיב הנה מטתו שלשלמה ששים גיבורים סביב לה מגיבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה" וכו'. וצ"ב מה יוכלו גיבורי ישראל לעשות אם אשמדאי יחזור, הא שד הוא ויכול עליהם.

תשובה: גם הוא מפחד מצדיקים.

⁴⁶⁰. וז"ל השו"ע שם: "בית תינוק ואשה אע"פ שאין ניהוש יש סימן", וברמ"א "וכן מותר לומר לתינוק פסוק לי פסוק", ועיין בש"ך שם.

מסכת קידושין

ב.

תשכז

איך המקדש בביאה מותר לו להקדים ולעשות פיוס

שאלה: "האשה נקנית בשלש דרכים, בכסף שטר וביאה". המקדש בביאה מדינא דמתניתין, איך שרי לו לנגוע קודם ולעשות פיוס, הא עדיין אינה מקודשת לו.

תשובה: כיון שמקדשה בזה מותר.

ה:

תשכח

קידש אשה בלא לומר "כדת משה וישראל"

שאלה: "תנו רבנן כיצד בכסף, נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה, הרי את מקודשת לי". ולהלכה פסק הרמ"א (שו"ע אבה"ע סי' כ"ז סעי' א') שיש לומר: "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל". מה הדין באומר "הרי את מקודשת לי", ולא אמר "כדת משה וישראל", האם מקודשת.

תשובה: חוששין.⁴⁶¹

שאלה: את"ל בהנ"ל שמקודשת, האם רבנן יכולים לומר בקידושין אלו "אפקיענו רבנן", או לא, דהא לא אמר "כדת משה וישראל".

תשובה: כנ"ל.⁴⁶²

461. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מקודשת".

462. והגר"א נבנצל כתב לי: "יכולין".

כב:

🕒 **תשכט** 🕒

האם כשרוצע עבד צריך לעשות חור בדלת

שאלה: לגבי נרצע "הא כיצד, דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת". האם עד ועד בכלל, וצריך לעשות נקב בדלת.

תשובה: עמש"כ בס' קנין פירות סי' ע"ט. 463

🕒 **תשל** 🕒

היאך מר זוטרא השתמש בעבדו של יהודה הינדואה

שאלה: איך מר זוטרא השתמש בעבד של יהודה הינדואה ללא רשות הבעלים, ואם תאמר עבד מדעתו עשה, הא מכשילו בלפני עיור. 464

תשובה: הוא זוכה בו.

ל:

🕒 **תשלא** 🕒

מי שרוצה ללמוד תורה יכול להתגבר על היצר הרע

שאלה: "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". וצ"ע דהיצר הרע מפריע ג"כ ללמוד תורה.

תשובה: הרוצה יכול. 465

463. וז"ל בפירוש קנין פירות למסכת עבדים: "ובחזקוני פרשת ראה ראיתי שכתב, ונתת באזנו ובדלת הדלת של עץ ונוח לנקוב כנגדו יותר מכנגד האבן, ואולי גם כונת רשב"ם כן, ומ"מ נראה דגם דלת של אבן כשרה לרציעה, ומדברי הדר זקנים מבעלי התוס' וחזקוני שכתבו דהא דאמורה תורה לרצוע בדלת, כדי שלא יוכל להכחיש שיהא ניכר הנקב בדלת לפי גובה קומתו, משמע דצריך הנקב ליגע עכ"פ משהו בדלת, וצ"ע".

464. אין איסור להשתמש בעבד של חברו כדאיתא ב"מ סד: לפירוש הערוך ע"ש. (הערת ח"א).

465. וכמו שכתב רש"י בבראשית (ד' ז'): "ואתה תמשול בו, אם תרצה תתגבר עליו".

לא:

תשלב

מדוע לא מנע ר' ישמעאל מאמו שלא תרחץ רגליו

שאלה: בתוס' ד"ה ר' טרפון, הביאו דברי הירושלמי שמנע רבי ישמעאל את אמו לשנות את מי רחיצת רגליו, וצ"ב אמאי לא מנע ממנה לרחוץ את רגליו דזה ג"כ בזיון.⁴⁶⁶

תשובה: זה אינו כ"כ בזיון עי' קידושין ל"א ב' מאמך קביל.

לב.

תשלג

מה הכוונה במה שאמרו בגמ' דהתורה היא של הקב"ה

שאלה: "תורה דיליה" (של הקב"ה). וצ"ב, הא מבואר בפרק הזהב (נט:): "מאי לא בשמים היא, אמר ר' ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני".

תשובה: הכבוד צריך ליתן לנותן התורה.

תשלד

איך אמר שמואל לרב יהודה "שיננא"

שאלה: "שיננא" פירש בערוך "גדול השינים". ולכאורה איך כינה שמו בכך.

תשובה: בבדיחותא קא"ל והוא לא הקפיד כלל.

למ:

תשלה

האם "עולם שכולו טוב" הכוונה לעולם הזה או לעולם הבא

שאלה: "למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך". וצ"ב, דבשלמא אם איירי על העוה"ז ניחא, אבל אם איירי לעולם שכולו טוב

466. עי"ל דבלא"ה יש לכאן ראיות מהירושלמי שמעשה זה היה בקטנותו של רבי ישמעאל, וממילא לא הוי גנאי כלל מה שהיתה רוחצת רגליו, משא"כ מה שהיתה שותה המים. (הערת ח"א שליט"א).

פשיטא הוא, דהא כל שכר המצות הם לעולם שכולו טוב, דאם נָשָׁם לא נקבל השכר היכן נקבלו.

תשובה: טובה גדולה ושכר מרובה.

ובפעם אחרת ענה: לעתיד לבא.⁴⁶⁷

מ.

תשלו

עבר ושנה בה ועשה תשובה ביניהם

שאלה: עבר ושנה מחשבתו מצטרפת למעשה. מה הדין בעשה תשובה בינתיים, האם מצטרפת למעשה.

תשובה: יתכן שאין מצרפן.

מב.

תשלו

בענין הלכה כרבא בכל מקום חוץ מיע"ל קג"ם

שאלה: "והילכתא כאביי ביע"ל קג"ם". האם בשאר מקומות דהילכתא כרבא הוא משום סיבה אחת, שכוללת את כל המקומות משום כוחו שגדול מאביי, או שאין קשר בין הסוגיות, רק נמצא כך דבכולהו הלכה כרבא ואינו סיבה אלא סימן.

תשובה: סימן.

מט:

תשלה

בעניין המקדש אשה על מנת שהוא צדיק

שאלה: "האומר לאשה על מנת שאני צדיק מקודשת אף על פי שהוא רשע, שמא הרהר תשובה בלבו". צ"ב מדוע אמר "שמא" הרהר תשובה, הא "ודאי" הרהר, דהא רשעים מלאים חרטות.

תשובה: לא על עבירות.

467. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי כעין זה: "זו הבטחת התורה שיזכה לעוה"ב".

תשלט

מדוע שאלה הגמ' מנין לרבא דדברים שבלב אינם דברים

שאלה: "מנלן לרבא דדברים שבלב אינם דברים". צ"ב מאי קשיא ליה הא סברא הוא.

תשובה: עי' שבועות כ"ב ב' תד"ה אבעית. 468

סמ.

תשמ

טהרת ממזרים

שאלה: "אושפזיכניה דרבי שמלאי ממזר הוה, ואמר ליה: אי אקדמתך טהרתינהו לבנך". וצ"ב הא עדיין יכול לטהר בניו מכאן ולהבא, ומדוע לא עשה כן.

תשובה: כבר היו להם בנים.

ע:

תשמא

מי נכלל בדיני ערבות כלל ישראל

שאלה: בתוס' ד"ה קשים גרים, מבואר שגרים אינם בדיני ערבות, וראיה מסוטה שהגרים לא נמנו עם השש מאות אלף ושלשת אלפים. וצ"ב, שהרי גם הכהנים והלוויים לא נמנו במספר הנ"ל, ואם כן אטו לא שייכי בערבות לכל הדינים היוצאים.

תשובה: תיקשי לי על נשים וקטנים, ועי' בבה"ל ר"ס תפ"ט. 469

468. ז"ל שם: "איבעית אימא קרא, בספ"ק דקדושין (ל"ה) גבי כל שישנו בהשחתה אמר הכי וכן בכמה מקומות. ותימה כיון דאיכא סברא ל"ל קרא, דהכי פריך בפ"ב דכתובות (כ"ב) גבי הא דאמר רב הונא מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר, למה לי קרא סברא הוא, הוא אסרה הוא שרי לה. ויש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כ"כ, וצריך הפסוק להשמיענו הסברא".

469. צ"ב לאיזה בה"ל כוונתו.

פא.

תשמב

היאך השביע רב עמרם חסידא שיצא ממנו היצר הרע
שאלה: "אשבעיה דינפק מיניה, נפק מיניה כי עמודא דנורא", שהשביע ליצה"ר
שיצא ממנו. וצ"ב איך אפשר, הרי אל תאמין בעצמך עד יום מותך.

תשובה: הוא גבורה.

ובפעם אחרת ענה: יכול להשביע כל ימיו.

מסכת בבא קמא

בח:

תשמג

אמאי לא מיעטה שור ולא כלים, חמור ולא אדם
שאלה: "ונפל שמה שור או חמור, שור - ולא אדם, חמור - ולא כלים", ושאל בְּנִי
יצחק אלחנן נ"י, מדוע לא מיעטה הגמרא הפוך, כלומר: שור ולא כלים,
חמור ולא אדם.

תשובה: אדם קודם לכלים.

מ:

תשמד

בצריכותא דרובע ונוגח
שאלה: "אם נאמר רובע, למה נאמר נוגח". צ"ב, דלכאורה יש לומר דדוקא רובע
פסול לקרבן, כיון דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו.

תשובה: הוא מעצמו חוטא.

ובפעם אחרת ענה: רובע בע"כ אינו מחטיאו.

נמ:

תשמה

בענין אבילות על ירושלים

שאלה: "אמר לה את חשיבת לאתאבולי אירושלים". וצ"ב ממה שפסק בשו"ע (סי' א' סעי' ג'), "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש".

תשובה: צריך להיות ירא שמים.

פ.

תשמו

במה דהמשחית אין מבחין בין צדיקים לרשעים

שאלה: "כשניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים", צ"ב מה הפשט בזה שהורג הצדיקים.

תשובה: שלא מיחו.⁴⁷⁰

פ.

תשמו

מדוע לא כתב רש"י שעושים משתה בברית מילה

שאלה: ברש"י ד"ה שבוע, "שבוע הבן, ברית מילה על שם שעברו עליו שבעה ימים. ישוע הבן, משתה שעושים לפדיון הבן בכור". צ"ב אמאי לא כתב רש"י ג"כ בברית "משתה".⁴⁷¹

470. עי' לשון הגמ' במסכת עבודה זרה דף ד עמוד א "א"ר אבא בר כהנא, מאי דכתיב: חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע? אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע. ולא? והכתיב: והכרתי ממך צדיק ורשע! בצדיק שאינו גמור. אבל בצדיק גמור לא? והכתיב: וממקדשי תחלו, ותני רב יוסף: אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו! התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו, הו' להו' כצדיקים שאינן גמורים". ועי' מש"כ רבינו לעיל ריש פ' נח.

471. יעוין מהרש"א כאן, וז"ל: "איכלעו לבי שבוע הבן כו', הכא פרש"י ברית מילה דהיינו למוצות ברית מילה גופה, אבל גבי ישוע הבן פרש"י משתה לפדיון הבן, וכן משמע בסנהדרין פ' אד"מ דמוצות ברית מילה גופיה קרי שבוע הבן, ואין מכאן ראיה לעשות סעודה בברית מילה אלא בפדיון הבן, וק"ל".

תשובה: כבר כתוב בתורה שעושין משתה לברית מילה.

פב:

🕒 **תשמה**

בענין תקנת עזרא שיהיו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים
שאלה: "ושיהיו רוכלין מחזרין בעיירות, משום תכשיטי נשים, כדי שלא יתגנו על בעליהם". איך תיקן עזרא שיהיו רוכלין מחזרין למכור קישוטי נשים, הא לכאורה מכשילן דכל מי שעסקו עם הנשים סורו רע.
תשובה: סורו רע אבל יכול להתגבר.

קמ:

🕒 **תשמט**

ביאור לשון הגמ' בכל עת ובכל שעה
שאלה: "מונין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה". וצ"ב, מה הכפילות "בכל עת ובכל שעה". (שאלה מהגאון רבי משה מרדכי הלוי שולזינגר זצוק"ל).

תשובה: לא רק בכל יום (רק) [גם] בכל שעה.

🕒 **תשנ**

כוונת לשון רש"י 'מפי עוקר הרים'
שאלה: כתב רש"י בד"ה ל"א: "מפי עוקר הרים". מה הכוונה בזה, ומי זה.
תשובה: רבו.

מסכת בבא מציעא

ה:

🕒 **תשנא**

אין אדם חוטא ולא לו
שאלה: "חזקה, אין אדם חוטא ולא לו". וצ"ב, דמצינו הרבה דחטאו והחטיאו את הרבים, ולא קיבלו שום טובת הנאה לעצמם, כהציונים והמשכילים.
תשובה: ברשע להכעיס לא מיירי.

נו:

תשנב

שכירות ארבעת המינים ליום טוב ראשון של סוכות

שאלה: "שכירות ממכר ליומא". האם לפי זה השוכר ארבעת המינים ביום ראשון דסוכות יכול לצאת בו, ואם לאו מאי טעמא.

תשובה: עי' תוס' ב"מ נ"ו ב' ד"ה והאי.⁴⁷²

נח:

תשנג

המסכים שיכנהו בשם רע

שאלה: "והמכנה שם רע לחבירו". אם מסכים שיקראו לו בכינוי שמו, האם שרי.

תשובה: צ"ע.

שאלה: שאלתי את מרן מה הדין אם חבירו מסכים שיכנה שמו, האם מותר וענה הרב 'צ"ע'. ולא הבנתי הצדדים דהא מסכים, ומה יש לחוש יותר.

תשובה: בזיון, מתגנה.⁴⁷³

תשנד

כינוי שם רע שלא בפניו ואינו מתגנה

שאלה: "והמכנה שם רע לחבירו". האם זהו דוקא בפניו שמתבייש, או אף שלא בפניו אסור.

תשובה: אפילו לא בפניו.

472. ז"ל שם: "והאי ביומיה מכירה הוא - תימה דבפ' קמא דע"ז (דף ט"ו. ושם ד"ה והשתא) מוכח, דשכירות לא קני מישראל ששכר פרה מכהן ומלא לבית דירה אמרו, וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות".

473. עיין כעין זה בספר אפיקי איל מש"כ משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל (עמ' ל"ט).

תשנה

"הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד"

שאלה: "לא תונו וגו', אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים". צ"ב מפרשת מקץ, "ויען ראובן אותם הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש".

תשובה: כשרוצה לשוב מצוה.

עה:

תשנו

מדוע הקדים לומר "כל מי שיש לו מעות" ומלווה אותן שלא בעדים

שאלה: "כל מי שיש לו מעות, ומלווה אותן שלא בעדים, עובר משום ולפני עיור לא תתן מכשול". וצ"ב, דהמילים "כל מי שיש לו מעות" לכאורה מיותרות, וטפי עדיף לשנות בלשון קצרה "המלווה מעותיו שלא בעדים".

תשובה: מי שמלווה מעות שאינם שלו אינו עובר אלא משום לא תגנוב.

ובפעם אחרת ענה: יש לו מעות הצריכים לו.

תשנו

לא בשמים היא

שאלה: "אייתו לקמיה שיתין מיני דמא - טהרינהו. הוה קא מרנני רבנן ואמרי: סלקא דעתך לית בהו חד ספק? - אמר להו: אם כמותי הוא - יהיו כולם זכרים, ואם לאו - תהא נקבה אחת ביניהם. היו כולם זכרים". וצ"ב מה בכך שהיו כולם זכרים, הא לא בשמים היא.

תשובה: רמז יש.⁴⁷⁴

474. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הרי לא נחלקו על דם מסוים שהוא טמא, אלא אמרו שמסתמא לא צדק, והראו להם מהשמים שלא טעה".

פו:

תשנה

מדוע היו צריכים להעלות את רבה בר נחמני לשמים

שאלה: "מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים, אני יחיד באהלות, שדרו שליחא בתריה, לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה, מדלא הוה קא פסיק פומיה מגרסיה". אמאי הוצרכו להעלות את רבה בר נחמני לשמים, וכי אי אפשר לשואלו כשהיה פה.
תשובה: ב"ד שלמעלה כעין ב"ד שלמטה.

תשנט

מה שייך לומר על העכברים שהם רשעים

שאלה: איתא בירושלמי דמציעא (פ"ג) הני עכברי רשיעי. וצ"ב וכי עולם הבא יש להם, ועוד מה שייך לקרוא להם רשעים, הא אינם יודעים שתבואה זו שייכת למין האנושי.
תשובה: טבעם רשעות.

תשס

מאי שנא בין עכברים לחסידה

שאלה: עכברים מקרי רשעים שקוראים לחבריהם לאכול עמהם. וצ"ע מחסידה שנקראת חסידה מפני שעושה חסד עם חברותיה.
תשובה: הם קוראים לגזול, והיא קוראה לזכות מהפקר.
קיא:

תשסא

מתנות לאביונים אם דוקא לאביון

שאלה: מבואר בגמ' החילוק בין עני לאביון, שעני מתבייש לבקש, ואביון אינו מתבייש לבקש. וא"כ לכאורה במצות מתנות לאביונים, צריך ליתן דוקא למי שאינו מתבייש לבקש, שהוא אביון ובו המצוה.⁴⁷⁵

475. שו"ר שדן בזה בתשובות והנהגות כרך ב סימן שנב וז"ל "הערתי במק"א (מוע"ז ח"ו סימן ק"ו) שמצות

תשובה: אפילו לאביונים וכ"ש לעניים.

תשובה: לא פלוג.

מסכת בבא בתרא

ב.

תשסב

מדוע הרוצים לעשות מחיצה נקראים בלשון שותפין

שאלה: "השותפין וכו'". למאן דאמר מחיצה היינו גודא". אמאי נכתב "השותפין", הרי הם לא היו שותפין, דדינא דמתניתין נמי בלא היו שותפין מיירי.

תשובה: השותפין נקרא שכנים.

ה.

תשסג

בענין סמך לו כותל אחר ולא נתן תקרה

שאלה: "סמך לו כותל אחר, אע"פ שלא נתן עליו את התקרה, מגלגלין עליו את הכל". לכאורה צ"ב, לרב הונא דס"ל שסמך לפלגא סמך לכולא, הוה ליה למימר, אע"פ שלא גמרו מגלגלין, ולא רק רבונא שלא נתן התקרה.

מתנות לאביונים הכי קשה לקיים בפורים, שגדר אביון אינו עני ונצרך שאוספים עבורו כסף, רק אביון היינו דל, שמוכרח כבר להתבייש ולפשוט יד, וכן מפורש בב"מ (ק"א ב) דאביון שאני דלא כסיף למיתבעיה, והיינו שכבר הסיר מעצמו בושע עד שמוכרח לפשוט יד ולהתבזות, ובזמנינו היום האביון שאינו מתבייש ופושט יד כבר מוצא כסף, ודוקא העני שמתבייש נמצא בחיי צער ודוחק שאין כמוהו, וקשה למצוא אביון שהוא במצב כ"כ גרוע שתאב לכל דבר, שמצבו כ"כ קשה, שזהו פירוש אביון, ועכשיו מצאתי בש"ע האריז"ל ע"פ תלמידו הרב יעקב צמח זצ"ל, שצריך שני אביונים, וכל הפושט יד לקבל ואפילו גוי אין להקפיד ונותן, ומשמעותו שסוד פורים כל הפושט יד נותנין לו, והיינו גדר אביון שפושט יד, ואם כן עיקר המצוה לתת לפושט יד שהוא גדר אביון, ואף שמצוה לתת לעניים בפורים ועיניהם נשואות למקרא מגילה לכך, מ"מ המצוה לא מקיימין עד שנותנים גם לשני פושטי יד שזהו מעיקר מצות היום בפורים. ויש לפרש עוד שבפורים התגלות חיצונית, ולכן צריך עד דלא ידע, והאביונים היינו גם כן בחיצוניות דניכר, ודברי העה"ש שאביונים לאו דוקא הם חידוש פלא, ולדברינו צריך אביונים דהיינו פושטי יד, ולא נתבאר אם צריך פושט יד שהוא בעצמו האביון, או אפילו לפניו גבאי פושט יד לצורך אחרים האביונים ג"כ מקיים המצוה, וראוי לדקדק אם אפשר ליתן לפושט יד לעצמו שמצבו קשה, ובפשוטו הפסוק קאי בו וכיצא בו דוקא".

תשובה: זה מה שאמר.

ח:

תשסד

ר' שמואל בר שילת לא ראה גינתו י"ב שנים

שאלה: מדברי הגמ' משמע שרבי שמואל בר שילת לא ראה את גינתו י"ב שנה, שלא היה בא לביתו, כדכתב רש"י. וצ"ע, דבכתובות (ס"ב.) משמע, שהיה מגיע בכל יום לביתו.

תשובה: אבל לא ראה הגינה.

תשסה

אוהבי ה' אלו תלמידי חכמים

שאלה: "ורבנן מאי, אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". ויל"ע, היכן מוזכר בפסוק זה תלמידי חכמים.

תשובה: אוהביו.

ז:

תשסו

מה הכוונה "הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנין"

שאלה: "ויהיו מוכשלים לפניך וכו', אפילו בשעה שכופין את יצרם וכו', ומבקשין לעשות צדקה הכשילם בבנ"א שאינם מהוגנין". וצ"ב דמה הועיל, הא חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה נחשב כאלו עשה.

תשובה: לא חשב ולא ידע מה עושה.

יד.

תשסז

מדוע רב אמי כתב ת' פעמים פסוק תורה צוה

שאלה: "דלמא תורה צוה לנו משה כתב". וצ"ע דלאיזה צורך יכתוב ארבע מאות פעם פסוק זה.

תשובה: כנראה ה' לו איזה צורך בזה.

ב.

תשסח

מדוע שינתה הגמ' בתירוצים

שאלה: "והא עשבין חזו ליה לבהמתו, באפרזתא". צ"ב, אמאי לא תירצה הגמרא בסריא כדלעיל דף י"ט ב'.

תשובה: לא להזכיר דבר מאוס.

כא:

תשסט

בענין אין אדם נוגע במוכן לחבירו

שאלה: מדוע אסור לעשות חנות בצד חנות, הא אין אדם נוגע במוכן לחבירו (יומא לח:).

תשובה: אסור שיהא נוגע.⁴⁷⁶

כב.

תשיע

מדוע רבא שלח את רב אדא במקומו

שאלה: "אמר ליה ריש גלותא לרבא, חזי אי צורבא מדרבנן וכו', א"ל רבא לרב אדא בר אבא" וכו'. וצ"ב, הרי ריש גלותא אמר לרבא שהוא ילך, א"כ מדוע שלח את רב אדא.

תשובה: שלוחו של אדם כמותו.

כב:

תשעא

האם בסמוך יותר קשה לראות מגבוה

שאלה: כתב רש"י בד"ה והלא מציץ, "כיון דסמוך לו". וצ"ב, אדרבא כיון דסמוך לו, יותר קשה לראות מגבוה.

476. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "א"כ למה אסור לגנוב?".

תשובה: למה קשה.

בר.

תשעב

אמאי לא אומרים בט' חנויות כשר דנפל מרוב עוברי דרכים שהם גוים
שאלה: מבואר בגמ' שחוששים שנפל מעוברי דרכים שבאו מהעולם, ורוב העולם
 גויים. וצ"ע לפי זה אמאי בתשע חנויות כשר, דמשמע אם עשרה היו
 מוכרים כשר הרי זה כשר, הא שמא נפל מעוברי דרכים ורובא דעלמא גויים, דהא
 בכל העולם דלתות מדינה פתוחות.
תשובה: מי אומר שפתוחות.

בר:

תשעג

ביאור כפילות לשון המשנה "גורן קבוע"
שאלה: "מרחיקין גורן קבוע וכו', לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו". לכאורה זהו
 כפילות, ודי שיכתוב החידוש ונלמד כל שכן לשני.
תשובה: הראשון על בני העיר והשני על אדם פרטי בשלו ואצטריך תירוויחו.
כה.

תשעד

בעניין שמות המלאכים
שאלה: כתב רש"י בד"ה בן נץ, "מלאך העשוי בדמות נץ". וצ"ב, מדוע שינה לכאורה
 מהפשט, שאולי כך שמו.
תשובה: אין למלאכים שמות קבועים רק לפי שליחותם.
כה:

תשעה

בדברי הגמ' "מתוך שמתחכם מתעשר"
שאלה: "מתוך שמתחכם מתעשר". וצ"ע מהא דכתיב (קהלת ט' י"א) "ולא לחכמים
 לחם", ופירש"י דעל עצמו דיבר שלמה המלך ע"ה, וזה לשונו: "כגון אני

שהיה לחמי ליום ששים כור סולת וגו', ועכשיו זה חלקי מכל עמולי ומקלי ומקידה".

תשובה: "מתעשר" הכוונה שיש לו צרכיו.

נח.

תשעו

האם יש איסור לתת כלים תחת המיטה

שאלה: כתב רבינו גרשום "שאסור להניח אוכלין ומשקין וכלים אחרים תחת המיטה". וכן קצת משמע מרשב"ם. וצ"ב דמהגמ' בפסחים (ק"ב). נראה דרך אוכלין ומשקין אסור, אבל כלים לכאורה שרי.

תשובה: אינו דרך ארץ אבל אינו איסור.

נח:

תשעז

האם גם כיום יין הוא בראש כל הרפואות

שאלה: "בראש כל אסוון אנא חמר". האם זהו ג"כ בזמן הזה, או שזה כמו רוב הרפואות שבגמ' שנשתנו הטבעים.

תשובה: יתכן.

ער.

תשעה

האם היום הר סיני מוקף בעקרבים

שאלה: "תא אחוי לך טורא דסיני, אזלי חזאי דהדרא ליה עקרבא, וקיימן כי חמורי חוורת". האם ג"כ כעת מוקף הוא בעקרבים, דבזמנינו הלכו לשם ולא ראו כזה.

תשובה: עינים להם ולא יראו.

צו:

תשעט

סוחט אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום ואפי' של לילה
שאלה: "סוחט אדם אשכול של ענבים, ואומר עליו קידוש היום". צ"ב מה ההדגשה
 "היום", הוה ליה למימר ואומר קידוש.
תשובה: הכוונה של לילה אע"ג שהוא דאורייתא.

קבג:

תשפ

מה שייך צניעות במה שאמרה רחל הסימנים ללאה
שאלה: "ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל" וכו' (שמסרה הסימנים). לכאורה הוה ליה
 למימר מתוך ענוה וכדומה, ומה שייכא צניעות בדבר זה.
תשובה: עשתה שלא ידעו.

קמג:

תשפא

האם העושה מצוה שלא מן המובחר נקרא חוטא
שאלה: "מנין שתורם מן הרע על היפה שתרומו תרומה, שנאמר ולא תשאו עליו
 חטא" וכו', ופירשב"ם "שלא עשית מצוה מן המובחר". וצ"ב וכי מי שלא
 עושה מצוה מן המובחר נקרא חטא.
תשובה: כיון שהתורה הזהירה ע"ז נקרא חטא אם עובר.
 קמו.

תשפב

אצל עני שכיח הזיקא גם באכילת שבת
שאלה: "והא איכא שבתות וימים טובים, כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחילת
 חולי". וצ"ב, הא אוכל לכבוד שבת, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.
תשובה: שכיח היזקא שאני.

ובפעם אחרת ענה: לא יאכל דבר רע ואין זה כבוד שבת.

קסו.

תשפג

מדוע לימד רבן גמליאל בב"ד ולא בביהמ"ד

שאלה: "אמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה לא אלן הלילה עד שיהו בדינרין, נכנס לבית דין ולימד וכו'". וצ"ב, דהוה ליה ליכנס לבית המדרש ללמד דבר זה, ולא בבית דין.⁴⁷⁷

תשובה: שהתלמידים ישמעו.

מסכת סנהדרין

י:

תשפד

במאי דאמר רב יוסף לאב"י "לא הוה ידענא דצריכתו"

שאלה: "א"ל אב"י לרב יוסף עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר הכי, א"ל לא הוה ידענא דצריכתו". וצ"ע הא צריכים לדעת את כל התורה כולה, ומאי לא ידענא דצריכתו.

תשובה: מבינים מעצמם.

יב.

תשפה

במה שהיו נוהגים בראשונה שהאבלים עומדים והעם עוברין לפניהם

שאלה: "והיו שתי משפחות וכו', זאת אומרת אני עוברת תחילה, וזאת אומרת אני עוברת תחילה". מאי נפק"מ מי עובר קודם.

תשובה: כבוד.

477. שו"ר שגירסת ספר מצוות גדול עשין סימן ריח-רכא "נכנס לבית המדרש ולימד". וכ"ה גירסת הריטב"א.

כא.

תשפו

מנא ליה לרש"י שתמר גדרה גדר בדמעתה
שאלה: ברש"י ד"ה גדרה תמר, "בדמעתה וזעקתה". וצ"ע דבפסוק לא כתב דמעתה,
 ומנ"ל לרש"י שהיה שם דמעה.
תשובה: זעקתה משמע גם זה.
 לח:

תשפו

בענין נח לו לאדם שנברא
שאלה: "אמר רב יהודה אמר רב כשבקש הקב"ה לבראות את האדם וכו', אמר
 למלאכים רצונכם נעשה אדם, אמרו לו מה אנוש וכו', הושיט אצבעו קטנה
 ביניהם ושרפם". משמע שנח לברוא את האדם, והרי בגמ' בעירובין (י"ג:) אמרו "נמנו
 וגמרו נח לו לאדם שלא נברא".
תשובה: לאדם לא נוח אבל הקב"ה רצה.
 למ.

תשפח

"ברתיה" האם היא בתו של רבן גמליאל או של הכופר
שאלה: "א"ל ברתיה". בת של מי, של רבן גמליאל או של כופר.
תשובה: של כופר.
 למ:

תשפט

מהיכן למד ר' אבהו שמערה אינה מחזקת יותר מנ' איש
שאלה: "רבי אבהו אמר לפי שאין מערה מחזקת יותר מחמישים איש". מי דחקו
 לומר כן ודלא כר"א שלמד מיעקב.
תשובה: הוא אמר שאין רא' מיעקב אלא המציאות כך היתה.

מא.

תשיצ

אם אפשר להרוג ע"י תאנים

שאלה: כתב רש"י בד"ה תאנים, שאי אפשר להרוג בתאנים. וצ"ע דאפשר להניחם בפה ולחנוק.

תשובה: קשה לעשות.

מג.

תשיצא

היודע זכות על מי שנתחייב בדין ונשתתק

שאלה: "בעא מיניה וכו', אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות ונשתתק מהו", ופרש"י, "נאלם". ותימה והא יכול לכתוב הזכות.

תשובה: אין יודע לכתוב.

מג:

תשיצב

שקר לצורך מצוה

שאלה: לגבי עכן שאמר לו יהושע "כלום נבקש ממך אלא הודאה, תן לו תודה והיפטר". וצ"ע, דלכאורה זהו שקר ואיך שרי.

תשובה: לצורך המצוה מותר [וכונתו הי' שיפטר מעונש בעוה"ב].

מו.

תשיצג

ביאור לשון הגמ' "מה לשון אומרת"

שאלה: "שכינה מה לשון אומרת". לכאורה מילת לשון מיותרת, והוה ליה למימר שכינה מה אומרת כמו בכל מקום.

תשובה: באיזה מילים.

נב.

תשיצד

כמה שיעור העופרת שנותנים לפי הנשרפין

שאלה: "מצוות הנשרפין וכו', עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה, וזורקה לתוך פיו, וחומרת את בני מעיו". מהו שיעור העופרת ששופכין לפי הנשרפין.

תשובה: בכדי שימות עי"ז.

סד.

תשיצה

איך נכנס יצר הרע לקודש הקדשים

שאלה: "נפק כגוריא דנורא מבית קדשי הקדשים", והיינו יצר הרע. וצ"ע איך נכנס לשם.⁴⁷⁸

תשובה: להראות שגם בקה"ק יכול ליכנס.

בפעם אחרת ענה: כשמכניסים אותו נכנס.

ע:

תשיצו

בן סורר ומורה בירושלים

שאלה: בתוספתא בנגעים (פ"ו ה"ב) איתא, "ר' נתן אומר אף אין בירושלים משם בן סורר ומורה". האם זהו דוקא כשאכל מעשר שני, וכגמ' דסנהדרין ע: או בכל אופן ס"ל לתוספתא שלא נעשה בן סורר בירושלים ולכאורה פליג על הגמ' הנ"ל.

תשובה: אכל בירושלים אבל דר במקום אחר.⁴⁷⁹

478. יעויין עץ יוסף על עין יעקב יומא ס"ט ע"ב.

479. ולפי זה אין בן סורר ומורה בירושלים" היינו הדר בה בקביעות, ויעויין משך חכמה פרשת כי תצא (כ"א י"ח) הביאור בזה.

תשיצו

אמאי השמיט הרמב"ם דין "אחריפו ופוקו"
שאלה: "אחריפו ופוקו". צ"ע אמאי השמיטו הרמב"ם.
תשובה: הרמב"ם כתב קודם עלות השמש.
עד.

תשיצה

מנין לרש"י שאותו אחד שאמר לההוא מרבנן להרוג את פלוני היה נכרי
שאלה: "אמר לי מרי דוראי, זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך", וכתב רש"י
מרי דוראי, "אדון עירי ונכרי הוה". וצ"ע מנא ליה לרש"י דנכרי היה.
תשובה: ישראל אין עושה דברים כאלו.⁴⁸⁰
עמ.

תשיצט

ביאור הלשון כל קבוע כמחצה על מחצה
שאלה: "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי". לכאורה סגי למימר כל קבוע כמחצה
דמי.
תשובה: שני מחציות יש כאן.
פר.

תת

אח שגנב אח האם חשיב כמצוי
שאלה: "הגונב את בנו פטור דמצוי הוא". האם אח שגנב אח מקרי מצוי.
תשובה: יתכן.

480. יעויין בהעחות מהרש"ם מברערז'אן הנדפסות בש"ס וגשל.

פו:

🕒 **תתא** 🕒

האם אסור לזקן ממרא דוקא להורות כדרך שהיה למד או אף ללמוד
שאלה: לגבי זקן ממרא "שנה ולמד כדרך שהיה למד, פטור". האם פטור ומותר
 ונאסר עליו רק להורות כדבריו.
תשובה: יתכן שמותר.

צ.

🕒 **תתב** 🕒

מדוע מי שאינו מאמין בתחיית המתים שהיא מן התורה אינו קם
שאלה: ברש"י ד"ה האומר אין תחיית המתים, "ואפי' יהיה מודה ומאמין". ולכאורה
 לפי"ז לא מובן מה המידה כנגד מידה שאינו קם, דהא מאמין שיהיה תחיית
 המתים, וצריך רק עונש על כך שלא מאמין שזה מן התורה.
תשובה: אם זה לא מה"ת יוכל לחלוק.

🕒 **תתג** 🕒

מנשה אם יש לו חלק לעולם הבא

שאלה: "מנשה אין לו חלק לעולם הבא, רבי יהודה אומר יש לו". כמאן הלכתא.
תשובה: קמי שמיא גליא.

שאלה: שאלתי את מרן, לגבי מנשה דאין לו חלק לעולם הבא ורבי יהודה אומר יש
 לו, כמאן הלכתא, וענה לי מרן "קמי שמיא גליא". וצ"ב דהא לא בשמים
 היא, ואם ענין זה תלוי בשמים, אמאי נחלקו בזה.

תשובה: לא על כל דבר יש פסק, ותיקו ר"ת תשבי יתרץ קושיות ואבעיות.

צא.

תתד

צער הנשמה כשהגוף נענש

שאלה: "נשמה אומרת גוף חטא". וצ"ע הרי אם יענישו את הגוף הנשמה מצטערת, כמו שאמרו קשה רימה למת.

תשובה: היא מצטערת מפני הכבוד ותו לא.

צנ.

תתה

בענין יהושע כהן גדול שלא מיחה בבניו שנשאו נשים שאינם הגונות להם

שאלה: "יהושע כהן גדול איחרוכי מאניה וכו', מ"ט איענש, אמר רב פפא שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהם". האם הכוונה שלא עשה קצצה דסוף פ"ב דכתובות.

תשובה: לא מיחה כפשוטו.⁴⁸¹

צד:

תתו

איך בדורו של חזקיהו בדקו בדין ובאר שבע הלא היו במלכות ישראל

שאלה: "מה עשה חזקיהו, נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ" וכו'. קשה והא דן ובאר שבע היו במלכות ישראל, ואיך יכל חזקיהו להשפיע עליהם.

תשובה: כבר גלו עשרת השבטים.⁴⁸²

481. עיין קובץ בית אהרן וישראל שנה י"ט גליון ג' עמוד קס"ג, מה שכתבו בזה.

482. אבל חלק מהם נשארו, יעויין מרגליות הים ק"י: פיסקא ד'. ועיין נחלת משה ב"ק פ"ב. בתוד"ה ואינה.

צו:

תתז

ביאור שאילת הגמ' "אנו למה מחכין"

שאלה: "וכי מאחר שמדת הדין מעכבת, אנו למה מחכין". וצ"ע דיש חיוב ומצוה לחכות לביאת המשיח.

תשובה: למה צייתה התורה לחכות.

תתח

במחלוקת אב"י ורבא על מספר הצדיקים שיש בעולם

שאלה: "אמר אב"י לא פחות עלמא מל"ו צדיקי וכו', איני והאמר רבא דרא דקמי קב"ה" וכו'. וצ"ב מאי קושיא, אב"י מיירי בעולם הזה, ורבא מיירי בעולם הבא או בעולם העליון.

תשובה: גם רבא מיירי בעוה"ז אלו שיעמדו.

צח.

תתט

מה הפשט "אם ראית דור" וכו' חכה למשיח

שאלה: "אר"י אם ראית דור וכו', חכה לו". וצ"ע דתמיד צריך לחכות לו, וכמ"ש בר"מ שהאינו מצפה לביאתו מקרי כופר, ומסתמא תמיד צריך לחכות כמה שיותר.

תשובה: כאן יש מקום יותר לחכות.

צח:

תתי

בדברי עולא ורבה שאמרו "ייתי ולא אחמיניה"

שאלה: "ייתי ולא אחמיניה". וצ"ב, הא מקלל עצמו אם צריך לבוא עכשיו.

תשובה: הוא סובר שזה ברכה.

ובפעם אחרת ענה: אינו קללה, כי מיד יקום בתחיית המתים.

צמ:

תתיא

מדוע אברהם לא קיבל את תמנע

שאלה: "תמנע בת מלכים הואי וכו', בעיא לאיגיורי, באתה אצל אברהם יצחק ויעקב, ולא קבלוה". אמאי אברהם לא קיבל את תמנע הא דרכו לקבל הגרים.

תשובה: חשש שאינה הגונה.

קב:

תתיב

בהא דר' אבהו קיבל על עצמו שלא לדרוש בשלשה מלכים

שאלה: "אמרי לא קבילת עלך דלא דרשת בהו, אמר אינהו מי הדרו בהו, דאנא אהדר בי". מה סבר בהוה אמינא.

תשובה: שכבר קבלו עונש.

קד.

תתיג

האם נתכפר לאחז במה שגררו עצמותיו

שאלה: המלך אחז לא נמנה, מפני שהיה בין שני צדיקים, או מפני דברא מזכה אבא. וצ"ע, אמאי לא אמרו מפני שגררו עצמותיו ונתכפר לו כיהויקים.

תשובה: לא הכל ולא תמיד נתכפר בזה.

קד:

תתיד

בענין הבת קול שיצאה מן השמים על שלמה המלך

שאלה: כתב רש"י, "כי אתה תבחר ולא אני, הלא בי הדבר תלוי". וצ"ב, הא תורה לא בשמים היא.

תשובה: הכל בידי שמים, הקב"ה נתן את התורה.

קז.

תתטו

אם שייך לומר הלכה על ענין מציאותי

שאלה: "ונתעלמה ממנו הלכה, אבר קטן יש באדם משביעו רעב" וכו'. מה שייך הלכה בזה הרי זו מציאות.

תשובה: הלכה הכוונה קבלה.

קי.

תתטז

הרהור או דיבור אחר רבו

שאלה: "כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה, שנאמר וידבר העם" וכו'. וצ"ע, דמהפסוק משמע דיבור ולא הרהור.⁴⁸³

תשובה: עי' רש"י ומהרש"א.⁴⁸⁴

קי:

תתיז

בדברי רש"י על עשרת השבטים אם עתידין לחזור או לא

שאלה: ברש"י ד"ה אין עתידין לחזור, "ממקום שגלו". ובהמשך כתב רש"י (אין) עתידין לחזור, "להיות להם חלק לעולם הבא". וצ"ע דלכאורה סותר עצמו.

תשובה: למה סותר.

483. עיין ברכי יוסף (יו"ד רמ"ב ס"ב), שהביא שמהרהר היינו בדיבור, וע"ש מה שדייק מעץ חיים לר"ח אבולעפיה (סוף פרשת בהעלותך), שלמד שזה הרהור ממש, ויעויין רש"י נזיר (י"א). מש"כ להוכיח מ'דובר אמת בלבבו' שדיבור זה גם הרהור, ובתרגום יונתן לפסוק וידבר העם. (ויעיין עוד אור החיים פר' כי תצא כ"ג פסוק כ"ד שהביא מהזהר (ח"ג רצ"ד) שכשאדם חושב מחשבה שפתותיו דובבות מעצמן בלא ידיעתו).

484. ז"ל רש"י: "מהרהר - מחפה עליו דברים". וז"ל המהרש"א: "וכל המהרהר אחר רבו כו'. כפירש"י מהרהר מחפה עליו דברים דהיינו דבר נוסף, דהתרעומת היינו דבר שנחסר לו עתה ממה שהיה לו מקודם כמ"ש לעיל, אבל הרהור הוא המבקש יותר ממה שצריך לו, כדכתיב ביה בההוא קרא אחר שהיה להם המון ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, ולכך נענשו כאן יותר כי ההרהור הוא דבר נוסף על התרעומת, והעונש היה נשיכת נחש כמ"ש לעיל, דהמבקש ומתקנא ביותר ממה שראוי לו, ראוי לנשכו נחש".

קיא:

🕒 **תתיח** 🕒

בענין ט' הערים שנטלו מיהודה ושמעון ונתנום ללויים
שאלה: "א"ה לפרוש פרושי". צ"ב למאי נפקא מינה לנו מי נתן יותר.
תשובה: התורה מפרשת וסתמא לא משמע כן.

קיב:

🕒 **תתיט** 🕒

מה ההפרש בין בהמות שנמצאו בעיר הנידחת לקדשי בדק הבית
שאלה: "רבי יוחנן אמר זבח רשעים תועבה". וצ"ע אם כן קדשי בדק הבית אמאי
 יפדו.
תשובה: אינו זבח.

קיג:

🕒 **תתכ** 🕒

בענין אילנות מחוברין הנמצאים בעיר הנידחת
שאלה: "אילנות המחוברין מותרין, דמחוסרים קציצה". וצ"ע דלכאורה יש לחלק בין
 האילנות, דאילנות הנמצאות ברחוב במקום השריפה, אין מחוסרים קציצה.
תשובה: גם במקום השריפה אין יכול לשרוף את הכל עד השורש.

מסכת מכות

כ.

🕒 **תתכא** 🕒

ביאור תיבת 'תחתיו'
שאלה: "כיצד העדים נעשים זוממים וכו', אין אומרים יעשה זה בן גרושה ובן חלוצה
 תחתיו". וצ"ב, דלכאורה מילת 'תחתיו' מיותרת.
תשובה: במקומו.

תתכב

כשהעדים זוממין לא אומרים עמנו הייתם אלא אומרים שלא היו שם
שאלה: מה הדין אם עדים זוממים אומרים שהעדים לא היו שם כלל באותו מקום,
 וגם אינם יכולים לראות ממקום אחר כלל, אך לא אומרים עמנו הייתם, האם
 מיקרי עדות מוזמת או מוכחשת.
תשובה: צריכין לברר מנין להם.

ב:

תתכג

המקור בתורה שעדים זוממין משלמים למי שזממו עליו
שאלה: האם יש מקור בתורה שמבואר שעדים זוממים משלמים למי שזממו
 עליו.⁴⁸⁵
תשובה: מפורש בפסוק כאשר זמם לעשות לאחיו.

ה:

תתכד

מדוע צריך אזהרה במקום עונש
שאלה: "עונש שמענו אזהרה מנין". וצ"ב אמאי צריך אזהרה באיסור שכתוב בו עונש
 להדיא, ומה היה חסר ללא האזהרה.
תשובה: אין עונשין אלא א"כ מזהירין.

תתכה

במעשה יהודה בן טבאי
שאלה: "וכסבורין העם וכו', אמר קולי שלי הוא". וצ"ב, מאי נפקא מינה אם קולו
 או קולו של הרוג.
תשובה: אם צריך, אפייסו.

485. עי' לעיל פ' שופטים י"ט י"ט בהערה מש"כ בזה

ח.

🕒 תתכו 🕒

מוהל שמל גדול והרגו פטור דהוי כשליח בית דין
שאלה: "יצא הרב והאב ושליח בית דין". אמאי לא תני מוהל שמל גדול ומת.
תשובה: זה בכלל שליח בי"ד.

ט:

🕒 תתכו 🕒

מה הטעם שהדרכים לערי המקלט היו מכוונות זו כנגד זו
שאלה: "ומכוונות להם הדרכים מזו לזו", משמע שמכוון מעיר מקלט לעיר מקלט.
 וצ"ע לאיזה צורך, והוה ליה למימר ומכוונות להם הדרכים לעיר מקלט.
תשובה: שאם אין יכול לברוח לעיר זו ידע לברוח לאחרת.

יא.

🕒 תתכח 🕒

אם אפשר למנוע קללת חכם על תנאי
שאלה: "קללת חכם אפילו על תנאי ואפילו בחינם היא באה". האם בכל זאת אפשר
 למנוע אותה.
תשובה: להתיר בחכם.

שאלה: שם: האם בכל זאת אפשר למנוע אותה על ידי ברכה.⁴⁸⁶

תשובה: אולי.

486. יעויין תוספות סנהדרין ע. ד"ה קיללו ברביעי - "מה שלא קלל חם עצמו, משום דאמר במדרש בראשית רבה ר"י אומר לפי שכתב ויברך אלהים את נח ואת בניו, ואין קללה במקום ברכה, לפיכך ויאמר ארור כנען".

יא:

תתכט

מדוע לא שמע דוד לחרס שאמר לו שלא יטלהו

שאלה: ברש"י ד"ה קפא, "צף התהום שמצא שם חרס שהגביה קולו וא"ל אל תטלני וכו', ולא שמע דוד לדבריו ונטלו". וצ"ב למה לא שמע לו, הא אמר לו שהוא כבוש על התהום וסכנה הוא.

תשובה: חשב שיהי' לו סייעתא דשמיא.

יד.

תתל

בענין אין עונשין מן הדין

שאלה: "אין עונשין מן הדין". ומבואר במהרש"א (סנהדרין ס"ד.) על פי הסמ"ע, דהטעם שאולי מגיע לו עונש יותר גדול, שהרי החטא יותר גדול. וקשה מבבא בתרא (ק"א.) דדרשין התם דיו, גבי עונש מרים לשבוע ולא י"ד יום, והכא נמי נימא דיו.

תשובה: שם עונש בידי שמים.

ב.

תתלא

סרט בבשרו או צבט עצמו על צרה שבאה עליו

שאלה: "הסורט סריטה אחת על מת". המסרט בבשרו וצובט עצמו על צרה שלו (לא מת), האם עובר בלא תתגודדו.

תשובה: עי' רמ"א יו"ד סי' ק"פ ס"ו.⁴⁸⁷

487. ז"ל שם: "ועל צער אחר שרי".

ב:

תתלב

הלך מביתו לבית המקיף וישב שם האם חשיב כמסייע
שאלה: בריב"ן ד"ה מסייע, "מזמין השערות למקיף". מה הדין כשהלך מביתו לבית
 המקיף וישב אצלו, האם מקרי מסייע.
תשובה: כן.

כב.

תתלג

מדוע לא קשה לגמ' מלאו דלא תביא תועבה
שאלה: "ולחשוב נמי החורש בעצי אשרה ואזהרתיה מהכא ולא ידבק" וכו'. צ"ע
 אמאי לא הביא נמי לאו ולא תביא תועבה, כמו שהזכירה הגמ' לעיל גבי
 המבשל גיד הנשה בחלב.
תשובה: על ע"ז יש לאו מיוחד.
 כג.

תתלד

אדם שביישהו ברבים הוי קצת כפרה על איסור כרת
שאלה: "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם, שנאמר ונקלה אחיך לעיניך,
 כשלקה הרי הוא כאחיק". אדם שביישהו ברבים ונקלה ע"י כך, האם נפטר
 מכרת.
תשובה: קצת בודאי.⁴⁸⁸

488. עי' סנהדרין (ז'), "טוביה דשמע ואדיש חלפיה בישתיה מאה". ופרש"י "טוביה דשמע ואדיש, אשריו
 ששומע חרפתו ושותק ומרגיל בכך. חלפיה בישתיה מאה - הלכו להם בשתיקתו מאה רעות שהיו
 באות עליו על ידי התגר".

מסכת שבועות

מא.

תתלה

אמאי לא חיישין שימנע מלהלוות מפני השבועה

שאלה: "ואי טעין ואמר אשתבע לי, אמרינן ליה זיל אשתבע ליה". וצ"ב דבכל מקום הרי חששו שאם נצריך אותם להשבע ימנעו ולא ילוו, וכאן אמאי לא חיישין.

תשובה: במקום טענה לא חשו.

מב.

תתלו

כוונת רש"י במש"כ בר"ת

שאלה: כתב רש"י: "שכחת"י מלפר"ש המשנ"ה והננ"י מפר"ש כא"ן". אמאי כתב בר"ת, ומה הר"ת.

תשובה: זה סימן שאין זה שייך להפירוש.

מסכת עבודה זרה

ג.

תתלז

המנק וצינורא היינו הך

שאלה: ברש"י ד"ה שלא נחשד, "דכתיב מה מצאת מכל כלי ביתך אפי' סכין אפי' המנק". האם יש מקור בחז"ל להמנק שכ' רש"י (דבב"ר ס"פ ויצא איתא אפי' צינורא).

תשובה: היינו הך [וכנראה רש"י גרס כך].

ה.

תתלה

מאי קשיא מדכתיב "ואתם פרו ורבו", הרי הקב"ה יודע האמת

שאלה: "למימרא, דאי לא חטאו לא הוו מולדו, והכתיב: ואתם פרו ורבו". וצ"ב, מאי קשיא, הא הקב"ה יודע שיחטאו ותהיה מצות פריה ורביה, ולכן כתיב "ואתם פרו ורבו". וכן בהמשך שהקשתה הגמרא, שהקב"ה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו - מאי קשיא, הא כיון שבמציאות חטאו, יש דור ודורשיו.

תשובה: אין מצווה דבר שאין יכול להיות.⁴⁸⁹

ח.

תתלט

המשכח תלמודו מאריך בחונן הדעת

שאלה: ברש"י ד"ה מעין, "אם היה משכח תלמודו, מאריך בחונן הדעת". האם מאריך במילים עצמם, או מוסיף תפילה משלו.

תשובה: מוסיף תפילה.

י.

תתמ

מדוע לא כתב רבי לאנטונינוס דבריו בכתב

שאלה: "ולימא ליה מימר בהדיא אמר: שמעי חשובי רומי ומצער ליה. ולימא ליה בלחש משום דכתיב: כי עוף השמים יוליך את הקול". צ"ב מדוע לא כתב לו להדיא ואח"כ היה שורף הנייר.

תשובה: שמא לא יספיק.⁴⁹⁰

489. והיינו שכיון שכעת לא שייכי בפו"ר לא היה ציווי על זה. וכעין זה כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א וז"ל "ה' לא היה נותן מצוה שעדין אין לה קיום, ולא מראה לאדם דברים שעדין אין להם ממשות".

490. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי יראה משהו".

תתמא

מה חשש אנטונינוס אחר שראה שתלמידי רבי מחיה מתים

שאלה: "אמר: ידענא, זוטי דאית בכו מחיה מתים, מיהו בעידנא דאתינא לא נשכח איניש קמך". וצ"ב אם כבר יודע ומכיר שתלמידי רבי הם לא בני אדם אלא מלאכים מדוע עדיין חשש.

תשובה: עוף השמים יוליך את הקול.

תתמב

במעשה דקטיעא בר שלום

שאלה: מה הפשט במעשה המובא במסכת ע"ז י: בקטיעא בר שלום שגוי יש לו מסירות נפש עבור עם ישראל שהיה מוכן למות ביסורין ע"מ להציל את עם ישראל.

תשובה: גלגול של ישראל.⁴⁹¹

ב.

תתמג

בדברי רבי עקיבא על אשת טורנוסרופוס

שאלה: כשראה רבי עקיבא את אשת טורנוסרופוס הרשע אמר: "וי להאי שופרא דבליה בעפרא". צ"ב מה שייך לומר דבר זה על יופי של גויה.

תשובה: גם על בהמה.⁴⁹²

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: "ואף רבי עקיבא ראה אשת טורנוסרופוס הרשע, רק שחק ובכה, רק - שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחק - דעתידה דמגיירא ונסיב לה, בכה - דהאי שופרא בלי עפרא". וצ"ב, מה יש לבכות על יופי של גויה.

תשובה: שתגייר.

491. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הי' מחסידי אומות העולם".

492. עי' שו"ע או"ח סימן רכה סעיף י "הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו"ם או בהמה, אומר: בא"י אמ"ה שככה לו בעולמו; וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אבל גם על יופי של גוי אומרים ברוך שככה לו בעולמו".

כו.

תתמד

בענין חבורה בשבת

שאלה: בתוס' ד"ה סבר הקשו, איך ס"ד לחלל שבת דאורייתא משום איבה. ותירצו דכלו חדשיו וליכא איסור דאורייתא של עוקר דבר מגידולו. וצ"ע דעדיין איכא איסורא דאורייתא של חבורה שיוורד דם, והוה ליה איסורא דאורייתא של נטילת נשמה.

תשובה: אין מתכוין לזה.

כו:

תתמה

איך עושים דין דמורידין ולא מעלין

שאלה: "אבל המינין והמסורות, מורידין ולא מעלין". האי דמורידין ואין מעלין, האם מיירי בזריקה, או בהורדה לאט לאט.

תשובה: אין נפק"מ.⁴⁹³

סז:

תתמו

אכילת דבר איסור שנפשו קצה בו מאד

שאלה: "הראויה לגר וכו', שאין ראויה אינה קרויה נבלה". מה הדין באוכל דבר איסור שנפשו קצה בזה מאוד, האם לפי הגמ' הנ"ל אין בזה איסור, דהא אינו ראוי לגר.

תשובה: עי' רמב"ם פי"ד ממאכ"א הי"א ופי"ז הכ"ט ל'.⁴⁹⁴

⁴⁹³. יש מח' בראשונים אי דוקא מורידין אבל לא הורגים, שי' הרמב"ם דאפי' הורגים א"כ ודאי שמותר לזרוק, אבל תוס' ס"ל לא הורגין א"כ אסור לזרוק אם יש חשש שיהרג עי"ז. (הערת ח"א).

⁴⁹⁴. ז"ל בפ"ד הי"א: "כיצד הרי שהמחה את החלב וגמעו כשהוא חם עד שנכוה גרונו ממנו או שאכל חלב חי, או שעירב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסך או לתוך קדרה של נבלה ואכלן כשהן מורין, או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור, ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הכרם ואכלו חייב".

מסכת הוריות

יב.

תתמוז

האם שייך לומר "רגיל" על דבר שעושה אותו פעם אחת בשנה
שאלה: "לעולם יהא אדם רגיל לראות בראש השנה" וכו'. צ"ב מה שייך לומר לשון
רגיל על דבר שצריך לעשותו רק פעם אחת בשנה.⁴⁹⁵
תשובה: בכל שנה.

יג:

תתמה

ביאור תיבת "מגולגלת"
שאלה: "ביצה מגולגלת". מה פירוש המילה מגולגלת.
תשובה: מבושלת.⁴⁹⁶

תתמט

לבישת בגד שאכל ממנו עכבר
שאלה: "תנו רבנן חמשה דברים משכחים את הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר".
האם הלוּבש בגד שאכל ממנו עכבר קשה לשכחה.
תשובה: לא מצינו.

וז"ל בפ"ז הכ"ט: "אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפש רוב בני אדם קיהה מהן כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן, וכן אסרו חכמים לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהם, כגון כלי בית הכסא וכלי זכוית של ספרין שגורעין בהם את הדם וכיוצא בהן". ובהלכה ל' כתב: "וכן אסרו לאכול בידיים מסואבות מזוהמות, ועל גבי כלים מלוכלכים, שכל דברים אלו בכלל אל תשקצו את נפשותיכם, והאוכל מאכלות אלו מכין אותו מכת מרדות".

495. יעויין בן יהוידע שם שכתב וז"ל: "נקיט לשון רגיל לרמוז שיעשה זה הסימן בשני ימים של ר"ה בלילות ובימים דאז נמצא עושה זאת ארבעה פעמים, וידוע לשון רגיל לא שייך בעושה בפחות משלשה פעמים".

496. יעויין מש"כ רבינו שליט"א בספר זכרון אות י"ח, "ופירוש מגולגלת, פירש"י בברכות מ"ד ב' צלוי' לחה ורכה ששורפין אותה".

מסכת אבות

🕒 תתנ

יגיעת התורה משכחת עון

שאלה: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון". (פ"ב, מ"ב) ונפסק דבר זה בשו"ע (או"ח סי' קנ"ו), ויעויין בביאור הלכה שכתב שאם יש שמספיקין בידו והוא ילמד, בוודאי לא שייך זה וכו'. ולא הבנתי אמאי כתב שבוודאי לא שייך דבר זה, הא במשנה יש ב' טעמים אמאי צריך לעסוק במלאכה: א. שאם לא יתעסק לא תהיה לו פרנסה, וילך ויגזול. ב. שיגיעת שניהם משכחת עון. משמע, שכדי להשבית את היצה"ר, צריך יגיעת התורה ויגיעת מלאכה. ואם כן, מה מהני שיש מי שיספיק לו צרכו, הא חסר לו יגיעת מלאכה.⁴⁹⁷

תשובה: יגיע בתורה, והתורה היא מלאכה.

ובפעם אחרת ענה: משאות התורה קשה מכולם.

🕒 תתנא

כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו

שאלה: "הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו" (פ"ג, מ"י). וצ"ב דיש רשעים שרוח הבריות נוחה מהם, וכי רוח המקום נוחה מהם, דהא קאמר כל.⁴⁹⁸

תשובה: רק משוגעים.⁴⁹⁹

497. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אה"נ".

498. שו"ר ראיתי חידושי משגב לדרך במסכתין שביאר וז"ל: יש לדקדק אומרו 'הבריות', דהוא שם כולל לבעלי חיים ולמדבר. ולא קתני 'כל שרוח בני אדם נוחה' וכו'. ואפשר לומר ע"פ מה שאמרו חז"ל, דכל זמן היות האדם בצלם אלוקים - אין כל חיה שולטת בו. כמו שכתוב: 'ומוראכם וחיתכם יהיה' וכו'. אך אם העוון גרם וסר הימנו צלם אלוקים - יכולין לשלוט בו, והיה לאכול. דנדמה להם כחיה וכעניין נבוכדנצר. וזה שאמר: 'כל שרוח הבריות' דייקא הן הן בעלי החיים, נוחה הימנו - שנוחים ומתפחדים ממנו, אות הוא שרוח המקום נוחה הימנו, שעודנו בצלם אלוקים, ומוראו וחיתתו על הכל. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו ששולטים בו - אות הוא שאין רוח המקום נוחה הימנו, שנסתלק ממנו צלם אלוקים. ויתכן אומרו 'רוח המקום נוחה הימנו' היינו צלם אלוקים שרויה עליו וההיפך וק"ל. ודפח"ח. ולפי"ז לק"מ קושיתינו.

499. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מי הרשעים שרוח הבריות נוחה מהם?".

תתנב

הנפק"מ שבן מאה כאילו עבר ובטל מן העולם

שאלה: "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם". (פ"ה משנה כ"א) מאי נפקא מינה דבר זה.

תשובה: לדונו לכף זכות.

ובפעם אחרת ענה: למודר הנאה ממנו.

מסכת זבחים

קד.

תתנג

כמה הריוח שהיה בין הכבש למזבח

שאלה: "הא למדת שריוח יש בין כבש למזבח". כמה ריוח יש.

תשובה: עי' תוס' זבחים ס"ב ב' ד"ה אויר.⁵⁰⁰

מסכת מנחות

פז:

תתנדר

שקילת לחם במשקל בבית

שאלה: "ויכניס טורטני, כיון דבקללה כתיב לאו אורח ארעא", וברש"י כת"י "דכתיב והשיבו לחמכם במשקל". האם לפי זה לא טוב לשקול לחם בבית לצורך

לדעת שיעור כזית כביצה לברכת המזון וכדו'.

תשובה: אם אין עצה אחרת מותר.

500. ז"ל שם: "אויר קרקע מפסיקו, קרקע לאו דוקא, שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב, ובלאו קרא היה צריך אויר משום שנאמר סביב כדבסמוך, אלא דסגי במשהו, אבל הכא בעינן אויר גדול וניכר שהוא לצורך אויר". ושיטת רש"י על התורה (תרומה כ"ז ה'), ששיעור האויר בין הכבש למזבח היה מלא חוט השערה. ובדף פז: בתוס' ד"ה אויר הביאו בשם רבינו חיים שהאויר המפסיק הוא יותר מכדי אמה.

ק.

תתנה

הקורא בפרשת עולה והעוסק בתורה חשיב כאילו הקריבו קרבן שאלה: "כל העוסק בפרשת עולה, כאילו הקריב עולה", ולמ"ד השני כל העוסק בתורה כאילו הקריב קרבנות וא"צ להקריבם. האם נחלקו אם צריך לקרוא דוקא פרשת קרבן עולה וכדו'.
תשובה: לא נחלקו.⁵⁰¹

תתנו

האם הלומד בדיני הנסקלין נחשב לו כאילו נסקל שאלה: "כל העוסק בפרשת חטאת, כאילו הקריב חטאת". האם לפי זה אם עוסק בדיני הנסקלין (במסכת סנהדרין), הוי כאילו נסקל אם חייב סקילה.
תשובה: כן.

מסכת חולין

יא.

תתנו

בהא דאזלינן בתר רובא שאלה: הא דאזלינן בתר רובא, האם זה רק גזירת הכתוב או זה גם דבר המסתבר, דלכאורה יש מקרים שלא מסתבר לילך אחר הרוב יותר מהמעט.
תשובה: ילפי' מקרא.
כז:

תתנה

בהא דאין שחיטה בדגים שאלה: "דגים דלאו בני שחיטה וכו', דכתיב "יאסף להם", באסיפא בעלמא סגי להו".
מאי טעמא לא חשה התורה לצער בעלי חיים בדגים.

501. ע"י בן יהודע שבת יב: בעניין ר' ישמעאל שקרא והטה מש"כ בזה.

תשובה: כל שחיטה צעב"ח.

נז:

תתנש

האם שלמה המלך ידע לדבר עם בעלי חיים

שאלה: "אלא סמוך אהימנותיה דשלמה" (שלנמלה אין לה קצין), וכתב רש"י ד"ה אהימנותיה, "נאמן הוא על כך וברוח הקדש אמרה". וצ"ב מה רש"י צריך להגיע לרוח הקדש, הרי שלמה ידע שפת כל בעלי החיים, וא"כ שאל אותם אם יש להם קצין והבין מהם שאין, וא"צ לרוה"ק.

תשובה: לא ידע לדבר אתם.⁵⁰²

שאלה: שאלתי את מרן "אלא סמוך אהימנותיה דשלמה" (שלנמלה אין לה קצין), וכתב רש"י ד"ה אהימנותיה, "נאמן הוא על כך וברוח הקדש אמרה". וצ"ב מה רש"י צריך להגיע לרוח הקדש, הרי שלמה ידע שפת כל בעלי החיים, וא"כ שאל אותם אם יש להם קצין והבין מהם שאין, וא"צ לרוה"ק. וענה מרן "לא ידע לדבר אתם". וצ"ב ממדרש 'מעשה הנמלה' בסוף מדרש ויושע נדפס באו"מ עמוד 534 "ושמע קול נמלה אחת שחורה שהיתה אומרת לנמלים הכנסו לבתיכם שלא ישחיתו אתכם חיילותיו של שלמה המלך וכו' אמר לה למה אמרת כך, אמרה לו יראתי שמא יבואו לראות מחנותך ויבטלו מהשבח שמשבחין להקב"ה". הרי מפורש ששלמה המלך ע"ה דיבר עם הנמלה.

תשובה: ברמז.

502. המקור ששלמה המלך ידע שיחת בע"ח: יעויין בפסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פ"סקא ד - פרה אדומה: "כתיב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם וגו' (מלכים א' ה: י). ומה היתה חכמתו של בני קדם, שהיו יודעים במזל וערומים בטייר (שיחת עופות)", ובפירוש המיוחס לרש"י דברי הימים ב' פרק ט' כתב: "וזהו שכתוב ותרב חכמת שלמה מכל חכמת בני קדם שהם היו במזרח כדכתיב ויהי בנסע' מקדם ומכל חכמת מצרים שהיו מכשפים חרטומים ואשפים וחכם היה בטייר" כך כתיב בפסיקתא טייר הוא ל' ערבי ובויקרא רבה ב' ב' המצרי כי עוף השמים יוליך את הקול זה עורב וחכמת טויארי", וברד"ק שם: "וערומים בטייר פי' בטייר: בלשון העופות". ונראה דכונת מרן שליט"א שאמנם שלמה ידע להבין מה מדברים הבע"ח, אבל לא ידע לדבר ולנהל עמם שיחה.

פו.

תתס

תשלום על גניבת מצוה האם יוצא בדיונים

שאלה: "מעשה באחד ששחט, וקדם חבירו וכסה, וחייבו רבן גמליאל ליתן לו י' זהובים". האם העשרה זהובים שחייב הגונב מצוה מחבירו יוצא בבי"ד.

תשובה: עי' חו"מ סי' שפ"ב.⁵⁰³

צא.

תתסא

יש טעות סופר במה שכתב רש"י "ויעבר את כל אשר לו"

שאלה: ברש"י ד"ה שנשתייר על פכים קטנים, "כדכתיב לעיל מיניה ויעבר את כל אשר לו". וצ"ע דבפסוק לא כתיב "כל".⁵⁰⁴

תשובה: תיבת 'כל' ט"ס.⁵⁰⁵

צנ:

תתסב

מדוע במחלוקתם של ר' אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל

שאלה: כל היכא דפליגי ר' אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. צ"ב מאי טעמא, דהניחא אם הלכה כחד תמיד קמ"ל שהוא יותר גדול, אבל כשכל פעם הלכה כדברי אחר בגלל שמיקל, מאי טעמא בזה.⁵⁰⁶

תשובה: כך היה מן השמים.

- ⁵⁰³. ז"ל שם "מי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט, חייב ליתן כמו שיראו הדיונים. ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא י' זהובים. וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה, וקדם אחר ועשאה, משלם לבעלים י' זהובים. היה לו בן למול, ובא אחר ומלו, חייב ליתן לו י' זהובים. אבל נתנו לאחר למול, ובא אחר ומלו, פטור. ובזמן הזה אין מגבין אותו, אבל אם תפס לא מפקינן מיניה".
- ⁵⁰⁴. ויעוי' בגור אריה למהר"ל על פסוק זה (בראשית ל"ב כ"ד) ובהערת המגיה שם (במהדורת מכון ירושלים).
- ⁵⁰⁵. כבר בדפוס ונציה איתא למילה 'כל' ברש"י, אכן בפירש"י למסכת חולין בכת"י (הספריה העירונית פרנקפורט דמיין 159) ליתא למילה 'כל'.
- ⁵⁰⁶. ושמעתי לתרץ שזה לא היה כלל, אלא אחרי שנפסק בכל מקום על פי טעמים וסברות לקולא, אז נאמר כלל זה.

קז:

תתסג

היאך אמר אביו של שמואל לבנו על המלמד שלא למד כל הצורך

שאלה: "א"ל (אבוה דשמואל לבנו) לא מיסתייה דלא גמור מימחא נמי מחי". ולכאורה צ"ב, דזה לשון הרע לומר דלא גמיר, וכ"ש לומר על המלמד לבנו כזה דבר.

תשובה: צריך לדעת הדין.⁵⁰⁷

קמ:

תתסד

"כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה"

שאלה: "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה". וצ"ב, מה התיר לנו כנגד מה שאסור לכפור.

תשובה: לכפור במה שהרשעים מבטיחים לנו.

תתסה

כל שיש ביבשה יש בים

שאלה: "כל שיש ביבשה יש בים" האם יש בתוך הים ג"כ בני אדם, או דהגמ' מיירי רק בבעלי חיים.

תשובה: בני אדם יושבי חושך וצלמות.⁵⁰⁸

507. עי' להגרמ"מ שולזינגר זצ"ל בספר 'משמר הלויים' (חולין שם) שכתב: "משמע שאמר כן אבוה דשמואל לברי' שמואל על המלמד, וצ"ב בספר חפץ חיים אם דיבר מגמרא זו אמאי שרי למימר בהאי ליבנא, ואולי משום דהוי לתועלת ונשלמו בזה כל הז' הפרטים הנצרכים לכך כמבואר שם בכלל י' ". עכ"ד. שוב הראוני בשאילתות דרב אחאי פרשת מצורע סוף שאילתא צ' נוסחא אחרת במעשה וז"ל "אמר ליה אבוה דשמואל לרביה לא מסתייך דלא גמירת ולא גמרת אלא ממחא מחית ליה לינוקא", וכן גרס בספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות פרק שישי עמוד עח וז"ל "אמר אבוה דשמואל לההוא רביה לא מסתך דלא גמרת אלא מימחא נמי מחית לינוקא". וכתב ע"ז בהעמק שאלה להנצי"ב שם וז"ל "נוסחא של רבינו והלכות גדולות דאמר ליה לרביה הכי, ולא לשמואל. והכי שפיר טפי, דמה הועיל שבזה את הרב בפני התלמיד, אלא שהוכיח את הרב כראוי".

508. עי' עירובין יט. " ואמר רבי ירמיה בן אלעזר: שלשה פתחים יש לגיהנם, אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים... בים דכתיב מבטן שאול שועתי שמעת קולי וכו', שבעה שמות יש לגיהנם, ואלו

קלט:

תתסו

גם ציפור טהורה כשהיא רעבה אוכלת בשר ושותה דם

שאלה: "ת"ש ואתה בן אדם אמור לציפור כל כנף מאי לאו כדאקשינן, (דלשון 'ציפור' בפסוק משמע בין טהור בין טמא), לא כדשנינן" (דציפור דקרא היינו טהורה בלבד). וצ"ע, דהא סיפא דקרא ואכלתם בשר ושתייתם דם, והא ציפור טהורה לא אוכלת בשר ושותה דם.⁵⁰⁹

תשובה: כשרעבה אוכלת.⁵¹⁰

מסכת בכורות

מו.

תתסז

ביאור דברי הגמ' "פשע בינוקי"

שאלה: "כי ההוא דמקרי דרדקי, אדריה רב אחא דקא פשע בינוקי, ואהדריה רבינא דלא אשכח דהוה דייק כוותיה". ופרש"י "פשע בינוקי, מלקה אותן ומתים". וצ"ע מה הפשט בזה.⁵¹¹

הן: שאול ואבדון, ובאר שחת, ובור שאון, וטיט היין, וצלמות, וארץ התחתית... וצלמות דכתיב ישבי חשך וצלמות", ואולי כוונת מורן לגמ' זו. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הדולפנים (בכורות ה). וז"ל הגמ' שם: "הדולפנין פריין ורביין כבני אדם. מאי דולפנין? אמר רב יהודה: בני ימא". ופרש"י ה"ג הדולפנין פריין ורביין מבני אדם - שאם בא אדם עליהם מתעברות הימנו. בני ימא - דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג ובלע"ז שריינ"א. ועיי' מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (פרק כ) "לא תעשה לך פסל כל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים - לרבות את חיות הים ואת הדולפנין", ש"מ דחיות הים לאו דולפנין הם. ועיי' שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מ"ג סימן ז' "משל לטפסר שנכנס לביתו ומצא אשתו מגפפת לדלפקי וכעס, א"ל שושבינו אם היה מוליד יפה היית כועס, א"ל הטפסר אין בו כח לדבר זה, אלא ללמדה שלא תעשה כך". ופ"י הידי משה לדלפקי, כמ"ש בבכורות (ה) הדולפנין פריין ורביין כבנ"א, מאי דולפנין אר"י אדם דימא. (לפנינו הגירסא שם בני ימא). ועיי' בחי' הרש"ש שם.

⁵⁰⁹. ויעויין בירושלמי ריש גזיר (ב) דיש מ"ד דס"ל דלשון 'ציפור' דקרא הוא בין טמאין בין טהורין וראייתו מפס' זה.

⁵¹⁰. יעויין בתרומות הדשן סימן נ"ו, שדן אם מותר בשבת לחתוך בשר חי לפני תרנגולים.

⁵¹¹. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מורן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד מ"ג.

תשובה: מלקה חזק וגורם שימותו.⁵¹²

מסכת תמיד

תתסח

מדוע לא עשו מנעול בבית הכסא

שאלה: "ובית כסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם" (פ"א מ"א), וצ"ב מדוע לא עשו מנעול, ואז א"צ צריך סימן זה.

תשובה: אין צריך.

תתסט

בטעם השקאת התמיד קודם השחיטה

שאלה: "השקו את התמיד בכוס של זהב" (ג' ד'), ופירש הגר"א, כדי שיהיו נמשכין הסירכות, כדי שלא יהיה ח"ו ספק טריפה. וצ"ע, למה הוצרך לטעם זה, הרי בגמ' (ביצה מ'). מבואר, שמשקין סמוך לשחיטה כדי שיהיה עורו נפשט יפה.

תשובה: חדא ועוד קאמר.⁵¹³

תתע

מדוע נאמר "מיריחו" ולא עד יריחו

שאלה: "מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח" וכו'. (ג' ט') לכאורה היה צריך לומר **עד יריחו** היו שומעין.⁵¹⁴

512. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "קרה שמתו".

513. עי' ש"ך (יו"ד סי' ל"ט ס"ק ל"ב) וז"ל: כן כתב הכל בו קבלה מרבותיו ומאת זובחי הזבח הבקיאין, בהמה שלא הושקתה מים קודם לשחיטה כולה מלאה סרכות דקות וקשות וכו'. ואמר הגאון אמ"ו ז"ל שנראה לו שיצא להם זה ממאי דאמרינן בש"ס סוף ביצה, למה לי למימר משקין ושוחטים, מילתא אגב אורחא קמ"ל דלישקיה אינש בהמתיה והדר לשחוט משום סירכא דמשכא, ופירשו רש"י והר"ן שתהא נוחה לפשוט שהעור נדבק ביותר בבשר, ונראה שהם פירשו משום סירכות דמתנתקות מחמת השקאה, וראה מצאתי לדבריו ממאי דאיתא להדיא בהרי"ף דאי איכא סירכא משתמטא.

514. עי' מלאכת שלמה מש"כ.

תשובה: הבאים מחו"ל.⁵¹⁵

תתעא

מדוע הוצרכו החזנים להפשיט את הכהנים

שאלה: "מסרום לחזנים, היו מפשיטים אותם את בגדיהם" (ה' ג'). ופירש הרע"ב, שהשמיים היו מפשיטין להם הבגדים. וצ"ב, וכי לא יכולים להפשיט לבד.

תשובה: שילך מהר.

תתעב

היאך יתכן שהיה שרץ בבית המקדש

שאלה: "ושלושה דברים היתה משמשת, כופין אותה על השרץ" וכו'. (ה' ה'), צ"ב, דהא אף זבוב לא היה נראה בביהמ"ק, והיאך יתכן שהיה נראה שם שרץ.

תשובה: עלה מתחת לאדמה כשחטאו.

תתעג

גש"ר במקדש

שאלה: "ושלושה דברים היתה משמשת כופין אותה על גב גחלים ועל השרץ בשבת" (שם: וצ"ע הא הוי גרף של רעי ושרי וכדאמרינן בריש פרק משילין (ביצה לו, ב') ההוא עכברתא דאשתכח בי אספרמקי דרב אשי, אמר ליה רב אשי נקטיה בצוציתיה ואפקיה.

תשובה: מיוחדת לזה.⁵¹⁶

⁵¹⁵. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הכוונה אפי' מיריחו, ולפי הראב"ד דוקא מיריחו, שזה היה נס מיוחד לכבוד מעלת יריחו, שהיא תחילת כיבוש א"י".

⁵¹⁶. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לא הוציאו את השרץ מפני מאיסותו, אלא רק מפני הטומאה".

מסכת מידות

תתעד

טומאה במחובר לקרקע

שאלה: "וארבע לשכות היו בבית המוקד וכו' מזרחית צפונית בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון ע"י שהקטירו עליו לעבודה זרה". (א' ו')
 וצ"ב, הרי מזבח מחובר לקרקע ואין מקבל טומאה.
תשובה: בזיון.

תתעה

מה בא התנא להשמיענו במה ששכח

שאלה: "מערבית דרומית אמר רבי אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת" (ב' ה') וצ"ב מה בא להשמיענו במה ששכח, ומה צריך רבי לכתוב זה במשנתינו.

תשובה: שגם צדיקים שוכחים וצריך להתפלל.

שאלה: שם: בהנ"ל איך שכח תנא אלוכי דבר זה, אשר היה לבם פתוח כאולם.

תשובה: כנ"ל כדי שיתפללו.

תתעו

מדוע נקראת הלשכה רק על שם השמן

שאלה: שם: "אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן היא היתה נקראת לשכת בית שמניה" צ"ב מדוע נקראת רק ע"ש השמן ולא גם ע"ש היין.

תשובה: ע"ש האחרון.

תתעז

מדוע לא ניתן שמות לפשפשים בשער נקנור

שאלה: שם: "שער נקנור ושני פשפשים היו לו אחד מימינו ואחד משמאלו ושנים במערב לא היה להם שם" צ"ב מדוע לא נתנו להם שמות.

תשובה: לא מצאו שם.

מסכת נדה

ב.

תתעה

מה בא לרבות "כל" אשה שיש לה וסת
שאלה: "כל אשה שיש לה וסת, דיה שעתה". צ"ב, מה בא לרבות ב"כל" זה? הניחא
כל הנשים דרישא, בא לומר בין וסת קבוע בין לאו. אבל הכא מיירי ביש
לה וסת קבוע, א"כ מה בא לרבות ב"כל".
תשובה: אפילו קטנה.

תתעט

זמן הטומאה ביש לה וסת קבוע
שאלה: "כל אשה שיש לה וסת, דיה שעתה". צ"ב, אם זמן הוסת קבוע, אמאי טמאה
רק משעת בדיקה, ולא מתחילת הוסת.
תשובה: היינו הך.

ב:

תתפ

בדיקת טבל בטעימה ללא בליעה
שאלה: "היה בודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה". ופירש"י: טועמה שלא
החמיצה. וצ"ב, כיצד היה טועם, הא איכא שם טבל ותרומה.
תשובה: בלי בליעה.

יז.

תתפא

בדברי הנמוקי יוסף על הטעם שצריך לשרוף הציפורניים
שאלה: השרוף צפורניו, חסיד. הקוברן, צדיק. והזורקן, רשע. שמא תעבור עליהן
אשה מעוברת ותפיל. וכתב הנמוק"י במו"ק (י"ח.) דהטעם הוא משום מיאוס.
וצ"ע לטעם זה, אם כן אמאי קאמר שם דאי כניש להו לית לן ביה, הא אע"פ שזז
ממקום שנפל, עדיין מאוס הוא.
תשובה: כבר לא ניכר כ"כ.

ל:

תתפב

במה שמשביעין את הנשמה קודם שיורדת לעולם

שאלה: "ומה היא השבועה שמשביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע". צ"ב, מה מהני שבועתו, הא קטן הוא ואין שבועתו כלום.

תשובה: השבועה על הנשמה.

לא:

תתפג

בענין שבועתה של היולדת בשעה שכורעת לילד

שאלה: "בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא קרבן". בזמננו שליכא קרבן מי מתיר נדר זה.

תשובה: נדר בטעות.

תתפד

דברי חיזוק ליולדת נקבה

שאלה: "בן זכר בא ככרו בידו". איזה דבר חיזוק אפשר לומר ליולדת נקבה כעין זה.

תשובה: נקבה דומה לה וגם מקיים המצוה.⁵¹⁷

ובפעם אחרת ענה: הגיע בעלה.

517. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "שתמצא בעל ת"ח ויר"ש".

הלכה

א

שמות הסימנים בשו"ע

שאלה: מי כתב את כותרות הנושא בתחילת כל סימן בשו"ע.

תשובה: המדפיסים.⁵¹⁸

ב

סיכום סעיפים בשו"ע

שאלה: בשו"ע בכל סימן וסימן כתבו את כמות הסעיפים, למה כתבו זאת, ומה נפק"מ בזה.

תשובה: שלא יטעו.

ג

האם יש הבדל בין לא ואסור

שאלה: מדוע יש פעמים שכתוב בשו"ע "לא" ופעמים "אסור", וכגון בסי' קס"ט אסור ליתן לו, ובס"ב לא יתן.

תשובה: אין נפק"מ.

518. יעויין בספר 'ברית יעקב' להגרי"ח סופר (עמ' ש"י) וז"ל: "ודע דכותרות הסימנים שבשלחן ערוך אף הם מתחת ידי קדשו של מרן ז"ל יצאו, וטובא איכא למישמע מינה, וכמ"ש רבינו הש"ך ז"ל בחושן משפט סי' שפ"ו סק"ד ע"ש, וכ"כ הגר"א אלהדיף ז"ל רבה של טבריה בשו"ת מפי אהרן חו"מ סי' ד' דכ"ד ע"א, הביא דבריו הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל בספרו זכרי כהונה מערכת פ' כלל כ"ב, ועי' בכותרת לשלחן ערוך אורח חיים סימן קפ"ה שכתב מרן ז"ל לברך ברכת המזון בקול רם ויתר פרטים בברכת המזון, ולפי האמור שאף מהכותרות שכתב מרן ז"ל יש לנו ללמוד הילכתא גבירתא, יש לומר דהא דכתב מרן ז"ל לברך ברכת המזון בקול רם מלבד מה שכתב שם בסעיף ג', יש מי שאומר שבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שיצאו בברכתו, עוד נתכון מרן ז"ל לרמז ולכלול דברי האחרונים ז"ל שלעולם נכון לברך בקול רם, עיין משנה ברורה שם סק"ג, ולכן סתם בכותרת ולא פירש לברך ברכת המזון בקול רם כשמוציא אחרים, כדרך שפירט לך במקומות אחרים ודו"ק, איברא דמצאתי לגאון המובהק מהר"ח סתהון ז"ל בספרו היקר ארץ חיים על שלחן ערוך או"ח סי' תר"ה סעיף א' דמ"ב סע"ב שכתב שם כתב בשו"ת שמש צדקה חאו"ח סימן כ"ג משם הרב החסיד מהר"ש אבוהב ז"ל שקבלה היתה בידו דמה שכתוב בשו"ע דפוס ישן במפתחות הסימנים על סימן זה סי' תר"ה (בעניין מנהג הכפרות שהוא מנהג ש...) הוא מדברי מסדרי הסימנים והמפתחות ולא ממרן ז"ל יצא".

דף ד

דרך פסיקת הרמ"א

שאלה: כשהרמ"א מביא שיטה החולקת על השו"ע, האם דעתו לפסוק כאותה השיטה לגמרי או שכוונתו לומר שאפשר לסמוך עליה בשעת הדחק וכדומה.

תשובה: בדרך כלל פוסק כך.⁵¹⁹

דף ה

דרכי משה הקצר

שאלה: מי קיצר את ה"דרכי משה" הארוך על הטור, ל"דרכי משה" הקצר שמובא לפנינו מתחת לשון הטור.

תשובה: אין ידוע לי.⁵²⁰

דף ו

ציוני המקורות במשנ"ב

שאלה: מה הטעם דיש פעמים שמביא המשנ"ב מקור דבריו בתוך המשנ"ב עצמו בסוגריים, וברוב הפעמים מציינם בשער הציון.

תשובה: כפי כח שהיה לו.

ובפעם אחרת ענה: כשלא היה לא זמן הניח לכותבו ושכח.

דף ז

היאך החזו"א חולק על המשנ"ב

שאלה: כתב החזו"א שפסקי המשנה ברורה הם כבית דין בלשכת הגזית. וצ"ב, אם כן איך יש פעמים שהוא חולק על המשנה ברורה.

תשובה: גם הוא כבי"ד בלשכת הגזית.

519. עיין ביאור הלכה סי' שס"א ד"ה ואמרינן פי תקרה.

520. יעויין קובץ תורני מוריה גליון נ"א עמ' צ"ט.

ח

מדוע כתב המשנ"ב את חיבורו בלשון הקודש

שאלה: צ"ב, מדוע ה"משנה ברורה" לא כתב את ספרו באידיש. הרי זו היתה שְׂפָתָם שם.

תשובה: מי לא מבין לשון הקודש.

סימן א - דין השכמת הבוקר

ט

לימוד בהרהור קודם נטילה

שאלה: במשנ"ב (ס"ק ח') כתב, שנראה דאסור ללמוד קודם נטילה, האם איסור זה הוא גם כן בהרהור.

תשובה: אם ידיו מטונפות ממש אסור גם כן בהרהור.

י

לימוד המוסר הוא תבלין ליצר הרע

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"ב), שתוכחת מאמרי חז"ל, זהו תבלין ליצר הרע. וצ"ב, דבגמרא כתוב "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין", ולא דוקא תוכחת מאמרי חז"ל.

תשובה: זהו התורה.

ובפעם אחרת ענה: תורה זו.

יא

ישיבה בתיקון חצות

שאלה: באמירת תיקון חצות האם העניין הוא שלא לשבת על כסא גבוה וא"כ יכול לעמוד, או דבעי לישב דווקא על הארץ.

תשובה: יש לישב.

🕒 יב

דילוג בפסוקי דזמרה כדי לכוין יותר

שאלה: בסעיף ד' "טוב מעט תחנונים בכוונה, מהרבות בלא כוונה". האם מותר לומר בפסוקי דזמרה רק מעט ובכוונה, ולדלג את השאר, או שיקרא עם כולם כרגיל ולא ידלג.
תשובה: לא לדלג.

סימן ב - דין לבישת בגדים

🕒 יג

לבישת ב' מנעלים יחד

שאלה: במשנ"ב (ס"ק ב'), "וכן יזהר מללבוש שני מלבושין יחד בפעם אחת, כי קשה לשכחה". האם האיסור ללבוש שני מלבושים כאחד, הוא ג"כ כשלוש ב' מנעלים בבת אחת.
תשובה: כן.

🕒 יד

לבישת בגד פנימי הפוך

שאלה: בסעיף ג' "ידקדק בחלוקו ללבושו כדרכו שלא יהפוך הפנימי לחוץ", ופירש במ"ב (ס"ק ג'), "אע"פ שהוא תחת כל המלבושים". ואח"כ כתב (ס"ק ד') "לחוץ, ויראו תפירות המגונות ואמרי החלוק, ויתגנה בעיני הבריות". משמע מזה שדוקא בבגד חיצוני יש קפידא.
תשובה: שהתפירות יכולין לראותם.

סימן ג - הנהגת בית הכסא

🕒 טו

דיבור בבית הכסא

שאלה: ברמ"א סעיף ב' כתב, שאסור לדבר בבית הכסא. וצ"ע, דמהשו"ע בסי' פ"ה (סעי' ב') מפורש להיתר דפסק שם: "דברים של חול מותר לאמרם שם בלשון

הקודש", והוא מגמ' בשבת (י.). ושמא י"ל דהרמ"א שנה כאן מדת חסידות, כמש"כ במשנ"ב (שם ס"ק ט') בשם הספר חסידים.

תשובה: רק לצורך גדול מתירין, עיי' ירו' ע"ז פ"ג ה"ד.

🕒 **טז**

בליעת שאריות אוכל בבית הכסא

שאלה: האם מותר לבלוע רוק או שאריות אוכל שיש לו בפה, בבית הכסא.

תשובה: לכאורה מותר.

🕒 **יז**

ברכה כנגד בית הכסא שדלתו פתוחה

שאלה: האם מותר לברך כנגד בית הכסא כשהדלת שלו פתוחה, ולסמוך על צורת הפתח שם.

תשובה: לא.

סימן ד - דיני נטילת ידים

🕒 **יח**

ברכה על הנטילה סמוך למנחה במקום אונס

שאלה: במשנה ברורה (ס"ק א') "ואם לא בירך על נטילת ידים קודם התפילה, שוב לא יברך אחר התפילה לכו"ע". מה הדין כשלא היה לו מים והתפלל שחרית, ובשעת המנחה הגיע מים, האם יכול לברך בנטילה זו סמוך למנחה.

תשובה: כן.

🕒 **יט**

בציון הבאר הגולה לדברי הזוה"ק אע"ג דהוא להדיא בגמ'

שאלה: "לא יטול ממנו שלא נטל ידיו שחרית" (סעיף י"א), ובבאר הגולה ציין מקור להלכה זו מהזוהר הקד'. וצ"ע שהרי זו גמרא מפורשת בברכות (נ"א).

תשובה: בגמ' איתא הטעם משום שדים, וי"ל דבזמנינו אביי גירש השדים, אבל בספר (הזוהר) כנראה טעם אחר.

כ

נגע במקצת היד אם סגי בשטיפת אותו מקום

שאלה: בסעיף י"ח, "אלו דברים צריכים נטילה במים וכו', והנוגע בגופו בידו". מה הדין אם נגע רק באצבעו במקומות המכוסים, האם מעיקר הדין צריך לרחוץ רק את אותה האצבע, או שצריך את כל היד.

תשובה: כל היד.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א אם נגע באצבעו במקומות המכוסים, אם צריך ליטול את כל היד או רק אותה האצבע, וענה "כל היד". וצ"ע דבסימן תרי"ד ס"ק י"ד משמע במשנ"ב דסגי ליטול רק במקום שנגע.

תשובה: זה רק בנוגע במנועל ולא במקומות המכוסים.

כא

נטילת ידים לכהן החוזר מבית הקברות

שאלה: כהן החוזר מלויה או לאחר שהיה בבית הקברות, ולא נכנס לד' אמות של המת, האם בעי נטילה.

תשובה: צריך.

כב

כניסה לבית הכנסת לאחר לוויית המת קודם נטילה

שאלה: במשנ"ב (ס"ק מ"ג), "ונהגו להקפיד אם יכנס אדם לבית אחר קודם שירחץ, ומנהג אבותינו תורה היא". האם צריך להקפיד ג"כ שלא להכנס לבית הכנסת.

תשובה: יתכן.

כג

נטילת ידים על גילוח זקן

שאלה: האם המגלח זקנו צריך ליטול ידיו.⁵²¹

תשובה: אסור לגלח זקנו.

521. עיין שו"ת אור לציון חלק ב' (פרק מ"ד אות ה') שכתב שאין צריך ליטול ידים בגילוח הזקן, וכ"כ בהליכות שלמה (פרק ב' ס"ק י').

כד

נטילת ידים על סידור הזקן

שאלה: מה הדין המסדר זקנו, כלומר שמקצצו מהאורך שלו ע"י מספריים, האם צריך ליטול ידיים.

תשובה: אסור לעשות את זה.

כה

נגע בידי אדם שעשה צרכיו קודם שנטל ידיו

שאלה: נגע במי שלא נטל ידיו אחרי עשיית צרכים, או אחרי נגיעה בנעליים, האם צריך מעיקר הדין ליטול ידים, והאם יש להחמיר.

תשובה: לא.

כו

נגע באדם שלא נטל ידיו בבוקר

שאלה: נגע במי שנגע באחד שלא נטל ידיו בבוקר, האם בעי ליטול ידיו.

תשובה: א"צ.

כז

נטילת ידים לאחר נגיעה ברגליו

שאלה: כתוב בפוסקים שגם ברגליים יש רוח רעה, רק אין נטילה מועלת להם. האם הנוגע ברגליו במשך היום, יצטרך ליטול ידיו ג' פעמים.

תשובה: גם בידיו, על נגיעה א"צ נטילה ג"פ.

כח

נטילת ידים בנוגע בגרביים שלבוש בהם

שאלה: הנוגע בגרביים מבחוץ כשהוא לבוש בהם, האם בעי נטילה.

תשובה: לא.

כט

נטילת ידים על נגיעה במגפיים

שאלה: הנוגע במגפיים למועלה במקום הנקי, האם בעי נטילה.

תשובה: מה זה מגפיים.

ל

נטילה על נגיעה בידי אדם ישן

שאלה: נגע בלילה בידו של אדם ישן, האם בעי ליטול ידיו.

תשובה: א"צ.

שאלה: הרב שליט"א כתב לי, שהנוגע בידיו של אדם הישן בלילה א"צ ליטול ידיו. וצ"ב מאי טעמא, הרי נוגע בידיים ששורה עליהם רוח רעה.

תשובה: לא על זה תיקנו.

לא

נגיעה במי נטילת הבוקר

שאלה: הנוגע במי נטילת ידים של הבוקר, האם צריך ליטול ידיו שוב.

תשובה: לא.

לב

נטילה על נגיעה בשרוכים

שאלה: סעיף י"ח, "והחולץ מנעליו". האם כשנוגעים בשרוכים של נעלים משומשות צריך ליטול ידים.

תשובה: לא.

לג

נטילה על סגירת נעלי סקוטש

שאלה: הנועל נעלי סקוטש וסוגר אותם בידי, האם בעי נטילה או שזהו מקרי כמו שרוכים.

תשובה: זה נעילתו.

שאלה: שאלתי את הרב מה הדין הנועל נעלי סקוטש וסוגר אותם בידיו, האם יש ליטול אחריהם או שזה כמו שרוכים שא"צ ליטול, והשיב לי הרב "זה נעילתו". ולא הבנתי האם צריך ליטול או לא, ויש להוסיף שהסוגר של הנעלים הוא חלק מהעור של הנעלים.
תשובה: אם נגע בעור.

לד

חיוב נטילה שנכנס לבית הכיסא בכפפות

שאלה: מה הדין מי שנכנס לבית הכיסא לצרכיו כשידיו מכוסות בכפפות - האם צריך ליטול ידיו או לא.
תשובה: כן.

לה

נטילה אחר נגיעה בעד בדיקה

שאלה: מה הדין באדם הנוגע בעד בדיקה לאחר שהאשה בדקה בו, האם צריך ליטול ידים, והאם יש חילוק אם העד לח או יבש.
תשובה: כן.⁵²²

לו

השתמשות במי נטילה של שחרית

שאלה: שמעתי שהחזו"א אמר לר' מיכל יהודה זצ"ל, להשקות את עץ האתרוגים שהיה בחצירו במי נטילת ידים של שחרית. האם נכון? ואם כן, מאי טעמו.
תשובה: בלאו הכי צריך לשופכם.

לז

הליכה בברכת אשר יצר

שאלה: האם מותר לברך אשר יצר וכדו', בהליכה.
תשובה: לכאו' מותר.

522. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מסתמא ברטוב".

סימן ה - הלכות ציצית ועטיפתו

לה

ביאור לשון השו"ע שהקדים יתעטף ליברך

שאלה: סעיף א', "יתעטף בציצית ויברך מעומד". לכאורה הוה ליה למימר קודם 'יברך מעומד', ואח"כ 'יתעטף בציצית'.

תשובה: על מה יברך.⁵²³

לט

עטיפת הראש בטלית לנשוי

שאלה: אמאי לא הביא המשנ"ב (ס"ק ד') את סוף דברי המג"א (ס"ק ג'), שגם אדם נשוי אם אינו ת"ח, לא יכסה את ראשו בטלית.

תשובה: לא נהגו כן.

מ

להוציא ידי חובה בברכת שהחיינו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"ד), דבברכת שהחיינו לא יוצא באמירת חבירו. וצ"ע מאי שנא מקידוש ביו"ט, שבעה"ב מברך ופוטר את כולם.

תשובה: כבר שואלים זה.⁵²⁴

מא

אמירת אות אחת אם הוי הפסק

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל"ה), דהיכן ששיחה הוי הפסק, הוא אפילו תיבה אחת. מה הדין בהפסיק באות אחת, כגון שאמר ל' כלומר שאמר רק תחילת התיבה.

תשובה: הפסק.

523. והכי פירושו: כאשר יתעטף בציצית יברך מעומד.

524. עי' להגרש"ז אויערבאך במנחת שלמה ח"ב סי' ד' אות ל"ג, ולהגר"ח"פ שיינברג במשמרת חיים ציצית סי' י"ד, ועיין עוד משא ומתן בשאלה זו ממון שליט"א בספר דעת נוטה ח"ב הל' ציצית תשובות צ"ב-צ"ט, ובספר שיח התורה ח"א עמ' ער"ה.

סימן י - דיני כנפות הטלית

מב

צורת פתיחת בית הצואר בטלית קטן

שאלה: האם יש ענין שהפתח של הטלית קטן יהיה עגול, כדי לא להכנס לספק של קרנות שבצואר.

תשובה: בצמור ופשתים.

סימן יא - דיני חוטי הציצית

מג

הדבקת ראשי חוטי הציצית

שאלה: הכף החיים אות י"ג הביא בשם רבי חיים ויטאל, שהאר"י היה חפץ בקשירת ראשי החוטין. ויל"ע מדוע היה חפץ, דאם הוא רק כדי שלא יפתחו, אפשר לטובלם בדבק בראשיהם ולא יפתחו, או אולי טעמו ע"פ הסוד ולא מהני דבק.

תשובה: אין להוסיף על הציצית דברים אחרים.⁵²⁵

מד

שזירה שלא לשמה

שאלה: הביאור הלכה (סעי' ב' ד"ה וצריכים שזירה) הסתפק, אם היו שזורים לשניים שלא לשמה, ואח"כ שזרם לשמונה לשמה, מי אזלינן בתר שזירה בתרא או בתר שזירה קמא. וצ"ב מה הספק, דמה גרע שזה שזור שלא לשמה, משלא שזור כלל.

תשובה: בודאי גרע שהוא שלא לשמה.

525. עיין שבט הלוי ח"י סי' ס"ח.

מה

הידוק הקשר העליון

שאלה: ראיתי מובא בשם החזו"א, שכדאי להדק את הקשר הראשון של הציצית לטלית. וצ"ב, דהביאור הלכה (סי' רס"ד סעי' ח' ד"ה רוב) כתב, דאם מקפל בגד מתבטל עי"ז מתורת כלי, וא"כ, אם מהדק את הקשר, חסר בכמלא קשר גודל.

תשובה: ניכר.

מו

אם נפתחו הקשרים העליונים הסמוכים לכנף

שאלה: טלית שנתרחקו הקשרים העליונים שלה זה מזה, (כלומר הקשרים הסמוכים לגוף הטלית). האם פסולה, דהא קשר ראשון דאורייתא, וכשהוא לא על השני לא הוי קשר, וכשיחזור ויהדקנו הוי תעשה ולא מן העשוי, דהא עושה הקשרים שלא כסדר.

תשובה: יש לתקן.

מו

אם נפתח הקשר האחרון בציצית

שאלה: מה הדין בטלית שנפתחו הקשרים האחרונים שלה כמו שמצוי, וכעת אין לה עשרה קשרים כמו שתיקנו, האם טלית זו פסולה דהא תיקנו י' קשרים.

תשובה: יש לתקן אבל לא פסולה.

מה

יציאה בשבת בטלית שנתפרק חוט אחד לשניים

שאלה: כתב הביאור"ל (סעיף ג' ד"ה ונעשו ט"ז), "ואם נתפרק לו חוט אחד לשתיים ולא נשאר כדי עניבה, בודאי כשר. אך כדי שלא יעבור על בל תוסיף יאמר בפרוש, דלא ניחא ליה בתוספת". האם אפשר לצאת עם זה בשבת, או הוי טלטול.

תשובה: אפשר.

⚡ מט

קשירת כנפי הציצית בשעה שלבוש בה

שאלה: האם מותר לקשור ציצית כשהוא לבוש בה, דלכאורה זהו עצם המצוה שאמרה תורה שכשתלבש בגד ד' כנפות הטל ציצית.

תשובה: החזו"א התיר.⁵²⁶

⚡ נ

נתינת תכלת בציצית כיום

שאלה: האם כדאי לשים תכלת המצוי כיום בציצית, דהא ישנם פוסקים דסבירא ליה דהוי תכלת, ואם לא יועיל לא יזיק, ואם לא מה הטעם.

תשובה: התכלת נגנז עד שיבוא הגואל כדאיתא במדרש.⁵²⁷

שאלה: כתב לי הרב, שאין צריך ללבוש ציצית עם תכלת, דהתכלת נגנז עד שיבוא הגואל כדאיתא במדרש. וצ"ב אם כן, מדוע הרי"ף והרא"ש ועוד ראשונים הביאו דיני ופרטי הלכות תכלת בציצית, הרי אין דרכן להביא הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה.

תשובה: לפרושי קראי.

שאלה: שמעתי שמרן הקהילות יעקב זצ"ל אמר, שהיה לובש תכלת בציצית, אך מכיוון שידע שרבים ילמדו ממנו, לא לבש. האם נכון הדבר.

תשובה: שקר וכזב.

526. יעו"י בספר 'דעת נוטה' ח"ב תשובה תרנ"ח. ועי' משנ"ב סי' י"ב סקי"ג שכתב: "גם לא יתקן הציצית בעוד הטלית עליו, אלא פושטו ומתקנו".

527. מדרש רבה (במדבר פ"ז ז') "ויעשו להם ציצית, ועשו להם תעשו ולא מן העשוי, שלא יוציא מן נימין ויעשה מהן אלא מצוה להביא לבן ותכלת ויעשה. אימתי כשהוא תכלת ועכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגנז". ובמדרש תנחומא (במדבר, פרשת שלח ט"ו) שנינו "נתן להם הקדוש ברוך הוא את התורה ואת המצוות לישראל כדי להנחילם חיי עולם הבא, ולא הניח דבר בעולם שלא נתן בו מצוה לישראל וכו'. נתכסה בטלית ועשו להם ציצית, ועשו להם תעשו ולא מן העשוי, שלא יוציא נימין מן הטלית ויעשה מהן ציצית. אלא מצוה להביא לבן ותכלת ויעשה. אימתי כשהיה תכלת ועכשיו אין לנו אלא לבן שהתכלת נגנז מצוה בלבן". והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "הרב אלישיב זצ"ל פסק שלא".

שאלה הנ"ל בנוסח שונה: ראיתי בקונטרס ונתנו תכלת, שכתבו בשם מרן בעל "קהילות יעקב", שאם אנשים לא היו לומדים מכל דבר שעושה, היה מטיל תכלת של האדמו"ר מראדזין בטליתו. האם שמועה זו נכונה.

תשובה: איני מאמין.

סימן יב - דברים הפוסלים בציצית

נא

הטיל ציצית אחת בב' בגדים יחד

שאלה: הלובש שני בגדים של ד' כנפות, והטיל ציצית אחת בשניהם יחד, דהיינו שעושה חור בשניהם, וקשרם יחד בחוטים של הציצית. האם מותר לעשות כן, וא"כ האם מקיים ב' מצוות או אחת.

תשובה: אם יעשה כן בכל הד' כנפות הרי הוא בגד אחד.

נב

תפר ב' בדים יחד והטיל בהם ציצית אחד

שאלה: התופר שני בדים אחד ע"ג השני באותו גודל, במעשה אומן. האם יש בזה חשש שהרי זה ציצית אחת לשני בדים.

תשובה: אם יעשה כן בכל הד' כנפות הרי הוא בגד אחד.

נג

נתינת בד ג' על ג' בכנף

שאלה: ראיתי מובא שיש להשים בפניות הטלית קטן בד שלש על שלש אצבעות. האם שיעור זה הוא בדוקא, או אפשר יותר או פחות. והאם צריך שיהיה אותו הבד מצמר.

תשובה: אינו בדוקא ואין צריך מצמר.

סימן יד - דיני ציצית שעשאן אינו יהודי ונשים וטלית שאולה

נר נר

טויה על ידי גוי לדעת הרא"ש

שאלה: לדעת הרא"ש, צ"ב איך מהני טויה של גוי בציצית, וכן עיבוד של גוי בתפילין, באופן שישראל עומד על גביו. הא גוי אינו בתורת ציצית ותפילין, ואיך יכול להחיל חלות של לשמה במה שאינו מצווה.

תשובה: מעשה קוף.

סימן טו - אם להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית

נה נה

תפירת הבד סביב הנקב בחוטין צבועין

שאלה: האם יש הידור לתפור את הבד בכנף הציצית בחוטין צבועין, והוא הדין לאימרא סביב הטלית, וכמש"כ המשנ"ב סי' ט"ו ס"ק י"ח לענין לתפור סביבות הנקב.

תשובה: לא נהגו.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א האם יש הידור לתפור הבד שבכנף הטלית וה"ה לאימרא סביב בחוטין צבועין וכמש"כ המשנ"ב לענין הנקב, וכתב לי מרן שליט"א "לא נהגו". מה הטעם שלא נהגו, ומה עדיף לעשות למעשה.

תשובה: עי' שו"ה סי' ט"ו דין י"ח י"ט בשם החזו"א.⁵²⁸

שאלה: הבנתי שאם תופר האימרה או הנקב בטלית, בחוטים שאינם ממין הטלית, אזי אין שום עניין שיהיו החוטים צבועין. האם הבנתי נכון.

תשובה: נכון, ועי' שו"ה שם דין י"ט.

528. ז"ל שם באות י"ח: "ודוקא כשתופר בחוטין ממין הטלית או בחוטי צמר, אבל אם תופר במין אחר יש להקל, וכן אם החוט צבוע יש להקל, ויותר טוב שיהא צבוע, ואם הטלית של צמר והחוטים ממין אחר אין צריך שיהא צבוע (ס"ד וס"ו וסק"א י"ח כ"ג כ"ד), ובחזו"א מפקפק דצבועים לא מהני מידי (או"ח סי' ג' סק"ט ד"ה כתב בתרומת הדשן). ובאות י"ט כתב: "ומטעם זה מה שנוהגין לתפור סביב הנקב שהציצית בו, צריך לתפור בחוטין שאינם ממין הבגד, וכן אין לתפור חתיכה בכנפי הטלית

🕒 נו

בדעת המהר"ם לעשות קרסים לחבר ב' צידי הטלית

שאלה: האם יש לחוש לדעת מהר"ם, לעשות קרסים בטלית לחבר צד שלפניו עם לאחריו.

תשובה: החזו"א עשה (כמדומה).

שאלה: לדעת המהר"ם הנ"ל היכן מקום החיבור, האם לכל האורך או דסגי למעלה או למטה.

תשובה: באמצע.

שאלה: לדעת המהר"ם הנ"ל, האם צריך ג"כ לסגור אותם או שמספיק שיהיו.

תשובה: עי' חזו"א או"ח סי' ג' ס"ק כ"ט.⁵²⁹

שאלה: בהנ"ל אם אין ענין, מה הדין כשהמטלית שעל הכנף עשויה מהמין שתופר בה הנקב, האם בזה צריך לעשותו צבוע.

תשובה: א"צ כלום.

🕒 נו

טלית שזכה בה מן ההפקר לענין תעשה ולא מן העשוי

שאלה: הפקיר טליתו ובא אחר וזכה בה, האם ציציותיה מקרי תעשה ולא מן העשוי, דלכאורה טלית של הפקיר פטורה מציצית.

תשובה: הטלית אין פטורה.

למטה מג' אצבעות, אלא בחוטין שאינן ממיין הבגד או למטה מקשר גודל, (ס"ו וסק"ג כ"ה ואף לדעת החזו"א דמפקפק לעיל דין י"ז למטה מק"ג ה"מ כשנקרע אבל כאן שלא נקרע ל"ש גזירה דהתם ע"ש אבל צבועים לא מהני לדעת ההחזו"א כדלעיל דין י"ח).

529. שכתב דאפשר שצריך לרכס את זה שלפניו עם זה שלאחריו ע"ש.

שאלה: שאלתי את מרן מה הדין אם הפקיר טליתו ובא אחר וזכה בה, האם ציציותיה מקרי תעשה ולא מן העשוי דלכאורה טלית של הפקר פטורה מציצית, וענה מרן "הטלית אין פטורה". ולא הבנתי מדוע.

תשובה: אם לובשה ג"כ חייב.

ובפעם אחרת ענה: כי אפשר לזכות בה.

סימן טז - שיעור טלית

נח

בשיעור טלית

שאלה: ברמ"א "שיעור טלית וכו', ודווקא כשהגדול לובשו פעמים ארעי ויוצא בו לשוק". האם מיירי בערום לגמרי.⁵³⁰

תשובה: אולי.

שאלה: ב"כתר ראש" כתב, שטלית קטן יגיע לברכיים, האם כוונתו גם כן מאחוריו.

תשובה: חציו לפניו וחציו לאחוריו.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על מה שכתב ב"כתר ראש", דטלית קטן צריך שיגיע עד הברכיים האם זה גם כן מאחוריו, וכתב לי מרן שליט"א 'חציו לפניו וחציו לאחוריו'. ולא הבנתי כוונתו.

תשובה: אם מלפניו ה"ה מאחוריו.

שאלה: האם יש שיעור לרוחב הטלית קטן, או העיקר שנקב בית הצוואר לא יהיה יותר מן הצדדים.

תשובה: אמה.

נט

פתח בית הצוואר ולא הסיר החתיכות

שאלה: כתב במשנ"ב ס"ק ד', "ונקב בית הצוואר אין עולה למנין", מה הדין כשלא חתך שאריות הבגד אלא רק עשה פתח כעין איקס.

תשובה: לכאורה מצטרף.

שאלה: בהנ"ל מה טעם המשנ"ב שאין נקב בית הצוואר עולה, הא רובו סתום.

תשובה: החזו"א חולק.⁵³¹

סימן יח - זמן ציצית

ס

בגד יום בלילה בעידן ריתחא

שאלה: סעיף א', "ולהרא"ש, כסות המיוחד ללילה, פטור, אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום ולילה, חייב, אפילו לובשו בלילה". האם זה אותו דרגת חיוב של בגד יום ביום, לענין שמי שלא לובשו נענש בעידן ריתחא.

תשובה: אין מוכרח.

סא

קשירת חוטי הציצית בלילה

שאלה: האם יש עניין לעשות קשירת הציצית דוקא ביום.

תשובה: א"צ.

סב

כסות לילה שייחדה גם ליום לעניין תעשה ולא מן העשוי

שאלה: מה הדין בייחד טלית קטן לשינת הלילה, וכששמע שכסות לילה פטור, עשה הטלית בין ליום בין ללילה. האם כיון שהיה זמן שהיה מיוחד ללילה נפטר מציצית, וא"כ כשעשהו אח"כ גם ליום הוה ליה תעשה ולא מן העשוי.

תשובה: אולי.

531. יעוין חזו"א או"ח ג' ס"ק ל"א.

סימן כא - כדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליות ישנים

❧ סג ❧

ציציות המונחות על גבי קרקע

שאלה: סעיף ד', "לא יגרור ציציותיו". אם לא גוררם אלא מונחים בקרקע, האם שרי.

תשובה: לא מצינו רק גרירה.⁵³²

שאלה: שאלתי את מרן אם יושב וציציותיו נופלים לארץ אם שרי או צריך להרימם, וענה מרן שליט"א לא מצינו אלא גרירה. וקשיא לי דמצינו דכהאי גוונא גם כן מקרי גרירה במס' שבת (צ"ח: רש"י ד"ה ושיפוליה), ע"ש.

תשובה: הכל לפי הענין.

סימן כד - הנהגת לבישת הציצית ושכרה וענשה

❧ סד ❧

אחיזת הציציות מתחילת קריאת שמע

שאלה: סעיף ב', "מצוה לאחוז הציצית ביד שמאלית כנגד ליבו, בשעת קריאת שמע" וכתב במשנ"ב (ס"ק ד') "וכשמגיע לפרשת ציצית יטלם בשתי ידיו". אמאי בעי לאוחזם מתחילת ק"ש, ולא סגי לאחוז רק מפרשת ציצית.

תשובה: כמדומה ע"פ קבלה.⁵³³

⁵³². ועיין עוד יוסף חי פרשת לך לך הלכה ג', דמשמע שם שיש לזוהר גם בזה.

⁵³³. שו"ר בשו"ת תורה לשמה סימן ל"ט שדן בזה בתו"ד וז"ל: שאלה: מנהג העולם כשעומדין להתפלל תפילת העמידה של לחש מניחים ב' כנפות הטלית לצד פנים והשתים נשארים לאחור. גם נוהגין לאחוז ביד שמאל בארבע כנפות בק"ש כנגד הלב. ורצינו לדעת אם יש בזה צורך על פי הסוד, או אם הוא מנהג בעלמא, כי לפי הנראה הוא שלא נמצא כתוב ד"ז אלא רק בספרי האחרונים. על כן יורינו מורינו ושכמ"ה. תשובה: דברים אלו ודאי יש בהם טעם ע"פ הסוד ואינם מנהג בעלמא, אלא בכלל המצוות הם, והנה הם דברים עתיקים מן הראשונים, ואפשר כי הם קבלה מן מרע"ה, יען כי מפורש בדברי רז"ל שהם היו נהוגים מזמן דוד הע"ה, וא"כ אין זה רחוק שקבלום מן מרע"ה.

סו

נתינת הציצית על גבי העינים ממש

שאלה: סעיף ד' "יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים לוראיתם אותו, וליתן אותם על העיניים, ומנהג יפה הוא וחיבובי מצוה". האם כשמעביר צריך שיהיה ממש על גבי עיניו.

תשובה: כן.

סו

להתעטש לתוך טליתו

שאלה: האם שרי להתעטש לתוך טליתו כשמתפלל, או דהוי בזיון.

תשובה: אולי לצורך גדול.

והוא דאיתא בילקוט תהילים מאמר רז"ל ועיקרו בפסיקתא רבתי, א"ר תנחום אין לך כל אבר ואבר שלא קלס דוד להקב"ה בו, קלסו בראשו וכו' בחזה הציצית אני משים כנגד הלב כל זמן שאני קורא קריאת שמע שנאמר והיו הדברים האלה על לבבך... יד שמאלית אני קושר בה תפילין של יד ובה אני אוזח ציצית בזמן ק"ש וכו' עכ"ל ע"ש. הרי לך שמזכיר כאן ענין מה שמשימין הציצית כנגד הלב כל זמן ק"ש. גם נזכר כאן מה שאוחזין הציצית בק"ש ביד שמאלית, ונמצא שדברים אלו היו נוהגים בזמן דוד הע"ה, גם קרי להו מצות, כמ"ש תחילה אמר דוד אני משבחך בכל אברי ומקיים בהם המצות. נמצא אינם מנהג בעלמא כאשר חשבתם אלא הם בכלל המצות, וממילא מובן כי ודאי יש בהם טעם ע"פ הסוד וצריך להם וכבר נזכרו דברים אלו בדברי רבינו האר"י זצ"ל... מיהו בענין הנחת שתי כנפות הטלית לצד פנים, הגם כי במאמר הנז' כתוב בשעת התפלה, הנה זה היה קודם שעדיין לא תקנו אנשי כנסת הגדולה ברכות לק"ש, אך אח"כ בא חכם הוא הנשר הגדול רבינו האר"י זצ"ל והגיד ברוה"ק כי התחלת דבר זה צריך לעשותו מעת אומרו מהר והבא עלינו ברכה ושלום קודם ק"ש גם, הגם כי במאמר הנז' אמר שיאחז הציציות ביד שמאלית בק"ש, הנה גילה רבינו האר"י זצ"ל שכאשר יגיע לפרשת ציצית יאחז הציציות ביד ימין ג"כ, וכנז' בס' הכונות הנז' המצוי אצלנו בכ"י וז"ל בהגיעך אל מהר והבא עלינו ברכה ושלום תזקוף שני צדדי הטלית על שני כתפותיך באופן שישארו ב' הציציות מאחור ושני הציציות לפניך ואח"כ תקבצם ביחד שרשי ארבעתם בידך השמאלית ותניחם על לבך וכשתתחיל פרשת ציצית אז תאחז כנפי הציציות גם בידך הימנית ושרשיהם יהיו בידך השמאלית וכו' והנה צריך שיהיו ב' ידי אוחזים בציצית ע"ד הנז' עד הגיעך אל ודבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים וכו' עכ"ל, הראת לדעת שדברים אלו הם ראשונים ולא אחרונים ובכלל המצות הם ולא מנהג בעלמא, וממילא מובן שבדאי יש בהם סוד וצריכים הם מאד. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו.

סימן כה - דיני תפילין בפרטות

סז

נוסח ברכת התפילין

שאלה: סעיף ז': "יברך להניח". מדוע מברכים "להניח תפילין", לכאורה צריך לומר "על קשירת תפילין", דהא הניח, ולא קשר, לא יצא ידי חובה.⁵³⁴

תשובה: על הראש אין קושרין.

סה

זריזות בהגבהת הרצועה מהארץ

שאלה: מצוי שכאשר מניחים תפילין של יד, מיד כשמהדק את התפילין נופלת הרצועה על הארץ. מה עדיף, להרים את כולה מיד או לכרוך בזריזות וע"י כך תתרומם לאט לאט.

תשובה: להרימה מיד.

534. יעויין בשו"ת הרשב"א חלק א' סימן קנ"ז וז"ל, "ומה ששאלת מפני מה אנו אומרים על נטילת לולב ואין אנו אומרים על לקיחת לולב כלשון הכתוב ולקחתם לכם? זו אינה שאלה שאין מקפידין בלשון כל שאנו שומרים הענין, שאם כן שאל למה אנו אומרים על נטילת לולב, ואין אנו אומרים על נטילת כפות תמרים כלשון הכתוב? וכן בתפילין ובתקיעת שופר ובכל המצוות אין ההקפדה רק על שמירת הענין לא בלשון. וכל ברכות המצוות והנהנין נאמרות בכל לשון". ולפי"ז מיושב השאלה הנ"ל. והב"ח סי' כ"ה תירץ (סעיף ה ד"ה וא"ת) וז"ל, "דעיקר מצות תפילין הוא שיהיו מונחים עליו כל היום, ואם היה מברך לקשור הוה משמע דבמה שקושר תפילין על ידו ועל ראשו רגע אחת ואח"כ מסירן יוצא ידי חובתו, לכך תקנו להניח דמשמע שיהיו מונחים עליו שעה אחת על כל פנים". ובשו"ת מהרי"ט חלק ב' - אורח חיים סימן ז' תירץ, לפי שקשירה האמורה בתורה היא על קשר התפילין בשעת עשייתו, ומכיון שאין אנו קושרים בכל יום מברכים להניח, ועוד כדי להזכיר שיש מקומות קבועים להניח עליהם את התפילין תיקנו להניח. ועי' בארצות החיים סי' כ"ה ס"ק מ"ד מה שהשיג על מהרי"ט. ובספר מקור חיים (מו"ע"ב) כתב משום דברכת להניח מועיל נמי לפטור תפילין של ראש, לכן תקנו להניח, שהוא כמו ענין התחלה כי עדיין צריך להניח של ראש. ועי' צפנת פענח תפילין פ"ד ה"ד שכ' שבתפילין של יד המצוה רק מעשה הקשירה או ההנחה, אלא שבתפילין של ראש המצוה שיהיו מונחים והאריך בזה. וכנראה לזה התכוון רבינו. ובשו"ת מנחת תנינא (ב - א) סימן א' תירץ, דאדרבה כיון דלא קי"ל כרבנו אליהו דבעי לקשור קשר של תפילין בכל יום, מה"ט גופא תקנו את הברכה בנוסח זה כדי שלא נטעה לחשוב שצריך לקשור בכל יום ע"ש עוד. וע"ע שו"ת שבט הלוי חלק א סימן ח מש"כ בזה.

ס ט

נשיקת תפילין של ראש קודם ההנחה

שאלה: האם שרי לנשק תפילין של ראש לפני הנחתו על הראש, או שהוא הפסק.

תשובה: בדיעבד בודאי אינו הפסק.⁵³⁵

ע

פגע בשל ראש תחילה מעבירו ומניח של יד

שאלה: סעיף ז': "אם פגע בשל ראש תחילה, צריך להעביר על אותה המצוה, ויניח של יד". וביאר המשנ"ב: "כיוון דכתיב בקרא מפורש דיד קודם". וצ"ב, הא גם יש איסור מדאורייתא שאין מעבירין על המצוות.

תשובה: התורה אמרה להעביר.

ע א

רמיזה לעני בין הנחת תפילין של יד לשל ראש

שאלה: סעיף ט', "אסור להפסיק בדיבור בין תפלה של יד לתפלה של ראש". מה הדין בגוונא שאם לא ירמוז לעני בין תפילין של ראש לשל יד ילך, האם שרי לרמוז לו, כדי שלא ילך.

תשובה: אולי.

535. יעוין נמוקי או"ח סי' כ"ח, וז"ל: "יש לעורר בזה, כי איך ינשק התפילין של ראש בשעת הנחתו, הלא אסור להוציא תפילין של ראש מהתיק עד שתהא תפילין של יד מונחת כבר על ידו כמבואר במחבר לעיל סי' כ"ה סעיף ל"א, ובע"כ דינשקם בשעת הוצאתם מהתיק אחר הנחת תפילין של יד, ואם כן קשה איך יפסיק בנישוק בין תפילין ש"י לש"ר, הלא מבואר לעיל שם במחבר דאחר שקשר ש"י מיד יניח ש"ר ולא יפסיק ביניהם גם בהז' כריכות, הגם כי אנן נוהגים כמ"ש המג"א שם סימן כ"ה ס"ק י"ח בשם האריז"ל שכרך קודם שהניח ש"ר שסובר שהכריכה מצוה ואינו הפסק, וזהו בז' כריכות אבל הנשיקה דאינו צריכה להנחה וקשירה, ואם כן איך ומתי נושק התפילין ש"ר בשעת הנחתו, ואחר הנחתו בראש לא יוכל לנשק בפיו. וי"ל כיון דהב"י הביא זה בשם אבודרהם בשם גאון שכל דבריהם ז"ל דברי קבלה כנודע, ועיין מ"ש בזה באות חיים דלאו דוקא החכמים אלא לכל אחד מצוה הוא ע"ש, וכיון דהוי מצוה שוב לא הוי הפסק בין תש"י לתש"ר, כמו ז' הכריכות של תש"י וא"כ יכול לנשקן לש"ר, בשעת הוצאתן מן הכיס להנחתן".

עב

טעם חליצת התפילין בראש חודש קודם מוסף

שאלה: המשנ"ב בס"ק נ"ט הביא את דברי האליה רבה, שלא ימתין לחלוץ אחר הקדיש, כדי שלא להפסיק בין קדיש לתפילה. וצ"ב דבאליה רבה כתב הטעם, דכיון שעומד להתפלל הוי כחולץ לפני רבו, ואסור. **תשובה:** כנראה לא חש לזה.

סימן כז - מקום הנחתן ואופן הנחתן

עג

מדוע צריכים ב' לימודים על הנחת תפילין בשמאל

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק א'), "מקום הנחתן של יד בזרוע שמאל, מדכתיב "ידכה" בה"א - יד כהה, ועוד דרשו מדכתיב "וקשרתם" וכתבתם", מה כתיבה בימין - אף קשירה בימין". וצ"ב מדוע צריך ב' לימודים שמלמדים להניח התפילין ביד שמאל.

תשובה: עם יד ימין, ועל יד שמאל.⁵³⁶

עד

הנחת תפילין למי שיש לב מלאכות

שאלה: מה הדין מי שאין לו לב, ושמו לו לב מלאכותי, האם חייב בתפילין של יד, ד"על לבבך" כתיב, ולכאורה דמי למי שאין לו יד, דפטור.

תשובה: "לבבך" שני לבבות במשמע.

עה

אופן כיסוי תפילין של יד

שאלה: במשנ"ב (סקי"ח וסקמ"ז) מבואר, שצריך לכסות את התפילין של יד. האם סגי בכיסוי הבית לבד, או דבעי לכסות נמי הרצועות.

תשובה: סגי הבית.

536. אך עדיין צריך בירור דהמעייין בלשון המשנ"ב יראה שבא להסביר ב' טעמים למה שכתב השו"ע להניח בשמאל, וא"כ עדיין קצת קשה דסגי בלימוד אחד וממילא כיון דהנחה בשמאל קשירה בימין, כמו שכתב שם המשנ"ב.

עו

איטר בהנחת תפילין בימינו

שאלה: כיצד מניח איטר תפילין בימינו, הא אינו מקיים "על לבבך", שאינו מניח כנגד לבו.

תשובה: שניהם כנגד הלב.

עז

קשירת היו"ד בתפילין של יד

שאלה: שמעתי בשם מרן החזו"א שאסור לקשור היו"ד בתש"י על ידי העברת הגיד במעברתא. האם זה נכון, ומה הטעם דהא ליכא כלל חציצה.

תשובה: ר' גדלי' נדל זצ"ל אמר שלפי דעתו טעם מרן משום נוי התפילין שאין להוסיף מבחוץ גיד שניכר ההוספה, אבל מבפנים אין נ"מ בין גיד לרצועה.

עה

הנחת מקצת התפילין על המצח

שאלה: בשו"ע סעי' ט' ומשנ"ב שם, כתבו שבתש"ר אסור שאף מקצתן יהיו מונחים על המצח. וצ"ב אמאי לא אמרין בזה רובו ככולו.

תשובה: התורה מקפידה שהתחלת התפילין תהא כנגד השער.

ובפעם אחרת ענה: אין הולכים בממון אחר הרוב...

סימן לא - דין תפילין בשבת

עט

אכילת מצה בחוה"מ פסח חשיב אות

שאלה: שו"ע סעי' ב', "בחוה"מ ג"כ אסור להניח תפילין", שגם הן אות. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו'), "בפסח - אכילת מצה". וצ"ע, דהשו"ע מיירי בחוה"מ, ובחוה"מ אין מצוה מדאורייתא לאכול מצה.

תשובה: יש מצוה, [כהגר"א].

סימן לב - סדר כתיבת התפילין

פ

עשיית ד' כנפות הציצית ללא הפסק

שאלה: הכף החיים כתב, שלכתחילה יש לכתוב תפילין של יד ושל ראש ללא הפסק. האם הוא הדין בעושה ציצית, שיש לעשות הארבע כנפות ללא הפסק.

תשובה: א"צ.

פא

צביעת המעברתא בפנים ובחוץ

שאלה: סעיף מ', "עור הבתים מצוה לעשותו שחור". האם צריך לצבוע המעברתא מבפנים ומבחוץ.

תשובה: א"צ מבפנים.

פב

צביעת המעברתא הלכה למשה מסיני

שאלה: שם, במשנ"ב כתב דיש אומרים דהוא הלכה למשה מסיני. האם המעברתא היא ג"כ בכלל הבתים לענין זה.

תשובה: כן.

פג

יצאו הפרשיות לתוך התיטורא

שאלה: אם יצאו מקצת מן הפרשיות מהבית של התפילין לתוך התיטורא. האם זה מותר, או כשר, או פסול.

תשובה: לצד העליון של התיטורא כשר.

שאלה: מה הדין אם יצאו הפרשיות בתפילין לצד התחתון של התיטורא.

תשובה: זה שאלה.

פד

צורת כריכת שיער הבהמה על הפרשיות

שאלה: סעיף מ"ד, "והלכה למשה מסיני, שיכרוך עליה שיער בהמה או חיה טהורים". איך צריך לקשרו, האם על רוחב הפרשיות, או על אורכן, או שאין כלל נפק"מ.

תשובה: אין נ"מ לכאן'.

פה

השיער היוצא חוץ לתפילין

שאלה: סעיף מ"ד, "קצת שיער זה צריך שיראה חוץ לבתים". איזה שיער יוציא, שיער שקושר תחת הקלף הקטן, או שיער שקושר מעליו.

תשובה: לכאורה שקושר.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א לגבי השיער שמוציאים בתש"ר איזה שיער יוציא, האם השיער שקושר תחת המטלית או השיער שקושר מעל המטלית, וענה הרב "לכאורה שקושר" ולא הבנתי האם זה שמעל או מלמטה.

תשובה: לכאן' מלמעלה.

פו

תפילין כדעת השימושא רבא

שאלה: אמאי לא חוששים להניח תפילין כדעת השימושא רבא.⁵³⁷

תשובה: לא נהוג.

ובפעם אחרת ענה: כי אינו ברוב פוסקים.

פז

מדוע הקדים הרמב"ם תפילין של ראש לשל יד

שאלה: אמאי מנה הרמב"ם בספר המצוות תפילין של ראש לפני תפילין של יד.

תשובה: לקדוש יותר, עי' מנחות י"ד ב'.

537. עי' מש"כ בזה בדעת נוטה ח"ג עמוד שד"מ.

פח פה

אין מחלוקת בין הזוהר לפשט

שאלה: מביאים בשם הגר"א שאין שום מחלוקת בין הפשט לקבלה, וצ"ב לענין צביעת רצועות התפילין דבשו"ע מבואר דאין צריך לצבוע פנים הרצועה, ובשער הכוונות עניין תפילין סוף דרוש ד' כתב לצבוע פנים ואחור. **תשובה:** הוא אמר על הזהר.

סימן לג - דין תיקוני התפילין ודין הרצועות

פט פט

צורת חיתוך הרצועות בסופם

שאלה: מצוי כמעט בכל התפילין שחותכים את סוף הרצועה בזוית עקומה כזו, ולכאורה לפי מה שכתב הביאור הלכה (סי' ל"ג ד"ה הרצועות שחורות), שכל אורך הרצועה צריכה להיות כמצותה כגון שחור וכדו', א"כ לכאורה נמי לענין שיעור הרצועה, בעי בכל אורך הרצועה את השיעור הכשר.⁵³⁸ **תשובה:** הוא לנוי.

שאלה: שאלתי מרבינו שליט"א על מה סומכין היום שחותכים את סיום רצועות התפילין בזוית עקומה, הרי הביאור"ל כתב שצריך שיעור לכל אורך הרצועה, והרב ענה 'הוא לנוי'. ולא הבנתי הא מ"מ חסר בשיעור, ולא אכפת לי מה שעושה לנוי.

תשובה: אינו נקרא חסר.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על מה סומכים העולם שחותכים בסוף הרצועה של תפילין בזוית עקומה. הא אין שיעור בסוף הרצועה, והביאור הלכה כתב דבעי כל דיני הרצועה לכל אורכה אף ביותר מן השיעור. וענה הרב 'הוא לנוי' ולא מקרי חסר'. ועדיין לא הבנתי מה בכך שהוא לנוי, הא במציאות חסר הוא בסוף שיעור שְׁעוֹרָה.

תשובה: אין זה חסר אלא גמר הרצועה.

538. שמעתי שהגרמ"ד הלוי סולובייצ'יק שליט"א מקפיד על כך.

סימן לו - זמן הנחת התפילין

❧ צ

בענין שכר מצות תפילין

שאלה: סעיף א', "גדול שכר מצוות תפילין". צ"ב, הרי נאמר "אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות", וא"כ מאי "גדול".

תשובה: גדולה מהשאר.

❧ צא

כשהתפילין עליו אך הגביהם באויר אם מיקרי מונחים עליו

שאלה: סעיף ב', "מצוותן להיותן עליו כל היום, אבל מפני שצריכין גוף נקי שלא יפיח בהם וכו', נהגו שלא להניחם כל היום". מה הדין כשנצרך להפיח כשהתפילין עליו, האם שרי להרים בתי התפילין באויר ולהפיח.

תשובה: מותר. 539

סימן לט - מי הם הכשרים לכתוב תפילין ולקנות מהם

❧ צב

איטר יד בעשיית בתי תפילין

שאלה: עושה בתים של תפילין איטר יד (לא כותב), האם מהודר לעשות אצלו תפילין.

תשובה: יכול. 540

539. עיין משנ"ב סי' ק"ג ס"ק ג'. ועי' מש"כ בזה בדעת נוטה ח"ג עמוד שפ"ו.

540. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "לענ"ד כן".

סימן מ - דין איך לנהוג בקדושת התפילין

❧ צג ❧

תליית לוח שנה עם דברי תורה

שאלה: במשנ"ב ס"ק ג', "וספרים כגון ספרי תלמוד וכדומה, דומה לתפילין. ומ"מ ספרים או סידורי תפילות הקבועים בלוחות שבהם שלשלת של כסף, אסור לתלותן בם שהלוחות אין דומות לכיס לפי שהן מחוברות לסידור, והרי הן כסידור עצמו". וצ"ע לפי זה איך תולים לוח שנה על הקיר, הא יש בו דברי תורה.

תשובה: אין זה דברי תורה רק זמנים.⁵⁴¹

❧ צד ❧

ההבדל בין תליית אוכל לתליית תפילין

שאלה: למה מותר לתלות תפילין בתוך שקית, אבל לחם אסור.

תשובה: אוכל אין דרך לתלותו.⁵⁴²

❧ צה ❧

קציצת ציפורנים כשתפילין בראשו

שאלה: האם מותר לקצוץ ציפורנים כשתפילין בראשו, (ואח"כ יטול ידיה).

תשובה: אין ראוי.

סימן מב - אם מותר לשנות תפילין של יד לשל ראש

❧ צו ❧

שימוש חול בדף שכתב על מקצתו דברי תורה

שאלה: דף שכתוב במקצתו ד"ת, האם רשאי לחתוך את החלק שאין כתוב בו ד"ת, ולכתוב עליו דברי חול.

תשובה: אם לא חשב בהדיא שאין מקצה אלא חלקו, אין להקל.

⁵⁴¹. משמוע לכאורה דלוח שנה עם ד"ת אסור לתלותו, וצ"ב על מה סומכין העולם להתיר.

⁵⁴². עי' מש"כ בזה בדעת נוטה ח"ג עמוד תכ"ד.

סימן מז - הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

❧ צז

היכן מודים בברכות השחר על השמיעה**שאלה:** צ"ב בברכות השחר, אמאי לא מודים על עניין השמיעה.**תשובה:** בכלל שעשה לי כל צרכי.⁵⁴³

❧ צח

השלמת מאה ברכות ע"י כונה בברכת העולים**שאלה:** כתב במשנ"ב (ס"ק י"ד), שעל ידי הדחק יוצא ידי חובת מאה ברכות, על ידי שיכוין לשמוע ברכות העולים לתורה. וצ"ב, דבשו"ע משמע שזה לכתחילה, כמבואר בבית יוסף שיש ראשונים דסבירא להו הכי, ומהיכא תיתי לומר שדוקא על ידי הדחק מהני.**תשובה:** כי יש מחלוקת בזה.

❧ צט

איך מברכים "שלא עשני גוי" הרי גם ישראל מקרי גוי**שאלה:** מובא בכתבי הגה"צ רבי שלמה בלאך זצ"ל ששאל לה"חפץ חיים" זצ"ל איך אנו מברכים "שלא עשני גוי" הרי כתוב בהדיא בפסוק: "ומי גוי גדול אשר לו אלוקים" הרי שגם לעם ישראל קוראים "גוי", מה התשובה לזה.**תשובה:** גוי גדול איקרי גוי סתמא לא איקרי.

סימן מז - דיני ברכת התורה

❧ ק

ברכות התורה בשינת עראי**שאלה:** נרדם בתחילת הלילה על הסטנדר, והתעורר באמצע הלילה, האם יברך אז ברכות התורה, אם רוצה להמשיך ללמוד.**תשובה:** אם נרדם דרך עראי אין מברך.

543. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כי שומעים גם בלילה".

סימן נ - טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן

קא

אמירת פרשת התמיד במנחה

שאלה: למה השו"ע לא הביא, את הדין שיש לומר פרשת התמיד במנחה, כמו שהביא שצריך לאומרה בשחרית בסי' נ'.

תשובה: אולי לא נהגו במנחה.

קב

פרקים שאין בהם מחלוקת

שאלה: כתב בית יוסף וז"ל: "וכתב הרא"ה (חי' ברכות לב.) שתיקנו לשנות פרק איזהו מקומן לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת והיא משנה ברורה למשה מסיני". וצ"ב, מדוע תקנו דווקא פרק זה, הא ישנם ששה פרקים שאין בהם מחלוקת: פ"א דמעשר עני, פ"ט דיבמות, פ"ח דשבועות, פ"ב דמעילה, פ"ג דנגעים, וביחוד דבפרק "איזהו מקומן" יש בסופו מחלוקת.

תשובה: יש בירושלמי ותוספתא ופוסקים מחלוקת.

סימן נב - דין מי ששהה לבוא לבית הכנסת עד ישתבח

קג

דילוג בתפילה כדי להתפלל עם הציבור

שאלה: מה הדין באדם הנמצא בתפילת שחרית ב"הללויה" או ב"אז ישיר", והש"ך מתחיל ברכת יוצר אור, האם ידלג עד יוצר אפילו באמצע או ימשיך.

תשובה: לא ידלג הברכה.

סימן נו - דין עניית הקדיש על ידי הקהל

קד

עניית אמן על "ברוך הוא" להמאריך באמירת "יהא שמיא רבא"

שאלה: מה הדין באדם שהאריך בעניית "אמן יהא שמיא רבא", ובנתיים הגיע הש"ך ל"שמיא דקודשא בריך הוא", האם יענה אמן באמצע איש"ר? ומה הדין אם הגיע הש"ך ל"דאמירן בעלמא", האם יענה או לא.

תשובה: לא. 544

ובפעם אחרת ענה: יענה.

❧ קה

ענה אמת או כן יהי רצון במקום אמן

שאלה: מה הדין אם ענה במקום "אמן" - "אמת" (במקום שפירוש האמן הוא אמת), וכן אם ענה במקום אמן - כן יהי רצון, (במקום שפירושו כן יהי רצון). האם יצא בדיעבד.

תשובה: לא.

סימן נז - דין ברכו וענייתו

❧ קו

נשים בעניית ברכו

שאלה: בכף החיים אות ג' מביא בשם מדרש רות, שהנשמה לא מתיישבת בגוף האדם עד שיאמר ברוך ה' המבורך וכו'. נשים שאינם אומרות ברכו, איך מתיישבת להם.

תשובה: למה אין אומרות בעזרת נשים.

סימן נח - הלכות קריאת שמע וברכותיה

❧ קז

קריאת שמע קודם ברכות התורה כשחושש שיעבור זמנה

שאלה: מה הדין אם נמצא בסוף זמן ק"ש, ואם יברך ברכות התורה יעבור הזמן, האם יאמר ק"ש בלא ברכות התורה.

תשובה: כן.

544. יעוין שו"ת אור לציון ח"ב פ"ה שאלה י' שכתב וז"ל: אין לענות שום אמן עד שיסיים לענות יהא שמה רבא עד דאמירן בעלמא. וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' ל"ח שאלה ד').

קח

אי קריאת שמע הוי מ"ע שהזמ"ג

שאלה: במג"א ס"ק ז' הקשה על הכס"מ דס"ל שק"ש זמנה כל היום, אם כן הוה ליה למימר מצות עשה שאין הזמן גרמא וכו'. וצ"ב, דנהי דזמן ק"ש של יום זהו כל היום אבל בלילה ודאי שאין זמנה, וא"כ ודאי דמקרי הזמן גרמא.

תשובה: עי' בלבושי שרד שם שמסביר.⁵⁴⁵

קט

כוונה במצות קריאת שמע

שאלה: אמר קודם ק"ש הריני בא לקיים מצוות ת"ת, האם יצא.

תשובה: ראוי לומר גם מצוות ק"ש.

סימן ס - דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כונה

קי

כוונה במצוות בין אדם לחבירו וכיבוד או"א

שאלה: סעיף ד', "יש אומרים שאין מצוות צריכות כוונה, ויש אומרים שצריכות כוונה". האם מצוות בין אדם לחבירו בעי כוונה בעשיית המצוה, ואם תמצי לומר שאין צריך, האם במצוות כיבוד אב ואם בעי, דזה קשה לכין בכל מעשה ומעשה.

תשובה: י"א שא"צ.

קיא

במוסר מודעה על כל המצוות שיעשה שיהיו לשם מצוה

שאלה: מה הדין באומר כל המצוות שאעשה אני מתכוין מעתה שיהיו לשם מצוה, האם מהני לכל שנותיו.

תשובה: יתכן.

545. ז"ל שם: "אע"ג דקריאת שמע של לילה, זמנה רק לילה, ושל יום, ביום, מ"מ כל הקריאת שמע שוות הן. ממילא הוי תמיד זמן קריאת שמע, וק"ל".

סימן סא - דין כמה צריך לדקדק ולכוון בקריאת שמע

ק"ב

הבטה בסידור באמירת פסוק ראשון דק"ש

שאלה: מי שמכוון יותר טוב בפסוק שמע ישראל כשרואה ביאור המילות לפניו, האם שרי לו להסתכל בסידור.

תשובה: מותר.

ק"ג

המבאר תיבות ק"ש בפיו באמצע קריאתה

שאלה: המפרש מילות קריאת שמע באמצע קריאתו, האם הוי הפסק.

תשובה: אסור לעשות כן.

סימן סב - מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאוזנו

ק"ד

באינו שומע את קולו בק"ש מחמת קול המתפללים

שאלה: הקורא קריאת שמע בקול ולא שומע את עצמו מחמת קולות המתפללים, האם מותר לכתחילה.

תשובה: מותר.

שאלה: שאלתי את הרב מה הדין אם קורא ק"ש ולא שומע את עצמו מפני קולות המתפללים, וענה הרב 'מותר'. ולכאורה צ"ע ממשנה תרומות (פ"א מ"ב) שחרש המדבר ואינו שומע לא יתרום דאינו שומע הברכה, ולפי דברי הרב שליט"א א"צ לשמוע אלא מספיק שיגיד בקול.

תשובה: צריך שיהא ראוי לשמוע.

סימן עה - להזהר מגילוי שער וקול אשה בשעת ק"ש וכן שלא לקרותה כנגד הערוה

קטו

קריאת שמע ודברי תורה כנגד פאה נכרית
שאלה: האם מותר לברך או לדבר דברי תורה כנגד פאה נכרית.
תשובה: כן.

קטז

דברים שבקדושה כנגד תמונת אשתו קודם נישואיה
שאלה: האם מותר לקרוא ק"ש וכדומה, מול תמונה של אשתו לפני הנישואין,
כשהיתה עם שיער.
תשובה: יסגור עיניו.

סימן עט - מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה

קיז

אמירת דברי תורה במקום מטונף כשאינו מריח
שאלה: אדם מצונן שאינו מריח, או שאין לו חוש הריח, או שסותם אפו ואינו מריח
כלל, ונמצא במקום שיש ריח רע שאסור ללמוד ולהתפלל, האם גם כן אסור
בד"ת ותפילה, או דמכיון שאינו מריח שרי.
תשובה: י"א שאסור.

סימן פט - הלכות תפילה וזמנה

קיח

שכר בתפילה שלא בזמנה
שאלה: סעיף א "זמן תפלת השחר, מצוותה שיתחיל עם הנץ החמה, ונמשך זמנה
עד סוף ד' שעות שהוא שליש היום. ואם טעה, או עבר, והתפלל אחר ד'
שעות עד חצות, אף על פי שאין לו שכר כתפלה בזמנה, שכר תפלה מיהא איכא".

וצ"ב מה הוצרך השו"ע להשמיע לנו עניני שכר תפילה וכו' הרי סגי לומר "יצא בדיעבד" ואנא ידענא שעל תפילה בדיעבד לא מקבלים שכר מושלם של תפילה בזמנה, ופשוט.

תשובה: שמגיע לו על פי דין.

סימן צ - מקום הראוי להתפלל, ולהתפלל עם הצבור ודין ההולך בדרך

❧ **קיט** ❧

דילוג בברכות ק"ש לצורך תפילה עם הציבור

שאלה: מה הדין אם גמר קריאת שמע של שחרית והציבור הגיע לגאל ישראל, האם יתחיל איתם עמידה וידלג ברכת ויציב ועזרת, או ימשיך הלאה.

תשובה: לא ידלג.

❧ **קכ** ❧

תפילה כנגד תמונת אדם המודפסת בנייר

שאלה: דפים של ועדות הצדקה שמחלקים בבתי כנסת ויש שם תמונות של רבנים וכדו', האם מותר להתפלל כנגדם או שיש להפכם.

תשובה: טוב להפכם.

❧ **קכא** ❧

תפילה כנגד תמונת אדם כשהיא מעל ראשו

שאלה: האם מותר להתפלל עמידה מול תמונה כשהתמונה מעל לראשו.

תשובה: מותר.⁵⁴⁶

546. ע' מ"ב ס' צ' ס"ק ע"א.

סימן צב - הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפילה ושאר הכנות לתפילה

❦ קכב ❦

נטילת ידים על נגיעה בצואת החוטם

שאלה: מה הדין מי שנוגע בצואת החוטם ומכניס אצבעו לשם, האם בעי נטילה והאם צריך להחמיר בזה.

תשובה: הרמ"א מחמיר והגר"א מקיל.

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל'), וכן בצואת האוזן והאף, והגר"א מיקל בנוגע בצואת האף. האם זהו גם כן בתוחב אצבעו לחוטמו, או דבזה לכו"ע בעי נטילה דהא נגע במקומות מכוסים.

תשובה: היינו הך.

שאלה: הבנתי מדברי הרב, שלדעת הגר"א הנוגע בצואת האף אין צריך נטילה, ואף בתוחב אצבעו לחוטמו. האם נכון, ואם כן - מאי טעמא, הא נגע במקומות המכוסים.

תשובה: זה אינו מקומות המכוסים.⁵⁴⁷

שאלה: ברמ"א סעיף ז', וכן בצואת האף והאוזן, ובגר"א חלק וכתב "ולא נראה". וצ"ב מה טעמו הא מקרי צואה כמ"ש שם.

תשובה: לא זה אסרו.⁵⁴⁸

❦ קכג ❦

תפילת י"ח בשרוכים פתוחים

שאלה: האם מותר להתפלל שמו"ע כאשר השרוכים פתוחים בנעליים? דלכאורה אין עומדים כך לפני המלך, ולכאורה לא מצינו שהכהנים קושרים נעליהם בשבת בין שחרית למוסף, ומתפללים מוסף בשרוכים פרומים.

⁵⁴⁷. ועיין בספר מעשה רב השלם (סי' ל"ו) בשם כמה ספרים, ובשו"ת אז נדברו (חי"ד סי' כ"ח), שכתבו שאם מכניס ידו לחוטמו מיקרי מקומות המכוסים. וכ"כ בספר שיח תפילה (שער ב' סי' ה') בשם מורן הגר"א ל' שטינמן זצוק"ל ששמע כן ממרן החזון איש זצ"ל.

⁵⁴⁸. ועיין בספר מעשה רב החדש שהביא שאמר הגר"א שהטעם הוא, דאם מקרי צואה היה צריך להרחיק ד"א מצואת האף והאוזן.

תשובה: יצטרכו ליטול ידים.

סימן צה - כיוון איבריו בשעת תפילה

שאלה: סעיף א', "יכוין רגליו זה אצל זה בכיוון כאילו אינם אלא אחד". האם סגי להשוות העקבים בלבד או דבעי להשוות כל הרגל.

תשובה: כל הרגל.⁵⁴⁹

❧ **קכד** ❧

נתינת ידיו אחורי גבו בשעת התפילה

שאלה: האם מותר לשים ידיו מאחוריו בשעת התפילה מטעמי ריכוז או עייפות, או שזה יוהרא.

תשובה: אין נכון לעשות כן.⁵⁵⁰

סימן צו - שימנע כל הטרדות כדי שיכוין

❧ **קכה** ❧

אחיזת תינוק בשעת התפילה

שאלה: האם שרי לתפוס התינוק בידי ו להתפלל, או דדמי לתפילין וס"ת שאסור לאוחזן בשעת התפילה.

549. יעויין בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז בהערות), וז"ל: "יכוין רגליו זה אצל זה בכיוון כאילו אינם אלא אחד, להדמויות למלאכים, דכתיב בהם ורגליהם רגל ישרה, כלומר רגליהם נראים כרגל אחד. ויש מי שרצה לומר שדי במה שנוגעות זו בזו בעקב, אך מלשון מרן משמע שצריך שיהיו מכוונות ממש כרגל אחת, ולא די במה שמקרבן זו לזו בעקביו, וראה עוד ברבנו יונה בברכות דף י' ע"ב ד"ה המתפלל מש"כ בזה, ולכן אין להקל בזה אלא למי שהדבר קשה עליו".
550. יעוי' בכתבי האר"י שער רוח-הקודש דרוש א' (ה' ע"א) "גם צריך האדם בכל יום לפשוט זרועותיו תמיד... ולא יהיו כפופים באופן שיצאו הקשרים לצד אחורי הגוף". וכן כתוב ב'בן איש חי' (שנה שניה סוף פרשת פינחס): "טוב לפשוט זרועותיו תמיד לצד פנים שלא יהיו זרועותיו לאחוריו וטוב לו בזה". אמנם יעויין שבת ו. "ופכר ידיו" - וכתב הר"ן בחידושי: "רבינו חננאל ז"ל פירש **נותן ידיו לאחוריו** כעבד דנפיק בקולר". והבית-יוסף באורח-חיים סוף סימן צה, הביא בשם רבינו הגדול מהר"י אבוהב כמה מנהגים בעניין הנחת ידיים בשעת התפילה, וכתב שם: "**ויש מקומות משימים ידיהם לאחוריהם**, וכן מנהג ארץ ישמעאל, ומכוונים לרמוז כאילו אין להם ידיים, כלומר שאין להם יכולת זולתו".

תשובה: עי' מ"ב צ"ו סק"ד. 551

סימן צז - שלא יגהק ושלא יפהק בשעת התפילה

❧ קכו ❧

בא לו רוק באמצע ברכתו

שאלה: מה הדין בבירך ברוך אתה ה', ובא לו רוק בפיו, האם מותר לרוק או צריך להבליעו בכסותו.

תשובה: מותר.

סימן קא - שצריך לכוון בכל הברכות, ושיכול להתפלל בכל לשון

❧ קכז ❧

ביאור דברי החזו"א בלא כיון בברכה ראשונה

שאלה: שמעתי בשם מרן החזו"א זצוק"ל דאם לא כיון באבות ונזכר לפני שאמר בא"י מגן אברהם, יכוין עתה ויסיים. והסתפקתי בכוונתו מדין מה מהני, האם מפני שיטת הרמב"ם דהרהור כדיבור, או שחידש שכל עוד שלא גמר הברכה, אפשר עוד לכוון הכוונה ונחשב לו כאילו כיון בשעת אמירת הברכה.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

סימן קב - שלא להפסיק כנגד המתפלל

❧ קכח ❧

עומד או יושב לפני המתפלל

שאלה: כתב הטור דהטעם שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפילה, מפני שנראה כאילו חבירו מקבל עול מלכות שמים והוא לא. וצ"ע דאם כן יהיה אסור נמי לעמוד בטל בתוך ד' אמותיו, ובסוף הסימן משמע דשרי.

תשובה: יושב גנאי יותר.

551. ז"ל שם "כתב בברכ"י, דה"ה דאסור להושיב תינוק לפניו, בשעת תפילה".

🕉️ קכט 🕉️

לעבור כנגד המאריך בבקשות לאחר יהיו לרצון

שאלה: סעיף ד', "אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות". האם שרי לעבור לפני המתפלל כשאוחז אחר יהיו לרצון בבקשותיו.

תשובה: להגר"א מותר.

🕉️ קל 🕉️

בטעם האיסור לעבור כנגד המתפלל

שאלה: המשנ"ב (ס"ק ט"ו) הביא ב' טעמים מדוע אסור לעבור כנגד המתפלל. וצ"ע אמאי לא סגי בטעם שהביא לעיל שכתב הטור שאסור לישב בתוך ד"א של תפילה, משום שנראה שחבירו מקבל עול מלכות שמים והוא לא. וקשיא לכה"פ לטעם שהובא מהחיי אדם.

תשובה: זה שייך רק כשיושב ולא כשעובר.

🕉️ קלא 🕉️

לעבור כנגד המתפלל במפסיק ביניהם צורת הפתח

שאלה: האם מותר לעבור כנגד המתפלל, כשיש הפסק ביניהם של צורת הפתח.

תשובה: לא [כי מפריע].

🕉️ קלב 🕉️

להביט קודם שפוסע לראות שאין מתפללים אחריו

שאלה: האם כל אחד צריך להסתכל מאחוריו קודם שפוסע בעושה שלום, כדי לראות שאין מתפלל אחריו, או שיש פטורים [דראיתי להרבה גדולים שאין מסתכלים].

תשובה: כן.

🕉️ קלג 🕉️

התחיל לפסוע וראה שעומד אחריו מתפלל

שאלה: מה הדין בגמר שמו"ע ועשה פסיעה אחת לאחוריו, ואז ראה שיש מישהו מאחוריו שעדיין מתפלל שמו"ע. מה יעשה, האם ימשיך לפסוע, או יעצור, או יחזור בחזרה למקומו.

תשובה: יפסע מן הצד.

קלד

להימנע מלהתפלל אחורי מי שאינו מקפיד בזה

שאלה: אדם היודע בחבירו שאינו נזהר לפסוע אעפ"י שיש מתפלל מאחוריו, האם ימנע מלעמוד שמונה עשרה מאחוריו.

תשובה: אם יכול טוב לעשות כן.

קלה

לשנות מקומו באמצע תפילתו כדי שיוכל לישב הזקן שעומד לפניו

שאלה: עמד שמונה עשרה והבחין שעומד לפניו אדם מבוגר שקשה עליו העמידה, האם שרי להפסיק בתפילתו ולילך למקום אחר, כדי שיוכל לשבת.

תשובה: חלילה.

סימן קג - מי שנזדמן לו רוח בתפילתו או עיטוש

קלו

הפחה בשעת תפילה או תלמוד תורה

שאלה: האם מותר להפח בשעת התפילה (לא בשמונה עשרה), או בקריאת תהילים, או בלימוד, או בק"ש.

תשובה: אם הוא אנוס.

קלז

אמירת דברי קדושה בריח רע שאין לו עיקר

שאלה: שומע קדושה או קדיש וכיוצ"ב, והגיע לאפו ריח רע שאין לו עיקר, האם מותר לסתום אפו שלא יריח ואז יענה.

תשובה: ימתין עד שתכלה.

סימן קט - דין איך יתנהג היחיד לכוין בתפילתו עם הציבור

קלח

האם תפילה עם הש"צ חשיב כתפילה בציבור

שאלה: המתפלל תפילת י"ח עם הש"צ בחזרת הש"צ, האם מקרי תפילה בציבור.

תשובה: כן.

שאלה: האם מותר לכתחילה להתפלל ביחד עם השליח ציבור שמונה עשרה, או ילך למניין אחר.

תשובה: יכול.

קלט

אם מצטרף למנין העונים כשמתפלל עם הש"ץ

שאלה: האם העומד להתפלל ביחד עם הש"ץ, יכול להצטרף כאחד מהעונים של תשעה או ששה.

תשובה: כן.

סימן קי - היוצא לדרך, ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובית המדרש

קמ

ברכת הבינונו לגבי מאה ברכות

שאלה: סעיף א', "בשעת הדחק וכו', מתפלל אחר שלש ראשונות הבינונו". האם ברכת "הבינונו" מקרי שמונה עשרה ברכות, לעניין מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום.

תשובה: כן.

שאלה: שאלתי את מרן "מתפלל אחר שלש ראשונות הבינונו" האם ברכת "הבינונו" מקרי שמונה עשרה ברכות, לעניין מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום, וענה מרן "כן". ולא הבנתי טעמו, הא אינו אומר ח"י ברכות בשם השם ממש.

תשובה: מעין ברכות ולא ברכות ממש.

סימן קיא - דין סמיכות גאולה לתפילה

❧ קמא ❧

התחיל ברכה אחרת בין גאל ישראל לשמונה עשרה

שאלה: טעה והתחיל ברכת אשר יצר אחר גאל ישראל שלפני שמונה עשרה, האם יפסיק באמצע ויתחיל שמו"ע, או כיון שהתחיל יגמור.

תשובה: יגמור.

סימן קכג - דיני הכריעות בסיום י"ה ברכות

❧ קמב ❧

החזרת פניו לאחור קודם שהתחיל הש"ץ את החזרה

שאלה: כתב הרמ"א שלא יחזיר פניו לצבור, האם שרי להחזיר פניו כדי לבדוק אם יש מתפלל בארבע אמות, כדי לדעת אם שרי לפסוע.

תשובה: לכאור' מותר.

❧ קמג ❧

חזרה למקומו בהגיע הש"ץ לקדושה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ט'), שאם האריך והש"ץ הגיע לקדושה, טוב יותר שיחזור למקומו מיד לאומרה במקומו. וצ"ב דלעיל (ס"ק ח') כתב, שרק אם רוצה לחזור יחזור, ואין קפידה בזה לעניין הקדושה לחזור. ועוד צ"ב איך יחזור מיד, הא בעי להמתין שיעור ארבע אמות.

תשובה: אם רוצה לחזור יש ענין.

סימן קכד - דין הנהגת שליח צבור בי"ה הברכות,

ודין עניית אמן

❧ קמד ❧

תוכחה לשח בחזרת הש"ץ בפני רבים

שאלה: סעיף ז', "לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"צ חוזר התפלה, ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו". האם שרי לגעור בו אפילו בפני רבים

שמתבייש.

תשובה: אם לא מועיל בפ"ע מותר אפילו בפני רבים.⁵⁵²

סימן קכה - דיני קדושה

❧ קמה

אמירת הציבור 'לעומתם ברוך יאמרו'

שאלה: מה המקור שהציבור צריכים לומר בקדושה "לעומתם ברוך יאמרו".

תשובה: האומרים נקדש אומרים ג"כ זה, עי' שו"ה סי' קכ"ה דין ד'.⁵⁵³

סימן קכז - דין מודים דרבנן

❧ קמו

עמידה במודים דרבנן

שאלה: האם צריך לעמוד במודים דרבנן, כיון דבהלכה לא מוזכר.

תשובה: טוב לעמוד.

552. עיין שו"ת שבט הלוי (ח"י סי' י"ג) שנשאל על מה דאיתא בשו"ע או"ח סי' קכ"ד ס"ז לא ישיח שיחת חולין בשעה שהש"ץ חוזר התפלה וכו' וגו' וכו'. האם יש לנהוג כן למעשה לגעור באנשים אלו ולהלבין פניהם. והשיב: "אין בידינו לחדש דבר בדבר שנפסק להלכה בשו"ע, ומקורו באו"ח בשם רבנו יונה, ואם בעו"ה נפרץ הדבר ולפעמים אין כוחנו למחות בעוברי עבירה בזה, אין הדין משתנה ממשמעותו הפשוט דגווערים בו בנזיפה, אבל י"ל דלא גרע משאר עבירות דאורייתא ודרבנן, שכ' הרמב"ם פ"ו מדעות ה"ז הרואה חבירו שחטא וכו' מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו וכו', וצריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה וכו', ופעם שנית ושלישית וכו' עד שיכהו החוטא, וברמב"ם שם הל' ח' ולא ידבר לו קשות עד שיכלימו וכו' אבל בדברי שמים אם לא חזר בו מכלימין אותו ברבים, ומחרפין וכו' וכן בנ"ד, בודאי הדרך לעשות כן אלא אם לא מקבל בשום פנים אז גווערים בו, ובודאי ישנם מקרים שא"א להעמיד דת על תלה כעין נ"ד, וכל ערום יעשה בחכמה, ואם ראה שגורם עי"ז פגיעה בדרכי התורה, ולא יכול לעשות כהלכה בשום פנים יקבל שכר על הפרישה, והכל לפי ראות חכם וירא שמים, וע"ע פרטים באו"ח סי' תר"ח ובפוסקים [וע"ע ח"ט סי' ל'], עכ"ל.

553. ז"ל שם: "אין הצבור אומרים נקדישך אלא שותקין ומכוונין להש"ץ, ויש מקילין שיכול לומר עם הש"ץ. והמנהג הנכון שלא לומר וכן נהג הגר"א, ומ"מ בימינו המנהג שאומרים הקהל ג"כ נקדש עפ"י כתבי האר"י ז"ל (ס"א וסק"ב ובה"ל ד"ה אין)".

סימן קכח - דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן

קמז

תפילת הכהנים קודם שעולים לדוכן

שאלה: סעיף ט', "כשעוקרים כהנים רגליהם לעלות לדוכן אומרים יהי רצון וכו', ולא יהיה בה מכשול ועוון". איזה עוון ומכשול יכול להיות.

תשובה: שלא יברכו כדין וכראוי.

קמח

כהן שעקר רגליו וחזר לאחוריו

שאלה: כהן שעקר רגליו ברצה והגיע לדוכן, או רק הלך לצד הדוכן ואח"כ חזר לאחוריו או לצדדין שלא לצד הדוכן כדי ליטול ידיו, ואח"כ חזר לדוכן אחר מודים, האם עקירתו הראשונה הוי עקירה, ושרי לכתחילה לעלות לדוכן.

תשובה: צ"ע.

קמט

הנחת הכהן ידיו בין התיבות

שאלה: סעיף י"ב, "מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם". האם שרי לכהן להניח ידיו בין תיבה לתיבה מחמת עייפות וכדומה.

תשובה: לכתחילה אין לעשות.

קנ

כהן יחיד בביהכ"נ גדול שלא כולם שומעים קולו

שאלה: סעיף י"ד, "אין מברכין ברכת כהנים אלא ... בקול רם", וכתב המשנ"ב (ס"ק נ"ג), "דבעינן שיהא כל הקהל שומע כדאמרינן בספרי". ולפי זה, כהן יחיד בבית הכנסת גדול שברור לו שלא כל הקהל ישמע אותו, האם לא יעלה.

תשובה: בודאי יעלה ויגבי' קולו כיכלתו.

❧ קנא ❧

ברכת אשר קדשנו בקול רם

שאלה: שם: "אין מברכין אלא בלשון הקודש ובעמידה ובנשיאת כפים ובקול רם".
האם דווקא את הברכה של 'ברכך וכו', צריך לומר בקול רם, או גם את
הברכה של אשר קדשנו בקדושתו של אהרן צריך לומר בקול רם.

תשובה: הכל כדאי, שידעו לענות אמן, לפחות עשרה אנשים.

❧ קנב ❧

אם אין קול הכהן נשמע מחמת קול הכהנים האחרים

שאלה: מה הדין כהן שלא שומעים אותו בברכת כהנים מחמת קולם של הכהנים
האחרים, האם מותר לכתחילה.

תשובה: מותר.

❧ קנג ❧

לעלות לדוכן כשעומד אחר יהיו לרצון הראשון

שאלה: האם מותר לכהן לעלות לדוכן כשאוחז בתפילתו לאחר יהיו לרצון הראשון,
בעקף רגליו קצת קודם רצה.

תשובה: מותר רק שיפסע.

❧ קנד ❧

כהן מהו שיברך כשאוחז ב"ולך נאה להודות"

שאלה: האם מותר לכהן להפסיק בעמידה בו"לך נאה להודות", ולברך ברכת כהנים.

תשובה: עי' שו"ת הלכות קכ"ח סמ"ז מ"ח.⁵⁵⁴

554. וז"ל שם בסעיף מ"ז: "אם ש"ץ כהן, אם יש שם כהנים אחרים לא ישא את כפיו, ואפילו מובטח
שלא תטרף דעתו ג"כ לא יפסיק בתפלתו, ולא יאמרו לו לעלות או ליטול ידי, ואם אמרו לו
בברכת רצה או קודם לכן צריך לעלות, שהרי עובר בעשה אם אינו עולה, ולכן אפילו אינו מובטח

קנה

חליצת מנעליו על הדוכן

שאלה: האם מותר לכהן לעלות עם מנעלים על הדוכן, ולהוריד אותם שם בפינה של הדוכן.

תשובה: כן.

קנו

הסתכלות הכהנים בכפות ידיהם

שאלה: האם שרי לכהנים להסתכל בידיהם בשעת נשיאת כפים.

תשובה: לא.⁵⁵⁵

קנו

השתמשות כהן בכהן

שאלה: האם מותר לכהן להשתמש בכהן אחר.

תשובה: לכא' מותר.

קנה

כהן המתפלל עם הש"ץ

שאלה: מה הדין בכהן שהתחיל להתפלל ביחד עם הש"ץ תפילת י"ח, האם בשעה שהכהנים מברכים ברכת כהנים, יפסיק וישמע את ברכתם, או ימשיך כרגיל.

תשובה: יעלה לברך.

ובפעם אחרת ענה: יפסיק.

לו שידע לחזור לתפלתו יעלה, וכ"ש שמתפלל מתוך הסידור, ובמקום שנהגו להקל לעלות כשמובטח לו שלא יתבלבל אפילו יש כהנים אחרים, אפשר שאין למחות בידם, (ס"כ וס"ק ע"ב ע"ד ע"ה ושעה"צ אות ס"ד).

ובסעיף מ"ח כתב: "ואם אין שם כהן אחר בבהכ"נ אלא הש"ץ, אם אין מובטח לו שידע לחזור לתפלתו לא ישא את כפיו, אבל אם מובטח לו או שמתפלל מתוך הסידור דהוי כמובטח, ישא כפיו כדי שלא תתבטל נ"כ, ויעקור רגליו מעט בעבודה לילך לצד הדוכן ויאמר עד ולך נאה להודות, ואח"כ יעקור רגליו לגמרי, יעמוד על הדוכן פנים כנגד פנים כדיו, ויברך א"ק וכו', ויקריא לו אחר תיבה בתיבה, ואח"כ יסיים הש"ץ שים שלום, (ס"כ וס"ק ע"ו ע"ז ע"ח ע"ט פ"א)".

555. עי' מש"כ הרמ"א קכ"ח סעיף כ"ג.

קנט

כהן הרוצה להתפלל על חלום רע

שאלה: כהן שרוצה להתפלל על חלום רע בברכת כהנים, האם מותר ללכת למנין אחר.

תשובה: יהרהר בשעת ברכת כהנים.

קס

כהן הרוצה להתברך מכהנים אחרים לאחר שנשא כפיו

שאלה: מה הדין כהן שנשא כפיו פעם אחת היום, ורוצה כעת להתברך מכהנים אחרים, האם טוב עושה או עדיף לשאת שוב את כפיו.

תשובה: לא טוב.

קסא

כהן המברך ישראל "יברך" וכו' שלא בשעת תפילה

שאלה: כהן המברך את חבירו בברכת כהנים ללא הברכה ובלא תפילה בציבור, אלא רק "יברך" וכו', האם מקיים מצוה מדאורייתא של ברכת כהנים.

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן על כהן המברך את חבירו בברכת כהנים ללא הברכה ולא בשעת תפילה בציבור אלא רק "יברך" וכו', האם מקיים מצוה מדאורייתא של ברכת כהנים. וענה "לא". ולא הבנתי הטעם.

תשובה: אין דרך ברכה בכך.

קסב

ברכת כהנים שלא בשעת תפילה אין בה בל תוסיף

שאלה: כהן המברך "יברך" וכו' בנשיאת כפיים שלא בשעת תפילה, האם עובר על "בל תוסיף".

תשובה: לא.

קסג

יש מעלה בברכת כהן אפילו שלא בנשיאת כפיים
שאלה: האם יש עניין להתברך מכהן שלא בשעת נשיאת כפיים, יותר מאשר להתברך מפי ישראל.
תשובה: כן.

קסד

מה היתה ברכת אהרן בברכת כהנים
שאלה: איזה ברכה אהרן הכהן היה מברך בברכת כהנים.⁵⁵⁶
תשובה: לא תקנו עדיין ברכות.

קסה

בעניין ברכת כהנים "באהבה"
שאלה: מהיכן למדו רבותינו שציוה ה' לכהנים לברך את עמו ישראל "באהבה", ותיקנו לומר זאת בברכה "וציונו לברך את עמו ישראל באהבה".
תשובה: כך קבלו חז"ל, בתורה שבע"פ.
שאלה: היכן מצינו בתורה שבע"פ שמצווה הכהן לברך באהבה.
תשובה: שאי לאו הכי אינו ברכה.

קסו

הזכרת הכהן במחשבתו שמות הצריכים לישועה
שאלה: האם יש ענין מה שמזכיר הכהן במחשבתו בשעת ברכת כהנים, שמות של אנשים הזקוקים לישועה.
תשובה: יש עניין.⁵⁵⁷

556. באילת השחר עה"ת פרשת שמייני כתב וז"ל: "יל"ע אם אהרן בירך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, או שבירך אשר קדשנו בקדושת כהונה (או בקדושתו), ולצד השני נמצא דכשנשא כפיו עם בניו הם בירכו שני סוגי ברכות, ומסתבר שגם אהרן בירך בקדושתו של אהרן, כיון שזה שם סוג הקדושה שנתקדש, וכן למ"ד בזבחים ק"ב א' שמשה נשאר כהן, י"ל שבירך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן".

557. בספר צדיק כתמר יפרח (עמוד ל"ט) הביא, שמרן הגר"ק סיפר שראה פעם ספר שיצא לפני כמאה

סימן קלב - דיני קדושת ובא לציון

קסז

אמירת התרגום באז ישיר בלחש

שאלה: סעיף א', "ובקדושה שבתרגום יחיד אומרה ולא שנים, ואין לאומרה בקול רם", וכתב המשנ"ב "לפי שכל שהוא בלשון תרגום אין לומר אותה ברבים". האם לפי זה גם את התרגום של פסוק ה' ימלוך לעולם ועד שאומרים בסוף שירת הים, יש לאומרו בלחש.

תשובה: כן.

קסה

כיוון הכריעה בעלינו לשבח

שאלה: כשכורע בעלינו לשבח, האם צריך לכרוע דוקא למזרח.

תשובה: כך נוהגים.

סימן קמא - דיני קורא והמקרא

קסט

קריאת העולה לתורה עם הש"ץ

שאלה: סעיף א', מבואר בשו"ע דהעולה צריך לקרוא עם הקורא בתורה בלחש, ואם לאו, הוי ברכתו לבטלה. וצ"ע, אמאי לא אמרינן בזה "שומע כעונה", ואפילו לכתחילה.

תשובה: הוא עולה לקרות ולא לשמוע.⁵⁵⁸

שנה, שמבאר שאפשר לבקש מהכהן שיכוון עליו בדבר שצריך ישועה, ולאחר בירור נמצא כי הוא קונטרס 'חסד לאלפים' מרבי פנחס הכהן מריינא, ובשער הספר נכתב: "בו יבואר מדברי חז"ל סגולת ברכת כהנים, להשיג הצלחה לעושר וכבוד וחיים טובים וארוכים, ולבטל כל רעה וזעם וצרה מן האדם, ע"י כוונת הכהנים בעת דוכנם בכל יום".

558. ועיין ביאור הלכה סימן קמ"א סעיף ב' ד"ה לבטלה.

סימן קמז - דיני גלילת ספר תורה

קע

לעמוד בשעת הגבת ספר תורה כשאינו רואה

שאלה: מה הדין כשנמצא בבית הכנסת גדול, ויודע שעושים כעת הגבהה לספר תורה וכדומה, ואינו רואה. האם בעי לעמוד, או שאין צריך לעמוד אם לא רואה.

תשובה: טוב שיעמוד.

סימן קנא - דיני קדושת בית הכנסת

קעא

כשנכנס לבית הכנסת לאיזה צורך יש לומר דוקא פסוק

שאלה: סעיף א': "ואם צריך להיכנס בהם לצרכו, כגון לקרוא לאדם וכו', ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות, יאמר לאחד מהתינוקות, קרא לי פסוק שאתה קורא בו". צ"ע, אם כבר יודע הלכה זו, שיאמרנה, ומה צורך לומר לתינוק.⁵⁵⁹

תשובה: יש לומר פסוק.

שאלה: שאלתי את מרן במש"כ השו"ע: "ואם צריך להיכנס בהם לצרכו, כגון לקרוא לאדם וכו', ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות - יאמר לאחד מהתינוקות, קרא לי פסוק שאתה קורא בו". צ"ע, אם כבר יודע הלכה זו, שיאמרנה, ומה צורך לומר לתינוק. וענה הרב "יש לומר פסוק". וצ"ב, הא מבואר להדיא בשו"ע דסגי אף לשנות, וא"צ דוקא פסוק.

תשובה: אין מחדש כלום.⁵⁶⁰

559. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "גם אני מתקשה בקושיא זו".

560. צ"ב בכוונתו.

🕐 קעב 🕐

קציצת צפרניים וכדו' בבית הכנסת

שאלה: האם מותר לירוק או לקצוץ צפרניים בבית הכנסת בזמן הזה.

תשובה: בזמנינו אין להקל.

סימן קגה - לילך מבית הכנסת לבית המדרש

🕐 קעג 🕐

פת שחרית במיני מזונות

שאלה: סעיף ב', "קודם שילך לבית המדרש יוכל לאכול פת שחרית". האם יוצאים ידי פת שחרית במיני מזונות.

תשובה: עי' פמ"ג או"ח קנ"ה.⁵⁶¹

🕐 קעד 🕐

ביאור לשון השו"ע "יוכל לאכול"

שאלה: "קודם שילך לביהמ"ד, יוכל לאכול אם הוא רגיל בו". וצ"ב, מהו הלשון "יוכל"? פשיטא שיכול. ועוד, מהו המקור שדווקא הרגיל בו? דבגמרא לא

מצאנו זה.

תשובה: אין לו.

🕐 קעה 🕐

ביאור לשון השו"ע "אם רגיל בו"

שאלה: שם: כתב השו"ע "אם רגיל בו". צ"ב מה המקור של "אם רגיל בו", דבגמרא משמע שצריך תמיד לאכול פת שחרית, ולא דוקא אם רגיל בו.

תשובה: יש מתענין חלק היום.

561. ז"ל שם: "והנה פת בעינן מחמשת מיני דגן, ובירך [את] לחמך, וסתם לחם הכי הוה ככל לחם בתורה, לאפוקי תבשיל מחמשת מיני דגן, אין זה בכלל פת שחרית. ועיין תוספות ברכות ל"ז ב' ד"ה אמר רבא, שרבינו דוד ממי"ץ היה שורה פתיתים במים שלא לברך המוציא, משמע דהוה נמי פת שחרית".

סימן קנו - סדר משא ומתן

קעז

ביאור החילוק בהיתר לשנות מפני השלום בין לשעבר ולהבא
שאלה: כתב המגן אברהם, שמותר לשנות מפני השלום, רק בלשעבר ולא בלהבא, מה החילוק בזה.

תשובה: עמש"כ במס' כותים סי' ל'.⁵⁶²

סימן קנה - דיני נטילת ידיים לסעודה

קעז

ניגוב שאר אבריו בבגדו

שאלה: כתב המג"א (ס"ק י"ז) "לא ינגב ידיו בחלוקו שקשה לשכחה", (ומקורו הוא מתשב"ץ קטן סי' רפ"ז). האם דוקא ידיו, או אפילו שאר איבריו.

תשובה: נסתפקתי בזה בס' שיח השדה.

קעה

ניגוב זיעה בבגדו

שאלה: כתב המוש"ב (ס"ק מ"ה), "המנגב ידיו בחלוקו קשה לשכחה", האם דוקא מים או אפי' זיעה.

תשובה: צ"ע.⁵⁶³

⁵⁶². וז"ל שם: "וכ"ז בשקרים דלשעבר, אבל בלהבא זה נלמד מהן צדק ולא, כדאמרי' בב"מ מ"ט א' שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב".

⁵⁶³. יעויין מש"כ בזה מרן שליט"א בספר זכרון אות ל"ד, וז"ל: "המנגב ידיו בחלוקו קשה לשכחה, מוג"א סי' קנ"ח סקי"ז (ומובא במ"ב שם סקמ"ה) בשם תשב"ץ, והוא בתשב"ץ קטן סי' רפ"ז, ועיי' במ"ב שם שהביא בשם הפמ"ג שנסתפק אם דוקא חלוקו או כל בגדיו במשמע, ועיי' במאסף לכל המחנות סי' ב' סקי"ב שהביא בשם נ"ח שנסתפק אם דוקא במי נטילה או בכל מים, (ועיי' ב"מ כ"ד א')."

קעט

ניגוב בבגדו בשעה שאינו לובשו

שאלה: שם: האם ניגוב ידיו בבגדו שקשה לשכחה, הוא דוקא כשלובושו.

תשובה: כתבנו בס' זכרון בהוספות להוצאה ה'.⁵⁶⁴

קפ

ניגוב גופו בחלוק מגבת

שאלה: הלובש חלוק מגבת לאחר רחצה, האם מקרי מנגב ידיו בחלוקו דקשה לשכחה.

תשובה: כיון דמיוחד לזה מסתבר דמותר.

סימן קסז - מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הבוצע

קפא

תיקון ברכה תוך כדי דיבור כשיצא בה בדיעבד

שאלה: כתב הביאור הלכה (סעיף י' ד"ה במקום ברכת המוציא), "ואם ברך בורא מיני מזונות, דעת הרבה אחרונים דיצא בדיעבד". מה הדין אם יכול לתקן לברכה הראויה תוך כדי דיבור, האם יתקן, או נימא דכיון שיצא ידי חובה בדיעבד, עדיף לא לתקן כדי שלא יהיה הפסק.

תשובה: יתקן.

קפב

אחיזת מיני מזונות בי' אצבעות

שאלה: סעיף ד', "יתן שתי ידיו על הפת בשעת ברכה, שיש בהן עשרה אצבעות כנגד עשרה מצוות התלויות בפת". האם במיני מזונות יש ג"כ ענין לתופסן בעשרה אצבעות.

תשובה: לא שמענו.

⁵⁶⁴. וז"ל שם: "ונראה דדוקא בעודו לבוש בחלוקו מזיק, דבכל מקום בגמ' לשון בחלוקו מיירי דוקא בעודו לבוש, עיי' שבת קי"ד א' המקפיד על חלוקו להופכו, ובב"ב נ"ז א' כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח, ובשבת צ"ב א' בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו". וכן מטו משמיה דהגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר 'מפי האיש' עמוד רמ"ב.

❧ קפג ❧

זמן טבילת הפת במלח

שאלה: מתי טובלים את הלחם במלח בזמנינו שיש כבר מלח בלחם, לפני ברכת המוציא או לאחריה, דלכאו' הוי הפסק דבזמנינו יש מלח בלחם.

תשובה: לאחר.⁵⁶⁵

❧ קפד ❧

בציעת הפת לשאר המסובין מהלחם הנשאר

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"ד), שעיקר המצוה לחלק למסובין כזית מהפרוסה שחתך, כזית לכל אחד ואחד, ולא מהלחם הנשאר, מה יעשה כשצריך לחלק את כל הלחם למסובין כדי שיגיע כזית לכל אחד, ועל כן צריך ליתן מהלחם הנשאר.

תשובה: בודאי רק אם אפשר.

סימן קע - דברי מוסר שינהג אדם בסעודה

❧ קפה ❧

אכילת זיתים בכוונת שמות הקודש

שאלה: כתב מגן אברהם (ס"ק י"ט), בענין דברים המשכחים את האדם כגון זיתים וכיוצא בהם, אין זה אלא בעם הארץ, אבל האוכל בכוונה כנודע, מוסיפין לו זכירה כי הוא מתקן אותה. האם באופן שמכוין שרי לאכול זיתים לכתחילה.

תשובה: ע"פ קבלה י"א שבכה"ג אין מזיק.⁵⁶⁶

שאלה: המכוון את הכוונה שהביא המג"א כשאוכל זיתים, כפשוטה בלי שמבין כוונת העניין, האם יכול לאכול זיתים הרבה.

תשובה: צ"ע.⁵⁶⁷

⁵⁶⁵. ראיתי בספר של תלמיד מובהק להגאון הגדול רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל שהיה טועם מהפת ואח"כ טובל במלח מהחשש הנ"ל.

⁵⁶⁶. עיין שם בלשון המגן אברהם, ועיין כף החיים סימן קנ"ז ס"ק כ"ז.

⁵⁶⁷. עיין מקבציאל (קובץ י"ז עמ' י"ז) מש"כ בזה הגאון המקובל ר' יוסף הכהן (חי בתקופתו של הרש"ש). ועיין עוד להגרי"מ הלל שליט"א מה שכתב בזה בתשובה המובאת באליבא דהלכתא (גיליון 29 עמ' ס"ח).

סימן קעא - שלא לנהוג בזיון באוכלין

קפו

נתינת דברי מאכל לבעלי חיים בגן החיות

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"א), שאסור לתת מאכל אדם לבהמה. האם מותר להאכיל בגן החיות בעלי חיים, דיש לומר שכאן זה להנאת המאכיל, או דלמא לא שניא.

תשובה: יתכן שמותר.

סימן קעב - מי שהכניס אוכלין ומשקין לפיו בלא ברכה

קפז

ברכה תוך כדי דיבור בהכניס מאכל לפיו בלא ברכה

שאלה: סעיף א', "שכח והכניס משקין לתוך פיו בלא ברכה, בולען ואינו מברך ברכה ראשונה". צ"ע אמאי לא יברך תוך כדי דיבור, דתוך כדי דיבור כדיבור דמי (נדרים פ"ז, 568).

תשובה: ברכה ראשונה לא הותקנה אחר הברכה.

קפח

מהיכן נלמד תוך כדי דיבור והאם מהני בדאורייתא

שאלה: האם תוך כדי דיבור כדיבור דמי, מהני גם בדינים דאורייתא, וא"כ היכן כתוב דבר זה בתורה.

תשובה: תלוי למה, סברא הוא.

568. עיין משנה ברורה סי' קס"ז ס"ק מ"ח, אך עיין בביאור הלכה סי' תכ"ו ד"ה ונהנין בשם ר' חיים צאנזער.

סימן קעד - דין ברכת היין בסעודה

של קפט

ברכת שהכל לפטור המים בין נטילה להמוציא

שאלה: סעיף ז', "הרוצה להסתלק מן הספק, ישב קודם נטילה במקום סעודתו ויברך שהכל על מים, על דעת לשתות בתוך סעודתו". מה הדין כשנטל ידיו ויברך על נטילת ידיים, האם כעת יכול לברך שהכל.⁵⁶⁹
תשובה: לא.

סימן קעט - איזה דברים קרויין היסה הדעת בסעודה שצריך לחזור ולברך

של קצ

אמר בואו ונברך אם הוי סילוק לברכת שהכל שקדמה לסעודה
שאלה: מה הדין אם בירך שהכל לפני הסעודה, ואח"כ אמר בואו ונברך וסילק דעתו, ורוצה כעת לשתות האם יברך שהכל.
תשובה: כן.

סימן קפא - דיני מים אחרונים

של קצא

נטילת ידיו לפני ברכה שבאמצע הסעודה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק א'), שהטעם שמים אחרונים חובה, הוא משום שהידים מזוהמות הן מחמת האכילה ופסולות לברכה. וצ"ע, אם כן אמאי לא תיקנו שמי שאוכל באמצע סעודתו דבר הצריך ברכה, כגון קינוח, או יין וכדומה, שיצטרך ליטול ידיו קודם דהא ידיו פסולות לברכה.
תשובה: באמצע לא מאוס.

569. יעויין בספר 'אגן הסהר' עמוד 468 שנשאל כן הגר"א גניחובסקי זצוק"ל, והשיב שמותר לברך, והביא לזה ראיה מהחזו"א (או"ח סי' כ"ד ד"ה כשצריך), וע"ש בהערה.

קצב

מים אחרונים מבקבוק שתיה

שאלה: האם נכון שאין ליטול מים אחרונים מבקבוק שיש בו מי שתיה.

תשובה: נכון, כי השותה מים משיוורי רחיצה משכח תלמודו (הוריות י"ג ב').⁵⁷⁰

קצג

נטילת מים אחרונים בכלי לדעת הגר"א

שאלה: בביאור הגר"א לעיל סימן ד' סעיף ז' משמע שבכל מקום שכתוב נטילה היינו בכלי, וא"כ מים אחרונים בעי כלי. ואמאי כתב המשנ"ב בפשטות שאין צריך כלי, הרי לדעת הגר"א בעי.

תשובה: החזו"א אמר שהגר"א לא אמר זה על מים אחרונים.⁵⁷¹

קצד

עשה צרכיו לאחר אכילתו ונטל, אם בעי מים אחרונים

שאלה: מה הדין אם גמר סעודתו ועשה צרכיו ונטל ידיו ובירך אשר יצר, האם צריך ליטול מים אחרונים דהא ידיו נקיות.

תשובה: צ"ע.⁵⁷²

570. עיין בהגהות יעב"ץ בהוריות שם. ובחידושים וביאורים להגר"ח גריינמן שם, כתב דלא חשיב שיוורי רחיצה, אמנם ציין לארחות חיים (מלוניל) בהל' תלמוד תורה, שכתב: "והשותה מים שבשיוורי רחיצה, וי"א אף הרוחץ ממים הנותרים מן השתיה, או השותה ממים הנותרים מן הרחיצה".

571. עיין בזה בספר מעשה איש חלק ב' עמ' קל"ו, ובספר "אלא" עמוד פג.

572. והרה"ג רבי אשר חנניה שליט"א כתב לי שא"צ בכה"ג ליטול מים אחרונים. ולכאוף לפי הקבלה צריך, כי לפי הקבלה גם כשאין מלח סדומית צריך מים אחרונים דזהו חלק הסט"א שלא יקטרג. ע"כ. ושמעתי עצה לזה ליטול מים אחרונים קודם שנוטל כל ידיו, וילע' בזה. שו"ר בספר "תורת חיים" תשובות רבי יוסף חיים זוננפלד עמוד 230 (בסופו יש שו"ת מהגר"ח ק). וז"ל שאלה: היוצא מביה"כ קודם ברכת המזון איך ינהג לגבי נטילת ידים, אשר יצר, ומים אחרונים. והשיב הגר"ח קניבסקי שליט"א: "יטול ידים ויאמר אשר יצר, ועולה לו גם למים אחרונים". עכ"ל.

🕊 קצה 🕊

מים אחרונים לאחר אכילת עוגה
שאלה: האם אחרי אכילת עוגה שברכתה מזונות, צריך לעשות מים אחרונים.
תשובה: לא מצינו.

סימן קפב - דין כוס ברכת המזון, ושלא יהא פגום

🕊 קצו 🕊

קושיא בדברי המג"א
שאלה: עי' מג"א סי' קפ"ב ס"ק ט', וצ"ע מרש"י ברכות כ"ה: ד"ה אבל.
תשובה: כבר ציין שם רעק"א להתוס' בע"ז שחולק על רש"י.
סימן קפד - לקבוע ברכה במקום סעודה, ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא ברך

🕊 קצו 🕊

אמאי ברכת בורא נפשות אין צריך במקום שאכל
שאלה: מה ההבדל בין ברכת על המחיה, לבין ברכת בורא נפשות, דבעל המחיה צריך לברך דוקא במקום שאכל, שלא ישכח מלברך, ובבורא נפשות שרי לברך בכל מקום, הרי שמא ישכח שייך נמי בבורא נפשות.
תשובה: אינו קבע.

סימן קפה - לברך ברכת המזון בקול רם, ויתר פרטים בברכת המזון

🕊 קצה 🕊

אמירת בריך רחמנא בתוך תפילתו כשיעבור שיעור עיכול
שאלה: אכל פת ולא בריך ברכת המזון, והתחיל תפילת העמידה, ועד שיגמור התפילה יעבור שיעור עיכול, מה יעשה.

תשובה: יתכן שמותר לומר בריך רחמנא תוך התפלה, שהיא דאורייתא.⁵⁷³

קצט

נתעכל חצי מאכילתו האם יברך ברכה אחרונה

שאלה: מה הדין באדם שאכל מיני מזונות כשיעור קביעות סעודה, ואח"כ עבר זמן מה ונתעכל חצי מהשיעור שאכל, האם יברך ברכת המזון, או על המחיה, וכן אם אכל כביצה פת, ונתעכל מחציתו, האם יברך ברכת המזון.
תשובה: יברך.

סימן קצ - שתית היין אחר הברכה ודיניו

ר

דיני כוס של ברכה בכוסות המסובין

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ו'), שאם כוסות המסובין אינן פגומין הם, מיקרי כוס של ברכה, האם לפי זה צריך להיזהר שיהיה להם כל דיני כוס של ברכה.
תשובה: נכון.

סימן קצב - ברכת זמון בג' או בעשרה

רא

אכילה לכתחילה על דעת לא להצטרף לזימון

שאלה: האם שרי מדינא לאכול עם אנשים, אדעתא שלא יצטרף לזימון, כגון שממהר.

תשובה: מזימון ג' אין ראוי לעשות כן, אבל מזימון י' יכול לעשות כן, וזמון רק בג'.⁵⁷⁴

573. וצ"ב, למה דוקא בריך רחמנא ולא ברהמ"ז גמורה, ואולי אם מברך ממש נראה כמוסיף על הברכות משא"כ בלשון בריך רחמנא אינו נראה כמוסיף, אבל עיקר העניין צ"ע דאם מפסיק במזיד באמצע י"ח חשוב הפסק וצריך להתחיל מראש א"כ עושה בידיים ברכותיו שברך לבטלה, ואם לא יברך עובר בשב ואת שלא בריך ברהמ"ז, ואולי כיון שאין לו עצה לא חשיב כמזיד אלא כשווג ואינו חשוב הפסק בדיעבד וצ"ע. הערת ח"א.
574. יעוין שו"ת אגרות משה ח"א סימן נ"ו.

סימן רא - מי הוא המברך

ר"ב רב

אשה בביתה באמירת ברכת האורח

שאלה: אשה שאומרת בביתה בברהמ"ז ברכת האורח, האם צריך למנוע אותה שלא תאמר כמבואר במג"א ס"ק ב', שהסמוך על שולחנו לא אומר ברכה זו.

תשובה: אין לומר.

סימן רב - דיני ברכת פירות האילן

ר"ב רב

ברכת יין קפוא

שאלה: האוכל או מוצץ מיץ ענבים, או יין, קפוא. האם מברך הגפן, או העץ, דהא אי אפשר לעשות על זה כעת קידוש, דאי אפשר לשתותו כעת רביעית בבת אחת, (וא"כ אין לזה את מעלת יין שאומרים עליו דברים הרבה).⁵⁷⁵

תשובה: הגפן.

ובפעם אחרת ענה: שהכל.

ובפעם אחרת ענה: שתיהם בהרהור...

575. עי' חשוקי חמד יומא דף עו עמוד ב וז"ל: שאלה. ישנם אנשים שמניחים יין לתבנית ומניחים בתוכו מקל, ומקפאים אותו במקפא עד שהופך לשלגון מיין. ויש להסתפק א. איזה ברכה מברכים על יין זה? ב. האם אפשר לעשות קידוש על יין קרוש? תשובה. בספק הראשון נסתפק הפרי מגדים (פתיחה להלכות ברכות אות יא סוף התנאי השני) וז"ל: ואני מסופק... יין הקרוש בקור וכדומה מהו מברך אם פרי הגפן או פרי העץ, עיין רמב"ם (פ"א מהלכות טומאות אוכלין הי"ט ופ"ט הלכה א - ב) ובהשגות הראב"ד ובכסף משנה וצ"ע כעת, גם אפשר קרוש משקה ובישול שנתעבה אוכל, וצ"ע, עכ"ד הפמ"ג. והנה במושנה בטהרות (פ"ג מ"ב) מבואר שיין נחשב למשקה לענין טומאה אפילו כשנקרש, אך הר"ש שם מבאר על פי התוספתא שכוונת המשנה היא רק לענין שאם חזר ונימוח לא בטל ממנו שם יין, אבל כל זמן שהוא קרוש אין דינו כמשקה לענין טומאה. עוד יעויין ברמ"א (יו"ד סימן קכג ס"ה) שיין שנקרש לא נאסר במגע עכו"ם, משמע שיין קרוש נידון כאוכל ולא כמשקה. אך יש לחלק בין דיני טומאה ויין נסך לבין חשיבות יין לענין ברכה, דאיסור סתם יינם משום קירוב הדעת, ובשלגון יין מסתבר שאין קירוב הדעת, ואף על גב ששמו משקה מ"מ אינו בכלל הגזירה. והוא הדין בדיני טומאה צורת הדבר היא הקובעת. אבל בברכות הנהנין, המעלות הם קובעות את סוג הברכה, וגם בשלגון יש את מעלות הסעיד ומשמח. [ועיין כף החיים (סימן רב אות יד)]. והנה במסכת יומא דף עו ע"א נאמר אמר ריש לקיש מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה... אלא אמר רב

סימן רד - דיני הברכות ליתר מאכלים

רד ר

ברכת שהכל על המלח

שאלה: סעיף א', "על דבר שאין גידולו מן הארץ וכו', ועל המלח וכו', מברך שהכל".
צ"ב, דרש"י בב"ב (כ. ד"ה המלח) כתב, "דמלח לא אוכל הוא באנפי נפשיה",
ואם כן צ"ב אמאי מברכים עליו שהכל.
תשובה: כיון שנהנין קצת.

סימן רו - דיני הפסק וטעות בברכת הפירות

רה ר

ביאור נמלך שלא לאכול מיד

שאלה: כתב המשנ"ב (סק"י), "אם בירך האדמה ונתכוון לפטור העץ, יש בזה מחלוקת
אם יצא, ויותר טוב להיות נמלך שלא לאכול מיד". וצ"ע מה שייך להיות
נמלך מיד, ואחר כך לרצות שוב ולאכול, הא אין הוא נמלך באמת דבאמת רוצה הוא
לאכול, דהא עוד מעט יאכלנו.
תשובה: ישכב לישון.

אחא בר יעקב מהכא ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן בין ובשכר... ואכלת (דברים יד), שכר שתיה הוא, וקרייה רחמנא ואכלת. - ממאי? ודילמא הכא נמי דאכליה על ידי אניגרון?... אלא אליף שכר שכר מזגיר, מה להלן יין, אף כאן יין. והקשה בתוספות (סוד"ה גמר) ואם תאמר כי גמרינן שכר שכר מזגיר דשכר חמרא הוא מנלן דשתיה בכלל אכילה היא, דילמא בין קרוש הבא משניר להכי כתב ואכלת וכי האי גוונא פריך בפרק קמא דסוכה, עיין שם מה שתיירץ. מבואר בתוס' שאע"פ שהתורה כתבה במפורש 'יין ושכר', אפשר לפרש את שכוונת הפסוק הוא יין קרוש, ואם כן מכאן נלמד שאף יין קרוש יש לו חשיבות של יין. וכן משמע ממסכת שבת (דף עז ע"א) שם נאמר ששיעור הוצאה בין קרוש הוא כזית משום שבא מרביעית של יין, ואם היה דינו כאוכל היה צריך להיות שיעורו כגרוגרת, כמו שאר המאכלים בשבת. ולכן נראה שאף כשהיין קרוש דינו כיון וברכתו בורא פרי הגפן, וצ"ע.

אמנם לענין קידוש יתכן שאי אפשר לקדש עליו, מכיון שאי אפשר לשתותו כאחת, ועוד שמכיון שאינו זקוק כלל לכוס, נמצא שאין הכוס נותן לו חשיבות, [ודומה קצת למה שכתב החזו"א (מקוואות תנינא ס"ו סק"ד ד"ה ויש) ששלג לא נפסל בשאוב והוי' על ידי דבר המקבל טומאה, מכיון שעומד בפני עצמו ואינו זקוק למקוה שיחזיק אותו, ויתכן שהוא הדין בנידוננו לגבי קידוש]. עכ"ל. ועי' ספר זכור ליצחק וכתבי קה"י החדשים ברכות.

🕒 **רו**

אופן האחיזה בימינו כשמברך

שאלה: סעיף ד', "כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו, צריך לאחזו בימינו", האם סגי באוחזו ומונח על השולחן, או דבעי שיהיה מונח נמי בידו.

תשובה: יותר טוב בידו.

🕒 **רז**

שתיקה בין ברכה לאכילה

שאלה: שתק בין ברכה לאכילה, בכמה זמן הוא הפסק.

תשובה: בהיסח הדעת.

🕒 **רה**

רוק הבא לו בפיו בין ברכה לטעימה

שאלה: בירך שהכל וכדו', ולפני ששתה בא לו רוק בפיו מחמת המאכל שסכנה לבולעו, וגם כן קשה לו לבולעו, האם שרי לירוק, לפני שטועם, או דהוי הפסק.

תשובה: מותר.

🕒 **רט**

בהא דהביאו לפניו מאותו מין שאינו צריך לברך שוב

שאלה: בטור סעיף ה' "מי שבירך על פירות שלפניו, ואח"כ הביאו לו מאותו המין, א"צ לברך", וכתב הב"י שדין זה נלמד מתשובת הרשב"א, ע"ש. וצ"ע דלכאורה זהו גמ' מפורשת בפסחים (ק"א:), שינוי יין א"צ לברך.

תשובה: אולי דוקא ביון.

🕒 **רי**

טעימת מלח שיש על הגרעינים קודם הברכה

שאלה: האוכל גרעינים - כשמפצחם טועם המלח לפני הברכה, האם שרי.

תשובה: אין בכך כלום.

סימן רז - דין ברכה אחרונה על הפירות

❧ ריא

ברכה אחרונה הוי סילוק

שאלה: בירך שהכל ושתה שיעור רביעית, או בירך העץ וכדו' ואכל שיעור ברכה אחרונה, וכעת רוצה לברך כדי שלא יעבור זמן שיעור עיכול, ואחרי הברכה האחרונה רוצה להמשיך לשתות או לאכול, האם שרי או שברכת בורא נפשות הוי סילוק.

תשובה: בודאי דהוי סילוק.⁵⁷⁶

סימן רט - דיני טעות וספק בברכת היין

❧ ריב

היה בדעתו בשעת הזכרת השם לברכה אחרת

שאלה: סעיף א', לקח שִׁכָּר ורצה לברך שהכל, וטעה בסוף ואמר הגפן, יצא. ויש לעיין, אם רצה לברך שהכל וסיים בורא עצי בשמים וכדומה, האם יצא דהרי הענין הוא שבשעה שהזכיר שם ומלכות כיוון לשהכל.

תשובה: לא יצא.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א לקח שִׁכָּר ורצה לברך שהכל, וטעה בסוף ואמר הגפן יצא, שיש לעיין, אם רצה לברך שהכל וסיים בורא עצי בשמים וכדומה האם יצא דהרי הענין הוא שבשעה שהזכיר שם ומלכות כיוון לשהכל וענה הרב 'לא יצא'. ורציתי לשאול מה הטעם דלא יצא.

תשובה: אמר שקר.⁵⁷⁷

576. עי' מג"א ק"צ סק"ג וביאורו"ל שם ד"ה יברך ברכה אחת מעין שלש.

577. וצ"ב וכי כשאמר הגפן על שכר לא אמר שקר ואפ"ה יצא לדעת הרמב"ם כיון דבירך אדעת שהכל א"כ הכא נמי בבירך בורא עצי בשמים. (הערת ח"א).

ר"ג

הפסק כשמתקן את הברכה

שאלה: סעיף ב', "לקח כוס של מים ובירך בורא פרי הגפן, ותוך כדי דיבור נזכר שטעה, ואמר שהכל יצא". וצ"ע, אמאי כשאמר בורא פרי הגפן לא הוי הפסק, דהא אפילו מילה אחת הוי הפסק.

תשובה: צורך הברכה.⁵⁷⁸

ובפעם אחרת ענה: בטעות.

ר"ד

ברכות אם הוו דאורייתא או דרבנן

שאלה: סעיף ג', קיי"ל שברכות הם מדרבנן, וצ"ע דהרי בברכות (ל"ה). איתא דסברא היא שאסור להנות מן העוה"ז בלא ברכה, וסברא דאורייתא.

תשובה: סברא היא לתקן לברך מדרבנן.

סימן רי - האוכל פחות מכזית מה דינו

ר"טו

אכילת דבר שלם נחשב בריה אע"פ שלועסו בפיו

שאלה: סעיף א', "ויש מסתפקים לומר, שעל דבר שהוא כברייתו, כגון גרגר של ענב או של רימון שמברכים לאחריו, אע"פ שאין בו כזית". וצ"ב, מה שייך לאכול בריה כגון גרגר של ענב, הא קודם שבולע לועסו, ואם כן אינו בריה שלימה.

תשובה: זה נחשב דבר אחד, וגם יחנק שיאכלנו כמו שהוא.

ר"טז

האוכל עוגיה קטנה שלמה פחות מכזית האם מקרי בריה

שאלה: מה הדין האוכל עוגיה קטנה שלמה פחות מכזית, האם מקרי בריה שספק אם בעי ברכה אחרונה, או שדין בריה נאמר רק בפירות וירקות.

תשובה: לא.

סימן רטז - דיני ברכת הריח

⚡ ריז

בירך עצי ועשבי אם יכול לברך מיני

שאלה: המברך על הבשמים על אחד עשבי, ועל השני עצי, ואח"כ רוצה לברך בורא מיני בשמים, האם מותר, או שכבר יצא כשברך על עצי ועשבי.

תשובה: לא יצא [רק אם הוא ספק עץ או עשב יברך על מין ודאי].

⚡ ריח

טעה בברכת הבשמים ובירך בורא פרי העץ

שאלה: בירך במקום עצי בשמים, בורא פרי העץ האם יצא, וכן במקום עשבי בשמים בורא פרי האדמה, האם יצא.

תשובה: מסתבר דלא יצא.

⚡ ריט

ברכת קפה טחון שאינו חם

שאלה: סעיף ט"ז, "אם מריח קפה כתושה והיא חמה וכו', צריך לברך ברכת אשר נתן". האם צריך דוקא חמה, ומה הדין אם זה לא חם וריחה נודף.

תשובה: אורחא דמילתא.

סימן ריט - ברכת הודאות היחיד

⚡ רכ

הגומל על רחיצה בים

שאלה: סעיף א', "ארבעה צריכים להודות יורדי הים" וכו', מדוע המתרחץ בים לא נכלל ביורדי הים לברך ברכת הגומל.

תשובה: אינו סכנה.

רכא

טעה ובירך שהחיינו במקום הגומל

שאלה: בירך שהחיינו במקום הגומל האם יצא.

תשובה: צ"ע.

רכב

הגומל על הליכה לכותל המערבי ברגל

שאלה: ההולך לכותל המערבי ברגל, האם צריך לברך ברכת הגומל.

תשובה: אם הולך דרך מדבריות.

סימן רכד - דיני ברכות פרטיות

רכג

ברכת 'שחלק מחכמתו ליראיו'

שאלה: סעיף ו', "הרואה חכמי ישראל אומר, בא"י אמ"ה שחלק מחכמתו ליראיו".
מה הגדרים לברך על חכם ברכה זו.⁵⁷⁹

תשובה: מגדולי הדור.

שאלה: על מי כיום אפשר לברך ברכת שחלק מחכמתו ליראיו.

תשובה: על מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א.

579. שו"ר בשו"ת שבט הלוי חלק י סימן יג שנשאל בזה וענה וז"ל "בס' ערוך השולחן או"ח סי' רכ"ד כ' בענין זה, היות שאין אנו יודעים כמה חכמה צריך כדי לברך עליו שחלק חכמתו ליראיו ע"כ נהגו שלא לברך ברכה זו כלל, איברא סתימת השו"ע והפוסקים שכולם העתיקו ההלכה לברך ולא גדרו לנו משמע ודאי דשייך גם בזמן הזה, וכנראה הגדר הוא, שמקובל מבני הדור ומנוסה שחכמתו היא חכמת תורה אמיתית ולומד בה לשמה, ונהירנא שכאשר בא גאון הגאונים מהר"י רוזן זצל"ה בעל צפנת פענח לוינץ יצ"ו ברכו עליו ברכה זו, ובב"ח או"ח סי' רכ"ד משמע קצת שצריך שיהי' בקי בנגלה וגם בנסתר כי זה חכמתו חכמת ה' ידיעת שמוותיו וכו', יעש"ה".

סימן רכה - דיני ברכת שהחיינו

רכד

ברכת שהחיינו על דבר הנאכל כשהוא טפל

שאלה: האם מברכין שהחיינו על דבר שאוכלים אותו כשהוא נטפל לדבר אחר, כגון אוכל פרי מרוח על הלחם.

תשובה: שהחיינו הברכה על הראי'.

רכה

האם דעת בעל הבית קאי נמי על ברכת שהחיינו של אורח

שאלה: מה הדין באורח שהביאו לפניו פרי שהחיינו, ובירך שהחיינו, ואח"כ הביאו לו עוד פרי אחר שהחיינו - האם יברך שוב שהחיינו דכעת שמח שוב, או נימא דג"כ בזה דעתו על בעה"ב, וא"צ לומר שוב שהחיינו.

תשובה: יברך.⁵⁸⁰

רכו

עד מתי זמן ברכת שהחיינו על בגד חדש

שאלה: מה הדין באדם שקנה בגד חדש ושמח בו, ושכח לברך שהחיינו, ועבר זמן רב. עד כמה זמן עדיין יכול לברך שהחיינו.

תשובה: כל זמן ששמח.

סימן רכז - ברכת הזיקים

רכז

אם יכול לברך בדיבור תוך כדי דיבור לרעם

שאלה: סעיף ג': "היה יושב בבית הכיסא ושמע קול רעם, אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור יצא". מה הדין אם בזמן של תכ"ד זה דיבר, האם הוי

הפסק.⁵⁸¹

תשובה: אם נגמר הרעם הוי הפסק.

580. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "יחזור ויברך".

581. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לענ"ד לא".

סימן רלג - זמן תפילת המנחה

🕒 **רכה**

להתפלל מנחה עם ציבור שמתפלל ערבית

שאלה: האם שרי להתפלל עמידה של מנחה עם ציבור שמתפללים עמידה של ערבית, וכן להפך.

תשובה: אם זמנו מותר.

🕒 **רכט**

אופן ההנהגה כשאנו נוהג כשיטת ר"ת ונקלע למניין הנוהג כן

שאלה: שמע קדושה של מנחה אחרי צאה"כ בביה"כ שנוהגים כר"ת, והוא לא נוהג כך, האם יענה עמהם קדושה, וכן אם יכול לעלות אז לס"ת במנחה של שבת ותענית.

תשובה: לא.

סימן רלה - זמן קריאת שמע של ערבית

🕒 **רל**

אשר יצר לאחר ברכו הראשון של ערבית

שאלה: האם אפשר לברך אשר יצר אחרי ברכו הראשון של ערבית.

תשובה: לא.

🕒 **רלא**

התחיל בהיתר א"צ להפסיק לק"ש

שאלה: סעיף ב', "דאם התחיל לאכול בהיתר א"צ להפסיק לק"ש וכן לשאר מצוות דאורייתא, אם יש שהות אח"כ לקיימן". ולא הבנו, וכי הוא עוסק במצוה, הא מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ומה היתר זה, שהתחיל בהיתר.

תשובה: התורה לא חייבה זה בדבר שאין זמנו עובר.

רלב

כוונת הקורא ק"ש לאחר פלג המנחה

שאלה: המתפלל ערבית אחר פלג המנחה לפני השקיעה, מה יכוון כשקורא ק"ש, דהא חוזר וקורא אחר צאת הכוכבים.

תשובה: שאם יכול לצאת יצא.

רלג

שומר בן י"ב לתפילה

שאלה: האם מהני שומר קטן כגון בגיל י"ב, לתפילה אם רוצה לאכול.

תשובה: אם הוא בר דעת.⁵⁸²

סימן רלט - דין קריאת שמע על מטתו

רלד

ק"ש שעל המטה אם צריך בדקדוק

שאלה: האם קריאת שמע שעל המיטה צריך לקוראו בדקדוק ובקול.

תשובה: אין חייב.

סימן רמו

רלה

דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן

שאלה: הריטב"א שבועות יח: כתב שמה שחייב אדם לפקוד את אשתו בתשמיש בשעה שיוצא לדרך זהו אף למ"ד שפרישה בעונת הוסת דאוריתא, והטעם - דפקידה דהתם נמי מדאורייתא גמירי לה שהכתוב מבטיחו שלא יבא בכך לידי

582. בערוך השולחן (ס"ד רע"ה סעיף י' וז') בעניין שמירה בהטיית הנר, כתב: "אבל על קטן נ"ל שאינו יכול לסמוך אפילו הקטן אומר שישמורנו, דאין בו דעת נכון לעכבו קודם ההטייה". אמנם מרן שליט"א בדרך חכמה (פ"ח מבית הבחירה ביאור ההלכה ד"ה והרובין) כתב בתו"ד "וכן גבי לקרות לאור הנר בשבת, מינה החזו"א קטן לשמור".

חטא שתראה בשעת תשמיש, והיינו דקאמר קרא ופקדת נוך ולא תחטא, והכי גמירי לפירושא דההוא קרא. וצ"ע הרי דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן.
תשובה: גילוי מילתא.

❦ רלו ❧

בדין משתוקקת

שאלה: סעיף א "כל אדם צריך לפקוד את אשתו וכו' וכן אם אשתו מניקה והוא מכיר בה שהיא משדלתו ומרצה אותו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה חייב לפקדה. האם זה אפילו בשעת וסתה דלכאו' מאי שנא מיוצא לדרך שכיון שמשתוקקת שרי.
תשובה: לא.

❦ רלו ❧

ת"ח מאפיל בטליתו

שאלה: רמ"א סעיף י"א "ותלמיד חכם מאפיל בטליתו ושרי", וצ"ע הא תמיד צריך להתכסות.
תשובה: מאפיל גם על פניו.

❦ רלח ❧

נטילה מיד לאחר תשה"מ

שאלה: הישן מיד אחר תשה"מ, האם בעי נטילה.
תשובה: כן.⁵⁸³

שאלה: שאלתי את מרן מה הדין אם הישן מיד אחר תשה"מ האם בעי נטילה, וענה מרן כן. ולכאורה יש להביא ראיה מנדרים (צ"א). "ההיא איתתא דכל יומא דתשמיש, מיקדמה משיא ידיה לגברא", ובפירוש הרא"ש שם כתב "כשהיה משמש עמה בלילה היתה משכמת בבוקר⁵⁸⁴ ונותנת לו מים לידיו". לכאורה משמע דאין צריך ליטול ידיו מיד אחר תשה"מ אם ישן מיד, האם ניתן לדחות ראיה זו.

583. יעויין בלקט יושר (מהדורת מכון ירושלים עמוד צ"ו), דמשמע דהנטילה היא בשחרית, ולא מיד, וז"ל: "וזה דקדקתי בו כשעושה חפצי אשתו, כשנוטל ידיו בשחרית, מיד אח"כ היה משפשף באותו מקום בידו פעם אחת במים". אמנם יעויין במשנה ברורה סי' ר"מ ס"ק נ"ד.
584. וכנראה הרא"ש למד זאת מהמילה 'מיקדמה', שאין פירושה 'הקדמה' אלא 'השכמה', כמו 'וישכם אברהם בבוקר' שתרגם התרגום "ואקדים אברהם בצפרא".

תשובה: אינו מוכרח.

שאלה: שאלתי את מרן האם ניתן להוכיח מסוף נדרים ההיא איתתא וכו', שפירש שם הרא"ש שהיתה משמשת עימו בלילה ובבוקר נותנת לו כלי לנטילה, ש"מ שאין צריך ליטול ידים מיד אחר תשה"מ אלא בבוקר, וכתב לי הרב שאינו מוכרח. ולא הבנתי למה.

תשובה: אולי נתנה ב' פעמים.

❧ **רלט** ❧

ברכה בקיום המצוה

שאלה: בשו"ת הלכות קטנות חלק א סימן קלז, נשאל למה אין אנו מברכין קודם התשמיש, הרי היא מצות עשה דעונתה לא יגרע, והשיב לו וכו' וסיים ואפשר שאם יהיה בשעת רצון ושצריך לדבר ויטהר עצמו וינקה היטב במקום קדוש שיברך. ולא ידענו מה נוסח הברכה שיברך בשעת רצון הנ"ל.

תשובה: כרצונו.

סימן רנג - דין כירה ותנור ליתן עליה הקדרות בערב שבת

❧ **רמ** ❧

הטמנה במקצת בשבת לשיטת הרמ"א

שאלה: לשיטת הרמ"א דהטמנה במקצת לאו שמיה הטמנה, האם גם כן בשבת עצמה יהיה שרי להטמין במקצת בדבר המוסיף הבל.

תשובה: יתכן.

❧ **רמא** ❧

הטמנה במקצת בחררה

שאלה: באור זרוע (הל' ערש"ק) כתב, להביא ראיה שמותר הטמנה במקצת, מחררה על גבי גחלים (שבת י"ט), ומבואר דסבירא ליה דחררה אינו דין מיוחד, וכדאיתא (שם ל"ז): דאמר רבא תרוויהו תננה, אבל אם כולה מוטמנת אסור. וצ"ע מלקמן (קכ"ג), חררה שטמנה בגחלים, ומשמע שם בגמרא דטמונה כולה, וצ"ע איך טמנה.

תשובה: ע"י גוי.

שאלה: שאלתי את מרן באור זרוע שהביא ראייה דשרי הטמנה במקצת, מחררה על גבי גחלים, ומבואר דסבירא ליה דחררה אינו דין מיוחד, אבל אם כולה מוטמנת אסור, וצ"ע מחררה שטמנה בגחלים ומשמע שם שטמנה כולה, וצ"ע איך טמנה, וענה הרב על ידי גוי. וצ"ב דהחזו"א (סי' ל"ז סקכ"א) כתב, בשיהוי אף על ידי גוי וקוף אסור, וכן כתב (סי' ל"ח סק"ב), שאין האיסור תלוי במעשה העמדה של הקדירה, אלא במציאות הקדירה על הכירה בשבת.

תשובה: נ"מ אם עשה.

סימן רנה - הכנת האש קודם הכנסת שבת

❧ **רמב**

בהא דכתב השו"ע גבי גחלים יש אומרים
שאלה: סעיף ב', "י"א שבפחמין אפלו לא אחז האור אלא כל שהוא, שרי". אמאי כתב הלכה זאת בשם י"א ולא בסתם.

תשובה: שם בגמ' דנו ע"ז.

סימן רנו - שיש תקיעות שהיו תוקעין בערב שבת

❧ **רמג**

מנהג התקיעות בערב שבת
שאלה: "כשהיו ישראל ביישובן היו תוקעין בע"ש" וכו'. לכאורה כוונתו שהיום לא נוהגין זה, ואם כן מה רצה לומר שהיו תוקעין פעם, הא לא נוהגין בזה היום.

תשובה: מי שיכול ראוי לתקן גם היום כמש"כ המ"ב.

סימן רנז - דיני הטמנת חמין

❧ **רמד**

כיסוי בדבר המוסיף הבל כדי לשומרו
שאלה: סעיף ב', "ומכל מקום לשום כלים על התבשיל לשומרו מן העכברים, או כדי שלא יטנף שרי". האם מותר לפי זה לכסותו לשומרו מעכברים, גם בדבר המוסיף הבל.

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן בהא דשרי לטמון התבשיל בשבת כדי לשומרו מן העכברים, אם שרי לכסותו אף בדבר המוסיף הבל, וענה הרב 'לא'. ולא הבנתי הטעם, הא אין כוונתו להטמין כלל, אלא רק לשומרו מהעכברים, ואמאי אסור.

תשובה: פס"ר.

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ו') "ואפילו מבעוד יום אין טומנין בדבר המוסיף הבל, כתב הפמ"ג דאפילו הטמין קודם חצות בבוקר אסור". האם גם כן ביום חמישי יהיה אסור או לא.

תשובה: יתכן שאסור.⁵⁸⁵

רמה

הטמנת אוכל בלא כלי

שאלה: האם איסור הטמנת חמין נאמר דוקא במטמינו כשהאוכל בתוך כלי, או אף כשמטמין אוכל ללא כלי מקרי הטמנה.

תשובה: אין חילוק.

רמז

כבוד שבת ע"י אכילת חמין

שאלה: "ומצוה להטמין חמין לשבת וכו', כי זהו מכבוד ועונג שבת". לכאורה אכילת חמין זהו עונג שבת, ולא כבוד שבת.⁵⁸⁶

תשובה: זו כבודו.

⁵⁸⁵. יתכן שספקו דהאיסור לא בהטמנה אלא להיכנס לשבת כשסירו מוטמן בדבר המוסיף הבל אסור, ולכן אין נפק"מ מתי הטמין.

⁵⁸⁶. שו"ר בביאור הגר"א אורח חיים סימן תקכט וז"ל "עונג הוא בשבת עצמו וכבוד הוא בע"ש וכן כסות נקיה ע"ש וז"ש בשבת ענג ובי"כ כבוד לבד וכו'ל". ועי' כתבי הגר"ח בדין כבוד שבת ועונג שבת (מהגר"ז), ולפי"ז ניחא דהטמנת חמין הוא גם עונג וגם כבוד.

רמז

בדברי הגר"א על "תבן"

שאלה: כתב בביאור הגר"א (ס"ק י"ב), "ותבן הוא תוספת רמ"א". וצ"ב דפתחנו בספרים עתיקים שו"ע ישן ללא הגהות רמ"א כלל, ושם כתוב "ותבן".⁵⁸⁷

תשובה: נשתבש.

ובפעם אחרת ענה: הרמ"א מצא זה בספרים עתיקים.

**סימן רנה - שימותר להשיב ערב שבת דבר קר
על קדירה חמה**

רמז

כלי מים בתוך כלי שני

שאלה: המשנ"ב (ס"ב) אסר ליתן כלי עם מים בתוך כלי שני (כמו שביאר בשעה"צ), אפילו שלא טומנו כולו, אם יכול להגיע ליד סולדת בו משום מבשל. וצ"ע הא קיימא לן דכלי שני לא מבשל.

תשובה: אינו מבשל אבל מרתיח והוי כהטמנה.

ובפעם אחרת ענה: מחובר מבשל.⁵⁸⁸

סימן רסא - זמן הדלקת נרות לשבת

רמז

טעם איסור טבילת כלים בשבת

שאלה: סעיף א', "ואין מטבילין את הכלים", ובמשנ"ב העתיק הטעם שזה משום דנראה כמתקן הכלי, וצ"ב דזהו לטעם רבא בגמ' ביצה (י"ח), והרמב"ם פסק דלא כרבא אלא כרב ביבי, שהטעם משום שמא ישהה בהלכות יו"ט פ"ד הי"ז.

587. יעויין בספר מנוחת שלום (חלק י"א סי' טז) להגאון ר' יעקב חיים סופר שליט"א מש"כ.

588. צ"ב בכוונתו בב' התשובות.

תשובה: דברי השו"ע דחיישינן לטעם רבא.⁵⁸⁹

🕒 **רנ** 🕒

נסיעה ברכב לאחר שקיבל שבת מוקדם

שאלה: מבואר ברמ"א ובמשנ"ב בסעי' א', דאם יחיד קיבל שבת יכול לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, האם לפי זה שרי לאחד שקיבל שבת מוקדם לעלות לרכב חבירו וליסע עימו.
תשובה: לצורך אולי.

🕒 **רנא** 🕒

השובת בשבת ללא כוונת וידיעת שמירת שבת

שאלה: אדם ששבת ביום השבת ולא עשה מלאכה, אבל לא יודע מעניין שבת כלום, וְשָׁבֵת כִּי לֹא הִזְדַּמֵּן לוֹ מְלָאכָה, האם מקרי שעשה מצוה ורק שעשה שלא לשמה, או דמקרי "מתעסק" ולא כלום הוא.
תשובה: לא עבר עבירה.

🕒 **רנב** 🕒

עישור טבל ודאי בבין השמשות באין לו מה יאכל

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ד') שאם אין לו מה יאכל בשבת, שרי לעשר טבל ודאי בבין השמשות. האם הכונה שאין לו כלל מה לאכול, או שאין לו פירות וכדומה לענג השבת מקרי אין לו ושרי.
תשובה: הכל בכלל.

🕒 **רנג** 🕒

קבלת תוספת שבת בפה

שאלה: האם מצות תוספת שבת צריך קבלה בפה, או חל מאליו כמו שבת גופא.
תשובה: טוב לקבל בפה.

⁵⁸⁹. יעויין ברא"ש ורי"ף שנחלקו בזה איזה טעם נקטינן, עיין כל זה בב"י סי' שכ"ג סעיף ז' וביאור הלכה שם.

❧ רגד ❧

שיעור זמן תוספת שבת בצאתה

שאלה: כמה זמן מינימום צריך להוסיף בתוספת שבת במוצ"ש.

תשובה: אין לו שיעור.

❧ רגה ❧

עד מתי זמן תוספת שבת בצאתה

שאלה: כמה זמן במוצאי שבת אם לא הוציא שבת, מקיים מצות תוספת שבת.

תשובה: כמדומה שעד חצות.

❧ רנו ❧

קבלת תוספת שבת בצאתה בפה

שאלה: תוספת שבת במוצאי שבת האם צריך לקבלה בפה או בלב.

תשובה: טוב לקבלה בפה.

סימן רסב - לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה

❧ רנז ❧

לבישת בגדי שבת ביום חול

שאלה: המג"א (סק"ב) הביא בשם הכתבים, "טוב שלא ילבוש בחול מכל מה שלובש בשבת אפילו חלוק", ולכאורה קשה משבת (ק"ג:) "ורחצת וסכת ושמט שמלותיך, אמר רבי אלעזר אלו בגדים של שבת", ופירש"י "וכי ערומה היתה, אלא שמלות מיוחדות והיינו דשבת", ושם לכאורה לבשה בחול בגדי שבת.

תשובה: לשמחה מותר.

❧ רנח ❧

כבוד שבת ככפרה במקום תענית

שאלה: במדרש תנחומא (בראשית ג') איתא דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות וכן הוא בשאילתות דרב אחאי גאון בפ' בראשית, ששקול כבוד שבת כנגד אלף

תעניות⁵⁹⁰. האם לפי זה אדם המכבד את השבת נחשב לעניין כפרת עוונותיו, שצריך תענית עליהם, כמתענה אלף תעניות.

תשובה: ובלבד שילמד כל היום [חוץ מהסעודות].

ובפעם אחרת ענה: אין מוכרח.⁵⁹¹

שאלה: שאלתי את מרן במאי דאיתא בתנחומא דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות האם לפי זה אדם המכבד את השבת נחשב לעניין כפרת עוונותיו כמתענה אלף תעניות, והשיב הרב 'אין מוכרח'. ולא הבנתי מדוע.

תשובה: אולי גוזמא נקט.

סימן רסג - מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המעונן

רנט

הדלקת נרות נוספים ע"י הבעל

שאלה: הנוהגים להדליק יותר משתי נרות שבת, והבעל מדליק אחד מהם כדי לקיים נמי המצוה, האם שפיר דמי, או שהאשה תדליק הכל.

תשובה: האשה תדליק.

רס

שכחה לברך בשעת הדלקה ונזכרה בליל שבת

שאלה: שכחה לברך בהדלקת נר שבת ונזכרה בליל שבת גופא כשעדיין הנרות דולקות, האם תברך, ומה תברך.

תשובה: עי' שו"ה רס"ג דין י"ד.⁵⁹²

⁵⁹⁰. ועל פי זה יש לבאר את המעשה שהובא בתוספת למעשה רב (אות ל"ט), שפעם אשתו של הגר"א קבלה על עצמה להתענות הפסקה, והפסיקה בסעודה שלישית, ותיכף אחר הבדלה שכבה לישון, ויוודע הדבר להגר"א, ושלח לה שבכל הפסקות, עדיין לא יתוקן הפסד מלוה מלכה אחת, ותיכף קמה ואכלה.

⁵⁹¹. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "ודאי נחשב".

⁵⁹². וז"ל בבה"ל (ד"ה כשידליק): "אם לא בירכה יכולה לברך כ"ז שהוא שעת היתר להדליק, ואם נסתפקה אם ברכה או לא בירכה לא תברך".

רסא

מדוע אין מדליקין נרות בבית הכנסת בערב שבת

שאלה: מדוע לא תיקנו להדליק בבית הכנסת נרות שבת בברכה, בליל שבת, הרי אחד מן הטעמים שתיקנו להדליק - הוא שלא יכשלו בעץ ובאבן, וטעם זה שייך נמי בבית הכנסת.

תשובה: בבית הכנסת אין נכשלים.

סימן רסד - דיני הפתילה והשמן

רסב

הדלקת רוב היוצא מן הפתילה

שאלה: סעיף ח', "המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר". האם זה דין לכתחילה, או אף בדיעבד שאם לא עשה כן, לא יצא.

תשובה: מעכב.⁵⁹³

ובפעם אחרת ענה: מצותו בכך.

רסג

הדלקה בשמן זית שאינו ראוי למאכל

שאלה: שמן זית שלא ראוי למאכל, האם מהודר לנר שבת, ומאי טעמא.

תשובה: כמדומה ש"א שצריך שיהיו ראויין לאכילה.

שאלה: שמעתי בשם מרן שליט"א שיש הידור להדליק נרות של שבת בשמן זית הראוי לאכילה, ולא הבנתי הטעם, דבשלמא בחנוכה בעי דומיא דמנורה, אבל בשבת מה טעם איכא להדר דוקא בראוי לאכילה.

תשובה: עי' שבת כ"ג א' אריב"ל.

רסד

שמן גלוי להדלקת נר שבת

שאלה: שמן שהיה גלוי, האם כשר להדלקה שבת וחנוכה, והאם יש ענין להחמיר.

תשובה: שמן אין בו משום גילוי עי' תרומות פ"ח מ"ד.⁵⁹⁴

סימן רסה - דין כלים הניתנים תחת הנר

רסה

בביאור ריבוי תוספת שבת בכניסתה מביציאתה לדעת המשנ"ב

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ב) בדין תוספת שבת, דלא סגי בהוספה כל דהוא, אלא צריך קצת יותר, ושיעור התוספת עם בין השמשות ביחד עולה כמעט חצי שעה, וצ"ב אמאי בערב שבת מצריך המ"ב כחצי שעה, ובמוצ"ש סגי בכל שהוא (לדעת המג"א והט"ז).

תשובה: מתוך שעושין מלאכה עד עתה יבוא לימשך.

סימן רסו - דין מי שהחשיך לו בדרך

רסו

ביאור דברי המשנ"ב בהיתר טלטול מוקצה בידו בהחשיך עליו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל"ה) "כיון שהמוקצה בידו, יכול לילך עמו לכל מקום שירצה". וצ"ע דלקמן סי' ש"ח ס"ק י"ג הסיק, דההיתר של כיון שהוא בידו לוקחו לכל מקום שירצה, זהו דווקא בכלי שמלאכתו לאיסור ולא במוקצה מחמת גופו, והכא זה מעות.

תשובה: עיין בשונה הלכות.⁵⁹⁵

ובפעם אחרת ענה: תלוי הצורך.

594. "יין של תרומה שנתגלה ישפך, ואין צריך לומר של חולין. שלשה משקין אסורים משום גילוי, המים, והיין, והחלב, ושאר כל המשקין מותרים. כמה ישהו ויהיו אסורין, כדי שיצא הרחש ממקום קרוב וישתה".

595. ז"ל שם בסעיף י"א: "אם שכח כיסו עליו והוא בביתו, י"א דכיון שהמוקצה בידו יכול לילך למקום שירצה ולהפילו שם ולהצניעו, והגר"א החמיר בזה, ובמקום הפסד אפשר דגם להגר"א מותר,

רסז

איסור מוקצה במקום מצוה

שאלה: בביאור הלכה בסוף הסימן מסתפק, אם הותר איסור מוקצה כדי לקיים השבת אבידה. ולכאורה הא השבת אבדה זהו עשה ול"ת, ועשה דוחה ל"ת, וא"כ כ"ש שלא תעשה ועשה ידחו איסור דרבנן.⁵⁹⁶

תשובה: אולי העמידו דבריהם.

סימן רסז - דיני התפילה בערב שבת

רסח

זמן חלות השבת באמירת קבלת שבת

שאלה: מתי חל שבת באמירת קבלת שבת - בסופה, או בתחילתה ממש, לעניין איסור מלאכה.

תשובה: תחילתה.

רסט

קבלת שבת על תנאי שיתפלל אחריה מנחה

שאלה: האם מותר לקבל שבת, בתנאי שיוכל להתפלל אח"כ מנחה של ערב שבת.

תשובה: אי אפשר.⁵⁹⁷

ובדה"ח הכריע דבכיס שיש עליה תורת כלי ולא נעשה בסיס להמעות כגון שהניחה בשכחה ומותר לטלטלה לצורך גופה ומקומה, לכן אם היה בידו יכול להוליכה לתיבה, אבל דברים המוקצין בגופן כגון מעות ואבנים שאסורין בטלטול אפי' לצורך גופן ומקומן צריך לזורקן לאלתר, מלבד איזמל של מילה אף שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס יכול להניחו באותו חדר במקום שירצה כ"ז שהוא בידו, (סי"ב וסקל"ה ובה"ל ד"ה יכול ועי' סי' ש"י דין ט"ז בענין האיזמל של מילה וע"ל סי' ש"ח דין ט'), ובחזו"א חולק על דה"ח ומסיק דאסור להוליך עם המעות אפי' שכחן בתוך הכיס, ואפי' לנער אסור, וכ"ש אם הניחן בכוונה בכיס רק שכח הכיס בבגד דבזה גם הדה"ח לא התיר (או"ח סי' מ"ט סק"י וע"ל סי' תרנ"ד דין ג').

596. עי' שו"ת חת"ס סי' פ"ב, וס' פתח הדביר סי' רע"ה.

597. הגרש"ז אויערבך התיר לעשות תנאי כדי שיוכל להתפלל מנחה לאחר הדלקת הנר, וכמבואר במכתבו המובא בספר שולחן שלמה סי' רס"ג אות י"ז.

רע

שכח קבלת שבת אם ישלימנה אחרי כן

שאלה: לא אמר קבלת שבת בליל שבת, האם יש עניין לאומרו ביום שבת.

תשובה: אולי, כדי שלא יהא חוטא נשכר.⁵⁹⁸

סימן ער - לומר משנת במה מדליקין

רעא

קריאת פרק במה מדליקין

שאלה: "נוהגין לומר פרק במה מדליקין", מה עדיף לקרוא בערב שבת משנה אחת בפרק במה מדליקין עם פירוש, או כל הפרק בקריאה בעלמא.

תשובה: כל הפרק.

סימן רעא - דיני קידוש על היין

רעב

אופן אחיזת כוס קידוש עם רגל

שאלה: כתב השל"ה (הובא במשנ"ב סימן קפ"ג ס"ק ט"ו) דע"פ קבלה יעמיד גביע הקידוש על כף ימינו והאצבעות יהיו זקופים סביב. מה יעשה בגביע עם רגל, האם יתפוס הרגל בכף ידו או יתפוס הכוס והרגל תהיה נשרכת למטה, ואת"ל כצד ב', מהיכן מודדים הטפח שצריך להגביה הכוס מרגל הגביע או מהכוס עצמה.

תשובה: יתפוס הרגל בכף ידו ומשם מודדין הטפח.

598. יעויין קצות השולחן להגר"ח נאה (סי' ע"ז) שכתב: "ואם נתאחרו באמירת מזמורי לכו נרננה עד הלילה, יכולים לאומרו גם אח"כ וכו', (ומצאתי סמך לזה בירושלמי ברכות ד"ב ומשעה שב"א נכנסין לאכול פתן בע"ש שעה או תרתי בלילה הוא, ופי' המפרש וה"ד בס' חידושי רז"ה דל"ה שהיו רגלין לדרוש בליל ע"ש, ולא היו נכנסין לבתיהן אלא שעה אחת או ב' בלילה), ופשוט דמי שבא לביהכ"נ כשהצבור התחילו מעריב שצריך לדלג לכ"נ ולכ"ד כדי להתפלל מעריב בציבור, אלא שצ"ע אם לומר המזמורים אחר מעריב".

❧ רעג ❧

כבוד יום קודם לכבוד לילה

שאלה: "כבוד יום קודם לכבוד לילה" (סעיף ג'). אם יש לו מיני מגדים גם לליל שבת, האם ימעטם ויוסיפם לסעודת היום, דכבוד יום עדיף.

תשובה: יתכן.

❧ רעד ❧

הגבהת הלחם בהזכרת ה'

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק מ"א) שכשיגיע לשם שמים יגביה הלחם, מזה הטעם.

תשובה: לכבוד השם.

❧ רעה ❧

מפה תחת הפת

שאלה: סעיף ט', "צריך שתהיה מפה על השולחן תחת הפת, ומפה אחרת פרוסה על גביו". האם צריך לשים חוץ ממפת השולחן עוד מפה קטנה מתחת החלות של שבת קודש, או דסגי במפת השולחן.

תשובה: סגי.

❧ רעו ❧

שתיית המסובין מכוס המקדש

שאלה: סעיף י"ד, "ומכל מקום מצוה מן המובחר שיטעמו כולם". האם יש ענין לטעום דווקא מכוס המקדש גופא, דזהו לכאורה כוס של ברכה, או אפשר לשופכו לכוס אחר ולשתות ומיקרי כוס של ברכה.

תשובה: עי' שו"ה רע"א דין ל"ה.⁵⁹⁹

⁵⁹⁹. וז"ל שם: "אם שותים כולם מכוסו לא מקרי ששותים מכוס פגום אע"ג ששתה הוא קודם, דחשובין כמקדש עצמו, ואם יש לפני כל אחד ואחד כוסות פגומין צריך לכתחילה שישפוך

רעז

דיני כוס של ברכה בכוסות המסובין

שאלה: בקידוש כשיש לכל אחד כוסו לפניו, האם צריך להקפיד שיהיה לכל אחד כל תנאי כוס של ברכה כגון רביעית מלא וכו', דבפגום מצינו בשו"ע סימן רע"א בסופו, דצריך להקפיד. דאיזה חילוק איכא בין פגום לשאר מילי.
תשובה: לא נהגו.

סימן רעד - דיני בציעת הפת בשבת

רעה

לדעת הרשב"א איך היה לחם משנה במדבר בסעודה ב'
שאלה: לדעת הרשב"א דבלחם משנה בשבת מצוה לבצוע על שניהם, אם כן במן שהיה במדבר איך היה להם לחם משנה בסעודה השנייה.
תשובה: חלקוהו.

רעט

לחם משנה עטוף בשקית
שאלה: האם מותר בלחם משנה, שאחד מן הלחמים יהיה עטוף בשקית.
תשובה: אין ראוי.

רפ

עשה בליל שבת ב' או ג' סעודות
שאלה: מה הדין אם עשה בליל שבת קודש ב' או ג' סעודות, האם יצא בדיעבד.
תשובה: לא יצא רק בשעת הדחק גדול כמו שכתבו הפוסקים.

המקדש לכל כוס וכוס קודם שישתה המקדש ובוזה מתקן פגימתו, ואסור להם לשתות קודם שיטעמו המקדש, וכן אם היה להם כוסות ריקנים והמקדש שפך להם, לא ישתו לפני שטעמו המקדש, אבל אם היה להם כוסות שאינן פגומין א"צ לשפוך לכוסם, ורשאים לשתות קודם שישתה המקדש, (סט"ז י"ז וסק"פ פ"א פ"ב פ"ג ושה"צ).

רפא

הקצבת הוצאת שבת

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ד'), "ואי מקפיד על ההוצאה, עושה ג' חלות גדולות וג' קטנות" וכו'. וצ"ב מהיכי תיתי להקפיד על ההוצאה, הא הוצאת שבת לא קצוב במזונותיו.

תשובה: לא קצוב היינו כפי הרגילות כדפירש רש"י בביצה ט"ז א'.

סימן רעט - דיני טלטול הנר בשבת

רפב

השתמשות בגביע דאית ביה חדקי

שאלה: סעיף ז', "מנורה אפילו אינה של פרקים, אלא יש בה חריצים וכו', אסור לטלטלה". וצ"ע לפי זה על מה סמכו היום להשתמש בגביע דאית ביה חדקי. מ"ש ממנורה דאסיר.

תשובה: לא ראינו שסמכו.

סימן רפה - לקרוא הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום

רפג

מדוע צריך לחזור על המקרא ב' פעמים

שאלה: מה הטעם שתקנו לקרוא ב' פעמים את המקרא, ולא סגי בפעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום, דחזרות טוב תמיד לעשות.

תשובה: לחזור לפחות פעם אחת שלא ישכח.

רפד

דיבור מענייני הפרשה באמצע קריאת שמו"ת

שאלה: האם מותר לדבר בלימוד מעניין הפרשה, באמצע קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

תשובה: יתכן שמותר.

רפה

מהו זמן מנחה לתשלומי שמו"ת

שאלה: סעיף ד', "ישלים אחר אכילה עד המנחה". איזה מנחה, שלו, מנחה קטנה, או מנחה גדולה.

תשובה: שלו.

רפו

דרך התרגום בהזכרת שם אלוקים

שאלה: מדוע מתרגם אונקלוס בכל מקום, את שם אלוקים באדנות.

תשובה: שלא להוציא ש"ש.

רפו

קרא שמו"ת כדרשת הגמ' ב"אל תקרי"

שאלה: פעמים רבות דורשת הגמרא בפסוקי התורה "אל תקרי כך אלא כך". מה הדין בקריאת התורה או בקריאת שמו"ת, שקרא הקורא כפי דרשת חז"ל, האם יצא? כגון שקרא "וַיִּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶקֶד" במקום "וַיִּבְרַךְ אֶת לַחֲמֶקֶד" (ברכות מ"ח:).

תשובה: לא.⁶⁰⁰

רפה

קרא תרגום במקום מקרא אם יצא

שאלה: מה הדין אם קרא במקום שניים מקרא ואחד תרגום - פעם אחת מקרא ופעמיים תרגום. האם יצא.

תשובה: לא.

600. בדומה לענין זה כתב בשולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קמא סעיף ח וז"ל "כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ר יצחק אבוהב והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונדוהו והורידוהו מהתיבה".

סימן רפו - דיני תפילת מוסף בשבת

רפ"ט

מה נפק"מ במאחר להתפלל מוסף שנקרא פושע

שאלה: "אם התפלל מוסף לאחר שבע שעות נקרא פושע, ואף על פי כן יצא ידי חובתו, שזמנה כל היום". וצ"ב אם כן מאי נפק"מ שנקרא כך.

תשובה: שיבקש רחמים שימחלו לו.

סימן רפה - דין תענית, ודין תענית חלום בשבת

רצ"ט

תענית הראב"ד בשבת

שאלה: לפי מש"כ הראב"ד (בהקדמה לבעלי הנפש, והובא במשנ"ב סי' תקע"א ס"ק ב') שהמפסיק באכילתו נחשב לו כתענית, האם שרי לעשות כן בשבת.

תשובה: אין ראוי.⁶⁰¹

רצ"א

אמירת מי שבירך לחולה בשבת

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ח), "אבל שלא מסוכן לא", כלומר דחולה שלא מסוכן אסור לברך בשבת. וצ"ב, א"כ מהו זה שמסיים וכשעושין מי שברך לחולה שאין בו סכנה, הא כתב דאין לברך.

תשובה: כשאומרים שבת היא מלזעוק מותר.

601. יעויין במגיד מישרים פרשת ויקרא שמפורש שם שתענית זו (ושם הביאו משם רבינו יונה) נוהגת גם בשבתות וימים טובים, ויעויין ראשית חכמה שער הקדושה פט"ו ד"ה ודרך שמשמע שנוהג בשבת, וכ"כ כף החיים (פלאג"י) סימן כ"ז אות נ"ז וז"ל "מה שאמרו רז"ל (גיטין ע.) סעודה שהנאתך ממנה משוך ירך הימנה הוא אפילו בשבת וליכא בזה משום איסור עינוי בשבת כי הרי כבר הוא אוכל ושותה ואינו עינוי לגמרי". עיין בזה אריכות נפלאה להגרי"ח סופר שליט"א בספר 'שנות חיים', והובא בתחילת ספר חדות השבת.

🕒 **רצב** 🕒

קריאת תהלים לחולה שאין בו סכנה

שאלה: האם מותר לקרוא בשבת תהלים עבור חולה שאין בו סכנת היום.

תשובה: לא גרע מלקרות בתורה, ואם רוצה לברכו יאמר שבת היא מלזעוק.

🕒 **רצג** 🕒

מדוע תענית חלום בשבת עדיפא מעונג

שאלה: סעיף ד', "מותר להתענות בו תענית חלום, כדי שיקרע גזר דינו". וצ"ב, אדרבה עדיף שיקיים עונג שבת ולא יבטלנו, וכך ירויח אלף תעניות, (כמבואר בתנחומא פרשת נח), דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות.

תשובה: מצוה להתענות.

🕒 **רצד** 🕒

ביאור דברי הרמ"א בסעיף י'

שאלה: ברמ"א סעיף י' כתב, "וכן מותר לברך החולה המסוכן בו ביום". וצ"ע מה הוסיף על המחבר, דזהו בדיוק מה שכתב המחבר.

תשובה: אין זה מצלאין אלא מזכירין שמו ושם אמו.

סימן רפז - סדר סעודת שחרית של שבת

🕒 **רצה** 🕒

שתיית תה לפני הקידוש במשכים קום

שאלה: סעיף א', "ושלא יטעום קודם לו כלום, כמו בקידוש הלילה". מה הדין באדם המתפלל בשבת בבוקר מוקדם ונשאר ללמוד, האם יש מקום להקל לשתות תה לפני קידוש.

תשובה: אולי וצ"ע.

ובפעם אחרת ענה: לא.

רצו

לימוד הלכה מפי מעשה

שאלה: כתב הטור, וראיתי לאדוני אבי הרא"ש שהיה שותה מים קודם תפילה, וצ"ע דהא אין למדין הלכה מפי מעשה.

תשובה: ת"ח לומד, כמ"ש בירושלמי פאה פ"ב ה"ד.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א, בטור הביא שהרא"ש היה שותה מים קודם תפילה, וצ"ע, דאין למדין הלכה מפי מעשה, וענה לי הרב "ת"ח לומד כמ"ש ירושלמי". עיינתי שם וראיתי שלמסקנא אפילו אם אינו ת"ח לומד בההיא דלא פליגי.

תשובה: פלוגתא היא שם.

רצו

קידושא רבא על חמר מדינה

שאלה: כתב הביאור הלכה ד"ה אוכל בלא קידוש, דאם הביאו לו משקה באמצע סעודתו, יקדש עליו. מלשון משקה משמע אפי' שאינו יין אלא חמר מדינה, וצ"ע דהא אין מברכין על משקים בסעודה.

תשובה: יקדש בלא ברכת המשקין, עי' שו"ה סי' רע"א דין י"ז.⁶⁰²

רצה

אם תפילה הוי היסח הדעת

שאלה: מה הדין אם היה שותה יין לפני עלות השחר בשבת, והתפלל באותו מקום, ולא הסיח דעתו, כיצד יקדש קידושא רבא, שאינה אלא בורא פרי הגפן.

⁶⁰² ז"ל שם: "היה יושב ואוכל מבעו", והגיע זמן קידוש צריך להפסיק [אבל לא יברך ברהמ"ז אלא פ"א בסוף], ופורס מפה ומכסה הפת ומקדש ואח"כ חוזר ואוכל וא"צ לברך המוציא, ואם שתה יין מקודם א"צ לברך בפ"ה ג"א אלא קידוש לבד, וכן על יין שישתה אח"כ תוך הסעודה א"צ לברך בפ"ה ג, וכן אם מקדש על הפת א"צ לברך המוציא, ואם כבר אמר הב לן ונברך או שנטל ידיו למים אחרונים פורס מפה ומקדש, וצריך לברך בפ"ה ג ואח"כ אוכל עכ"פ כזית, שיהא נחשב לקידוש במקום סעודה [לפי שהסעודה הראשונה היתה של חול], וצריך לברך המוציא (וע"ל סי' קע"ט דין ב' לענין הב לן ונברך), ואם רוצה לצאת בזה ידי סעודת שבת צריך לאכול כביצה פת כדלק' סי' רצ"א דין ג' ע"ש, וכשמברך ברהמ"ז צריך להזכיר של שבת כיון שאכל ג"כ משחשיכה, (ס"ד ו' וסקט"ו ט"ז י"ז י"ח כ"ז ל' ל"ב ל"ד ל"ה ושה"צ וע"ל מה קפ"ט דין י"ד).

תשובה: תפלה הוי הפסק מרובה והיסח הדעת.⁶⁰³

סימן רצ - בשבת ישלים מאה ברכות בפירות

רצט

מיני מגדים בשבת הוו כבוד או עונג

שאלה: אכל מיני מגדים בשבת, מה קיים כבוד שבת, או עונג שבת.

תשובה: שניהם.

סימן רצא - דין שלש סעודות

שי

ביאור לשון 'דיני ג' סעודות'

שאלה: למה כתב בריש הסימן "דיני שלש סעודות", הא מיירי שם רק בסעודה שלישית.

תשובה: השלמה לג' סעודות.

שא

סעודה שלישית בשבע

שאלה: סעיף א', "יהא זהיר מאוד לקיים סעודה שלישית, ואם הוא שבע יכול לקיים אותה בכביצה", וכתב המשנ"ב (ס"ק ב') "כביצה לאו דווקא, אלא מעט יותר".

ומשמע דכל זה הוא בשבע ובדיעבד, וצ"ב דלכתחילה כמה צריך לאכול, דאיזה שיעור מצינו יותר מכביצה ומעט יותר.

תשובה: שירגיש שביעה.

שב

מדוע עשו במדבר רק ב' ככרות מהמן

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"ט) שהיו עושים מהעומר של המן ב' ככרות, וצ"ב אמאי לא עשו יותר, וע"י כך היה להם בסעודה שלישית לחם משנה.

תשובה: שיערו שזה רצון הקב"ה לא כיכר קטן מדאי.

603. יעויין תוספות פסחים ק"ב. ד"ה ועקרו, ובשו"ע סי' קע"ח סעיף ו' ומשנ"ב שם.

שג

שיעור שתיית יין בסעודה שלישית

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"א), "טוב לברך על היין בתוך הסעודה", ובשער הציון כתב שהוא גם כדי לצאת שיטת הרמב"ם שסובר כן. האם צריך לברך דוקא על רביעית ולשתות רביעית, או דסגי בכל שהוא.

תשובה: סגי במשהו.

סימן רצג - דיני ערבית במוצאי שבת

שד

אריכות באמירת ברכו

שאלה: מובא בדרכי משה בשם האור זרוע, שטוב להאריך ב"ברוך ה' המבורך לעולם ועד" במוצאי שבת, האם זה בברכו הראשון, או השני, או בשניהם.

תשובה: הראשון.⁶⁰⁴

סימן רצד - דיני הבדלה בתפילה

שה

אכל בטעות קודם ערבית ושכח אתה חוננתנו

שאלה: "אומרים הבדלה בחונן הדעת, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס. ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס, צריך לחזור ולהבדיל בתפילה". האם מדובר ג"כ על מי שטעם קודם התפילה, ואח"כ טעה בתפלתו.⁶⁰⁵

תשובה: כן.

604. ועיין עוד מש"כ בזה בספר פתח הדביר סי' רצ"ג סעי' ג', ולהנצי"ב בספרו העמק שאלה שאילתא א' אות י"ח.

605. וכן כתב בשולחן שלמה בסעיף א', ומאידך התהילה לדוד ס"ק ד' נשאר בזה בצ"ע.

שׁו

בירך על מאכל קודם הבדלה ונזכר שלא הבדיל בתפילה

שאלה: סעיף א', "ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס, צריך לחזור ולהבדיל בתפילה".
מה הדין אם בירך על אוכל ולא טעם, ונזכר שלא הבדיל בתפילה, מה יעשה.

תשובה: יאמר בשכמל"ו.

שׁז

עשיית מלאכה באמצע תפילתו לאחר שאמר אתה חוננתנו

שאלה: אמר אתה חוננתנו ונמצא עדיין באמצע תפילתו, האם שרי לעשות מלאכה.

תשובה: מותר, [אבל אין להפסיק באמצע תפילה].

סימן רצו - דיני הבדלה על היין

שׁח

השארית יין מההבדלה לקידוש של שבת הבאה

שאלה: בטור הביא "והוא דשייר מקידושא לאבדלתא", וכתב הפרישה הטעם משום
דאיתעביד ביה מצוה חדא וכו'. האם לפי זה יש ענין נמי להשאיר מהבדלה

לקידוש הבא.

תשובה: לא נהוג.

שׁט

שתיית כוס הבדלה וברכת המזון לבעל הבית

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ו') שטעמו של המ"א על מה שכתב שנוהגים שכוס
הבדלה בעה"ב שותהו כולו ואינו משקה בני ביתו, זהו משום שצריך לשתות

רביעית שלם כדי שיוכל לברך על הגפן, משא"כ בקידוש. וצ"ע אמאי לא הביא המ"א
נמי הלכה זו בכוס של ברהמ"ז דג"כ שם צריך לשתות כולו, כמ"ש בשו"ע סי' ק"צ.

תשובה: שם פשיטא.

שאלה: שאלתי במכתב הקודם למה השו"ע לא הביא בכוס של ברהמ"ז לשתותו
כולו כמו בהבדלה, והשיב לי רבינו "שם פשיטא". ולא הבנתי למה פשיטא

בברכת המזון יותר מהבדלה.

תשובה: ברהמ"ז אפשר לברך בלא כוס, וכל המעלה של כוס ששותהו הוי כבוד הברכה, אבל הבדלה אי אפשר להבדיל בלא כוס, וס"ד דסגי בכוס אף שלא שותהו כולו רק להבדיל עליו.

❧ שי ❧

אחיזת הבשמים בשמאלו בברכת היין

שאלה: סעיף ו', "אוחז היין בימין, וההדס בשמאל", וכתב בבאר הגולה מקורו, וחיפשתי שם חיפוש אחר חיפוש ולא מצאתי שצריך לתפוס ההדס בשמאל, וצ"ב.

תשובה: שמן והדס היינו הך.

❧ שיא ❧

אחיזת הבשמים בשעת ברכת המבדיל

שאלה: סעיף ו', "ואוחז היין בימין, וההדס בשמאל, ומברך על היין". האם כשמברך ברכת המבדיל בין קודש לחול, צריך גם כן לאחוז את הבשמים.

תשובה: כמדומה שלא.

❧ שיב ❧

הגבהת הכוס בשעת ברכת הבשמים והנר

שאלה: שם: "ואוחז היין בימין, וההדס בשמאל, ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין, והיין בשמאל". האם כשתופס היין בשמאל צריך להגביהו טפח.

תשובה: ראוי.

❧ שיג ❧

חזר בתשובה באמצע השבוע מהו שיתחייב להבדיל

שאלה: מה הדין אם חזר בתשובה ביום חמישי, האם מותר לו לעשות מלאכה, דהא לא עשה עדיין הבדלה.

תשובה: לא שמר שבת ומה שייך הבדלה. 606

סימן רצו - דיני בשמים להבדלה

🕒 **שיד**

טעה בברכת הבשמים

שאלה: בירך בהבדלה עשבי במקום עצי וכדו' דלא יצא, ושוב תיקן את עצמו, האם צריך לחזור על ברכת הגפן שהרי ברכת הטעות של הבשמים הוי הפסק.

תשובה: מסתבר שלא.

🕒 **שיטו**

ברכת הנותן ריח טוב בהבדלה

שאלה: האם שרי לברך על פירות עם ריח טוב, ברכת בשמים במוצאי שבת.

תשובה: עי' שו"ה רצ"ז ס"ד בשם החזו"א. 607

🕒 **שיטז**

ברכה על ב' מיני בשמים אם הוי הפסק

שאלה: האם מותר לברך בהבדלה ב' ברכות על בשמים, כגון עצי ועשבי או הנותן ריח, או הוי הפסק.

תשובה: אפשר.

606. עי' בביאורי הגרי"פ לספר המצוות לרס"ג סוף עשה ל"ג שכתב ג"כ כך, וז"ל: "וזה שאינו שובת ביום זה יותר משאר ימים, לכאורה אין מקום לקידושא ואבדלתא". אמנם בשו"ת ציץ אליעזר חי"ב סימן ל"ח, ובתשובות והנהגות ח"ג סימן צ"א, כתבו שבזה שיהודי הוציא את עצמו מכלל שמירת שבת, לא פטר את עצמו מכלל חיוב הבדלה.

607. וז"ל שם: "מדינא יש לצדד שיוכל לברך גם על בשמים שמניח בבית לצורך תבשיל כיון שנטלם עתה בידו להריח, (וע"ל סי' רי"ז דין א' בשם החזו"א) ומ"מ מצוה מן המובחר שייחד אותם תחלה לשם ריח מצוה, וכך נוהגים רוב העולם שמייחדים כלי לזה".

❧ שיז ❧

בירך על הבשמים קודם הבדלה אם יכול לברך שוב בהבדלה

שאלה: מה הדין אם בירך במוצ"ש על הבשמים בלא קשר כלל להבדלה, ובהיסח הדעת גמור מההבדלה, שלא כיוון כלל לתקנת חכמים לברך במוצ"ש על הבשמים, ואח"כ היה הפסק גמור שהלך למקום אחר להתפלל, האם צריך או יכול לברך שוב על הבשמים בהבדלה שעושה, או הוי הפסק.

תשובה: יכול אבל אין חייב.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א אם בירך במוצאי שבת על הבשמים, ואח"כ היה הפסק גמור האם יכול שוב לברך בהבדלה על הבשמים, וענה "יכול אבל אין חייב". ולא הבנתי, דאם לא חייב כיון שכבר יצא, אם כן הוי הפסק לבורא פרי הגפן של הבדלה.

תשובה: זה מענינא.

סימן רחצ - דיני נר הבדלה

❧ שיח ❧

ברכה על נר שדלק כל השבת

שאלה: האם יש הידור ועניין לברך במוצ"ש, על נר של הבדלה שהיה דלוק במשך כל השבת, כדי שיקיים ג"כ את הטעם שנאמר במוצאי יום הכיפורים, שכל היום היה אסור להשתמש באור זה ועכשיו מותר.

תשובה: לא שמענו.

❧ שיט ❧

חילוק בין שבת ליוהכ"פ לגבי ברכת הנר לסומא

שאלה: בבית יוסף מביא, שגם הסובר שסומא מברך על הנר במוצ"ש, אבל במוצאי יו"כ לכו"ע לא מברך. וצ"ב טעמו, דלכאורה הטעם במוצאי יו"כ שייך נמי בסומא.

תשובה: אולי לפי שהוא אין יכול להדליק אור ולא שייך אצלו נר ששבת.

שכ

מדוע אין צריך לאחוז הנר בידו בשעת ברכה

שאלה: אמאי אין צריך להחזיק נר ההבדלה בידו, הא כל ברכה בעי לאחוז הדבר בידו.

תשובה: כי צריך להחזיק הכוס ולהסתכל על הצפרניים ואי אפשר כולם ביחד.

שכא

החילוק בין נר לבשמים בלא שבת מעבירה

שאלה: סעיף ה', "אין מברכין במוצאי שבת על נר שלא שבת מעבירה". צ"ב אמאי נכתבה הלכה זו דוקא בנר ולא גם בבשמים, כגון בשמים שנקטפו בשבת וכו', והוא הדין לכל המצוות אם לא שבתו מעבירה.

תשובה: נר שלא שבת מעבירה אין ניכר כאן החידוש.

שכב

ברכה על גחלים בוערות

שאלה: סעיף ט', "גחלים הבוערות כל כך שאילו מכניס קיסם ביניהם הוא נדלק, מברכין עליהם" וכו'. וצ"ע, ממה נפשך, אי מיירי דאיכא בזה "יאותו לאורו" כבסעיף ד', אין צריך להגיע לקיסם, ואי ליכא "יאותו לאורו", מה מהני סימנא דקיסם.

תשובה: מה נקרא "יאותו".

שכג

הדליק נר הבדלה למצוה

שאלה: מבואר בסעיף י"א, שצריך להדליק את נר ההבדלה לאורה. מה הדין באדם שלא ידע הלכה זו, והדליק בשביל המצוה, האם ברכתו הוי לבטלה שהרי לא הדליק לאורה.

תשובה: המצוה זה לאורה.

🕯️ שִׁכּוּר 🕯️

אי צריך להשתמש ממש לאורה

שאלה: סעיף ט"ו, "אין מברכין עד וכו', ומשתמש לאורה". משמע שצריך ממש להשתמש לאורה, וצ"ע דבסעיף ד' משמע שסגי שיוכל להשתמש.

תשובה: אחרי הברכה משתמשין.

סימן רצט - שלא לאכול ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל

🕯️ שִׁכּוּחַ 🕯️

שתיית מים עם סוכר קודם הבדלה

שאלה: סעיף א', "אבל מים מותר לשתות". האם מותר ג"כ לשתות מים מתוקים עם סוכר.

תשובה: צ"ע.

🕯️ שִׁכּוּחַ 🕯️

שתיית סודה לפני הבדלה

שאלה: שם: האם סודה דינו כמים דשרי לשתות לפני הבדלה.

תשובה: כן.

🕯️ שִׁכּוּחַ 🕯️

עד מתי יכול לאכול סעודה שלישית

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק א') "לענין אכילת סעודה שלישית, אם לא אכל מקודם, בודאי צריך לאכול אפילו אחר השקיעה", עכ"ל. עד מתי כוונתו שיכול לאכול אחר השקיעה.

תשובה: כנראה עד צה"כ.

שכח

ברכת מאורי האש על הברק

שאלה: האם אפשר לברך בורא מאורי האש על אור הברק.

תשובה: לא.

שאלה: מה הטעם שאי אפשר לברך בורא מאורי האש על אור הברק.

תשובה: יש לו ברכה בפני עצמו.

שכח

הדלקת הנר לדעת הרא"ש

שאלה: הטור הביא בשם אביו הרא"ש, שאסור לעשות מלאכה קודם שמבדיל בשם ומלכות דווקא. וצ"ב לפי זה איך הרא"ש הדליק במוצ"ש נר ההבדלה.

תשובה: הדליק אחר הבדלה.

שאלה: שאלתי את מרן לדעת הרא"ש שאסור לעשות מלאכה קודם שיבדיל בשם ומלכות אם כן איך הדליק נר ההבדלה, וענה הרב "הדליק אחר הבדלה". וצ"ב דבגמרא בברכות (נ"א:) מבואר דלכו"ע בעי לברך על הנר קודם הבדלה.

תשובה: על ידי קטן.

של

סעודה רביעית במתענה ג' ימים ולילות

שאלה: כתב הרמ"א בסעיף ו' "ומי שמתענה ג' ימים וג' לילות, ישמע הבדלה מאחרים". צ"ע מה עם סעודה רביעית שהוא מדינא דגמרא.

תשובה: אונס רחמנא פטריא.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על המתענה ג' ימים, היאך יקיים סעודה רביעית, שהוא מדינא דגמרא וענה הרב "אונס רחמנא פטריא". ולא הבנתי, מהיכי תיתי להכנס לאונס זה, ולבטל דינא דגמרא.

תשובה: מיירי שעשה.

🕯️ שלא 🕯️

איסור עשיית מלאכה לאחר עניית ברכו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל"ג), "ואסרו חז"ל במלאכה אם לא הבדיל". וצ"ב דהא כל זמן שלא הבדיל זה תוספת שבת וא"כ זה איסור דאורייתא.

תשובה: אפי' אחר ברכו שכבר הפסיד השבת.

🕯️ שלב 🕯️

ברכה על הבשמים בהבדלת יום ראשון

שאלה: כתב השו"ע בסעי' ו', שהעושה הבדלה ביום ראשון אין מברך על הבשמים. אם בכל זאת רוצה לברך, האם מותר או הוי הפסק.

תשובה: אולי לא הוי הפסק אבל אסור לעשות כן.

🕯️ שלג 🕯️

אמירת ברוך המבדיל במקומות המטונפים

שאלה: האם שרי לומר ברוך המבדיל וכו', בבית הכסא.

תשובה: לא.

🕯️ שלד 🕯️

בארה של מרים

שאלה: כתב הרמ"א בסעיף י', "וי"א לדלות מים בכל מוצאי שבת, כי בארה של מרים סובב כל מוצאי שבת כל הבארות, ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלואיו". האם בארה של מרים עובר במוצאי שבת גם בברזים שלנו, או דוקא בבור.

תשובה: בבור.

ובפעם אחרת ענה: יתכן.

🕯️ שלה 🕯️

שאלת צרכיו בשומע תפילה אם שכח אתה חוננתנו

שאלה: מה הדין מי ששכח אתה חוננתנו במוצ"ש, האם מותר לו לשאול צרכיו בשומע תפילה בדברים האסורים בשבת.

תשובה: אולי לא וצ"ע, 608

שלו

הבדלה בשומע תפילה כשאינו לו כוס

שאלה: יש לעיין במי ששכח "אתה חוננתנו", ואין לו כוס, ויודע שגם לאחר מכן לא יהיה לו כוס, ונזכר ב"שומע תפילה", האם יכול לסמוך על שיטת הרמב"ם שמבדיל ב"שומע תפילה".

תשובה: יכול.

שלו

קיפול הטלית לאחר ההבדלה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק מ'), "מהרי"ל היה מקפל הטלית שלו בכל מוצאי שבת, כדי להתעסק במצוה מיד". האם זה היה לפני ההבדלה או לאחריה. ואם עושה הבדלה קצת באיחור, האם יקפל עכשיו או אחר הבדלה.

תשובה: אחר הבדלה.

שלה

חמין במוצ"ש מלוגמא

שאלה: חמין במוצ"ש מלוגמא, מהו חמין אכילה, שתיה, רחיצה.

תשובה: עי' רש"י שבת קי"ט ב'. 609

608. עיין להרשב"א (בשו"ת ח"א סי' תשל"ט) שהביא את דברי הירושלמי (ברכות פ"ה סוף ה"ב): "כשם שאסור לעשות חפציו קודם שיבדיל, כך אסור לתבוע חפציו קודם שיבדיל". ומשמע במג"א (בסי' רצ"ד), דאפילו טופס ברכות בכלל האיסור, שמבואר שם בטעם שנקבע להבדיל במוצ"ש אתה חוננתנו דוקא בברכת אתה חונן, משום שאסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת קודם שיבדיל, על כן קודם שיתחיל את בקשת "וחננו מאתך" יש לו להבדיל.

609. ז"ל הגמ' שם: "חמין במוצאי שבת מלוגמא, פת חמה במוצאי שבת מלוגמא", ופירש"י: "חמין - לשתות ולרחוץ".

סימן ש - שיסדר שולחנו במוצאי שבת

שלט

שיעור פת בסעודה רביעית

שאלה: "לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת, כדי ללוות את השבת אפילו אינו צריך אלא לכזית". האם שרי לכתחילה לאכול בסעודה רביעית רק כזית, או דבעינן לכתחילה כביצה ומשהו, כמו שכתב המשנ"ב (סי' רצ"א ס"ק ב'), לענין סעודה שלישית.

תשובה: לכתחילה ראוי כביצה.

שמ

להאריך בסעודה שלישית ולכוין בעבור סעודה רביעית

שאלה: כתב הבאר היטב (ס"ק א') "ובאליה זוטא כתב, שמעתי שאם ממשיך הסעודה השלישית עד לאחר חשיכה, אין צריך לאכול עוד סעודה רביעית במוצאי שבת". האם בכה"ג יאמר רצה, או שכבר ליווה את השבת.

תשובה: אומר.

שאלה: האם שרי לסמוך להלכה על מה שהביא הבאר היטב הנ"ל.

תשובה: צ"ע.⁶¹⁰

סימן שא - באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים

שמא

לרוץ בשבת כדי שלא ידאגו לו בביתו

שאלה: סעיף א', "אין לרוץ בשבת אלא אם כן הוא לדבר מצוה, כגון לבית הכנסת או כיוצא בו". מה הדין אם דואגים לו בבית כגון שאיחר, האם שרי לרוץ כדי שלא ידאגו.

תשובה: כן.

610. עי' בספר תהילה לדוד ובמנורה הטהורה שחלקו על הבאר היטב, ובכף החיים אות י"א כתב, דע"פ הסוד בענין סעודה חדשה.

ש"ס ש"מב

טבעת שיש עליה חותם לגבי מוקצה

שאלה: טבעת שיש עליה חותם, לרבינו תם ולרמב"ם מותר לצאת עימה. צ"ב הא מוקצה הוא.

תשובה: מיוחד גם לשבת.

ש"ס ש"מג

החילוק בין כובע שיש בו טפח לכסא טרסקל

שאלה: סעיף מ', "כובע שהוא וכו', טפח אסור להניחו משום אוהל". וצ"ע מ"ש מכסא טרסקל דשרי לקמן (שו"ע שט"ו ה'), וכתב שם המשנ"ב דהטעם הוא "דהא עביד וקאי מבעוד יום", וכ"ש כובע קאי מבעוד יום. ובמיוחד לשיטת החזו"א שאין במטריה פתוחה איסור משום אוהל.

תשובה: כאן כוונתו לאהל.

ש"ס ש"מד

אחיזת בגדים השרויים במים ומאי שנא מספוג

שאלה: סעיף מ"ו, כתב הרמ"א: "בגדים השרויים במים וכו', ואסור לטלטלם, שמא יבוא לידי סחיטה". משמע שבעצם אחיזתם אין סחיטה, וכן משמע שם במשנ"ב, שכתב שדבר ששרוי תמיד במים שרי לטלטלו, שאין לחוש שמא יסחוט, משמע שבעצם אחיזתו בו לא מקרי סוחט. וצ"ע בטעמו של דבר, דרש"י (שבת קמ"ג. ד"ה אין) כתב דהטעם שאסור לטלטל ספוג שאין לו בית אחיזה, שכשאוחזו נסחט בין אצבעותיו.

תשובה: שם פ"ר דניחא ליה שנרחץ בין האצבעות כאן פ"ר דלא ניח"ל.⁶¹¹

611. צ"ע דאנן קי"ל בסי' ש"כ דלא כהערוך וגם פס"ר דלא ניח"ל אסור. (הערת ח"א).

סימן שב - דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת

🕒 **שמה** 🕒

ביאור שיטת המתירים לשפשף טיט יבש מבפנים

שאלה: סעיף ז', "וי"מ וכו', אבל יבש אסור משום טוחן". וצ"ע מה הדעה הראשונה ס"ל, מדוע אין בזה משום טוחן.

תשובה: אין דרך טחינה בכך.

🕒 **שמו** 🕒

קיפול שלא כסדר הראשון

שאלה: כתב השעה"צ (ס"ק כ'), דבשלא כסדר קיפולו הראשון שרי אפילו ללא התנאי של בו ביום, ופלא על המחמיר, ע"ש. וצ"ע אמאי שרי, הא מכין הוא, ואמאי הוא פלא.

תשובה: אינו הכנה, שרוצה שיהא מסודר.

🕒 **שימו** 🕒

קימוט בגד בידיו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ב), שאסור לעשות קמטים ע"י כלי. וצ"ע דאפילו בידיו אסור, משום קיפול דקפיד.

תשובה: אין מתקיים כלל בלי כלי.

🕒 **שמה** 🕒

טלטול האבן ע"י קינוח

שאלה: כתב השעה"צ (ס"ק ל"ה), שיקנח הטיט ע"י אבן גדולה שלא תתנדנד. וצ"ע דהא טילטול מן הצד הוי, ושרי.

תשובה: יש סתירות בזה, עי' חזו"א.⁶¹²

612. דהמשנ"ב כתב גבי חריות של דקל (סי' ש"ח ס"ק פ"ב), דאפילו כשמזיזין ע"י ישיבתו מצדד המ"א להקל דטלטול מן הצד הוא כל זמן שאין מזיזין בידים, ומצאתי במאירי שגם הוא הסכים לזה, רק

שמיט

ניגוב ידיו בבגד המלוכלך ממי רגלים

שאלה: סעיף י', "ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל בו תינוק מי רגלים, כדי לבטלם". אמאי לא מיקרי שמתקן הבגד, כמו טבילת כלים.

תשובה: אינו מתקן אלא מכסה.

שג

זהירות בנטילת ידים שלא יתרטבו בגדיו

שאלה: מה הדין כשנוטל ידיו בשבת ונרטב מעט מקצה בגדו, האם יש לחשוש בזה מדין 'שרייתו זהו כיבוסו', או דהוי דרך ליכלוך ושרי.

תשובה: יזהר כיכולתו.

שנא

גרם כיבוס בשבת

שאלה: האם מותר לשים בשבת בגד או עציץ (חוץ מאיסור מוקצה), במקום שיורד גשם כדי שהבגד יתכבס, והעציץ יושקה, או דמקרי מכבס ומשקה.

תשובה: גרם כיבוס כמדומה שמותר [אם אינו פ"ר].⁶¹³

שכתב דבמקום שאין צורך ראוי לפרוש מזה, ובביאור הלכה (סי' ש"ח סעי' ט"ז ד"ה דאסור לטלטלה) כתב לגבי ספסל שנשבר: "ומ"מ נראה דבעת שנשמט הרגל ממנוה וירא שלא תפול הספסל ויזיק לאדם, מותר לטלטלו ולפנותו משם וכנ"ל בס"ו בהג"ה, וממילא דמותר אז לסומכו על ספסל אחר ולישב עליו, אך שיזהר שלא יטלטלנו בישיבתו", ובשעה"צ הנ"ל ג"כ אסר. ועיי' חזו"א סי' מ"ז ס"ק י"ב דס"ל שאסור לטלטלנו בישיבתו, ע"ש.

613. צ"ב מאי שיטיה דפס"ר הכא, דאם הוא גרמא שרי אפי' בפס"ר, אמנם הרמ"א כתב בס"י של"ד דגרמא מותר רק במקום פסידא א"כ גם גרם כיבוס דינא הכי, דאין חילוק בין גרם כיבוי לשאר מלאכות. (הערת ח"א).

סימן שו - באיזה חפצים מותר לדבר בשבת

🕒 **שיב** 🕒

הבלעת שכר שבת

שאלה: סעיף ד', בעניין שכר שבת בהבלעה. מה הביאור בזה, האם הכוונה היא שעל שבת לא לוקח שכר כלל, וכל השכר הוא רק על לפני השבת, רק שנוטל כפול, או הכוונה היא שכאשר הוא נוטל על שאר ימות השבוע, שרי ליטול ג"כ על שבת.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"א), שיעשה הבלעה גם בערב שבת וגם במוצ"ש, אמאי לא סגי בחד מיניהו.

תשובה: סגי בחד מיניהו.

🕒 **שיג** 🕒

ברכה בממון הבא מהבלעת שכר שבת

שאלה: הלוקח שכר שבת בהבלעה, האם יש בזה ברכה.

תשובה: מותר, ואין כאן שאלה.

🕒 **שינד** 🕒

נתינת מתנה בשבת ומאי שנא מתפילין

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל"ג) בשם המג"א, "אסור ליתן מתנה לחבירו, דדמי למקח וממכר". וצ"ע מביצה (ט"ו), "משלחין תפילין ביו"ט", ולא מצינו חילוק בין יו"ט לשבת.

תשובה: לא הקנה להם.

ובפעם אחרת ענה: תפילין אינו מתנה.

ובפעם אחרת ענה: מצוה שאני.

שנה

מכירת עבירותיו לאחר

שאלה: כתב המג"א (ס"ק ט"ו), "יכול אדם למכור מצוות שלו לאחר", האם הוא הדין עבירות.⁶¹⁴

תשובה: אולי גוי לגוי.

ובפעם אחרת ענה: לא.

ובפעם אחרת ענה: כן.

614. עיין בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' ק"א) שהביא תשובת רב האי גאון בעניין זה, וז"ל: עוד שאלת אם יש ממש באותן שמוכרין זכויותיהן זה לזה אם זכה הקונה או הפסיד המוכר ואם פעולה זו יש לה עיקר. תשובה לא מצאתי מקום לדבר זה כי אם בתשובת שאלה לרבינו האי גאון ז"ל וראיתי להעתיק אותה לך ומשם תבין עקרון של דברים שאלוהו ז"ל מי שהוא נוהג להתענות שני וחמישי ובסוף אותו הזמן אמר קבול שכר התענית הזה יהיה לפלוני מתנה וכן אם יאמר מכרתי תענית זו השנה בכך וכך לפלוני וקנו קנין על זה היש מזה כלל הנאה לאותו שניתן לו כלום וכן מי שנתן לאדם זהב על מנת שיקרא התורה ותהיה זכות הקריאה לו וכו' תשובה כך ראינו כי דברים אלו דברי הבל שאין לסמוך עליהן ואין יעלה על לב כי שכרו של זה של מעשים טובים שעשה זה לזה והלא הכתוב אומר צדקת הצדיק עליו תהיה וכן אמר ורשעת הרשע עליו תהיה כשם שאין אדם נתפס בעון זולתו כך אין אדם זוכה בזכות זולתו היחשוב כי מתן שכר של מצות דבר שישארו אדם בחיקו וילך כדי שיתן זה מתן שכרו לזה אלו ידעו מה הוא השכר לא היה זה נותנו לזה ולא זה מקבלו מזה וכן הוא מתן שכר כבוד ויקר שנותנים לו לצדיק על מעשיו הטובים וכתות כתות הם שהן מקבילות פני שכינה ומקלסין לפנייהם שבח ואומרים לו לצדיק עלה למדרגתך ועמוד במחיצתך אתה הוא שכבשת יצרך ונשאת משא המצות ולא נטית להנאה מצוייה אלא עזבת את תאוותך וסבלת עול יוצרך וסגפת עצמך ביראתך עתה בא וקבל שכרך ותהנה מזיו השכינה כמו שאמרו חכמים מרגלא בפומיה דרב העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ולא רביה ולא משא ולא מתן ולא קנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם והם נהנין מזיו השכינה וכל אחד ואחד מעלתו לפי מעשיו כמו שכתוב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו' ומה תלמוד לומר בין עובד אלהים לאשר לא עבדו אלא כל אחד ואחד לפי עבודתו מתן שכרו וכן אמרו חכמים אמר ליה בר הה"א להלל היינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו אשר לא עבדו אמר ליה עובד אלקים ואשר לא עבדו תרויהו צדיקי ניהו אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד אמר ליה ומשום חדא זימנא יתירא קרי בה לא עבדו. אמר ליה צא ולמד משוק של חמרים עשרה פרסי בזוזי תריסר פרסי בתרי זוזי. וזה השוטה שמכר תעניתו אכלה כלבא לשירותיה מה שכר יש לו לפני השם ית' וכבר נטל דמים זה לא ליי' ישב בתענית אלא סגף עצמו ונפשו באותן הדמים והוא קרוב לקבל פורענות מלקבל שכר כי עשה שם שמים פלסתר וכקרום לאכול בה לחם.... עכ"ל. וכל דבריו דברי קבלה הן ואין להוסיף ולא לגרוע. ושלוש כנפשי אביך. משה ה' אל אשקר. נר"ו: ועיין עוד שו"ת מחנה חיים (חלק ה' חושן משפט סי' כ'). ועיין בספר אש דת (פר' וילך), שדן במי שמכר חלקו בסעודת לוייתן. וע"ע גליון רעק"א בשו"ע יו"ד סימן רמו.

שאלה: שאלתי את מרן לפי המגן אברהם דיכול אדם למכור את המצוות שלו, אם אפשר גם כן למכור העבירות וענה "כן". וצ"ע אמאי אין לפני עיור.

תשובה: אי אפשר למכור כלום, והמוכר הפסיד והשני לא הרויח.

🕒 **שנו**

מכירת מצוותיו לאחר

שאלה: בהנ"ל איך יכול אדם למכור מצוות שלו לאחר, הא הוי הונאה דאין קץ לשכר מצוה.

תשובה: נתייאש ממנה.

ובפעם אחרת ענה: יודע ומסכים.

סימן שיז - דיני שבת התלויים בדיבור

🕒 **שנו**

האומר בשבת שידבר עם חבריו המתגורר בחו"ל

שאלה: סעיף א', "ודבר דבר, שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך בחול, הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר". האם מותר לומר בשבת שידבר עם חבריו שגר בחו"ל, דהא אי אפשר לדבר איתו אלא ע"י הטלפון או ע"י מטוס וכדומה, או כיון שאינו מזכיר טלפון וכדומה שרי.

תשובה: לא.

🕒 **שנה**

שיעור איסור דברים בטלים בשבת

שאלה: "ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול וכו', ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות". מה השיעור שמקרי להרבות.

תשובה: קצת לצורך.

שנ"ט

שמור לי בתחומך ואשמור לך בתחומי אמאי לא הוי כשכירות

שאלה: סעיף י', "מותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך, ואני אשמור פירותיך שבתחומי", וכתב במשנ"ב (ס"ק מ"א), "וקמ"ל דלא נימא דהוי כמו ששוכרו", מאי טעמא לא הוי שכירות.
תשובה: לא גזרו בזה שמא יכתוב דלא שכיחא לכתוב.

סימן ש"ה - דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת

שס

בגדרי מוקצה מחמת חסרון כ"ס

שאלה: אמאי סכין של מילה מקרי מוקצה, הרי מותר למול בשבת מילה בזמנה.

תשובה: מוקצה מחמת חסרון כ"ס שמקפיד עליו שלא יפגם.

שאלה: שאלתי את מרן מדוע סכין של מילה הוי מוקצה הרי מותר למול בזמנה, וענה הרב שזה "מוקצה מחמת חסרון כ"ס שמקפיד עליו שלא יפגם". וצ"ע דמוקצה מחמת חסרון כ"ס לא הוי אלא בכלי שמלאכתו לאיסור, דאם לא כן כל כוס קידוש מכסף וכדומה, יהיה מוקצה מחמת חסרון כ"ס.

תשובה: זה ג"כ מלאכתו לאיסור.

שאלה: הבנתי מהרב שמוקצה מחמת חסרון כ"ס, שייך נמי בכלי שמלאכתו להיתר,⁶¹⁵ וצ"ב לפי זה אמאי תמרי דעיסקי שרי לדידן, הא הוי חסרון כ"ס.

תשובה: כדאי לו לוותר על הכסף.⁶¹⁶

שס"א

נתינה לחבירו מוקצה שבא לידו בהיתר

שאלה: סעיף ג', "כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו וכו', ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה". האם מותר ליתנו נמי לחבירו שיניחו במקומו.

615. עיין מש"כ מרן בזה לעיל מס' שבת דף מה:

616. יעויין אור שמח פרק כ"ה הלכה ט', שמסביר שכל אשר לו יתן בעד נפשו ולכך לא מקרי חסרון כ"ס באוכלין, ולכאורה לזה כיון רבינו שליט"א.

תשובה: לא. 617

ש"ס

נתינה בכיסו דבר מוקצה שבא לידו בהיתר

שאלה: קי"ל דמוקצה המונח בידו שרי להוליכו לכל מקום שירצה להניחו, האם יכול ליתנו בכיסו ולילך כך למקום שרוצה להניחו.

תשובה: אין ראוי.

ש"סג

טלטול בגדים בשבת ללא צורך כלל

שאלה: סעיף ד', "כתבי הקודש והאוכלין, מותר לטלטלן אפילו שלא לצורך כלל". האם שרי לטלטל בגדים בשבת ללא צורך כלל כספרי קודש ואוכל.

תשובה: מסתבר דמותר.

ש"סד

בענין טלטול כלי היתר ללא צורך

שאלה: סעיף ד', השו"ע אסר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל. וצ"ע משבת קנ"ז: ברש"י ד"ה מתעסק שלא לצורך.

תשובה: מה ששיחק בזה מקרי גם כן צורך.

שאלה: כתב השער הציון (ס"ק י"ג), "ושם כלי שמלאכתו להיתר הוא, אפילו הכי אסור". האם לפי זה אסור להשתמש בכלי שמלאכתו להיתר, במה שיכול לעשות בידים, וא"כ דבר שאפשר לאוכלו בידים אסור לאוכלו בכלי, ואין לומר דדבר שדרך לאכול בכלי שרי, דהא גם להפשיט הבהמות היה דרכם לעשות במקלות.

תשובה: כבר העירו בזה וי"ל.

617. התו"ש בהקדמה לסי' ש"ח כתב דאפי' מיד ליד אסור הביאו כף החיים סי' ש"ח אות כז', אבל עיין משנ"ב סי' ש"י ט"ו גבי סכין של מילה משם הא"ר דיכול ליתנו לאחר והוא יוליכנו למקום המשתמר ע"ש, אע"ג דגם שם כשהניחו מידו אסור לטלטלו שוב לדעת הרבה פוסקים.

שסה

טלטול מוקצה מחמת גופו במזיז בנין המחובר

שאלה: המזיז דבר המחובר לקרקע כגון בנין, האם עובר נמי משום טלטול מוקצה מחמת גופו.

תשובה: אם יש כזה דבר.

שסו

טלטול מגילת אסתר בשבת

שאלה: מגילת אסתר האם הוי מוקצה בשבת (לא בפורים).

תשובה: לא.

שסז

טלטול כפתור שנפל בשבת

שאלה: כפתור שנפל מבגדו בשבת, ודעתו לתופרו שוב במוצאי שבת, האם הוי מוקצה.

תשובה: כן.⁶¹⁸

שסה

נתינת כדור בשבת לקטן לשיטת השו"ע

שאלה: איך שרי ליתן לקטן לשחק בכדור וכיוצ"ב, הא לדעת השו"ע הוי מוקצה, ואין ספין לקטן איסור בידים.

תשובה: להשו"ע באמת אין לתת לו.

618. וכך סבירא ליה למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר "וישמע משה" ח"ב עמ' קי. אך יעויין בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ט"ו אות ע"ב) שכתב משמיה דהגרש"ז אויערבאך, שכפתור שנפל מותר לטלטלו ואין בזה שום מוקצה, אך טוב להחמיר בזה, משום שכעת אינו ראוי לשום שימוש, ע"ש ובארחות שבת ח"ב עמוד פ'.

שסט

ענבים המיוחדים ליין ורוצה לאכול מהם בשבת

שאלה: ענבים שייחדם לסחיטה לעשות מהם יין וכעת רוצה לאוכלם, האם מותרים באכילה או דהוי מוקצה.

תשובה: אסור.

שאלה: שאלתי את מרן מה הדין בזיתים וענבים שיחדן לסחיטה ונמלך בשבת לאוכלן, האם מותר או הוי מוקצה, וענה הרב 'אסור'. ולכאורה צ"ע מסימן ש"י סעיף ב' דשם מבואר דאין שום אוכל הראוי לאכילה מוקצה.

תשובה: לא אם יחדן ממש.

שע

גדר מוקצה בשמן זית להדלקה

שאלה: שמן זית להדלקה או נפט וכדו', איזה סוג מוקצה הוי, האם כלי שמלאכתו לאיסור או מחמת גופו.

תשובה: מלאכתו לאיסור, וצ"ע.

שעא

גדר מוקצה בקיינעס

שאלה: סכך מחצלת (קיינעס), האם הוי כלי שמלאכתו להיתר, דהא יכול לפרסו אם כבר פרוס טפח.

תשובה: לשתייהם.⁶¹⁹

שעב

בירור שיטת החזו"א באוכל הנמצא בקופסת שימורים

שאלה: שמעתי בשם מרן החזו"א, שהאוכל הנמצא בתוך קופסת שימורים סגורה, הוי מוקצה. ולכאורה צ"ע, דהא איתא בביצה (ל"א:), בית שהוא מלא פירות ונפחת, נוטל ממקום הפחת, אף על פי שאסור לשבור כדי ליקח הפירות, אם נשבר

619. ר"ל לאיסור ולהיתר.

שרי ליקח, וכתב המשנה ברורה דטעם ההיתר הוא משום שאין בעצם הפירות מעשה איסור, וא"כ מדוע בקופסת שימורים הוי מוקצה.⁶²⁰

תשובה: זה חלק זה מחמת עצמו.

ובפעם אחרת ענה: אבל כאן אסור לפתוח.

ובפעם אחרת ענה: שהקצה דעתו מהם.

שאלה: שאלתי את מרן במה שמעתי בשם מרן החזו"א, שהאוכל הנמצא בתוך קופסת שימורים סגורה, הוי מוקצה. ולכאורה צ"ע, דהא איתא בביצה (ל"א:), בית שהוא מלא פירות ונפחת, נוטל ממקום הפחת, אף על פי שאסור לשבור כדי ליקח הפירות, אם נשבר שרי ליקח, וכתב המשנה ברורה דטעם ההיתר הוא משום שאין בעצם הפירות מעשה איסור, וא"כ מדוע בקופסת שימורים הוי מוקצה. וענה הרב: "שהקצה דעתו מהם". ועדיין קשה הא גם בבית שהוא מלא פירות ונפחת, הקצה דעתו.

תשובה: אולי לא הקצה דעתו.

שעג

ישיבה ע"ג מוקצה

שאלה: המשנ"ב (ס"ק פ"ב) התיר לישב ע"ג מוקצה. וצ"ע דהא לקמן בסימן תק"א (ס"ק כ"ג ובשעה"צ שם), הביא מהמגן אברהם דאסור להנות ממוקצה בשבת. ואם כן, איך התיר כאן לישב ע"ג מוקצה.⁶²¹

תשובה: לצורך גופו ומקומו.⁶²²

שער

הגבהת שולחן עם מוקצה

שאלה: סעיף כ"ז, "ואם היה צריך למקום השולחן וכו', מותר להגביה ולטלטלה". וצ"ע, דזה מקרי טלטול שלא בידיים (ולא טלטול מן הצד), ומבואר בריש סימן ש"ט לגבי נוטל את בנו והאבן בידו, דשרי רק אם יש חשש חולי.

620. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "איני מאמין בשמועה זה, דהרי יכול לנקוב הקופסה ואח"כ לפותחה".

621. כבר הק' כן הגרעק"א סי' שנ"ה ועי' מש"כ בזה הגרשז"א בסו"ס שש"כ. (הערת ח"א).

622. צ"ע דאין היתר לצוגו"מ במוקצה מחמת גופו רק בכלי שמלאכתו לאיסור. (הערת ח"א).

תשובה: גם כאן בשעת הדחק.

שעה

המכסה בעפר בשבת אמאי לא הוי בנין

שאלה: סעיף ל"ב, "מכניס אדם עפר ועושה בו כל צרכיו, כגון לכסות רוק או צואה" וכו', [וה"ה כיסוי עפר ביו"ט]. יש לעיין מדוע כעת אינו נחשב בונה בכיסוי בעפר שהרי בטל אגב הבית.⁶²³

תשובה: כמו מגלגל עפר הבית.

שאלה: שם: צ"ע מעירובין (ק"ד). בוזקין מלח ע"ג כבש, ופריך האי מלח היכי דמי אי דקא מבטל ליה קא מוסיף על הבנין, הכא נמי מדוע אינו נחשב בונה במה שמכסה בעפר שהרי בטל אגב הבית.

תשובה: מלח אינו עפר דחשיב.

שעו

מדוע עפר הארץ הוי מוקצה

שאלה: מדוע עפר הארץ מוקצה, הא משמש אותנו להליכה והוי ככלי תשמיש.

תשובה: אדרבה מפריע לילך.

שעז

עשיית גרף של רעי

שאלה: סעיף ל"ו, "אין עושין גרף של רעי לכתחילה". ולא מצאנו דוגמא למעשה בדין זה, דהא לזמן הגוי שרי, ולאכול כדרכו בחול ג"כ שרי, אע"פ שבסוף סעודתו הוי הצלחת גרף של רעי, מותר, א"כ באיזה אופן אסור.

תשובה: סתם לעשות גרף של רעי.⁶²⁴

623. ומעין ענין זה עיין בסי' שנ"ח סעי' ב' בהגה.

624. ועיין שו"ע של"ח סעיף ח'.

שעה

כפיית כלי על גרף מפני התינוק

שאלה: סעיף ל"ד, "ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה, מותר לכפות עליה כלי". וצ"ע מה גרע התינוק ממנו, ואמאי לא שרי להוציא הגרף לגמרי.

תשובה: דסגי בזה.

שעט

גרף של רעי אם הוי מוקצה מחמת מיאוס או מחמת גופו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק קל"ו), דגרף של רעי גרע ממוקצה מחמת מיאוס, וחשיב מוקצה מחמת גופו, וצ"ע דרש"י בביצה (ל"ו: ד"ה נותן) כתב להדיא, דגרף מקרי מוקצה מחמת מיאוס.

תשובה: שניהם.

שפ

פינוי גרף על דעת שיישב שם בהמשך השבת

שאלה: בהיתר דגרף של רעי דשרי לטלטלו בידים אי מאיס לפניו, מה הדין אם יודע שבמשך השבת ישב ליד הגרף, האם מותר לו כבר מעכשיו לפנותו או בעינן שיהיה יושב שם ואז לפנותו.

תשובה: לא.

שפא

הוצאת קליפה מפיו והנחתה על השולחן

שאלה: על מה סומכים העולם כשאוכלים זיתים או גרעינים וכדו', שנשאר בפה הפסולת ולוקחים אותו ביד ומשימים על השולחן, הא הוי מוקצה ועשיית גרף של רעי לכתחילה.

תשובה: מותר להוציא הגרעין מתוך הפה ולהניחו ואין בזה משום מוקצה.

שפב

טלטול בעל חיים המשמש לצורכו

שאלה: סעיף ל"ט, בעלי חיים מוקצין, ומשמע אפילו בע"ח שמשמש איתו לצורכו, כגון אם אילפו לצרכיו וכדו' עדין מוקצה הוא. וצ"ב מה הטעם, הרי לא הקצה אותו מדעתו.

תשובה: עי' שו"ה ש"ח דין כ"ז כ"ט.⁶²⁵

שיפג

טילטול בגד רטוב

שאלה: המ"ב ס"ק ס"ג כתב דבגד רטוב הוי מוקצה, וצ"ע דהמ"א סימן ש"א ס"ק נ"ח כתב דעל-ידי עשרה בנ"א מותר לטלטל וע"כ שאינו מוקצה.

תשובה: מוקצה מחמת איסור מותר לטלטל לצורך גופו או מקומו וה"ה במקום שאין חשש התירו.

625. ז"ל שם בהלכה כ"ז: "אסור לטלטל בהמה חיה ועוף אפי' לצורך גופו ומקומו, ואפי' יכול להגיע להפסד על ידם כגון שהעוף פורח ע"ג הכלים ויכול לשוברם אסור לתופסם בידים [אפי' אין בו חשש צידה כגון שהוא מורגל בבית כדלק' סי' שט"ז] משום מוקצה אלא יפריחם, (ואם צריך להאכילם ע"ל סי' שכ"ד), ומותר לכפות את הסל לפני האפרוחים שיעלו וירדו בו, ואין זה מבטל כלי מהיכנו שהרי בידו להפריחם ובעודן עליו אסור לטלטלו (סל"ט וס"ק קמ"ו קמ"ז), ואסור לנערם אא"כ היה דעתו להפריחם יש מתירים לנערם כדלק' סי' ש"ט דין ד', אבל מותר להפריחם (חזו"א או"ח סי' מ"ז ס"ק ט"ז וע"ל סי' ש"י דין ב'), ואם היו עליו בין השמשות אסור אע"פ שירדו, (ס"ק קמ"ח, ונראה דאם הי' דעתו להפריחם מותר במקום פסידא שאינו בסיס כנ"ל, ועי' בחזו"א סי' מ"ד סק"י שאם הסל היה של גוי מותר לטלטלו אפי' היו עליו בין השמשות, וע"ל סי' ש"ח דין ו' אם שחט לחולה, וסי' שכ"ד דין ח' אם מתה אם מותר לתתה לבהמה, וע"ל סי' ש"ה דין כ' כ"א אם מותר לטלטל מוקצה ובע"ח במקום צעב"ח, וע"ל סי' שט"ו דין ז' ח' ט' י"א י"ב כ"ב). וז"ל בהלכה כ"ט: "כל בהמה חיה ועוף מותר לדדות אותם בחצר, דהיינו שאוחז בצוארם ובצדדים ומוליכין אם צריכין הבע"ח לכך משום צעב"ח [ואל"ה אסור כנ"ל דין א'], ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ, ותרגולת אסור אפי' לדדות מפני שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל, אבל דוחים אותה מאחור בידים כדי שתכנס אפי' אינו לצרכה כגון להאכילה אלא לתועלתו משום פסידא כגון שברחה לחוץ או ברחת מהבצים ואפי' ברחת לרה"ר מותר לדחותה שתלך מעצמה, אבל לא שתנוע מכחו מרה"ר לרה"י דהוי הוצאה, ובלא הפסד ממון, אפי' הדחי' אינו נכון כיון שאינו לצרכה, וברה"ר וכרמלית אסור לדדות שום בהמה חיה ועוף חוץ מעגלים גדולים שמוותר לדדותן בכרמלית (ס"מ וס"ק קמ"ט ק"ג קנ"א קנ"ב ושה"צ חזו"א או"ח סי' מ"ה סק"ב וע"ל סי' שט"ז דין י"ד), ובחזו"א כתב דה"ה בכל בהמה גסה כגון עגלים וסייחים מותר בכרמלית, ואפשר דאף ברה"ר יש לסמוך להקל (שם סק"א)".

שפד

טלטול עד בדיקה כשצריך שאילת חכם

שאלה: מה הדין עד של בדיקה לאחר שבדקה בו, האם הוי מוקצה, או דמכיון שצריכה להראותו לחכם לא הוי מוקצה.

תשובה: יתכן.

שפה

טלטול מוקצה בידו או בכיסו

שאלה: מה יותר חמור, טלטול מוקצה בידיו או בכיסו, דלכאורה שניהם הוי דרכו.

תשובה: שוין.

שפו

טלטול מוקצה כדי להצילו מהפסד

שאלה: אם רואה שנופל מוקצה מהשולחן וכדו', האם נתיר לו לתופסו בידו משום הפסד, ומה הדין בהפסד מרובה.

תשובה: עי' שו"ה סי' של"ד דין י"ד.⁶²⁶

שפז

ביאור דברי המשנ"ב בהיתר נשיאת זרע התולעים

שאלה: סעיף מ"ו, "אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים" וכו', ובמשנ"ב (ס"ק קנ"ט) כתב, שע"י החום יוצאים התולעים, ואף שלא מכיון לזה, מ"מ פסיק

626. וז"ל שם: "דוקא בני הבית שהדליקה בו לא יצילו יותר משיעורים הנ"ל, אבל בתים הקרובים ויראים שתגיע להם הדליקה שאינם בהולים כ"כ, יכולים להציל כל מה שירצו, ויכולים לטלטל ג"כ מעות ודברים המוקצים להצילם מהדליקה או מאונסים הבאים לגזלם, (ובאונסים אין נ"מ בין בית זה לבית אחר), דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה, [והמיקל לטלטל מוקצה כגון מעות שהוא דבר חשוב אצל אדם, גם בבית שהדליקה בו אין למחות בידו], ודוקא מפני הדליקה או לסטים שבהול הרבה, ואם לא נתיר לו יבא לידי איסור חמור יותר, אבל אם ירדו גשמים על סחורה המוקצה, אסור לטלטל ע"י ישראל, אבל מותר לומר לגוי כל המציל אינו מפסיד, אע"פ שממילא מבין הגוי, ובמקום הפסד גדול יש להתיר לומר לגוי לטלטלה, (ס"א ב' וסק"ד ה' ו' ז' ח' ובה"ל ד"ה ויש וע"ל סי' רע"ט ג' וע"ל דין ל"ה ובסי' ש"ז דין י"ז)".

רישא ומלאכת מחשבת הוא, ולכאורה סותר עצמו מינה וביה, דאם זה מלאכת מחשבת א"כ מכוין לזה, ומהו זה שכתב שלא מכוין לזה.
תשובה: אין יודע.

שפה

טלטול ספרי חכמה ואצטרולב

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק קס"ד), "ועיין בביאור הגר"א שדעתו דאפילו להרמב"ם מותר בטלטול" (ספרי חכמה ואצטרולב"ב). מה הכונה מותר בטלטול, האם דוקא לצורך גופו ומקומו, או אפילו מחמה לצל.
תשובה: לגמרי.

שפט

כפילות דין מניפה להבריה הזבובים

שאלה: סעיף מ"ח, "מותר לטלטל מניפה בשבת להבריה הזבובים". צריך עיון, דכבר כתב דין זה לעיל בסעיף כ"ג, ואמאי כפלו.
תשובה: שלא תשכח...

שיצ

טלטול תעודת זהות ותמונה

שאלה: מהו הטעם שתעודת זהות הוי מוקצה, הא יש שם תמונה, ותמונה לא מוקצה.
תשובה: גם תמונה מוקצה.⁶²⁷

שצא

טלטול שעון בשבת

שאלה: סעיף נ"א "מה שמורה על השעות וכו', יש להסתפק אם מותר לטלטלו", ומבואר בב"י ובמג"א דהוי כלי שמלאכתו לאיסור, האם כשלוקחו איתו כדי לראות מה השעה מותר, דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו.

627. יעויין מה שכתב בזה מרן שליט"א בסוף ספר טעמא דקרא החדש בהוראות מומין החזו"א, "אסור להסתכל בתמונות בשבת (וכן משמע בשבת קמ"ט. ודיוקנא עצמה אף בחול כו', משמע דבשבת יש גם איסור שטרי הדיוטות, ועי' שו"ע סימן ש"ז סעיף ט"ו), עכ"ל.

תשובה: פוק חזי מאי עמא דבר.

❧ **שיצב** ❧

תינוק שנולד בשבת אם הוא מוקצה מדין נולד

שאלה: תינוק הנולד בשבת אמאי לא הוא מוקצה מדין נולד.⁶²⁸

תשובה: עי' תוס' עירובין מ"ו א' ד"ה כ"ש ותוס' ביצה ו' ב' ד"ה עגל.⁶²⁹

סימן טש- טלטול על ידי דבר אחר אם מותר בשבת

❧ **שיצג** ❧

טלטול קטן עם אבן בידו ע"י אחר שאינו אביו

שאלה: סעיף א', "נוטל אדם את בנו והאבן בידו, ולא חשיב מטלטל לאבן". האם דוקא אב ובנו, או אפילו אדם אחר שיש לו געגועין עליו כגון דודו וכדומה.

תשובה: כן.

❧ **שיצד** ❧

בסיס לאיסור והיתר אם צריך להפרידם מערב שבת

שאלה: סעיף ג', בבסיס לדבר האסור והמותר, וההיתר חשוב יותר, דשרי לטלטלם דוקא אם אי אפשר לנער. מה הדין ביכול להפרידם בערב שבת, האם מחויב

אז להפרידם.

תשובה: אין חייב.⁶³⁰

⁶²⁸. עי' מש"כ מרן לעיל מס' שבת מ"ג ע"א.

⁶²⁹. ז"ל תוספות עירובין דף מ"ו. "כל שכן דהוי ליה נולד ואסיר - ואף על גב דמשקין בפירי נמי אמרינן בפסחים (דף ל"ג:) דמבלע בליעי, אפ"ה לא מתסרי משום נולד, אי לא גזרינן שמא יסחוט, דמים בעבים בליעי טפי ואינה ניכרין כמו משקין בפירי ואפילו לא היו ניכרין משקין בפירי כלל לא חשיבי נולד, כיון דמעיקרא נמי הוי אוכל אוכלא דאיפרת הוא. וא"ת ולימא הא רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד כדאיתא בריש ביצה (דף ב'). וי"ל דבנולד כה"ג דדבר חדש שלא בא לעולם כל עיקר מודה רבי שמעון, וכן באפר כירה שהוסק ביום טוב נראה דמודה ר"ש דאסור לכסות בו אא"כ ראוי לצלות בו ביצה כדאמר בפרק קמא דביצה (דף ח.). וז"ל התוספות בביצה דף ו': "עגל שנולד ביו"ט מותר - ותימה מ"מ הוי אסור משום נולד כמו ביצה. וי"ל דהא דאמר דשייך למיסר נולד, היינו דוקא בדבר מאכל דומיא דפירות הנושרין ומשקין שזבו, אבל בעלי חיים לא".
⁶³⁰. עיין 'שבות יצחק' (מוקצה עמוד ק"ו) שכתב ששמע ממרן הגרי"ש אלישיב, שכמו שאם יכול לנער

ש"ס שצ"ה

בסיס כשהעליון בא לשמש את התחתון

שאלה: כתב המשנ"ב (סק"ח) שהדלעת עצמה מוקצה, שנעשית בסיס לדבר האסור. וצ"ע דהא לעיל (סי' רנ"ט סק"ט) כתב, שאם הדבר העליון בא לשמש את הדבר התחתון, לא אומרים בזה בסיס לדבר האסור.

תשובה: לא בא לשמש.

ובפעם אחרת ענה: שניהם דבר אחד.

ש"ס שצ"ו

בדין שכח אבן ע"פ החבית

שאלה: סעיף ד', "שכח אבן ע"פ חבית או על הכר, מטה החבית והאבן נופלת וכו', וכן בהניחו מוקצה ע"ג חבית באמצע שבת, יכול לנער המוקצה ויכול להשתמש בחבית". וצ"ב דהא כל זמן שהאבן שם אסור לטלטל החבית, וא"כ אמאי לא נימא שכאשר מפיל האבן מהחבית, הוא מכשיר ובונה החבית לשימוש, וכמו שאומרים לעניין מבטל כלי מהיכנו ה"נ בונה כלי מהיכנו הוא.

תשובה: מבטל כלי מדרבנן.⁶³¹

ובפעם אחרת ענה: לא נתכוין לכך.

ש"ס שצ"ז

בחשיבות הלחם יותר ממנורה בדיני בסיס

שאלה: כתב המשנ"ב (סק"ח), "ובמפה התחתונה א"צ לכל זה, דהלא בזמננו הדרך להניח עליה הלחם בין השמשות ונעשית בסיס לזה דהוא חשוב יותר". וצ"ע מה החשיבות של הלחם יותר מן המנורה, דהא מנורה שוה הרבה יותר.

תשובה: שהוא רעב ופיקוח נפש.

ובפעם אחרת ענה: סעודה.

אסור לטלטל כיון שיכול לימנע מזה, כך גם כן יש לו להסיר מבעוד יום את המוקצה שמונח עם היתר החשוב ממנו על בסיס אם יודע שיצטרך לטלטלו, ולא לסמוך על זה שלא יוכל לנער ויטלטלנו כמות שהוא.

631. לכאורה כוונתו דכיון דהוי מדרבנן ראו בזה לגזור, ולא בזה, שגזרו במה שהיה נראה יותר שאפשר להכשל.

סימן שי - דיני מוקצה בשבת

שצה

אוכל שעשהו בסיס לאיסור

שאלה: סעיף ב', "אין שום אוכל תלוש הראוי לאכילה, מוקצה לשבת" וכו'. וצ"ב דהאיכא אוכל שעשאוהו בסיס לדבר האסור דהוי מוקצה.

תשובה: אי"ז מזה האוכל.

שצט

מוקצה בפירות שנשרו בשבת

שאלה: מבואר בשו"ע שאין שום אוכל מוקצה, אא"כ מתקיימים בו ב' תנאים: א. דחינהו בידים ב. לא חזו. ולא הבנתי, א"כ, מדוע פירות שנשרו מן העץ

בשבת הם מוקצה, הא חזו.⁶³²

תשובה: לא עומד לכך.

ת

איסור נגיעה בביצה שנולדה בשבת

שאלה: בבית יוסף הביא את דברי הרב המגיד, שהקשה על הירושלמי שאסר לגעת בביצה, דהא שרי ליגע במוקצה כל זמן שאינו מונעו, וכתב דביצה שאני שמא ינענע הביצה על ידי הכלי.⁶³³ וצ"ע דאינו מכוין ואינו פסיק רישיה ואמאי אסור.

תשובה: זה פס"ר דא"א שלא יתנועע.

תא

מיגו דאתקצאי בקיבל שבת מוקדם

שאלה: בהא דאמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות. מה הדין אם קיבל שבת מוקדם, האם איתקצאי ממתני שקיבל שבת או מהשקיעה.

תשובה: לכאורה משקיבל.

632. מקרי לא חזו משום דאיכא איסור תלישה. והוי מוקצה מחמת איסור. (הערת ח"א).

633. לסברת החזו"א דטלטול ע"י סכין לא הוי טלטול מה"צ וכן להגר"ז דהוי כידא אריכתא אתי שפיר. (הערת ח"א)

תב

בבסיס להיתר ואיסור שההיתר חשוב רק לזמן מועט

שאלה: סעיף ח', בדין בסיס לדבר האסור והמותר שצריך שההיתר יהיה חשוב טפי מהאיסור, מה הדין אם כעת ההיתר חשוב לו מפני שצריך לו, האם כהאי גוונא מקרי חשוב טפי, אע"פ שהאיסור באמת שווה יותר דכעת אין צריך לו.

תשובה: סגי שיש צורך השבת בו.

תג

בסיס לאיסור והיתר שההיתר חשוב יותר מבחינה רוחנית

שאלה: שם: "כלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר מותר לטלטלו וכו', וכגון שדבר המותר חשוב מדבר האסור". מה הדין אם חשוב הוא בערך הרוחני שלו, כגון ספר קודש שהיה מונח עם דברים ששויים בערכם הממוני הרבה יותר מהספר, האם אומרים בזה שההיתר חשוב יותר, דהא ספר קודש חשוב מהכל.

תשובה: מסתבר.

תד

טלטול מוקצה המשמש כבסיס להיתר

שאלה: מה הטעם דאם אדם מניח דבר היתר ע"ג מוקצה בערב שבת, ועושה שימש דבר האיסור את הדבר המותר, מדוע לא אומרים שיהיה שרי בשבת לטלטל את שניהם מכיון שהמוקצה כעת הוא בסיס לדבר המותר, [וכמו שאומרים בבסיס לאיסור ששניהם אסורים, ה"נ נימא בבסיס להיתר ששניהם מותרים].

תשובה: היתר א"צ בסיס.

ובפעם אחרת ענה: לחומרא.⁶³⁴

634. דהיינו שאומרים דין בסיס רק לחומרא ולא לקולא.

תה

דעת המשנ"ב בנייעור דבר איסור כשיפסידו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל"ו), "ינער האפר, ואי איכא הפסד בנייעור אין צריך לנער".
האם ס"ל ג"כ באופן של הפסד דבר האיסור שאין צריך לנער, [וסתם
המשנ"ב דלא כהגרעק"א בהגהותיו לשו"ע, וס"ל כהבית מאיר שמיקל].
תשובה: כן.

תו

לקיחת דבר היתר מכלי שיש בו היתר ואיסור

שאלה: מה הדין כלי שמונח בו בשבת דבר איסור ודבר היתר, האם מותר לו ליקח
את דבר ההיתר וישאר שם רק האיסור, או דמקרי מבטל כלי מהיכנו, שהרי
כעת נשאר רק האיסור ואסור לטלטל הכלי ומיירי באופן שאי אפשר לנער את
האיסור.

תשובה: יכול להחזיר.

שאלה: שאלתי את הרב כלי שמונח בו בשבת דבר איסור ודבר היתר, האם מותר
לו ליקח את דבר ההיתר וישאר שם רק האיסור או דמקרי מבטל כלי מהיכנו
שהרי כעת נשאר רק האיסור ואסור לטלטל הכלי ומיירי באופן שא"א לנער האיסור,
וענה הרב "יכול להחזיר". וצ"ב א"כ בכל מבטל כלי מהיכנו אמאי אסור, הא אח"כ
יכול לשים דבר היתר ונמצא שלא ביטל כלי מהיכנו.

תשובה: דבר שאין מתכוון.

סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד

תז

היתר טלטול המת במקום דליקה למאן דקים ליה דלא יכבה

שאלה: סעיף א', "מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה וכו', יהפכנו ממטה
למטה דהוי טלטול מן הצד", וכתב המשנ"ב (ס"ק ג'), דטעם ההיתר הוא מכיון
"דאדם בהול על מתו, ואי לא שרית ליה אתי לכבוי". מה הדין באדם שברור לו
בעצמו שבשום אופן לא יכבה, האם ג"כ עליו נאמר היתר טלטול זה או שמכיון
שברור לו שלא יכבה, אסור לו לטלטל המת.

תשובה: אין אדם יכול לדעת על עצמו.⁶³⁵

סימן שיב - הנצרך לנקביו במה מקנה בשבת

❧ תה ❧

מדוע עשבים לא הוו מוקצה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"ז), יקנה בעשבים דלא הוי מוקצה. ולא הבנו הטעם דלא הוי מוקצה, ומאי שנא מאבנים וכדו', דבעי ייחוד ודעתו להשתמש.

תשובה: אין לו חשיבות.

ובפעם אחרת ענה: עשבים חזי למאכל בהמה.

סימן שיד - דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת

❧ תט ❧

מוסטקי מחרס שנטמאה וחותכה ומתכוין לטהרה

שאלה: סעיף א', השו"ע מתיר לשבור חבית של מוסטקי. והסתפקנו באופן שחבית זו עשויה מחרס וטמאה, ושוברה כדי לאכול מה שבתוכה, ומתכוין ג"כ לטהרה מטומאתה, האם שרי, ואי שרי מה הדין כשמתכוין רק לטהרה מטומאה, האם שרי או דדמי לטובל כלים מטומאתו, שאסור משום מיחזי כמתקן.

תשובה: אסור.

❧ תי ❧

דין קורע בחוט אחד

שאלה: בה"ל סי' שיד ד"ה "חותלות", כתב שאין איסור קורע, אלא בבגד ולא בחוט אחד. וצ"ע ממשנה כלאים פרק ט משנה י' "התוכף תכיפה אחת אינה חבור וכו' עשה שני ראשיה לצד אחד חבור וכו' והשומטה בשבת חייב" משמע ששיך איסור קורע אף בחוט אחד.

תשובה: שחיברו לבגד.⁶³⁶

635. עיין לקמן סימן של"ב מש"כ מרן שליט"א.

636. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי כעין זה: "הוא קורע חוט שמחבר שני בגדים".

❧ תיא

סתירת קורי עכביש בשבת

שאלה: האם מותר לקרוע קורי עכביש ע"י מטאטא וכדו' בשבת, או דאסור משום סותר.

תשובה: אבק בעלמא.

סימן שטו - דברים האסורים משום אוהל בשבת

❧ תיב

מחיצה קיימת ומזיזה למקום אחר כדי שתתיר

שאלה: סעיף א', "אבל מחיצות מותר, ואין מחיצה אסורה, אלא א"כ נעשית להתיר". מה הדין אם מעביר מחיצה הנמצאת במקום אחד למקום אחר, כדי שתתיר

שם.⁶³⁷

תשובה: מותר.

❧ תיג

אסור עשיית אוהל אפילו רק ג' טפחים

שאלה: צ"ב מדוע אסור לעשות אוהל גבוה פחות מג' טפחים סמוך לקרקע, הא איכא לבוד, וא"כ לא עשה שום אוהל.

תשובה: מ"מ גבוה.

ובפעם אחרת ענה: אפשר ליכנס שם.

סימן שיטז - צידה האסורה ומותרת בשבת

❧ תיד

ביאור דברי המג"א בהיתר פתיחת הדלת לצבי

שאלה: המג"א (סק"א) הביא שמותר לפתוח הבית מפני הצבי ולשחררו, וצ"ע דמאי ס"ד לאסור איזה סרך מלאכה עושה.

תשובה: ס"ד כמו שאסור לסגור אסור לפתוח.

637. עיין בספר ארחות שבת חלק א' עמ' שי"ח הערה ס', מש"כ להסתפק בזה.

❧ תטו ❧

צידת דגים טמאים

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י"ג) "דגים הוא בכלל דבר שבמינו ניצוד", האם מיירי גם בדגים טמאים.

תשובה: יתכן [למוכרו לגוי].

❧ תטז ❧

הרג צבי במדבר במה מתחייב

שאלה: מה הדין אם ירה חץ בצבי במדבר והרגו מיד. האם חייב תרתי, גם משום צידה, וגם משום נטילת נשמה.

תשובה: רק משום נטילת נשמה.⁶³⁸

❧ תיז ❧

חילוק בין צידת נחש להריגתו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ז), דשרי לצוד נחש כדי שלא ישכנו, משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל להורגו אסור. וצ"ע, מה הטעם שאסור להורגו באינו צריך לגופו, הא להורגו הוא ג"כ משצ"ל.

תשובה: צריך לגופו להאכילו לכלב.

❧ תיח ❧

הבהיל צבי ומחמת זה עמד במקומו אם הוי צידה

שאלה: מה הדין אם הבהיל צבי וכדומה, ומרוב בהלה עמד הצבי מסומר למקומו כמה דקות, האם מקרי צידה דאורייתא, (ומיירי בלא תפסו באותן דקות).

תשובה: אם יכול לתפסו ותפסו.

638. וכן השיב לי הגר"מ צדקה שליט"א. אמנם בספר 'אילת אהבים' (פנינים ממרחק הגר"א"ל שטיינמן, עמוד ג' על הפסוק ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו), נשאל בשאלה זו ומתחילה אמר דצידה הוי דוקא כשנשארה חיה, ושוב אמר, "הרי גבי עשיו מצינו שהיה איש ציד, והרי התם ודאי לא השאירם בדוקא לחיות, וא"כ מוכח דאפי' אם הרגם חשיב צידה, ועיקר המלאכה הוא לתפוס הבעל חי".

סימן שיז - דין קשירה ועניבה בשבת

❧ תיט

הגדרת זמן שיחשב קשר של קיימא

שאלה: בהקדמת המשנ"ב לסימן זה כתב, שקשר של קיימא היינו לעולם תמיד. וצ"ע דבב"י כאן וברמ"א מפורש להדיא, שמשלושים יום מקרי של קיימא.

תשובה: כנראה דלא קי"ל כן [מיהו לעולם בודאי לאו דוקא].

❧ תכ

באיסור ניתוק זוג מנעלים

שאלה: כתב הרמ"א בסעיף ג', "ולכן אסור לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שאומנין עושין" וכו', וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ה), "והטעם נראה משום שהוא חשיב כקורע ע"מ לתקן". וצ"ע דלעיל (סי' שי"ד ס"ח) כתב בביאור הלכה (ד"ה חותלות), שמפקיע היינו קורע ואין איסור קורע בחוט, מפני שאיסור קורע זהו רק בבגד דשייך בו קורע ע"מ לתפור.

תשובה: הכל לפי הענין.

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ה) דהטעם שאסור לנתק זוג של מנעלים, משום דחשיב קורע. וצ"ע מדוע לא פירש כתחילת הסעיף משום מתקן מנא, ועוד דכך משמע מלשון הרמ"א שכתב, ולכן לא ינתק.

תשובה: היינו הך.

סימן שיח - דין המבשל בשבת

❧ תכא

בורר אוכל מתוך פסולת חשיב מעשה בגופו

שאלה: כתב הביאור הלכה (ד"ה אחת משאר) בשם החיי אדם, דדוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף הדבר שנשתנה מכמות שהיה כמבשל וכדו' אסור באכילה, אך המוציא מרשות לרשות בשוגג מותר אפילו לו בו ביום. מה הדין בבורר אוכל מתוך פסולת, האם מקרי שנעשה מעשה בגוף הדבר ואסור או לא, ועי' חזו"א סימן נ"ז ד"ה ובעיקר, דאיכא ראייה לצד ב' ולקולא.

תשובה: אסור.

תַּכְבּ

ריבוי בשיעורים בבהמה גדולה

שאלה: סעיף ב', "השוחרט בשבת לחולה, מותר לבריא לאכול ממנו חי, וכן התולש בנגמר בשולו, מותר לבריא". וצ"ע, אמאי לא אמרינן שמא ישחוט בהמה גדולה או יתלוש פרי גדול, דמרבא בשעורים אסור מדאורייתא (להר"ן).⁶³⁹

תשובה: בהמה גדולה או קטנה אי"ז מרבא בשיעורים.⁶⁴⁰

תַּכְג

מבשל על גבי קרקע חמה מהשמש

שאלה: סעיף ג', "כשם שאסור לבשל באור וכו', ואפילו בתולדת חמה כגון בסודר שהוחם בחמה, אסור, גזירה אטו תולדת האור". האם מותר לירוק בשבת על הארץ כשהיא חמה ביותר מהשמש, או שאסור משום מבשל.

תשובה: אין מתכוין לכך ואין לו שום צורך בזה.⁶⁴¹

תַּכְד

הכנסת מצקת רטובה לכלי ראשון

שאלה: מה הטעם שמותר להשתמש במצקת בשבת שנוטל איתה מכלי ראשון, וכשמכניסה לסיר פעם נוספת היא עדיין רטובה והמים שעל גבה קרים לגמרי, וע"י הכנסתו מבשלים.

תשובה: פס"ר דלא ניח"ל.⁶⁴²

639. עיין מנחת חינוך מצוה ל"ב במוסך השבת אות ל"ט, ובתהילה לדוד סימן שי"ח ס"ק ח', ובאמרי בינה סימן י"ז, ובשו"ת רב פעלים ח"א סי' כ"א.

640. עיין מאירי חולין יד. ד"ה היה לו, שכתב כך, ובאמרי בינה הנ"ל.

641. לכאוי אין כונתו מהיתר דאינו מכין דהא הוי פס"ר, וגם בדרבנן יש אוסרים פס"ר, רק דעתו דאין לזה חשיבות מלאכה כיון דאין בזה תועלת ולא מקרי תיקון.

642. אינו מובן דאנן קיי"ל דפס"ר דלא ניח"ל אסור. (הערות ח"א).

🕒 תכה 🕒

טיחת פי הקדירה בבצק, אם איירי בבצק חלוט

שאלה: סעיף ו', "ויכול לטוח פיו בבצק". והקשה הגרעק"א בהגהות השו"ע, והא מבשל ליה לבצק. וחשבתי לומר דמיירי בבצק חלוט ברותחין שכבר נתבשל, ולכך ליכא משום מבשל, האם אפשר לומר כן.

תשובה: הו"ל לומר כן.

שאלה: בקושיית הגרעק"א הנ"ל, רציתי לתרץ דהשו"ע לא מיירי בבצק העשוי מקמח ומים דשייך בו בישול, אלא בדבר גולמי שאינו אוכל, דלשון בצק הוא לאו דוקא קמח ומים, אלא כל דבר בצקי ורך, ולכך אין בו משום בישול. האם נכון.

תשובה: לא משמע כן.

🕒 תכו 🕒

הגדרת דברים שאינם צריכים בישול כלל

שאלה: בשער הציון (ס"ק י"ד) הביא את דברי הרמב"ם, שהמבשל דבר שא"צ בישול כלל פטור, וכתב שפירות אינן בכלל זה. ולא הבנתי מהו אותו דבר שא"צ בישול כלל, הא כל דבר משתבח ע"י בישול.

תשובה: יש דברים שהבישול מקלקל עי' ברכות ל"ח ב'.

🕒 תכו 🕒

דין דפנות כלי ראשון

שאלה: האם דפנות כלי ראשון מבחוץ, דינם ג"כ ככלי ראשון.

תשובה: יתכן.

🕒 תכה 🕒

קלי הבישול בכלי שלישי ורביעי

שאלה: האם קלי הבישול אסורים בכלי שלישי ורביעי, כשזה חום שהיד סולדת בו.

תשובה: עי' שו"ה סי' שי"ח דין כ"ג. 643

🕒 **תכט** 🕒

דינו של המבשל בדבר המוסיף הבל בשבת

שאלה: מה הדין במבשל בשבת בגפת זבל ומלח שהם מוסיפין הבל, האם חייב, או פטור, או מותר דדמי למבשל בחמה דשרי.

תשובה: פטור.

🕒 **תל** 🕒

בישל בחמה ושוב רוצה לבשלו באש

שאלה: מה הדין בשבת, אם בישל ביצה בחמה כל צרכה - האם מותר כעת לשימה על המיחם, באופן שאין בזה מיחזי כמבשל.

תשובה: אין ראי.

643. ז"ל שם: "כלי שני אינו מבשל, ולכן מותר לתת לתוכו תבלין אפי' היס"ב, ואם מונח בכ"ש דבר גוש שהיס"ב, יש ליזהר בזה, דיש פוסקים שסוברים דדבר גוש כ"ז שהיס"ב דינו ככ"ר (סקס"ה), וכתב הח"א דאם היד נכוית בו אפי' כלי שני מבשל בכל דבר (סקמ"ח), ודוקא תבלין שעשויין למתק את הקדירה מותר ליתן בכ"ש וכן כל כיו"ב, אבל אין שורין מאכל שיש בו משום בישול אפי' בכלי שני שהיס"ב, ואפי' לא יניחו שם עד שיהא נימוח משום דמחזי כמבשל, וגם יש דברים רכים קלי הבישול שמתבשלין אפי' בכלי שני כמו ביצה, ואין אנו בקיאים בהם, ולכן יש להחמיר בכל דבר, ואפי' בצלים דהוי כתבלין דל"ש בהו מחזי כמבשל, מ"מ יש לחוש שמא הם מדברים קלי הבישול [חוץ ממים ושמן], ולכן יש ליזהר שלא ליתן פת אפי' בכ"ש כ"ז שהיס"ב, אבל בכלי שלישי מצדד הפמ"ג להקל (ס"ד ה' וסקל"ד מ"ב מ"ז ושעה"צ אות ס"ח ס"ט וע"ל סי' כ"א דין ה'), ודיעבד אין לאסור בפת אפי' בכ"ר כנ"ל דין י"ז (סקמ"ו), ובחזו"א פסק שאין לחוש מעיקר הדין לכל דברים שמא הן קלי הבישול ומתבשלין בכ"ש, רק בביצה ופת, אך אם היד נכוית יש לחוש לדברי הח"א להחמיר בכל דבר, ובכלי שלישי יש להקל, ולכן מותר ליתן לימון לתוך כ"ש אף שהיס"ב אם היד אין נכוית, או לכלי שלישי אף שהיד נכוית, דלא חיישי' שהוא מדברים קלי הבישול, ומשום מחזי כמבשל אין כאלו דהוי כתבלין, וגם אין לחוש למשקין היוצאין [אף שיש לחלוחית על פניהם] משום נולד, כיון שיוצאין מתחילה בתערובות כמבואר בסי' ש"כ דין י' (או"ח סי' נ"ב סק"ה י"ט), ודבר לח שנתבשל כ"צ ונצטנן לגמרי, אע"ג דמחמירין בזה שיש בישול אחר בישול כנ"ל דין י"ד, מותר לערבו בכלי שני רותח ואין לחוש בזה למיחזי כמבשל לכו"ע (סקכ"ג ל"ט), וכן דבר שנשרה מע"ש בכ"ר מותר לערבו בכ"ש שהיס"ב בכל גווי אפי' להמחמירים בזה בדין כ"ב (סקל"א), ודיעבד אין להחמיר בכלי שני בשום דבר (בה"ל ד"ה אסור)."

❦ תלא

גוש קרח מבושל אם מקרי יבש כדי לחממו באור

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ק'), שהשומן כיון דיבש כעת מקרי יבש, ואין בו משום בישול אחר בישול. האם קרח מבושל מקרי יבש ושרי לחממו באור עד כדי יד סולדת בו.

תשובה: כבר דנו בזה אחרונים.

❦ תלב

בחיוב בישול אחר בישול על גבי האש

שאלה: כתב השע"צ (אות מ"ו ואות קל"ו), שיש איסור דאורייתא בבישול אחר בישול במניח ע"ג האש אפי' מבושל כל צרכו, ולכך אסור להגיס. וצ"ע א"כ איך שרי להניח דבר יבש סמוך למדורה אע"פ שיכול להגיע ליד סולדת בו, הרי שם זה מתבשל מהאש, וכן איך שרי להניח ע"ג מיחם שע"ג האש דבר יבש, הרי יש בישול אחר בישול ע"ג האש.⁶⁴⁴

תשובה: הוא רק חומרא ולא חשו.

❦ תלג

קיתון מים כנגד האש, אם אסור משום חצי שיעור

שאלה: סעיף י"ד, "מותר ליתן קיתון של מים או שאר משקים כנגד האש להפיג צנתן, ובלבד שיתנם רחוק מהאש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו". וצ"ע אמאי לא אמרין בזה חצי שיעור אסור מה"ת.

תשובה: רק באופן שאין יכול להגיע לידי יס"ב ואז אין בו משום חצי שיעור, כמו שמותר להכניס כף של מתכת לתוך מאכל שהיס"ב.

644. באמת דברי שה"צ צ"ע דהוא הביא כן מא"ר ולא מצאתי שם, ומש"כ דיש מחמירין דיש בישול אחר בישול על האש הנה הרב המגיד כתב כן דיש בישול וכו' אמנם כונתו מצד איסור חזרה ע"ג האש ואינו אלא מדרבנן, ולא נאסר אלא ע"ג האש ולא בסמוך לאש, והיה אפשר"ל דזו נמי כונת השע"צ אבל קשה דכתב ועוד דיש בזה משום חשש חזרה וכו' הרי דלעיל כיון לומר משום בישול ממש וזה לא מצאנו מי שיאמר כן, אמנם גבי הגסה יש מי שאומר דע"ג האש יש בו משום בישול אבל בהנחה גרידא ע"ג האש לא מצינו מי שאומר דיש בזה משום בישול כל שמבושל כ"צ. (הערת ח"א)

תלד

בביאור דברי החזו"א בנתינת מתכת ישנה ע"ג האש

שאלה: בחזו"א (סי' ל"ז סקי"א) אסר לשים מתכת אפי' ישנה משום בישול, כדכתב הר"מ וכו', ואף אם לא נעשה גחלת נראה דאסור. וצ"ע דלכאורה שיעור האיסור זהו גחלת, וחצי מזה לא מקרי חצי שיעור שאסור מן התורה כמו שלחמם מים פחות מיד סולדת, לא מקרי חצי שיעור שאסור, ומה החילוק.⁶⁴⁵

תשובה: לא מסתבר.

ובפעם אחרת ענה: אסור.

סימן שיט - דין הבורר בשבת

תלה

בורר בנפה כשנשאר האוכל בידו

שאלה: כתב המשנ"ב (בהקדמה באות ב'), שכאשר בורר בנפה וכברה, והאוכל הוא גס ונשאר בכברה, מקרי אוכל מתוך פסולת. וצ"ע דלקמן (ס"ק נ"ה) משמע, שמה שנשאר בידו מקרי פסולת ומה שיוצא הוי אוכל, ולכך לאלתר מותר.

תשובה: תלוי בעיקר כוונתו.

⁶⁴⁵. יעויין אבן האזל הלכות שבת פרק כ"ב הלכה ח' ונעתיק את לשונו הנוגע לכאן לענייננו. וז"ל "ועיין עוד בראש יוסף שכתב דכל בישול שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אף דאין בו משום בישול מ"מ אסור הוא מדין חצי שיעור שאסור בכל התורה כולה, וראיתו מהא דפסק הרמב"ם בפ"ט הל' ה' דאם נתבשל כמאכל בן דרוסאי מצד אחד פטור ומוכח דעכ"פ איכא איסורא והיינו משום דהוי חצי שיעור. ולי נראה דלא דמי כלל לחצי שיעור שבכל התורה דגדר האיסור של חצי שיעור שהוא חלק מדבר האסור ואף שאין בו שיעור בכדי ליחייב איסורא מיהא הוה אבל הכא כל שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישול כלל, והרי באם יבשל אחד עד לפני מאכל בן דרוסאי ואחר יגמור בישולו כמאב"ד ודאי שהשני יהא חייב לגמרי נמצא דלא שייך בבישול חלקים ושיעורים והחייב הוא עצם הבישול וכל שלא הגיע לשיעור זה אינו כלום וזה שגומר חייב בלי הצטרפות עם הראשון". ולכאן החזו"א ורבינו שיבדלח"ט ס"ל כהראש יוסף וצ"ב. ועי' עוד בספר הערות למרן הגריש"א יומא ע"ד ע"א מש"כ בזה.

תלו

ברירה ע"י הכאה

שאלה: סעיף א', "ואם בירר בידו לאכול לאלתר מותר", והיינו דשרי לברור אוכל לאלתר. מה הדין אם היו לפניו אוכל ופסולת מעורבים, והפריד ביניהם על ידי הכאה בידו ביניהם בחזקה, האם מיקרי אוכל מתוך פסולת ומותר, או מקרי פסולת מתוך אוכל ואסור.

תשובה: ראוי ליזהר.⁶⁴⁶

תלו

בורר דבר האסור באכילה מתוך פסולת

שאלה: סעיף א', כתב השו"ע דהבורר אוכל לאלתר מותר. מה הדין אם בורר דבר איסור מפסולת לאוכלו מיד, האם חייב משום בורר, דשמא ההיתר של לאלתר לא נאמר באופן של אכילת איסור, אלא באכילת היתר בלבד.

תשובה: יתכן.

שאלה: מרן שליט"א כתב לי, שיתכן שההיתר של בורר אוכל לאלתר, זהו דוקא בדבר היתר, אך בדבר איסור יתכן שאין היתר זה. וצ"ב דטעם ההיתר של בורר אוכל לאלתר זהו משום דמקרי מעשה אכילה ולא בורר, וטעם זה שייך ג"כ בדבר איסור.

תשובה: דבר אסור אינו אוכל.⁶⁴⁷

646. עיין שבת (ע"ד): "שבתא דרב ביבי הואי, ואיקלעו רבי אמי ורבי אסי, שדא קמיייהו כלכלה דפירי", ופירש"י "ושדא קמיייהו - ולא רצה לברור האוכל מתוך העלין ולתת לפני כל אחד ואחד, אלא שטחן והם נוטלים ואוכלים, ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו". משמע לכאורה דשרי בכה"ג, ואולי יש לחלק בין שיטוח, לבין מכה בחזקה ביניהם, ועי' בספר "מתיקות השבת" להגאון ר' זאב ארי' שטיגליץ שליט"א מה שכתב בזה.

647. וא"כ לא מקרי אוכל מתוך פסולת, אך עי' תוס' פסחים מז: ד"ה ולוקה, וצ"ב.

תלה

בורר בב' מיני אוכלין

שאלה: "הבורר וכו', או שהיו לפניו ב' מיני אוכלין". וצ"ע דבסעיף י' כתב דבדבר דמשתתף בהכי, ליכא בורר, א"כ אמאי בב' מיני אוכלין יש בורר, הא אין לך משתתף בהכי גדול מב' סוגי אוכלין.⁶⁴⁸

תשובה: מנא לך אולי יש מקפידין.

תלט

שטיפת פירות מלולכלים לדעת החזו"א

שאלה: מה טעמו של מרן החזו"א שאסר לשטוף פירות מלולכלים, הרי זה כקילוף פירות דשרי.

תשובה: אינו כקילוף פירות שנעשה לכך.

תמ

בורר פסולת מתוך אוכל כדי לאכול הפסולת לאלתר

שאלה: מה הדין בורר פסולת מתוך אוכל, כדי לאכול פסולת זו לאלתר, וכגון שראויה קצת פסולת זו לאכילה.

תשובה: כן.⁶⁴⁹

תמא

בורר במפשיט עור הבהמה

שאלה: מדוע מפשיט עור מהבהמה, אינו חייב גם משום בורר, וכמו הקולף פירות שאסור משום בורר.

תשובה: אינו בורר שגם העור ראוי.

⁶⁴⁸. עיין תהילה לדוד.

⁶⁴⁹. צריך להבין כונת הרב אי ר"ל כן דחשיב אוכל, או כן דלא חשיב אוכל. ולעצם העניין אולי יש להביא ראיה מסוגיא דתורמוסין ועי' בחו"ב להגר"ח גריינמן מש"כ לבאר בהך סוגיא. (הערת ח"א)

🕒 תמב 🕒

ריכוך תפוח קשה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ב), "ולרכך תפוח קשה אפשר דמותר", וצ"ב טעמו מדוע מותר, הא הוי טוחן.

תשובה: אין טחינה באוכלין.

🕒 תמג 🕒

בורר במשמרת שיש בה שמרים מערב שבת

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ל"ג), "משמרת שנתן בה שמרים מערב שבת, מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לזוב, שהמים יזובו מהם עם מקצת מן היין שנשאר בלוע בו בשמרים", עכ"ל. וצ"ב דבורר הוא את מקצת היין הבלוע על ידי המים, ואמאי שרי.

תשובה: זה נברר ממילא.

🕒 תמד 🕒

ברירה במים שיש בהם תולעים

שאלה: סעיף ט"ז, "מים שיש בהם תולעים מותר לשתות על ידי מפה בשבת, דלא שייך בורר אלא במתקן הענין קודם אכילה" וכו'. וצ"ב למה צריך האי טעמא שהביא, תיפוק ליה שבורר האוכל מתוך הפסולת לאלתר ושרי, שהרי שותה כעת המים מיד, ואם כן בורר האוכל ולא הפסולת.

תשובה: על ידי כלי אסור.

🕒 תמה 🕒

בקושיית הגרעק"א על הרוקק בשבת ברוח

שאלה: סעיף י"ז, כתב הרמ"א "הרוקק ברוח בשבת וכו', חייב משום זורה". והקשה הגרעק"א, דאין זה דרך זורה, שהרי אינו מפריד בין אוכל לפסולת דהרי כולו פסולת. וצ"ב מה באמת ס"ל לירושלמי שחייב משום זורה.

תשובה: זו הקושיא.

סימן שכ - דיני סחיטה בשבת

תמו

נתינת מים על חרצנים

שאלה: סעיף ג', "חרצנים שנתן עליהם מים לעשות תמז", לא ידענו מתי נתן המים בשבת, או מעש"ק, דלא שרי ליתן בשבת.

תשובה: מע"ש.

תמוז

בדין דישה לאלתר

שאלה: סעיף ה', כתב הביאור הלכה (ד"ה לאכול), דבדישה אין חילוק בין לאלתר ללאחר זמן, וצ"ע דהבית יוסף (סי' שכ"א), הביא סמ"ק וסמ"ג ועוד ראשונים דגם דישה הותרה לאלתר, וכן הוא בשו"ת הרשב"א להדיא (חלק ד' סימן עה), דשרי דש לאלתר.

תשובה: אפי' להמחמירים.

ובפעם אחרת ענה: הרמ"א לא הביא זה.

תמוז

סחיטת זית ולימון

שאלה: הב"י בסעיף ו' הביא מהשבה"ל דטעם היתר סחיטת לימון, מכיון דכו"ע ידעי דלמתק אוכלא עביד, והביאו הט"ז סק"ה וכתב שהוא הטעם העיקרי. וצ"ע לפי זה הא גם כן שמן זית כו"ע ידעי דלמתק אוכלא עביד ולא למשקה.

תשובה: אולי להדליק.

תמוז

בורר בסחיטת שלאטין

שאלה: סעיף ז', "לסחוט כבשים לגופן מותר", וכתב המשנ"ב וכן השלאטין שיש עליהם וביניהם מים, מותר לנערם מן המים. וצ"ע מדוע אין בזה בורר.

תשובה: דרך אכילה בכך.

ובפעם אחרת ענה: אין מתנער לגמרי [עי' בסי ש"מ בבה"ל ד"ה ומלקט בשם הירושלמי].⁶⁵⁰

שאלה: שאלתי את מרן בהא דשרי לסחוט כבשים לגופן, מדוע לא אסור מדין בורר, וענה הרב "אין מתנער לגמרי (עי' בבה"ל סי' שמ ד"ה ומלקט בשם הירושלמי)". ועדיין צ"ע דלבסוף אין סומך הביאור הלכה על הירושלמי, אלא על הבית יוסף שאוסר.

תשובה: כאן ניכר טפי.

❧ תנ ❧

אחיזת קרח בידו כדי להפשירו

שאלה: סעיף ט', "השלג והברד אין מרסקין אותם", האם מותר בשבת לתפוס קרח בידו שינמס מחום ידו.

תשובה: לכאורה מותר.

❧ תנא ❧

נתינת מים לכוס עם קרח

שאלה: שם: "אבל נותן הוא לתוך הכוס", האם שרי גם כן להיפך ליתן מים לתוך כוס עם שלג וברד.

תשובה: אולי וצ"ע.

❧ תנב ❧

במה שכתבו המציינים ביאור תיבת ספוג בסעיף י"ח

שאלה: בשו"ע בסעיף י"ח על מש"כ מידי דהוה אספוג, הובא פירוש הערוך ספוג הוא על ראש דג וכו'. מדוע הביאו פירוש זה כאן ולא בעיקר הענין של ספוג שהוא בסעיף י"ז.

650. ז"ל שם: "ומלקט לבנות מתוך שחורות - יש לעיין אם דוקא כשהיה רק שער אחת שזזה מועיל לקוטו להתיפות ע"כ חשיבא מלאכה, משא"כ כשנשאר עוד הרבה, או אפשר דמ"מ מתיפה קצת, והנה בירושלמי פרק כלל גדול לענין בורר איתא, אמר ר' יודן היה יושב על הכרי ובורר כל היום אין מתחייב, ופירש שם המפרש שלא הועיל כלום שעדיין יש צרורות, [ועיין לעיל מה שכתבנו בסימן שי"ט בזה], ולכאורה ה"ה בענינינו לפי הירושלמי, וכן משמע קצת במכות כ' ע"ב בהמפרש שם בד"ה במלקט ע"ש, ועיין בטו"ד סימן קפ"ב בב"י שם דמצדד לומר דאפילו בשער אחד לבן לבד ג"כ עובר משום לא ילבש, וא"כ ה"ה לכאורה לחיובא דשבת, דהברייטא משוה להו כהדדי".

תשובה: בסוף הענין פירשו.

🕒 **תנג**

דעת הרמב"ם בחליבה בשבת על אוכל

שאלה: כתב החזו"א (או"ח סי' נ"ו ס"ק א'), שדעת הרמב"ם בחליבה על אוכל בשבת היא כדעת הראשונים דשרי, ומה שכתב פטור אבל אסור, אפשר שהוא מטעם מוקצה. וצ"ב לפי זה איך נבאר הגמ' בדף קמ"ד: דמשמע דשרי לחלוב לכתחילה, דאיתא שם "חולב אדם עז לתוך הקדירה".

תשובה: אולי אם הכינו מע"ש.

ובפעם אחרת ענה: אולי על ידי קטן.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א בדברי החזו"א שדעת הרמב"ם דלחלוב על אוכל שרי, ומש"כ פטור ואסור מדין מוקצה, דמהגמ' בשבת משמע דשרי לכתחילה דאיתא שם חולב אדם עז לתוך הקדירה, וענה הרב "אולי על ידי קטן". ולא הבנתי דאסור לומר לקטן לעבור איסור ואפי' מדרבנן.

תשובה: לצורך מותר.

🕒 **תנד**

תחיבת קנה בענב ושתיית מימיו

שאלה: האם מותר לתחוב קנה חלול לתוך ענבים ולשתות מימיהם בשבת, או דמקרי סוחט.

תשובה: אין ראוי.

סימן שכא - דיני תולש בשבת ודין טוהן ודיני תקוני מאכל או מעבד ולש

🕒 **תנה**

אופן חיתוך אוכלי בהמה

שאלה: סעיף א', "הכניסן למאכל בהמה, קוטם ביד ולא בכלי". וצ"ע דבסי' שכ"ב ס"ד התיר לחתוך אוכלי בהמה, אף בכלי.

תשובה: הכניסו למאכל בהמה אבל ראוי להסקה.

תנו

טוחן בידיו ללא כלי

שאלה: מה הדין בטוחן בידיו ללא כלי כלל, האם זה איסור דאורייתא או דרבנן.

תשובה: אם על שבת שאלת בודאי אסור.

שאלה: שאלתי את מרן אי איכא טוחן בידיו בשבת, וענה לי שכן. וצ"ע מאי שנא מקתא דסכינא דשרי. וכן מצאתי להיתר במשנ"ב סי' שכ"א ס"ק כ"ט.

תשובה: בידיו אורחא.

שאלה: שאלתי את מרן אם שרי לטחון בשבת בידיו וענה הרב בודאי שאסור, וצ"ע דהמשנ"ב בסימן שכ"א ס"ק כ"ט כתב, וכל שכן שמותר לפרר המלח והפלפלין בידיו, משמע שביד מותר לטחון.

תשובה: אינה טחינה גמורה.

ובפעם אחרת ענה: תלוי מה.

תנו

טחינת עלי בשמים יבשים

שאלה: האם מותר לטחון בידיו בשבת עלי בשמים יבשים, כדי להריח בהם לאלתר.

תשובה: אין ראוי.

ובפעם אחרת ענה: חלילה.

תנה

מיעוץ פרי קשה להכשירו לאכילה

שאלה: האם מותר בשבת ללחוץ על פרי קשה מאוד כדי שיהיה ראוי לאכילה, או שאסור משום טוחן, או מתקן.

תשובה: יזהר.

תנ"ט

עשיית מלאכה בשינוי גמור

שאלה: הבית יוסף הביא בשם שבה"ל, שההיתר בקתא דסכינא, כיון דהוי שינוי גמור. האם לפי זה יהיה מותר להדליק האור וכדו' עם חוטמו וכיוצא בזה, דהוי שינוי גמור.

תשובה: לא הכל התירו.

תס

ציונים שכתב המשנ"ב בשער הציון

שאלה: בשער הציון ס"ק ב' כתב - "רש"י", ובס"ק ג' ד' כתבם יחד - "רש"י", מדוע לא כתב הכל ביחד כך ס"ק ב' ג' ד' "רש"י, דבגמ' ברש"י הכל בד"ה אחד בדף קכ"ח. ד"ה שלא יקטום בכלי.

תשובה: נזכר.

תסא

הדחת בשר חי מהדם שעליו

שאלה: המשנ"ב (ס"ק כ"א) התיר להדיח בשר חי מהדם שעליו, אם אוכלו בשבת. וצ"ע דמכל מקום יאסר מדין בורר, וכשם שאסור לשטוף פירות מלוכלכים בעפר.

תשובה: אין ניכר דם בעין.

ובפעם אחרת ענה: אין מכוין לברור.

תסב

בדין צביעה באוכלין

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק פ"א), דיש ממחק ועיבוד באוכלין. וצ"ע א"כ אמאי אין צביעה באוכלין, ולכה"פ אם אי אפשר בלא זו. ועוד, דיש מתירין אפילו במכוין לצבוע.

תשובה: אין דרך לצובען.

תסג

לישה לאלתר לדעת הרשב"א

שאלה: סעיף י"ב, הרמ"א הביא דדעת הרשב"א דטוחן לאלתר שרי, האם להרשב"א יהיה שרי נמי לישה לאלתר, דלכאורה מאי שנא מטוחן.

תשובה: אינו מוכרח.

תסד

טחינה אחר טחינה לפירורים דקים יותר

שאלה: שם: "ומותר לפורר לחם וכו', דאין טוחן אחר טוחן". האם שרי לפוררם לפירורים יותר דקים ממה שנטחנו קודם, דהא כבר קרויים טחונים.

תשובה: יתכן.

תסה

צביעה בלכה שקופה

שאלה: האם אדם הצובע בצבע שקוף (כגון לכה שקופה), עובר משום צובע.

תשובה: כן.

סימן שכב - דין נולד בשבת

תסו

איסור נגיעה בכלי כפוי ע"ג ביצה שנולדה בשבת

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ג'), שלא יגע בה היינו בהכלי וכ"ש נגיעה בידיו, וצ"ב מה הטעם שאסור ליגע על ידי הכלי הרי זה טלטול מן הצד.

תשובה: שמא יכוין.

תסז

מלילה בבשמים שכבר אין בהם ריח

שאלה: סעיף ה', "מותר לטלטל עצי בשמים וכו', ומוללו להריח בו". האם שרי למלול גם כן בבשמים שכבר אין בהם ריח, ורק על ידי שימלול יצא הריח.

תשובה: כן.

🕒 תסח

קיפול נייר לחצוץ בו שיניו בשבת

שאלה: האם מותר בשבת לקפל נייר לא מוקצה, ולעשותו שפיץ, כדי לחצוץ בו שיניו.

תשובה: לא.

סימן שכג - דיני השאלה וקנין צרכי שבת, והדחת הכלים ותקונן וטבילתן בשבת

🕒 תסט

הדחת כוסות בשבת

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ו), "מדיחים אפילו עשר כוסות אעפ"י שא"צ אלא לאחת וכן מציעין" וכו'. וצ"ע דמיד אחר שהדיח כוס ראשונה שוב א"צ יותר, ואיך התירו לו להמשיך להדיח, ודמי להיה לו כוס מודחת שודאי לא יכול להדיח עוד.

תשובה: כל אחת ראויה.

סימן שכה - אינו יהודי שעשה מלאכה בעד ישראל

🕒 תע

נתינה לגוי חפץ שניכר שהוא של גוי

שאלה: סעיף א', כתב השו"ע שאסור ליתן לגוי העומד בחוץ את חפציו כיון שהרואה אינו יודע שהחפצים של אינו יהודי. מה הדין אם ניכר על החפצים שהם של גוי, האם מותר.

תשובה: אולי הגוי הקנה לו כדי להרויח.

סימן שכט - על מי מחללין שבת

❧ תעא ❧

כל דפריש מרובא פריש

שאלה: סעיף ב, "אבל אם נעקרו כולן, ובשעת עקירתן פירש א' מהם וכו', אין מפקחין עליו וכו', דכל דפריש מרובא פריש". וצ"ע דהא מידי ספק לא יצאנו, דכל דפריש לאו ודאי הוא לגמרי, אלא הנהגה שכך הולכים, אבל לא בירור.
תשובה: חז"ל פסקו כך.

סימן של - דיני יולדת בשבת

❧ תעב ❧

הדלקת נר לחולה סומא שיש בו סכנה

שאלה: סעיף א', "ומדליקין לה נר אפילו היא סומא". יש להסתפק האם דין זה נאמר רק ביולדת, דהגמ' והפוסקים הביאו דין זה ביולדת, או שה"ה ג"כ בכל חולה שיש בו סכנה, וא"כ צ"ע אמאי לא הביאו דין זה גם בכל חולה.
תשובה: תני היא וה"ה לכולהו.

❧ תעג ❧

הדלקת נר ליולדת סומא שאינה מבקשת שידליקו

שאלה: המשנ"ב (ס"ק ב') הביא בשם תוס' ישנים, שאף אם היולדת לא אומרת כלום, ולא אומרת שידליקו לה, אפ"ה מדליקים לה. וצ"ע דאם לא אומרת והיא סומא, נימא שחושבת שדלוק, דאל"כ נמתין עד שתאמר שידליקו לה.
תשובה: סומא לא יודעת כלום.
ובפעם אחרת ענה: ספק פקו"נ להקל.

❧ תעד ❧

עומק הטמנת השליא בארץ

שאלה: סעיף ז', "וטומנין השליא כדי שיחם הולד", וכתב המשנ"ב "ובחול אלו ואלו טומנין אותה בארץ". באיזה עומק צריך להטמין השליא בארץ.
תשובה: כמו כל קבר.

🕯 תעה 🕯

קבורת השליא בזמנינו

שאלה: במש"כ השו"ע "וקוברין השליא", האם בזמנינו נוהגין לקבור השליא.
תשובה: יתכן.⁶⁵¹

🕯 תעו 🕯

שליא בטומאת אוהל

שאלה: האם שליא מטמאה באוהל.
תשובה: חוששין לולד.

סימן שלא - דין מילה בשבת

🕯 תעז 🕯

מוהל החפץ להתחיל את המילה בציצין שאינם מעכבין

שאלה: סעיף ב', "סילק ידו אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין". מוהל שרוצה בשבת להתחיל עם ציצין שאינם מעכבים אם שרי, כיון שלא התחיל העיקר.
תשובה: לא.

🕯 תעה 🕯

בטעם שאין מלים את הנולד מן הגויה שילדה ואח"כ נתגיירה

שאלה: המשנ"ב (סקי"ח) הביא דהטעם שעכו"ם שילדה ואח"כ נתגיירה, שאין מילת בנה דוחה את השבת, משום שאין טמאה בטומאת לידה. וצ"ב למה צריך טעם זה, תיפוק ליה דעדיין גוי גמור הוא עד שיגדל, ואולי ימחה ולא ירצה להיות יהודי, וספק חילול שבת הוא.
תשובה: אוקי אחזקי'.

651. בציץ אליעזר (ח"י סי' כ"ה פ"ח אות ט') הביא את דברי הירושלמי (פ"ח דשבת ה"ג) דאיתא שם: "תני, השוליא הזאת בשבת, עשירין טומנין אותן בשמן [שהיא רפואה לחמם הולד - קרה"ע], והעניינים טומנין אותן בתבן וחול, אלו ואלו טומנין אותן בארץ [אחר השבת - פ"מ], כדי ליתן ערבון לארץ". ומבארים הקרבן העדה והפני משה, שמיד כשנולד קובר ממנו בארץ למשכון ולסימן שישוב אל העפר כשהיה, נראה מזה שאמנם חיוב קבורה מדינא אין בזה, אבל יש בזה משום מנהגא ומרזי עולם כדי לתת עי"כ ערבון לארץ, ואולי המכוון שיש בזה משום סגולה לחיים ארוכים. וכ"כ מרן הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות (ח"א סימן קכ"ה) שמנהג ישראל היה לקבור את השליות בארץ.

תעט

מילה בשבת ע"י אבן חדה

שאלה: תינוק שצריך למולו בשבת, ונתקלקל סכין המילה, האם שרי למולו על ידי אבן או זכוכית מוקצה כגון שהם חדים, או שלא הותר איסור מוקצה למול.

תשובה: מותר.

שאלה: שאלתי את הרב בתינוק שצריך למולו בשבת ונתקלקל סכין המילה אם שרי למולו ע"י אבן או זכוכית מוקצה, כגון שהם חדים, או שלא הותר איסור מוקצה למול וענה הרב "מותר". וצ"ב, דהשו"ע בסי' של"א ס"ו כתב, שהעמידו חכמים דבריהם במקום כרת, ואסור לעשות לצורך מילה אף איסור דרבנן.

תשובה: אינו איסור.

תפ

מדוע כתב השו"ע דין רחיצה לפני המילה

שאלה: סעיף ט', "בזמן חכמי התלמוד אם לא היו רוחצים את הולד וכו', והאידנא לא נהגו ברחיצה כלל" וכו'. וצ"ב אם כן למה כתב סעיף זה כלל, דאם לא כותב דשרי לרחוץ שמע מינה דאסור.

תשובה: שלא נטעה.

סימן שלב - שלא ליילד הבהמה בשבת

תפא

מדוע אסור ליתן דד לתוך פה הבהמה

שאלה: המשנ"ב (ס"ק א') אסר לסעוד הבהמה, כגון ליתן דד לתוך פיה. וצ"ע דמאי שנא מליתן אוכל לפני בהמתו דשרי, וה"נ אוכלת היא מהדד שזהו האוכל שלה.

תשובה: לא לעזור לה ולהכניס לתוך הפה.

🕒 **תפג** 🕒

כתיבת ביאור הלכה בתוך סוגריים

שאלה: ביאור הלכה ד"ה ואם הוא ספק, מדוע כתבו המשנה ברורה בסוגריים.

תשובה: כ' אינו ברור.

🕒 **תפג** 🕒

אמירה לגוי באדם דקים ליה שלא יעשה איסור

שאלה: סעיף ד', כתב המשנ"ב (סק"ח) "דמתוך שאדם בהול על ממונו, אי לא שרית ליה אתי למעבד בעצמו איסורא דאורייתא". מה הדין אדם דקים לו בעצמו שוודאי לא יעשה איסורא דאורייתא, גם כן כשיהיה בהול, האם גם כן מותר לו לומר לגוי להקיז.

תשובה: אין אדם יודע מה שיהי'.⁶⁵²

סימן שלג - שלא לפנות אוצר בשבת

🕒 **תפד** 🕒

שבות במקום מצוה לאורחים שנתארחו אצל אחרים

שאלה: כתב הרמ"א בסעיף א' בשם התרומת הדשן, "ולא מקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו, או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים". וצ"ע דהתרומת הדשן הסתפק במזמן אורחים שנתארחו אצל אחרים, ומדוע פשוט להרמ"א דין זה.

תשובה: מסברא.

🕒 **תפה** 🕒

הכנסת אורחים בביקור קרובים

שאלה: הבא לבקר את חברו משום קורבה וכדומה, האם המארח מקיים מצות הכנסת אורחים.

תשובה: אולי [ובפרט אם הוא נצר].

652. עיין לעיל סי' שי"א מש"כ מרן שליט"א.

שאלה: שאלתי את מרן באדם הבא לבקר משום קורבה וכדומה, האם המארח מקיים מצוות הכנסת אורחים. וענה הרב 'אולי'. וצ"ב דמהרמ"א בסימן של"ג ס"א לא משמע כלל שיקרא מצוות הכנסת אורחים.

תשובה: תלוי בהרבה דברים.

🕒 **תפז**

מסקנת הגמ' בפינוי ד' וה' קופות

שאלה: סעיף ב', "כשמפנה אלו ארבע וחמש קופות" וכו', כתב הבאר הגולה "איבעיא ולא נפשטא". צ"ב דהר"ן כתב להדיא שמסקנא דשמעתין דלמעוטי בהילוך עדיף.

תשובה: ס"ל שא"צ לזה.

🕒 **תפז**

פינוי באדם אחד לחלק מהאורחים

שאלה: סעיף ג', "ובלבד שלא יפנה אחד לכולם". מה הדין אם אחד מפנה לשנים ולא לכולם, כגון שצריך לפנות לעשרה אנשים והוא מפנה לשנים, האם שרי.

תשובה: לא.

סימן שלד - דיני דליקה בשבת

🕒 **תפח**

הצלת פת הדראה ברוצה לאוכלה

שאלה: סעיף ג', "הציל פת נקיה לא יציל פת הדראה", ופירש המ"ב דאין כאן שייכות ערמה לומר פת הדראה ניחא לי. מה הדין אם באמת רוצה לאכול ויאכל אותה, האם שרי לו להציל פת הדראה.

תשובה: אולי.

🕒 **תפט**

הצלת מיטה מן הדליקה בשבת

שאלה: סעיף ז', "מותר להציל כלי תשמישו הצריכים לו", וכתב המשנ"ב בשם המג"א "לצורך סעודה", משמע שמיטה לישן עליה אסור. וצ"ע מה הטעם שאסרו לו להוציא מיטה לישן.

תשובה: גם המיטה לצורך הסעודה לישיב רגוע.

תצ

הצלת שולחן וכסאות מן הדליקה בשבת

שאלה: שם: "מותר להציל כלי תשמישו וכו', כגון כוסות", ובמשנ"ב הוסיף גם כפות וסכינים. וצ"ב מדוע לא התירו לו נמי שולחן וכסאות, כדי לאכול עליהם.

תשובה: היינו הך.

תצא

בביאור הצלת ב' מלבושים מן הדליקה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ה), "ואע"ג דפסק לעיל בסי' ש"א סעי' ל"ו, דמותר לצאת בשני מלבושים זה ע"ג זה משום דדרך מלבוש הוא, הכא כיון דבהצלה קעסיק חיישינן טפי דמינשי שהוא שבת ויבוא לכבות". וצ"ע מהא דהתיר השו"ע (סי' ש"א סעיף מ"ד) להוציא אף בדליקה לרה"ר.

תשובה: שם חשש סכנה.

תצב

גניזת פירורי כריכת הספרים

שאלה: ראיתי בשם הרב שליט"א, שהכורך ספרים צריך לגנוז את הפירורים היוצאים מן הספרים בעת הכריכה, ולכאורה מהמג"א (סי' של"ד ס"ק כ"ד) משמע, שיש מקום להקל בזה, דהביא שם דכיון דנהגו כן, הוה ליה כאילו התנו עליהם מתחילה, ובמחצית השקל שם כתב דאף בישנים המנהג לחתוך, והטעם צ"ל דלב בי"ד מתנה דבכל פעם שיצטרך לחתוך מה שהוא צורך הספר.

תשובה: אין בזה מנהג.

תצג

הצלת ס"ת שאין בו פ"ה תיבות אך יש בו תיבות עם משמעות

שאלה: סעיף י"ב, "וכן ספר תורה שיש בו ללקט פ"ה אותיות מתוך תיבות שלמות, או שיש בו אזכרה, מצילין אותה". מה הדין אם אין פ"ה אותיות אך ישנן

כמה תיבות עם משמעות כגון "ואחות לוטן תמנע" האם מותר להצילו האידנא מדין
 "עת לעשות לה".

תשובה: לא.

תצד

כפרה על חילול שבת במתעסק

שאלה: מה הדין באדם שחילל שבת במתעסק, כגון שהלך ונתקע בקיר ופגע במתג
 חשמל ונדלק האור, האם בעי כפרה, ומה הכפרה.

תשובה: אם היה אנוס אין צריך כלום.

סימן שלו - אם מותר לילך על גבי העשבים, וכן באילן

תצה

זריעה בעציץ שאינו נקוב

שאלה: כתב החיי אדם (הל' שבת כלל י"א נשמת אדם סק"א), דהזורע בעציץ שאינו נקוב
 חייב (ובמנ"ח הסתפק בזה), וצ"ע דרש"י בשבת (ק"ח. ד"ה לאו) כתב להדיא, שאין
 דרך זריעה בכך.

תשובה: הפוסקים לא הביאו.

סימן שלו - דין כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין

תצו

בגדרי דבר שאינו מתכוין

שאלה: סעיף א', "דבר שאין מתכוין מותר". מה הדין באינו מתכוין, ואינו פסיק
 רישיה, אבל אם יהיה חריץ יהיה ניחא ליה (כגון שגורר בשדה), האם מותר.

תשובה: כל זמן שאין מתכוין מותר.

❧ תצו

תשובה בנעשתה מלאכה בדבר שאינו מתכוין

שאלה: סעיף א', "דבר שאינו מתכוין מותר, והוא שלא יהא פסיק רישיה". מה הדין אם לבסוף נעשתה המלאכה, האם בעי לעשות על זה תשובה, או דמכיון שהיה מותר לעשות זאת, הוי היתר גמור וא"צ תשובה כלל.
תשובה: א"צ.

❧ תצה

מלאכה הצריכה לגופה שלא השתמש בה

שאלה: מה הדין באדם שחפר בור בשבת בביתו וכדו', כדי לשמור שם איזה דבר, ובסוף לא היה נצרך לזה ולא שמר שם כלל, האם הוי מלאכה שא"צ לגופה ופטור.
תשובה: תחלה נצרך לגופה.

סימן שלט - כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת

❧ תצט

המספק כפיו בשינוי לסירוגין פעם אחת רגיל ופעם אחת כלאחר יד

שאלה: סעיף ג', "אין מטפחין וכו', ולספק כלאחר יד מותר". מה הדין במוחה כף אל כף ועושה פעם אחת כלאחר יד, ופעם אחת כרגיל, האם מיקרי שינוי ומותר.
תשובה: לא.

סימן שמ - כמה דינים מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות

❧ תק

מלקט לבנות מתוך שחורות ביחד עם שחורות

שאלה: סעיף א', "ומלקט לבנות מתוך שחורות אפילו באחת חייב, ודבר זה אפילו בחול אסור" וכו'. מה הדין במלקט לבנות מתוך שחורות, ומלקט עמהם נמי שחורות, האם ניתן לדמותו לבורר בשבת, שאם בורר עם מקצת מהאוכל י"א דשרי.
תשובה: אסור.

שאלה: שאלתי את מרן מ"ש בשו"ע "ומלקט לבנות מתוך שחורות אפילו באחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור" וכו', מה הדין במלקט לבנות מתוך שחורות ומלקט עמהם נמי שחורות, האם ניתן לדמותו לבורר בשבת שאם בורר עם מקצת מהאוכל י"א דשרי, וענה "אסור". ולא הבנתי החילוק.

תשובה: קשה להתיר.

🕒 תקא

מדוע השמיט המשנ"ב את שם המקשה

שאלה: הביאור הלכה (סעיף א' ד"ה וחיוב) כתב, אח"כ מצאתי ל"אחד" שהקשה כן, מדוע לא הזכיר את שמו של המקשה, הא כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם,

תשובה: כנראה לא נזכר.

🕒 תקב

המעביר דמעות עיניו על מצחו בשבת אם הוי מוחק

שאלה: כתוב בספרים, שאם אדם בוכה על עונותיו, יעביר את הדמעות על מצחו, וע"י כך ימחק רושם עוונותיו⁶⁵³. האם מותר לעשות זאת בשבת (באופן שבכה), או שאסור משום מוחק.

תשובה: מותר.⁶⁵⁴

🕒 תקג

שימוש בסימניות נדבקות בשבת

שאלה: סעיף י"ד, "המדבק ניירות וכו', הרי זה תולדת תופר". האם מותר בשבת להדביק ולהוציא סימניה ששמים בספרים, דלפעמים נשאר שם זמן הרבה.

653. עיין ראשית חכמה שער היראה פ"ט שכתב: "ולמעלה מזה מבואר, שאם חטא שיבכה ויעביר הדמעות על פניו עד שיעבור הרושם, ואני שמעתי שטוב ג"כ להעביר הדמעות על מצחו כי במצח נכתבין העוונות כענין שנאמר והתוית תו על מצחות האנשים".

654. וכן כתב בשו"ת ויען דוד (ח"ג או"ח סימן כ"ז) בשם הגה"ק מסאטמאר, דהמוריד דמעות בשבת ורחץ בהן מצחו, ועל ידי זה נמחקים העוונות שנרשמו שם, אין בזה משום מוחק, כי מוחקה כזו לא היתה במשכן.

תשובה: לא. 655

תקד

גרף של רעי בקטן ושוטה

שאלה: בסעיף ל"ד, האם היתר גרף של רעי בשבת שייך לגבי קטן או שוטה שהגדול יקח ממנו שלפניהם דלכאורה אין להם חיסרון בכבודם שלא מרגישים, ובמשנ"ב (ס"ק קל"א) כתב שההיתר הוא משום כבודו.

תשובה: מותר.

תקה

הפשטה בעור לאחר בישולו

שאלה: איך שרי להוציא את העור מן העוף לאחר הבישול בשבת, הא עובר על "המפשיטו". 656

תשובה: אין דרך הפשטה בכך. 657

ובפעם אחרת ענה: עור ובשר חדא מילתא.

תקו

הצמדת ב' חתיכות בשרו שנחתך בשבת

שאלה: מה הדין אם נעשה חתך בבשרו בשבת (ואין בזה כלל פיקוח נפש), האם שרי לאחוז החתך מב' צדדיו, ועל ידי זה ידבקו ב' החתכים, או שאסור מדין תופר.

תשובה: מותר.

655. בשמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ח ח') כתב על סימוניות אלו, שאם הן נפרדות בנקל ממקום הדבקתן בלי לגרום לקריעת הנייר, מותר להדביקן לזמן קצר ולהפרידן, בתנאי שכבר נתלשו מן הדפדפת שלהן לפני שבת.

656. יעויין בספר זית רענן ח"א הל"א אות י"ב, שאסר לתלוש נוצות מעוף מבושל, והמהרי"ל דיסקין התיר זאת.

657. יעויין ספר מנחת הגרשוני קונטרס שומר שבת מלאכת מפשיט, ערוך השלחן סימן שכ"א סעי' כ"ט, ואור לציון ח"ב פרק ל"א אות י"ג, אמנם בשו"ת שבט הקהתי ח"ג סימן ק"ל כתב להחמיר בזה יעוי"ש.

סימן שמב - בין השמשות מותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה

תקז

זמן חלות תוספת שבת

שאלה: "כל הדברים שאסורים מדברי סופרים, לא גזרו עליהם בבין השמשות", וכתב המשנ"ב "והיינו שלא קיבל עליו שבת, דאם קיבל ודאי שאסור". וצ"ע לשיטות שסוברים שתוספת שבת חל מאליו (כ"כ בביאור הגר"א שצ"ג ב' ובעוד פוסקים), א"כ לא משכחת לה דין זה, כיון שתמיד דקה או שתים לפני שבת כבר חלה עליו שבת.

תשובה: לא חל בע"כ.

תקה

זמן תוספת שבת

שאלה: כתב הביאור הלכה (ד"ה מותר לו), "ואולי דבאמת לא כל בין השמשות התירו, אלא מעט הסמוך ללילה אסור, משום תוספת". וצ"ע דלעיל בסימן רס"א ס"ק י"ט כתב שתוספת שבת, על כרחך קודם בין השמשות.

תשובה: לכתחלה קודם ביה"ש ולכה"פ סמוך ללילה.

תקט

דין חזקה קמייטא לגבי בין השמשות

שאלה: אמאי לא אמרינן בבין השמשות דיום הוא, מכח חזקה קמייטא.

תשובה: חזקה העשוי' להשתנות.

סימן שמג - דיני קטן בשבת

תקי

בהיתר הנקת תינוק בשבת

שאלה: "ולהאכילו בידים אסור". וצ"ב, איך שרי להניק תינוק בשבת, הא ספינן ליה איסור מפרק בידים.

תשובה: עי' שו"ה שכ"ח דין כ"ח.⁶⁵⁸

שאלה: כתב השו"ע, דאסור לספות לקטן אפילו איסור דרבנן. וצ"ע איך שרי להניק תינוק בשבת במקום שאין חשש סכנה, כגון שאפשר להאכילו דברים אחרים.

תשובה: הוא רעב וצועק.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א איך שרי להניק תינוק בשבת כשאפשר ליתן לו מאכל אחר, הא איכא איסור ספייה של דש, וענה "הוא רעב וצועק". ולא הבנתי עדיין איך שרי באפשר ליתן לו מאכל אחר.

תשובה: זה מזונו שהקב"ה קצב לו.⁶⁵⁹

תקיא

ביאור מש"כ השו"ע 'וכן אסור להרגילו'

שאלה: "ולהאכילו בידיים אסור אפילו בדברים שאסורים מדברי סופרים, וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, אפילו בדברים שאסורים משום שבות". צ"ב מה הוסיף ב"וכן אסור להרגילו" וכו', הא כבר כתב שלהאכילו בידיים אסור, אפילו בדברים שאסורים מדברי סופרים.

תשובה: אפילו שבות קל.

ובפעם אחרת ענה: ההוא לאכילה והאי למלאכה.

תקיב

טלטול מפתח דרך כרמלית

שאלה: כתב המ"ב (ס"ק ו'), "כגון לומר לו להביא מפתח דרך כרמלית", וציין לזה לגמ' ביבמות קי"ד. וצ"ב דשם התיר בכרמלית.

תשובה: רק לצורך.

⁶⁵⁸. ז"ל שם: "מוותר לאשה לקלח מהחלב לתוך פי התינוק, כדי שיאחוז התינוק הדד ויניק, דהוי בכלל סכנה וצ"ע (סל"ה וס"ק קי"ב ושה"צ)".

⁶⁵⁹. וידידי הגאון רבי משה כהן שליט"א תירץ לי שהנקה מקרי מפרק אוכל לאוכל ולכך שרי.

🕒 תקיג

ספייה בגדול

שאלה: בשו"ע באיסור ספייה לקטן, האם בגדול שייך איסור ספייה, חוץ מאיסור לפני עיור.

תשובה: לא. 660

סימן שמה - דין ארבע רשויות בשבת

🕒 תקיד

צירוף עובי המחיצות לשיעור

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ג'), "ויש מן הראשונים שכתבו דגם עובי המחיצות מצטרף לשיעור". וצ"ע, א"כ אמאי לקמן בסעיף ט"ו, לכו"ע אין קרויו מצטרף לעשרה.

תשובה: בעובי ולא בגובה.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א במש"כ המשנ"ב שי"א שגם עובי המחיצות מצטרפות לשיעור, דצ"ע א"כ אמאי לקמן, לכו"ע אין קרויו מצטרף לעשרה. וענה מרן "בעובי ולא בגובה". ולא הבנתי מה החילוק ביניהם.

תשובה: הגג גרע.

ובפעם אחרת ענה: העובי דבר אחד.

660. יעויין באילת השחר בבא מציעא דף י' ע"א בעניין איסור "לא תאכילום" במאכיל את הגדול או את עצמו, וז"ל "מה דילפינן איסור להאכיל קטן בידיים דבר איסור, לכאורה למה לא יכלול גם איסור להאכיל גדול, ונמצא דהמקיף את הגדול יעבור בלי הלאו המיוחד דלא תקיפו, ואולי אין הכי נמי דיעבור גם איסור דלא תאכילום, או דאפשר דהלאו דלא תאכילום, אינו אלא למי שהוא כמו אנוס כגון קטן. שוב ראיתי באחיעזר חלק ג' סימן פ"א ס"ק ו". ובאילת השחר בבא מציעא דף צ' ע"א ד"ה והיה כתב וז"ל "כבר נסתפקנו, אם כמו שיש איסור משום לא תאכילום להאכיל בידיים לקטן, הכי נמי יש איסור להאכיל לגדול, אלא דתמיד בגדול, כיון דבר דיעה הוא, ועליו מוטל שלא לאכול, אינו נקרא מאכילו. מכל מקום במאכיל באופן שעל ידי זה ודאי יאכל, שייך לדון מחמת לא תאכילום (וע"פ זה כתב רבינו לבאר ד' התוס' בב"מ כאן, גבי נותן נבילה לתוך פיו של נכרי אם יש בזה איסור, ע"ש היטב). ולפי זה יש לדון, דאם אחד הולך לישון, ויניח נבילה לתוך פיו, באופן שבדאי יבלענה מתוך שינתו, הוי ליה כמאכיל נבילות, דנהי דאי אפשר לחייבו על האכילה, כיון דכשיבלע הוא ישן, מכל מקום לא גרע ממאכיל נבילות, דהא מאכיל עצמו נבילה, ויעבור משום לא תאכילום".

תקטו

תל ארבע על ארבע

שאלה: בתל גבוה עשרה אמרין גוד אסיק, וצ"ע אם התל בדיוק ארבע על ארבע, א"כ המחיצות של הגוד ממעטות השיעור.

תשובה: מצטרף.

תקטז

גודל חורי רשות היחיד שדינם כרשות היחיד

שאלה: סעיף ד', "חורי רשות היחיד, הרי הן כרשות היחיד". במה מייירי הכא, האם בחורים בגודל ג"ט, דאם לא כן הוי לבוד והוי כסתום.

תשובה: חורים גדולים.

תקיז

רשות היחיד עד לרקיע דיני חושן משפט

שאלה: סעיף ה', "אזיר רשות היחיד, הוא רשות היחיד עד לרקיע". האם זהו נפק"מ רק לענין הוצאה והכנסה, או אף לגבי דיני חושן משפט שזה נקרא שטח שלו באופן מוחלט.

תשובה: יתכן.

תקיח

אם ששים רבוא בוקעים בו הוי בדוקא

שאלה: סעיף ז', "ויש אומרים שכל שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום, אינו רשות הרבים". האם זהו דוקא ששים ריבוא ממש, ואם חסר אחד אז אינו נקרא רשות הרבים, או שאם יש ששים ריבוא בקירוב נמי סגי.

תשובה: ממש.

תקיט

עיר קטנה שיש בה רחובות של ט"ז אמה

שאלה: "איזהו רשות הרבים" וכו'. יש לעיין לדעה הראשונה שא"צ ששים ריבוא, מה הדין בעיר קטנה שיש שם פחות מעשרה אנשים, והרחובות שם רחבים ט"ז אמה ומפולשים, האם הוי רשות הרבים.

תשובה: כן.

תקב

אופן נעילת שערי החומה

שאלה: שם ברמ"א: "ואין דלתותיו נעולות בלילה", האם זהו דווקא שנועלין אותם במנעול ומפתח.

תשובה: סוגרם.

תקכא

במש"כ המשנ"ב שלא מצא בראשונים את התנאי "בכל יום"

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק כ"ד), "חיפשתי בכל הראשונים וכו', ולא מצאתי בדבריהם תנאי זה [דבכל יום]". וצ"ע דתנאי זה מבואר בר"ן בשבת פרק במה אשה (דף כ"ו. מדפי הרי"ף ד"ה אבל קשה), וכן ברמב"ן (שם) וברבינו ירוחם.

תשובה: בספרים שהיו לו לא מצא.

בפעם אחרת ענה: בפוסקים.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א לגבי מש"כ המשנ"ב ס"ק כ"ד שלא מצא בראשונים את התנאי של כל יום, דנמצא כן בכמה ראשונים, וענה הרב "בפוסקים". וצ"ב וכי רבינו ירוחם לא פוסק.

תשובה: בפוסקים הידועים.

תקכב

מראה מקום במה שציין הבאר הגולה לרש"י

שאלה: סעיף י"ד, באצטבא שלפני העמודים ברשות הרבים, והיא רחבה ד' וגבוהה מג' ועד י', כתב הבאר הגולה שמקורו הוא, "שם בפירוש רש"י", וחיפשתי חיפוש אחר חיפוש ולא מצאתי. לאיזה רש"י כוונתו.

תשובה: שבת ז' א' ד"ה וקירוי.

תקכג

בדין זורק למעלה מעשרה

שאלה: כתב השעה"צ (ס"ק מ"ז), בזורק למעלה מעשרה דפטור, "ומכל מקום נראה דלכתחילה יש איסורא בזה בכל גווני, דדלמא יפול על הארץ". וצ"ב, דבגמרא התיירו זה לכתחילה, ואיך אנו יכולים לגזור גזירות מדעתנו.

תשובה: כשיכול ליזהר.⁶⁶¹

תקכד

דִּין רֶקֶק מִים כְּרֵה"ר אַע"פ שְׁאִינוּ רַחֵב

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק מ"ח) "ואם היה רקק מים בר"ה, ור"ה מהלכת בו, אם אינה עמוקה עשרה טפחים, אף על פי שאינה רחבה ד' טפחים וכו', הוי ר"ה". וצ"ב, מאי שנא מסעיף י"א בדין גומא ברשות הרבים, דאם אינה רחבה ארבעה, הוי מקום פטור.

תשובה: כאן רבים נכנסים לתוכה.

תקכה

גג הבולט על המחיצות ויש בו חלון

שאלה: סעיף ט"ז, "גג הבולט על מחיצות הבית וכו' ואם חלון פתוח לו מן הבית, הוי כרשות היחיד". וצ"ב היכן החלון נמצא, האם בגג, או במחיצות הבית.

תשובה: בבית.

תקכו

בדין כרמלית למעלה מעשרה

שאלה: כתב הרמ"א בסעיף י"ח, "בור העומד בכרמלית, אפילו עמוק מאה אמה הוי כרמלית". והסביר הטעם במשנ"ב (ס"ק ע"ט), "משום דהוא בטל לגבי הכרמלית". ועדיין צ"ע, הא קיימ"ל דאין כרמלית למעלה מעשרה.

תשובה: זה דוקא שאין בני אדם משתמשין שם.

תקכז

חורים שכלפי רשות הרבים למטה מג'

שאלה: שו"ה סי' שמ"ה סעיף ל"ח, חורים שכלפי רשות הרבים, למטה מג' נחשבים רשות הרבים. וצ"ע אמאי מקרי רשות הרבים, הא מקורים הם.⁶⁶²

תשובה: רבים דורסים עליהם.

661. לכאורה כוונתו, שאין זה איסור וגזירה חדשה, אלא ההיתר הוא דוקא שיכול ליזהר, וכיון שקשה ליזהר בזה אסור לעשות כן ולא מדינא, ודו"ק.

662. מצד הטפילות לרה"ר שרבים משתמשים שם ולא מחמת עצמם. (הערת ח"א).

🕒 תקכה

גדר מערה תחת רשות הרבים

שאלה: מה הדין במערה גדולה מתחת לרשות הרבים, האם מעליה הוי רשות היחיד, דהא רשות היחיד עולה עד לרקיע.

תשובה: אם רבים דורסים עליה נעשה רשות הרבים.

🕒 תקכט

רשות היחיד כמאן דמליא לענין עקירה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ס"ה), דברשות היחיד א"צ הנחה ע"ג מקום ד' על ד', והטעם כתבו התוספות, דרשות היחיד כמאן דמליא דמי. וצ"ע, א"כ ג"כ עקירה א"צ ברשות היחיד מעל מקום דע"ד, דהא כמאן דמליא דמיא, וכארעא סמיכתא דמי.

תשובה: אולי.

ובפעם אחרת ענה: א"כ לא עקר כלום, לא עשה כלום.

🕒 תקל

בית שאין תוכו עשרה וקירוי משלימו

שאלה: סבירא ליה להחזו"א (עירובין ס' ס"ה אות ס"ז) דבבית שאין תוכו עשרה, וקירוי משלימו לעשרה, תוכו הוי כרמלית מהתורה, ודלא כהבה"ל כאן שמסתפק בזה. ולכאורה צ"ב דבעירובין (ל"ד). משמע, דרשות היחיד נמי יורד עד התהום, וכך כתבו להדיא המאירי והרשב"א בעבודת הקודש, וא"כ תוכו צריך להיות רה"י מהתורה.

תשובה: כשיש לו גג עדיף.

סימן שמו - דיני עירובין מן התורה

🕒 תקלא

טלטול ממקום פטור לרשות הרבים ע"י שנים

שאלה: סעיף א', "וכן לא יעמוד אדם על מקום פטור, ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים, ויתננו למי שעומד ברשות היחיד". מה הדין אם עושה זה

ע"י שנים. כלומר, שאחד שם על מקום פטור, והשני לוקחו משם לרשות אחרת. האם שרי.

תשובה: אין ראוי [הערמה בעלמא].

תקלב

במקום שאין התקרה משופעת דסגי בב' צורות הפתח

שאלה: כתב הביאור"ל (ד"ה הבולטין), שאם אין התקרה משופעת, א"צ שלושה צדדין צורת הפתח, וסגי לב' צדדין, ובשלישית אומרים פי תקרה יורד וסותם. וצ"ע, דבאין התקרה משופעת, סגי בצורת הפתח אפילו במקום אחד, ובשני מקומות אומרים פי תקרה, כמ"ש לעיל, דג"כ בב' מקומות אומרים פי תקרה יורד וסותם.

תשובה: אם לא עושה צורת הפתח.

סימן שימז - על איזה הוצאה חייב מן התורה

תקלג

הוצאה מרשות לרשות בבעל חי

שאלה: האם שייך דין הוצאה דאורייתא, במוציא בעל חי מרשות לרשות, דלכאורה לא שייך לעשות בו עקירה והנחה, דהא לא נח, דמיד כשמניחו - הולך. (למ"ד חי לא נושא עצמו).

תשובה: בכפות.

תקלד

בגדים הלבוש בהם בטלים לגופו

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ב'), "כשעוקר החפץ מרה"י - דע דשם עקירה לאו דוקא כשעוקר החפץ מע"ג קרקע ממש, אלא אפילו אם היה החפץ מונח בבגדיו שלבוש בהן מע"ש ונטלו משם, ופשט ידו לחוץ והניחו בר"ה ג"כ חייב, דמה שהיה מונח מתחלה בכיסו חשוב כמונח ע"ג קרקע, דבגדים שהוא לבוש בהן בטלין לגבי גופו, והנחת הגוף כהנחת חפץ דמיא, וממילא כשנטלו משם חשוב עקירה". וצ"ע, וכי אם הבגדים לא היו בטלים לגופו - לא היה חייב? הא החפץ מונח על גופו, ומדוע

שהבגדים יהוו הפסק, הא המניח ע"ג שולחן - חייב, אע"פ שאין השולחן בטל לקרקע ומה צריך לומר דבגדיו בטלין לגופו.

תשובה: שולחן בטל לבית.

ובפעם אחרת ענה: בגדים חשובים.

🕒 תקלה 🕒

הניחו ביד חבירו פטור אבל אסור

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ח') "והניחו ביד חבירו, ואם יד חבירו למעלה מעשרה פטור, דמקום פטור הוא". וצ"ע, אם מקום פטור הוא - הול"ל מותר, ולא פטור אבל אסור.

תשובה: שמא יוריד.

🕒 תקלו 🕒

קריעת בגד כלאים מחבירו אפילו בשוק

שאלה: כתב השער הציון (ס"ק ח'), דהא איתא בברכות (י"ט:), הרואה לחבירו שהוא לבוש כלאים דקורע ממנו, הוי חיוב מדאורייתא כדמוכח שם. ולא מצאתי היכן מוכח שם דהוי דאורייתא.

תשובה: מדמייתי קרא.

🕒 תקלו 🕒

בענין הנ"ל

שאלה: כתב בשער הציון (שם) דבגמ' שם משמע דלאו תקנתא דרבנן בעלמא הוא. וצ"ב, היכן משמע, הא קרא ד"אין עצה" וכו' הוא בנ"ך ולא דאורייתא הוא. ועוד יש לומר אסמכתא היא, ולכה"פ אי אפשר לעשות מזה קושיא.

תשובה: לא תלבש כלאים דאורייתא, הוכח תוכיח.

ובפעם אחרת ענה: הוא פשוט גם בלא קרא.

❧ תקלה ❧

הנחה ברשות היחיד כשנעשתה עקירה מאליה מרשות הרבים

שאלה: בהאי דהנחה או עקירה בלחוד אסורה מדרבנן, מה הדין בשבת אם העיפה הרוח חפץ, כגון שקית ניילון, מרשות הרבים לאוויר של רשות היחיד, והחפץ עדיין לא נח, האם מותר לו לתופסו בידו ולהניחו. דלכאורה מה שאסור לעשות הנחה זהו דווקא כשחברו עשה עקירה, אך כשנעשית עקירה מאליה, לכאוף אין איסור להניח כשכבר נמצא באוויר רשות היחיד.

תשובה: ע"י גוי ודאי מותר.

ובפעם אחרת ענה: מותר.

סימן שמה – דין המושיט מרשות לרשות

❧ תקלט ❧

בדברי הגרעק"א על מש"כ העולת שבת

שאלה: כתב בהגהות רעק"א, שמה שתמה העולת שבת על שהשמיט השו"ע הדין דהדביק פת בתנור - הוא מפני שלא ראה שהשו"ע פסק דין זה לעיל סי' רנ"ד. וצ"ב, דהמגן אברהם כאן ממש כבר כתב זה, וכי לא ראהו.

תשובה: שניהם כיוונו לאמת.

סימן שמט – דין ארבע אמות ברשות הרבים

❧ תקמ ❧

בציון באר הגולה

שאלה: סעיף ב', "ויש מי שאומר, שמארבע אמות עד חמש ושלשה חומשים, פטור אבל אסור". וציין לזה באר הגולה מקורו: "הרב המגיד בשם הראב"ד". וצע"ג, דזהו דעת הרמב"ם ולא הראב"ד כלל.

תשובה: בראב"ד מבואר זה.

סימן שנ - דין המוציא ראשו ורובו מרשות לרשות

תקמא

בדין הרוקק בשבת לרשות הרבים

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ט'), "ואם השתין או רק חייב חטאת". וצ"ע מדוע חייב חטאת, הא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ופטור מדאורייתא, דקיימ"ל כרבי שמעון דמשצ"ל פטור.⁶⁶³

תשובה: איסור חיוב חטאת.

ובפעם אחרת ענה: זה נקרא צריך לגופה.⁶⁶⁴

סימן שנא - דין המושיט ידו לצינור ברשות הרבים לשתות

תקמב

דין לבד ביד אדם הסמוכה למזחילה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ה') "תוך שלשה למזחילה, דלא אמרינן בזה לבד". ולא הבנו מדוע לא אמרינן בזה לבד.

תשובה: גג ואדם אין מתחברין.

סימן שסב - איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל

תקמג

אמאי להמטלטל במחיצת אנשים לא הוי זילותא

שאלה: שו"ע סעיף ה' "בכל עושים מחיצה וכו' ואפי' באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג', ואפי' כשהם מהלכים חשובים מחיצה וביניהם רה"י, והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה; ואפילו אחד מהם יודע, אסור. ופירש המ"ב הטעם,

⁶⁶³. עיין ברי"ף על הסוגיא, וביעב"ץ בספרו לחם שמים מס' עירובין פ"י משנה ה', ובאבני נזר או"ח סי' רמ"ו אות ד'.

⁶⁶⁴. צ"ב מדוע.

דאם יודעים שהעמדו לשם מחיצה - הוי זילותא לשבת. וצ"ב, מדוע למטלטל בעצמו לא הוי זילותא.

תשובה: הוא רואה מחיצה.

תקמוד

מחיצת אנשים אם הוי מחיצה לגבי האנשים עצמם

שאלה: מ"ב שם: "וה"ה דמחיצה כזו הוי הפסק לענין לדבר ד"ת נגד מקום שאינו נקי [אחרונים]: האם ג"כ האנשים שעושים בעצמם את המחיצה - מותרים לומר דברי תורה.

תשובה: לא. 665

סימן שיסד - דין מבוי המפולש

תקמה

מבוי עקום כמין דלי"ת

שאלה: "מבוי עקום כמין דלי"ת וכו'" צ"ב, לכאורה יותר מדוייק לומר "כמין רי"ש".

תשובה: מרובע. 666

סימן תכב - סדר התפילה והלל בראש חדש

תקמו

נזכר שלא אמר יעלה ויבוא קודם תיבה אחרונה של תפילתו

שאלה: מה הדין ביום ר"ח כשלא אמר יעלה ויבוא, ונזכר לפני שאמר המילה האחרונה של יהיו לרצון, האם חוזר לראש.

תשובה: כבר הסיח דעתו.

665. וכ"כ בפתח הדביר סי' פז. מאידך בשו"ת הר צבי או"ח סי' פו הסתפק באופן זה אם הם נחשבים מחיצה גם לגבי עצמם, ונשאר בצ"ע.

666. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "אם יש פינה הרי זה כמו דלי"ת".

תקמוז

עד מתי זמן קריאת ההלל

שאלה: עד מתי זמנו של קריאת הלל בראש חודש ובחולו של מועד.

תשובה: עי' מגילה כ' ב'.

סימן תכו - דין ברכת הלבנה וזמנה

תקמח

שליח לקידוש לבנה

שאלה: בספר שהוציאו על ר' זונדל קרויזר, הביאו בשם אביו ר' הערשל קרויזר, שהורה לאחד שהיה חולה מאד ל"ע, ולא היה יכול לעשות קידוש לבנה, ואמר לו ר' הערשל שיעשה שליח לקידוש לבנה, ושלוחו של אדם כמותו. והרבה ת"ח התקשו בזה, דהרי זו מצוה שבגופו. מה אפשר לתרץ דבר זה.

תשובה: רצה להרגיעם.

ובפעם אחרת ענה: אם משלם לו כסף הוי כעושה מעצמו.

סימן תכט - שאין גופלין על פניהם כל ניסן

תקמט

זמן התחלת לימוד הלכות פסח

שאלה: כתב השו"ע, "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום", וכתב המשנ"ב (סק"ב) "ומתחילין מיום הפורים עצמו". לאיזה פורים הכוונה, פורים דפרזים או דמוקפים.

תשובה: דפרזים כדי שיהיה שלשים יום עד פסח.⁶⁶⁷

667. ועיין ר"ה ז' ע"א, ובכורות נ"ז ע"ב בתוד"ה בפרוס, וכה"ח אות ה'.

סימן תלא - זמן בדיקת החמץ

תקנ

בדיקת חמץ אי הוי דאורייתא

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י'), שבדיקת חמץ הוי דאורייתא כל זמן שלא ביטל. האם לפי זה צריך לומר בנוסח הלשם יחוד, הריני בא לקיים מצוה מדאורייתא של בדיקת חמץ.

תשובה: הבדיקה עצמה מדרבנן.

תקנא

רמז מן התורה להנחת י' פתיתי חמץ בערב פסח

שאלה: ראיתי שהרב נטע פריינד זצ"ל אמר שהכל מרומז בתורה, ואמר בשם הגר"א שאפילו המנהג לתת עשרה פתיתי לחם בערב פסח לבדיקת חמץ ג"כ מרומז בתורה. היכן זה רמוז.

תשובה: תשביתו שאור מבתיכם יו"ד זה עשר.

סימן תלב - דין ברכת בדיקת חמץ

תקנב

נטילת ידים לפני בדיקת חמץ

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ב') "יש אומרים שטוב שיטול ידיו קודם" (בדיקת חמץ). וצ"ב מדוע לא כתב כן לפני כל מצוה, שטוב ליטול ידים קודם.

תשובה: כל מצוה שצריכה ברכה.⁶⁶⁸

ובפעם אחרת ענה: לפני כל מצוה חייב אבל כאן שבודק גם במקום מטונף ס"ד שלא יברך.⁶⁶⁹

⁶⁶⁸. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי כי כאן עסוק קודם בנקיון".

⁶⁶⁹. אולי צ"ל שלא יטול.

סימן תלג - בדיקת חמץ

תקנה

בדיקת חמץ אחורי הסטנדר

שאלה: ראיתי מביאים שהרב שליט"א בודק בבדיקת חמץ אף מתחת לסטנדר שלו למעלה, שחושש שמה נדבק שם וכדו', ולכאורה מהשו"ע סעיף ה' נראה שאין צריך שכתב שם, "גג היציע והמגדל שגגיהם משופעים א"צ בדיקה", וכ"ש מתחת לסטנדר למעלה שאין צריך.

תשובה: לפעמים הילדים מורחים שם.

תקנה

בדיקה במקום שמכניסים בו חמץ מדרבנן

שאלה: מה הדין בבית שמכניסים בו חמץ שאסור רק מדרבנן, האם צריך לבדוקו בליל י"ד.

תשובה: כן.

סימן תלד - דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה

תקנה

תליית הפת לאחר בדיקת חמץ

שאלה: סעיף א', "אחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשירר להצניע וכו' לכך יכפה עליו כלי או יתלנו באויר", וצ"ע דאסור לתלות לחם.⁶⁷⁰

תשובה: לצורך מצוה מותר.

ובפעם אחרת ענה: רק כשתולה בסל יש קפידא כמ"ש בשו"ע הרש"ז ה' שמירת הגוף והנפש.

670. שו"ר שבעין זה העיר בקיצור של"ה בהנהגות הסדר. ועיין בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' נ"ב) שכתב: "ועל ששאלתני טעם על תליית אפיקומן, לא שמעתי לדבר טעם, ובקיצור של"ה כתב שאין לעשות כן שהוא ביזוי אוכלין, ולא ידעתי מה ביזוי יש בזה, ומעולם ראיתי מרבתי ואבותי שנהגו כן, וכ"כ במ"א בא"ח סי' ת"ק ס"ק ז', שכתב שנוהגין כן דלא כיש מחמירין עכ"ל, ואין כאן ביזוי מצוה".

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א לגבי תליית החמץ לאחר הבדיקה, דאסור לתלות לחם. וענה לי "רק כשתולה בסל יש קפידא, כמו"ש בשו"ע הרב ש"ז הלכות שמירת הגוף והנפש". ועיינתי שם ולא מצאתי חילוק זה שכתב שם "פת תלויה באויר קשה לעניות", ולא כתב שדוקא בסל יש קפידא.

תשובה: עי' בספר שמירת הגוף והנפש סימן ל"א ס"ב.⁶⁷¹

🕒 תקנו

האם אברכים צריכים לבדוק את מקומם בכולל

שאלה: סעיף י', "בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה" וכו'. מה הדין אברך שאוכל חמץ במקומו בכולל, האם צריך לבדוק בליל י"ד לאור הנר את מקומו.

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על אברך האוכל חמץ במקומו בכולל, אם צריך לבדוק את מקומו והשיב 'לא'. ולא הבנתי טעמו, הא חמצו הוא.

תשובה: מוטל על הנהלת הכולל לבדוק.

סימן תלז - המשכיר בית להברו על מי חל חובת ביעור

🕒 תקנו

כניסה בחג למקום שאינו בדוק

שאלה: האם מותר לנסוע בחוה"מ פסח באוטובוס, דהא הוא אינו בדוק מחמץ, ואסור להיכנס לבית שאינו בדוק.

תשובה: לבית שאינו שלו מותר.⁶⁷²

671. וז"ל: "יש להסתפק אם זה נאמר רק בפתו, או בכל פת. וכן יש להסתפק האם זה דוקא כשתולה בסל, או אפילו כשתולה הפת בלי סל".

672. אמנם עיין בר"ן בפסחים א' ב' בדפי הרי"ף ד"ה המשכיר.

סימן תמו - דין מי שמוצא חמץ בתוך המועד

תקנה

שריפת חמץ שמצאו במועד לאחר שמכרו לגוי

שאלה: סעיף א', "המוצא חמץ בביתו, אם הוא בחוה"מ יוציאנו ויבערנו מיד", ובמשנ"ב לא חילק שזהו דוקא בלא מכר לגוי חמצו ובמכר לא ישרוף, דהרי היה נהוג למכור והוא ליה לחלק, אלא ודאי ש"מ שאף במכר לגוי ישרוף, האם הוכחה זו נכונה.

תשובה: חמץ בעין לא נהוג למכור אם אפשר.

שאלה: המוצא חמץ בביתו בפסח, ולפני החג מכר את חמצו לגוי בכל מקום שהוא, האם ג"כ באופן זה ישרפנו, או שאין לו רשות לשורפו דהא מכר לגוי החמץ.

תשובה: יש לו רשות דאין הגוי מקפיד ע"ז.

סימן תס - דיני מצת המצוה

תקנה

בענין השתדלות הרא"ש בעשיית מצת מצוה

שאלה: "הרא"ש היה משתדל במצת מצוה ועומד על עשייתה" וכו', וכתב המשנ"ב דמצוה בו יותר מבשלוחו, משמע שהיה אפשר לעשות זאת ע"י שליח. וצ"ע א"כ איך עשה זאת בעצמו, הא קיימא לן דמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, אין מבטלין ת"ת לעשותה.

תשובה: לא ביטל ת"ת שלמד בדרך.

סימן תע - שהבכורות מתעניין בערב פסח

תקס

אכילת מיני תרגימא בשאר תעניות

שאלה: המשנ"ב (ס"ק ב') כתב לגבי תענית בכורות, שמי שהתענית קשה לו, יאכל רק מיני תרגימא, לצאת ידי רבינו יחיאל שיוצא בזה ידי תענית, האם הוא הדין בכל תענית שלא יכול להתענות, שיאכל רק מיני תרגימא.

תשובה: לא.

תקסא

סיום מסכת בטלפון לגבי תענית בכורות

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י'), "וכן נוהגין כיום להקל ולאכול בסעודת סיום מסכתא". בכור השומע סיום מסכת בערב פסח בטלפון בשידור חי, האם מהני.

תשובה: החזו"א הסתפק.

סימן תעב - דיני הסיבה וארבע כוסות

תקסב

הסיבה בנשים

שאלה: כתב הרמ"א בסעיף ב', "וכל הנשים שלנו חשובות, אבל לא נהגו להסב". וצ"ב אם לא נהגו, מאי נפק"מ שמקרי חשובות.

תשובה: אם לא נהגו אין דרך חשיבות בזה.

ובפעם אחרת ענה: שראוי להחמיר.

תקסג

עניית דברים שבקדושה באמצע ההגדה

שאלה: האם מותר לענות קדיש או קדושה או אמן דברכות, באמצע הגדה של פסח.

תשובה: מותר.

תקסד

זמן שיעור שתיית רביעית

שאלה: הסתפקנו הרבה, כמה שניות זהו כדי שתיית רביעית, בארבע כוסות וכדו'. האם הרב יוכל לכתוב לנו בכמה שניות מדובר.

תשובה: חצי מינוט. 673

סימן תעג - דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס השני

תקסה

ברכה על חציית המצה

שאלה: סעיף ו', "ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתיים", אמאי לא מברכים על מצות יחץ.

תשובה: אינו אלא הכשר מצוה.

סימן תעה - יתר דיני הסדר

תקסו

בעניין השמטת המצה השלישית בברכת המוציא

שאלה: כתב השו"ע, "ואחר ברכת על אכילת מצה, יניח למצה השלישית להישמט מידו". ולכאורה הרי במצה השלישית עושים כורך, וברכת המוציא קאי נמי אכורך, וא"כ עדיף לתפשה נמי בהמוציא.

תשובה: המוציא קאי אכל הסעודה.

סימן תפא - שלא לשנות אחר ארבע כוסות

תקסז

סיפור יציאת מצרים עד שתחטפנו שינה

שאלה: בטור הביא מהתוספתא, שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות הפסח וכו', ובשו"ע השמיט המילים "כל הלילה", וכתב עד שתחטפנו שינה, מדוע שינה השו"ע מהתוספתא.

תשובה: אם חטפו שינה ל"ש לעסוק.

תקסה

חיוב הסיפור בנרדם והתעורר

שאלה: "חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וכו', עד שתחטפנו שינה" מה הדין אם נרדם והתעורר שוב לאחר שעה, האם חל עליו חיוב שוב עד שתחטפנו שינה.

תשובה: לא.

סימן תצג - דינים הנוהגים בימי העומר

תקסט

תספורת בימי העומר לפדיון בנו

שאלה: האם מותר לאבי הבן בפדיון בנו, להסתפר בימי העומר.

תשובה: כמדומה שלא.

תקע

תלישת שערות בימי העומר

שאלה: האם מותר לתלוש שערות מהראש בכוונה בימי ספירת העומר.

תשובה: טוב ליזהר.

סימן תצד - סדר תפילת חג השבועות

תקעא

בדין תמימות בשבתות הספירה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק א'), שבלייל שבועות אין מקדשין על היין עד צה"כ, דכתיב תמימות. וצ"ע אם כן בכל עש"ק של שבועות הספירה לא יקדש עד צה"כ,

דהא מקצר את יום שישי בכשעה וחצר בתמימות של אותו יום.

תשובה: כל ע"ש הרי סופרים בלילה וזהו תמימות.

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב

תקעב

הסרת מים מבריכת הדגים כדי שיוכל לקחתם ללא צידה

שאלה: האם מותר ביו"ט להוציא מבריכה של דגים את כל המים שיש בה, וע"י כך יוכל לקחת את הדגים ללא צידה, האם זה אסור משום צידה.

תשובה: אין ראוי.

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב להבירו

תקעג

הריגת יתושים ביום טוב

שאלה: האם מותר להרוג יתושים וכדומה ביו"ט כשמפריעים לו, דהא מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.⁶⁷⁴

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א אם שרי להרוג יתושים ביו"ט מדין מתוך, וענה הרב שליט"א 'לא'. ולא הבנתי מה הטעם לזה.

תשובה: לא הכל מתירין מטעם מתוך עיי' סימן תק"ג.

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזה מהם מותרים על ידי שינוי

תקעד

גדר אין לו בגד לכסות

שאלה: סעיף י', "ואם אי אפשר, כגון שזימן הרבה אורחים וצריך למהר ולהביא לפניהם, עושה כדרכו", וכתב המשנה ברורה (ס"ק ל"ד), והוא הדין אם אי אפשר לו לשנות מפני סיבה אחרת, כגון שאין לו בגד לכסות". מה הדין באין לו, ויש לשכנו, האם צריך לבקש משכנו.

תשובה: כן.

674. בספר מלכים אומניך להגר"י זילברשטיין שליט"א (עמוד רע"ט) הביא משם הגר"י קמניצקי להתיר, וטעמו הוא דאמרינן מתוך שהותרה מלאכת שחיטה (נטילת נשמה) לצורך אכילה, הותרה נמי שלא לצורך, כגון הריגת יתושים וזבובים המצעים אותו. וע"ש שהוכיח מדברי הרדב"ז שאסור, והביא מחתנו הרב דב קוק שליט"א שהטעם הוא משום דהוי רק 'מבריה ארי' ובזה לא אמרינן 'מתוך', יעווי"ש. אולם עיין להגר"י קמניצקי בספרו אמת ליעקב (שו"ע סוף ס' תק"ח ובהערה), דאיהו גופיה אמר דלמעשה צריך עיון.

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב

תקעה

בדין טלטול ביצה שנולדה ביום טוב

שאלה: סעיף א', "ביצה שנולדה ביו"ט אסור ליגע בה", וכתב המשנה ברורה דכיוון שאסורה באכילה אסורה נמי בטלטול. וצ"ב אמאי לא חילקו בזה דאם מטלטלה לצורך אוכל נפש שרי, כמבואר לעיל סימן תק"ז ס"ד ובסוף סימן תק"ט, בהג"ה.

תשובה: איזה אוכל נפש.

סימן תקכב - קצת דברים האסורים לטלטל ביום טוב

תקעו

רכיבה באופניים בשבת ויו"ט

שאלה: סעיף ב', "אין יוצאין בכסא, אחד האיש ואחד האשה". רציתי להביא מכאן ראיה ומקור, למה שאסור ליסע בשבת וביו"ט באופניים, האם נכון.

תשובה: א"צ ראי'.⁶⁷⁵

סימן תקכז - דיני עירוב תבשילין

תקעז

בדין עירוב לכל בני העיר

שאלה: סעיף ז', "ומצוה על כל גדול העיר לערב", וכתב בשער הציון (ס"ק ל"א), דלאו דוקא גדול העיר אלא כל אדם יכול להקנות עירובו. מה הדין בראה שכבר עשה חכם אחד עירוב במקום זה, האם עדין יש מצוה לעשות עוד, או שאין ענין ומצוה בזה.

תשובה: לא.

675. עי' רב פעלים ח"א או"ח סי' כ"ה, שהאריך בעניין רכיבה על אופניים בשבת.

תקעה

קניית תבשיל מן השוק לעירוב תבשילין

שאלה: כתב הביאור"ל (סעי' ו' ד"ה עדשין), דלכתחילה מצוה מן המובחר, לעשות תבשיל לשם עירוב. האם דוקא לעשות זהו המצוה מן המובחר, או שיכול ג"כ לקנות תבשיל לשם עירוב.
תשובה: יכול.

סימן תקכט - דיני שמחת יום טוב

תקעט

שמחת יום טוב ביין

שאלה: סעיף ב', "חייב אדם לשמוח ביו"ט בשתיית יין". האם צריך לשתות יין זה דוקא בשעת הסעודה, או אפשר אפילו אחרי הסעודה.
תשובה: אפשר.

תקפ

שמחת יום טוב בנשים

שאלה: שם, "חייב אדם להיות שמח במועד הוא ואשתו". צ"ע דמשמע שהאשה צריכה להיות שמחה, והרי זהו מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות.⁶⁷⁶
תשובה: אף הן היו באותו הנס.

תקפא

יום טוב שחל במוצאי שבת מתי ילבש בגדי יו"ט

שאלה: קנה בגדים חדשים לכבוד יו"ט, אך באותו השנה חל יו"ט במוצ"ש מתי ילבש את הבגדים החדשים ביום שישי או בליל יו"ט.
תשובה: יתחיל ללבושם לכבוד שבת.⁶⁷⁷

676. עי' שו"ת הגרעק"א סי' א' ובהשמטות שם בענין זה.

677. עי' כה"ח סי' תקכ"ט ס"ק כ"ג מש"כ בזה.

סימן תקלד - דיני כיבוס בחול המועד

תקפב

שטיחת בגדים לייבוש בחול המועד

שאלה: האם מותר לשטוח בחול המועד בגדים רטובים לנגבם, או שאסור כמו בשבת.

תשובה: אולי אין לעשות כן מפני מראית העין.

סימן תקמה - דיני כתיבה בחול המועד

תקפג

כתיבת דברי תורה בחול המועד

שאלה: בהא דשרי לכתוב בחול המועד דברי תורה שחושש שישכחם, האם שרי לכתוב כדרכו ממש ובאריכות, או יכתוב בקיצור.

תשובה: בשינוי קצת.

סימן תקנט - מנהגי תשעה באב

תקפד

הליכה על הקברות בט' באב

שאלה: כתב המג"א (ס"ק ט"ו), "וכתוב בכתבי האר", דאין לילך על הקברות אלא לצורך הלויית המת, ובפרט אם לא תיקן עון קרי מתדבקים בו החיצונים". ונסתפקנו מה הכוונה לא תיקן עון קרי, האם הכוונה שלא טבל, או הכוונה שלא עשה התיקונים המובאים בספרים.

תשובה: תפוס לשון אחרון.⁶⁷⁸

678. ועי' בחיי אדם הל' ראש השנה כלל קל"ח ה' דמשמע לכאורה שהכוונה היא לטבול.

סימן תקס - לעשות זכר לחורבן

תקפה

גובה מקום אמה על אמה

שאלה: סעיף א', "ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח, בלא סיד". איזה גובה צריך לעשות האמה על אמה כנגד הפתח, בגובה ראשו, או גם למעלה קרוב לתקרה.

תשובה: אפשר למעלה.

תקפו

נתינת אפר הנתון בשקית על ראש החתן

שאלה: האם שרי לשים האפר בשקית, וכך לשימו על ראש החתן.
תשובה: מותר.

סימן תקסו - דין תענית ציבור

תקפו

שמיעת קריאת התורה באמצע תפילת י"ח

שאלה: מה הדין אם טעה במנחה של תענית, ושכח שיש היום קריאת התורה, והתחיל ה' שפתי תפתח ונזכר, האם יכול לפסוק ולשמוע קריאת התורה.

תשובה: גם באמצע שמו"ע יכול להפסיק ולשמוע.

תקפה

עניית קדיש וקדושה באמצע תפילת י"ח

שאלה: בהנ"ל שמע קדיש וקדושה האם יפסיק לענות.

תשובה: עי' שו"ה קי"א דין ב'.⁶⁷⁹

679. ז"ל שם: "צריך לסמוך גאולה לתפילה, ולא יפסיק ביניהם בשום פסוק, חוץ מה' שפתי תפתח, וכן לא יפסיק לענות קדיש וקדושה, ואפילו בשהייה בעלמא יותר מכדי דיבור דהיינו כדי שאילת

סימן תקפג - דברים שנוהגים לאכול בליל ראש השנה

תקפט

מקור הירושלמי על שינה בראש השנה

שאלה: כתוב ברמ"א ובמשנ"ב בשם הירושלמי, "מאן דדמיך בריש שתא, דמיך מזליה". איה מקומו בירושלמי.

תשובה: אינו לפנינו אבל מובא בראשונים.⁶⁸⁰

תקצ

שינה אחר חצות בראש השנה שחל בשבת

שאלה: במשנ"ב (ס"ק ט') הביא מהאריז"ל, שבראש השנה אחר חצות שרי לישן, שכבר נתעורר המלאך ע"י תפילות ותקיעות, מה הדין בר"ה שחל בשבת שאין תקיעות.

תשובה: אולי מותר.

סימן תקפו - דיני שופר של ראש השנה

תקצא

נתינת מי רגלים בשופר חדש כדי לצחצחו

שאלה: סעיף כ"ג, "יכול ליתן בתוכו מים או יין לצחצחו, אבל מי רגלים אף בחול אסור, מפני הכבוד". האם האיסור ליתן מי רגלים הוא אף בשופר חדש שעדיין לא נשתמשו בו, דהא לכאורה הזמנה לאו מילתא היא.

תשובה: ביזוי מצוה דמוכן למצוה.

תלמיד לרב יש ליזהר לכתחלה, אבל אמון של גאל ישראל אחר החזון יענה, ולא אחר עצמו, וטוב שיסיים בשוה עם החזון ולא יענה אחריו (ס"א וס"ק ב' ג' ה' ו'). אפילו בערבית קודם תפלת י"ח ג"כ יש ליזהר שלא יפסיק בשום פסוק, אבל במוסף ומנחה מותר לומר פסוקים קודם ה' שפתי תפתח, אבל לא אח"כ דפסוק זה מכלל תפלה הוא (ס"ק א' ד').

⁶⁸⁰ כתוב בדרשות רבינו יהושע אבן שועיב תלמיד הרשב"א (דרשה לראש השנה ח"ב עמ' תצ"א, מהדורת לב שמוח), והרמב"ם ז"ל כתב, כי בתקיעת השופר יש רמז לדין, עורו מתרדמתכם רוצה לומר כי השינה צריכה הערה, כמו שנאמר אם יתקע שופר בעיר וגו', ומכאן כתבו בירושלמי שאסור לאדם שישן בראש השנה כדאמרינן התם הך בר נש דדמיך בריש שתא, ועוסקין בדיניה לעיל, שהוא מורה עצלה דכתיב מה לך נרדם.

תקצב

כשרות שופר שפיו מן הצד

שאלה: שופר שפיו מן הצד ולא מהקצה, האם כשר.

תשובה: מסתמא כשר.

סימן תקצא - סדר תפלת מוסף ביהיד

תקצג

לימוד בהרהור מתוך ספר בין הברכות

שאלה: במוסף דר"ה, להנהיגים שממתין עד שהש"ץ יתקע כדי שיהיו התקיעות על סדר הברכות, האם שרי ללמוד בהרהור ע"י עיון בספר, כגון שהיה הספר פתוח לפניו.

תשובה: אין ראוי.

סימן תקצז - אם מותר להתענות בראש השנה

תקצד

בירור בדעת הפוסקים המצריכים להתענות בראש השנה

שאלה: הב"י הביא דעות מהראשונים, דסבירא להו דשרי להתענות בשני ימי ר"ה, וצ"ב איך יסבירו את הפסוק שהובא שם בטור מנחמיה "לכו אכלו משמנים".⁶⁸¹

תשובה: מותר אבל אין חייב ואז שהי' שמחה א"ל לשמות.

ובפעם אחרת ענה: עצה טובה קמ"ל.

681. שו"ר בספר אור זרוע חלק ב' (סימן רנז) כתב, שמכאן למד רבינו חננאל שאסור להתענות בראש השנה, שהרי נאמר בנחמיה בענין ראש השנה, לכו אכלו משמנים ושתו ממותקים ושלחו מנות לאין נכון לו. ושכן כתב רבינו האי גאון. וכן פסק רב יהודאי גאון בתשובה, שאסור להתענות בראש השנה מפני שנקרא חג, שנאמר תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגיגו. ושלא כדברי רב נסים גאון שמתיר להתענות בראש השנה. ע"כ. גם הרא"ש במסכת ראש השנה (פרק ד' סימן יד), הביא תשובת רב שר שלום גאון, שאסור להתענות בראש השנה, שהרי שמחה נוהגת בראש השנה, שנאמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, ודרשו חז"ל בסוכה (נה ע"א) ובראשי חדשיכם זה

סימן תרו - שיפייס אדם הבירו בערב יום כיפור

תקצה

הוצאת שם רע על רשעים שמתו

שאלה: סעיף ג', "תקנת קדמונינו וחרם, שלא להוציא שם רע על המתים". האם בכלל זה, אף רשעים ואפיקורסים כש"צ וכדומה.

תשובה: על רשעים מותר.

תקצו

חרם הקדמונים הוא אפילו על דברי אמת

שאלה: שם: האם זהו דווקא שם רע שזהו שקר, או אפילו אמת.

תשובה: גם אמת.

תקצו

במקום שאינו חייב למחול אינו עובר על לא תיטור

שאלה: בהא דבהוציא עליו שם רע אינו חייב למחול, צ"ע דעובר בכל רגע על לא תיטור.

תשובה: אם אין חייב אין עובר.

סימן תרז - סדר הוידוי במנחה בערב יו"כ

תקצה

הוידוי של תפילת מנחה הוא תחילת הכפרה

שאלה: כתב בשו"ע שמתוודים בערב יום הכיפורים במנחה, שמא יחנק בסעודה המפסקת. וצ"ב מה מהני ווידוי בשעה זו, הא עיצומו של יום הכיפורים

מכפר, ולא מהני מה שמתוודה בערב יום הכיפורים לפני שנכנס יום כיפור.

תשובה: הוידוי תחילת כפרה.

ובפעם אחרת ענה: כל היום דבר אחד.

ראש השנה, וכן מצינו בספר עזרא שכאשר היו העם בוכים בשובם מן הגולה, ובשמעם את דברי התורה, ואמר להם עזרא, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם.

תקצט

עשיית התיקונים שכתב האר"י ז"ל

שאלה: מה שכתב האריז"ל תיקונים על עוונותיו, האם סגי לעשות תיקון אחד על כל העבירות מאותו סוג, או שעל כל עבירה צריך תיקון בנפרד.

תשובה: כפי כוחו.⁶⁸²

תר

קידוש ביוהכ"פ שחל בשבת

שאלה: יום כיפור שחל בשבת, אמאי לא יעשה קידוש בפלג המנחה, ואם תמצי לומר כיוון שבשבת אי אפשר לקדש גם כן בפלג לא עבדינן, אם כן בערב שבת חנוכה אמאי מדליקין נרות חנוכה, הא בשבת א"א להדליק.⁶⁸³

תשובה: ביו"כ א"צ קידוש כיון שאין בו אכילה ושתיה.

תרא

עונג שבת ביוהכ"פ שחל בשבת

שאלה: יוה"כ שחל בשבת, במה יקיים עונג שבת.

תשובה: בבגדי שבת (שבת קי"ט א').

682. עיין בעניין זה בשו"ת תורה לשמה סימן תיג, ובאגרת התשובה פרק ג להגאון שו"ע הרב הביא שהכריעו המפרשים להתענות שלש פעמים את מספר הצומות הבאים לתקן חטא זה, ע"ש בטעם הדבר על פי דברי הזוהר. והגאון רבנו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים ח"ג סימן ל"ה כתב, שדי בפעם אחת על אותו חטא. ע"ש. והגאון רבי יהודה פתייה בספר מנחת יהודה דף ס"ה ע"א כתב שצריך לעשות תיקון כמספר הפעמים שחטא. ע"ש. וראה גם בשו"ת נו"ב או"ח סימן ל"ה. ובשמחת הרגל להחיד"א בלימוד ג' לקדש ורחץ ובכה"ח בסימן תקס"ח אות מ"ט, ובעיקרי הד"ט או"ח סימן י"ג אות כ"ט, ובשו"ת לב חיים ח"ב או"ח סימן י', ובשו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק ל, ובספר תקנת השבים להגר"י הלל שליט"א.

683. אם יקדש יחול עליו יוה"כ ולא יוכל לשתות כמש"כ בה"ג לגבי תשעה באב שחל במוצאי שבת דאינו יכול להבדיל מבעו"י דיחול עליו התענית, שו"ר בס' מעשה ניסים (כדורי) חלק התשובות סי' י"ח עמד בזה ובאופן הראשון כ' כמו שכתב הרב כאן דא"צ קידוש דהוא תענית ואין ראוי לקידוש ובאופן שני כתב כמו שכתבתי ע"ש. (הערת ח"א).

סימן תריג - איסור רהיצה ביום כיפור

תרגום

נתינת דמעותיו על מצחו ביום הכיפורים

שאלה: כתוב בספרים שאם בוכה על עונותיו, יעביר הדמעות על מצחו, וכך ימחק רושם עוונותיו, האם מותר לעשות זאת ביום הכיפורים, או שאסור משום מוחק.

תשובה: לא משום מוחק אלא משום רוחץ.

שאלה: שאלתי את הרב על מה שכתוב בספרים, שאם בוכה על עונותיו יעביר את הדמעות על מצחו, וכך ימחק רושם עוונותיו, האם מותר לעשות זאת ביום כיפור, או שאסור משום מוחק, וענה הרב "לא משום מוחק אלא משום רוחץ". וצ"ע דהא מותר לנקות לכלוך ביום כיפור.

תשובה: זה אינו לכלוך.⁶⁸⁴

סימן תריח - דין חולה ביום הכיפורים

תרגום

אכילת מיני מתיקה ביום הכיפורים שחל בשבת למותרים באכילה

שאלה: קטן או חולה האוכל ביו"כ שחל בשבת, האם יש לו חיוב של עונג שבת באכילתו, כגון שיאכל דברים שמנים ומיני מתיקה.⁶⁸⁵

תשובה: אוכל רק מה שמוכרח.

684. עיין שו"ת וישמע משה (ח"א עמ' ר') שכתב משם הגרי"ש אלישיב, שמותר לרוחץ פניו בדמעות עיניו ביום הכיפורים, ולא חיישינן לרוחץ.

685. ועיין אור שמח פרק י"ד ממאכלות אסורות הלכה י"ד מה שכתב בזה. ועיין עוד בהליכות שלמה פרק ו' סימן ו'.

סימן תרכב - סדר תפילת מנחה

❧ תרד ❧

השראת שכינה על נביא בים

שאלה: כתב השעה"צ (ס"ק ו'), על יונה שברח לים, שהוא מקום שלא תשרה עליו השכינה, מהו הטעם.

תשובה: שאין שם אנשים.

סימן תרכד - סדר מוצאי יום הכיפורים

❧ תרה ❧

בת קול היוצאת במוצאי יום הכיפורים

שאלה: כתוב שבמוצאי יום הכיפורים יוצאת בת קול ואומרת "לך אכול בשמחה לחמך" וכו'. וצ"ב מי שומע אותה.

תשובה: כל הצדיקים.⁶⁸⁶

❧ תרו ❧

אכילת סעודה רביעית ביום הכיפורים שחל בשבת

שאלה: יום כיפור שחל בשבת האם יש חיוב לאכול במוצאי שבת סעודה רביעית.

תשובה: יתכן.⁶⁸⁷

סימן תרכה - הלכות סוכה

❧ תרז ❧

הגנת ענני הכבוד מגשם וקור

שאלה: כתב השו"ע, "ענני כבוד שהקיפם בהם, לבל יכם שרב ושמש". וצ"ב מדוע לא הוזכר שהעננים הגנו גם כן מגשם וקור.

תשובה: גשם אפשר במטרי', וקור יתכן שגם העננים לא הגינו.

686. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מי אמר ששומעים".

687. עי' שו"ת תורה לשמה סי' קמ"ט.

סימן תרכו - העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג

❧ תרח ❧

חממה מרובה מצילתה מחמת הענפים

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק י'), דמייירי שמן הענפים חממה מרובה מצילתה. וצ"ע, דמוכרח שיהיה כך, שהרי השו"ע כתב "הואיל וצל הכשר מרובה מחמתה", ולמה צריך המשנ"ב לכותבו.
תשובה: הוא מסביר הטעם למה זה כך.

סימן תרכח - דיני סוכה שתחת סוכה

❧ תרט ❧

עבר ועלה על סוכה שבאילן יצא יד"ח ואין זה מצוה הבאה בעבירה

שאלה: כתב המשנ"ב (סקי"ח), שאם עבר ועלה על סוכה שבראש האילן, יצא יד"ח חובתו. וצ"ע אמאי יצא, הא מצוה הבאה בעבירה היא.⁶⁸⁸
תשובה: אין העבירה הדירה.

❧ תרי ❧

סכך כשר תחת סכך פסול

שאלה: מה הדין באופן שיש סכך כשר העומד תחת סכך פסול, האם נהפך לסכך פסול, ונפק"מ שא"א להעמיד עליו את הסכך הכשר.
תשובה: כן.

סימן תרכט - ממזה צריך להיות הסכך

❧ תריא ❧

ישיבה תחת הסדין בגשמים מנטפים

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק נ"ח), שבשעת הדחק, כשלא יכול לאכול בסוכה מפני הגשמים הנוטפים, יפרוש סדין תחת הסכך וכו'. צ"ע הא אם יורדים גשמים פטור מלישב בסוכה, ואדרבא נקרא הדיוט.

688. עי' ריטב"א סוכה לא. מש"כ.

תשובה: התחילו לירד ועדיין לא הגיעו אליו.

שאלה: שם: צ"ע, לפי דברי המשנ"ב שאפשר לישיב תחת הסדין, אם כן מדוע אנו יוצאים מהסוכה כשיורד גשם, הא אפשר לשים סדין.

תשובה: טירחא גדולה.

🕒 **תריב** 🕒

סיכון בדקל שענפיו רחבים מאד

שאלה: יש מין דקל שענפיו עגולים ורחבים מאוד יותר מד' על ד' טפחים, וכך זה גדל בטבעו, האם כשר לסכך בו.

תשובה: כשר.

סימן תרל - דיני דפנות הסוכה

🕒 **תריג** 🕒

בדין סוכה שאין לה קרקע

שאלה: סוכה שאין לה קרקע, האם היא כשרה, ואם תימצי לומר פסולה, אם כן שמע מינה שהקרקע חלק מן הסוכה, ויהיה אסור ליקח ממנה קיסם לחצות

בו שיניו.⁶⁸⁹

תשובה: עי' שו"ה סי' שמ"ה דין י"ב בשם החזו"א⁶⁹⁰, ואולי הוא הדין בסוכה.

689. יעוין שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קפא וז"ל "במה שפסול לר"א מסכך ברה"ר בסוכה דף ל"א שהקשת הא עצם הסוכה היא שלו ורק מקום העמידה שהוא הרצפה אינה שלו והא לא מצינו שהרצפה היא מעיקר המצוה כהסכך ודפנות רק משום שא"א המציאות בלא רצפה וכו' הנכון לע"ד בזה דאף שאינה ממצות הסוכה כיון שבלא הקרקע אין שייך מציאות הסוכה כלל אין לך מעמיד גדול מזה, ונמצא שכל עשית הסוכה הוא בגזל ושאלה דעיקר העשיה הוא בהמעמיד וכו', אך מה שברור לך שלרמב"ם מותרת הרצפה כוונתך מדין עצי סוכה, אבל מדין נויי סוכה ודאי אסורין, אך לי לא ברור הדבר דיותר נוטה שאם הוא במקום שמוכרחין לעשות רצפה כגון שא"א להיות על הקרקע ממש יהיה אסור להרמב"ם מדין עצי סוכה, ואם אפשר גם על הקרקע רק שעשה רצפה לנוי הוא בדין נויי סוכה, והקרקע עצמה לא נאסרה משום דקרקע עולם לא נאסר גם בדין עצי סוכה, וצ"ע עדיין לדינא. עכ"ל.

690. ז"ל שם: "העושה כמין תיבה באויר והדפנות גבוהות י"ט והוא דע"ד הוי רה"י [כמו ספינות בים], ודוקא שיש לה שוליים, ויש להסתפק אם צריך שיהיו השוליים שלמים דווקא, או דסגי בעומד מרובה על הפרוץ, ומיהו אם יש שם אויר פחות מג' טפחים ודאי אין בכך כלום, וכן אם הרחיק

תריד

עשיית חבירו לדופן שלא בידיעתו

שאלה: השו"ע פסק בסעיף י"ב, שמותר לעשות מחבירו דופן כאשר אינו יודע. וצ"ע, הא מכשילו באיסור. ואע"פ שזה מתעסק, אבל מ"מ לכתחילה אסור.⁶⁹¹

תשובה: אין זה איסור כשאין יודע דדבר שאין מתכוין שרי.

סימן תרלד - שלא תהיה הסוכה פחות מן שבעה על שבעה

תרטו

שומר למי שראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

שאלה: סעיף ד', "מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו אם היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו". וראיתי בשם הרב שלא מהני לזה שומר, מה טעמו.

תשובה: חז"ל אסרו.

תרטז

אמאי חיישינן שימשך אחר שולחנו

שאלה: יש לעיין למה ימשך אחר שולחנו.

תשובה: שקשה לאכול בלי שלחן.

תריז

מה הדין בשולחנו מחוץ לסוכה ולא בבית

שאלה: האם דווקא שולחנו בבית חיישינן, דאם לא כן אמאי לא כתוב ושולחנו מחוץ לסוכה.

תשובה: חוץ לסוכה הוא בית.

את הדפנות מהשוליים פחות מג' אין בכך כלום, אבל ביותר מג' יש להסתפק, ואם הפרוץ מרובה על העומד ודאי לא הוי רה"י (חזו"א או"ח סי' ס"ח סק"י"ד), וכל דינים אלו הוא גם בספינה, ודופני הספינה צריכים להיות עומד מרובה על הפרוץ כדינים שיתבארו גבי מחיצות בסי' שס"ב (שם סק"ט), וע"ל סי' שס"ב מדין ה' עד דין י' כל דיני ספינה.

691. עיין מרכבת המשנה (פרק ט"ז מהל' שבת הכ"ג) שהעיר כן וכתב לחלק שבמקום מצוה לא החמירו.

🕒 תריח

שולחן קבוע שאין חשש שיגרר אחריו לתוך הבית

שאלה: מה הדין בשולחן שלא שייך שיזוז כלל, כגון בשולחן מחובר וכדו' - האם גם כן אסור.

תשובה: לא פלוג.

🕒 תריט

שמא ימשך אחר שולחנו בלומד בסוכה

שאלה: האם חיישינן שמא ימשך אחר שולחנו אף כשלומד באופן זה, וא"כ לא קיים מצוות סוכה אם למד כך.

תשובה: כן.

🕒 תרכ

רוב ראשו או רוב שולחנו

שאלה: שם: הא דבעי ראשו ורובו ושולחנו בסוכה, מה הדין ברוב ראשו או ברוב שולחנו.⁶⁹²

תשובה: יתכן דסגי ברוב ראשו ורוב שולחנו ואולי אף בטפח משולחנו.

🕒 תרכא

רוב גופו התחתון וראשו

שאלה: בהנ"ל מה הדין ברוב גופו התחתון וראשו, כגון בב' סוכות שראשו באחת ורוב גופו התחתון בשניה.

תשובה: יש בזה הרבה מדרגות.

🕒 תרכב

אי ראשו בכלל רובו

שאלה: בהא דבעי ראשו ורובו בתוך הסוכה, האם מחשבין את הראש עם רובו, או חוץ מראשו בעי רוב הגוף.

תשובה: רוב ראשו.

692. עיין מג"א סי' תרל"ד סק"ב, ובברכ"י שם, ובשער הציון אות ו'.

סימן תרלט - דיני ישיבת סוכה

תרכג

ברכה על בשמים מחוץ לסוכה

שאלה: סעיף ב', "ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה אפילו מים, הרי זה משובח". האם יש הידור לברך על בשמים דווקא בתוך הסוכה כמו במים.

תשובה: לא שמענו.

תרכד

ברכה על בשמים מחוץ לסוכה באמצע סעודתו

שאלה: האם באמצע סעודתו, רשאי לברך על בשמים מחוץ לסוכה.

תשובה: מותר.

תרכה

קיום מצות סוכה בכניסת עראי

שאלה: האם הנכנס לסוכה והוציא דבר וכדומה, האם קיים מצוות סוכה.

תשובה: אם כיון למצוה.

סימן תרמ - מי הם הפטורים מיישיבת סוכה

תרכו

דין הולכי דרכים במטייל

שאלה: סעיף ו', "הולכי דרכים וכו', פטורים מן הסוכה". מה הדין באדם ההולך לטיול בימי חג הסוכות, האם כשהוא בדרך יכול לאכול ולישן חוץ לסוכה, דהא גם כן בשאר ימות השנה לפעמים יוצא לטיול.

תשובה: יש לזהר.⁶⁹³

693. עיין שו"ת אגרות משה (או"ח חלק ג' סי' צ"ג) שאסר לצאת לטיול אם יודע שלא תהיה לו שם סוכה.

סימן תרמה - דיני לולב

תרכז

נתינת דבק בראש הלולב

שאלה: האם מותר ומהודר לכתחילה לשים דבק בראש לולב סגור, כדי שאח"כ לא יפתח בנענועים וכדומה.⁶⁹⁴

תשובה: מותר אבל איני יודע אם מהודר.

תרכה

לולב מעץ שאין לו פרי

שאלה: עץ לולב שאין בו תמרים כלל, האם לולבו כשר.⁶⁹⁵

תשובה: כן.

תרכט

לולב עם קורא

שאלה: מה עדיף ליקח לולב סגור המכוסה בקורא, או סגור ללא קורא.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

שאלה: מה עדיף ליקח לולב המכוסה בקורא או פתוח קצת.

תשובה: המכוסה.

694. עיין דעת תורה ח"ג בסימן זה מש"כ בענין זה.

695. עיין שו"ת שארית ישראל להגרי"ז מינצברג (חלק או"ח סי' ל') שהחמיר בזה, מטעם דמאחר שהתורה נתנה לנו סימן מובהק 'כפות תמרים', איך נוכל לצאת בשאינו מינו. וכן החמירו בזה בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ד סי' קכ"ג), ובספר אשל אברהם להגרא"י ניימארק (פירות גיוסר סי' ז-ח'), ובתשובות והנהגות (חלק ג' סי' קפ"א), אך בציץ אליעזר (ח"ח סי' כ"ב) הקל בזה, וכן הגרש"ז אויערבאך (הובא בספר שלמי מועד דיני לולב עמוד קל"א).

תרל

הידור בלולב ובנוי סוכה מה קודם

שאלה: מה הדין אם יכול להדר, או בלולב או בנוי סוכה, במה יהדר, דלכאורה סוכה תדירה יותר, או בלולב שכתוב בו הדר להדיא.

תשובה: שניהן שוין.

תרלא

יכול להדר רק באחד מארבעה מינים

שאלה: אם יכול להדר רק באחד מהד' מינים במה יהדר.

תשובה: כולם שוים.

סימן תרמח - דברים הפוסלים באתרוג

תרלב

ניטל כל העץ באתרוג אך לא נוצרה גומה כלל אם כשר

שאלה: שו"ע סעיף ח' "ניטל העץ, שהוא תלוי בו באילן, מעיקר האתרוג, ונשאר מקומו גומא, פסול". מה הדין כשניטל כל העץ אך לא נוצרה גומה כלל, האם כשר.

תשובה: פסול.

תרלג

דין אתרוג שלם חתוך

שאלה: אתרוג שלם שחתכוהו לשני חלקים ולא נחסר ממנו מאומה, האם כשר, ואם לאו מאי טעמא.

תשובה: לא.

סימן תרנא - דיני נטילת הלולב וברכתו

תרלד

אחיזת האגודה ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה

שאלה: סעיף ב', "יטול האגודה וכו', ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה". לכאורה כיון שכתב ראשיהם למעלה פשיטא וא"צ לומר שעיקריהם למטה, ולכאורה מילים אלו מיותרות.

תשובה: לא באלכסון ובשפוע.⁶⁹⁶

תרלה

עובר לעשייתו ע"י נטילת כולן ביד אחת

שאלה: המשנ"ב (ס"ק ט"ו) הביא את דעת האורחות חיים, שאם נטל את כל הד' מינים בידו אחת לא יצא, ומשמע דאפילו בדיעבד לא יצא. וצ"ע לפי דבריו, אמאי לא תירצו התוס' בסוכה (ל"ט: ד"ה עובר), אמאי דקא בעי איך יהיה עובר לעשייתו, הא נימא שיתפוס כולן ביד אחת ואח"כ יקח האתרוג בשמאל, והוי שפיר עובר לעשייתו.

תשובה: לא שכיח.

תרלו

הנוטל לולב כמה פעמים ביום האם מברך בכל פעם

שאלה: המגביה ד' מינים בסוכות מאה פעמים, האם קיים מאה מצוות, וא"כ אמאי לא מברך בכל פעם.⁶⁹⁷

תשובה: הכל מצוה אחת.

696. יעויין משנ"ב שם ס"ק ט"ז מש"כ בזה, ומשנ"ב לקמן ס"ק מ"ה שהתיר בנענועים באלכסון, ע"ש.

697. ע"י בעיטור (הלכות לולב צ"ב, ד') דדעתו לברך בכל פעם שנוטלו אפילו כמה פעמים ביום, וכ"כ המאירי סוכה מה: שכן דעת הירושלמי ע"ש. וע"י מש"כ בזה בדעת נוטה ח"ג עמוד שס"ג.

🕒 תרלז

נטל כל היום אי הוי מצוה אחת

שאלה: המגביה ד' מינים בסוכות במשך כל היום האם כל רגע ורגע זה מצוה או רק מצוה אחת.

תשובה: הכל מצוה אחת.

🕒 תרלח

הגביה ד' מינים לאחר קיום מצוות נטילה

שאלה: האם מי שמגביה ד' מינים לאחר שכבר יצא ידי חובה פעם אחת, מקיים מצוה שוב, או לא.

תשובה: לא.

🕒 תרלט

דיבור קודם הנענועים של ההלל

שאלה: מדוע לא כתבו הפוסקים, שאסור לדבר אחר שבירך ונענע בלולב, לפני הנענועים של ההלל.

תשובה: לצורך מותר.

ובפעם אחרת ענה: הלל מפסיק בלאו הכי.

סימן תרנז - דין קטן היודע לנענע לולב

🕒 תרנב

בדין קטן היודע לנענע

שאלה: "קטן היודע לנענע לולב כדינו, חייב אביו לקנות לו לולב, כדי לחנכו במצוות". וצ"ע דמדאגביה נפיק מדאורייתא, ואם כן אף בלא יודע לנענע, הרי יש חיוב דאורייתא להגביה, וחנינון גם כן לדאורייתא לחוד בעי.

תשובה: לא חייבו בחינוך אלא כשיודע כראוי לעשות.⁶⁹⁸

⁶⁹⁸. ודמי למש"כ בשו"ע הלכות ציצית סימן י"ז סעיף ג' ז"ל: "קטן היודע להתעטף, אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו. הגה: ודוקא כשיודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחריו (הגהות מיימוני פ"ג), ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש (מרדכי סוף פרק לולב הגזול)".

סימן תרסז - סוכה ונויה אסורין גם כל שמיני

❧ תרמא ❧

הבאת חפצים מהסוכה לבית ביום אחרון

שאלה: המשנ"ב (ס"ק ה') אסר דוקא לסדרן, אבל להביאן מהסוכה לבית מותר. ולא הבנו החילוק, וכי הכנה מועטת מותרת מיו"ט לחבירו ומשבת לחול.

תשובה: אין ניכר הכנה.

סימן תרעא - סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנהתו

❧ תרמב ❧

חינוך קטנים להדלקה לדעת השו"ע

שאלה: לדעת השו"ע, דבמהדרין מן המהדרין רק בעל הבית מדליק, צ"ב אמאי אין מצוות חינוך בהדלקת נרות חנוכה בקטנים וקטנות, שגם הם ידליקו מדין חינוך.

תשובה: לכתחילה תקנו כך.

ובפעם אחרת ענה: אין להם שמן ונרות.

❧ תרמג ❧

מדוע לא כתב השו"ע דין מהדרין לבד

שאלה: סעיף ב', "כמה נרות מדליק, בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה, עד שבליל האחרון יהיו שמונה". מדוע לא הביא השו"ע את עיקר הדין של מהדרין, שכל אחד מבני הבית ידליק נר אחד.

תשובה: כי המנהג כך.

❧ תרמד ❧

מיעוט בהידור שלו כדי שחבירו יקיים את עיקר הדין

שאלה: המשנ"ב (ס"ק ו') כתב, שמי שיש לו שמן בצמצום ולחבירו אין כלל, עדיף שידליק נר אחד כל יום ויתן לחבירו. לפי זה מה הדין אם יכול לקנות לעצמו אתרוג כשר אבל לא מהודר, ולתת לחבירו שאין לו, האם מחויב בכך.

תשובה: יתן.

תַּרְמֵה

פתילה עבה מאד לנר חנוכה

שאלה: מבואר בשו"ע (סעיף ג'), שאין לעשות לנר חנוכה מדורה. מה הדין בעושה פתילה עבה מאוד, האם מקרי מדורה ופסול לחנוכה.

תשובה: לא, עד שיהא ניכר.

תַּרְמֵה

בדברי האורחות חיים שהמנורה בדרום בימין

שאלה: בספר אורחות חיים (הל' חנוכה ס"ג) כתב, דבבית שאין בו מזוזה יניחנה בימין דומיא דמנורה דמקדש שהיתה בימין בדרום, וקשה דהרי דרום הוא בשמאל הנכנס להיכל.⁶⁹⁹

תשובה: נכנס במערב.⁷⁰⁰

תַּרְמֵה

אי יש להעמיד נר חנוכה בדרום

שאלה: האם יש עניין לשים את מנורת החנוכה בבית בצד דרום, כשיש לו ב' אפשרויות.

תשובה: לא שמענו.

שאלה: שאלתי את מרן האם יש עניין לשים מנורת החנוכה בבית בצד דרום, כשיש לו ב' אפשרויות. וענה הרב "לא שמענו". וצ"ב דמצאנו בספר אורחות חיים לרבינו מהר"א הכהן מלוניל (הל' חנוכה אות ג') שכ' וז"ל, ונ"ח מצוה להניחה על פתח

699. יעויין בנין שלמה (סו"ס נ"ו) שכבר הקשה זאת, (ע"ד הגהת סמ"ק), יעויין"ש, וע"ע בצל החכמה (ח"ב סי' נ' אות ח'), שהניחו בצע"ג, ואולי כוונתו דמצאנו במקרא דדרום נקרא ימין כגון (יהושע י"ז ו') "והלך גבול אל הימין" שהוא דרום וכמבואר שם, וכן (תהלים פ"ט י"ג) "צפון וימין אתה בראתם", וכן מצאנו בתרגום על הפסוק (בראשית י"ג ט') "אם השמאל ואימנה" - "אם את לציפונא אנא לדרומא".

700. ולכאורה לא מובן איך שייך שיכנס להיכל ממערב, הרי הפתח היה במזרח, ואסור לעמוד ואחוריו אל ההיכל.

הבית מבחוץ כו' מצד שמאל הנכנס, כדי שתהא מזוזה בימין ונ"ח בשמאל, וי"א דוקא בפתח שיש בו מזוזה אבל אין בו מזוזה יניחנה בימין, ועוד דומיא דמקדש שהיתה מנורה בימין **בדרום** כו' עכ"ל. הרי שגם בבית יש ענין להדליק בדרום.

תשובה: הפוסקים לא הביאוהו.

תרמח

נתינת השמן בכוסיות כסף על המנורה

שאלה: מה הדין אם יש לו כוסיות מכסף טהור, ומניחם על המנורה של מתכת בצבע כסף, האם יש הידור יותר שיניחם ללא מנורה, כיון שיתכן שהם בטלים למנורה, או ששימם עם המנורה שזה הרבה יותר יפה.

תשובה: במנורה.

תרמט

יכול להדליק רק נר אחד שידלק שמונה ימים

שאלה: מה הדין באינו יכול להדליק נר חנוכה כלל, אלא יום לפני חנוכה יכול להניח בחלון הפונה לרשות הרבים נר שידלק שמונה ימים. האם יש ענין להדליקו.

תשובה: כן.

תרנ

הדלקת כמה נרות חנוכה ביחד

שאלה: איתא בתורת כהנים (פר' אמור י"ז), "לפי שנאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, יכול יהיה כהן אחד נכנס בשבעה נרות ת"ל להעלות נר תמיד". ופי' שם הר"ש משאנץ "יכול יהא כהן אחד דומיא דאהרן יהיה נכנס ומדליק ז' נרות בבת אחת, כגון בז' קינסות וראשי קינסות בידו ביחד וראשיהן מפוצלים ומדליק ז' נרות ביחד, תלמוד לומר להעלות נר משמע שניר אחד מדליק". וחזינן דבמנורה אין להדליק כמה נרות בבת אחת, הרוצה להדר בנר חנוכה 'דומיא דמנורה', האם יש עניין שידליק כל נר בפני עצמו ולא בבת אחת.

תשובה: כן.

סימן תרעג - שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה

תרגום

מדוע לא כתב השו"ע להדליק בשמן זית

שאלה: אמאי לא הביא השו"ע בהלכות חנוכה, שמצוה להדליק בשמן זית, הא זה גמ' מפורשת (שבת כ"ג), וביותר קשה דהב"י בהלכות חנוכה הביא את דברי הרוקח שמצוה בשמן זית, וצע"ג דעדיף להביא גמ' מפורשת.

תשובה: הרמ"א השלימו.

ובפעם אחרת ענה: שבזמננו זה ביוקר.

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: הבית יוסף כתב "והרוקח (סי' רכ"ו ד"ה כל השמנים) כתב, שמן זית מצוה מן המובחר". וצ"ע דזהו גמ' מפורשת (שבת כ"ג). "מריש הוה מהדר מור אמשחא דשומשמי, אמר האי משך נהורי טפי. כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא, אמר האי צליל נהוריה טפי". וכתבו התוס' דאנר חנוכה קאי, וא"כ אמאי ציינו בשם הרוקח.

תשובה: ראה אז את הרוקח וציינו.

תרגום

הדלקה בפשתן דומיא דמנורה

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ב'), "ומ"מ מצוה מן המובחר ליקח לפתילה צמר גפן או חוטי פשתן". לכאורה מצוה יותר ליקח רק פשתן, דומיא דבית המקדש.

תשובה: גם בביהמ"ק כשרים.

שאלה: הרוצה להדר בנר חנוכה דומיא דמקדש, האם יש עניין שידליק בפתילות מפשתן, (דבמקדש הרי הדליקו מבלאי בגדי כהונה דבון - יעויין שבת כ"א).

תשובה: י"א כן.

שאלה: באיגרת של רבי יצחק בן הראב"ד בענין חנוכה כתב, שהמהודר להדליק בפתילה מצמר גפן. וצ"ע דהוא עצמו כתב דבעי דומיא דמקדש, ובמקדש היה פתילות מפשתן, ועוד דלרש"י צמר גפן פסול (בשבת), והוה ליה למכתב להדליק בפתילות של פשתן שטוב ומהודר לכו"ע.

תשובה: דצליל נהוריה טפי.

🕒 **תרנג****זמן החלפת הפתילות בבית המקדש**

שאלה: האם במנורת ביהמ"ק היו מחליפים בכל יום פתילות חדשות, או רק היו מטיבים את הישן ומטעים דכיון דאיתעבד ביה חדא מצוה וכו'.

תשובה: מסתמא מחליפים.

🕒 **תרנד****אם יש דין שמחה בחנוכה**

שאלה: הרמב"ם בהלכות חנוכה כתב: "התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסליו, ימי שמחה והלל", וצ"ב א"כ אמאי לא קבעו לשנות בהם יין מדין אין שמחה אלא בבשר ויין.

תשובה: עיקרו אינו לשמחה.

סימן תרעה - שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה🕒 **תרנה****ריבוי בפרסומי ניסא**

שאלה: בשו"ע סעיף ח', האם יש ענין להרבות בפרסומי ניסא בנרות חנוכה, וכגון שיש לו ב' חלונות ובא' מהם אם ידליק שם יהיה יותר פרסומי ניסא, האם צריך להדליק דוקא שם.

תשובה: יתכן.

סימן תרפו - דין תענית אסתר🕒 **תרנו****תענית לאוכלים במילה שחלה בתענית אסתר מוקדם**

שאלה: כתב הרמ"א (סעי' ב') שאם חל פורים ביום ראשון, מתענין ביום חמישי, ואם חל בו ברית מילה מותר לאכול על המילה, ולמחר ביום שישי יתענו האוכלים. וצ"ע דאיתא בתנחומא פרשת נח, דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות, ואיך דחו להם התענית ליום שישי.

תשובה: חיובו בכך.

❦ תרנז ❦

טעם שנקראת תענית אסתר

שאלה: מה הטעם שנקרא תענית אסתר על שם אסתר ולא על שם מרדכי, הא תענית זו היא על מה שהתענו בי"ג באדר שנלחמו בהמן וכו' כמ"ש המשנ"ב (סי' תרפ"ו ס"ק ב'), ולא קאי על התענית שאמרה אסתר להתענות בניסן.

תשובה: לזכור התענית של אסתר.

סימן תרפז - דיני חיוב קריאת המגילה

❦ תרנח ❦

הקדמת מצוה דאורייתא לקריאת המגילה כשלא יתבטל פרסום הנס

שאלה: כתב השו"ע (סעי' ב'), דקריאת המגילה קודם אפילו למצוה דאורייתא, בדאפשר לעשות שתיהן, משום פרסומי ניסא. מה הדין אם יכול קודם לקיים המצוה דאורייתא, ואח"כ לקרוא המגילה ויהיה אותו פרסומי ניסא כמו שיהיה אם יקדים קריאת המגילה.

תשובה: יקדים המגילה.⁷⁰¹

סימן תרפח - דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון

❦ תרנט ❦

דין יריחו כמוקפת חומה

שאלה: סעיף א', "כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון". מה דינה של יריחו שהיתה מוקפת חומה, אבל לא כל ימי יהושע, אלא רק בתחילת ימיו ואח"כ נפלה, דאולי בעי מוקפות חומה כל ימי יהושע.

תשובה: כמוקפין.

701. י"ל הטעם דעצם ההקדמה היא פרסום הנס.

סימן תרצ - דיני קריאת המגילה

ת"ת תרס

עמידת השומעים בשעת הברכה

שאלה: שער הציון (אות א') הביא, דגם השומעים את הברכה כיון שיוצאים מדין שומע כעונה, צריכים לעמוד. וצ"ע דבסי' תפ"ט (ס"א בה"ל ד"ה ומצוה) הביא רי"ץ גיאת, דאם יוצא מדין שומע כעונה א"צ לעמוד, וסגי שהש"ץ עומד.

תשובה: בשעת הדחק.

ת"ת תרסא

לועז טוב שישמע בלשון הקודש

שאלה: סעיף ח', "הלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקודש, אע"פ שאינו יודע מה הם אומרים - יצא ידי חובתו". ובסעיף ט' כתב, שאם מבין לשון תרגום, יוצא ידי חובתו בקריאתה אם מכיר אותו הלשון. מה עדיף ללועז שמבין לשון תרגום, האם לשמוע בלשון הקודש אע"פ שלא מבין, או לקרוא בלשון תרגום שמבין.

תשובה: לשון הקודש עדיף.

ת"ת תרסב

הפסקה בענייני המגילה באמצע קריאתה

שאלה: שער הציון (ס"ק מ"ג) הביא, דשרי לדרוש מענייני המגילה בתוך קריאתה. וצ"ע דלעיל בס"ק נ"ב הביא, דלכתחילה לא יפסיק יותר מכדי נשימה.

תשובה: מענינא מותר.

ת"ת תרסג

חיסר אות בקריאת המגילה

שאלה: הביאור הלכה (ד"ה אין מדקדקין), הביא בשם החיי אדם, דאפילו חיסר אות אחת בקריאת המגילה, צריך לחזור ולקוראה שוב. והסתפקנו בכוונתו, האם זהו דווקא כשחיסר אות שמשנה את משמעות המילה, או אפילו אם אינה משנה את המשמעות, בכל זאת צריך לחזור.

תשובה: הכל.

סימן תרצא - דיני כתיבת המגילה ותפירתה

תרסד

מנהג החזו"א שלא לעשות עמוד במגילה

שאלה: כתב השו"ע (סעיף ב'), שהמגילה צריכה עמוד בסופה. וראיתי מובא שהחזו"א והסטייפלר זיע"א נהגו שלא לעשות עמוד כלל במגילת אסתר וכדעת הרמ"א, אמאי לא הלכו בזה כדעת הגר"א שמצריך בזה עמוד.
תשובה: כך המנהג.

תרסה

עשיית עמוד גם בראש המגילה

שאלה: הנהוג כדעת השו"ע לעשות עמוד במגילת אסתר בסופה, ורוצה לחוש גם לשיטת הטור ורש"י לעשות עמוד גם בראש המגילה, האם טוב עושה או מגרעות נתן.
תשובה: כרצונו.

סימן תרצב - דיני ברכות המגילה

תרסו

שח באמצע הקריאה ולא חיסר כלום

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ט'), דהשומע את המגילה ושח בעת הקריאה לא יצא, אפילו אם חיסר לשמוע רק תיבה אחת, מה הדין בשומע ששח בעת הקריאה, אך שמע את כולה ולא חיסר כלום, האם יצא.⁷⁰²
תשובה: צ"ע.

ובפעם אחרת ענה: לא טוב.

702. עי' שלמי תודה פורים מש"כ בזה.

תוס' תרס"ז

קיום סעודת פורים קודם קריאת המגילה ביום

שאלה: כתב המשנ"ב (ס"ק ט"ו), "וכ"ש שאסור לאכול קודם מגילה דיום". וצ"ע מדוע אסור הא מקיים בזה שאוכל, מצות סעודת פורים, ולא גרע מצות סעודת פורים ממקרא מגילה.

תשובה: אין זמנה עתה.

שאלה: שאלתי את מרן במש"כ המשנ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק ט"ו) "שאסור לאכול קודם מגילה דיום", צ"ע מדוע אסור הרי בזה שאוכל מקיים מצות סעודת פורים, ולא גריעא מצות סעודת פורים ממצות מקרא מגילה. וענה מרן "אין זמנה עתה". ולא הבנתי, הא כל מצוות היום מתחילות מעלות השחר.

תשובה: לא לפני ברכה וכל החיובים.

ובפעם אחרת ענה: זמן הסעודה בסוף היום.

סימן תרצד - דין מעות פורים לעניים

תוס' תרס"ח

נתינת זכר למחצית השקל כמה פעמים

שאלה: האם אפשר לקיים שתים ושלש פעמים זכר למחצית השקל, דהא מחצית השקל גופא אי אפשר לקיים פעמיים.

תשובה: לא גרע מצדקה.

תוס' תרס"ט

זמן נתינת זכר למחצית השקל

שאלה: אמאי כתב הרמ"א שהמנהג ליתן זכר למחצית השקל לפני קריאת המגילה, הרי באחד באדר משמיעין על השקלים וזריזין מקדימין למצוות.

תשובה: זמן שיזכרו.

🕒 תרע

מתנות לאביונים בדבר שאינו מאכל

שאלה: סעיף א', "חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים". האם יכול לקיים מתנות לאביונים בחפץ שאינו מאכל דמצינו מתנה שאינה כסף. תשובה: יכול.

סימן תרצה - דיני סעודת פורים

🕒 תרעא

משלוח מנות בבקבוק סודה

שאלה: ראיתי (בספר מועדי הגר"ח, תשובה תש"ע) שהרב מסתפק במצות משלוח מנות, בשולח בקבוק של סודה אם יצא, ולא הבנתי הצדדים בזה, דהא יוצאין במשקה, ומנא לומר דבמים לא. תשובה: אין מערבין במים.⁷⁰³

🕒 תרעב

משלוח מנות לאשתו

שאלה: השולח משלוח מנות לאשתו, כגון שקונה לה דבר שבדרך כלל לא קונה לה, האם יצא ידי חובה. תשובה: יתכן שלא יצא.

🕒 תרעג

ריבוי במשלוח מנות

שאלה: שלח מנות בפורים פעם אחת, ויצא בזה ידי חובה, האם כששולח שוב, מקיים מצוה נוספת של משלוח מנות. תשובה: מצוה גדולה. ובפעם אחרת ענה: כן.

703. כדאיתא בעירובין פ"ג משנה א' "בכל מערבין ומשתתפים חוץ מן המים ומן המלח".

עניינים שונים

כללים בש"ס ובהלכה

א

במה שאמרו בירושלמי שבית שמאי הודו לבית הלל רק בדבר אחד

שאלה: בירושלמי בתרומות (פ"ה ה"ב) איתא, "נפקין ושמעון רבי חזקיה רבי אחא בשם ר' יודה בר חנינא לא מצינו שהודו ב"ש לב"ה אלא בדבר זה בלבד". וקשה ממאי דאיתא בפאה (פ"ג מ"א) "ומודים שאם היו ראשי שורות מעורבין שהוא נותן פאה מאחד על הכל". ובתוס' יו"ט שם ציין עוד כמה מקומות, ואיך הירושלמי אומר שלא מצינו שהודו בית שמאי אלא בדבר זה בלבד.

תשובה: הירו' לא ס"ל כן.

ב

מדוע נפסקה ההלכה כר' יהודה לגבי ר' מאיר

שאלה: מדוע במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, נפסקה ההלכה כרבי יהודה.

תשובה: הקב"ה אוהבו.

ובפעם אחרת ענה: מתון ומסיק.

ג

מדוע נפסקה ההלכה כר' יוחנן לגבי ריש לקיש

שאלה: מדוע במחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן, נפסקה ההלכה כרבי יוחנן.

תשובה: כי היה רבו.

ד

מדוע נפסקה ההלכה כרבא לגבי אביי

שאלה: מדוע במחלוקת אביי ורבא, בדרך כלל הלכה כרבא.

תשובה: קירוב מהקב"ה, [יומא נ"ג ב' על שכיבד את רבו].⁷⁰⁴

⚡ ה ⚡

מה הוא הלשון "בר חנה"

שאלה: אמר רבה בר בר חנה; אמאי לא כתיב שם אביו של רבה, אלא רק שם סבו.

תשובה: שם האבא היה "בר חנא".⁷⁰⁵

⚡ ו ⚡

מדוע נקרא ר' כרוספדאי כך

שאלה: מדוע קראו לרבי כרוספדאי בשם זה, האם היה לו קשר ועניין מיוחד במצות ציצית.

תשובה: אולי.

⚡ ז ⚡

אם יש הבדל בין ר' שמעון בן לקיש לריש לקיש

שאלה: אמאי פעמים כתוב רבי שמעון בן לקיש, ופעמים ריש לקיש בלחוד.⁷⁰⁶

תשובה: הוא קיצור [וקראוהו כן].

⚡ ח ⚡

ביאור לשון "ואיכא דרמי להו מירמא"

שאלה: בכל מקום בש"ס דאמרינן "ואיכא דרמי להו מירמא" צ"ב, מה נפק"מ לעשות ממירמא, קושיא ותירוץ, הא למעשה לא משתנית המשמעות.

תשובה: מדבר שקר תרחק.

704. עי' לעיל קידושין מ"ב ע"א.

705. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "אביו נקרא בר חנה".

706. ויעויין בתשובת ר' ישעיה פיק ברלין (בעל ההשלמות למסורת הש"ס) שהובאה בשו"ת ראש אפרים לרא"ז מרגליות סימן כ"ו שכתב דהוא שגגת המדפיס וז"ל "ומי יתן לי אומר הן מצינו מלת 'ריש' לשבח כמו ריש גלותא והוא כמו ראש בעברי וכה"ג לגנאי בגיטין נ"ו ברם התחברות מילת ריש למילת לקיש אין שייכות בעולם ולכן אין זה אלא הסרת המשגיחים ושגגת המדפיס וכבר קיימו וקבלו עליהם כל בעלי תריסין שלא לפגום בשם אותו צדיק והרגילו את עצמם לקרותו כהוגן ר"ש בן לקיש כמו שהוא קרא נפשיה במגילה כח".

ט

ביאור לשון "זו ואין צריך לזו"

שאלה: בכל מקום בש"ס שנאמר "זו ואין צריך לומר זו" צ"ב, אם כן למה נאמר אם אין צריך.

תשובה: כדי שלא תטעה.

י

מה הטעם שאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט

שאלה: מדוע אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, הא איפכא מסתברא.⁷⁰⁷

תשובה: אין צריך עוד ריבוי משמע שיש מיעוט, מדצריך שנים ש"מ שאינה שלימה.

יא

ביאור לשון "חוכא ואטלולא"

שאלה: מה הפירוש המילולי של המילה "חוכא ואטלולא".

תשובה: צחוק ובדיחה וליצנות.

יב

מתי אומרים ספק דרבנן לקולא

שאלה: מצינו שלפעמים אומרים ספק דרבנן לקולא, ופעמים לא אומרים ספק דרבנן לקולא. מה הכלל בזה.

תשובה: רק איפה שחכמים נראה להם להחמיר.

707. עי' תוס' יומא דף ס ע"א ד"ה תרי מיעוטי, באמצע הדיבור ואין להקשות היכי הוה ס"ד וכו'. ויעויין יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף מו עמוד א וז"ל "הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דהא למיעוטא לא צריך דנפקא לי ממיעוטא קמא אם אינו ענין למיעוט תנהו ענין לרבות. ואיכא לפרושי דהיינו טעמא דאמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דכיון דמיעוטא בתרא לא איצטריך למיעוטא דנפקא לי ממיעוטא קמא איכא למימור דלגלויי עליה דמיעוטא קמא הוא דאתא לאשמועינן דכי היכי דמיעוטא בתרא לא אתא למיעוטא מיעוטא קמא נמי לא אתא למיעוטא אלא דוגמא בעלמא נקט ומאחר דטרח קרא ואשמועי' דלאו למעוטי ההוא מדעם קאתי ממילא שמעי' דדעתיה לרבווי. ויש לפרש אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות כלומר שהמיעוט השני ממועט מן המיעוט הראשון ונמצא מרבה בעיקר והכי נמי איכא לפרושי גבי אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט כי הני תרי טעמי דכתבי' וטעמי מעליי אינון". ועי' שדי חמד מערכת האל"ף אות שפ"ב.

יג

כוונת רש"י במקום שהביא דיבור ולא פירש כלום

שאלה: לפעמים כותב רש"י בפירושו את תחילת המשנה או תחילת הפסוק בתורה, ולא מפרש על זה כלום. מה רצה לומר בזה.

תשובה: סימן.

יד

מה בא רש"י לומר כשכותב 'לא ידעתי פירושו'

שאלה: מצינו שרש"י כתב "לא ידעתי פירושו" וכו'. מה נפק"מ לנו שלא ידע.

תשובה: אולי מי שהוא ידע.

ובפעם אחרת ענה: כדי שיעיינו בזה ואולי ימצאו פירושים [והרבה פעמים התוס' מצאו].

טו

בלשון הטור שכותב על אביו והרמב"ם ז"ל משא"כ באחרים

שאלה: הטור בהלכותיו כל פעם שהביא הרא"ש או הרמב"ם כתב ז"ל, ואילו כשהביא ראשונים אחרים לא כתב ז"ל, מה טעמו.

תשובה: מפני כבוד אביו והרמב"ם.

ובפעם אחרת ענה: לא היה לו זמן.

טז

להחמיר כתנא שלא נפסק להלכה

שאלה: האם יש עניין להחמיר כמו שיטות של תנאים ואמוראים שלא נפסקו בראשונים להלכה, או אין עניין.

תשובה: א"צ, כפסק השו"ע.

שאלה: מה הטעם שאין עניין להחמיר כמו שיטות של תנאים ואמוראים שלא נפסקו בראשונים להלכה.

תשובה: לא ישאר זמן ללמוד.

עניינים באורח חיים

ענייני תפילה

א

דבר הבא על ידי תפילה אם הוי נס או טבע

שאלה: כתב המהרש"א בקידושין, שדבר שבא על ידי תפילה, זהו טבע ולא נס. ולכאורה צ"ע ממגילה (ז:), ממה שאמר ליה רבי זירא לרבה "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא" ושם הרי החיה אותו על ידי תפילה, כמ"ש "בעי רחמי ואחייה".

תשובה: נס כזה לא שכיח.

ב

נוסח הספרדים עולה בי"ב שערים

שאלה: כתב החיד"א בספרו "קשר גודל" סי' י"ב אות ט', וז"ל "כי י"ב שערים כנגד י"ב שבטים, ותפילות כל אחד עולה בדרך אחד, ותפילה נוסח הספרדים עולה בכל אחד מי"ב שערים". וצ"ב מה מיוחד בנוסח הספרדים שעולה בכל השערים.

תשובה: כי מעורב בהם כל השבטים.

ג

קיצור בתפילה מחמת שעסוק בתלמודו

שאלה: כתבו הפוסקים בשם הרוקח (הובא במשנ"ב סי' ק"ו), שהמבטל תפילה בשביל תורה, אפילו לומד עם אחרים כל היום, כאילו לא למד כלום. האם זהו ג"כ במאחר לתפילה, או יוצא לפני סיומה, או שכוונת הרוקח לומר שמבטל תפילה אחת לגמרי.

תשובה: יזהר מאוד.

ובפעם אחרת ענה: יתכן.

ד

חיוב כרת למתפלל ביחיד בביתו

שאלה: הרב שליט"א הביא בספר "ארחות יושר", בפרק תפילה מספר הגן, שאם מתפלל בביתו ביחיד חייב כרת ל"ע. וצ"ב מה מקורו, ומדין מה חייב כרת.

תשובה: מצוה להתפלל בציבור אם יכול.

ובפעם אחרת ענה: שמבזה את הקב"ה ואת הציבור.

ה

אמירת פרשת הקטורת קודם פרשת התמיד

שאלה: אמאי מסדרי התפילה סידרו קודם פרשת התמיד ואח"כ פרשת הקטורת והברייתות שלה, והלא מבואר בפסחים (נ"ט), דקטורת קודמת לתמיד, וא"כ צריך להקדים ג"כ בתפילה את פרשת הקטורת.

תשובה: אין אנו יודעים מי סידר את זה.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א מדוע סידרו קודם את פרשת התמיד ואח"כ פרשת הקטורת, הא קטורת קודם לתמיד. וענה הרב ד"איננו יודעים מי סידר זה", האם למעשה יש להקדים קטורת לתמיד.

תשובה: אין הסדר מעכב.

ו

תפילה באהבת עולם על יראת שמים

שאלה: איך אנו מתפללים באהבת עולם על יראת שמים, והא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.⁷⁰⁸

708. שאלה כעין זה הקשה ה"אור החיים" (שלה לך י"ד כ"ד): האיך הועילה תפילת משה רבינו ע"ה על יהושע, והא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". ותירץ, דיש כח בתפילת הצדיקים להציל האדם מיצר הרע ומכוחותיו, לבל יטעוהו, בסוד "צדיק מושל ביראת אלוקים". ועל פי זה מתרצים נמי קושית המהרש"א (ברכות י): בעובדא דהנהו בריוני דהוו בשביבותיה דר"מ שבעי רחמי עליהו והדרו

תשובה: עי' חזו"א בסוף או"ח על החומש.⁷⁰⁹

🕒 ז

טעה בהזכרת משיב הרוח לאחר ל' יום האם ביטל את החזקה

שאלה: אדם שאחר ל' יום שאמר משיב הרוח טעה ואמר מוריד הטל האם זה מוריד לו את החזקה במקרה שנסתפק ואינו זוכר מה אמר שתולים ברגילותו.

תשובה: לא מסתבר.

🕒 ח

בענין החולם בשעת התפילה

שאלה: מה הדין באדם החולם בתפילתו, האם מקרי מתעסק במצוה ולא יצא ידי חובתו.

תשובה: יצא בדיעבד.

🕒 ט

אריכות בתפילה כדי שתחשב לו שמועת אבלות לרחוקה

שאלה: מה הדין אם הודיעו לו באמצע שמונה עשרה, שמת לו מת לפני שלושים יום פחות כמה דקות, האם ימשיך בתפלתו עד שיעבור זמן השלושים יום

⁷⁰⁹ וז"ל שם: "דברים ה' כ"ו, מי יתן וגו', המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו ית', בין בכפיה בין בפיתוי, ולא הוי ביטול הבחירה, כיון דהמעשה עושה בבחירה, וכל ישראל כאיש אחד, והיינו מי יתן שיהיה בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב דא"כ לא יתיחס הדבר לברואיו, אמנם אם יש מתפלל לפניו ית' על הקירוב ותפלתו נשמעת, מתייחס הקירוב שעושה הקב"ה - לברואיו, כיון שנעשה ע"י תפילת נברא, והיינו דאמרו (ע"ז ה'), היה להם לומר אתה תן, ור"ל ועי"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא ע"פ תפלתם".

ותקרא שמועה רחוקה, או שצריך לחלוץ מנעליו שזה מיקרי תחילת אבילות ומתאבל שבעה ושלשים.

תשובה: לכאורה הוא שמועה קרובה.

❧ י ❧

מקור להצביע ב"וזאת התורה"

שאלה: האם יש מקור לנוהגים שבשעת הגבהת ספר תורה מצביעים באצבע ב"וזאת התורה".

תשובה: כן.

❧ יא ❧

מה המקור להצביע ב"וזאת התורה"

שאלה: מהו המקור למה דנוהגים להצביע באצבע בזמן הגבהת ספר תורה ב"וזאת התורה".⁷¹⁰

תשובה: להראות וזאת.

ובפעם אחרת ענה: כמדומה בספר התניא הקדמון.

710. לכאורה טעם המנהג הוא ע"פ הידוע שבכל פעם שנאמר זה, הוא 'מורה באצבע' (עי' יהושע א' ח' "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך שפירש"י ספר משנה תורה היה לפניו"). ועי' סנהדרין צח. "רבי יהושע בן לוי אשכח לאליהו, דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה: אתינא לעלמא דאתי? - אמר ליה: אם ירצה אדון הזה", ופרש"י "האדון הזה - שכינה היתה עמהם". ועי' עוד בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' קל"ז) וז"ל: "גם אני בענייני הוספתי ראיה מזה דכתיב (בראשית ט' י"ז) זאת אות הברית וגו', ופרש"י שם: הראהו הקשת וכו'. הרי כיון דכתיב זאת, ההכרח לומר שהראהו, וכן מוכח גם מהא דאיתא במכילתא (שמות ט"ו ב') זה קלי ואנוהו וגו', רא"א ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכו', ובפרש"י שם: והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על הים וכו'. ועי' גם סוטה (י"א:), הכירוהו תחילה שנאמר זה קלי ואנוהו. הרי כי לשון "זה" מורה שרואים אותו. וכן כתיב (שמות ל' י"ג) "זה" יתנו וגו', ופרש"י: הראה לו כמין מטבע של אש, ואמר לו כזה יתנו. עוד כתיב (ויקרא י"א ב') וזאת החיה וגו', ופרש"י: מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל וכו', וע"ש עוד בפרש"י מזה. וכן הוא בספרא שם. ועי' חולין (מ"ב:), זאת החיה וגו', מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה למשה וכו', ע"ש. ובמס' מגילה (ט"ז:) קאמור, מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקים על לבו, ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך, אמר כל "זה" איננו שווה לי. ובאגדת מהרש"א שם, דדרש כן לפי שמילת "זה" מורה בכל מקום, דבר הנראה עכשיו לפניו, וכיון דאכבוד עושרו דכתיב לעיל מיניה קאי, אי אפשר לו להראותם להם ולומר עליהם "זה", אי לאו שהיו חקוקים על לבו, עכ"ל. ועיין עוד לעיל (סי' קל"ב אות ח'). עכ"ז כל שמזכיר איזה דבר במו פיו, שוב שייך על זה שפיר לשון "זה", שהכוונה בכך לומר "זה" שהזכיר עתה. עי' פרש"י (שמות ג' י"ב) בפירוש הכתוב "זה" לך האות וגו', דבר אחר וכו' וזה שתצליח בשליחותך וכו'.

🕒 יב

אמירת "אל נא רפא נא לו" במי שבירך לאיש

שאלה: המתפלל על איש חולה ואומר את הפסוק "אֵל נָא רַפָּא וכו', האם יסיים ככתבו "רפא נא לה", או ישנה לומר "רפא נא לו".⁷¹¹

תשובה: לכאורה י"ל לו.⁷¹²

🕒 יג

אמירת "ברכו" ע"י כמה אנשים

שאלה: יש נוהגים לומר ברכו שלפני עלינו לשבח כמה אנשים יחד, ושמעתי בשם מרן שליט"א שזו ברכה לבטלה, האם רשאי לשנות מהמנהג ולא לומר ברכו כשאחר אומר.

תשובה: ברבים אל תשנה משום פיקו"נ.

🕒 יד

לומר ימח שמם ב'עלינו לשבח'

שאלה: האם יש לומר בעלינו לשבח, "שהם משתחווים להבל וריק ימח שמם".

תשובה: כן.⁷¹³

711. שו"ר כעין זה בטור אורח חיים הלכות תפלה סימן קט"ז וז"ל "אף על גב דתניא כל הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד, ליחיד אין מכנין אותו לרבים, וא"כ כיון שהפסוק הוא לשון יחיד רפאני ה' וארפא, היאך אנו אומרים אותו בלשון רבים, פי' הרמ"ה היינו כמתרגם המתרגם הפסוקים אינו רשאי לשנות מיחיד לרבים או איפכא וה"ה נמי הקורא הפסוק ככתבו בזמן שמכוין לקרות, אבל פסוק של תפלה שאין כוונת הציבור לקרותו אלא להתחנן דרך ובקשה הרי הן כשאר תפלות ורשאים לשנותם לפי צורך השעה לפי ענין תחנונם ובקשתם, והרב ר' יונה כתב דווקא כשקורא כל המזמור או כל הענין כסדר אז אין לשנות, אבל כשמתפלל ואומר פסוקים הנה והנה יכול לשנות מיחיד לרבים ומרבים ליחיד ולזה נוטה דעת א"א ז"ל".

712. כתב בספר לקט יושר לתלמיד בעל תרומת הדשן (ח"ב יו"ד עמוד פ"ב ענין ג') וז"ל: "מצאתי בסידור זקן מאד (ישן), מי שיש לו חולה ורוצה לבקש רחמים בקוצר לשון, יאמר בשהייה (בהמתנה שממתין) שעושה אחר שלש פסיעות בסוף תפילת לחש, ויכוון לבו בכוונה שלימה ולא במרוצה, ויאמר שלש פעמים אל נא רפא נא לו, ואם החולה אשה יאמר לה כמו שהוא בפסוק אל נא רפא נא לה, כך קבל הר"ר נתן מגדול אחד מספרד", עכ"ל.

713. עי' ארחות רבינו (ח"א עמ' ס"ח) שכתב: "באמירת עלינו אמר מו"ר שהם משתחווים להבל וכו', ומוסיף ימח שמם וכן היה רוקק, וכשאמר ואנחנו כורעים וכו' היה כורע, עי' סי' קל"ב מ"ב ס"ק ט'. אמר

טו טז

כתיבה במקום האסור בדיבור

שאלה: האם מותר לכתוב במקום שאסור להפסיק בדיבור, כגון בתפילה וכיוצא.

תשובה: מותר.

טז טז

בהבטחת המגיד לבית יוסף שיזכה למות על קידוש ה'

שאלה: בספר "מגיד מישרים" לבית יוסף, הבטיח המגיד להרב בית יוסף, שיזכה למות על קידוש ה'. ויש להבין מדוע לא זכה לזה לבסוף.⁷¹⁴

תשובה: התפלל.⁷¹⁵

יז יז

אין לומר ישתבח אחרי אמירת נשמת כהודאה

שאלה: כשאומר נשמת כהודאה על נס וכיוצא בזה, האם עונה אמן אחר ברכת עצמו.

לי הגר"ח ק שליט"א ששאל את אביו מו"ר, המקור לאמירת ימח שמם, וענה לו ודאי צריך לומר כן. א"ה, מובא בסיפור של הראשונים שהמלים להבל ולריק בגימ' יש"ו מחמט, ואחרים כתבו להבל וריק כי בגימ' כן, כי וריק גימ' של אותו האיש ימ"ש, ושמעתי שהגויים ימ"ש הרגו את רבינו המרדכי ז"ל הי"ד בנירנברג, על שמצאו כתוב כן בסדורו בכ"י, הסדור נמצא בבית העתיקות שם, וסיפר לי איש מהימן שבבחרותו ביקר שם וראה כתוב כן בסדורו".

714. ויעיין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגר"א ל שטינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד קמ"ד, וז"ל "המגיד אמר לבית יוסף שהוא ימות על קידוש ד', ולמעשה זה לא קרה, א"כ מה הסיבה שאמר לו, אלא מכיון שיחשוב כן למעשה הדרגה שלו תהיה יותר גבוהה כל החיים, משום שחושב שצריך למות על "קידוש ד'" בפועל. והראני הרב משה יוחאי רז שליט"א שבספר הקדמון מעבר יבק להגאון רבי אהרן ברכיה די מודינא (שפתי צדק פ"ג) כתב כי אם כיון האדם בתפילותיו ומצוותיו ובפרט בפרשת שמע ושים שלום ליחוד העליון ובנפילת אפים למסור נפשו להשלים היחוד והזיווג, ובעת מיתתו על יחוד שמו יתן שלימות והארה רבה לכל אופני היחודים שפעל ועשה כל ימי חייו נחשב לו כאילו מת על יחוד ה', והסביר שזה מה שהיה למרן הבית יוסף. ע"ש. ועיין בספר יוסף בחירי (עמוד תיא) שהביא כת"י תימני ששם מסופר שרבי יוסף קארו הוכנס לכבשן האש ונעשה לו נס ויצא משם אבל נשרפו כמה ספרים שהיו עמו.

715. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "הסבירו שמסר נפשו על חיבוריו, ונחשב שמת על קידוש השם".

תשובה: לא יאמר ישתבח.⁷¹⁶

יְיָ יֵה

נשיאת תינוק לאשה המתפללת

שאלה: האם מותר לאשה להרים בידיה את תינוקה בעת תפילת שמונה עשרה כדי שלא יבכה, דאם לא תרימהו יבכה כל התפילה ולא תוכל לכוין.

תשובה: מותר.

יְיָ יֵט

האופן הרצוי באמירת תהלים לנשים

שאלה: מה עדיף, להצטרף לקבוצת נשים שכל אחת מהם קוראת חמשה מזמורי תהילים קבועים, וע"י כולם יחד מסיימים בכל יום את כל ספר התהילים, או לקרוא כל יום חמשה פרקים, ולסיים בעצמה בכל חודש את התהילים.

תשובה: כרצונה.

יְיָ כ

בדעת החזו"א שאין להתענות על הגשמים בארץ ישראל

שאלה: שמעתי שהחזו"א אמר שבעת עצירת גשמים בארץ ישראל ח"ו, אין לומר תפילה על הגשם, דע"י כן לא יאכלו טבל, האם נכונה שמועה זו.

תשובה: לא מטעם זה.

שאלה: מה טעמו של מרן החזו"א, שאמר לא לומר תפילה על הגשם בעת עצירת גשמים בארץ ישראל.

תשובה: הוא אמר שאין מתעניין בזמנינו, שאפשר להביא מחו"ל.

⁷¹⁶. ועיין במנהגי בית אל המובאים בראש ספר דברי שלום לנכד הרש"ש, ושם באות צ"ד נראה שיש לומר ישתבח עד מהולל בתשבחות, גם אחרי נשמת של הודאה, אך בלי חתימת הברכה.

כא

אמירת שם ה' במימרת ר' עקיבא במקום ברכו

שאלה: איתא בפרקי היכלות (פרק ל"א ד'), "אמר ר' עקיבא וכו', חיה אחת יש שם ששמה ישראל וחקוק על מצחה ישראל וכו', ואומרת בקול רם ברכו" וכו'. וכתבו האחרונים, שהמתפלל ביחיד אומר ברייתא זו ונחשב לו כברכו, האם יכול לאומרה בשם ומלכות.

תשובה: כשקורא לשון הברייתא אין זה ברכה ומותר.⁷¹⁷

כב

ש"ץ שטעה ואמר ברכו במנחה האם יענו הציבור

שאלה: מה הדין בש"ץ שטעה בתפילת מנחה ואמר בקדיש אחרון "ברכו את ה' המבורך", האם הציבור יענו "ברוך ה'" וכו', או לא, ואם לא יענו, מה יעשה הש"ץ.

תשובה: יענו.

כג

שיעור 'ברוב עם'

שאלה: האם יש שיעור ל'ברוב עם', וכגון מקום אחד שבו יש אלף איש, ובמקום השני יש אלפיים, האם מקרי יותר ברוב עם או שאין נפק"מ.

תשובה: יש נ"מ.

כד

איזה קרבנות נחשב שהקריב מי שאומר את פרשיות הקרבנות

שאלה: האומר קרבנות שנחשב לו כאילו הקריבן, האם הכוונה היא כאילו הקריב את כל הקרבנות שאמר, או רק הקרבנות שחייב או שמצוה עליו להביא, אבל אשם שפחה חרופה וכדומה, לא מעלה עליו כאילו הקריב.

תשובה: כל הקרבנות שיכול.

717. יעוין ברכי יוסף או"ח רט"ו אות ד' שכתב "ואם יש הזכרה באמצע מטבע ברכה הכתובה בש"ס יכול לאומרה, (שאלת יעב"ץ סי' פ"א) ואין דבריו מוכרחים, ומנהג רבנן קשישאי בארץ הצבי שלא להזכיר השם כקריאתו".

כח

מקור ליום כיפור קטן

שאלה: האם יש מקור בגמרא וכדומה, שערב ראש חודש מקרי יום כיפור קטן.

תשובה: אולי בזהר.⁷¹⁸

כו

השראת השכינה בקברי צדיקים

שאלה: הגר"א בתיקוני הזהר (תיקון ו') כתב, שעיקר השראת השכינה נמצא בקבר רחל, האם כוונתו ג"כ יותר מהכותל המערבי.

תשובה: כמדומה שכתב בכל קבר של צדיקים.

כז

אמירת תפילת כל האמוראים בתפילה אחת

שאלה: האם אפשר לומר את כל תפילות האמוראים בברכות (ט"ז: י"ז). בתפילה אחת.

תשובה: אפשר.

כח

שכר הקורא תהלים

שאלה: הקורא תהלים, האם יש לו שכר ת"ת, או שכר תפילה.

תשובה: ת"ת [ואם מכוין לתפלה יש לו ג"כ תפלה].

718. עיין פרי חדש (הל' ר"ח סי' ת"ז) שכתב: "יש אנשי מעשה שנוהגים להתענות כל ערב ר"ח בשביל מיעוט הלבנה, ומטו משמיה דמהר"ם קורדוורו ז"ל שהיה קורא אותו יום כפור קטן, לפי שבו מתכפרין עוונות של כל החודש, דומיא דשעיר ראש חודש". ולגבי השאלה האם יש מקור קדום יותר, יעויין קובץ 'בית אהרן וישראל' גליון פ"ד עמ' צ"ט, וגליון פ"ז עמ' קל"ב. ועל עצם כפרת העוונות ביום ראש חודש עיין בבית יוסף (סי' תכ"ג) שכבר כתב כן בשם ר' יהודה הלוי, וז"ל: כתב באורחות חיים בשם הרב יהודה הלוי, כי כינוי תולדותם שב אל החדשים, רצה לומר כי עולת ראש חדש היתה באה על תולדות ימי החודש, ולפיכך קרא ראש חדש זמן כפרה. ופירש גם כן מיד שזנא מיד יצר הרע, ורצה לומר כי שעיר החודש לזכרון לפני ה' להנצל מן היצר.

כט

פירוש "זמירות יאמרו"

שאלה: בברכת יוצר אומרים "זמירות יאמרו", מה שייך לשון אמירה לזמירות, לכאורה צריך לומר זמירות 'יאמרו'.

תשובה: זמירה בכלל דיבור.

ל

פירוש "אחד מהם לא נותר"

שאלה: בתפילת שחרית אומרים "ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר". וקשה דבמדרש איתא שפרעה נשאר חי.

תשובה: לא נותר אבל יצא אח"כ.

לא

ביאור תיבות "בין גזרי ים סוף"

שאלה: בתפילת ערבית אומרים "המעביר בניו בין גזרי ים סוף", לכאורה במים לא שייך גזירה אלא הפרדה.

תשובה: עי' אבות דרבי נתן פרק ל"ג.

לב

בירור בנוסח ברכת סלח לנו

שאלה: בתפילת שמונה עשרה אומרים, "סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלכנו כי פשענו". ולא הבנתי, הרי חטא זה בשוגג ופשע במזיד, והוא ליה למימר סלח לנו מלכנו על שוגג, ואבינו על מזיד, דאב יותר מרחם ממלך.

תשובה: כל אחד על שניהם.

לג

מדוע אומרים מודים בלשון רבים ומודה אני בלשון יחיד

שאלה: "מודים אנחנו לך", מדוע אומרים זה בלשון רבים, ו"מודה אני לפניך" בלשון יחיד, מאי שנא.

תשובה: שניהם.

לד

ביאור "ורשעים ביד צדיקים"

שאלה: בתפילת על הניסים "ורשעים ביד צדיקים וטמאים ביד טהורים". צ"ב מה הרבותא בזה, וכי בגלל שהם רשעים וטמאים הם צריכים לנצח.⁷¹⁹

תשובה: בדוק ומנוסה בעוה"ר.

ובפעם אחרת ענה: אורחא דמילתא.

לה

מדוע לא נזכר יצחק בפסוק "תתן אמת"

שאלה: בתפילה אנו אומרים "תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם". וצ"ב מדוע לא הוזכר יצחק.

תשובה: סיפא ורישא.

לו

בירור נוסח "נעשה ונקריב" הנאמר במוסף

שאלה: בתפילת מוסף "נעשה ונקריב לפניך", מהו נעשה, דלכאורה נקריב היינו נעשה.

תשובה: שחיטה.⁷²⁰

לז

מהיכא משמע שיש ללמוד הלכות בכל יום

שאלה: "כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא", שנאמר הליכות עולם לו" וכו'. וצ"ע דמהפסוק לא משמע בכל יום, ומהיכא דייק לומר בכל יום.

719. ומרן הגר"ג אידלשטיין שליט"א ביאר בזה דהחלק הראשון גיבורים ורבים הוא סיפור הנס, ואידך רשעים וטמאים וזדים הוא סיבת הנס שהגבורים הרבים היו רשעים וטמאים וזדים, ולכן נמסרו ביד צדיקים וטהורים עוסקי תורתך אע"פ שהם מעטים וחלשים.

720. עיין עוד בספר שמעה תפילתי (ביאורי תפילה ממרן הגר"ק, עמוד רפ"ג), שביאר מרן שליט"א: שחיטה, והקטרת אימורין.

תשובה: דכתיב עולם. 721

❧ לה ❧

ביאור נוסח "ושכינת עוזו בגבהי מרומים"

שאלה: בעלינו לשבח אומרים "ושכינת עוזו בגבהי מרומים", האם זהו ג"כ בזמן הגלות שהשכינה נמצאת בגלות.

תשובה: כן.

ענייני ברכות

❧ לט ❧

נטילת ידים בשומע הברכה מאחר

שאלה: הרא"ש בסוף פרק אלו דברים במסכת ברכות, הביא את דברי רב האי, דאם השומעים יוצאים בברכת המזון מהמברך מדין שומע כעונה, אין צריכים ליטול לפני הברכה מים אחרונים, דאינם מזכירים את השם. האם לדבריו גם כן בידיים טמאות, כגון הקם מהמיטה וכדומה א"צ ליטול, אם יוצא בברכה מדין שומע כעונה.

תשובה: לכתחילה ראוי ליטול.

❧ מ ❧

האם בשומע כעונה הוי כאילו אמר בעצמו

שאלה: אם נאמר ששומע כעונה זהו מדין שלוחו, האם נחשב שקיים את המצוה בעצמו, או על ידי שליח.

תשובה: בעצמו.

721. עיין למרן שליט"א בספר טעמא דקרא (חבקוק), מש"כ בשם אביו הקהילות יעקב, דילפינן מ'עולם', ומקרא נדרש לפניו ולאחריו. וידוע משם הרב מטשיבין שענה על שאלה זו, שאה"נ אין ראייה שצריך בכל יום, אבל הרי הוא ספק כמה צריך, אבל אם אתה רוצה הבטחה של 'מובטח לו שהוא בן העוה"ב', אז תלמד בכל יום... (שמעתי מהגר"י עדס שליט"א).

מא

ביאור נוסח הברכה "שרצית והנחלת לאבותינו"

שאלה: בברכת "על המחיה" אומרים "שרצית והנחלת לאבותינו". מה ההדגשה ברצון זה, הא כל דבר שנתן - רצה קודם. ועוד, דבברכת המזון לא אומרים זה, אלא "על שהנחלת לאבותינו".

תשובה: אע"פ שאין מגיע לנו רצית.

מב

ספק אם בירך ברכת המזון למ"ד דברכה לבטלה הוי דאורייתא

שאלה: למ"ד דברכה לבטלה הוי איסור דאורייתא, א"כ אמאי בספק אם בירך ברכת המזון חוזר ומברך, הא כנגד ספק דאורייתא של ברכת המזון, יש ספק דאורייתא לחומרא של ברכה לבטלה, ושב ואל תעשה עדיף.

תשובה: אם חייב אינו לבטלה.

מג

הרהור ברכה בלב במקום אמירתה

שאלה: מבואר בפוסקים בכמה מקומות, דמחמת ספק ברכות יכוין את הברכה בליבו בלא שם ומלכות. וצ"ב, מה מועיל בזה, הא כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה.

תשובה: להרמב"ם יוצאין בהרהור.

מד

ברכות שתיקנו רבנן הוי ברכה הצריכה

שאלה: צ"ב, לדעת הסוברים דברכה שאינה צריכה הוי איסור דאורייתא, כיצד תיקנו חכמים לברך ברכות דרבנן, הא מדאורייתא כל הברכות האלו הן בגדר ברכה לבטלה, ועובר ב"לא תשא", ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, רק בשב ואל תעשה.⁷²²

תשובה: אם תיקנו הוי ברכה הצריכה.

722. וכ"כ לי הגר"א נבנצל שליט"א: "כשתקנום חז"ל - שוב אינן לבטלה".

🕒 **מה** 🕒

ביאור נוסח "על ידי חופה בקידושין"

שאלה: בברכת אירוסין ונישואין אומרים "והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה בקידושין". וצ"ב דקידושין עושין לפני חופה שהיא נישואין, וא"כ היה צריך לומר "על ידי קידושין וחופה".

תשובה: על ידי חופה שעל ידי קידושין.⁷²³

🕒 **מו** 🕒

עניית אמן בשמיעת הקלטה של ברכה

שאלה: אם שומע ברכה בטייפ בקלטת, שכבר ברכו אותה לפני הרבה זמן, ועכשיו שומע זאת בהקלטה, האם יענה אמן.

תשובה: לא.⁷²⁴

🕒 **מז** 🕒

ימלא פי תהלתך בשומע הברכה מאחר

שאלה: היוצא בברכת חברו, האם צריך להקפיד שפיו יהיה ריק מאוכל.

תשובה: יש להקפיד.

🕒 **מה** 🕒

דעת החזו"א בעניית אמן בטלפון

שאלה: שמעתי בשם מרן החזו"א, שהשומע על ידי טלפון קדיש וכדו', יכול לענות אמן, האם זה נכון, ואם נכון, צ"ב הרי יש טינוף שמפסיק.

תשובה: אמר שספק.⁷²⁵

723. עי' ר"ן כתובות ב: (מדפי הרי"ף) שביאר כן.

724. ועיין בספר לבנימין אמר (עמ' ק"ב) מה שכתב בזה, וצ"ע.

725. עי' שו"ת מנחת שלמה א' סי' ט' הערה 4 שכ' שדיבר בזה עם מרן החזו"א ואמר שלדעתו אין זה כ"כ פשוט וכו' ע"ש.

⚡ **מט** ⚡

ברכה על סעודת מצוה

שאלה: אמאי לא מברכים על סעודת מצוה.

תשובה: מצוה של הנאת הגוף.

⚡ **נ** ⚡

צירוף ב' ברכות יחד

שאלה: מה הדין בהביאו לפניו דבר שברכתו מזונו, ודבר שברכתו בורא פרי האדמה, ובירך שני הברכות אחד אחרי השני, ורק אז החל לאכול שניהם.

האם יצא בדיעבד.⁷²⁶

תשובה: יצא.

ובפעם אחרת ענה: לא יצא מזונו.

⚡ **נא** ⚡

אדם שבטל ממנו חוש הטעם

שאלה: מה הדין באדם של"א בטל ממנו חוש הטעם, ואין לו שום טעם בכל מה שאוכל, האם מברך על כל מה שאוכל "שהכל", או שמברך על כל דבר

כברכתו.

תשובה: לא פלוג.⁷²⁷

ענייני שבת

⚡ **נב** ⚡

הנהגת הגרי"ש אלישיב לומר שלום עליכם מעומד

שאלה: ראיתי בספר "אשרי האיש", שמרן הגרי"ש היה מקפיד לומר בשבת "שלום עליכם" בעמידה, ו"אשת חיל" בישיבה, מה טעמו.

726. עמש"כ בזה בספר "זכרון יהודה" לר' יהוד'ה מדז'יקוב עמוד סא אות א'.

727. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "יברך על כל דבר כברכתו, כי גם הוא נהנה שהאדמה מוציאה פירות והעץ מוציא פירות וכו'".

תשובה: לכבוד המלאכים. 728

🕒 נג 🕒

ברכת הבנים בליל שבת

שאלה: מתי מברכים הבנים בליל שבת, לפני הקידוש או אחרי הקידוש. 729

תשובה: אצלנו לא נהגו כלל.

🕒 נד 🕒

ברכת האם לבניה

שאלה: האם יש ענין שגם האמא תברך את הבנים בליל ש"ק.

תשובה: כרצונה.

🕒 נה 🕒

ביאור בברכות ההפטרה 'לכבוד ולתפארת'

שאלה: בברכות ההפטרה נאמר שהשבת ניתנה לנו לכבוד ולתפארת, היכן מצינו שניתן לכבוד ולתפארת.

תשובה: ויכולו לשון כבוד כמש"כ הראשונים.

🕒 נו 🕒

מחילת חוב בשבת

שאלה: האם מותר למחול חוב בשבת.

תשובה: כן.

728. ועיין בספר חמדת ימים (ח"א פ"ז אות ט' בנדמ"ח), שכתב בזה"ל: ועודנו הדור בלבשו מעוטף לבנים כמלאך ה' לפני האלהים, איש לפי מהללו יהלל בקדש הלולים, ולכבוד הדרה של שכינה הרוחפת עלינו, יכנס בכי טוב בשבחא דמטרוניתא, ויאמר פרשת "אשת חיל" מראשה לסופה, בנועם קולות ובגילה וברעדה, ואיש המשכיל יאמר אותה בישיבה.

729. עיין באר היטב (סי' רס"ב ס"ק ב'): "וינשק ידי אמו בליל שבת כשהיא מברכת אותו", וכתב היעב"ץ בסידורו "מנהגם של ישראל לברך הילדים בליל שבת אחר התפילה, או בכניסה לבית, שאז חל השפע וראוי להמשיכו על הילדים".

🕒 **נז**

חייב הבעל לדאוג להדלקת הנר

שאלה: השו"ע בחו"מ (סי' של"א ס"א) כתב, "ובערב שבת מקדים עצמו לביתו וכו', ולהדליק את הנר". וצ"ב דמצות הדלקת הנר היא חיוב על האשה כמו שכתב בהל' שבת (סי' רס"ג ס"ג).

תשובה: עליו מוטל לדאוג לכך.

🕒 **נח**

בלע בשבת יתוש באונס גמור אם בעי כפרה

שאלה: עף בשבת יתוש לתוך פיו ובלעו באונס גמור האם בעי כפרה.

תשובה: לא.

🕒 **נט**

האוכל דג ביום דג ניצול מדג

שאלה: מה המקור למה שאומרים "האוכל דג ביום דג ניצל מד"ג".

תשובה: עי' בטעמי המנהגים.

ובפעם אחרת ענה: מאמר העולם.

🕒 **ס**

הבטחה שלא תחסר פרנסתו בזכות שמירת שבת

שאלה: מסופר על הרב יהודה צדקה זצוק"ל, שהבטיח לאחד שפתח חנותו בשבת רח"ל, שאם יסגור חנותו, לא יחסר לו כלום בפרנסתו. האם רק הוא היה יכול להבטיח דבר כזה, או שכל אחד יכול להבטיח דבר זה.

תשובה: מי שראוי.

ובפעם אחרת ענה: תלוי מי ומה ומתי.

סא

ניגוב ידיים בנייר בשבת

שאלה: מה הדין באדם שמנגב ידיו וכדו' בשבת בנייר טישו, ועל פי רוב או תמיד נקרע הנייר, האם מותר.

תשובה: יזהר.

סב

אין חשש שיעשה מלאכה בכלים הנמצאים בביתו

שאלה: אמאי מותר להיות בביתו דברים שאפשר שיעשה עמם מלאכה בשבת, הא כתבו התוספות ריש פסחים שאם לא בדיל מיניה כל הזמן כחמץ, חוששים.

תשובה: חששא רחוקה.

סג

באיסור פותל חבלים לדעת הרמב"ם

שאלה: הרמב"ם ס"ל דהפותר חבלים חייב משום קושר (הביאו הביאור "ל ס"י שי"ד ד"ה חותלות), וצ"ב דהרמב"ם בהלכות יו"ט (פ"ד ה"ו) כתב ואין גודלין את הפתילה. והיינו משום תיקון כלי, וצ"ע דמשמע דאסור מדרבנן, ולכאורה גודל היינו פותר והוי דאורייתא לרמב"ם.

תשובה: אם זה קבע זה דאורייתא.

סד

בדברי הרמב"ם הזורק דף ונח על יתדות וכלי עליו

שאלה: כתב הרמב"ם (פי"ד מהל' שבת הכ"א) "הזורק דף ונח ע"ג יתדות ברה"ר ונעשה רה"י, אפילו היה כלי על גבי הדף, פטור". ומשמע דפטור אף מקרבן, וכן כתב הרמב"ם בפרק א', שכל מקום שנאמר פטור, הרי זה פטור אף מן הקרבן. וצ"ע, דזהו ספק בגמרא מדאורייתא, ובכהאי גוונא חייב להביא אשם תלוי.

תשובה: אין מביאים אשם תלוי על ספיקא דדינא.

ובפעם אחרת ענה: אין למדין מן הכללות.

סח

טלטול כלי צואה לדעת הרמב"ם

שאלה: כתב הרמב"ם (הל' שבת פכ"ה הי"א), "כלי הצואה מותר לטלטלן אם הוצרך להם". וצ"ע דבביצה (ל"ו:) אמרינן, דוקא ע"י מים, ומדוע השמיטו הרמב"ם.

תשובה: דוקא אם הוצרך.⁷³⁰

סו

ביאור דברי הקרית מלך על מש"כ הרמב"ם בחבית שנתגלתה

שאלה: הרמב"ם בהלכות שבת (פכ"ו הי"ד) כתב בחבית שנתגלתה וכו' נוטלן ומניחן במקום המוצנע, וכתב מרן שליט"א בספרו קרית מלך: "עי' מ"מ ועי' שבת קכ"ח: מים מגולין" וכו'. ולכאורה רצה הרב להביא מקור לרמב"ם מגמ' הנ"ל, ולכאורה יש ליישב לפי מה דאיתא בתוספתא (פט"ו ה"י) שהובא דין זה של מים מגולין, והביא שם התוס' שזה מחלוקת, והקשו שם החסדי דוד והשיירי מנחה מ"ש מחבית בהלכה ט', ותירצו דמים ראוי לחתול וחבית יין לא, ולכך בחבית אסור לטלטל אלא להניחה במקום המוצנע כקוף, ואם כן ניחא דהרמב"ם איירי בחבית יין ולא במים שהוזכרו בגמ'.

תשובה: יפה.

סז

הכנה בשבת לצורך זמן תוספת שבת

שאלה: האם מותר להכין בשבת לצורך תוספת שבת דמוצאי שבת.

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א אם מותר להכין בשבת לצורך תוספת שבת דמוצאי שבת, וכתב לי "לא". ולא הבנתי טעמו, דהרי תוספת שבת דאורייתא, כל עוד שלא הוציא שבת.

תשובה: י"א שהוא דרבנן.

730. רצונו לומר, דהיתר הגמרא אף בלא הוצרך, ובהוצרך שרי אף בלא מים כמו דשרי להביאו בתחילה, וכדעת הרא"ש הובא בב"י סי' ש"ח סעיף ל"ה ודלא כרבנו ירוחם.

סח

שבת - תחילה למקראי קודש

שאלה: בקידוש של ליל שב"ק אומרים, "תחלה למקראי קודש", צ"ע הא שבת ניתן לנו במרה, אחר יציאת מצרים, ופסח היה קודם לכן בליל יציאתנו ממצרים.

תשובה: בפרשת המועדות כתובה הראשונה.

סט

לחדש בגדים דוקא בשבת

שאלה: קנה בגד חדש וכדו', האם יש ענין להתחיל את השימוש בו בשבת, אעפ"י שלאחר שבת משתמש בו בימות החול.

תשובה: כן.

ע

חידוש מלבוש בשבת אם מקרי הוצאת שבת

שאלה: קנה מלבוש וכדומה, ושמר את תחילת השימוש בו לשבת, האם מקרי הוצאות שבת.

תשובה: לא מסתבר.

עא

שמר שבת בלא שידע על קיומה

שאלה: אם לא ידע כלל ממצות שבת, ובמציאות נזדמן לו שלא חיללה כלל, האם קיים מצוה.

תשובה: מצות צריכות כוונה.

עב

מילת משה רבינו בשבת

שאלה: בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח) כתוב, שמושה נימול לשמונה. וצ"ע, דמושה נולד מהול בשבת, ואין מטיפין דם ברית בשבת.

תשובה: מניין לך שמושה נולד בשבת.

שאלה: כתב בשו"ת 'שאלת יעב"ץ' (חלק א' סימן ל"ג) שמכפילות הלשון "היום מלאו ימי ושנותי" משמע שמשה רבינו נולד בשבת, וכבר אמרו רבותינו מי שנולד בשבת ימות בשבת. וצ"ב דבפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח) כתוב שמשה נימול לשמונה, והא אין מטיפין דם ברית בשבת.

תשובה: המילה היא הטפת ברית.

ע"ג

עשיית מלאכה במוצאי שבת

שאלה: כתב בספר חסידים (סי' קי"ט) "העושה מלאכה במוצ"ש, אין רואה סימן ברכה", ולא הבנתי איזה צד איסור יש בזה.

תשובה: יתחלף בשבת.

ע"ד

גדר נשמה יתירה

שאלה: הנשמה היתרה של שבת, האם כל פעם זה אותה נשמה, או כל פעם מקבל נשמה חדשה.

תשובה: מה נ"מ.

ע"ה

תקנת עזרא לאכול שום

שאלה: מדוע עזרא תיקן לאכול שום רק בליל שבת, הרי תקנתו היתה לכלל ישראל, וא"כ לכאורה היה צריך לתקן לכל אחד ואחד לפי עונתו, ולא רק לפי עונת תלמידי חכמים.

תשובה: אין לנו לדאוג לע"ה.⁷³¹

שאלה: שאלתי את הרב אמאי עזרא תיקן רק בליל שבת לאכול שום ולא כל אחד לפי עונתו, וענה הרב "שאין לנו לדאוג לעמי הארץ". וצ"ב לפי זה אמאי

731. ועיין נדריים (מ"ט. במפרש ד"ה ודבר) שכתב בזה"ל: "ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ - משום דבר מעולה הוא לרפואה, ואסור לומר להם שום דבר שיהנו ממנו".

הנודר מן אוכלי השום אסור בכולם (נדרים ל"א.), לכאורה היה צריך להיות אסור רק בתלמידי חכמים.

תשובה: אחרי שעזרא תיקן כולם אוכלים בליל שבת.

❧ עו ❧

אמר בהבדלה 'בין ישראל לגויים'

שאלה: בירך בהבדלה במקום בין ישראל לעמים, בין ישראל לגויים האם יצא.

תשובה: אולי.⁷³²

ענייני מועדים

❧ עז ❧

הדלקת נרות למברכת בטעות שהחיינו בעיוהכ"פ

שאלה: אשה שטעתה וברכה בערב יוה"כ להדליק ושהחיינו, האם יכולה להדליק הנרות, דהא בשהחיינו קיבלה יום כיפור.

תשובה: יכולה.⁷³³

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א לגבי אשה שטעתה בערב יום הכיפורים, ובירכה לפני ההדלקה שהחיינו, האם תדליק וענה הרב "יכולה". וצ"ב דבעירובין (מ':) מבואר להדיא, דבבירך שהחיינו מקבל יוה"כ.

תשובה: הוא גמר ההדלקה.

שאלה: שאלתי את מרן לגבי אשה שטעתה בערב יום הכיפורים וברכה לפני ההדלקה שהחיינו, האם תדליק, ואמר הרב שיכולה להדליק, ושאלתי שוב

732. עיין חולין כ"ו: "יו"ט שחל להיות באמצע שבת אומר המבדיל וכו', ובין ישראל לעמים". ובש"ס מהדורות וגשל הביאו גירסא בין ישראל לגויים, ועיין בתיקוני זהר תיקון ס"ט, "עליהו איתמר בהבדלה ובין ישראל לגויים". ועיין ג"כ בטור הוצאת מכון המאור סי' רצ"ט, וברמב"ם פרנקל בנוסח התפילה ובהל' שבת פכ"ט ה"ג, שהגירסה היא 'לגויים' (ובשנו"ס שם הביאו שכן הנוסח גם בגמרא בפסחים ברוב הספרים הישנים), ויעויין במכתבו של הגאון רבי יעקב ורשנר (בעל מחבר ספר 'סדר יעקב') הובא ב'אליבא דהלכתא' גיליון נ"ב, מה שהאריך בזה.

733. וכן אמר לי הגרי"ח סופר שליט"א שמסתבר שיכולה, אך כמה מוצי"ם אמרו לי שאינה יכולה.

מעירובין (מ'): שמבואר שם, דבברכת שהחיינו מקבל יום הכיפורים וענה הרב "הוא גמר ההדלקה". ולא הבנתי עדיין, איך תתחיל להדליק, הא קבלה יום הכיפורים בברכת שהחיינו שברכה.

תשובה: עוד לא גמרה.

עז

תלישת עלה ביו"ט מלולב תלוש

שאלה: התולש ביום טוב מלולב תלוש עלה, האם אסור משום דש, כהמפרק תמורים מן המכבדות שלהם.

תשובה: אין דרך דישה בכך.

עט

מקור המדרש שיש י' אומות שלא הרעו לעם ישראל

שאלה: שמעתי מהגאון רבי משה צדקה שליט"א ראש ישיבת "פורת יוסף" ששמע מפיו קדשו של הרב דוד הלוי יונגרייז זצ"ל, דאמאי בקריאה של סוכות ביום הרביעי כתוב "מנחתם" בלא ו', ואמר שיש שני מדרשים דכתיב בהו דאיכא עשר אומות שלא הרעו לעם ישראל, ולכך ביום הרביעי שמקריבים עשרה פרים לא רצו לצרפם עם כל השבעים פרים. וחיפשנו במדרשים ולא מצאנו, ושאלתנו היכן הם.

תשובה: אין זכור לי.

פ

ביאור לשון הרמב"ם 'חג השבועות והוא עצרת'

שאלה: כתב הרמב"ם (הל' תמידין ומוסיפין פ"ח): "ביום החמישים מספירת העומר הוא חג השבועות והוא עצרת" מאי קמ"ל, וכי שמות החג אתא לאשמועינן.

תשובה: התורה קורא לה במקום א' כך ובמקום אחר כך, וקמ"ל דשתיהן אחת.

פא

מתנות לאביונים במאכל

שאלה: האם אפשר לצאת יד"ח מתנות לאביונים במאכל.

תשובה: כן (עי' מגילה ז' ב').

ענייני פסח**פב**

אופן עשיית ה'יחץ' ביש לו ב' מצות ומחצה

שאלה: מה הדין אם בליל הסדר יש לו שתיים וחצי מצות - האם לעשות "יחץ" וכך לא יהיה לו לחם משנה, דמצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה, או לא יעשה יחץ וישמורם ללחם משנה.

תשובה: יעשה.

ובפעם אחרת ענה: החצי יחץ.

פג

האם יכול לברך "על אכילת מצה" באמצע אכילת הכזית

שאלה: מה הדין אם אכל חצי כזית מצה ושכח לברך, ורוצה לברך כעת, ויש לו רק חצי כזית האם יברך כעת על אכילת מצה? דהא אין לו כעת מצוה שלימה לפניו, דהא כבר קיים חציה.

תשובה: מצטרף ומברך אלשעבר ואלהבא.⁷³⁴

פד

אכל חצי כזית מצה בליל פסח

שאלה: האם האוכל חצי כזית מצה בליל פסח, קיים חצי מצוה.

תשובה: המל"מ מסופק בזה.⁷³⁵

פה

אכל בליל פסח מצות שנתערבו לשמן בשלא לשמן

שאלה: נתערב לו מצה לשמה בשתי מצות שלא לשמה, ואכלן בליל פסח, האם יצא ידי חובת אכילת מצה, או שמא נתבטל הלשמה בלא לשמה ונמצא שאכל רק לא לשמה.

תשובה: מסתבר דיצא.

734. עי' פמ"ג סי' רס"ג בדין ברכה באמצע הדלקת נרות שבת וחנוכה.

735. בהלכות חמץ ומצה פרק א' הלכה ז'.

פז פז

המפנה מפולת מעל גבי חמץ בפסח

שאלה: כתב הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ג), שהקונה חמץ בפסח לוקה, האם הוא הדין המפקח מפולת מעל גבי חמץ, לוקה.

תשובה: כן.

פז פז

בדברי הרמב"ם שלא להסיק חמץ בתנור

שאלה: כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' חמץ ומצה הי"א): "אבל אם שרפו משעה שישית ולמעלה, הואיל והוא אסור בהנאה, הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים וכו', וכן הפחמין שלו אסורין". וצ"ע דבפסחים (כ"א:) איתא, "ולא יסיק בו וכו', פשיטא ל"צ אלא לרבי יהודה". משמע שלרבנן אין צריך לומר שלא יסיק בו תנור וכירים, דהא הפחמין שלו נמי אסורין. אם כן למה העתיק "ולא יסיק בו תנור וכירים", הא פסק כרבנן.

תשובה: מפני שהדין נכון.

פח פח

מדוע כפל הרמב"ם דין המאריך בסיפור יציאת מצרים

שאלה: כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"ד), "וכל המוסיף ומאריך וכו', הרי זה משובח". וצ"ע דכבר כתב זה בפרק זה בהלכה א', ואמאי כפלו.

תשובה: לחזק.

פט פט

הסיבה במשך כל הסעודה לדעת הרמב"ם

שאלה: כתב הרמב"ם (שם ה"ח), "ושאר אכילתו וכו' הרי זה משובח, ואם לאו אינו צריך". וצ"ב מה כוונתו ב"ואם לאו אינו צריך", האם כתב שזה רק משובח, ואם רוצה להיות משובח יעשה.

תשובה: אינו מגונה.

צ

מצות הסיבה לדעת הרמב"ם

שאלה: האם לדעת הרמב"ם (פ"ז מהלכות חמץ ומצה הלכות ו' ז'), ד' כוסות והסיבה דאורייתא שכתב "חייב אדם וכו' לפיכך שותה ד' כוסות והסיבה".

תשובה: אינו דאורייתא.

צא

מדוע אין התינוקות שואלים על השינוי של ד' כוסות

שאלה: בהגדה של פסח במה נשתנה, אמאי לא שאל נמי על ד' כוסות, שבכל יו"ט ליכא ד' כוסות, והלילה יש ד' כוסות, ועוד ששנים מהן לאחר הסעודה.

תשובה: לפעמים יש י' כוסות, עיי' כתובות ח' ב'.

צב

ביאור לשון ההגדה 'ואילו היה שם לא היה נגאל'

שאלה: בהגדה של פסח אומרים "ואילו היה שם לא היה נגאל". משמע ממילת אילו שבאמת לא היה, וצ"ב הא היו שם הרבה רשעים שלא נגאלו.

תשובה: כולם חזרו בתשובה.

צג

דור המדבר באכילת מצה בלילה הראשון

שאלה: האם בני ישראל במדבר, יכלו לקיים מצוות אכילת מצה בליל ראשון של פסח במן, או שהיו צריכים ליקח דווקא חיטים ולעשות מהן מצות.

תשובה: חיטין דווקא, ממה שהיו תגרי גוים מוכרים להם.

צד

מחבר 'הגדה של פסח'

שאלה: מי כתב את ההגדה של פסח.

תשובה: חז"ל.

צ"ה

מה צריך לעשות ב'נרצה'

שאלה: בכל הסימנים של "קדש ורחץ" בליל הסדר, יש מה לעשות, חוץ מ'נרצה'.
מה צריך לעשות בו.

תשובה: ללכת לישון...

שאלה: שאלתי את מרן, בכל הסימנים של "קדש ורחץ" בליל הסדר, יש מה לעשות, חוץ מ'נרצה'. מה צריך לעשות בו. וענה "ללכת לישון". וצ"ב, דהא חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וכו', עד שתחטפנו שינה.
תשובה: היינו הך.

עניינים ביורה דעה

צ"ו

טבילת מצוה בים המלח ובכנרת

שאלה: האם שרי לטבול בים כנרת או בים המלח טבילת מצוה.⁷³⁶
תשובה: כן.

צ"ז

טבילת נדה בים המלח ובכנרת

שאלה: האם אשה נדה יכולה לטבול ולהיטהר בים כנרת או בים המלח.
תשובה: למה לא.

צ"ח

נדה שטבלה במהירות ולא הגיעו המים לשערותיה הפנימיות

שאלה: מה הדין נדה שטבלה והיה לה שיער ארוך, והכל נכנס למקווה, אך מחמת שטבלה במהירות - לא הגיעו מים לכל השערות הפנימיות. האם עלתה לה טבילה.

תשובה: צריך עיון.

736. יעוין בספר 'מנשים באהל' עמוד רכ"ב, מש"כ בזה משם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

צט

טבילה כשידיו קפוצות

שאלה: מדוע אסור לטבול כשידיו קפוצות בחוזקה, הא מין במינו אינו חוצץ.⁷³⁷
תשובה: כל אצבע מין אחר.

ענייני מזוזה

ק

נתינת בית המזוזה בשליש השני

שאלה: כתב השו"ע לגבי הל' מזוזה (יו"ד סי' רפ"ט סעי' ב'): "איזהו מקום קביעתה וכו', בתחילת שליש העליון". מה הדין כשהבית מזוזה שלו גדול, האם את הבית מזוזה ישים בשליש העליון או רק את המזוזה עצמה ישימנה בשליש העליון אעפ"י שהבית מזוזה מלמטה יורדת גם מתחת לשליש העליון.
תשובה: רק המזוזה עצמה.

קא

הדבקת מזוזה בלא בית

שאלה: האם מותר להדביק מזוזה ללא בית, ומאי טעמא.
תשובה: כורכה מאחד כלפי שמע, וחותר שפופרת ומניחה (מנחות לג ב').

קב

בית מזוזה מעכב

שאלה: אם הדביק המזוזה לקיר ללא בית (שפופרת), האם מעכב.
תשובה: מעכב.

737. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אולי בביאת מים אין דין זה" עכ"ל. ויש להוסיף שכ"כ בתפא"י זבחים פרק י"ג בועז אות א' דדין מין במינו אינו חוצץ, אין הכונה שע"ז נחשבים ב' החיצוניים כנוגעים זה בזה, רק כאילו החיצונים עומדים מרוחקים זה מזה בלי החציצה, ולכן בכל מין במינו דאינו חוצץ סגי בכה"ג, משא"כ בדיני הטבילה הרי צריך שיעשו המים ממש בהגוף שטובל, ולהכי אפילו בשר עצמו חוצץ, וכ"כ באבני נזר יו"ד סי' רס"ו אות ט"ז ע"ש.

קג

עמידה בשעת קביעת מזוזה

שאלה: האם צריך לעמוד בשעה שקובעים מזוזה, או מעקה.

תשובה: נכון.

קד

שינוי מקום והפסק בקביעת מזוזה

שאלה: שו"ע יו"ד הל' מזוזה סי' רפ"ו ס"י "בית המדרש פטור מהמזוזה וי"א שחייב במזוזה, ונכון לחוש לדבריהם, אבל לא יברך עליה". וכתב הש"ך ז"ל והב"ח כ' דנכון הוא כשיקבע מזוזה בפתח הבית ויברך עליה שיהא דעתו ג"כ על קביעת המזוזה שבב"ה ויקבע אותם זאח"ז תחלה בפתח הבית ואח"כ בפתח בה"מ וברכה זו חוזרת על שניהם: וצ"ב, הרי הליכה מביתו אל בית המדרש - הוי שינוי מקום והפסק הברכה.

תשובה: לצורך אינו הפסק.⁷³⁸

קה

אם יש מקור בתלמוד למנהג לשים יד על המזוזה

שאלה: הגרעק"א בשו"ת ח"א סי' נ"ח כתב שאין להניח את היד על המזוזה מאחר שאין למנהג זה מקור בתלמוד. וצ"ב מהגמרא בע"ז יא. "כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא דמנחא אפתחא, אותיב ידיה עלה".

תשובה: זה רק במעשה ההוא שהי' צריך לזה.⁷³⁹

738. עי' ב"י או"ח סי' ח' לגבי הליכה מביתו לבי הכנסת אם הוי הפסק לגבי ברכת ציצית, וסי' תל"א גבי בדיקת חמץ בכמה בתים.

739. עי' בשו"ת אפרקסתא דעניא חלק ג - יורה דעה סימן רה מש"כ כעין זה ע"ש. וכעין זה כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א "זה עשה כדי לעורר התענינותם".

ענייני מאכלות אסורות

קו

להכניס איסורי אכילה לפיו ולפולטם

שאלה: האם מותר להכניס איסורי אכילה לפיו וללועסם ואח"כ לפלוט, ומה הדין במשקין ופולט אח"כ הכל.

תשובה: אין ראוי.

קז

מצא דגים טמאים בתוך דג טהור

שאלה: מה הדין בישל דג גדול שלם, ומצא בתוכו דגים קטנים טמאים, האם שרי לאוכלם, דהא נתעכלו במעיו של הדג הכשר.

תשובה: יזהר. ⁷⁴⁰

קה

איסור אכילת שליא

שאלה: האוכל שליא של פרה וכדומה, האם הוי אבר מן החי, או איסור אחר.

תשובה: אינו אבר אבל הוא יוצא מן האיסור. ⁷⁴¹

קט

אכילת נוצות עוף טריפה

שאלה: (א) עוף שנטרף, האם שרי לאכול נוצותיו. (ב) אכל נוצות של עוף, האם צריך להמתין שש שעות, האם איכא מ"ד כזה.

תשובה: נוצות אין ראויות לאכילה.

⁷⁴⁰. יעויין שו"ע יו"ד סימן פ"ג סעיף ו' ונו"כ שם פרטי דין זה.

⁷⁴¹. רמב"ם פ"ד ממאכלות אסורות ה"ה "השליא שיצאה עם הולד אסורה באכילה והאוכל פטור שאינו בשר".

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על עוף שנטרף אם שרי לאכול נוצותיו, וענה לי "נוצות אין ראויות לאכילה", וצ"ע מרש"י בחולין (נ"ח: ד"ה אם מלקה) "אם מלקה ע"מ לאכול כזית, בין נוצה ועור ובשר חוץ לזמנו".

תשובה: אולי יש נוצות הראויות לאכילה.⁷⁴²

❧ **קי** ❧

להחזיר לגוי דבר האסור בהנאה

שאלה: מה הדין באדם שקנה מגוי דבר שאסור בהנאה, כגון בשר בחלב. האם מותר להחזיר לו בחזרה ולקבל כספו, או דמקרי נהנה וצריך דווקא לאבדו.

תשובה: יכול.

❧ **קיא** ❧

שתיית דמעות אדם

שאלה: האם מותר לשתות דמעות של בני אדם, דלכאורה הוי דבר היוצא מדבר איסור ואסור (עכ"פ לשיטת הרמב"ם שבשר אדם אסור), ומצינו לגדולי ישראל (עכ"פ מספורי מעשיות), וכגון החת"ס שהיה שותה דמעותיו בערב תשעה באב, וצ"ב לכאורה איך שרי.

תשובה: עי' יו"ד סימן קפ"ב (כמדומה).⁷⁴³

ובפעם אחרת ענה: לא חזי לאכילה.

ובפעם אחרת ענה: שקר וכזב.

❧ **קיב** ❧

בדברי המנח"ח על אכל גיד והקיא וחזר ואכלו

שאלה: כתב המנחת חינוך (מצוה ג'), שאם אכל חצי כזית גיד הנשה והקיא וחזר ואכלו, מצטרף לשיעור ולוקה. ולכאורה מהגמ' בברכות (מ"ח:) משמע, שדבר

742. יעויין חזו"א טהרות סי' א' ס"ק ד' וז"ל "וטעמא דרבי ישמעאל נראה דסבר דהנוצה יש בו שרף הראוי לאכילה וכו'" יעויין שם עוד.

743. אולי כוונתו לסימן פ"א ע"ש.

שאכלו בטל שמו ממנו, וכמו שאמרו שם "ואימתי קרי לחם קודם שיאכלנו", שמע מינה שאחרי שאכלו בטל שמו ממנו.

תשובה: הגמ' לא מיירי בהקיא.

ובפעם אחרת ענה: דבר שיש לו שם או אם יש טעם לא בטל.

❦ קיג ❦

לבישת עניבה אדומה

שאלה: כתב הרמ"א (יו"ד סי' קע"ח ס"א) שאסור ללבוש בגד אדום, (אפילו לאיש, מצד חוקות הגויים). האם עניבה אדומה בכלל זה, ואם מקצתה או רובה אדום ג"כ

אסור.

תשובה: אולי. 744

❦ קיד ❦

התרו בו באמצע עשיית איסור

שאלה: אם התרו באדם העושה איסור, באמצע עשייתו את האיסור כגון שהתרו בו באמצע אכילת כזית נבילה, והמשיך באכילתו והתיר עצמו למלקות, האם לוקה.

תשובה: אם התרו בו על כל כזית לוקה על כ"א.

ענייני עבודה זרה

❦ קטו ❦

שירוש אחר עבודה זרה וקריאתה בשם גנאי

שאלה: כתב השו"ע (יו"ד סי' קמ"ו סעי' ט"ו): "צריך לשרש אחר האלילים, ולכנות לה שם גנאי". וכתב הש"ך (ס"ק י"ד), "דוקא בא"י". ולא הבנתי אמאי דוקא בא"י, דהפסוק לא מיירי דוקא בא"י.

תשובה: הפסוק מיירי בא"י.

744. יעויין שו"ת "מציון תצא תורה" תשובות מהגר"א נבנצל שליט"א עמוד ש"ע בהערות שהביא שהשיב לו מרן הגר"ק שאסור לאיש ללבוש עניבה בצבע אדום ע"ש עוד.

קטז

קניית מוצרים מחברה המסמנת את מוצריה בכוכב

שאלה: חברה שהסמל שלה הוא כצורת כוכב, האם מותר לקנות מוצר שלה שיש עליו את סמלה, ומיירי באי אפשר למוחקו.

תשובה: אולי.⁷⁴⁵

קיז

מדוע אין עובדי השמש אוסרים הנאתה עלינו

שאלה: אמאי השמש לא נאסרה לנו, שהרי יש עובדי עבודה זרה המשתחוים לה.

תשובה: אינו בעולם.

שאלה: שאלתי את הרב שליט"א, אמאי אין השמש אסורה מחמת שעובדים אותה עובדי עבודה זרה וענה הרב "אינו בעולם". ולא הבנתי אמאי מקרי שאינו בעולם דהיכן העולם מסתיים.

תשובה: הם בשמים ולא בארץ.

שאלה: הרב כתב לי שהשמש לא נאסרה לנו אעפ"י שיש עובדי עבודה זרה העובדין אותה, מפני שהיא לא בעולם אלא בשמים. וצ"ב מנין שדבר שאינו נמצא בעולם אינו נאסר להנות ממנו, אם עבדוהו עבודה זרה.

תשובה: כתוב בתורה.

שאלה: היכן כתוב בתורה שדבר שנמצא מחוץ לעולם, אם עבדוהו עבודה זרה כגון השמש אינו נאסר.

תשובה: לא שייך לאסור דבר שלא בא לעולם.

745. עיין שו"ע (יו"ד ס"ו קמ"א), "וצורת חמה ולבנה וכוכבים אסור, בין בולטת בין שוקעת". ומשמע לכאורה דלא רק עשיה אסורה, אלא גם להשהותן בביתו אסור, (וע"ש בש"ך ס"ק כ"ז, דאיכא חשדא, ורק ברבים דליכא חשדא, מותר).

ענייני ריבית

קיה

ריבית פחות משוה פרוטה

שאלה: האם שייך איסור ריבית על פחות משוה פרוטה.

תשובה: כן. ⁷⁴⁶

קיט

גמ"ח הנותן למפקידים הלוואות גדולות

שאלה: גמ"ח הלוואות כסף שנותן למפקידים אצלו הלוואות גדולות, האם יש בזה חשש ריבית.

תשובה: אין ראוי לעשות כן.

קכ

תפילת הלוה על המלוה שיצליח וכדומה

שאלה: לווה שמתפלל על המלוה להצלחתו לבריאותו, האם יש בזה חשש ריבית, ומה הדין באומר לו שמתפלל עליו, וכן מה הדין באינו אומר לו כלל ועיקר.

תשובה: אין ראוי לעשות כן.

קכא

הקדמת הפרעון בשכר הפחתת החוב

שאלה: מה הדין אם הלוה מעות לחבירו לעשר שנים, ואח"כ ביקש המעות מיד, וא"ל הלוה בתנאי שימחול לו על מקצת מן החוב, האם יש בזה חשש ריבית.

תשובה: יתכן שמותר.

קכב

אין ריבית בהחזרת הלוואה בשינוי כמות המטבעות

שאלה: מה הדין במלווה לחברו מאה שקלים במטבעות קטנות מאד, והלווה מחזיר לו בשטר אחד. האם הוי ריבית.

תשובה: לא.

ענייני נדרים

קכג

ברכה על נדר

שאלה: אמאי לא מברכים על מצות נדר.

תשובה: שאין ראוי לנדור, עי' חולין ב' א'.

קכד

נודר הנאה מביתו אם צריך להפקיר ביתו

שאלה: הנודר הנאה מביתו לכל סוגי הנאותיו, מדוע אין צריך כעת להפקיר ביתו, שהרי נהנה מהבית שסוף סוף בית זה קרוי על שמו ושלו הוא, ויש בזה הנאה שסומכים עליו וכדומה.

תשובה: אולי צריך.

קכה

בענין שותפין שנדרו הנאה זה מזה

שאלה: שותפין שנדרו הנאה זה מזה, מדוע אינם צריכים לפרק שותפותם, שהרי נהנה כעת שיש לו חפץ זה, ולא חצי משויותו.

תשובה: זה אינו הנאה, רק מחלוקת.

ובפעם אחרת ענה: התורה לא חייבה זה.

קכו

שבועה ע"י כתיבה

שאלה: נשבע בכתב וחתם, האם הוי שבועה לכל מילי.

תשובה: י"א כן.

ענייני כיבוד אב ואם

קכז

נמנע לתת לאביו דבר הנצרך לו

שאלה: היודע שאביו צריך איזה דבר כגון לשתות, והוא לא מביא לו, האם עובר על כיבוד אב, או דווקא כשאומר לו אביו השקני עובר, ואם לאו אינו עובר.

תשובה: גם עובר, תמיד.⁷⁴⁷

קכח

קריאה בשם פלאי של אביו לאחר פטירתו

שאלה: כתב השו"ע (יו"ד סי' ר"מ סעי' ב'), "ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו, אלא אומר אבא מארי. היה שם אביו כשם אחרים, משנה שמם אם הוא שם שהוא פלאי, שאין הכל רגילים לקרות בו". הא דאין לקרוא לאחר בשם אביו אם הוא שם פלאי, האם זהו גם לאחר פטירת אביו.

תשובה: כן.⁷⁴⁸

קכט

מכבד אביו ואמו יחד אם הוי ב' מצוות

שאלה: האם מצוות כיבוד אב ואם זה ב' מצוות או מצוה אחת, נפק"מ באמרו לו שניהם לעשות דבר פלוני, האם מקיים ב' מצוות.

תשובה: ב' מצוות.

747. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגר"א ל שטינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד ס"ג.

748. בספר יושר הורי (רפפורט, סי' ט"ו) דייק את לשון הרמב"ם (פ"ה מהל' ת"ת ה"ה), "ואפילו לקרות לאחרים ששם כשם רבו כדרך שעושה בשם אביו, אלא ישנה את שמם אפילו לאחר מותם" ע"כ. ובפשוטו סיום דבריו אפילו לאחר מותם קאי לאחר מותם של רבו ואביו, וא"כ מבואר דלקרות לאחרים ששם כשם אביו אסור אפילו לאחר מותו של אביו, אלא צריך לשנות שמם קצת. וכתב עוד שם, דכך מטו ביה משמיה דהחזו"א, שנהר מלקרות אחרים ששם כשם אביו, אם הי' שם פלאי אף לאחר פטירתו, וששאל להגר"ח קניבסקי שליט"א מנ"ל דאסרינן גם לאחר מיתת אביו, הלא רק כשמזכיר אביו בשמו מצאנו מפורש לאיסורא, והשיב דהחזו"א נקט מסברא דאין לחלק בין שלא בפניו בין לאחר מותם, דכיון שהוא שם פלאי שייך שיטעו בזה שמדבר אודות אביו אפילו אחר מותו, וכשם דאסרינן שלא בפניו ה"ה לאחר מותו. ועיין ארחות רבינו (חלק ד' בהוספות עמ' ק"פ).

קל

אמר לו אביו לקיים מצוה האם מקיים ב' מצוות
שאלה: אמרו לו אביו ואמו לקיים כל תרי"ג מצוות, האם מעתה מקיים בכל מצוה ג"כ מצוות כיבוד אב ואם.
תשובה: אולי.

ענייני תלמוד תורה

קלא

סדר לימוד הנ"ך
שאלה: לפי איזה סדר ראוי ללמוד הנ"ך, דשמעתי שיש בזה כמה סדרים.
תשובה: לפי הסדר בסוף פרק קמא דבבא בתרא.

קלב

שיעור זמן לימוד נ"ך לבן תורה
שאלה: כמה זמן ביום צריך בן תורה ללמוד נ"ך, וכמה זמן חומש.
תשובה: כרצונך.

קלג

אופן קניית שקיעות בלימוד
שאלה: איך קונים שקיעות בלימוד, שלא כל דבר יסיח דעתו בלימודו.
תשובה: תתפלל.

קלד

ביאור דברי תורה על דרך חידוד ובדיחותא
שאלה: האם מותר להסביר דבר תורה או פסוק על דרך חידוד או בדיחותא, או דמיקרי מגלה פנים בתורה שלא כהלכה.
תשובה: יאמר שזה ע"ד חידוד.

קלה

להימנע מלומר רשב"ג וכדו'

שאלה: כשאומר בלימודו "רשב"ג" בר"ת, האם מקיים ד' מצוות של תלמוד תורה, או כיוון שאמרו במילה אחת, זוהי מצוה אחת.

תשובה: אין לומר כן.⁷⁴⁹

קלו

כמה מצוות מקיים כשאומר רמב"ם בשעת לימודו

שאלה: כשאומר בלימודו "רמב"ם" בר"ת, האם מקיים ד' מצוות של תלמוד תורה, או כיוון שאמרו במילה אחת, זוהי מצוה אחת.

תשובה: כל אות מצוה.

קלז

לימוד קבלה ופשט

שאלה: איזה לימוד יותר חשוב פשט או קבלה.

תשובה: הכל שווה.

קלה

ביאור תיבת ודו"ק

שאלה: מה ר"ת ודו"ק.

תשובה: אינו ר"ת אלא סימן שיחשבו.

749. עיין בהליכותיו והנהגותיו של הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל המובאים בספר דרכי החיים (ח"א עמ' רצ"ג): "פעם בשעת מבחן תלמידים, אמר אחד התלמידים שדעת רשב"ג כך וכך, ואמרו בראשי תיבות רשב"ג, ולא אמר שם המלא רבן שמעון בן גמליאל, ומו"ר זצ"ל ראה בזה ענין של קרירות כבוד לתנא, ואמר לו בקפידא מי זה רשב"ג?!...!"

🕒 קלט

מדוע נשאר הגרעק"א בצ"ע ברוב קושיותיו

שאלה: מה הטעם במה שמצינו שהגאון רעק"א נשאר בצ"ע ברוב קושיותיו, מה שלא מצינו בגאונים אחרים.

תשובה: מצינו גם ברש"י ובתוס' דו"ק ותשכח.

🕒 קמ

לא אומרים נחא ליה לאיניש בספרים

שאלה: האם יש נחא לאיניש בספרים.

תשובה: לא.

🕒 קמא

מדוע סגרו את ישיבת וואלוז'ין

שאלה: מדוע פסקו לסגור את ישיבת וואלוז'ין, הא עת לעשות לה' הפרו תורתך.

תשובה: בשביל זה סגרו.

🕒 קמב

הטעם שנתייחדה בקשת 'והערב נא' דוקא בלימוד

שאלה: מה הטעם שמבקשים בלימוד התורה והערב נא, יותר מבשאר מצוות.

תשובה: כי בלי טעם אינו לימוד.

🕒 קמג

סגולת לימוד 'קן מפורשת'

שאלה: כתוב בספר 'קן מפורשת' בסוף ההקדמה, שילמדו בספרו של בנו, ויבקשו לישועה ג' פעמים. למה אין בזה דין אין מתרפאין בדברי תורה.

תשובה: אין זה סגולה אלא זכות התורה.

🕒 קמדר

זמן אמירת תפילת ר' נחוניא בן הקנה
שאלה: תפלה שלפני הלימוד ואחרי הלימוד, האם אומרים אותה בכל סדר, או פעם אחת ביום בבוקר בכניסה ובערב ביציאה.
תשובה: בתחילת היום וסוף היום.

🕒 קמה

סכום מניינם של מסכתות הש"ס
שאלה: איתא בבמדבר רבה (פר' קרח פרשה י"ח), "ששים המה מלכות, ס' מסכתות". וצ"ב, דהא איכא שישים ושלוש מסכתות.
תשובה: בטלים ברוב.

🕒 קמו

בדברי החזו"א על מה שכתב הגרעק"א צ"ע ופעמים צע"ג
שאלה: שמעתי אומרים בשם מרן החזו"א שכאשר כותב רעק"א צ"ע, חשב על זה עשרים דקות. וכאשר כתב צע"ג חשב על זה ארבעים דקות⁷⁵⁰. האם מרן שליט"א שמע על כך מהחזו"א.
תשובה: לא.

🕒 קמוז

קריאת תיבות הלע"ז ברש"י
שאלה: כשיש מילים בלע"ז ברש"י, האם צריך לקרותן, ואם כן מדוע, הרי אינו מבין.
תשובה: כן [עי' ע"ז י"ט א' ואע"ג דלא ידע וכו'].

🕒 קמח

השארית ספר פתוח בכריכתו
שאלה: מה הדין כשמשאיר ספר פתוח, רק כשכריכתו פתוחה, האם הוי בזיון לספר ואסור, או שרי.
תשובה: ג"כ בזיון.

750. כן הובא בספר 'ויאמר הנני' בשם הגר"א גניחובסקי זצוק"ל.

🕒 קמט

כתב חידו"ת וראה שכבר כתבו כן האם ימחקם

שאלה: כשכותב הערות וחידושים בש"ס, ולפעמים כותב איזו קושיא, ואח"כ רואה שכבר הקשו כן התוס' במקום, האם למחוק זה.

תשובה: להוסיף שו"ר בתוס'.

🕒 קג

לימוד אותיות הא' ב' לבנות

שאלה: האם יש ענין ללמד לבנותיו אותיות הא' ב', או כיון שלא חייבות בת"ת אין צריך, וימתין שילמדו אותם אותיות בבית הספר.

תשובה: טוב. 751

🕒 קנא

בדעת החזון איש שאין לסמוך על כתבי יד

שאלה: כתב החזון"א (או"ח סי' ל"ט סק"ו), דאין לסמוך על כתבי יד הנמצאים בהפסקת מסורת דור דור. וצ"ב, דהמשנ"ב מביא בכמה מקומות ראשונים מכתבי יד. האם חולק בזה על החזון"א, או שגם המשנ"ב לא סומך עליהם לגמרי אלא בצירוף, ובזה גם החזון"א מודה.

תשובה: תלוי איזה כתבי יד.

🕒 קנב

לדעת החזון"א שאין לסמוך על כתבי יד, איך סומכים על הזוה"ק

שאלה: בהא דס"ל לחזון"א דלא סמכין על כתבי הראשונים שנמצאו בגניזה וכדו' הא ספר הזוה"ק גם כן נמצא ולא היה כל הזמן.

תשובה: זה הי' מקובל.

ובפעם אחרת ענה: הי' כל הזמן.

❧ קנג ❧

להימנע מלהפסיק באמצע מסכת

שאלה: יש לי חברותא פעם אחת בשבוע ואנו לומדים גמ', וכבר כחצי שנה למדנו בסה"כ י"ג דפים לערך, וחשבתי שעדיף ללמוד משניות (זרעים - טהרות), דבר שאפשר להפסיק בו באמצע ואח"כ לחזור לאותו ענין לאחר שבוע בלא קושי, דהוא פסקי פסקי. משא"כ בסוגיות הגמ' הם ארוכות, וקשה לחזור למקום שפסקנו בו, והחברותא אומר כיון שהתחלנו רוצה לגמור המסכת. עם מי הצדק.

תשובה: המתחיל במצוה אומרים לו גמור.

❧ קנד ❧

במעשה שנולד ילד היודע את כל התורה

שאלה: בעניין המעשה שהביא הקהילות יעקב בחיי עולם פרק ח', בילד שנולד והיה יודע כל התורה, דהמלאך שכח לסטור לו. איך שייך לומר על מלאך שכחה, הא מלאך הוא, ואיך לא עשה שליחותו.

תשובה: לא חש.

❧ קנה ❧

מקור ל'אותיות מחכימות'

שאלה: מה המקור למה שאומרים אותיות מחכימות.

תשובה: סברא.⁷⁵²

❧ קנו ❧

אותיות מחכימות בתורה שבעל פה

שאלה: האם יש ענין של אותיות מחכימות גם בתורה שבעל פה.

תשובה: אחרי שהתירו זה גם בכלל.⁷⁵³

⁷⁵². עיין מגדל עוז על הרמב"ם הלכות אישות (פ"ד הל' ט'), "אלא דבריו נכונים ותלמוד ערוך הוא, אלא שאתה צריך להתבונן על ההלכות, ולדעת כי אותיות מחכימות". ועיין בשל"ה מסכת שבועות תורה אור אות קע"ז.

⁷⁵³. כלומר אחרי שהתירו לכתוב תורה שבעל פה.

קנז

לימוד תורה בארץ ישראל מביא לגילוי שכינה

שאלה: איתא בילקוט שמעוני (תהלים רמז תתס"ב), "אמר ר' יוסי בן חלפתא לר' שמואל בריה, מבקש אתה לראות את השכינה בעולם הזה, עסוק בתורה בארץ ישראל, שנאמר דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד". וצ"ב היכן מוכח בפסוק שמייירי דוקא בארץ ישראל.

תשובה: כתוב קרא אחרינא דרשו ה' בהמצאו, וזהו בארץ ישראל.

קנח

ביאור דברי המכילתא גנב דברי תורה

שאלה: במכילתא כ"ב - ג' איתא "גנב דברי תורה זכה לעצמו" מהו לשון גנב וממי גנב.

תשובה: עי' תוספתא ב"ק פ"ז סוף ה"ג.⁷⁵⁴

קנט

בענין לימוד משניות

שאלה: ראיתי מביאים שהלומד משניות, זהו לימוד תורה לשמה, האם זה נכון, ומאי טעמא.

תשובה: לא שמעתי.

קס

איך ר"י הסנדלר וחנוך למדו תורה

שאלה: איך רבי יוחנן הסנדלר, וכן חנוך שהיה תופר מנעלים ומייחד יחודים, למדו תורה בזמן עבודתם, הא הנוגע במנעליו בעי נטילה.

754. ז"ל שם: "אבל המתנגב מאחר חבר, והולך ושונה פרקו, אף על פי שנקרא גנב זוכה לעצמו, (שחבירו רוצה לטייל עמו, והוא אומר שצריך לילך למקום אחד, ואינו הולך אלא יושב ולומד, אף על פי שגנב דעת חבירו, הרי זה זכה לעצמו ע"י לימודו, פי' זה ינחמנו), שנאמר לא יבוזו לגנב כי יגנוב וגו', סוף שמתמנה פרנס על הצבור, ומזכה את הרבים, וזוכה לעצמו ומשלים על מה שבידו, שנאמר ונמצא ישלם וגו', ואין שבעתים אלא דברי תורה שנאמר (תהלים י"ב) אמרות ה' אמרות טהורות" וגו'.

תשובה: בהרהור (עי' שו"ה, צ"ב דין י"ח).⁷⁵⁵

❧ קסא ❧

היאך נצחו דורות הראשונים את היצר הרע ללא תורה

שאלה: כתב המסילת ישרים שרק ע"י התורה אפשר לנצח את היצה"ר, וכמו שכתוב "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין". וצ"ע מאדם הראשון עד מתן תורה, האיך נתגברו.

תשובה: זה נאמר רק בישראל.

❧ קסב ❧

שמיעת דברי תורה מקלטת

שאלה: השומע דברי תורה מקלטת, האם מקיים מצוות תלמוד תורה.
תשובה: לא גרע מהרהור.

❧ קסג ❧

דחיית תלמוד תורה מפני הידור מצוה

שאלה: האם הידור מצוה דוחה תלמוד תורה.
תשובה: כן.

❧ קסד ❧

דקדוק בדברי שו"ע הרב

שאלה: שמעתי שאפשר לדייק בדברי "שולחן ערוך הרב" לבעל התניא, כמו שמדייקים בספרי הראשונים, האם זה נכון.
תשובה: לא שמעתי.

755. ז"ל שם: "אסור ליגע באמצע תפילה במקומות המכוסים באדם, ואם נגע או שחיך ראשו או שנזכר באמצע שמו"ע שנגע לפני התפילה במקום מטונף, די בנקיון עפר או צרורות או מחכך ידיו בכותל, אבל אם עומד בק"ש או בפסוקי דזמרה, צריך לילך וליטול ידיו, אבל לתורה ולברכות די בדיעבד בנקיון בעלמא אפילו יש לו מים, (וע"ל סי' ד' דין ל"א). ובהרהור מותר אף בלא נקיון, ואם נגע בטיט ורפש, יש לנקות מתחילה אף לדברי תורה. ויש אומרים שאם יש לו מים, צריך ליטול במים לתפילה וצ"ע, ויש אומרים שאסור ליגע בצואת האוזן והאף כי אם ע"י בגד, והגר"א מקיל בזה, וכן כתב בשע"ת בשם מור וקציעה, (ס"ו ז' וס"ק כ"ז כ"ח כ"ט ל' ובה"ל ד"ה ולכן וד"ה והסית וע"ל סי' פ"ה דין ט').

❧ קסה ❧

הל' שמו"ת ברמב"ם נמצאים בהל' תפילה

שאלה: מדוע הביא הרמב"ם הלכות שמו"ת בהלכות תפילה, מה הקשר שלהם שם.

תשובה: גם הל' קה"ת הביא בדיני תפלה.

❧ קסו ❧

ביאור לשון הרמב"ם בהל' ת"ת

שאלה: כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"ת ה"ז), "שמא תאמר וכו', אם תעלה מחשבה זו על ליבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם וכו', ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תיפנה". וצ"ע שפתח בודאי שלא יזכה, וסיים בשמא לא תיפנה כלשון המשנה.

תשובה: כיון שעבר על בל תאמר לא יזכה לעולם.

❧ קסז ❧

קימה בפני ת"ח כשלא יכנסו לד' אמותיו

שאלה: כתב הטור (יו"ד סי' רמ"ד) "מאימתי חייב לקום מפניהם (מפני תלמידי חכמים), משיגיע לתוך ארבע אמותיו". מה הדין כשלא עתידים להגיע לד' אמות שלו כלל, כגון בחדר גדול, ויושב בקצה החדר, והת"ח והזקן נכנסים לקצה השני.

תשובה: כל החדר כד' אמות.

ובפעם אחרת ענה: סתם זקן אין חייב.

❧ קסח ❧

תמיכה בתלמיד חכם עדיפה ע"פ סגולות

שאלה: למה עדיף יותר ליתן, האם ח"י רוטל במירון, או לתרום לת"ח שילמד.

תשובה: ת"ח שילמד.

❧ קסט ❧

בעניין הגהותיו של הב"ח על רש"י בתלמוד בבלי

שאלה: הגהות הב"ח שהגיה הב"ח על רש"י בש"ס, האם רש"י כתב מה שנמצא לפניו והב"ח תיקן לפי דעתו, או שכוונת הב"ח בהגהותיו, שכך רש"י כתב במקור.

תשובה: שזה טעות סופר.

קע

החזרת ספר למקומו אחר שהשתמש בו אע"פ שלא הוציאו

שאלה: מה הדין אם משתמש בספר שהיה כבר מונח על השולחן בבית המדרש, ולא הוא הוציאו מן הספריה. האם חייב להחזירו למקומו בספריה, או שמוטל על הראשון להחזירו.

תשובה: מצוה שיחזיר.

קעא

מדוע הניחו את ספרי החפץ חיים על מיטתו בשעת ההלוייה

שאלה: מפורסמת תמונת הלוייתו של ה"חפץ חיים", וספריו שחיבר מונחים על מיטתו, מה העניין בזה.

תשובה: שיהיה לזכותו.

קעב

לימוד תורה בחלום

שאלה: הלומד תורה בחלום בשעה שישן, האם מקיים מצוות תלמוד תורה.

תשובה: קצת.

קעג

שכחת הלימוד ע"י התעסקות בצרכי ציבור

שאלה: ראיתי בספר עמלה של תורה, שהעוסק בצרכי ציבור משכח תלמודו. צ"ב, דשלוחי מצוה אינם ניזוקים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

תשובה: שכחה אינו דבר רע שיכול לחזור.

ובפעם אחרת ענה: תורה מצוה יותר גדולה.

קעד

מהו סתם לשון "מצוה" בלשון חז"ל

שאלה: ידוע, דסתם לשון עבירה שכתובה בחז"ל - זהו גילוי עריות. ויל"ע, מהו סתם לשון "מצוה" הכתובה בחז"ל.⁷⁵⁶

תשובה: תורה.⁷⁵⁷

ענייני גניזה וכבוד הספרים

קעה

לפנות מביתו ספרים שאינם בשימוש כדי להכניס אחרים שמשתמש בהם

שאלה: אם אין לו מקום בבית לספרים, ורוצה להוציא ספרים שלא משתמש בהם כל כך, ולקנות ספרים שמשתמש בהם, האם מותר או שיש בזה איזה חשש.

תשובה: יתנם למקום שצריכין לזה.

קעו

גניזת שקית המשמשת במשך תקופה לתפילין ואוכל

שאלה: שקית שמניח בה תפילין ואוכל וכדו', ומידי פעם מחליפה האם טעונה גניזה, (התפילין עצמם נמצאים בתוך כלי אחר).

תשובה: כן.

756. יעויין תורת חיים עבודה זרה ה' ע"א "וכל העובר עבירה אחת היינו עריות דסתם עבירה דנקט ש"ס עריות היא כדאיתא בפ"ק דראש השנה פושעי עכו"ם בגופן אמר רב בעבירה וכתבו התוספות שם בעבירה בעריות" וכן כתב הגר"ח סופר שליט"א בספר הדד יעקב (חלק ו' סי' ס"ה): והאריך שם להביא מכמה דוכתי דמפורש דסתם "עבירה" בש"ס הוא ג"ע ע"ש.

757. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "צדקה". ומצאתי בבני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר י' - צלא דמהימנותא (אות ל"ו) וז"ל: "אבאר לך עוד טעם להרבות מצות צדקה בסוכות, עפ"י מה שכתב הרב החיד"א זללה"ה כמו שאין עבירה מכבה תורה כמו כן אין עבירה מכבה צדקה, (על כן צדקה נקראת בירושלמי [סוטה פ"ז ה"ד] ובמדרשים [ויק"ר פכ"ה ב'] סתם מצוה, כי היא מצוה לעולם, צדקתו עומדת לעד כנ"ל), והנה לפי"ז להיות יום א' דסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, מרבין בצדקה ואין עבירה מכבה אותה". ועי' לר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות שושן פורים וז"ל "כי סתם מצוה נקרא בירושלמי ומדרשים מצות צדקה וגמילות חסדים. ועל זה היה טענות המן כמו שאמרו (מגילה י"ג ב) ישנו שהם ישנים מן המצוות אמר ליה אית בהו רבנן והיינו כח התורה", ע"ש עוד.

קעז

תשמישי מצוה נזרקין

שאלה: האם מותר לשים תשמישי מצוה בשקית וכדו' ולשימם כך בפח אשפה כמו ששרי בשאריות של שביעית ובתרו"מ.

תשובה: אין ראוי.

קעה

מחיקת דברי תורה הכתובים בעיפרון

שאלה: כתב ד"ת בעיפרון וכדו' שניתן למוחקו, ואח"כ ראה שטעה וצריך לכתוב אחרת וכדו', ורוצה למחוק, האם שרי.

תשובה: יעביר קו עליהן.

קעט

תלישת דפים מספר לצורך לימוד בדרכים

שאלה: ספר שנקרעה כריכתו ונאבדה וכדו', ורוצה עתה לתלוש דפים מן הספר כדי ללמוד בדרכו, האם שרי.

תשובה: אסור.

קפ

הנחת גמרא על ספר שהוא פירוש על הנ"ך

שאלה: האם מותר להניח גמ' וכדו', על ספר שהוא פירוש על הנביאים וכתובים, (וגוף מקרא הנ"ך לא נמצא שם כולו).

תשובה: מותר.

קפא

גניזת דף שצייר עליו ציורים להבנת הסוגיא

שאלה: האם כשמשרטט על דף צורות של סוכה וכדומה, כדי להבין את דברי הגמ', האם דף זה טעון גניזה.

תשובה: כן.

❧ קפב ❧

חיכוך בראשו בעט שכותב בו דברי תורה

שאלה: האם שרי לחכך בראשו, בעט שבדרך כלל כותב בו דברי תורה, ומה הדין במתנה מראש.

תשובה: מותר.

ענייני צדקה מעשר כספים וחומש

❧ קפג ❧

כתיבת לזכרון עולם על תרומות

שאלה: אמאי נוהגים העולם שכאשר תורמים איזה דבר לבית הכנסת, כותבים את שמם לזכרון עולם, הרי גלוי וידוע לפניו יתברך.

תשובה: עי' יו"ד סי' רמ"ט סי"ג ברמ"א.⁷⁵⁸

❧ קפד ❧

נתינת אשה מעשר כספים לבעלה ממעות שאין לו רשות בהם

שאלה: מה הדין אשה שמקבלת סכום כסף מאביה לצרכיה הפרטיים, וגם בעלה אומר לה שאין הוא זוכה בכסף זה, האם יכולה ליתן לבעלה אברך את

המעשרות כדי לקנות בהם ספרים שאין לאשה צורך בהם.⁷⁵⁹

תשובה: יתכן.

758. ז"ל שם: "ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן. ואם מתפאר, לא די שאינו מקבל שכר, אלא אפילו מענישין אותו עליה (סמ"ג מביאו ב"י סי' רמ"ז). ומ"מ מי שמוקדיש דבר לצדקה, מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון, וראוי לעשות כן", (תשובת רשב"א סימן תקפ"א). וז"ל הרשב"א: שו"ת חלק א סימן תקפא "כי המקדיש והבונה משלו לשמים מי מעכב על ידו מלהזכיר שמו בשלו. ובהקדשו אין אדם מעכב בשל חבירו ובנכסיו על חברו. ועוד דבכמה מקומות בקהילות הקדש שנוהגין כן. גם במקומנו הוא כתוב בכותל ההיכל /של בית הכנסת/. וזו מדת חכמים היא ומדת וותיקין כדי ליתן שכר לעשות מצוה. ומדת התורה הוא שהיא כותבת ומפרסמ' עושה מצוה. ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם. הנה בהצלת יוסף שהצילו ראובן מיד אחיו כתב עליו הכתוב (בראשית ל"ז) וישמע ראובן ויצילו מידם וכו'".

759. והגאון רבי יצחק זילברשטיין השיב לי על שאלה זו (ונדפסה אח"כ בספרו חשוקי חמד יבמות צ': ד"ה ובמעשה ידיה), וז"ל: "ראשית יש לדעת שגם אם אב או סבא נותנים דמי כיס, עדיין אין זה מוציא את הכסף מרשות הבעל, ואפילו אם הם אמרו על מנת שאין לבעל רשות בהם, אין זה מוציא את הכסף

קפה

קניית תפילין מהודרות לבנו מכספי מעשרות

שאלה: האם כשקונה תפילין לבנו, יכול לקנות את חלק ההידור מכספי מעשר, דהא אינו חייב לקנות לו מהודר, ולענין ההידור בנו לא גרע מעני.

תשובה: לא, כי זה כצורך עצמו.

שאלה: שאלתי את מרן אי שרי להוסיף מכספי מעשרות בקניית תפילין לבנו, כלומר את הסכום של תפילין פשוטות מכסף שאינו מעשר, ואת ההידור לשלם ממעשרות, וענה הרב "לא כי זה כצורך עצמו". ולא הבנתי טעמו, דהא מחויב לקנות תפילין לבנו כשרות ותו לא, ואמאי את ההידור אסור ליקח ממעשר.

תשובה: מעשר רק לעניים.⁷⁶⁰

מרשות הבעל, ודינם כנכסי מלוג, (כמבואר בשו"ע אבהע"ז סי' פ"ה סי"א) ודווקא כאשר הם אמרו נוסח כפול, על מנת שאין לבעלה רשות בה, ועל מנת שתלבשי בהם, או על מנת שתעשי מה שתרצי, בלא רשות הבעל. ואם אמרו נוסח זה, לכאורה אפשר לתת את המעשר כספים לבעל, כי אמנם הבעל הוא קרוב, ויש בזה טובת הנאה גדולה, שהבעל מאד ישמח, ויכול להביא בזה לידי אהבה ואחוה, ואדרבה, מעשר כספים מותר בטובת הנאה, ואין בזה כל שאלה, ואין בזה הרווחה, כאילו שהיא נותנת זאת עבורה, שכיון שבעלה אין קונה בזה לחם וחלב, אלא ספרים, שלאשה אין בזה כל תועלת, אין זה כאילו שיש הרווחה בבית, כתוצאה ממעשר כספים שלה. וכעין זה סיפר הגאון רבי ראובן פיינשטיין שליט"א (הובא בקובץ קול תורה חוב' נ"ד עמ' מ"ט), שפעם הגיעו זוג לאביו רבם של ישראל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, וספרו לו כך, אני לומד בכולל ומרויח ארבעים דולר לשבוע, רעייתי היא מורה ומרויחה ששים דולר לשבוע, ס"ה מאה דולר, וברצוננו לתת מעשר כספים, אך אם ניתן עשר דולר לצדקה, לא נוכל לפרנס את ילדינו. אחיו הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א הציע שהיא תאמר 'אי אפשרי בתקנת חכמים ואיני נזונת ואיני עושה', ולכן הששים דולר שייכות לה לבד, והיא תפריש ששה דולר לפרנס בניה העניים, שאין אביהם/בעלה יכול לפרנסם בארבעים דולר, והיא הרי אינה מחויבת לפרנסם כלל, והבעל יתן ארבע דולר לשאר עניים, ובאופן זאת שניהם מקיימים מצות מעשר כספים. והשיב הגאון בעל האגרות משה, עצה זו בעצם היא טובה, ונכון הוא ע"פ ההנחות המקובלות, ומכל מקום לא היה ניחא לו שדווקא נשי תלמידי חכמים יצטרכו לומר בתמידיות אי אפשרי בתקנת חכמים, ולכן אחר דיון רב העלה מרגניתא טבא, והוא שתקנת חכמים מעשי ידיה תחת מזונות היתה דווקא למעשה ידיה הנעשין בבית, ומעולם לא נתנו חז"ל מעשה ידי האשה הנעשים חוץ לביתה לבעלה, ולכן הששים שייכים לה, ולכן יכולה היא ליתן השש דולר לבניה. והנה הששה דולר, שהיא נותנת לבניה, הרי זה כאילו נותנת זאת לבעלה, שהרי הוא חייב לפרנסם, והסכים לזה הגאון בעל האגרות משה, ואף שיש בזה הרווחה בבית, וכל שכן בעניננו, שהוא יקנה בזה ספרים".

760. יעויין דרך אמונה הלכות מתנות עניים פרק ז ס"ק ז"ך וז"ל "ויש דעות אם יכול לעשות ממעות מעשר שלו שאר מצות כגון נרות לביהכ"נ או להיות בעל ברית ולהכניס חתן וכלה לחופה או

קפו

קניית ספרים מכספי חומש

שאלה: האם מותר ורצוי לקנות מכספי החומש (לא ממועשר) ספרים ללימודו, או שצריך ליתנם לצדקה, ואע"פ שעל ידי זה ימנע מלקנות ספרים אלו.

תשובה: יש ליתנה לצדקה [כי בזמנינו אי אפשר לקנות ספרים מצדקה].

קפו

נתינת מעשר וחומש יותר מהחשבון

שאלה: בספר אהבת חסד כתב, שצריך ליתן שיעור מעשר וחומש במדויק, האם מהני ליתן יותר שלא במדויק, ולהתנות שהשאר יהיה לצדקה.

תשובה: יכול לעשות כרצונו, אבל צריך שידע את החשבון כמה המעשר וכמה הוספה.

לקנות ספרים ולהשאילן לכל מי שירצה, די"א דכל אלו אם בלא"ה לא הי' עושה כן, יכול לעשות ממועות מעשר ואף על פי שנהנה מזה ג"כ, ויש מחמירין בזה שמעות מעשר הוא רק לעניים, אא"כ התנה בתחלה שיוכל לתת לכל המצות, ולכן טוב שיתנה בתחלה, ואם לא התנה מהנכון להחמיר שלא ליתן רק לעניים, ואפי' לעשות מזה גמ"ח קבוע אפשר שיש להחמיר וצ"ע, אך להלוות לפי שעה מעות מהמעשר יש להקל אפי' להלוות לעשיר וכ"ש לעני וכשיחזיר לו יתנה לעניים, ופרנסת בניו ובנותיו הגדולים יתרים מבני שש י"א שכיון שאין חייב לפרנסם יכול לחושבו בחשבון המעשר וכ"ש בני י"ג ויותר, וי"א שא"א לחושבו כי כל דבר שגם בלא"ה הי' נותן לו א"א לחושבו בחשבון המעשר אף על פי שזה נחשב לצדקה, וכ"ש דבר שהוא חייב כגון מתנות לאביונים ומחצית השקל ופדיון כפרות וכל כה"ג אף שאינו אלא מנהג לכו"ע אין יכול ליתן ממועות מעשר רק אם רוצה להוסיף יותר מהחיוב יכול להוסיף ממועשר, וכן אם נתחייב באיזה צדקה ולא הי' דעתו ליתן ממועות מעשר, וכן שכר לימוד של בניו אסור ליתן ממועות מעשר כיון שחייב בזה וכן כל כה"ג, והמקבל מתנה כגון אלו שמקבלין מתנות לחתונתן אם קבל חפצים א"צ לתת מעשר אבל אם קיבל מעות אפי' בשביל לקנות דבר מסוים צריך לתת מעשר, ואסור לנסות להקב"ה בשום דבר רק בזה כמ"ש ובחנוני נא בזאת וגו', וי"א דדוקא במעשר תבואה מותר לנסות ולא במעשר כספים, ובאהבת חסד הכריע כדעה ראשונה, מיהו דוקא לנסות שיתעשר מותר אבל בשביל טובה אחרת כמו בשביל שיחיו בניו וכדומה אסור לנסות. ועי' באהבת חסד שגם הנותן יותר ממועשר או חומש ראוי שיפריש מעשר בצמצום לא פחות ולא יותר כי כתבו דתת"ש רקיעין נזונין בזכות מעשר והיותר יתן בתורת צדקה בעלמא וכ"כ בכנסת הגדולה". ועיין שם עוד ובמקורות. ועי' בדעת נוטה ח"ג עמוד בש"ס מש"כ בזה.

🕒 **קפה**

קניית עליה לתורה וכדו' מכספי מעשר

שאלה: האם מותר לקנות עליה לתורה או פתיחת ההיכל, מכסף מעשרות.

תשובה: לא.

🕒 **קפט**

שיעור ואופן נתינת חומש

שאלה: במצות חומש, האם צריך להפריש עשרים אחוז מהסכום, או יפריש מעשר ואח"כ יפריש עוד מעשר ממה שנשאר, ואז יוצא פחות מחומש מכל הסכום.

תשובה: תפוס לשון אחרון.

🕒 **קצ**

לנסות את ה' במצות מעשר

שאלה: כתב השערי תשובה (שער ג' אות ל'), דבמצות הצדקה אסור לנסות את ה', מה שאין כן במעשרות מותר, מאי שנא צדקה ממעשר, הא מעשר נמי צדקה הוא.

תשובה: מעשרות חיוב.

🕒 **קצא**

הנותן סלע ע"מ שיחיה בני

שאלה: בדברי השערי תשובה שאין לנסות את ה' בצדקה, צ"ב מהנותן סלע לצדקה ע"מ שיחיה בני וכו', ועוד מאי שנא ממעשרות דכתיב בחנוני.

תשובה: ר"ח גריס הר"ז צדקה גמורה.

🕒 **קצב**

מצות צדקה בנותן מעות לקופה שבביתו

שאלה: אדם שיש לו קופת צדקה בביתו, ואחת לקצת זמן נותן את כל הסכום שיש בקופה לבעליה, מתי מקיים מצות צדקה, האם בכל פעם שנותן לקופה, או בסוף כשנותן לבעל הקופה.

תשובה: הכל לפי הענין.⁷⁶¹

קצג

נהג לתת חומש ורוצה להתיר מנהגו

שאלה: מה הדין אם התחיל ליתן חומש, וכעת הוא דחוק בפרנסה וההורים עוזרים לו קצת, האם עדיף ליתן רק מעשר וירוח לו מעט, וג"כ מההורים יקח פחות.

תשובה: יוכל להתיר מנהגו וליתן רק מעשר.

קצד

פריטת מעות הנמצאים בקופה שבביתו

שאלה: מי שיש לו קופת צדקה בביתו, ובכל פעם נותן פרוטה, האם יכול אחר כך לפרוט את כל הכסף הקטן לכסף גדול וליתנו לבעל הצדקה ואז יחשב לי מצוות כמנין הפרוטות, או אם ירצה מצוות כמנין הפרוטות יצטרך ליתן הפרוטות דווקא.

תשובה: יכול לפרוט.

קצה

נתינת מעות לצדקה לזכות הדיין שידון אותו

שאלה: תרם כסף לצדקה לזכות הדיין שדן אותו בב"ד, האם מקרי שוחד.

תשובה: אם מודיעו.

קצו

ברכת הגרי"ש אלישיב לתורמי ועד הרבנים חלה גם לאחר פטירתו

שאלה: ראיתי בשם מרן שליט"א, שיש מחלוקת בירושלמי אם ברכת הצדיק קיימת לאחר מותו. וצ"ב א"כ, כיצד כתב מרן על קופת הצדקה של ועד הרבנים "פשיטא שברכת מו"ח צ"ל קיימת לשעה ולדורות". הא מחלוקת היא ולא פשיטא.

תשובה: הקופה קיימת.

761. אולי כוונתו דאם הקופה שייכת לצדקה כגון קופת צדקה שכונתית או למוסד וכו', הרי זה חשוב חצר וקונה לצדקה, (כליו של לוקח היכא דמושיל לו מקום קונה) ואם הקופה שלו לא זכה עדיין לצדקה, עי' בזה בקובץ כנסת ישראל וילנא. (הערת ח"א).

ענייני ברית מילה ופדיון הבן

קצו

השתתפות במצות ברית מילה

שאלה: האם יש מצוה להימצא בברית מילה, וא"כ איזה מצוה.

תשובה: משתתף במצוה.

קצה

קיום מצות מילה בנוול מהול

שאלה: האם הנולד כשהוא מהול, הפסיד את מצות המילה, דהא לא קיימה.

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א על הנולד מהול, אם הפסיד המצוה דהא לא קיימה, וענה "לא". ולא הבנתי טעמו, הא למעשה לא היתה כאן עשייה של מצוה.

תשובה: פטור ממנה.

קצט

אופן ביאתו של אליהו לכל ברית מילה

שאלה: כתוב בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ט) "חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו חכמים שיהיו עושים מושב כבוד למלאך הברית". האם מגיע בגופו או רק נשמתו מגיעה.

תשובה: רואה ואינו נראה (עי' תשו' חת"ס ח"ו סי' צ"ח).

ר

היאך מלו אברהם וישמעאל ביום הכיפורים

שאלה: איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ט), דבריתם של אברהם אבינו ע"ה וישמעאל היה ביום הכיפורים. וצ"ב, דמילה שלא בזמנה אין דוחה יום הכיפורים.

תשובה: כיון שאז נצטוו הוי בזמנו.

❧ רא ❧

עונש כרת לערל

שאלה: כתוב ברמב"ם (פ"א מהל' מילה ה"ב), דמי שלא מל אינו חייב כרת עד שימות ערל במזיד, מה שייך דין כרת אחר מיתה, הרי כרת הוא או שמת לפני גיל חמישים, או כרת דיומי, או מת בלא בנים ואין שייך אחר מיתה.
תשובה: כל העונש לאחר מיתה.

❧ רב ❧

עשיית ברית בבית הכנסת

שאלה: מה הענין לעשות ברית מילה בבית הכנסת.⁷⁶²
תשובה: פרסומי מילתא.
ובפעם אחרת ענה: מצוה במצוה.

❧ רג ❧

סעודת מצוה במקום אחר ממקום המילה

שאלה: עשה ברית מילה בבית הכנסת והסעודה במקום אחר, האם מקרי סעודת מצוה, או שעדיף לעשות הכל במקום אחד.
תשובה: כן.

❧ רד ❧

קבורת ערלת גר

שאלה: האם צריך לקבור ערלת גר שמל.
תשובה: ראוי.⁷⁶³

762. שו"ר בשו"ת הרשב"א חלק ז' סימן תקלו וז"ל: "ומה שנהגו למול בבית הכנסת משום דכתיב ויכרתו ברית לפני ה' ואין ברית אלא מילה".

763. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "מסתמא כן". ובעניין זה שאלתי עוד, מה הדין בגר שמל ולא טבל אם מטמא באהל, וענה לי "כמו גוי".

❧ רה ❧

לבישת בגדים נאים לאבי הבן

שאלה: אבי הבן בשעת הברית, איזה בגדים ילבש, בגדי יו"ט או בגדי שבת.

תשובה: כרצונו.

❧ רו ❧

פדיון הבן לאחר ל' יום מעת לעת

שאלה: בעונג יו"ט (יו"ד סי' ק"ג) כתב, שצריך לעשות פדיון הבן לאחר ל' יום מעת לעת⁷⁶⁴, האם למעשה יש לנהוג כן.

תשובה: אולי.

❧ רז ❧

הפריש ה' סלעים לפדיון בנו, אם יצא ידי חובה

שאלה: האם שייך לעשות פדיון הבן ללא כהן, כגון שמפריש ה' סלעים לפדיון בנו.

תשובה: לא.⁷⁶⁵

❧ רה ❧

בדין פדיון בכור יוצא דופן שהרי קדושתו היא ממעי אמו

שאלה: מובא בטור (יו"ד סי' ש"ה), וכהן מברך "אשר קידש עובר ממעי אמו", משמע שנתקדש במעי אמו ולא ביציאתו. וצ"ע, אם כן ביוצא דופן שאין צריך פדיון - קדושה שבו להיכן הולכת, ומי יפדה קדושה זו.⁷⁶⁶

764. ולא סגי בכ"ט י"ב תשצ"ג.

765. יעויין שו"ת הרשב"א (ח"א סימן י"ח היא התשובה המפורסמת מדוע אין מברכין על מצות צדקה) שכתב, "אבל על פדיון הבן וכו' מברך, מפני שאינו מברך על הנתינה אלא על ההפרשה", ויעויין מהרי"ט אלגזי הל' בכורות סימן ס"ז.

766. שוב הראוני ברא"ש (פ"ק דקידושין סי' מ"א) שהק' על נוסח ברכה זו, דאי קדושת בכור קאמר בפטר רחם תלא רחמנא, ובסוף המסכת בש"ס וילנא נדפסה הערה בשם גאון אחד (והוא בעל התורה תמימה), דצ"ל אשר קרש ברי"ש מלשון הכתוב (איוב י' י') וכגיבנה תקפיאני.

תשובה: קדושה על להבא [עי' כתובות י' ע"ב].⁷⁶⁷
ובפעם אחרת ענה: קדושה מיוחדת של מצוות פדיון הבן.

ר"ט

פדיית כהנים את עצמם

שאלה: בשו"ת שאלת יעב"ץ כתב, שגם הכהנים יפדו את בנם בכורם לחוש שמא אינם כהנים, האם למעשה יש לעשות כן.
תשובה: לא שמענו נוהגין כן.

ענייני זרעים תרומות ומעשרות

ר"י

נתינת מעשר ראשון ללוי עשיר

שאלה: אם הלוי עשיר מאד, האם שרי ליתן לו מעשר ראשון, או שצריך ליתן דוקא ללוי עני.
תשובה: מותר.

ר"א

אי תרומות ומעשרות מתבטלים בהתרת נדרים הכללית

שאלה: איך מהני תרומות ומעשרות שאנו עושין, הא תרומות ומעשרות מהני מדין נדר, דהרי יכול להישאל עליהם, וא"כ כשעושין בער"ה התרת נדרים, לכאורה נשאל גם על זה, וגם על נדרים שידור בעתיד.
תשובה: לא ע"ז שואלים.

ר"ב

הפרשת תרו"מ משאריות האוכל

שאלה: האם מהני לעניין מעשרות, שאומר שכל שאריות הפירות והירקות שנשארים ולא אוכלים אותם - יהיו מעשר ותרומה כפי הדין.
תשובה: אין ראוי.

767. אולי כוונתו שבאמת העובר קדוש ממעי אמו, אבל דוקא אם הלהבא יצא כרגיל ולא ביוצא דופן.

❧ ריג ❧

בירור בנוסח הפרשת תרו"מ של החזו"א

שאלה: אמאי לא הביא החזו"א בנוסח מעשרות שלו, להקדים ולומר "אחד ממאה שיש כאן, ישאר טבל", וכמ"ש בשו"ע (סי' של"א סעי' כ"ח), וביכין ובשנות אליהו (דמאי פ"ה מ"ב) כתבו שנוסח זה הוא בדוקא.

תשובה: זה נכלל בלשון המעשרות שלנו.

שאלה: בשו"ע (יו"ד של"א סעיף כ"ח) כתב, שצריך לומר בנוסח המעשרות "אחד ממאה שיש כאן ישאר טבל", היכן נכלל זה בנוסח המעשרות של החזו"א.

תשובה: מובן מעצמו.

❧ ריד ❧

מעשר מעלי תה

שאלה: עלי תה כגון מינטה וכדו', ששמים אותם בתה כדי לשתותם, האם בעי לעשרם.

תשובה: כן [עי' דר"א פ"ב מתרומות סקל"ב].⁷⁶⁸

❧ רטו ❧

מעשר ממיץ תפוזים כשהפריש בעודם פירות

שאלה: סחט תפוזים או גזר וכדו', לאחר שהפריש מהם מעשר, האם צריך לעשרם שוב לאחר הסחיטה.

תשובה: לא.

768. ז"ל שם: "ולענין תבלין, דעת רוב הראשונים דכל תבלין שראוי לאכול גם בעינו אף שצריך תיקון קצת, חייב בתרו"מ, ואף שעיקרן עומדין יותר לתבל את הקדרה, אבל אם אינו ראוי אלא ליתנו בתוך הקדרה ליתן טעם, ואינו נאכל להנאת גופו אלא לטעמו, פטור מתרו"מ, ואם הוא ספק יפריש בלא ברכה. וי"א שאם ראוי ג"כ לטבל בו, אפי' צריך לערב בו מים מקרי נאכל בפני עצמו וחייב, ורק אם אין ראוי רק לערבו בתוך הקדרה אז פטור, ואפי' הוא נאכל כשמעורב בקדרה ביחד עם המאכל, ואין זורקין אותו אפ"ה פטור, כיון שאין נאכל בפני עצמו".

רמז

מעשר על השקד הנמצא בתוך הפרי

שאלה: האם השקד שנמצא בתוך גרעין הפרי, מתעשר בעישור הפרי, או שצריך לעשרו בפ"ע.

תשובה: יתכן שמעשר הפרי פוטרתו, ועי' דר"א פי"א מתרומות ס"ק קט"ז וצ"ע.⁷⁶⁹

ריז

הקונה ענבים מגוי ועשאים יין האם יעשר

שאלה: מה הדין קנה ענבים מגוי, או שקנה מישראל ענבים מעושרים, ובסוף עשה מהם יין, האם צריך לעשר. ואם צריך, האם יעשר עם ברכה.

תשובה: אם קנה מגוי וישראל עשה יין, יעשר בברכה, אבל אם היין של ישראל ועישרו, לא יחזור ויעשר.⁷⁷⁰

ריח

שליחות בהפרשת חלה על מי שלא הפריש

שאלה: האם כדאי בכל פעם שמפרישים חלה לומר, דהפרשה זו תחול ג"כ על כל אלו שלא הפרישו חלה, בין בשוגג בין במזיד.

תשובה: מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי הא איתא איתא.

ובפעם אחרת ענה: אין אנו אומרים כן.

שאלה: שאלתי את מרן האם כדאי בכל פעם שמפרישים חלה לומר, דהפרשה זו תחול ג"כ על כל אלו שלא הפרישו חלה בין בשוגג בין במזיד. וענה "אין אנו אומרים כן". ורציתי לדעת למה.

תשובה: עי' כתובות ע"ד א'.

769. ז"ל שם: "גרעיני אתרוג מותרין, שהן מרים ואין ראויין למאכל אדם, ואפי' כנסן לאכילה מותרין, וכן גרעינין של תפוחי זהב ושל אפרסקין, ואותן פירות שהגרעינין אין ראויין כלל, אבל בתוך הגרעין יש גרעין קטן שראוי לאכילה, אם הדרך לאכלו י"ל דחייב במעשר כמו הפרי".

770. לכאן דין זה תליא במחלוקת המפורסמת של הב"י והמב"ט, יעויין כ"מ פ"א מתרומות הי"א, ובשו"ת המב"ט ח"ב סי' קצ"ו.

❧ ריט ❧

הפרשת חלה קודם שתפח הבצק

שאלה: בהפרשת חלה, האם צריך וטוב להפריש אחרי שיתפח הבצק, או שאפשר גם כן קודם ואין נפקא מינה בזה.

תשובה: אפשר. 771

❧ רכ ❧

תנאי על הפירורים שיהיו חלה על הפת שאוכל

שאלה: האם מהני לעשות תנאי פעם אחת ולומר כל הפירורים של הלחם (הנקנה בכשרות טובה ומפרישים חלה לחומרא) שנופלים בשקית וכדו', או שאריות שאני ובני ביתי לא נאכלם - הרי הם חלה.

תשובה: צריך ליתנם לכהן. 772

❧ רכא ❧

אמאי לא תני 'חלה' בדברים שאין להם שיעור

שאלה: בשו"ע (יו"ד סי' שכ"ב סעי' א') מובא, שאין שיעור להפרשת חלה מן התורה. וצ"ב, אם כן אמאי אינו במשנת אלו דברים שאין להם שיעור.

תשובה: תני ושייר הרבה.

❧ רכב ❧

הפרשת תרו"מ מבהמה למ"ד דהוי גידולי קרקע

שאלה: למ"ד שבהמה מקרי גידולי קרקע, כיון שגדלה מן האדמה, אמאי לא חייב להפריש ממנה תרומות ומעשרות.

תשובה: צריך להפריש מעשר כספים...

771. כדין מצה אם היה שיעור בעיסה.

772. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: 'אולי'.

❧ רכג ❧

אופן הבאת ביכורים

שאלה: יש לעיין, כשכהן מביא ביכורים, האם צריך כהן אחר לקבלו ממנו, או יכול בעצמו לעשות את כל הסדר.

תשובה: צריך כהן אחר.

❧ רכד ❧

תביעת מתנות כהונה כשאין כהן אחר

שאלה: אם יש רק כהן אחד בעולם, האם יכול לתבוע מתנות כהונה, דאינו יכול לומר לכהן אחר אני נותן.

תשובה: יכול.

❧ רכה ❧

מה עדיף לכהן ללמוד בזמן הזה זרעים או קדשים

שאלה: מה עדיף לכהן ללמוד בזמן הזה, האם קדשים דכהן הוא ובמהרה יבנה ביהמ"ק, או זרעים.

תשובה: זרעים, לפי שנוהג בזמן הזה.

ענייני שמן שריפה

❧ רכו ❧

הדלקת נרות שבת לכהן בשמן שריפה

שאלה: מרן שליט"א בספר דרך אמונה הלכות תרומות (פי"א ס"ק קע"ג) הביא, דשרי לכהן להדליק נרות שבת בשמן שריפה. ובשער הציון הביא שכן הוא בכמה ראשונים. וצ"ב דהשלטי גיבורים (שבת כ"ג:) הביא מהריא"ז דדבר זה אסור ע"ש, האם אין הלכה כן וא"צ לחשוש לזה.

תשובה: הרי הבאתי הדעות.⁷⁷³

773. והגר"י זילברשטיין שליט"א כתב לי: "יעויין בדרך אמונה פי"א הל' תרומות ס"ק קע"ג שמותי ובשעה"צ ש"ב". והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "שאין צריך לחוש לשיטת השלה"ג". ואמר לי

🕯️ רכז 🕯️

בגדרי עשיית מצוות בחינם

שאלה: כהן הלוקח שמן שריפה ועושה בזה מצוה, כגון הדלקת נרות שבת, האם יש בזה את אזהרת המקובלים שהעושה מצוה בחינם ולא מוציא על זה תשלום לא טוב הדבר⁷⁷⁴, או כיון שזה מתנות כהונה שפיר דמי.

תשובה: אין זה בחינם, התורה זיכתה לו.⁷⁷⁵

🕯️ רכח 🕯️

הנאה מועטת משמן שריפה

שאלה: מה הדין בכהן המשתמש בשמן שריפה להדלקה, ולפעמים נשפך קצת על אצבעותיו, האם צריך לנגבם מיד או לא.

תשובה: אין קפידא דדבר שאין מתכוין מותר.

🕯️ רכט 🕯️

כהן מהו שידליק נרות בערב יום טוב בשמן שריפה

שאלה: "אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט". האם מותר לכהן להדליק בערב יו"ט נרות יו"ט בשמן שריפה, וכמובן שממשיך ודולק ביו"ט, אך הוא מדליק בערב יו"ט.

הגר"ש כהן שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף שכן הוא נוהג. ובענין זה שאלתי עוד את הגר"י זילברשטיין שליט"א: "האם שרי להדליק נרות שבת ונרות חנוכה בשמן שריפה, דהא אין עושין מצוות חבילות חבילות?" וכתב לי בזה"ל: "יעויין דרך אמונה פ"ב הל' תרומות ביאור ההלכה ד"ה והטמאה, ובפרק י"א ביאור ההלכה ד"ה ומי (עמ' קמ"ז)". והגר"א נבצל שליט"א כתב לי בזה: "זה כמו שהירושלמי מתיר לשתות ד' כוסות של שביעית".

⁷⁷⁴ כמבואר בחיי אדם (כלל ס"ח סעיף ט"ז) שלא יעשה מצוה בחינם אלא יקנה אותה בשכר שלם, כמו שנאמר "ויאמר דוד לארונה ולא אעלה עולות לה' חנים", ובזוהר מחמיר בזה, עכ"ד. ובכה"ח (סי' תנ"ד אות ט"ז) הביא מהזוהר פרשת תרומה (ח"ב דף קכ"ח) וז"ל: "אבל אשתדלותא דקודשא בריך הוא דקיימא בעובדא, אסיר לנטלא ליה למגנא ובריקנייא, בגין דלא זכי בההוא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקודשא, אלא באגר שלים, בספרא דחרשי דאוליף אשמדאי לשלמה מלכא, כל מאן דבעי לאשתדלא לאעברא מיניה רוח מסאבא וכו', בעי למקני ליה באגר שלים בכל מה דיבעון מיניה בין זעיר בין רב, בגין דרוח מסאבא איהו אדמון תדיר במגנא ובריקנייא, ואזדבן בלא אגרא, ואניס לבני נשא למשרי עלייהו, ומפתי לון לדיירא עמהון בכמה פתויין", ובמטה אפרים (סי' תקפ"ד סעיף י"ז) כתב לקנות העליות בדמים, וכתב שם: "ואדרבה יש עילוי יותר במצוה שבאה אליו בדמים, ממצוה שבאה לו חנים אין כסף".

⁷⁷⁵ וכ"כ לי הגר"א נבצל שליט"א: "מתנות כהונה הוא שכר פעלם באהל מועד".

תשובה: יתכן שמותר.⁷⁷⁶

ובפעם אחרת ענה: מותר.

❧ רל ❧

האם יש לחשוש שמא עדיין לא נטמא השמן שריפה

שאלה: כיצד יכול כהן להשתמש בשמן שריפה, הא יכול להיות שהשמן לא נטמא עדיין, וכעת מטמא קדשים הוא, ואסור לטמא תרומה טהורה.

תשובה: בחזקת טומאה.

❧ רלא ❧

הדלקה בשמן שריפה בלילה

שאלה: האם מותר לכהן להדליק בשמן שריפה בלילה, דהא אין שורפין קדשים בלילה, ואם מותר, מאי טעמא.

תשובה: אין כוונתו למצוה של שריפת קדשים.⁷⁷⁷

❧ רלב ❧

כוונת הכהן המדליק בשמן שריפה

שאלה: האם כהן המדליק שמן שריפה, יכוון לקיים מצוה דאורייתא של "באש תשרופו".

תשובה: כן.

776. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לא".

777. וכעין זה שאלתי את הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, וזה לשון השו"ת: "שאלה - אין שורפין קדשים בלילה ולכאורה גם כשמדליק נרות בערב שבת רוב הזמן שדולק השמן זהו בשבת? תשובה: יעויין דרך אמונה פ"ב הל' תרומות ס"ק קל"ז "ומותר לשורפה בלילה", וברמב"ם פרק י"א הלכה י"א דמדליקין שמן שריפה במבואות האפלים".

❦ רלג ❦

ברכה על שריפה שמן שריפה

שאלה: מדוע לא מברכים על המצוה הנ"ל.

תשובה: מצוה של איבוד אין מברכין.

שאלה: כתב לי מרן שכאשר כהן מדליק שמן שריפה, מקיים מצוה דאורייתא של "באש תשרופו". ושאלתי מדוע לא מברכים על המצוה זו וענה לי מרן "מצוה של איבוד אין מברכין". וצ"ב א"כ האיך מברכים על ביעור חמץ.

תשובה: כיון שאפשר למוכרו לגוי.

❦ רלד ❦

כהן ע"פ חזקה לא יקח שמן שריפה

שאלה: האם כדאי לכהן ליקח שמן שריפה להדלקה, או שאין כדאי, מכיון שאנו כהני חזקה ולא מיוחסים.

תשובה: לא יקח.⁷⁷⁸

שאלה: שאלתי את מרן האם כדאי לכהן ליקח שמן שריפה להדלקה, או שאין כדאי שהרי אנו כהני חזקה ולא מיוחסים. וענה "לא יקח". וצ"ב, דברמ"א (יו"ד סי' של"א סעי' י"ט) מבואר, דאף לכהן שאינו מיוחס נותנין.

תשובה: לא כתוב שצריך לקחת.

ובפעם אחרת ענה: נותנין אבל אין מקבלין.

שאלה: שאלתי את מרן, האם כדאי לכהן ליקח שמן שריפה להדלקה, או שאין כדאי שהרי אנו כהני חזקה ולא מיוחסים. וענה "לא יקח". וצ"ב מה הטעם שלא יקח.

תשובה: שמא אינו כהן.

778. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "אין כאן אכילת תרומה ולכן מותר".

רלה

הדלקת שמן שריפה לאיבוד

שאלה: ראיתי בכמה מספרי האחרונים (פנ"י ומרומי שדה), דאסור לכהן להדליק בשמן שריפה סתם לאיבוד, ושרי דוקא אם הוא נהנה ממנו, האם כך הוא ההלכה למעשה.⁷⁷⁹

תשובה: אם יכול.

רלו

הדלקת נר יארצייט בשמן שריפה

שאלה: אם מדליק בשמן שריפה נר יארצייט, האם מקרי נהנה ושרי.

תשובה: לא.

רלו

הדלקה בשמן שריפה לבת כהן שנישאה לישראל

שאלה: מה הדין בבית כהן שנישאה לישראל, האם יכולה להדליק נרות בשמן שריפה.

תשובה: יתכן שנגררת אחר בעלה.

ובפעם אחרת ענה: מצוות לאו ליהנות ניתנו.⁷⁸⁰

רלה

הדלקה נרות בשמן שריפה בבית כהן שנישאה לישראל ומדליקה לצורכה

שאלה: מה הדין בבית כהן שנישאה לישראל, האם יכולה להדליק נרות לצורכה בשמן שריפה.

תשובה: לא מסתבר.

779. ובענין זה שאלתי להגר"א נבנצל שליט"א אם מותר להדליק נרות חנוכה בשמן שריפה דהא י"א שצריך להנות בהדלקתו ובחנוכה אסור להנות וכתב לי: "זו הנאתך שאתה מודה להקב"ה על הניסים".

780. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כמדומני שכן".

ענייני אבלות ועילוי נשמה

רלט

במעשה של הט"ז שלמד ונרפא הילד

שאלה: בספר דרך שיחה הובא מהרב שליט"א, שאם לומד לעילוי נשמת או לזכות אדם, אם בלא זה גם היה לומד, לא יועיל כלום עבור הנפטר. וצ"ע, דהגר"ח מוולוז'ין הביא בספר רוח חיים ריש אבות, מעשה מהט"ז, שאשה אחת צעקה אליו שבנה נחלש למות וכו', ויאמר לה זאת אעשה לך, הדברי תורה שאני עוסק כעת עם תלמידי - אני נותן לך במתנה להילד. ואותה שעה חלצתו חמה. והרי הט"ז גם בלא זה היה לומד, ובכ"ז יכול היה להקדיש לה את לימודו.

תשובה: רק הגר"ח⁷⁸¹ יכול לעשות זה.

רמ

חיוב הליכה להלוויה של גדול הדור

שאלה: שמעתי שאין חייב לילך ללוויה אפילו של גדול הדור, אם אין ההלוויה בעירו ואין צריך לילך לעיר אחרת, האם זה נכון.

תשובה: מצוה משום כבוד התורה ולא חיוב.

רמא

מי מקבל שכר מצוה הנעשית לאדם ערירי

שאלה: העושה מצוה לזכות אדם שנפטר ערירי, האם כל המצוה הולך לזכותו, או נשאר ג"כ לבעל המצוה חלק.

תשובה: כל המצוה לו, להנפטר יש רק זכות שגרם לכך.

רמב

הבניה על הנפטר מועילה לו שעי"ז עוסקים בתורה

שאלה: ראיתי בשם רבי יחזקאל לוויןשטיין זיע"א, שהדמעות שמורידים על הנפטר, מועילות לנפטר בעולם העליון. וצ"ב, מה היא התועלת שיש לו בכך.

תשובה: עי"ז עוסקים בתורה.

רמג

הדלקת נר נשמה בבית

שאלה: האם הענין להדליק נר לעילוי נשמת הנפטר, זהו דווקא בביהכ"נ וביהמ"ד, או ג"כ בבית.

תשובה: נהגו גם בבית.

רמד

הדלקת נר נשמה ביום

שאלה: האם יש ענין להדליק נר לעילוי נשמה בביתו ביום, דלכאורה שרגא בטיהרא מאי מהני.

תשובה: יש.

רמה

הדלקת נר נשמה ללא לימוד לאורו

שאלה: אם מדליקים נר לעילוי נשמה ולא לומדים לאורו, או שמדליקים בלילה והולכים לישון, האם זה מהני.

תשובה: מהני.

רמו

הדלקת נר לעילוי נשמת עצמו

שאלה: הדליק נר לעילוי נשמתו, האם מהני לו.

תשובה: ל"ש דבר כזה.

רמוז

שיעור זמן השתתפות בהליית המת

שאלה: במצות לויית המת, האם צריך דוקא לילך אחר המיטה, או דסגי להיות שם, כגון בשעת ההספדים וכדו'.

תשובה: סגי ששוהה קצת בשעת הספד.

רמח

ביאור טומאות הפורשות מן המת

שאלה: כתב השו"ע (יו"ד סי' שס"ט), "הכהן מוזהר שלא ליטמא במת, ולא לכל טומאות הפורשות ממנו". מה הם כל טומאות הפורשות ממנו.

תשובה: כגון חרב כחלל.

רמט

בהא דפוקדין על הקברות ג' ימים

שאלה: כתב השו"ע (יו"ד סי' שצ"ד ס"ג): "יוצאין לבית הקברות, ופוקדין על המתים שלושה ימים, שמא עדיין חי הוא". וצ"ב, מדוע צריך לפוקדו, הא אם חי הוא, שיקום וילך.

תשובה: חלש ואין לו כח.

שאלה: שם: כתב הדרישה, שכיום אין נוהגים זה, דאין קוברים במערות כמו פעם, אלא בקבר באדמה. וצ"ב מדוע אם כן שינו הקבורה ונתבטל הדין הנ"ל.

תשובה: הכל כמנהג המדינה.

רנ

נעילת מנעלים של מת

שאלה: מה המקור שלא טוב לנעול נעליים של מת ל"ע.

תשובה: צוואת רבי יהודה החסיד.

רנא

עידוד לאשה המפלת

שאלה: אם הרב שליט"א יכול לכתוב כמה דברי חיזוק, לאשה שילדה ולד ללא רוח חיים ה"י ל"א ול"ע, שתתחזק בעזה"י.

תשובה: כפרה.⁷⁸²

782. והגר"א נבנצל שליט"א כתב: "שום דבר ושום צער אינו הולך לאיבוד אצל רבונו של עולם, תמורת הצער תזכה לרוב שמחה".

רנב

האם אומרים קדיש על נפל

שאלה: האם יש ענין לומר קדיש על נפל שכלו לו חודשיו דהיינו שהפילתו אמו בחודש התשיעי.

תשובה: לא.

שאלה: שאלתי את מרן, האם יש ענין לומר קדיש על נפל שכלו לו חודשיו, שנפל בחודש תשיעי. וענה "לא". מה הטעם.

תשובה: יש [בשביל נשמתו].

עניינים בחושן משפט

ענייני נזיקין

רנג

הדלקה מאש של חברו בלא ידיעתו

שאלה: האם מותר לכתחילה להדליק נרו מאש חברו, ומה הדין באומר לו מפורש שאינו מסכים להדליק מנר שלו.

תשובה: אם אינו אומר מותר.

רנד

סמיכה ע"ג מכונית בלא שמזיזה

שאלה: הנשען על גבי מכונית בלא להזיזה, האם נחשב שואל שלא מדעת דגולן הוי או לאו, דהא לא מזיז.

תשובה: מותר.

רנה

תפיסת קנס בזמן הזה

שאלה: כתב השו"ע (חו"מ סי' שפ"ב): "ובזמן הזה אין מגבין הקנס, אבל אם תפס לא מפקינן מינה". האם ראוי בזמן הזה לתפוס, ושרי מלכתחילה לת"ח לעשות

זה, או שאין זה דרך ארץ.

תשובה: מותר.

רנו

השתמשות בכרטיס נסיעה לאחר שעבר את הגיל

שאלה: האם מותר להשתמש בכרטיסיה של אגד, אחרי הגיל שכתוב שם או הוי גזל, שהרי הם 'המדינה'.

תשובה: יש ליזהר.

רנז

מתה מחמת מלאכה הוא לאו דוקא מתה

שאלה: השאיל דבר שמשתמשים בו בים, וכשהשתמש בו בים נסחף הדבר ונאבד בים, האם מקרי מתה מחמת מלאכה ופטור, או דמתה זהו דווקא שנשבר, לא שנעלם.

תשובה: היינו הך.

רנח

חיוב בקשת מחילה בגרם בושה לחבירו בלא היזק

שאלה: שפך מים נקיים על בגדי חבירו, ואין לו בגדים אחרים ללבוש, האם צריך לשלם לו, וכמה.

תשובה: אם יתיבשו ויהיו ראויים הוה ליה גרמא, רק יבקש ממנו מחילה.

רנט

גרם ריח רע בבגדי חבירו מחמת אש שהדליק

שאלה: הדליק אש ועשה ריח בבגדי חבירו, האם מקרי היזק ניכר או לא.

תשובה: לכאורה לא.

רס

שוטה מהו בהחזרת הלוואתו

שאלה: לוח כסף ונשתטה, האם חייב להחזיר החוב דהא שוטה פטור מהמצוות, ופריעת בעל חוב מצוה, והוא הדין אם מת המלוה, דכיון שמת נעשה חופשי מן המצוות.

תשובה: כבר נשתעבד.

ענייני השבת אבידה

רסא

חיוב השב שבת אבידה בראה שנפלו ממנו מעות

שאלה: מה הדין אם ראה שנפל מחבירו מעות ללא שום סימן, האם חייב להחזירן לו.

תשובה: כן. 783

שאלה: שאלתי את מרן על הרוואה שנפלו מעות מכיסו של חבירו אם חייב להחזיר לו, וענה הרב "כן". ולא הבנתי טעמו של דבר, דהא עשוי אדם למשמש בכיסו בכל שעה, ואם כן התייאש.

תשובה: ראה שלא נתייאש.

רסב

ראה שנפלו מחבירו מעות וראה שהתייאש

שאלה: מה הדין אם ראה שנפל כסף מחבירו, וראה שממשמש בכיסו ומתייאש, האם צריך להחזיר לו כיון שראה שנפל ממנו.

תשובה: כן. 784

רסג

אמאי לא חיישינן במוצא מעות שמא הוא מאשה שלא נתייאש בעלה

שאלה: המוצא מעות, אמאי הרי אלו שלו, שמא נפל לאשה ובעלה אינו יודע, והוי יאוש שלא מדעת שאינו יאוש.

תשובה: אזיל בתר רובא.

783. והגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א כתב לי על שאלה זו בזה"ל: "חייב להחזיר את המעות, כיון שראה ממי שנפל, וכבר נתחייב להחזירה קודם שהלה נתייאש, וכן מבואר במסכת בבא מציעא (דף כ"ו ע"ב), אמר רבא ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה, עובר בכולן, משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם, ואף על גב דחזרה לאחר יאוש, מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד, נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגזלה, עובר משום השב תשיבם, המתין לה עד שנתתיאשו הבעלים ונטלה, אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד".

784. צ"ב בטעמו הרי ראה שנתתיאש. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "ממידת חסידות".

שאלה: שאלתי את הרב על המוצא מעות אמאי הן שלו דילמא נפל מאשה, ובעלה לא ידע ולא התייאש, וענה לי "אזיל בתר רובא". וצ"ע דבממון אין אומרים זה.

תשובה: דוקא במוחזק אין אומרים זה.⁷⁸⁵

רסד

להרים אבידה ולהתכוון לא לזכות בה

שאלה: האם שרי להרים אבידה ולהתכוון לא לזכות בה, עד שיתיאשו הבעלים ואח"כ יכריזו, ואם לא נמצאו הבעלים יקח לעצמו.

תשובה: אין לעשות כן, וכבר נתחייב בהשבה.

רסה

השתמשות חוזרת בבול שלא נחתם ע"ג המכתב

שאלה: שלח מכתב ע"י הדואר ושכחו או טעו וכדו' ולא חתמו שם על הבול, האם מותר להשתמש בו שוב.

תשובה: אדעתא דהכי נשלח.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א במכתב ששלחו ע"י הדואר, ושכחו או טעו וכדומה, ולא חתמו שם על הבול האם מותר להשתמש בו שוב, וענה הרב "אדעתא דהכי נשלח", והבנתי בכוונתו שמוותר, האם נכון.

תשובה: נכון.⁷⁸⁶

שאלה: שאלתי את מרן אם הדואר לא חתמו על הבול אם שרי להשתמש בבול וענה שמוותר. האם גם באופן שחתמו על המטעפה ולא על הבול, ועשו כן בטעות, האם ג"כ שרי להשתמש בבול.

תשובה: אדעתא דהכי עשו.

785. עי' רא"ש ריש ב"מ "שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה. ובמקום שהיא של מוצאה כגון בעיר שרובה כותים".

786. עיין דרך שיחה (ח"ב עמ' ר"י) הביא, שהטעם שהבול שלו וא"צ לעשות השבת אבדה לדואר, משום 'דאינו אבידת אחיר'. ועיין פתחי חושן (הל' גניבה ואונאה עמ' ב') שכתב, "וראיתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן קעג) בדין מי שקיבל מכתב, והבול לא הוחתם ע"י הדואר, ששמע שאנשי מעשה בחו"ל קרעו הבול מדינא דמלכותא, וכתב שאין זה אלא ממדת חסידות, (וכתב שמעיקר הדין שייך הבול למקבל

רסו

מעוות שנמצאו על שולחן בבית הכנסת

שאלה: מצא מטבע אחד על השולחן בבית הכנסת שטיבלאך, האם הרי אלו שלו.

תשובה: שייך לביה"כ.

שאלה: שאלתי את מרן מה הדין במצא כסף על השולחן בבית הכנסת, וענה מרן שזה שייך לבית הכנסת, וצ"ב, הא מצא מעוות בבתי כנסיות, הרי אלו שלו.

תשובה: זה רק בודאי שאינו משל בית הכנסת.

ענייני בין אדם לחבירו

רסז

גילוי סוד חבירו לאחר ששמעו מאחר

שאלה: שמע סוד מחבירו והבטיחו שלא יספר לשום אדם, ואחר כך שמע זאת מאחר, האם יש ראייה מהתורה או מהגמרא אם אסור או מותר כעת לספר אותו לאחר.

תשובה: מוצא שפתיך תשמור.⁷⁸⁷

רסח

אינו מתכוין בבין אדם לחבירו

שאלה: האם בעבירות של בין אדם לחבירו, יש פטור של אינו מתכוין ואינו פס"ר וכדו'.⁷⁸⁸

תשובה: חלילה.

ולא לשולח שכבר סילק עצמו ממנו, ונראה כונתו דחשיב ליה כהפקעת הלואתו, ולכאורה לא דמי, שהרי הולך עתה להשתמש בבול זה שלא כדין, ועכ"פ נראה שבא"י מעיקר הדין אסור להשתמש בבול, וצ"ע. עכ"ל.

787. כי תצא פרק כג פסוק כד.

788. עי' חפץ חיים כלל ו' בבאר מים חיים אות י"ד.

❧ **רסט** ❧

חסד עם אדם המקבל שכר על פעולתו

שאלה: שמעתי שאין מצות חסד, עם פועל המקבל שכר על פעולתו, כגון לעזור לפועלים שמסדרים את האולם אחרי שמחה וכדו', מפני שמקבלים על זה שכר, האם זה נכון.
תשובה: אינו נכון.

❧ **רע** ❧

בענין כבדהו וחשדהו

שאלה: "כבדהו וחשדהו" - וצ"ב דאסור לחשוד דהחושד בכשרים לוקה בגופו.
תשובה: מספק מותר.
ובפעם אחרת ענה: זה רק כשיודע שהוא כשר.

❧ **רעא** ❧

אם צריך כוונה במצוות שבין אדם לחבירו

שאלה: מצוות של בין אדם לחבירו, האם צריך כוונה בשעת עשיית המצוה.
תשובה: א"צ.

ענייני לשון הרע

❧ **רעב** ❧

בקשת מחילה ממי שדיבר עליו, לאחר ששכנע את השומעים שדבריו בטלים
שאלה: מה הדין אם דיבר לשון הרע על חבירו, ואחר כך שכנע את השומעים שזה לא היה וכדומה, וקבלו דבריו. האם עדיין צריך לבקש מחברו סליחה.
תשובה: כן.

❧ **רעג** ❧

מראה בידו על שמעון שגונב

שאלה: ראובן שמראה לשמעון את לוי בשעה שגונב, האם עובר על לשון הרע.
תשובה: לא [אולי יציל].

רעד

דיבר לשון הרע וחזר בו

שאלה: דיבר לשון הרע וחזר בו בתוך כדי דיבור, האם מהני.

תשובה: אם אמר שזה שקר וקיבלוהו.

רעה

לשון הרע כשהשומע כבר יודע

שאלה: האם מותר לספר לשה"ר לחבירו שכבר יודע לשה"ר זה, ואינו מוסיף לו שום גנאי כלל.

תשובה: כמו מתאמרה באפי תלתא.

רעו

דיבור לשון הרע על מי שמסכים שידברו עליו

שאלה: מה הדין כשמסכים שידברו עליו לשון הרע, האם מותר מעיקר הדין לדבר עליו לשון הרע.

תשובה: לא, שמא יגרר.

ובפעם אחרת ענה: אין ראוי.

רעז

סיפור לשון הרע לעצמו

שאלה: המספר לשה"ר לעצמו, האם מקרי מספר לשה"ר ואסור, או דמותר דאיסור סיפור לשה"ר זהו דוקא לחבירו.

תשובה: אינו סיפור.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א אם מותר לספר לשון הרע לעצמו, וענה הרב "אינו סיפור". ולא הבנתי למעשה אם מותר או אסור.

תשובה: אין שייך ללשון הרע.⁷⁸⁹

789. א' מהעשין הוא "בצדק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ" וע"ז לכא' עובר.

רעה

בדברי החזו"א על החפץ חיים שמימיו לא דיבר לשון הרע

שאלה: החפץ חיים זצ"ל אמר, שאין הנאה למדבר לשון הרע. וראיתי שרבינו אמר בשם החזו"א, שהח"ח לא טעם מעולם טעמו של לשון הרע, ולכן אמר זאת. וצ"ב, שהרי אמר הנחש ומה הנאה יש לבעל הלשון, ומשמע כהח"ח.

תשובה: החזו"א לא אמר והוא שקר.⁷⁹⁰

רעט

דיבור לשון הרע על אפיקורוס

שאלה: מה שכתב הח"ח, דעל אפיקורסים שרי לדבר לשון הרע, האם זהו דווקא לתועלת.

תשובה: כמו על בהמות.

רפ

בדברי הגר"א שעל חסימת פיו זוכה לאור הגנוז

שאלה: הגר"א מביא את דברי חז"ל שעל כל רגע ורגע שאדם חוסם את פיו, זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער. לכאורה צ"ב דדבר זה שאין כל מלאך יודע שכרו נאמר בברכות (ל"ד:) רק על תלמידי חכמים עצמן או על צדיקים גמורים - "עין לא ראתה אלוקים זולתך".

תשובה: ק"ו ממלאכים.

ענייני תשובה ומוסר

רפא

היאך מועילה תשובה על העוונות

שאלה: ידוע שעל כל חטא ועון ישנה תשובה, כמו שנאמר "תשב אנוש עד דכא". וצ"ב, הא כתיב "כל באיה לא ישובו".⁷⁹¹

790. יעויין בספר אעלה בתמר מה שאמר מרן הגר"א ל שטינמן זצוק"ל שמועות ממרן החזו"א (עמוד ל"ו), וצ"ע.

791. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "בדרך כלל לא ישובו, חז"ל דרשו ואם ישובו - לא ישיגו אורחות חיים".

תשובה: עי' רמב"ם פ"ג מתשובה הי"ד.

ובפעם אחרת ענה: ההוא בע"ז.

❦ **רפב** ❦

בתענית הראב"ד שמפסיק באמצע אכילתו

שאלה: כתב המ"ב סי' תקעא ס"ק ב' "כתבו ספרי המוסר דאם באמצע אכילתו בעוד שהוא מתאוה לאכול מושך ידו ממנו, זה נחשב ג"כ לסיגוף ומתכפרים עונותיו". האם הכוונה שמפסיק לגמרי מאכילתו, או שמפסיק דקה או שתי דקות ואח"כ ממשיך.

תשובה: לגמרי.

❦ **רפג** ❦

בקשת סליחה מקטן שציערו

שאלה: ציער ילד פחות מי"ג שנה, מה הענין לבקש סליחתו כעת, הא אינו בר מחילה, או דילמא שמבקש כעת את הסליחה וכשיגדל מהני הסליחה, דקאי וקיימא הסליחה, והוי כסולח כל הזמן. האם נכון.

תשובה: שידגל.⁷⁹²

שאלה הנ"ל בנוסח אחר: ציער ילד פחות מי"ג, האם כשמבקש כעת את סליחתו, אזי כשיגדל מהני הסליחה דקאי וקיימא הסליחה, והוי כסולח כל הזמן. האם נכון.

תשובה: נכון, שאין יכול אחרת.

❦ **רפד** ❦

מקור המאמר "רשעים מלאים חרטות"

שאלה: מה המקור למאמר "רשעים מלאים חרטות".

792. עיין שו"ת וישמע משה (ח"א עמ' קצ"ז) שמרן הגרי"ש אלישיב אמר, שמי שפגע בקטן לא מהני לפייסו בקטנותו, אבל יש עניין לפייסו וכשיגדל יפייסו שוב. ובשם רבינו הגרא"ל ראיתי דשפיר י"ל דמהני, כי קטן אינו מופקע ממחילה. כמו שמצינו בתוס' ב"ב דף קמ"ג ע"ב סוד"ה ואם, שכתבו דאף דאמרי' בב"מ דף כ"ב ע"ב דיתמי לאו בני מחילה ניהו, מ"מ במקום שאין מפסידין ולא בא בידם הריח מחלי שפיר. ועיין תשובות והנהגות חלק א' סי' תתכ"ה שמיקל לבקש מחילה מקטן אף בקטנותו אפילו לכתחילה.

תשובה: עי' שבת ל"א ב'.⁷⁹³

❧ רפה ❧

תוספת זכויות בעשרת ימי תשובה

שאלה: משמע ברמב"ם הלכות תשובה, שבעשרת ימי תשובה לא מהני לבינונים אלא תשובה. ולכאורה ממה שכתבו הפוסקים לעשות את הסוכה וברכת הלבנה בעשי"ת, כדי להוסיף זכויות, לא משמע כן.
תשובה: על ידי זה יזכו גם לתשובה.

❧ רפו ❧

לומדי התורה הם בגדר רבים צריכים להם

שאלה: ראיתי בספרי מוסר, שיש עצה להינצל מיום הדין, להיות איש שהרבים צריכים לו, כגון מרביץ תורה וכדומה, מה יעשה אברך צעיר שעדיין לא יכול ללמוד, ויושב ולומד בכלל.
תשובה: כשיושב ולומד זה זכות לכלל.

❧ רפו ❧

בענין שני הרי שלג בגיהנם

שאלה: במס' גהנם פ"ג, "בכל ערב שבת מוליכין אותן לשני הרי שלג". מה ענין בשני הרי שלג, וכי לא סגי באחד גדול.
תשובה: יש כמה מיני רשעים.⁷⁹⁴

❧ רפה ❧

עונש גילגול קשה יותר מגיהנם

שאלה: בשמירת הלשון פ"ח כתב, שעונש גלגול יותר קשה מגיהנם. וצ"ע דלכל היותר כשמתגלגל כאן יש לו יסורי עוה"ז, ויסורי גיהנם הם יותר מכל יסורי עולם הזה.

793. ז"ל הגמ' שם: "היינו דאמר רבה: מאי דכתיב זה דרכם כסל למו - יודעין רשעים שדרכם למיתת, ויש להם חלב על כסלם. שמא תאמר שכחה היא מהן - תלמוד לומר ואחריהם בפיהם ירצו סלה". ועי' לעיל מסכת קידושין מ"ט: בענין האומר לאשה על מנת שאני צדיק מקודשת וכו', מה שכתב בזה מרן, ודו"ק.

794. עי' מש"כ בזה בספר מכתב מאליהו ח"א עמוד 299.

תשובה: לנשמה זה קשה.

❧ **רפט** ❧

אם רשעים נכנסים מרצונם לגיהנום

שאלה: האם יש בחז"ל, שהרשעים נכנסים מרצונם לגיהנום, ואין מכניסים אותם בעל כרחם אלא בהסכמתם.

תשובה: מאי נ"מ. 795

ענייני סכנה וכדומה

❧ **רצ** ❧

זהירות בפירורי הציפורניים

שאלה: האם צריך להיזהר כשמשויף ציפורניו, שלא יפול לארץ.

תשובה: צריך להיזהר. 796

❧ **רצא** ❧

תליית לחם בתוך תיק

שאלה: האם מותר לתלות תיקי אוכל עם לחם. 797

תשובה: עי' פסחים קיא ב'.

795. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "עי' עירובין יט.". וז"ל הגמ' שם "אמר רבי ירמיה בן אלעזר: בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם: מדת בשר ודם מתחייב אדם הריגה למלכות מטיילין לו חכה לתוך פיו כדי שלא יקלל את המלך, מדת הקדוש ברוך הוא אדם מתחייב הריגה למקום - שותק, שנאמר לך דמיה תהלה. ולא עוד אלא שמשבח, שנאמר תהלה. ולא עוד אלא שדומה לו כאילו מקריב קרבן שנאמר ולך ישלם נדר. היינו דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב עברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה; עברי - אלו בני אדם שעוברין על רצונו של הקדוש ברוך הוא, עמק - שמעמיקין להם גיהנם, הבכא - שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין, גם ברכות יעטה מורה - שמצדיקין עליהם את הדין, ואומרים לפניו: רבנו של עולם יפה דנת, יפה זכית, יפה חייבת, ויפה תקנת גיהנם לרשעים גן עדן לצדיקים".

796. יעוין בספר 'כי בו שבת' במכתבי ר' אשר וייס שליט"א, שהקל בזה, ע"ש.

797. יעוין שו"ת אור לציון (ח"ב פרק י"ב הלכה י"ח), שכתב להקל בזה כיון שהוא תיק שאינו שלו.

רצב

דין גילוי במלח

שאלה: האם במלח יש דין גילוי.

תשובה: לא.

רצג

השפעה לא טובה ללובשת פאה הנעשית משער גויה

שאלה: שמעתי בשם מרן שהלובשת פאה נכרית שנעשית משיער של גויה, יש בזה השפעה לא טובה על הלובשת, האם נכונה השמועה.

תשובה: נכון.

שאלה: במה שכתב לי מרן שהלובשת פאה נכרית שנעשית משיער גויה יש בזה השפעה לא טובה על הלובש, צ"ב איך אנו לובשים בבגדים שנעשו מחיות טמאות כגון שטריימל וכדומה, וכן צ"ב ממאי דכתיב שלקחו עם ישראל ממצרים שמלות.

תשובה: נשתנה לעליא.

ובפעם אחרת ענה: גוים גרוע, וממצרים היה מצוה, ושלוחי מצוה אין ניזוקין.

רצד

משחק לקטן בחיה טמאה

שאלה: האם יש עניין שלא לתת לקטן לשחק עם חיה טמאה, ואם כן - מאי טעמא.

תשובה: אין ראוי להתבונן בצורה טמאה.

רצה

צביעת דירה כששוכר או קונה מאינו שתו"מ

שאלה: שמעתי בשם מרן שליט"א, דהשוכר דירה מחילוני טוב לצבוע הדירה, כדי למנוע השפעות לא טובות, האם נכון.

תשובה: נכון.

שאלה: האם צריך ג' פעמים.

תשובה: די פ"א.

שאלה: אם חלק מהקירות מחופים בקרשים, מה יעשה.

תשובה: ישטפם.

שאלה: הקונה דירה מאינו שומר תורה ומצוות דצריך לצבוע הבית, האם יצבע גם כן את התקרה.

תשובה: כן.

❦ רצו ❦

אכילה או שתיה מכלי שבור

שאלה: שמעתי שהאוכל או שותה מכלי שבור, קשה לשכחה ואינו סימן טוב, האם יש לזה מקור.

תשובה: ע"פ קבלה יש ענין כ"כ הכף החיים.⁷⁹⁸

❦ רצו ❦

כוס עם ידית או רגל שנשברה אי מקרי כלי שבור

שאלה: כוס עם רגל ונשברה הרגל, או כוס עם ידית ונשברה הידית, האם מקרי כלי שבור שלא טוב לשתות ממנו.

תשובה: כן.

❦ רצה ❦

לראות בפני אשתו נדה

שאלה: בספר זכרון (למון שליט"א אות ל"ז) הביא מספר חסידים, שהמסתכל בפני נדה קשה לשכחה, האם נאמר גם באשתו.

תשובה: מותר לראות ולא להסתכל.

798. וז"ל בסימן ב' אות ג': "האוכל בכלים שבורים יהיה לו שכחה, והטעם משום שהם רומזים אל בחי' הקלי", והשכחה היא מהם".

רצט

אכילת ביצה שלימה

שאלה: שמעתי שלא טוב לאכול ביצה כשהיא שלימה, דזהו דרך אבלים לא אליכם, האם זה נכון.
תשובה: לא שמענו.

שי

אכילת ביצה בלא מלח

שאלה: שמעתי שלא טוב לאכול ביצה בלא מלח, האם נכון.⁷⁹⁹
תשובה: הוריות י"ג ב' איתא להיפך.

שא

דריכה על קליפות בצים

שאלה: האם יש מקור לאומרים שאסור לדרוך על קליפי ביצים.
תשובה: עי' פסחים קי"ד ב'.

שב

לבישת בגד קרוע

שאלה: האם יש ענין לא ללבוש בגד קרוע, והאם זהו ג"כ בבגדים הפנימיים.
תשובה: לא שמענו.

שג

"כל הדרכים בחזקת סכנה"

שאלה: איתא בירושלמי (ברכות ל"א.) "כל הדרכים בחזקת סכנה". האם זה דווקא מעיר לעיר, או אפילו בתוך העיר.
תשובה: היום שיש אוטו גם בתוך העיר.

799. עיין איוב פרק ו' פסוק ו' ובתרגום שם בגירסא הראשונה, ויעויין בספר תשובות דונש בן לברט עמוד 61.

שד

תספורת ונטילת ציפורניים בלילה

שאלה: האם מותר לקצוץ צפרניים ולהסתפר בלילה.⁸⁰⁰

תשובה: לא שמעתי איסור.

שה

טמטום באכילת נבילה בפיקוח נפש

שאלה: האוכל נבילה משום פיקוח נפש, האם מטמטום.

תשובה: יתכן.⁸⁰¹

800. עיין מש"כ הגאון רבי חיים פלאג'י בספר חיים לראש (דף ט' ע"ב), שנודע מה שכתבו גורי האר"י ז"ל, שאין להסתפר בלילה כי הוא זמן תגבורת הדינים. ואף ביום אחר חצות יש להזהר, ואפילו בערב שבת. ע"כ. וכן כתב בספרו כף החיים (סי' כ"ז אות י"ב), ובספרו מועד לכל חי (סי' ו' אות ג'). ע"ש. גם הגאון רבינו יוסף חיים בספר בן איש חי (פרשת ויקהל אות י"א) כתב, שאף על פי שמרן בשו"ע (סי' רל"ב) אסר להסתפר סמוך למנחה גדולה, מכל מקום יש להקל כשיש לספר שנים או שלש זוגות מספריים, כמו שכתב המגן אברהם שם. ואעפ"י שהאליה רבה כתב שאין להקל בזה משום לא פלוג רבנן, נהגו העולם להקל בזה, ואפילו לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה, ויש להם על מה שיסמכו, וכן פשט המנהג בבגדד. ומכל מקום ירא שמים יחמיר על עצמו בכך, כי בלא הכי על פי הסוד לא נכון להסתפר אחר חצות היום, אפילו התפלל מנחה. ע"כ (וראה עוד בבן איש חי שנה ב' פרשת לך לך אות י"ד). והנה דברי המהר"ח הנ"ל הם בשער המצוות (פרשת קדושים, בד"ה וענין פאת הזקן). וכן כתב מהר"י צמח בספר נגיד ומצוה (דף כ"א ע"ב). וגם מרן החיד"א בספר ברכי יוסף (סי' רל"ב סק"ג) הביא דברי מהר"י צמח הנ"ל. וראה עוד בספר עבודת הקודש (מורה באצבע אות קל"ה). ועי' שו"ת יחו"ד (ח"ד סי' כ') מה שהאריך בזה, והסיק דאפילו לדעת האר"י ז"ל אפשר להקל.

801. יש לחזק הדברים ממה שכתב האור זרוע (ח"ב הל' יולדת סי' ק"ח) בשם ריצב"א שאכילת דבר איסור חמור יותר מאיסור סקילה, ולכן מוטב לשחוט לחולה מסוכן בשבת ולא להאכילו נבילות וטריפות. ועיין בספר כרם יוסף עמ"ס מגילה (יג.) שהאריך בזה וביאר שנחלקו בזה רש"י ותוספות שם. (הערת ח"א שליט"א). ועיין שו"ת רב פעלים (ח"ד סוד ישרים סי' ה') "כל דבר אסור וטמא שורה עליו כח רוחני של טומאה, וכשאדם אוכל אותו, שורה ומטמאו, אמנם אם הוא אנוס גמור, שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא, וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה, אז אם אכל אותו דבר האסור והטמא לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה של אותו דבר, ואין רשות לכח הטומאה ליכנס בו ולא להיות נוגע בו", ועיי' אור החיים שמיני פרק יא פסוק מג ז"ל "ואומרו ולא תטמאו בהם אולי שיכוין לומר שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ ובשוגג תטמא נפשו ותטמטום, והוא

ש"י

חדר"ג במכתב שהפקירו

שאלה: חרם דרבינו גרשום בקריאת מכתבים של חבירו, האם נוהג ג"כ במכתב הפקר שחבירו זרקו ושכח לקורעו.

תשובה: כמדומה שמוותר.

ש"ז

שילוב אצבעות זו בזו

שאלה: האם מותר לשלב אצבעות ידיו זו בזו.

תשובה: ע"פ קבלה אין לעשות כן.⁸⁰²

שאלה: ראיתי את מרן הרב אלישיב משלב אצבעותיו זה בזה, מה הסבר בזה, והרי ע"פ קבלה אין לעשות כן.⁸⁰³

תשובה: תשאלנו...

שאלה: האם ידוע להרב שליט"א, מה היה טעמו של מרן הרב אלישיב זצוק"ל על שהיה משלב אצבעותיו זה בזה, דהרי על פי הקבלה אין לעשות כן.

תשובה: אולי סבר שבירושלים מותר.

ובפעם אחרת ענה: בשינוי.

אומרו ולא תטמאו ונטמאתם בם", ולכא' לא פליגי דהאור החיים מיירי במזיד ושוגג והרב פעלים מיירי באונס. ולאחרונה יצא ספר הנקרא "על הפרק" (שע"י קובץ תורני אור ישראל) ויש שם אריכות בעניין זה.

⁸⁰². עיין שער המצוות ריש פרשת עקב "אסור לאדם לחבר ולשלב אצבעות יד ימינו עם אצבעות יד שמאלו, כמו שנוהגים בני אדם לעשות לפי תומם דרך מקרה, והטעם הוא לפי שהם כחות עליונים ימיניים ושמאליים". וכן הזהיר על זה בספר יסוד ושורש העבודה (שער הכולל פ' י"ט): "זהר מאוד ומאוד שלא תשלב אצבעות שתי הידים זה בזה, כי אם כה תעשה לשלב אצבע שתי הידות משולבות אשה אל אחותה, והיו לאות שהסכימו עליך דין גדול בעולם העליון". וכן הביא הבאר היטב או"ח סו"ס צ"ה.

⁸⁰³. ומהגאון רבי בן ציון קוק שליט"א שמעתי בעניין זה, כששאלו זאת למרן הגרי"ש, היה עונה: "אין לי עסק בנסתרות".

שאלה: שאלתי את מרן מה טעמו של מרן הגרי"ש שהיה משלב אצבעותיו, וענה הרב "אולי סבר שבירושלים מותר". מה הסברא שבירושלים אולי מותר.

תשובה: אין רוח רעה בירושלים.

שאלה: הרב שליט"א כתב לי שאין רוח רעה בירושלים, מה המקור.

תשובה: משום הקדושה.

❦ שיח ❦

ישיבה על גבי הקרקע בלא הפסק

שאלה: האם יש ענין, שלא לישב על גבי הקרקע ללא הפסק בגד.

תשובה: י"א כך.⁸⁰⁴

❦ שיט ❦

הוצאת עין הרע בעופרת

שאלה: יש בירושלים אנשים המוציאים עין הרע על ידי עופרת, האם זה מותר ומועיל בכלל.

תשובה: צ"ע אם מותר דדמי למעשה האמורי.⁸⁰⁵

❦ שי ❦

עקירת שיני בינה

שאלה: יש רופאי שיניים שמייעצים לעקור שיני בינה, בטענם שאין בזה צורך. (ובמיוחד כאשר יש בה חורים וכדו'). האם לשמוע להם.⁸⁰⁶

תשובה: לא.

⁸⁰⁴. החיד"א בברכי יוסף סימן תקנ"ב אות ח' כתב בשם מהר"ר שמואל שער אריה בחידושו "צריך להפסיק בגד בינו לקרקע ע"פ הקבלה כי אין לישב בקרקע אפילו עם בגדיו אלא על בגד שאינו מיוחד למלבושיו.

⁸⁰⁵. יעווין בספר 'מפי האיש' (עמוד רכ"ד), שהגרי"ש אלישיב זצ"ל נשאל בענין זה, וענה "תמים תהיה עם ה' אלקיך".

⁸⁰⁶. עיין בספר תולדות יעקב עמ' שי"ז, שמרן הסתייפלר זצ"ל היה מקפיד שלא לעקור שיניים ע"פ הגמ' בפסחים קי"ג.

שאלה: בהנ"ל, אם יש בשן הנ"ל חור, מה עדיף: האם לתקנה, אע"פ שלכאורה לא מועילה, או לעוקרה.

תשובה: לתקנה.

❧ שיא ❧

בענין קריאה בשם "שניאור"

שאלה: ראיתי בספר "שמות בארץ" למרן שליט"א, דהשם "שניאור" בא ממחלוקת. וצ"ב, דכבר ברשב"א עירובין כה: מופיע שם זה.

תשובה: דבר ישן.

ענייני מצוות

❧ שיב ❧

חומרת איסור דאורייתא בשוגג ע"פ איסור דרבנן במזיד

שאלה: מה יותר חמור, איסור דאורייתא בשוגג, או איסור דרבנן במזיד.

תשובה: דאורייתא.

❧ שיג ❧

זמן המוכשר לקניית תפילין לבנו

שאלה: בְּנֵי שִׁיחִי בן שנה, ויש לי אפשרות לקנות לו תפילין מסופר יר"ש מיוחד, האם לקנות עכשיו ולשמור אותם י"ב שנה, או לקנות אז, ויכול להיות שהתפילין יהיו יותר פשוטות.

תשובה: כרצונך.

❧ שיד ❧

עמידה בעשיית מעקה

שאלה: האם צריך לעמוד בשעת עשיית מעקה.

תשובה: אם יכול.

שטו

קיום פריה ורביה בבן ובת נוספים

שאלה: האם במצות פריה ורביה מקיימים את המצוה בכל בן ובת נוספים.

תשובה: יתכן, עי' יבמות (סב ב'), הלכה כר' יהושע.

שטז

אי מקיים מחיית עמלק כשאומר עליו יש"ו

שאלה: האם כשאומר 'עמלק' ואומר אחריו ימח שמו, מקיים מצות מחיית עמלק.

תשובה: לא.⁸⁰⁷

שיז

אופן קיום מחיית עמלק

שאלה: כשיבוא מלך המשיח במהרה בימינו, וימחה את זכר עמלק, היאך נקיים מצות מחיית עמלק.

תשובה: אז נקיים באמת.

שיח

ביטול ג' חיובי הבעל כדי להכאיבה

שאלה: כתב המנחת חינוך (מצוה מ"ו) במצות 'שלא לגרוע שאר כסות ועונה' וז"ל: "ועובר עליה וגרע לאשתו אחד משלש אלה מרצונו, על צד שיכוין

להכאיבה, עבר על לאו" עכ"ל, וכן הוא בספר המצוות להרמב"ם. ולא הבנו מהיכן למדו זאת החינוך והרמב"ם, שדווקא במכוין להכאיבה עובר על הלאו.

תשובה: סברא פשוטה.

שיט

שוכר בית שכבר גר שם יהודי אם מקיים יישוב ארץ ישראל

שאלה: מה דין השוכר בית מיהודי בא"י, שכבר גרים בבית זה יהודים. האם מקיים מצות ישוב א"י? דלכאורה י"ל, שכיון שכבר גרים שם, ומתקיים במקום זה

מצות ישוב א"י, אין הוא מוסיף כלום.

807. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "לענ"ד לא".

תשובה: הוא גר ומקיים. 808

🕒 **שכ** 🕒

טעם לפטור קטן מכל המצוות

שאלה: מה הטעם שקטן פטור מכל המצוות, האם משום שאנוס, או משום שאינו בתורת מצוות ועבירות, או מטעם אחר.

תשובה: אינו בן דעת.

🕒 **שכא** 🕒

הידור מצוה עד שליש אינו חיוב ולכן השמיטו הרמב"ם

שאלה: למה לא הביא הרמב"ם סוגיית הידור מצוה עד שליש.

תשובה: שאינו חיוב.

🕒 **שכב** 🕒

היזק מפרסום עשיית מצוה

שאלה: ראיתי מביאים בשם רבינו הגראי"ל שטינמן שליט"א, דהא דאיתא מפרסמים עושי מצוה כמבואר ברמ"א יו"ד סי' רמ"ט סי"ג מתשובת הרשב"א סי' תקפ"א, אבל לו עצמו זה מזיק בגלל הכבוד. וצ"ב, הא שומר מצוה לא ידע דבר רע.

תשובה: מ"מ צריך להתפלל.

ובפעם אחרת ענה: לא הוא שומר מצוה רק המפרסם.

🕒 **שכג** 🕒

לא תיקום קודם שהשאלו

שאלה: אמר לחבירו, אם אתה לא תשאל לי כלי וכדומה, גם אני לא אשאל לך, האם גם זה מקרי "לא תיקום".

תשובה: כן.

808. והגר"א נבצל שליט"א כתב לי: "שעוד א' מישראל מתיישב בארץ".

שכר

מהיכן לומדים פריעת בעל חוב מצוה

שאלה: למאן דאמור פריעת בעל חוב מצוה, אם זה דאורייתא, מאיזה פסוק הוא לומד זאת.

תשובה: עי' רש"י כתובות פ"ו א' ד"ה פריעת.⁸⁰⁹

שכה

קבורת דברי מצוה עם העושה אותם

שאלה: מה העניין שמצינו אצל גדולים שביקשו לקבור איתם דברי מצוה שעשו וכדו'.

תשובה: לא שמענו.

שכו

קיום מצוות בחינם

שאלה: מביאים בשם האר"י הק', שאדם לא יעשה מצוות בחינם אלא ישלם עליהם⁸¹⁰, ולפי"ז אם אדם קיבל למשל תפילין במתנה, האם כדאי ליתנו למישהו אחר במתנה, ואח"כ לקנות זאת ממנו במחיר מועט.

תשובה: א"צ.

809. ז"ל שם: "פריעת בע"ח מצוה - מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו, דכתיב הין צדק, שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק".

810. כמבואר בחיי אדם (כלל ס"ח סעיף ט"ז) שלא יעשה מצוה בחינם אלא יקנה אותה בשכר שלם, כמו שנאמר "ויאמר דוד לארונה ולא אעלה עולות לה' חנם", ובזהר מחמיר בזה, עכ"ד. ובכה"ח (סי' תנ"ד אות ט"ל) הביא מהזוהר פרשת תרומה (ח"ב דף קכ"ח.) וז"ל: "אבל אשתדלותא דקודשא בריך הוא דקיימא בעובדא, אסיר לנטלא ליה למגנא ובריקנייא, בגין דלא זכי בההוא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקודשא, אלא באגר שלים, בספרא דחרשי דאולין אשמדאי לשלמה מלכא, כל מאן דבעי לאשתדלא לאעברא מיניה רוח מסאבא וכו', בעי למקני ליה באגר שלים בכל מה דיבעון מיניה בין זעיר בין רב, בגין דרוח מסאבא איהו אזדמן תדיר במגנא ובריקנייא, ואזדבן בלא אגרא, ואניס לבני נשא למשרי עלייהו, ומפתי לון לדיירא עמהון בכמה פתויין", ובמטה אפרים (סי' תקפ"ד סעיף י"ז) כתב לקנות העליות בדמים, וכתב שם: "ואדרבה יש עילוי יותר במצוה שבאה אליו בדמים, ממצוה שבאה לו חנם אין כסף".

🕒 **שכז**

המקיים מצוה בשינוי האם יצא ידי חובתו

שאלה: בהא דהעובר על לאו שלא כדרכו שאינו חייב מדאורי, האם ג"כ אם מקיים מצווה ועושה אותה שלא כדרכה בשינוי לא קיים אותה ולא יצא ידי חובה.

תשובה: תלוי מה.⁸¹¹

🕒 **שכח**

"הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחריתי"

שאלה: כתב בנפש החיים (שער ד' פרק ל'), שאור הקדושה השורה על חפץ של מצוה, מסתלק מיד בסיום המצוה, משא"כ בדברי תורה. וצ"ב לפי"ז מהו העניין של "הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחריתי" (ברכות ל"ט:).

תשובה: בחפץ שהי' בו קדושה יש גם ענין.

שאלה: "הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחריתי" (ברכות ל"ט:), האם מצינו לזה מקור בתורה.

תשובה: עי' רש"י שמות ל"ח ח'.⁸¹²

🕒 **שכט**

עוסק בהכשר מצוה לגבי פטור ממצוה אחרת

שאלה: האם עוסק בהכשר מצוה פטור מן המצוה.

תשובה: י"א כן.

811. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "לא קיים".

812. ז"ל רש"י: "בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים. כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שיר השירים ח' ה') "תחת התפוח עוררתני", וזהו שנאמר "במראות הצובאות". ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו את שקנא לה בעלה ונסתרה".

של

קבלת שכר על עבירה לשמה

שאלה: גדולה עבירה לשמה, האם מקבל על זה עונש או שכר.

תשובה: שכר.

שלא

נפק"מ בעושה דבר הפטור ממנו שנקרא הדיוט

שאלה: כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, מאי נפק"מ לנו שנקרא כך.

תשובה: מותר לקרותו כך.

שלב

ביאור לשון 'כהן הדיוט'

שאלה: כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. ומשמע דהדיוט מילת גנאי היא. ולפי"ז לכאורה, איך אמרינן על כהן שאינו כהן גדול - כהן הדיוט. הא מילת גנאי היא.

תשובה: גנאי שאינו כהן גדול.

שלב

מקור למצוה להיות שמח

שאלה: האם יש מצוה להיות שמח, וא"כ מה המקור.

תשובה: והיית אך שמח [דברים ט"ו].

שלד

מחילת חוב בעל כרחו של הלוח

שאלה: המוחל חוב לחבירו וחבירו אינו רוצה מתרתי, (א) שונא מתנות יחיה, (ב) דמבטל ממנו מצוות פריעת בעל חוב, האם יכול למוחל בעל כרחו של הלוח, או לא, דכעת ממש אין לו להשיב החוב.

תשובה: עי' מחנה אפרים הלכות זכי' מהפקר סי' ה'.

שלה

במצות שילוח הקן

שאלה: מבואר בשערי תשובה לרבנו יונה (שער ג' אות כ"ד), שלא תקח האם על הבנים, הוי לאו הניתק לעשה. ולכאורה קשה א"כ איך אנו היום לוקחים האם ושולחים אותה, וכי שרי לגנוב ע"מ להחזיר ולקיים מצות והשיב.

תשובה: האי עשה מצוה לעשותו כמ"ש בחולין קל"ט ב' יכול להחזיר.⁸¹³

שלו

מראה מקום לרש"י המובא בהגר"א בהל' שילוח הקן

שאלה: בשו"ע יו"ד סי' רצ"ב סעי' ד', כתב בביאור הגר"א (ס"ק ח'), "ואח"כ יקח את הבנים - רש"י שם". וחיפשתי ולא מצאתי לאיזה רש"י כוונתו.

תשובה: ד"ה אי דשלחה.

שלז

האם פיקוח נפש דוחה ג"כ חילול ה'

שאלה: פיקוח נפש שדוחה כל התורה כולה, האם דוחה אף חילול ה' ה"י.

תשובה: כן.

ובפעם אחרת ענה: תלוי מה ואיפה ומי.

שלה

מדוע לא אומרים פיקוח נפש בשפיכות דמים

שאלה: מה הטעם שמותר לחלל שבת החמורה שהיא בסקילה עבור פיקוח נפש, ואילו בשפיכות דמים, שהוא פחות מחילול שבת, דהא אינו בסקילה, יהרג ואל יעבור.⁸¹⁴

813. כן איתא להדיא בתשובת הרשב"א ח"א סי' י"ח שצורת עשיית מצות שילוח הקן היא על ידי לאו הניתק לעשה, שכביכול עובר על לאו ומתקנו, וביאר שמטעם זה אין מברכין עליה. (הערת ח"א שליט"א).

814. עי' מה שהקשה כעין זה בספר "מנחת יהודה" להגה"ק ר' יהודה פתיה זיע"א עמוד 78, וצע"ג בדב"ק במה שתירץ ע"ש, ומצוה ליישב.

תשובה: מי אדום דמא דיך מדמא דחברך.⁸¹⁵

שאלה: מה הטעם שמוותר לחלל שבת החמורה שהיא בסקילה אצל פיקוח נפש, ולא הותר איסור אשת איש הקל שהוא בחנק אצל פיקוח נפש.⁸¹⁶

תשובה: שבת למנוחה ניתנה.

ענייני חינוך

שלט

עד איזה גיל יש לחנך

שאלה: במצות חינוך הקטנים, עד איזה גיל חייב בחינוכם.

תשובה: עד כמה שמקבלים.

שמ

חינוך קטנים להדלקת נר שבת

שאלה: אמאי אין מצוות חינוך להדלקת נר שבת בקטנים וקטנות, שגם הם ידליקו מדין חינוך.

תשובה: אמא מדליקה עבורן ופותרתן.⁸¹⁷

שמא

ריצוי קטן ללמוד ע"י שיסרב לאביו שילמד עם אחיו

שאלה: מצוי אצל ילדים קטנים שרוצה ללמוד איתם, והילד לא כל כך חפץ, ואם אומרים להם אני אלמד עם האח השני, אז הוא מקנא ואומר לא, תלמד איתי, האם זה חינוכי לעשות כן, דלכאורה הילד כעת רוצה ללמוד רק כדי שלא ילמדו עם אחיו.

תשובה: מותר.

⁸¹⁵. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "ע"ז זה יסוד האמונה, שפיכות דמים דמאי חזית סומק טפי, וגילוי עריות התורה השוותה לשפיכות דמים כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה".

⁸¹⁶. עי' מש"כ בזה בספר "מנחת יהודה" וכו"ל.

⁸¹⁷. ויעיין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל בספר אעלה בתמור עמ' פ"ב.

🕒 **שמב**

להרים תינוק שקיבל כל הנצרך לו וממשיך לבכות

שאלה: תינוק שבוכה הרבה וכבר נתנו לו אוכל וכל מה שנראה שצריך, ובכל זאת ממשיך לבכות, האם מחויבים להרימו ולנדנדו וכדומה, דלכל הידוע לא חסר לו כלום או דמקרי אכזריות.
תשובה: ראוי להרימו.

🕒 **שמג**

חינוך בנו קטן לשמירה שלא יזיק

שאלה: האם אב צריך לכתחילה לשמור על בנו קטן שלא יזיק.
תשובה: בודאי צריך חינוך.

ענייני הוראה

🕒 **שמד**

עשיית פסק מורה הוראה לאחר שחזר בו מהוראה זו

שאלה: האם הסומך על פסק של פוסק, אחרי שהפוסק נראה לו אחרת ממה שאמר קודם, האם יש לו על מה לסמוך, שהרי כשאמר הפסק הראשון היה תלמיד חכם ופוסק.
תשובה: אם ראוי להוראה.

שאלה: מה הדין אם מורה הוראה פסק דין, ואח"כ חזר בו ואומר טעיתי. האם מי שעושה כהוראתו הראשונה טועה ואין לו על מה לסמוך, או דילמא יש לו על מי לסמוך, דהא כשאמר ההוראה הראשונה, היה מורה הוראה וראוי לסמוך עליו.
תשובה: אם שמע אסור לו.

🕒 **שמה**

לנהוג כפי הוראת הרב ששאלו

שאלה: כששואלים שאלה לרב, האם זה מחייב אח"כ לעשות כמו שאמר דווקא, או שיכול להסתמך על רב אחר.
תשובה: יש בזה פרטים.

שמו

בענין עשה לך רב

שאלה: התקיים ויכוח בין שניים, הא' טען שעושה לו רב בין לקולא בין לחומרא, וטען השני יהי כן, אבל במקום שאפשר ויש פוסק אחר חשוב שמחמיר, צריך וראוי לחוש לדברי המחמיר, עם מי הצדק.

תשובה: עי' חזו"א יו"ד סימן ק"נ סק"א.⁸¹⁸

שמו

קבלת הספרדים את הוראות מרן

שאלה: האם הספרדים קיבלו את הוראות מרן השו"ע.⁸¹⁹

תשובה: כן.

שמה

ספרדים בפסקי המשנ"ב

שאלה: במה שכתב החזו"א שהכרעת המשנ"ב היא כבי"ד בלשכת הגזית, האם גם הספרדים צריכים לנהוג כהמשנ"ב בכל דבר.

תשובה: כן.

818. וז"ל שם: "ע"ז ז' א', היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר כו', אם היה אחד מהם גדול כו', ואם לאו הלך אחר המחמיר כו', ומבואר דבין לת"ק בין לריב"ק בשל תורה הלך אחר המחמיר, ויל"ע בהא דאמרו חולין מ"ד א' הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה, כדברי ב"ה עושה, ומפרשין דהיינו קודם בת קול, ועדיין לא הכריעו ההלכה דב"ה רובא וב"ש מחדדי טפי, ואכתי אי שקולין הן הא יש להחמיר בשל תורה, ונראה דהא דאמר דבשל תורה הלך אחר המחמיר אינו אלא בשאין אחד מהם רבו, אבל אחד מן החכמים הוא רבו הלך אחריו אף להקל, ומקרי רבו כל שהוא קרוב לו ושומע שמועותיו תמיד ברוב המצות, ובהאם יש שני חכמים קרובים לו רשות בידו להחזיק בהוראותיו של אחד מהם ולהחזיקו כרבו, והיינו דאמרינן הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה והיינו להחזיקם כרבו ולהלך אחריהם תמיד בין לקולא בין לחומרא, ודין זה בין בחיי החכם ובין לאחר מותו כל שידועות הוראותיו והלכותיו מפי תלמידיו או מפי ספריו, והנה רשאים להלך אחר רבם אף להקל בשל תורה, ואפי' החלוקים עליו הם הרבים כל זמן שלא היה מושב ב"ד ודנו זה כנגד זה והכריעו את ההלכה, והיינו דאמרו יבמות י"ד א' במקומו של ר"א היו כורתין עצים כו', במקומו של ריה"ג כו', ומיהו ב"ש וב"ה אחר ב"ק חשבוהו חכמים כהכרעה של מושב ב"ד, ואין רשאים להקל כדברי ב"ש ואף לא להחמיר".

819. עיין בספר דעת יהודה לר' יהודה שפירא עמוד ר"י מה שכתב בזה.

ענייני גאולה

🕊️ **שמט** 🕊️

נפילת טילים בירושלים בני ברק ומודיעין עילית

שאלה: שמעתי שהרב אמר שבבני ברק לא יפלו טילים, וכן במודיעין עילית. האם הוא הדין בירושלים לא יפלו טילים.

תשובה: זה לא אמרתי.⁸²⁰

שאלה: שאלתי את הרב, אם מה שאמר החזו"א שבבני ברק לא יפלו טילים, והרב הוסיף שהוא הדין במודיעין עילית, ושאלתי האם הוא הדין בירושלים, וענה הרב "זה לא אמרתי" ורציתי לשאול מדוע בירושלים הרב לא אמר, ובמודיעין עילית כן דמה גרע ירושלים ממודיעין עילית.

תשובה: חשבתי שמודיעין קרובה לבני ברק.

🕊️ **שג** 🕊️

מקווים שהשמיטה הזאת היא האחרונה לפני ביאת המשיח

שאלה: שמעתי שהרב אמר כששאלו אותו במה לחזק את שומרי השמיטה, ואמר לומר להם שהשמיטה הזאת (תשע"ה) היא האחרונה לפני ביאת המשיח, האם זה נכון.

תשובה: נקוה בעזה"י.⁸²¹

🕊️ **שנא** 🕊️

במש"כ הביאור הלכה שעד שנת תשמ"ג בודאי יבוא המשיח

שאלה: בביאור"ל (סי' תכ"ז ד"ה כשראש חודש) כתב, שעד שנת תשמ"ג וגם הרבה קודם בודאי יהיה הגאולה. וצ"ב, דכתב "בודאי" ולא "יתכן" וכדומה. אם כן, איך זה שלא באה הגאולה. וכי ח"ו דבריו לבטלה.

תשובה: קרוב.⁸²²

820. ויעויין מה שנכתב בזה משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בספר אפיקי איל עמ' ש"ו ושי"ח.

821. עיין בספר לבנימין אמר (עמ' קכ"ח) מה שכתב בענין זה מרן שליט"א בשמיטה תשס"ח, ודו"ק.

822. והגר"א נבנצל שליט"א ענה לי: "גם הוא לא ידע הקץ".

שנב

בדבר השמועה שמרן שליט"א אמר לא להדפיס חוברת עם הלכות בין המצרים

שאלה: שמעתי שהרב אמר לאחד שרצה להוציא חוברת עם דיני בין המצרים ומנהגיהם, שאין צורך בזה, שהשנה (תשע"ד) לא יהיה ימי בין המצרים. האם נכון.

תשובה: אמרתי שיתכן.

שנג

במוצאי שביעית בן דוד בא

שאלה: "במוצאי שביעית בן דוד בא". וצ"ב, דבמקום אחר אמרו "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל", (שאלה מפני יהודה נ"י).

תשובה: מוצאי שביעית זה ניסן, [ואם יזכו וישמרו שביעית מיד].

שנד

האם הגאולה תבוא לאט לאט או בבת אחת

שאלה: איתא בירושלמי בברכות (פ"א), "כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה, כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת". וצ"ב הא כתיב במלאכי (ג' א'), "ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים".

תשובה: יבוא פתאום אבל הגאולה לאט.⁸²³

שנה

שימוש בחשמל בבית המקדש

שאלה: האם בבית המקדש שיבנה בב"א ישתמשו בחשמל.

תשובה: חלילה.⁸²⁴

ובפעם אחרת ענה: נזכה ונראה.

823. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "יש גאולה של בעתה, ויש של אחישנה".

824. וכן כתב לי הגר"א נבנצל שליט"א: "לא".

עניינים שונים ברמב"ם

שנו

כוונת הרמב"ם לדיוקים הנאמרים בו

שאלה: האם הרמב"ם התכוין לכל מה שמדייקים בדבריו, ולכל המערכות שכתבו על דבריו.

תשובה: בודאי.

שינו

ביאור לשון הרמב"ם "ואוכל את החומץ"

שאלה: הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ד ה"ח) כתב, "ואוכל את החומץ". לכאורה הוה ליה למימר ושותה.

תשובה: שתיה בכלל אכילה.

שנח

ההפרש בין טלטול תפילין לספר תורה בשעת הסכנה

שאלה: כתב הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ט ה"ג), שהמוצא תפילין בימי השמד מכסן והולך. ואילו בהמשך לעניין ס"ת כתב, ובסכנה מניחו והולך לו. וצ"ע אמאי לא יכסה כמו תפילין.

תשובה: ס"ת מסתמא יש לה מטפחת וכבר מכוסה היא.

שנט

הטעם שאין עושין מצוות חבילות וההפרש בזה בין דאורייתא לדרבנן

שאלה: שיטת הרמב"ם בהלכות שבת (פכ"ט ה"ג), שהדין שאין עושין מצוות חבילות חבילות זהו דווקא במצוות דאורייתא. ולא הבנו הטעם, דכל הטעם שאין עושין מצוות חבילות זהו משום שנראה עליו כמשוי, ולכאורה הכא נמי במצוות דרבנן נראה עליו כמשוי.

תשובה: הטעם שאין להחשיב מצוה מחברתה, וזה ל"ש בדרבנן.

ש"ס

לשיטת הרמב"ם אמאי מברכים קודם הקידושין

שאלה: כתב הרמב"ם בהל' אישות (פ"ג הכ"ג) שמברכים קודם הקידושין. וצ"ב דהרשב"א כתב שלא מברכים על מצוה שתלויה באדם אחר דשמא לא ירצה אותו אדם, ומה"ט אין מברכים בצדקה, ואם כן לכאורה הוא הדין בקידושין ואמאי מברכים, וביחוד צ"ע על הרשב"א.

תשובה: בקידושין חייבת להסכים קודם.

שס"א

אין הפרש בין מקודשת בספק לספק מקודשת

שאלה: הרמב"ם בהל' אישות (פ"ד ה"ד) פעם אחת כתב "הרי זו מקודשת בספק", ופעם אחרת כתב "הרי זו ספק מקודשת", למה שינה הלשון.

תשובה: היינו הך.

שס"ב

בענין הריגת דוד לגר העמלקי

שאלה: כתב הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ח ה"ו) שאין ממיתין ב"ד בהודאת פיו, ומה שהרג דוד לגר עמלקי הוראת שעה היתה או דין מלכות היה. וצ"ב מה צריך להגיע להוראת שעה, הא התם באו לשמח כביכול את דוד, ולא גרע ממשיח לפי תומו, ואולי אף עדיף ממנו.

תשובה: אולי ישמחו בשקר.

שס"ג

בבל כארץ ישראל לגיטין

שאלה: כתב הרמב"ם בהל' גירושין (פ"ז הט"ו) "ובבל כארץ ישראל לגיטין". וצ"ב: א. מדוע לא כתב נמי גבולותיה כמבואר בגמ' ו' ע"א. ב. מה שאמרה הגמ' שהיא כא"י זהו בזמן שהיה שם ישיבות ובזמן הרמב"ם כבר לא היה.

תשובה: נ"מ אם יהיה.

שסד

הנכנסים לתקן בבית המקדש יכנסו בתיבות או דרך עליה

שאלה: כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"ז הכ"ג), "וכל הנכנסין לתקן יכנסו בתיבות". וצ"ב אמאי לא פירש שיכנסו דרך עליה וכדאיתא בגמ'.

תשובה: היינו הך.

שסה

מדוע רשע הקבור בארץ ישראל מתכפרים לו עוונותיו

שאלה: כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה), "אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, וכן הקבור בה נתכפר לו". וצ"ב דבר זה, מדוע רשע שקבור בא"י נתכפרו לו עוונותיו.

תשובה: אחרי שיקבל עונשו.

שסו

למה לא נמנתה מצות חינוך כהן הדיוט במנין המצוות

שאלה: אמאי לא מנו הרמב"ם והחינוך בספר המצוות שלהם, את מצות חינוך של כהן הדיוט שמקריב מנחה ביום תחילת עבודתו.

תשובה: אינה מצוה מיוחדת.

שאלה: שאלתי את מרן שליט"א אמאי לא מנו הרמב"ם והחינוך את מצות חינוך כהן הדיוט שמקריב מנחה ביום תחילת עבודתו, וענה הרב "אינה מצוה מיוחדת". ולא הבנתי מה צריך להיות מיוחד כדי למנותו.

תשובה: לאו מצוה.

שסז

להתרחק מלהיות ערב

שאלה: במש"כ הרמב"ם להתרחק מן הערבות, מה הדין באופן שהוא ערב, ויש מי שערב עליו [דאת השני המלוה לא מכיר], האם גם כן באופן זה יש להתרחק.

תשובה: כן.

עניינים שונים

שסה

על הידוע שבכל יום האדם חותם בשמים על מעשיו של אותו היום

שאלה: מה המקור בחז"ל למה ששגור בפי העולם (והביאווה גם רבים מספרי האחרונים), שבכל יום נשמתו של אדם עולה למעלה, וחותם על כל מה שעשה במשך היום.

תשובה: וביד כל אדם יחתום.⁸²⁵

שאלה: מה המקור בחז"ל למה ששגור בפי העולם שבכל יום נשמתו של אדם עולה למעלה, וחותם על כל מה שעשה במשך היום, (השאלה היא מה המקור שזה בכל יום).⁸²⁶

תשובה: אין ידוע לי.

שסט

מקור בחז"ל לצורת מגן דוד

שאלה: האם יש מקור בחז"ל לצורת מגן דוד כזה.★

תשובה: שמעתי שהוא בתקוני זוהר.⁸²⁷

825. איוב לז ז'.

826. הראוני קעת זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף צב עמוד א וז"ל "רבי יהודה אמר כל מה דבר נש עביד בכל יומא נשמתיה אסהידת ביה בבר נש בליליא".

827. הנה החיד"א בספר דבש לפי (מערכת מ אות ז) כתב בשם ספר ארץ החיים על תהלים (לרבי אברהם חיים הכהן, נינו של הסמ"ע) מזמור ז': מגן דוד בעל שש קצוות, ומלכי ישראל המגן בעל ג' קצוות. ע"כ. וכן כתוב עוד בספר ארץ החיים הנ"ל במזמור יח, (דט"ז ע"א) וכתב שהטעם כי למלכי ישראל היה מגן בעל שלש קצוות כזה (ויש שם ציור משולש), ושל מלכות בית דוד היה של ששה קצוות, להורות שיש לה אחיזה במדת מלכות, ומקבל שפע מן ששה קצוות ודוד הוא השביעי, כזה (ויש שם ציור המגן דוד הידוע אצלנו). עכ"ל. וכן כתב הבן איש חי בדרושים (פרשת כי תצא), ונתן לזה טעם אחר ע"ש. וע"ע בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן טו) - ואולם בספרו מדבר קדמות (מערכת ד אות כב) כתב החיד"א שעל מגינו של דוד המלך היה חקוק 'למנצח' בצורת המנורה. ע"ש ואולי יש ליישב שהטס היה בצורת שני משולשים ועליו חקוק למנצח בצורת המנורה. וה' היודע. עכ"פ כיון שענין הקצוות מוזכר בתיקוני זוהר כנראה שלזה נתכוין מרן שליט"א. (הערות הרב מ"י רו שליט"א)

❧ שׁע ❧

אודות הידוע 'זריזות חצי מזל'

שאלה: האם יש מקור בחז"ל, למאי דאמרי אינשי 'זריזות חצי מזל'.⁸²⁸

תשובה: לא שמענו מאמר כזה.

❧ שׁעא ❧

אם יש לא ילבש בשעון יד לאיש

שאלה: בחזו"א שו"ת וחדושים (חדש) עמ' נ"ג כתב מרן "שעון יד בשבת אסור".

(לצאת בהם בשבת). משמע משום איסור טילטול אסר, וא"כ בחול או

בשבת בבית - מותר, ואין בו משום "לא ילבש", האם נכון, ואם לא נכון מאי טעמא.

תשובה: לאשה.

❧ שׁעב ❧

במה שמסופר על גדולים שידעו על כלי אם הוא טבול

שאלה: מספרים על כמה גדולים שהיו יודעים על כלי אם הוא טבול או לא, האם

ניתן לסמוך על זה ולשתות בכלי זה, או דעל כגון דא אמרינן תורה לא

בשמים היא.

תשובה: מי שראוי לזה.⁸²⁹

שאלה: שאלתי את מרן שמספרים על כמה גדולים שהיו יודעים על כלי אם הוא

טבול או לא, האם ניתן לסמוך על זה ולשתות בכלי זה, או דעל כגון דא

אמרינן תורה לא בשמים היא. וענה "מי שראוי לזה". ועדיין צ"ע דתורה לא בשמים

היא.

תשובה: יש לשואלם...

828. עי' בספר אביעה חידות להגאון מהר"א חמוי (מערכת ג עמוד יט) בשם "אמרי אינשי", ובספר צדק ושלוש (גרבא תרפ"ו, דף מג ע"א) בשם הקדמונים. (הערת הרב מ"י רז)

829. ויעויין שו"ת יד אליהו (רגולר) ח"א סימן מ"ג שנסתפק כעין זה במי שמרגיש ברוח הקודש רוח טומאה, אם יוכל לסמוך לאכול מה שאין רוח טומאה עליו, והוכיח מעירובין ס"ד ע"ב דלא מהני, ויעויין מש"כ בזה באילת השחר זבחים ס"ב ע"א.

שעג

מעשה בחזו"א ששינה הוראתו לאחר שהתפלל

שאלה: ראיתי מעשה שבאו לחזו"א לשואלו אם לעשות ניתוח של פיקוח נפש, ואמר החזו"א: וכי מה השאלה? הרי פיקוח נפש יש בדבר! ולאחר מכן אמר לו החזו"א: הננו עומדים כעת קודם תפילת מנחה, הבה נדבר שוב אחר מנחה. ואחר התפילה אמר לו החזו"א, שלא יעשו הניתוח. צ"ב, מעיקרא מאי קסבר, ולבסוף מאי קסבר.

תשובה: ראה שאינו פקו"נ ממש.⁸³⁰

שער

ההפרש בין תועה לטועה

שאלה: מה ההבדל בין תועה לבין טועה.

תשובה: בין מזיד לשוגג.

שעה

הרג בשגגה והחייבו אם חייב גלות

שאלה: הרג חבירו בשגגה והחייבו אותו ע"י נס, או שהגיע זמן תחיית המתים, האם גולה.

תשובה: כמדומה שהאחרונים דנו בזה.⁸³¹

שעו

האם צריך להתענות כשרואים ת"ח שנפל

שאלה: מה הדין באדם שראה ל"ע תלמיד חכם שנפל, האם חייב להתענות כדין ס"ת שנפל.

תשובה: ירימנו מיד.

ובפעם אחרת ענה: לא.

830. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כנראה נתגלה לו בתפילה שהניתוח לא יועיל".
831. בספר מגדים חדשים (שבת דף י"ב) הביא מהחיד"א בפני דוד (סו"פ שופטים) שכתב בשם השבט מוסר, שלעתיד לבוא יהיו עוד ג' ערי מקלט, וזאת מכיון שכל הרוצחים בשגגה שהיו בזמן הגלות יכנסו לערי מקלט בזמן שיבנה המקדש לתקן חטאם, וכתב שם לדייק מזה שאף אם הנרצח קם לתחיה בדרך נס, יתחייב הרוצח בשוגג ללכת לעיר מקלט, דהא הכא הנרצח ג"כ קם בתחית המתים.

❧ **שעז** ❧

נתינת פתקים עם בקשות בכותל המערבי

שאלה: האם יש ענין לשים פתק עם בקשה, בסדקים שבכותל המערבי, כמסופר על האור החיים הקדוש.⁸³²

תשובה: לא שמענו.

❧ **שעה** ❧

ליצנות לצורך גדול

שאלה: כתב הרב שליט"א באורחות יושר, שליצנות הותרה לצורך גדול, מה המקור.

תשובה: מגילה כ"ה ב'.

❧ **שעט** ❧

מתעסק אי שרי לכתחילה

שאלה: האם מתעסק שרי לכתחילה, ואם לאו מאי טעמא.

תשובה: עי' תשו' רעק"א סי' ח'.⁸³³

❧ **שפ** ❧

אודות הידוע שהמלאך רפאל הולך עם הרופא הגדול

שאלה: שמעתי אומרים, שעם כל רופא הולך מלאך ורפאל המלאך הולך עם הרופא הגדול ביותר, האם יש לזה מקור.

תשובה: איני יודע מי המציא זה.⁸³⁴

❧ **שפא** ❧

ריבוי יתושים בבית

שאלה: ריבוי מיוחד של יתושים וכדומה בבית, מה זה בא לסמן ולרמז לאנשי הבית.

832. יעויין בספר פדה את אברהם לר' אברהם פלאג'י (דף ס"ו עמ' ד') שהביא מעשה זה.
833. שם נשאל במי שאינו יודע שעושה מלאכת איסור, האם מחוייבים להפרישו, וכתב שם לחדש דהא דממעטינן מאשר חטא בה פרט למתעסק, אין הכוונה דבמתעסק לא נעשית העבירה כלל, אלא דמקרי עבירה בשוגג, אלא דבשוגג כי האי ממעטינן מקרא דפטור מקרבן, אבל מ"מ מקרי שגגת איסור.

834. יש שהביאו כן בשם המגיד ממעזריטש (עיין שפע חיים מכתבי תורה ב' עמ' שס"ד).

תשובה: שיום חם היום...

🕒 **שפב** 🕒

אונאת דברים בעכו"ם

שאלה: האם יש איסור אונאת דברים ישראל בעכו"ם.

תשובה: אולי.

🕒 **שיפג** 🕒

צדיקים הדנים בעולם הבא

שאלה: האם זה נכון שיש צדיקים שכבר בחייהם עולים לפעמים לעולם העליון לדון שם בבי"ד.

תשובה: לא ידוע לי כעת.

🕒 **שפר** 🕒

אודות סגולה שהביא בספר קב הישר

שאלה: בספר קב הישר (פרק ע') הביא סגולה, לעשות טבעת מכסף טהור עם חקיקת שמות הקודש. האם זה דווקא בטבעת הצמודה לגוף, או לאו דוקא ואפשר לעשות זאת ע"ג טס של כסף ולשים בכיסו וכדומה.

תשובה: אין לנו שום ידיעה בדברים אלו.

🕒 **שפה** 🕒

אודות ספר השקדן

שאלה: ספר השקדן שיצא על הגרי"ש אלישיב, האם הוא מוסמך.

תשובה: אין האחראיות עלי.

🕒 **שיפו** 🕒

בענין שו"ת מן השמים

שאלה: בשביל מה שאל הרב השואל בשו"ת מן השמים, הא תורה לא בשמים היא.

תשובה: להבין.

❧ שפז ❧

מחבר ספר כל בו

שאלה: יש שמועה שספר "כל בו" חובר ע"י אשה. האם יש צד כזה בכלל.

תשובה: שקר וכזב.⁸³⁵

❧ שפה ❧

אודות מה שהורה פעם מרן שלא לעשות סעודה על נס

שאלה: ראיתי בדרך שיחה, שמרן שליט"א אמר לאחד שקרה נס לבנו שלא יעשה סעודה, שאין לעשות פירסום, ואמאי הא כתיב "שיחו בכל נפלאותיו".

תשובה: משום עין הרע.

❧ שפט ❧

המת ע"י גוים אם נכנס מיד לעולם הבא

שאלה: האם יש מקור בספרים הקדושים שמי שמת ע"י גוים נכנס לעוה"ב.

תשובה: לא ידוע לי.

❧ שיצ ❧

אודות 'אין דבר העומד בפני הרצון'

שאלה: האם יש מקור למשפט "אין דבר העומד בפני הרצון".

תשובה: אין ידוע לי.

⁸³⁵. ועיין בספר קורא הדורות (הפרק השלישי) שהביא שיטה כזו ודחה אותה, וז"ל: 'ולפי דעתי נראה לי שהמחבר ספר הכלבו היה בדור הזה בזמן בניו של הרא"ש, לפי שמביא שם להרא"ש בספרו ואינו מזכיר כלל לרבינו יעקב בעל הטורים. ושמעתי אומרים שאשה חכמה חברה ספר זה, אבל אין דעתי נוטה לזה, מפני שחכמת הספר ההוא אינו מדעת אשה, אלא מדעת איש חכם גדול ורב מובהק, ומחמת ענוה יתירה שהיה בו לא רצה להזכיר ולפרסם שמו בתוך הספר. ונ"ל ראייה לזה מפני שבס' ד' בברכת ברוך שאמר אומר ב' פעמים ואני הכותב מצאתי'.

ש"ס שיצא

תפילה ביום ההולדת

שאלה: הבן איש חי פרשת ראה כתב שיום ההולדת יום טוב הוא, למאי נפקא מינא.

תשובה: להתפלל.

ש"ס שיצב

אודות הידוע כי תרח היה משכים קום

שאלה: שמעתי אומרים, שיש מדרש שתרח זכה לאברהם, מפני שהיה משכים בקומו בבוקר, מה מקורו.

תשובה: לא ידוע לי.

ש"ס שיצג

זכיה בקרקע הגר לשותפו

שאלה: שותף עם גר בקרקע, ומת הגר, האם זכה בחלק הגר מדין חצר.

תשובה: עי' ב"ק מ"ט ב'.

ש"ס שיצר

נתינת קרשי המשכן במקום עמידתן בראשונה

שאלה: מדרש רבה (אסתר פרשה ד' פסקא ד')⁸³⁶, "קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון", האם בכל מקום בצד צפון או בדיוק איפה שהיה.

תשובה: בכל מקום.⁸³⁷

836. וכן הוא בירושלמי מסכת שבת פרק יב הלכה ג'.

837. אמנם עיין בתפארת ישראל על המשניות פרק הבונה (יבין אות כ"ז) שכתב, "וכמו כן הקרוב קרוב לכותל מערבי, נמי קדוש טפי".

🕊️ **שיצה** 🕊️

הפקר לזמן

שאלה: האם הפקר לזמן הוי הפקר.

תשובה: עי' נדרים מ"ד א'.

🕊️ **שיצו** 🕊️

הכשרה לקבל טומאה במי רגלים

שאלה: האם מי רגלים מכשיר לקבלת טומאה.

תשובה: משנה במכשירין פ"ו מ"ה.

🕊️ **שיצו** 🕊️

אודות השמועה שטוב לקחת משכנתא מהבנק

שאלה: שמעתי אומרים בשם מרן שליט"א, שעדיף ליקח משכנתא מהבנק ולא מגמ"ח, כיון שעוד מעט זמן לא יהיה למי להחזיר, האם זה נכון.

תשובה: לא אמרתי כך.

🕊️ **שיצה** 🕊️

במה שידוע מהאר"י ז"ל כי כיום כל הנשמות מגולגלות

שאלה: מפורסם בשם האר"י ז"ל, דבזמן הזה כולם הם נשמות מגולגלות. אם כן איך היום מקרי תשב"ר הבל שאין בו חטא.⁸³⁸

תשובה: אין בו חטא בגלגול זה.

⁸³⁸. עיין מה שהקשה כעין זה בספר "אפיקי איל" עמ' תס"ג. ועי' בבא מציעא קז. "ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך - שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם; מה ביאתך לעולם בלא חטא - אף יציאתך מן העולם בלא חטא", והעיר שם הרש"ש "מכאן סתירה קצת לבעלי דעת הגלגול", ועי' שבת קיט: "אינו דומה הבל שיש בו חטא, להבל שאין בו חטא", וצ"ב מדוע לא העיר הרש"ש אף מגמ' זו.

שצט

דין תינוק שנשבה במסית ומדיח

שאלה: האם שייך במסית ומדיח דין של תינוק שנשבה, ומאי טעמא.

תשובה: לא שייך.

ובפעם אחרת ענה: חלילה, גרוע מגוי.

שאלה: מדוע לא שייך במסית ומדיח דין דתינוק שנשבה.

תשובה: במשוגעים לא שייך.

ת

תינוק שנשבה לגבי י"ג עיקרים

שאלה: האם שייך תינוק שנשבה בעניין י"ג עיקרים, או שבי"ג עיקרים מי שאינו יודע נקרא אפיקורוס.

תשובה: אפיקורוס בשוגג.⁸³⁹

תא

בענין נח לו לאדם שלא נברא משנברא

שאלה: ידוע שהקב"ה הוא טוב וברא את העולם כדי להיטיב לברואים, ("מרצון הטוב להיטיב" - הרמח"ל), ואם כן - כיצד זה מסתדר עם הנאמר "נח לו לאדם שלא נברא משנברא".

תשובה: בשביל האדם לא כדאי שעלול לחטוא ועליו ליזהר.⁸⁴⁰

839. יעוי' בספר קובץ מאמרים להגר"א וסרמן (מאמר 'שיבוש בדעות') שכתב: "ושמעתי בשם כבוד מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק בדעת הרמב"ם, כי בכפירה לא שייך שוגג, דהא מ"מ אינו מאמין, ואי אפשר להיות בכלל ישראל בלא אמונה, ואומרים משמו בזה"ל "דער וואס איז נעביך אן אפיקורוס איז אויך אן אפיקורוס".

840. והגר"א נבנצל שליט"א כתב לי: "כי זה כדאי בשביל אותם שיזכו"

תב

במה שהתפרסם על בגדי הרבנית

שאלה: שמעתי שרצו ליתן את בגדי הרבנית זלה"ה לגמ"ח, ובאה בחלום ואמרה שעוד מעט חוזרת ולמה יתנו בגדיה, האם מעשה זה נכון.

תשובה: לא שמעתי.

תג

במעשה הגר"ח שמלאך ענה אמן על ברכתו

שאלה: במעשה המפורסם על הגר"ח מוולוז'ין, שהזדמן מלאך בדמות תלמידו כדי לענות אמן לברכתו, צ"ע מה הועיל לו אותו המלאך, הא מלאך פטור ממצוות, ולמעשה לא קיים את קבלתו שמישהו יענה אמן על ברכתו.

תשובה: לא התנה שום תנאי.

ובפעם אחרת ענה: אבל מקיים.

תד

במעשה דיוסף משיתא

שאלה: במעשה של יוסף משיתא (בראשית רבה תולדות ס"ה כ"ב), מדוע הגויים הרשעים לא נכנסו תחילה.

תשובה: פחדו.

תה

כהן מהו שיכנס לקבר הרשב"י

שאלה: האם מותר לכהן להכנס לקבר רשב"י במירון.

תשובה: אסור.

תו

צער בעלי חיים בדגים

שאלה: האם יש איסור צער בעלי חיים בדגים.

תשובה: למה לא.

שאלה: האם בדגים יש איסור צער בע"ח, דלכאורה אין, והראיה שלא צריך לשחוט.

תשובה: משם אין ראי'.

תז

מדוע יהושע נקרא בן נון בחיריק

שאלה: מדוע אומרים יהושע בן נון בחיריק. ולא בן נון בסגול כמו בכל מקום.

תשובה: יש במדרש טעם ע"ז [שהוציאוהו מתוך הדג].⁸⁴¹

תה

ההבדל בין שירה למזמור

שאלה: מה ההבדל בין שירה למזמור.

תשובה: אולי שירה ברבים.

תט

אודות המנהג שאין נפגשים החתן והכלה שבוע לפני החתונה

שאלה: מה הטעם והמקור, למה שנוהגים שאין החתן והכלה נפגשים שבוע לפני חתונתם.

תשובה: שלא יקוצו וגם משום דם חימוד.

תי

הכל מעלין לירושלים

שאלה: כשהייתי אצל מרן שליט"א שמעתי, שאמר מרן לאחד שמחפש דירה בירושלים ולא מוצא, לחפש דירה בבני ברק, וצ"ע דהא כתיב הכל מעלין לירושלים.

תשובה: ירושלים זה רק העיר העתיקה.⁸⁴²

841. יעוין הקדמת ספר 'רב פעלים' לר"א בן הגר"א שהובא שם מעשה זה בשם מדרש, אולם כבר פקפק באמינותו של מדרש זה, הרב יצחק ישעיה וייס בקובץ ישורון כ"א עמ' תשנ"ו. ולעצם הטעם שנקרא בחיריק, עיין ילקוט ראובני פר' שלח (אות י' בנדמ"ח) מה שהביא בזה ע"ד הקבלה מהגאון המקובל בעל מגלה עמוקות (אופן י"ב).

842. וכ"כ משמיה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בספר "אפיקי איל" עמוד קל"ז, ועי' בשו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רל"ג שמשמע מדבריו שמש"כ הכל מעלין לירושלים, שייך גם בזמנינו, וגם בירושלים החדשה.

❧ תיא ❧

שינת אורחים במיטת בעה"ב

שאלה: האם יש להמנע מלתת את הדירה לשבת, באופן שהזוג המתארח ישנים במיטות של בעה"ב ואשתו.

תשובה: עי' או"ח סימן ר"מ דין יג.

❧ תיב ❧

הכחדת מין ממיני הבעלי חיים

שאלה: שמעתי אומרים שאין מציאות בעולם שיכחד ויעלם איזה מין מבעלי החיים וכדומה מהעולם, האם יש לזה מקור.

תשובה: סברא נכונה.

❧ תיג ❧

דגים טמאים וטהורים מה הוא הרוב

שאלה: האם יש מקור בחז"ל מה מרובה בדגים, האם דגים טהורים או דגים טמאים.

תשובה: לא ידוע לי.

❧ תיד ❧

רוח הקודש שהיתה להגרי"ח זוננפלד

שאלה: ראיתי בשם הרב נטע פריינד זצ"ל, שאמר משם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל על הפסוק "ציון במשפט תפדה" שהוא בגימטריא תלמוד ירושלמי, "ושביה בצדקה" בגימטריא תלמוד בבלי, ואמר על זה הרב מבריסק שגימטריא כזו אי אפשר למצוא אלא בעל רוח הקודש. מה ראה הרב מבריסק בגימטריא זו שזה רוח"ק ולא חכמה נפלאה.

תשובה: בודאי ראה.

ובפעם אחרת ענה: שהם אמת לאמיתתה.

תטו

אודות ספר חידושי ר' יהודה החסיד על התורה

שאלה: יש לי ספר חידושי רבי יהודה החסיד על התורה, ושמעתי ערעור על ספר זה⁸⁴³, האם זה מוסמך או צריך לגנוזו.

תשובה: איני זוכר ספר כזה.

שאלה: בענין הנ"ל יש לי את הספר חידושי ר' יהודה החסיד על התורה, אשמח ליתנו לכבוד הרב, האם הרב רוצה.

תשובה: למח. לא.⁸⁴⁴

תטז

אדם הוקש לקרקע ואמאי נטמא

שאלה: איך אדם מקבל טומאה, הא הוקש לקרקע.

תשובה: גזירת הכתוב אדם אשר יטמא.

תז

גוי הבא על ישראלית נדה

שאלה: גוי שבא על נדה ישראלית, האם חייבת כרת.

תשובה: עי' מגילה י"ג ע"ב שהיתה מראה כו'.⁸⁴⁵

843. יעויין שו"ת אגרות משה חלק ו' יו"ד סי' קי"ד וקט"ו, 'בעניין פירוש התורה המיוחס לר' יהודה החסיד'.

844. וקיבלו מרן ועיין בו ושמח בו טובא.

845. יעויין מדרש אסתר רבה פ"ו (ב' ז') בעץ יוסף שכתב מחלוקת בין המנות הלוי והיפה עינים, אם אסתר טבלה בגלל אחשוורוש או בגלל מרדכי.

❧ תיה ❧

האם המן מל וטבל לשם עבדות

שאלה: האם מרדכי היהודי מל והטביל את המן הרשע לשם עבדות כשהיה עבדו.⁸⁴⁶

תשובה: לא מסתבר.

❧ תיט ❧

ביאור שם אמו של נבוכדנצר

שאלה: במדרש איתא (ויקרא רבה י"ט ו') "אמו של נבוכדנצר שמירעם שמה שנולדה ברעם" מה פירוש נולדה ברעם.

תשובה: שהרעימה בקולו עליו.

בפעם אחרת ענה: ע"י שישראל חטאו.

❧ תכ ❧

אם יש הבדל בין משפחת כהן להכהן

שאלה: מה העניין שיש משפחות כהונה ולוויה שנקראות "הכהן" או "הלוי" בה"א הידיעה, ויש משפחות שנקראות סתם "כהן" או "לוי".

תשובה: אין נ"מ.

❧ תכא ❧

אהבת ישראל באנשים ונשים

שאלה: בחינוך מצוה רמ"ג 'מצות אהבת ישראל', לא כתב ונוהגת בזכרים ובנקבות, מאי טעמא.

תשובה: ס"ל דרעך כולל גם נשים.⁸⁴⁷

ובפעם אחרת ענה: פשוט.

⁸⁴⁶. אמנם עיין ביערות דבש לרבי יהונתן אייבשיץ (דרוש י"ז) שכתב, שפשיטא שמלו והטבילו, דהא קיימ"ל ביבמות (מ"ה) דאין מקיימין עבד שירצה שלא למול, יעוי"ש שהאריך בזה.

⁸⁴⁷. ויעויין מש"כ בזה הגרמ"מ שולזינגר זצוק"ל בקונטרס שמחת הלוי חלק ד' מכתב ו'.

תכב

ביאור לשון החינוך שיראת ה' נוהגת בכל 'מין' האדם

שאלה: כתב החינוך מצות יראת השם (תל"ב), "ונוהגת בכל מין האדם". וצ"ע, אמאי שינה מדרכו לכתוב תמיד "ונוהגת בזכרים ובנקבות".

תשובה: אולי לאתויי גויים.

תכג

נתחייב מיתה בבית דין, אי שרי ליה לברוח

שאלה: אדם שהתחייב מיתה בבי"ד ויש לו אפשרות לברוח, האם מחוייב למסור עצמו לבי"ד, או דלמא מותר לו לברוח, ואין עליו חיוב של ובערת הרע מקרבך, אלא רק על בי"ד.

תשובה: מצוה, כדי שיהא לו כפרה.⁸⁴⁸

תכד

פסקו עליו בית דין מיתה ויודע בבירור שאינו חייב בה, אי שרי לברוח

שאלה: אדם שהתחייב מיתה בבי"ד, ויודע בעצמו שלא עשה את העבירה, והעדים עדי שקר. האם בכה"ג שרי ליה לברוח, או כיוון דפסקו בי"ד שחייב מיתה, א"כ זהו רצון ה' שימות, וחייב למסור עצמו.

תשובה: כרצונו.

תכה

ביאור תיבת "מובהק"

שאלה: מצינו בגמרא ובפוסקים הלשון של מובהק, כגון רב מובהק וכדומה, מה הוא הפירוש המילולי של המילה מובהק.

תשובה: רוב תורתו ממנו.

שאלה: מהו פירוש המילולי של המילה מובהק.

תשובה: רגיל הרבה.

848. שוב הראוני שהסתפק בזה בשו"ת מנחת אלעזר סימן י"ח אות ד' והאריך בזה, ואח"כ שוב כתב בזה בחלק ג' בסוף הספר בקונטרס שיירי מנחה דף ע'.

🕒 **תכו**

עשיית איסור דרבנן לכתחילה

שאלה: האם כל איסור מדרבנן אם עושהו בשינוי, מותר לעשותו לכתחילה.

תשובה: לצורך. 849

🕒 **תכו**

קונקורדנציה בהוצאת סיני

שאלה: ספר קונקורדנציה על התנ"ך בהוצאת סיני, האם עדיף לא להשתמש בזה, או שמכיוון שזה רק מקורות ולא לימוד שפיר דמי.

תשובה: מותר.

🕒 **תכה**

צביעת חגורה בצבע של תפילין

שאלה: צבע המיועד לצביעת תפילין, האם מותר לצבוע בו חגורה מעור.

תשובה: לא.

🕒 **תכט**

טבילת מספריים המשמשים למכשירי אכילה

שאלה: מספריים שחותכים עימם סנפירי דג או שקית חלב האם בעי טבילה.

תשובה: לא מסתבר.

🕒 **תל**

ע ידי הקידושין אם צריכים לראות זה את זה

שאלה: האם עדי הקידושין צריכים לראות זה את זה.

תשובה: עי' מכות ו' ב'.

❧ תלא ❧

ביטוח לרעידת אדמה

שאלה: האם ראוי לעשות ביטוח לרעידת אדמה בארץ ישראל.

תשובה: בטח בה' ועשה טוב.

❧ תלב ❧

פתיחת ר"ת בהנל"כ ולאאע"י

שאלה: מה הם ראשי התיבות המובאים בסוף ספר חזון איש אורח חיים, "בהנל"כ ולאאע"י".

תשובה: ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עוצמה ירבה.

❧ תלג ❧

בקשת רשות להוצאת הספר וקריאת שמו

שאלה: האם אני יכול להוציא ספר מהשאלות ותשובות שהשיב לי מרן שליט"א.

תשובה: אתה יכול רק תכתוב שלא יסמכו ע"ז למעשה.

שאלה: אם כן, איזה שם ניתן לספר.

תשובה: אר"י שאג.

שאלה: בעזה"י אנחנו עורכים ספר מתשובות שהשיב לנו מרן, על מי הרב ממליץ ליתן הספר שיעבור עליו, ויהיה אפשר לסמוך עליו למעשה.

תשובה: על בני רי"ש נ"י.⁸⁵⁰

שאלה: אנחנו כותבים ספר מכל התשובות שהשיב לנו הרב, וישנן שאלות מבני הקטנים. האם לכתוב את שאלותיהם ששאלו בשמם כדי שיתעודדו מכך, או לכתוב "שאלה מבני" ללא שמם, משום עין הרע.

תשובה: אין עין הרע לא בירושלים ולא בבני ברק.

850. והבאתי הספר לבנו של מרן, רבי יצחק שאול שליט"א ועבר עליו מעט ואמר לי ליתן הספר לכמה תלמידי חכמים, ונתתי ועברו על הספר.

מפתח כותרות

מפתח כותרות

חומש בראשית

מדוע הארץ לא עשתה טעם העץ כטעם

הפרי א

היאך יורדים גשמים קודם שמתפללים

עליהם א

מהיכן ידע האדם שחווה היא מבשרו א

למה חווה נתנה לבהמות והחיות לאכול מעץ

הדעת ב

האם הבהמות נענשו על אכילתן מעץ

הדעת ב

"תשופנו עקב" הוי מצווה או רשות ב

למה נשים מתות והלא השי"ת לא קילל את האשה

במיתה ב

מת הנהפך לעפר אם מטמא ג

ביאור הפסוק "ולשת גם הוא" ג

אדם הראשון קיבל תורה מהקב"ה ג

מדוע מתו בדור המבול גם הפחותים מגיל

מאה ג

מקום בגדי אדם הראשון כיום ד

מדוע מתו במבול גם הטובים וגם הרעים ואילו נח

ניצל ד

למה שימשה האמה בגג התיבה ו

אמאי נצרך נח לברית על הפירות ו

היאך נותרו חמי טבריה מהמבול הא לא ירד

בא"י ו

איך עשה נח חלון בתיבה שלא בציווי

הקב"ה ז

מה נפקא מינה בשליחת היונה ז

הבהמות עשו מה שנצטוו ללא שנח יצטרך

להפרידם ז

הרוצח עצמו אין חייב מיתת ב"ד ח

היאך נטע נח כרם בשנת השמיטה ח

נח למד חכמות באיטליה מן השדים ח

למה לא נוהגים לברך "תהא כאברהם" ט

ביאור המקרא "לא ילדה לו" ט

כיצד שחרר אברהם את הגר, ויעקב את

השפחות ט

היאך בישל אברהם לערבים ביו"ט י

מדוע נוהר אברהם שלא להביא לחם לחם

טמא י

מה נפקא מינה היכן עמד המלאך יא

ביאור המקרא "וידבר... באזניהם" יא

בענין גירוש הגר יא

מדוע הגר לא חזרה לבית אברהם למלאות

מים יב

איך חתן אברהם עצי פרי לצורך העקידה יב

אמאי לא נזכר בתורה עריכת האש ע"י

אברהם יג

ביאור המקרא "קבור את מתן" יג

מדוע אין קוראים היום בשם "בכל" יג

מדוע אמר אליעזר "ואומר בת מי את" יג

ביאור המקרא "הוא אדוני" יד

מדוע הביא יצחק את רבקה לאוהל שרה יד

ביאור המקרא "ותהי לו לאשה" יד

היאך עברה רבקה על פתחי עבודה זרה טו

מדוע לא הלכה רבקה לשאול את אברהם

ויצחק טו

בת י"ג ראוייה להריון היינו בת י"ב שנה ויום

א' טו

כבר מגיל י"ג חשב עשו לעבוד ע"ז טז

ביאור המקרא "כי עיף אנכי" טז

ביאור המקרא "ולמה זה לי בכורה" טז

ביאור המקרא "מוות יומת" יז

מה מרבה מ"את עשו" יז

מדוע לא נתנה לאה את הדודאים ללא	שמה של העיר באר שבע יח
תמורה כה	למה נצרך עשו לכלי צידה יח
יעקב בא מן השדה לאחר התבודדות כו	היאך לא חשש שיהיה מום בבהמה מחמת
איך יצא יעקב מבית לבן שלא ברשותו כו	החץ יח
אמאי נענשו בני יעקב שנתעטפו ברעב כו	לכאורה שחיסת עשו נחשבת לשחיטת ישראל
מדוע הקדימה רחל לענות קודם לאה כו	מומר יט
מדוע אמרה התורה שיעקב גנב את לב	למה היתה צריכה רבקה ב' גדיים בכל יום יט
לבן כז	היאך לקחה רבקה את בגדי עשו ללא
מדוע לא חילק יעקב את בניו לג' מחנות כז	רשות יט
מדוע נקראו בלהה וזלפה שפחות כז	ביאור המקרא "מה זה מהרת למצוא" כ
בענין שמוותם של המלאכים כז	מדוע אמר יעקב "ה' אלקיך" כ
מה פשר השינוי בין פניאל לפנואל כח	היאך אמר יצחק לעשו בא אחיך במרמה כ
רחל עמדה לפני יוסף משום שאם קודמת	הטעם שעשו שלח את אליפז להרוג את יעקב
לבנה כח	אבינו כ
ביאור 'הלכה' עשו שונא ליעקב כח	ביאור המקרא "את דברי עשו" כא
בענין שאלת המלאך לשמו של יעקב כט	מדוע כפלה רבקה "חמת אחיך" "אף
בענין דינה שהיתה יצאנית ולמדה מלאה כט	אחיך" כא
ביאור המקרא "כל יוצאי שער עירו" כט	מדוע שלח יצחק את יעקב ריקם לחרן כב
"עכרתם אותי" מדוע לא נחשב פתיחת פה	איך המלאכים שעלו בסולם יעקב לא מתו
לשטן כט	במבול כב
הטמנת הע"ז דוקא ע"י יעקב אבינו ל	היאך יעקב היה חקוק על הכסא בחייו כב
מצוה לקיים דברי המת בקריאת שם בנימין ל	האם יעקב אבינו הניח ראשו על האבנים כג
מדוע נכפלו בני אהליבמה ל	מתי נודע ליעקב שהמקום שישן בו הוא
מה ההבדל בין "מקנהו" ל"בהמתו" לא	קדוש כג
שמות ח' המלכים הם סודות התורה לא	איך שאל יעקב בשלום לבן הרשע כג
הטעמים בקרי וכתוב בפרשה לא	מדוע יעקב לא אמר לרחל קודם שקרוב הוא
נשי אביו ושפחותיו היינו הך לב	לה כד
פירוש ממשמש בעיניו לב	ביופי של קדושה ליכא משום שקר החן כד
חלום יוסף שאמו תבוא להשתחוות לו לב	ביאור הפסוק "ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי
מדוע לא נתקנאו השבטים ביוסף על מה שלימדו	ואבואה אליה" כד
יעקב כל תורת שם ועבר לג	מה מרבה מ"את רחל" כה
איך רצו האחים להשליכו לבור הא בעי	מה הראיה שלא היתה צדיקה מרחל כיון שהיו לה
קבורה לג	ילדים כה
	איך ענתה רחל ליעקב בלשון קשה כה

מדוע לא נישק יעקב את יוסף מא
מדוע אמר יעקב ליוסף אם יוליד בנים הא ידע שלא
יהיו עוד מא
אי מהני לומר את הנוסח המקוצר בהפרשת תרומות
ומעשרות מב
ברכה לבנות "ישקך אלקים כשרה רבקה"
וכו' מב
המנהג ביום המילה לברך "ישקך אלקים כאפרים
וכמנשה" מב
מדוע עסק זבולון במסחר מג
איך נכנס יעקב למערת המכפלה הלא היה
כהן מג
ויכוח עשו עם יוסף על מערת המכפלה מד
איך שמו את יוסף בארון מתכת הרי בעי קבורה
בעפר מד
במאמר רז"ל שהאבות תבעו מיתה מד
בדברי ר' אבהו שאמר "לריק יעתי" לאחר שראה
מתן שכרו מה
הטעמים בקרי וכתוב בפרשה מה

חומש שמות

ביאור המקרא "למה זה עזבתני" מו
מדוע משה רבנו נצטרע בצרעת עזה
כשלג מו
ההפרש בין כבד פה לכבד לשון מו
אופן כתיבת שם 'אהרן' בתנ"ך מו
הגדולים מחמת ענוותנותם שמחים בגדלות השני
בלבם מז
היאך נשק אהרן למשה בהר ה' מז
הטעם בקרי וכתוב בפרשה מז
כיצד אהרן ומשה שקולים מח
האם גם חלב הבהמות נעשה דם מח
עשירות בני ישראל ממכת דם מח

איך ניזוק יוסף הרי לבש בגדי אדם
הראשון לג
ביאור המקרא "טרף טורף" לד
הסימן שהיה ליעקב שלא יראה גיהנם הוא במיתת
בניו דוקא לד
התביעה על האחים שמכרו את יוסף לד
איך הוציא זרח את ידו קודם לידת פרץ לה
מקום אסירי המלך הוא בית שר הטבחים לה
משך הזמן שדיברו במצרים על יוסף
הצדיק לה
ביאור המקרא "לאדוניהם למלך מצרים" לו
ביאור המקרא "זה פתרונו" לו
ביאור המקרא "כי אם זכרתני" לו
הטעם בקרי וכתוב בפרשה לו
ויהי מקץ לשון צער שהוסיפו לצערם לו
מדוע ראה פרעה את החלומות באופן שיתעורר
ביניהם לו
יוסף נגאל בזכות אבותיו לו
"איש נבון וחכם" איפכא הוי ליה למימר לח
מדוע עבר יוסף בכל ארץ מצרים לח
מדוע נכפל בפסוק הכרת יוסף את אחיו לח
מדוע שואל יעקב לבניו מה שאירע להם אצל
יוסף לח
ביאור המקרא "כי עתה שבנו זה פעמיים"לט
מניין היה לשבטים לשלוח מזמרת הארץ
ליוסףלט
וקראהו אסון" מדוע לא נחשב פתיחת פה
לשטןלט
יעקב אמר שלא ירד בנימין עתה אבל ירד לאחר
זמןמ
ביאור המקרא "הלוא זה אשר ישתה"מ
הטעם בקרי וכתוב בפרשהמ
קללת יהודה את יוסף שילקה בצרעתמ

נה	בסוף "וכל אשר לרעך"	ביאור המקרא "ובחדר משכבך ועל	ביאור המקרא "ובחדר משכבך ועל
נו	מדוע לא עשו פֶּבֶשׁ למנורה	מטתך"	מטתך"
נו	אם יש אישות לבני נח	ביאור המקרא "קחו לכם מלא חופניכם	ביאור המקרא "קחו לכם מלא חופניכם
נז	ביאור המקרא "אדוניו" לשון רבים	פיח"	פיח"
נז	שלא למנוע שאר כסות ועונה בלקח אחרת	מדוע נעשה לחיטה פלאי פלאות שלא	מדוע נעשה לחיטה פלאי פלאות שלא
נז	חיוב אדם במזונות אשתו ביום תענית	נוכו	נוכו
נז	ביאור התרגום "ודיגוב נפשא מן בני	מדוע כפל גרש יגרש	מדוע כפל גרש יגרש
נז	ישראל"	בכור פרעה הוא עתיד לשבת על כסא אביו	בכור פרעה הוא עתיד לשבת על כסא אביו
נז	מדוע הדגיש התרגום בשור שנגח בן או בת -	מדוע השאלו ישראל שמלות הרי משה ציוה על כלי	מדוע השאלו ישראל שמלות הרי משה ציוה על כלי
נז	"ישראל"	כסף וזהב	כסף וזהב
נח	דין עינוי באלמנה שנישאת שוב	בעצם היום "הזה", מה מורה באצבע	בעצם היום "הזה", מה מורה באצבע
נח	הגיל שבו מפסיק להיות יתום	ביאור המקרא "ולגר' בתוכם"	ביאור המקרא "ולגר' בתוכם"
נח	עינוי בגרושה שנפשה שבורה עליה	איך אמר משה לישראל על נתינת הבשר והרי לא	איך אמר משה לישראל על נתינת הבשר והרי לא
נט	נתינת בשר לכלב היא רשות ולא מצוה	נאמר לו	נאמר לו
נט	הטעמים בקרי וכתוב בפרשה	מידת דרך ארץ היא שלא לשבוע מבשר	מידת דרך ארץ היא שלא לשבוע מבשר
נט	מקור דברי המימרא "ושכנתי בתוכם" בתוכו לא נאמר	האם מותר ליקח פחות מעומר לגולגולת ולסמוך על	האם מותר ליקח פחות מעומר לגולגולת ולסמוך על
נט	וכו'	הנס	הנס
ס	היאך נתקיים לשמה בעשיית המנורה	האוסף מן ולא יכול לגמור אותו	האוסף מן ולא יכול לגמור אותו
ס	מאליה	מה עשה מי שנצרך יותר מעומר לגולגולת	מה עשה מי שנצרך יותר מעומר לגולגולת
ס	הערה במש"כ בדרך חכמה על תיבת	איך יָדַע אדם מהו הַמָּן שלו	איך יָדַע אדם מהו הַמָּן שלו
ס	"משוקדים"	מדוע עמלק האריך ימים	מדוע עמלק האריך ימים
ס	גודל הלולאות והקרסים	הטעמים בקרי וכתוב בפרשה	הטעמים בקרי וכתוב בפרשה
ס	לשון עֲשֵׂתִי עשרה בתורה	ביאור המקרא "ושם האחד אליעזר"	ביאור המקרא "ושם האחד אליעזר"
ס	מדוע לא כתבה התורה לעשות את	בדברי רש"י על פגישת יתרו עם משה מי השתחוה	בדברי רש"י על פגישת יתרו עם משה מי השתחוה
סא	הטבעות	למי	למי
סא	אופן נתינת הטבעת	איך אמר יתרו למשה שהוא טועה	איך אמר יתרו למשה שהוא טועה
סא	מניין העמודים לפני קדש הקדשים ובפתח אהל	מה בא "גם העם הזה" לרבות	מה בא "גם העם הזה" לרבות
סא	מועד	האם משה נמלך בהקב"ה על הצעת יתרו	האם משה נמלך בהקב"ה על הצעת יתרו
סא	החילוק בין אדני מסך פתח אהל מועד לשאר	ביאור דברי רש"י שניתנה התורה ביום א'	ביאור דברי רש"י שניתנה התורה ביום א'
סא	האדנים	בסיון	בסיון
סב	מידת החושן אורך ורוחב זרת, א"כ למה צריך לומר	ביאור המקרא "ואשא אתכם על כנפי	ביאור המקרא "ואשא אתכם על כנפי
סב	רבוע	נשרים"	נשרים"
סב	מדוע נכפלה תיבת "כפול"	היאך שייך לגנוב אדם	היאך שייך לגנוב אדם
סב	האם אורים ותומים הם שני דברים	מדוע פירטה התורה באיסור לא תחמוד הרי כללה	מדוע פירטה התורה באיסור לא תחמוד הרי כללה

קרבן מצורע במזיד ע
קירבת נדב ואביהוא להקב"ה ע
השראת השכינה כשיש ח"ו עבירות עא
הטעם בקרי וכתוב בפרשה עא
אהבת עם הארץ עא
ספק במצות מפני שיבה תקום עא
הטעם בקרי וכתוב בפרשה עב
מדוע הנושא אשה פסולה מתחלל עב
גדר בתולה לכהן גדול עב
מדוע נכתב מִקְדָּשִׁי לשון רבים עב
אמירה לעכו"ם באיסור סירוס עג
מדוע ההורג בעל חי אינו חייב משום
סירוס עג
הטעם בקרי וכתוב בפרשה עג
איסור אונאה בקרקעות עג
מה הריבוי ב"את" דלא תונו עד
מדוע לא נאמר שאביו יגאל את השדה עד
הטעם בקרי וכתוב בפרשה עד
הטעם בקרי וכתוב בפרשה עה

חומש במדבר

ביאור המקרא "חמשת חמשת" עו
סיום פרשת במדבר בתיבת "ומתו" עו
הטעמים בקרי וכתוב ונקוד בפרשה עו
מדוע תרגם יונתן "ירכינון" לשון רבים עז
מדוע נאמרה ברכת כהנים בלשון יחיד עז
ביאור לשון המקרא "במועדו" עז
נסיעת וחניית בני ישראל ע"פ סימני עמוד
הענן עח
מה הנפק"מ מנין ידעה מרים על פרישת משה
מצפורה עח
האם צדיקים זוכים לאספקלריא המאירה עח
מדוע אהרן לא נצטרע עט

מדוע נכפלו התיבות "פֶּעַמָּן זהב ורמון" סג
מזבח הזהב היה עשוי כולו מעצי שיטים בלי
חלל סג
יש עוד פעמים שמכפרים על המזבח ומדוע נאמר
"אחת בשנה" סג
הצורך למשה בדיעת מניינם של ישראל סד
האיסור להוסיף בנתינת מחצית השקל הוא גם
כשהעשיר מודיע סד
איך קידשו אהרן ובניו ידיהם ורגליהם, הא נגעו
ברגליהם סד
ביאור המקרא "את ידיהם ואת רגליהם" סה
ביאור המקרא "על בשר אדם לא יסך" סה
מדוע אמר משה "להרוג אותם בהרים" סה
על אף שמותו העובדים לעגל אמר משה "אתם
חטאתם" לכלל הציבור סה
מדוע לא שם משה את המסוה כשדיבר עם בני
ישראל סו
מה הכוונה "זה" הדבר סו
ממה היו עשויים מיתרי החצר סו
מדוע הביאו את התכשיטים בעודן על
הנשים סו
מדוע כפלה התורה ב' פעמים "בתוך
הרימונים" סז

חומש ויקרא

בעניין שאין מביאין קרבן מהדגים סח
מדוע אין שחיטה בדגים סח
זירוז משה את אהרן מחמת חסרון כיס סח
מדוע אין שורפים כלי חרס מדין נותר סח
הליכה לגן חיות סט
הטעמים בקרי וכתוב בפרשה סט
האם תינוק הנימול מקיים מצוה סט
הטעם בג' רבתי בפרשה ע
ריפוי צרעת ע

מה הנפקא מינה בשמות בנות צלפחד פז
האם מותר לבנות צלפחד להנשא לשבט
אחר פז
משה רצה לדעת אם הקב"ה ממנה פרנס אחריו כדי
להרבות בתפילה על זה פח
האם יש בל תוסיף במה שבירך משה את יהושע
בשתי ידיו פח
ביאור לשון הפסוק "מצות יִאָכַל" פח
ביאור המקרא "הרגו בחרב" בלשון רבים פט
מדוע כפל הפסוק פט
משה כתב גם את המסעות פט
איסור העברת נחלה ממטה למטה צ
האם היום ידוע מקום קבורת אהרן הכהן צ

חומש דברים

דרך התוכחה לפני מיתה צא
בקשת משה מהקב"ה מתנת חנים צא
שכר מצוה הוא השמחה צא
היאך נשים יקיימו דביקות בדרכי ה' צב
מה בא לרבות ואהבת 'את' ה' צב
ביאור המקרא "אשר אבניה ברזל" צג
מה היא אשרה צג
נטיעת אילנות בבית הכנסת צג
הוראת רב בטעות האם נחשב כקיום
המצוה צד
היאך חילקו משמרות כהונה הא הוי דבר שלא בא
לעולם צד
מאי נפקא מינה בטעם רדיפת גואל הדם אחרי
הרוצח צד
ביאור המקרא "כי ירבה הדרך" צה
מנין שצריך לשלם מה שזמם לעשות צה
מה ההיתר להחיות שאר עמים צו
ביאור המקרא "כי הוא ראשית אוננו" צו

מדוע צעק משה אל נא רפא לה עט
בעניין שכר מצוה בהאי עלמא עט
תינוקות רגילין לקרוא לאבי אביהן אבא עט
הטעם בנקוד בפרשה פ
בדברי רש"י "כרכין פצוחין ופתוחין" פ
איך לקחו המרגלים זמורה ואשכול ענבים פ
ביאור כפילות המקרא "לו מתנו" פא
ביאור המקרא "זיפול" פא
למה משה ואהרן לא קרעו בגדיהם פא
כח תפילת הצדיקים פא
מדוע לא נכנסו לארץ לאחר שחזרו
בתשובה פא
הקרבנות המקושש אל כל העדה פב
מדוע נאמר על קרח עינו הטעתו בלשון
יחיד פב
מהיכן היה לקרח בית מלא ספרים פב
משורר ששייגר פג
סכום מנין פסוקי פרשת קרח פג
מי הם הכותבים את סכום הפסוקים
וסימניהם פג
מה בא למעט "זאת" חוקת התורה פד
האם מת עצמו טמא לעתיד לבוא פד
דברי הניחומים של משה לאהרן פד
איך יעקב נתן לבלעם את האתון פה
מדוע המלאך שמנע את בלעם מללכת נקרא
שטן פה
ביאור המקרא "זה שלש רגלים" פה
מתי הקב"ה שם לבלעם חכה בפיו פה
מדוע הקב"ה לא הפיל שינה על בלעם בשעה שדרכו
לכעוס פו
מדוע פינחס לא נמשה מתחילה פו
מה הריבוי "את אהרן ואת משה" וכו' פז
ביאור המקרא "מרים אחותם" פז

לארץ קה
כל השלל נעשה חרם משום שהיה זה
בשבת קו
יש הפרש בין ארץ ישראל למדבר בהחרמת
שלל קו
מדוע רגמו את עכן על חילול שבת אע"פ שלא היו
עדים והתראה קו
יהושע קיבל נבואה גם כשהוא מתנמנם קז
מדוע בנו המזבח בהר עיבל ולא בהר
גריזים קז
מהיכן שמעו על כריתת הברית קז
על אף שנשבעו בטעות לא היכום בני ישראל מפני
חילול ה' קח
לאיזה צורך נהיו חוטבי עצים ושואבי מים קח
עד מתי הוא מה שנאמר "עד היום הזה" קח
בענין הפסוקים שכתב יהושע ומונחים ליד
הס"ת קט

ספר שופטים

אע"פ שאמר המלאך "אעלה אתכם" הוא בשליחות
ה' קט
אהוד שינה בדבורו לצורך פיקוח נפש קי
מדוע כפל הפסוק ותכסהו ב' פעמים קי
מדוע ניסה גדעון כמה פעמים קי
לאחר שנפקדה אם שמשון נולדו לה עוד
בנים קי

ספר שמואל

איך שאל עלי הכהן באורים ותומים לצורך
יחיד קיא
באופן חלות הנזירות על שמואל קיא
היאך אמרה חנה דיבור של לשון הרע קיא
אע"פ שחנה מחלה לפנינה לא הועיל לה קיב
איך אמר שמואל לעלי את הנבואה קיב

מדוע בן סורר ומורה נהרג במיתה חמורה צו
מדוע רוצח לא נחשב שהוציאו גם מן העולם
הבא צז
אמאי לא נכתב בתורה שיש לכבד האשה צז
להשהות בביתו משקל שאינו עשוי למקח
וממכר צח
קיום מצות "ביומו תתן שכרו" בשילם
מראש צח
קיום מצות "ביומו תתן שכרו" בקנייה צח
ביאור "אשר קרך בדרך" צח
על מי באו הקללות שבפרשת כי תבא צט
הקב"ה גורם לעם ישראל שישובו בתשובה ואינו
עושה בהם כליה צט
אופן שליטת חלק הרע באיזה מקום צט
האם שמים וארץ בטלים ק
שינוי הצמחים בדור המבול ק

ספר יהושע

"עד היום הזה" הנאמר בתנ"ך קא
מנין שהיה לפני יהושע רק ספר דברים קא
לימוד תורה בהרהור קא
מדוע לא אמר יהושע "אלוקינו" קב
מדוע שלח יהושע מרגלים קב
מדוע נאמר "ותטמנם" בלשון רבים קב
ביאור המקרא "טרם ישכבון" קב
הפחד ליושבי ארץ ישראל מחמת הנסים
ששמעו קג
ביאור המקרא "על שכמו" קג
לאיזה צורך הקים יהושע אבנים בירדן קג
באיזה זמן ביום מלו בני ישראל כשיצאו
ממצרים קד
אופן אכילת מצה בליל פסח במדבר קה
היאך הותירו בני ישראל מהמן בזמן שנכנסו

הדם להרוג קב
היאך הגישו לדוד ולעם לאכול בשר וחלב . . . קב
ביאור המקרא "ואל בשורה טובה יבוא" . . . קבא
מדוע העלה דוד את בנו אבשלום
מהגיהנם קבא
מדוע אמר דוד לשמעיה שלא ימות הרי אין כבוד
המלך מחול קבא
שמייעת קול שרות כשיש קול שרים קבב
דין מכירי כהונה לגבי עירא היאירי קבב
מה הם יסודות העולם קבב
היאך יכול אבישי להיות שר קבג
מדוע נאמר בני בלשון רבים גם כשמונה רק
אחד קבג
אע"פ שהגיע זמן מיתת המלך אין להזכיר
זאת קבג
מדוע הבעירו את כלי הבקר קכד

ספר מלכים

אם המלך היא רות - הטעם שזכרה כאן . . . קכד
שלמה לא השיב את פני אמו ריקם קכד
ביאור השגות חכמת שלמה קכה
היאך לא חסר שולחן המלך דבר קכה
פירוש "גרים גרורים" קכז
מדוע עשה שלמה את הים עגול קכז
איך טבלו בים שעשה שלמה שהיה עמוק
מאוד קכז
פירוש לשון ליות קכז
הטעם ששם אליהו את פניו בין ברכיו קכז
מדוע יהושפט שינה רק את מלבושיו ולא גם את
מרכבתו קכז
"ותאמר שלום" מדוע לא ענתה למה
הולכת קכח
בהא דאמרו בני הנביאים "והוא שאול" הא הוי מתה
מחמת מלאכה קכח

מדוע חטף שאול הלוחות הרי זה סכנת
נפשות קיב
מי הוא המבשר על המגיפה קיג
מהו המידה כנגד מידה בהכאת פלישתים
בטחורים קיג
מדוע חלה השבועה גם על יונתן קיג
"תן גורל אמת" וכי יש גורל שאינו אמת . . . קיד
היאך ניצול יונתן מקללת חכם קיד
מדוע שמואל חתך את אגג לארבע קיד
כיצד עשתה מיכל תרפים קטו
בהא דשאול ניסה כמה פעמים להרוג את
דוד קטו
בענין מי הסית את שאול להרוג את דוד . . . קטו
דוד החזיר גם את צפחת המים קטז
מדוע נקבר שמואל עם מעילו קטז
מי הוא האיש שבא מן המחנה קטז
מאי נפקא מינה שהחזיק דוד בבגדיו הלא די שיאמר
שקרעם קיז
היאך האמין דוד שנהרג שאול הא אין אדם משים
עצמו רשע קיז
איך הסכימו הנערים להרוג איש את רעהו . . . קיז
איך לקח אבנר את פלגשו של שאול
המלך קיח
מדוע קלל דוד את יואב הא עשה ע"פ
סנהדרין קיח
ביאור המקרא "עד יום מותה" הנאמר אצל
מיכל קיח
בהא דאמר נתן לדוד שיכול לבנות את בית
המקדש קיח
מקור לכך שאסור לעקוף בתור קיט
איך לבש דוד כתור של גוי קיט
ביאור דברי רש"י על טעם שנאת אמנון
לתמר קכ
מדוע נשבע שלא יפול משערת בנה הא מותר לגואל

מדוע כפל ה' הנבואה ליונה קלה
 מדוע רצה ה' לכלות את נינוה הרי היו תינוקות
 שנישבו קלה

ספר תהלים

הקורא תהלים נחשב כעוסק בנגעים
 ואהלות קלו
 מדוע נאמר "לדוד מזמור" קלו
 האם שייך שבעלי חיים יהיו רעבים ומתפרנסים
 בצער קלו
 שמחה בנפילת אויב קלו
 מה יותר צח משלג קלו
 האם שערי תפילה ננעלו קלו
 היכן נזכר בריאת היום השישי בפרק
 ק"ד קלח
 מה הביאור "תבנית שור אוכל עשב" קלח
 שמירת הרוח באוצרות קלח
 ביאור "לכל חי רצון" קלח
 ביאור המקרא "ויעמידם לעד לעולם" קלט

ספר מושלי

מדוע הקדים חסד לתורה קלט
 'גם' אויל מחריש מה בא לרבות קלט
 העושה תורתו חבילות סוף משכח
 תלמודו קלט
 איך מותר לחתות גחלים על ראש שונאו קמ
 "דרשה צמר ופשתים" אמאי לא הוי
 שיעטנו קמ
 היאך הפסוק משבח את האשה הלובשת בגד ארגמן
 שהוא אדום קמ
 מאי קמ"ל "לב מלכים ושרים ביד ה'" קמא

ספר איוב

הצורך בכתיבת שמות בנות איוב קמא

מה הביאור "סנוורים" קכט

ספר ישעיה

בתשובת ר' עקיבא לנכרי שנאמר "חודשיכם
 ומועדיכם" ולא חודשי ומועדי קכט
 מהיכן מקבלים העבים מים קל
 בהא דחזקיהו היה אוכל ליטרא ירק קל
 מדוע לא הרג נבוכדנצר את אויל מרודך קל
 איך אפשר שגם ישראל וגם הגוים יהיו
 חרבים קל
 האם תהיה מיתה אצל הגוים לעתיד
 לבוא קלא
 מדוע נתן ישעיהו דבילה על השחין קלא
 אמאי ביציאת מצרים יצאו בחיפזון קלא
 אמאי סובלים ישראל בשביל הגוים קלב
 מדוע הגלות מאריכה יותר מאלף שנה קלב
 בטעם צ' רבתי של "צפון" קלב
 איך אפשר לשפוך דם נקי אם לא מגיע לו
 למוות קלב
 בזמננו כשנתחדשו המטוסים האם יבואו במטוסים או
 דוקא באניות קלג
 חומות עיר בזמן שלום קלג
 ברכת יוצר המאורות לעתיד לבא קלג
 מדוע כפל "עברו" ו"סולו" קלג

תרי עשר

לשון תעות בפשע קלד
 מי הנפרע מהר שעיר ה' או שרי ישראל קלד
 כמה שכר נתן יונה קלד
 מדוע נכתב בְּשִׁלְמִי במילה אחת ולא
 בשתיים קלה
 אמאי לא כתיב בקרא קודם שאמר להם שבורח
 מה' קלה

שיר השירים

מדוע אמר הפסוק בתחילה לשון רבים ואח"כ לשון יחיד קמא

מגילת רות

הלכות גרות וקנינים נלמדים ממגילת רות קמב
איך היה מותר לנעמי לומר לרות שתלך אחרי ערפה ואלוהיה קמב
הטעם בתיירות וחסירות וקרי וכתוב בפסוקי המגילה קמב

מגילת קהלת

ביאור לשון רש"י ששלמה המלך הקיא את חכמתו קמד

מגילת אסתר

כוונת רש"י במה שפירש "שינה אותה" קמה
איך אחשוורוש לא הרג את אסתר על שלא גילתה עמה קמה
מי דחף את המן אל ביתו קמה
הטעם בתיירות וחסירות וקרי וכתוב בפסוקי המגילה קמה

ספר נחמיה

מדוע אין דין משלוח מנות בראש השנה קמז

ספר דברי הימים

מדוע נקבע ספר דברי הימים בסוף התנ"ך קמז
גזירה עד עשרה דרי לא תבזי ארמא באפיה קמז
המחזיר גרושתו האם נחשבת לו כאשה חדשה קמח
האם אחימן הוא שם דלא מסקינן

בשמייה קמח
איך היתה השמירה סביב בית המקדש קמט
בעניין שבעת הימים שהתענו קמט
נשיאת ארון ה' על עגלה חדשה קמט
מדוע נענש עוזה קנ
כמה הוא אשישה קנ
מה היתה שבועת דוד על בית המקדש קנ
מקור שלא לעשות מצוות בחינם קנא
בכל מינוי הבנים קודמים לאחי האב קנא
ביאור דברי רש"י על הנרות שהיו עשויים מגופה של מנורה קנא
על איזה כיור עמד שלמה קנב
אע"פ שנשבעים בבית דין העונש בא דרך בית המקדש קנב
"בהלל דוד בידם" מדוע דוקא בידם קנב
נזכר בפסוק שמיני עצרת מפני שהיתה שמחה גדולה קנג
מקום השראת השכינה בגלות קנג
ביאור המקרא "ויקם ירבעם וימרוד על אדוניו" קנג
מדוע עוזיחו לא נקבר בקברי המלכים קנג
אע"פ שטומאה הותרה בציבור מהדרין בתר טהורים קנד
איך הוסיפו עוד שבעה ימים חג כשעלו לירושלים קנד

מסכת ברכות

איך הלכו בני רשב"ג לבית המשתה קודם ק"ש קנה
מניין לתנא הסימנים שנתן במשמרה שלישית קנה
מדוע אמר ר' יוסי שלמד ג' דברים הרי הם רק ב' קנה
משמרה וחצי נקראת שניים קנו

האם הקורא קריאת שמע נחשב גם כן כעוסק
 בתורה קסג
 מדוע ר' טרפון היה ראוי לחוב בעצמו על שעבר
 אדברי בית הלל קסד
 למה צריך פסוק לעוסק במצוה פטור מן
 המצוה קסד
 בהוא אמינא שצריך לחלות את עצמו על
 המלך קסד
 השמעת דברי תורה לאוזניו קסד
 חיוב קריאת שמע בשומר בית הקברות קסה
 הפסד ממון לצורך עשיית מצוה קסה
 עצם מה שלבוש בכלאים חשיב מעשה קסה
 ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו קסו
 ביאור לשון הגמ' "מפולת יד" קסו
 קריאת שמע כותיקין אפילו בלא תפילין קסז
 האם צריך המשתעל בשמונה עשרה להניח ידו על
 סנטרו קסז
 נפק"מ במתעטש בתפילתו קסז
 "המתעטש בתפילתו סימן יפה לו" קסז
 מדוע כשמברך ברוך אתה בברכות אין צריך לכסות
 לבו קסח
 האם שייך לומר בחצות עד ועד בכלל קסח
 ביאור לשון הגמ' "אישתיק ולא אמר ליה ולא
 מידי" קסח
 בזמנם היו יושבים בכל ספסל כמה
 אנשים קסט
 מדוע בכה רבן יוחנן בן זכאי לפני
 פטירתו קסט
 היאך נשכח נוסח ברכת הצדוקים קסט
 מדוע קילל אב"י קע
 מדוע כופלת הגמ' "תיב... ויתיב וקאמר" קע
 פירוש בכל עצב יהיה מותר קע
 בהא דריש לקיש לא מלא שחוק פיו בעולם
 הזה קע

מדוע משה רבנו לא תלה כינור למעלה ממיטתו כדי
 לידע שעת חצות קנו
 האם היה למעלה ממיטת דוד גם נבל קנו
 בענין כפילות פסוק "עורה כבודי" קנז
 בביאור דעת חכמים שזמן ק"ש הוא עד
 חצות קנז
 כוחא דהיתרא עדיפא קנז
 בענין יסורין של אהבה קנז
 בדרשת הגמ' שהקדימה משנה לנ"ך קנה
 תפילת חבוש וחולה על עצמים קנה
 מה הטעם שרצה רב ביבי לראות
 המזיקין קנה
 בהאי דאמרו שהקב"ה משתבח בישראל קנה
 האם בתוך ד"א מקרי קביעות מקום
 לתפילה קנט
 אגרא דפרקא הכוונה היא לעיקר השכר קנט
 אלו דברים עומדים ברומו של עולם קנט
 מה ראה רבי ישמעאל כשנכנס להקטיר
 קטורת קס
 צדיק וטוב לו וצדיק ורע לו קס
 "גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה" קס
 אמירת דוד "מזמור" בשעה שברח מאבשלום
 בנו קס
 מה הנפק"מ במספר הבתי כנסיות שהיו
 בטבריה קסא
 מה מדה כנגד מדה בקורא שמו"ת שזוכה לאריכות
 ימים קסא
 מדוע רצה רב ביבי בר אב"י להקדים ולקרוא שמו"ת
 בשבת אחת קסא
 באזהרת רבא לבניו על נישואי גיורת קסב
 בשבח ר' עקיבא על המדיים והפרסיים קסב
 אכילה בליל ערב יום כיפור קסב
 האם 'חטאים' הכוונה לרשעים או
 לעוונות קסג

הנמכת קולו מקול הקורא. קעח
 בענין זימון למפרע. קעח
 סגולה לחולה שיקבל על עצמו לעשות סעודה לת"ח
 כשיבדא. קעח
 חלות הפרשת מעשר ראשון כשלא
 אידגן. קעח
 בענין תשעה וארון מצטרפין. קעט
 איך זימן שמעון בן שטח עם 'נאי ואשתו הרי אשה
 לא מצטרפת. קעט
 בשיטת ר' נתן מהיכן לומדים שיש לברך לפני
 המזון. קעט
 בגדר אין עושין מצוות חבילות חבילות. קפ
 למאן דאמר בולען אמאי לא יפלוט. קפ
 ביאור דברי הגמ' "ומ"מ נברך עדיף". קפא
 גם היום יש לזהר שלא לקחת את הבגדים ממי שלא
 נטל. קפא
 מה תועלת ביציאת "בת קול". קפא
 אופן תיקון הכוס במעשה דר' יונה. קפא
 אמאי נר של עכו"ם מקרי שלא שבת ממלאכת
 עבירה. קפב
 האם יולדת נקראת חולה. קפב
 האם גם היום צריך לזהר לקרוא בס"ת כשאמרו לו
 לעלות. קפב
 בענין ג' דברים הצריכים רחמים. קפג
 אע"פ שגלות מכפרת עון יש לו לפייס את
 חבירו. קפג
 האם צריך ששים רבוא חוץ ממנו. קפג
 האם יכול לברך גם כשרואה חלק מן הששים
 רבוא. קפג
 בענין זוועות. קפד
 מדוע כתב רש"י שברכת הטוב והמטיב הוא דוקא
 בסעודה. קפד
 בברכה שהיתה בבית עובד אדום הגיתי שילדו ששה
 בכרס אחד. קפה

מדוע המקיז דם בבהמת קדשים הוי הלכה
 פסוקה. קעא
 מדוע סמכו התוספות את המנהג דוקא על המעשה
 השני. קעא
 מדוע מועילה תענית בשבת הרי כבוד שבת עדיף
 מאלף תעניות. קעא
 ביאור לשון חז"ל "כל העקריות כולן". קעא
 בענין תפילת חנה. קעב
 בענין שמואל שהורה הלכה בפני רבו. קעב
 מה גדול יותר התענית או הצדקה. קעב
 שערי דמעה לא ננעלו. קעג
 ביאור דברי חז"ל שאין לרחם על מי שאין לו
 דעת. קעג
 מדוע מברכים את העולים לתורה בשמם. קעד
 התלמיד שירד לתיבה לפני ר' אליעזר היה מאריך
 בבקשות. קעד
 מה הכוונה בשאלת הגמ' "מאי עין לא
 ראתה". קעד
 איכא דמתני לה אבריייתא, מה יענו על שאלת
 הגמ'. קעה
 מדוע מברכים על הרבה יין "בורא פרי הגפן" הרי לא
 סעיד. קעה
 מדוע מברכים על קמח שעורים הרי הוא
 מזיק. קעה
 שיעור טעימת דגן לתינוק כדי שיידע
 לדבר. קעה
 אי יש לתת לתינוק דגן כדי שיקבל דעת. קעו
 האם הגוף נהנה מן הריח. קעו
 מדוע כשיש לפניו יין ושמן אוחז את השמן
 בשמאלו. קעו
 אופן האיסור בהליכה בקומה זקופה. קעו
 ההפרש בין זימון לנשים עם אנשים לבין קרבן
 פסח. קעז
 אין חשיבות להצטרפות קטנים לזימון. קעז

מסכת פאה

פאה מכמה מקומות קפה

מסכת כלאים

ברכה אחרונה על פרי המורכב מב' סוגים משבעת המינים קפו
 הרחקה בחיטים המקיפים מד' רוחות קפו
 מה הקשר בין דין לבד לכדי שיכנס הגדי קפו
 אינו מתכוין בכלאים קפו
 קרקע אינה נגולת קפה
 אדני השדה אם הוא אדם לכל מילי קפה
 בגד צמר שנשפך עליו שמן פשתן קפט
 משמוש בגד שעטנו בידו קפט

מסכת שביעית

אם דקר מקרי מיוחד לעבירה קפט

מסכת שבת

עקר שלא על מנת להניח - ולבסוף קפט
 הניח קפט
 מנין הרשויות בשבת קצ
 המעביר מידו אחת לידו השניה בשבת קצ
 ביאור כפילות לשון הגמ' "העושה" קצ
 "ועשה" קצ
 מאי נפק"מ ברדיית הפת שנתנה עם חשיכה קצא
 רדיית פת מתנור כבוי קצא
 מנין שחטאת מביאים רק על תחילתו וסופו שגגה קצא
 בקושיית התוס' דאפיית הפת הוי התראת ספק קצא
 החוטא כדי שיזכה חבריו שחטא בשוגג האם מקבל על זה שכר קצב
 בקושיית הגמ' "הא בעינן עקירה מעל גבי מקום

ארבעה" קצב
 טלטול מדוע לא נשנה "מקום פטור" בהני דפטור ומותר קצב
 מדוע רשות הרבים עולה עד י' ורשות היחיד עד הרקיע קצב
 מדוע חורים הפתוחים לרשות הרבים הוו כרה"ר קצג
 מה הביאור "כוורק באויר" קצג
 בית שאין תוכו י' וקריו משלימו לי' קצג
 מדוע בכפאה על פיה ז' ומושהו אינו נקרא לבד להחמיר קצד
 טלטול חפץ דרך מקום פטור קצד
 טלטול בזמן שיורד גשם חזק קצד
 החילוק בין תשמיש ע"י הדחק להילוך ע"י הדחק קצה
 זמן התחלת סעודה לבילי שבת קצה
 מקור הלימוד שיש להתנאות במצוות קצה
 האופן המותר להאריך בתפילה קצה
 כמי ההלכה בענין אריכות בתפילה קצו
 בהא דרצה רב חסדא לשמוע מחידושי של רב קצו
 מה הביאור "נביא גדול היה עבר" קצו
 המפלה בגדיו מכינים בשבת אינו נוגע בהם דהוו מוקצה קצו
 האם יש הוכחה מהתוס' לשיעור ראשו ורובו בסוכה קצו
 מדוע רב נחמן היה שונא את הכינים קצו
 בהא דעולא הוה מנשק לאחוזתיה קצו
 ביאור מאי דאמרו "האוחז ס"ת ערום נקבר ערום" קצח
 שביית כלים הוא כולל כל דבר קצח
 אע"פ שהגחלים בוערים הרי הם שובתים קצח
 עד דדתה איירי בפיקוח נפש ובכל זאת כשאפשר לא יחתוך עץ מאכל קצח

ורגליו	רה	בעז לחלבה קשה דהוי מוקצה בשבת	קצט
הכשר פיל לדופן סוכה	רה	טעות סופר בציון העין משפט	קצט
תחש שהיה בימי משה נברא כבר בששת ימי בראשית	רו	גדר מוקצה במוחצלות של בדדן	קצט
מהפך בכלים שהסיקן לכאורה הוי טלטול מן הצד	רו	במעשה דהני תלמידי דהצילו מן הדליקה בכמה כלים	קצט
מדוע לא מיחו ר' טרפון והזקנים במעשה דבית נתזה	רו	המדליק מדורה במקום נר האם יוצא ידי חובה	ר
מדוע הקדים ר' תנחום ואמר "אנת שלמה" וכו'	רו	היאך עשה אחד כבית שמאי הא אינה משנה	ר
מדוע אמרו בגמ' שיעקב אבינו מת	רו	הטעם שבית שמאי אמרו כנגד פרי החג	ר
מדוע יצא דוד המלך ע"ה לראות מי הוא המתעסק באילנות	רו	מאי קא משמע לן "ודין"	רא
ההפרש בין התלמיד של רבן גמליאל לתלמיד של ר' יוחנן	רח	האם יש הפרש בין רבי תנחום לרב תנחום	רא
מה הביאור "לגלג עליז אותו תלמיד"	רח	מדוע צריך פסוק שלא יכסה בבזיון	רא
אמאי לא הראה לתלמיד בר קורא	רח	ביאור מה שאומרים "הנרות הללו קודש הם"	רא
מדוע שמאי החזיק את אמת הבנין	רח	ביאור קושיית הגמ' "והא הכא כיון דקביעי נרות"	רב
אמאי שמאי לא דחף את שאר הנכרים באמת הבנין	רט	מה ההוא אמינא שהנחה עושה מצוה	רב
רוב מצוות התורה הם בין אדם לחבירו	רט	איך לומדים מפסוק של הטבה לענין הדלקה	רב
אע"פ שגם הכופרים זורעים וצומח להם אין מהם ראייה	רט	ביאור לשון הגמ' "ודאי לא צריכנא"	רג
קימה והידור בפני אדם ירא שמים	רט	מה הידור להדליק בשמן שאינו ממהר לכלות	רג
מי שאינו תלמיד חכם אינו ירא חטא	רי	מה דנים סתם אנשים לכף זכות או לכף חובה	רג
"על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן"	רי	גזל עניים באומר לקרובו עניי הרי זו פאה	רד
העיקר היא התורה ובלעדיה אין כלום	רי	מדוע רב יוסף לא אמר לדביתהו שלא תקדים ולא תאחר	רד
היראה היא זוטרנא לגבי כל מי שרוצה באמת	רי	ביאור לשון הגמ' "בתר דאיבעיא הדר פשטא"	רד
במה היה כורך רשב"י את הפת	ריא	בהא דנפק רב שיזבי מבי נשא דרב חסדא	רה
מדוע רשב"י התפלל הלא היה פטור מתפילה	ריא	מהו לשון "בלבד" הנאמר לגבי הדלקת שמן זית	רה
אמאי שמעו רשב"י ובנו לבת קול	ריא	מדוע ר' יהודה בר אלעאי רחץ רק פניו ידיו	

מפני מה היה ר' אלעזר ממשיך להקפיד על העוסקים	אמאי לא הביאו הפוסקים את הדין של האי דשדא
בח"י עוה"ז ריא	פיסא ריט
איך סמך רשב"י על הנס ריב	מדוע נקטו חז"ל דוגמא של צבי ריט
ביאור לשון המשנה "ספק חשיכה ספק אינה	בענין טוחן אחר טוחן ריט
חשיכה" ריב	דרך הקשירה במשכן רכ
איזה מלאכה אפשר לעשות בבין השמשות למאן	מדוע טוו מעל גבי העיזים רכ
דאמר דהוא כהרף עין ריב	חיוב טוחן במפרר עפר צבור רכ
בענין בארה של מרים ריג	האם קליפי עדשים נאכלות עמון רכ
מים חמים בכלי שני ריג	בדברי רש"י על הדברים הנצרכים בכוס של
טלטול חול עקור ריג	ברכה רכא
שתייה ממי רחיצתו ריד	אע"פ שהכל כתוב בתורה אינו במפורש רכא
צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא ריד	מתי אמר משה ועתה יגדל נא כח ה' רכא
נתינת מזון לפני בעלי חיים בשבת ריד	לא יכול היה אחד להוציאו, אך בכל זאת
טלטול נר שבת ונוי סוכה ריד	הוציאו. רכא
מוקצה מחמת חסרון כיס הוא גם בכלי שמלאכתו	מסייע אין בו ממש רכב
להיתר רטו	מהיכן לומדים שהמעביר חייב רכב
הטמנה בזיתים שלמים רטו	אי יש הפרש בין הלכתא גמירא ליה לגמרא גמירי
מדוע בעי מחשבה לצורך שבת לעשותו	לה רכב
כלי רטו	הגדרת אב ותולדה במלאכת המשכן רכב
טבעו של החמור שאפילו בתקופת תמוז קר	מה הכוונה נס בתוך נס רכג
לו רטז	חשד בכשרים הוא דוקא כשמוציא בפיו רכג
בהא דאמר ר' אמי "אין יסורין בלא עון" רטז	אין שייך לומר לפני הקב"ה לשון הרע רכג
בענין "פנחס לא חטא" רטז	מנין הגזירה שוה שיש בתורה רכג
בהני שמתו בעטיו של נחש האם הכוונה שלא חטאו	בענין מקושש זה צלפחד רכד
כלל רטז	לבוד להחמיר לא אמרין רכד
בהא דמתו בעטיו של נחש ריז	מה ההבדל בין לבוד להקל ללבוד
יציאת אשה בטבעת שיש עליה חותם ריז	להחמיר רכד
למשמאילים עושר וכבוד או סמא דמותא ריז	האם אומרים פי תקרה יורד או גוד אחית
הרהורי עבירה קשים מעבירה ריח	להחמיר רכה
טלטול לוקטמין בתוך הבית ריח	קיום מחשבתו ע"י קלוטה כמי שהונחה רכה
התולש ושם מיד בסל האם חייב משום	עובי האופן מיקרי רשות הרבים רכה
מעמר ריח	אופן כתיבת תיבת "יחדיו" בתורה רכה
האם המגלח שעדותיו חייב משום ממחק ריט	בהנחה לא שייך לבוד רכו

בענין שני המלאכים המלוים לאדם בערב
 שבת רלג
 אמירת ויכולו ביחיד להו"א של הגמ' רלד
 מדוע לא מנו בכלל י"ח כלים גם
 תכשיטים רלד
 מדוע ר' יוסי לא אמר שמוותר להציל טלית
 גדול רלד
 בשיטת הר"ן שהצלה משריפה היא כמציל מזוטו של
 ים רלד
 האם אומרים גרף של רעי לגבי קטן רלה
 מה בא רש"י ללמדנו במה שכתב "מסיבה של בני
 אדם" רלה
 אמאי שמואל החזיר את פניו רלה
 ספיקא דרבנן הוא רק היכא שאי אפשר לברר
 בקלות רלה
 האם קורנס של אגוזים הוי כלי שמלאכתו
 להיתר רלו
 ישוב לקושיית הגמ' למאן דשרי לטלטל כלי
 שמלאכתו לאיסור לצורך גופו רלו
 האם זוהמא לסטרון חשיב בית קיבול רלו
 אמאי רב דימי לא למד על הכנסת אורחים
 מהפסוק רלו
 גדולה הכנסת אורחים אע"פ שעוסק
 במצוה רלו
 בענין הנ"ל קשה הרי תלמוד תורה כנגד
 כולם רלו
 טלטול ברה"ר מים הבלועים בשערותיו רלח
 חיוב טיפול רפואי לבעל חיים המצטער
 בחוליו רלח
 הנחת כרים וכסתות לבהמה שנפלה לאמת
 המים רלח
 רפואה ע"י השמש היא לעתיד לבוא רלט
 אשה יכולה להטהר בתוך ל' יום רלט

כוחו בכרמלית אם הוי גרמא רכו
 בקיעת חתולים בפחות מג' טפחים רכו
 בקיעת דגים אינה ניכרת רכו
 מה הדין המשבר כלים שבורים בחמתו רכו
 שובר בכעס קיר שצריך לשוברו רכו
 על מי קאי המתעצל בהספדו של חכם רכו
 יושב בפתח והצבי אינו יוצא מחמת פחד האם מיקרי
 צידה רכח
 האם כיום כינה פרה ורבה רכט
 הריגת כינה בשבת אם הוי סתירת מעגל לדעת
 החזו"א רכח
 זריעה בעציץ נקוב רכט
 אכילת אתרוג צנון וביצה בקליפתו רכט
 מדוע השמיט השו"ע דינים מסויימים רכט
 מסוכרייא דנוייתא לשיטת הערוך רל
 בשיטת ר' שמעון להתיר סיכה בשמן וורד רל
 גדר רבב הנמצא על בגד תלמיד חכם רל
 אמאי פירטה הגמ' היכן יושב רבן גמליאל רלא
 בטעם הפשטת העור קודם הוצאת
 האימורין רלא
 אמאי שינה רש"י בלשונו ופעם כתב אכילה ופעם
 סעודה רלא
 כל המקיים ג' סעודות כפי הדין זוכה להינצל מג'
 פורעניות רלב
 בדברי ר' יוסי "יהא חלקי ממני שחושדין אותנו ואין
 בו" רלב
 כל צדקה שאדם נותן כך יתעשר רלב
 בענייית יהא שמיא רבא רשאי להגביה קולו יותר מן
 המברך רלב
 חמין במוצאי שבת מלוגמא רלג
 האם צריך לחמם את המים במוצאי שבת רלג
 מדוע השמיט השו"ע דין סידור השולחן בערב
 שבת רלג

הטמנת בנות מלכים את השליא בספלי	רמז
שמן	רמז
ביאור דברי הגמ' "ומודים חכמים לר' יוסי בב'	רמז
תניוקות"	רמז
נזי מצוה הוי דאורייתא או דרבנן	רמז
רחיצת קטן בחמין שהוחמו בשבת לאחר	רמז
המילה	רמז
מדוע קיצרה המשנה מהברייתא בדין רחיצת קטן	רמז
לאחר המילה	רמז
ביאור לשון הגמ' "הוא מרבנן ור' יעקב	רמז
שמי"	רמז
הגמ' דקדקה ללמוד מפסוק שהוא הלכה . . .	רמז
מדוע מברכים על מילת קטן בן ח' ימים הא הוי	רמז
ספק נפל	רמז
ביאור תיבות "מל ולא פרע את המילה" . . .	רמז
היאך אמר האי צורבא מרבנן דבר שלכאורה אינו	רמז
אמת	רמז
מה הנפק"מ בנייניא דמעלי לתחלי	רמז
מדוע אמרה הגמ' שרב אדא בר אבהה לא ידע את	רמז
התשובה	רמז
טלטול תינוק גוי וכיס תלוי בצוארו	רמז
טלטול תינוק עמלק וכיס תלוי בצוארו	רמז
אין דרך ברירה בניעור	רמז
הפרשת תרו"מ אע"פ שלוקח מה שירצה מותר מופני	רמז
שמצוותו בכך	רמז
בשינוי הנהגת האמוראים בזריקת	רמז
הגרעינים	רמז
בהנהגת רבה לטלטל הגרעינים בתוך כלי . . .	רמז
חלב קרוי משקה	רמז
מדוע צריך רצון בשעת פרישת החלב	רמז
ביאור לשון נעכר	רמז
בענין שיעור "כביצה מכוונת"	רמז
סחיטת משקה הצף על הכבשים	רמז
לא תיקום בדברי תורה	רמז
ניעור טל מטלית לדעת רש"י	רמז
מדוע תלמיד ר"ש היה נושא את	רמז
האלונטית	רמז
הלוואה בריבית לבני ביתו בזמן הזה	רמז
מדוע פחדו יורדי גיהנם מנבוכדנצר הרשע . . .	רמז
אמאי אסור להחשיך על התחום לשכור	רמז
פועלים	רמז
קציצה ע"י גרמא אינו נחשבת שאפשר לעשותה ע"י	רמז
תקנה	רמז
המחזירים על הפתחים אינם צורבא מרבנן . . .	רמז
מת פטור מן הציצית	רמז
האם משמעות תיבת "ומוראכם" היא יחיד או	רמז
תרי	רמז
היאך האריה הכה את נח הצדיק	רמז
מדוע הוה ליה לרב כהנא לידע הטעם שאיתנח	רמז
רב	רמז
מדוע האמורא הביא פסוק רק לאחר שהביא	רמז
סברות	רמז
נתינת כיסו לנכרי בשבת	רמז
האם תפילה משנה את המזל	רמז
עיקר מאכל דלועין הוא לבהמה	רמז
בענין "אורח ארעא למישדא אומצא	רמז
לכלבא"	רמז
מדוע ריש לקיש בטש בגבלא דבי נשיא	רמז
הנולד בשבת ימות בשבת	רמז
האם כיפה התפורה מב' חתיכות בד חשיבא כב'	רמז
כיסויים	רמז
האם הגאון חזר בו ממש"כ שכיפה היא ממידת	רמז
חסידות	רמז

מסכת עירובין

מהו לשון ימעט הנאמר לגבי מבוי	רמז
גדר אין מוקדם ומאוחר בתורה	רמז
קושיית הגרעק"א היא קושיית התוספות . . .	רמז

לחי רנח
בענין רשעים אפי' בפתח גיהנם אינם חוזרין
בתשובה רנח
האדם יכול לחזור בתשובה כל זמן שלא
נקבר רנח
מה הנפק"מ שאביי ורבא היו משבחים את
הפירות רנט
דרך פרנסת גוברין יהודאין אמיתיים רנט
פריה ורביה לא הוי מצוה שהזמן גרמא רס
מדוע שמואל לא חזר בו להורות כרב יהודה בברכת
הצנון רס
בטעם היתר חדש לרחוקים מחצות יום ט"ז
בניסן רס
מדוע לא הוזכר שמותיהם של חמשת
הזקנים רסא
חיי שרץ אינם נחשבים לחזקת חיים רסא
ביאור לשון הגמ' "בר טביא" רסא
בהא דרב אחא בר יעקב יזיף ופרע רסא
זריקת כתבי הקודש רסב

מיסכת פסחים

ברכת בורא מאורי האש על הכוכבים רסב
הטעם לבדיקת החמץ לשיטת רש"י רסג
לשיטת התוס' מדוע לא תיקנו ברכה על בדיקת פרי
מתולעים רסג
ביאור השינוי בלשון רש"י בין נותנים לי
להלעיטוני רסג
הטעם שהרגו את הגוי הוא משום איסור
גזל רסג
וכל ערל לא יאכל בו איירי ביהודי וכ"ש
גוי רסה
מפרר וזורר לרוח הוא בכלל השלכה לים רסה
הבנת הגמ' בהו"א דהטמנת חמץ בביתו הוא בכלל
תשביתו רסה

אין כבוד לבית המקדש שיראו כל העם את הכהנים
בעבודתם רנב
ביאור שינוי לשון הגמ' בשני תירוצים רנב
דרשת חז"ל שהפסוק של שבעת המינים בא
לשיעורים רנב
סומא מהו שיטלטל במבוי למ"ד דקורה משום
היכר רנג
עשיית ב' חומרות דסתרי אהדדי רנג
עשיית ב' קולות דלא סתרי אהדדי רנג
מדוע כפל רב יוסף ואמר לא ידענא רנג
מדוע עשה מרימר רשתות ולא לחי או
קורה רנד
בדברי רב כהנא שאמר "הואיל ושמעתתא דכהני
היא" רנד
ביאור לשון הגמ' "ומתח זמורה מאילן
לאילן" רנד
מדוע רב ששת הורה לבטל את צורת
הפתח רנה
רב ששת עשה כפי מאי דס"ל וע"כ א"צ
לשלם רנה
מדוע לא הוזכר שם התלמיד שישב לפני ר'
עקיבא רנה
מדוע הזכירה הגמ' את שם המקום שהיה שם תלמיד
ר' אליעזר רנו
מנין לרש"י דאיירי ברחבה רנו
היאך התלמיד היה מטהר את השרץ בק"נ
טעמים רנו
אלו ואלו דברי אלוקים חיים נאמר גם בטוהר
וטמא רנו
האם גם בשיטות שונות מיהו פלוני או בזמן מסויים
אומרים אלו ואלו דא"ח רנו
על מי אומרים אלו ואלו דברי אלוקים
חיים רנו
נתן זרעים בקרקע על דעת שיגדלו ויהיו

האם יש לאדם בעלות על אש.	רסה
רבא נצרך ללמוד מפסוק מפני שיש אבוקה	
קטנה	רסו
חיוב בדיקת חמץ תחת המטה גבוהה משום דס"ל	
דאין האוכל נאסר שם	רסו
חמץ הנמצא בחור החולדה אינו נחשב	
כמבוער	רסו
מדורות העכו"ם נקראים טמאים עד	
הבדיקה	רסו
ישראל אינו נכנס סתם לבית גוי	רסז
ב' טעמים לכך שאין חוששים לחולדה	רסז
מיקום ט' החנויות שמוכרות בשר	רסז
מה נפק"מ בשעת מאכלם של לודים	
וליסטים	רסז
אסור לגבאי צדקה לפרוט לעצמו גם בתוך	
ביתו	רסה
הטעם שאין אליהו בא בערבי שבתות	רסה
קיום מצות תשובתו לדעת ר' יוסי	
הגלילי	רסה
האוכל חסה עם תולעים חיים אם עובר איסור	
דאורייתא	רסה
ההורג את חבירו דרך מתעסק	רסט
האם לוט היה קרקע עולם	רסט
רבן יוחנן בן זכאי היה יושב בצילו של	
היכל	רסט
ההפרש בין ריח למראה וקול	ער
אמאי ציבור לא נדחה לפסח שני	ער
איך סבר שמואל לשנות הבריתא איפכא	ער
האם מותר לאכול אחרי פסח חמץ שנפל עליו	
מפולת	ער
מדוע נקט ר' יוסי בלשון הוה על פסח	
מצרים	רעא
בירור דעת ר' שמעון באיסור אכילת	
חמץ	רעא
כשאומר אין לי הכוונה אין לי בשבילך	רעא
מתעסק בסיכת שמן הקדש	ערב
השקת הרבה מים במקוה קטן	ערב
מדוע הקדים רש"י את ההלל להגדה	ערב
הרזיפו הוא מרור	רעג
עשיית עיסה יותר משיעור חלה	רעג
נישואי כהן לישראלית	רעג
ביאור לשון תלמידיו של ר' עקיבא "אמור	
ככלב"	עדר
איך אמר אב"י על תלמידי חכמים "שווינכו	
ככותאי"	עדר
מה הנפק"מ במעשיו של תודוס איש	
רומי	עדר
ברכה על נר ששבת במוצאי יום כיפור	עדר
מדוע חשב יעקב שיוסף מת	ערה
בענין שריפת עצמות הפסח	ערה
האם "בבוקר בבוקר" הוי מיעוט אחר	
מיעוט	ערה
האם לדעת רש"י יש איסור ב"י וב"י מו' שעות	
ולמעלה	ערה
יש שבותים שאסורים בבית המקדש	רעו
מה כוונת ר' יהודה שעקביא לא נתנדה	רעו
כת אמצעית אינה נקראת עצלנית	רעו
שבות במקדש שלא לצורך עבודה	רעז
אין שחיטת הפסח אלא ביום ובי"ד	רעז
ביאור דברי רב עיליש "טייעות"	רעז
האם הקריבו קרבן פסח לאחר שפרך להם את הקל	
וחומר	רעז
ביאור דברי הגמ' "ותלי וקאי בעיברא	
דדשא"	רעח
האם מי שרחוק מירושלים פטור מקרבן	
פסח	רעח
צליית קרבן פסח על שיפוד ברזל	רעח

מדוע טעם אינו מקדש רפז
אם אינו מקדש בלילה אינו נחשב
לתענית רפז
אמימר הבדיל למחר וטעים מידי האם הכוונה
לסעודה רביעית רפז
מדוע השמיט השו"ע שאסור להתחיל סעודה אם
יגמרנה בזמן האיסור רפז
מדוע הרשב"ם מביא טעם לאסור שתיה בין כוס ג'
לד' רפז
שתייה בב' כוסות המונחים אחד בתוך
השני רפז
ראיית פני השוק מהחלון האם מהני להפסק בין ב'
כוסות רפח
ביאור לשון הגמ' "ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו דבר
אחר" רפח
ביאור לשון "מים שאולין" רפח
ביאור לשון הגמ' על האמוראים "שקיל
ואזיל" רפח
האם מותר לתלות מיני מזונות רפט
תליית לחם על עגלה רפט
תליית פת בשני סלים רפט
האם מותר לתלות מיני אוכלים שאינם פת רצ
אוכל ששהה תחת מיטתו של תינוק רצ
טבילה או נטילה לאוכל ששהה תחת
המיטה רצ
מדוע ר' עקיבא לא רצה ללמד את רשב"י
תורה רצ
טבילה לאור הנר רצא
ביאור לשון הגמ' "הזהרו בחנינא
ובתורתו" רצא
מדוע שבק רבי חנינא בן דוסא למזיק ב'
ימים רצא
הדברים שהקב"ה שונא רצא
מדוע המונע מנעלים מרגליו הוי מנודה רצב

ביאור לשון רבי "אומר אני" רעח
בדין חתכו ונתנו ע"ג גחלים רעט
למאן דאמר דבעי אש האם צריך שיגע ממש
באש רפ
האם לילה הוא עיבור צורה אפילו לא נעברה
צורתו רפ
ביאור דברי רש"י "שמגידות הנידות" וכו' רפ
בדברי הושע להקב"ה "יש לי בנים ממנה ואיני יכול
לגרשה" רפ
שיעורו של בית הפרס שנידוש רפא
תרי קטלי בחד גברא ליכא רפא
בדין אכילת חמץ עם פסח שני רפא
מי זרק את הדם על המשקוף במצרים רפב
מיהו מחבר פסקי הלכות פסח שני רפב
מדוע כתב הרשב"ם פירוש על ערבי
פסחים רפב
מנין לרשב"ם שיש לאדם להשכיר עצמו בשביל יין
לד' כוסות רפג
אכילה בבתי כנסיות ובתי מדרשות רפג
אין עושין מצוות חבילות רפג
נשמה יתירה ביום טוב רפד
היאך תלמידי רב קיבלו שימוש מרב י"בא
סבא רפד
אמירת דבר שקר מפני דרכי שלום רפד
גדר הזמן בכבוד יום רפד
טעם שכבוד יום קודם לשל לילה רפה
כשדוחה הקידוש למחר האם הוי תענית רפה
ע"י דחיית הקידוש מבטל את קידוש השבת
בכניסתו רפה
בדברי הרשב"ם שכבוד שבת הוא דוקא
בסעודה רפה
ביאור לשון הרשב"ם "אפוקי יומא כגון
הבדלה" רפו
"ההלך זר ולא פיך" רפו

מהיכן הלימוד על שערי בתים **רצט**
 מה היא אומנות 'ארטבין' **רצט**
 מדוע היו בוכים על שחשדו את הכהן גדול **רצט**
 במנורה שבמקדש הנחה עושה מצוה **רצט**
 לעני יותר מהלל הזקן מה אומרים לו בדן **ש**
 כל אדם יכול להינצל מעבירה כשיזכר באביו **ש**
 בענין עולה מכפרת על לאו הניתק לעשה **שא**
 הזכרת בן גמלא במשנה לשבח **שא**
 מדוע נקנור לא עצר בים של יפו **שא**
 מנין היה לר' ישמעאל בן קמחית ד' קבין יתירים **שב**
 מדוע הרבה עשו כקמחית ולא הועילו **שג**
 בענין הסימנים בבית המקדש על מחילת העוונות **שג**
 העברת מטפחת לחה על עיניו ביום הכיפורים **דש**
 מאה עדים אין להם דין של רוב אלא כתר **דש**
 האם יש כפרה במיתה על עבירות של בין אדם לחבירו **דש**
 בענין "אחטא ואשוב אחטא ואשוב" **דש**
 ביאור לשון רש"י "איני סבור שכפרת לי" **שה**

מסכת סוכה

האם סוכה גבוהה שיש בה עמוד כשירה בשבת **שה**
 כנפי הכרובים היו בתוך החשבון **שה**
 כשרות סוכה שבנתה בהמה **שו**
 ביאור לשון "סיככה כהלכתה" **שו**
 הלוקח מים מן הים אם חייב משום קוצר **שו**
 אמאי הבוצר לגת אין לו ידות **שו**

הליכה ע"ג ריצוף ללא מנעלים **רצב**
 גרביים חשובים כמנעלים לגבי הליכה יחף **רצב**
 מה הנפק"מ בשמו של איסי בן עקביה **רצב**
 מה הנפק"מ שבית הלל אמרו ב' טעמים **רצב**
 בדברי הרשב"ם שאף לאחר קידוש היום לא בא יין **רצג**
 טיבול החזרת בחרוסת לדעת הרשב"ם **רצג**
 ביאור דברי הגמ' "קשין מזונותיו של אדם כפליים כילדה" **רצג**
 מדוע אמר שר של ים "יש עבד שתובע את רבו" **רצג**
 מדוע לא אמרו שאסור להותיר באפיקומן **רצד**
 מה הכוונה שאפשר להתענות ביו"ט **רצד**

מסכת ראש השנה

מדוע מכסלו עד ניסן לא מזג למלך **רצד**
 נתינת צדקה על מנת שיחיה בנו **רצד**
 מדוע נאמר על שרה רחל וחנה נפקדה בלשון יחיד **רצה**
 מדוע שאל הקב"ה את כל מעשה בראשית אם רוצים להברא **רצה**
 תפילה על חולה - במעשה דרב הונא בריה דרב יהושע **רצה**
 בענין המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו **רצו**
 מדוע התעטף הקב"ה כשליח ציבור **רצו**
 בענין ירידת הדורות **רצו**
 בגדר כתותי מיכתת שיעורה **רצו**
 לפנות גל ברגליו לצורך שופר **רצו**
 טעם שהמשלים בתורה הוא משובח **רחצ**
 ביאור לשון הגמ' "אי לאו גזירה שוה" **רחצ**

מסכת יומא

אי שרי לתלות ציץ **רחצ**

איך משמע שביצה היתה בכלל הגזירה שיד
האם ביצה חיה נחשבת כאוכל שיד
ביאור לשון רש"י "בלועים בחרצן" שיד
האם מותר לדבר דברי גוזמא שיד
מדוע אין מבטלין איסור לכתחילה שטו
בענין דבר שבמנין צריך מנין אחר
להתירו שטו
מדוע הוצרך נח לצאת מן התיבה רק ע"פ
הדיבור שטו
חייב שמירת כבוד ארץ ישראל גם
בחורבנה שטו
בשיטת רב הונא שביצה עם יציאתה
נגמרה שטו
מדוע אפרוח שלא פקח את עינו איסור
באכילה שטו
מדוע השמיט השו"ע את ההלכה של ביעי
דפחיא שטו
מדוע בשר שנתלש מהחי לא הוי נבילה שטו
כוונת הגמ' בשאלה למאי נפק"מ לכל
המקרים שיז
מדוע תולין שכל המעות חולין שיז
מתי גוזרים גזירה לגזירה שיז
הטמנת קדירה בכלאים שיז
מדוע חיפשו חכמים סמך מן התורה לעירוב
תבשילין שיח
במעשה דר' אליעזר מדוע הביא הפסוק דראש
השנה שיח
מדוע חשבו התלמידים שר' אליעזר כעס
עליהם שיח
גדר הוצאות שבת שיט
למי הודיע הקב"ה מתן שכרה של
השבת שיט
פת גוים לגבי דין ביצה קלופה שעבר עליה
לילה שיט

נתינת ראשי הקנים על השפודים אם הוי מעמיד
המק"ט שז
מחצלת אינה משמשת לכלי שז
ערבך ערבא צריך לגבי קריאה לאור הנר
בשבת שז
ביאור לשון "כל העולם כולו" שח
בטעם פסול לולב של עיר הנידחת שח
מדוע לא הביאו ראיה מהתרגום על "פרי עץ הדר"
שהוא אתרוג שח
למה לא יקח את פרי הפלפל עצמו שט
ביאור לשון רש"י "והאומר כן רשע הוא" שט
האם לעתיד לבוא יהיה לולב במדינה
שבעה שט
איזה קרבן נחשב למי שעושה איסור לחג שי
מדוע לא צריך לסכך בסכך דרך גידולו שי
מדוע כתוב בפסוק שלש רגלים הא יש
ארבע שי
אופן קריאת התורה באלכסנדריא שיא
בענין רגלוהי דבר איניש אינן ערבין ביה שיא
ביאור לשון המשנה "אין פוחתין מכ"א
תקיעות" שיא
על המזבח תקעו בשעת ההקרבה אע"פ שלא שער
הוא שיב
מה שכתב רש"י "כל השנה" כולל גם את
הרגל שיב
אמאי לא אמרו בבבליה שבילגה חולקת
בדרום שיב

מסכת ביצה

אע"פ שיודע שעתידה להטיל ביצים לא נתן דעתו על
זה שיב
בענין "ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא
שכיחא" שיג
האם יום הכיפורים דינו כשבת שיג

דבר שיש לו מתירין בספק שכו
 מתי נחשבים דברי אמורא כשיטה שכו
 לדברי בית הלל ההזמנה הוא הנענוע שכו
 בדן חזקת איסור בבהמה שאירע ספק
 בשחיטתה שכו
 מדוע השמיט השו"ע את הדין של אכילת שום ובצל
 מראשו שכו
 מי יותר עז בחיות הכלב או הנמר שכו
 ביאור לשון רש"י "אי אכיל אי לא
 אכיל" שכו
 מדוע לקח ר' חייא חמש בניתא שכו
 מחתך באוכלין שכו
 עשיית בית יד בבשר ביום טוב שכו
 אופן השבת גזל רבים ובתוכם נשים
 וע"ה שכט
 "שלשה חיהן אינם חיים" שכט
 מי שאינו מורחם על הבריות חסר לו בהגדרת
 יהודי שכט
 הביא את האור לבסוף אמאי השאר פטורים
 ואסורים שכט
 מדוע לא כתב רש"י שהחשש במי שנשרו כליו במים
 הוא שמא יסחוט של
 יש אופנים שחצר קובעת למעשר אף בלא נגמרה
 מלאכתו של
 מדוע מותר לכסות את הפירות הרי הוא
 מכין של
 מכין משבת לחול בטורח מועט של
 בדן איסור רכיבה ע"ג בהמה ביו"ט שלא
 ביאור לשון המשנה "כל שחייבין עליו
 בשבת" שלא
 מדוע אמרה הגמ' דאירי ביש לו 'אשה'
 ובנים שלב
 מה הוא שאמרה הגמ' "הלכה כרבי
 דוסא" שלב

בדן עירוב תבשילין שאין לו שיעור
 למעלה שיט
 באיזה אופן איירי ששמונית הסכין יש בה
 כזית שכ
 לכאורה אין צריך דעת מי שהניחו לו דהא
 זכין שכ
 הקנאת קמחו לאחר כדי שיאפה לו שכ
 מדוע לא גזרו על השקת מים בכלי אבן משום מחזי
 כמתקן שכ
 בהא דנקט הרמב"ם לשון טבילה לגבי
 השקה שכא
 איך שרי לאדם לטבול הא יש סחיטה
 בשערו שכא
 בענין העושה גתו על גבי כדו שכא
 מדוע אין סומכין הא אין שבות במקדש שכא
 בענין אכילת בשר ביום טוב שכב
 בענין תנו ת' וזו לפלוני וישא בתי שכב
 איך תלמידו של שמאי עשה שלא כדעת
 רבו שכב
 בהא דאין לה"ח לענות לחבירו יותר ממה שאמר
 לו שכב
 ביאור מאי דאיכא איבעית אימא לאחר שאמרה הגמ'
 קשיא שכג
 אי שרי להחמיר כבית שמאי שכג
 בהא דנתן אברהם ביום טוב לפני המלאכים אכילה
 ושתיה שכג
 ביאור שאלת הגמ' דגם לנו יהיה אסור לשתות
 בשבת שכד
 ביאור לשון רש"י "הנוטל ממנו ואוכל" שכד
 מחיצה המתרת בשבת ויו"ט שכה
 מה הטעם שרב שאל את רבי "ביחוד" שכה
 ביאור לשון רש"י "טרח טרחא יתירה למחר וליום
 אחר" שכה
 מנין לרש"י שרבן גמליאל שנא את הגוי שכו
 קבלת מתנה כשצריך שכו

מדוע לא נתקבלה תפילת ר' אבא שיאמר מילתא
 דתתקבל **שלב**
 מדוע אחיכו עליה בפעם השניה **שלג**
מסכת תענית
 בני חיי ומזוני התלויים במזל מסורים בידי הקב"ה
 ובידו לשנות **שלג**
 יש פעמים שהגמ' כופלת את הלשון לחיזוק
 הענין **שלג**
 מדוע אמרו על עבודה זרה "אחת היא שמבערת
 רשעים בגיהנם" **שלד**
 כוונת רש"י במה שכתב "ופירותיו מתוקין
 לרעב" **שלד**
 קטן נתלה בגדול **שלד**
 היאך אמר ר' יהושע בן חנניה לבת הקיסר שתשים
 את היין בכלי זהב וכסף **שלה**
 האם הנזיר הוא טוב לצדיקים או לא **שלה**
 אע"פ שהגנב מחזיר את גניבתו יש לו להרבות
 בתפילה על העבירה **שלה**
 בהא דאמרו "כי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא
 דיהיב" **שלו**
 מהיכן משמע שהמעשה עם בנו של ריש לקיש היה
 לאחר מיתתו **שלו**
 מה כוונת ר' יוחנן במה שאמר לינוקא **שלו**
 ממה עשויים העננים **שלו**
 האם בכל לילה אדם חותם על מעשיו שעשה באותו
 יום **שלו**
 אע"פ שנוהג תמיד בחסידות יש מקומות שצריך שלא
 לנהוג כן **שלו**
 למה לא הביא שמואל ראיה מהפסוק "קדשו
 צום" **שלו**
 ביאור דברי הגמ' "רבי אמי לגרמיה הוא
 דעבד" **שלח**
 "ונותנין אפר מקלה בראש הנשיא" **שלח**

מסכת מגילה

בענין קץ משיח הרמז בכתובים **שמה**
 מה הכוונה שמ' וס' שבלוחות היו עומדים
 בנס **שמה**
 של בית רבי היו מבטלין ת"ת לצורך מקרא
 מגילה **שמה**
 מדוע העבודה חמורה יותר מתלמוד
 תורה **שמה**
 האם יש חיוב לאכול סעודת פורים כמה משפחות
 יחד **שמה**
 גודלה של ארץ ישראל הוא ת' על ת'
 פרסה **שמוג**
 תלמוד תורה וכבודה שוין הם **שמוג**
 מת מצווה קודם לכבוד תורה **שמוג**

מגילה בזמנה עדיפה על תלמוד תורה	שמו
להפסיק בת"ת דרבים לצורך מות מצוה	שמו
מגילה קודמת לכבוד תורה היכא	
דאפשר	שדמו
אמאי לא עשו את הבימה של "הקהל" בערב	
החג	שדמו
א"י הים דינם כטבריא	שדמו
מדוע לא הזכירה הגמ' את בבל שמוקפת בנהר	
פרת	שמה
בדברי ר' יוחנן שחמת היא טבריה	שמה
יגעתי ולא מצאתי בתלמיד שלא ראה חמש שנים	
הצלחה	שמה
מצות משלוח מנות ע"י שליח	שמה
מדוע רבה לא שלח למרי בר מר דברים	
חשובים	שמו
האם ר' זירא היה צריך לברך ברכת המזון וברכה	
ראשונה כשחזר לחיות	שמו
האם מצות ביסוס שייכת דוקא בסעודה	שמו
מדוע לא אמרו את כל הארורים לבד ואח"כ את כל	
הברוכים	שמו
מה שייך לומר על מות אורז	שמו
מדוע שינו הזקנים את הפסוקים לתלמי	
המלך	שמו
האם טוטפות הוא בלשון לעז	שמו
איך יאמר תלמי שכתבו שם אשתו בתורה, הא	
נכתבה לפני שנים רבות	שמה
מה הועילו ששינו התורה לתלמי הרי יכול לבדוק	
אותם	שמה
מה הטעם שאחשוורוש מלך בתחילה על מעט ואח"כ	
על הרבה	שמה
מה הטעם שמרדכי לא ראה דם נדה	
לעצמו	שמה
בטענת תלמידי רשב"י "וכי משוא פנים יש	
בדבר"	שמו
מדוע משבחים את אחשוורוש	שמו
"יסכה שהכל סוכין ביפיה"	שמו
מדוע לא חשיב רש"י את מרדכי לנביא	שמו
מדוע מנה רש"י בסדר הנביאים גם את פינחס וגם	
את אליהו	שנ
מאי נפק"מ בארבע נשים 'פהפיות שהיו	
בעולם	שנ
אבימלך מגדולי הדור היה	שנ
מדוע היתה צריכה אסתר להתקרב	
לשרביט	שנא
בענין תלמוד תורה גדול מהצלח נפשות	שנא
מדוע רבי מאיר כתב מגילה שלא מן	
הכתב	שנא
מדוע לא תני קריאת שמע בהדי הנהו דמצוותן	
בנץ	שנב
מדוע לא תני קריאת שמע דערבית בהדי הנהו	
דכשרים כל הלילה	שנב
איך אפשר שתפילה גדולה מתורה	שנב
מה באה הגמ' לחדש שקורין ושונין בבת'	
כנסיות	שנב
בענין ברכת רבי יהושע בן קרחה את רבי	שנג
מי הוא תנא דבי אליהו	שנג
מקומה של השכינה בגלות	שנג
היכן היה קובע אב"י את תלמודו ואת	
תפילתו	שנג
מה נפק"מ שבעל גאווה הוי בעל מום	שנד

מסכת מועד קטן

באיסור נשיאת נשים במועד	שנד
מניין ידע האדם מה הם מצוות גדולות	שנד
מתי אמרין מצוה בו יותר מבשלוחו	שנה
מדוע בתחילה לא חששו לבזיון העניים והיו מביאים	
בכלים יקרות	שנה

בעניין עשה דוחה לא תעשה שסב
אי שרי ליתן טבעת בידו כדי שיקבל מנה
יפה שסג
הרואה בחלומו תיבת "שמתא" שסג

מסכת גיטין

היאך לומדים שעד אחד נאמן באיסורין מ"וספרה
לה" שסג
נתן גט לאשה כשהוא פיקח ונתחרש שסג
לא אמר ב"נ ופ"נ האם הולד ממזר מדאורייתא או
מדרבנן שסד
מה שפירשו התוס' הוא גמרא מפורשת
לקמן שסד
"בשלמא מילתא דתליא בסברא, לחי" שסד
פירות האם כולל גם ירקות שסה
מה בא ללמדנו רב אשי שאמר אנא לא שמיעא לי
וקיימתיה מסברא שסה
אמאי סוריא נקראת כיבוש יחיד שסה
מה הכוונה הקונה שדה בסוריה כקונה בפרוארי
ירושלים שסה
הקונה בית בארץ ישראל מיהודי האם מקיים מצות
ישוב ארץ ישראל שסו
אמר תנו גט ומת לכאורה פשיטא שלא יתנו
לה שסו
איך ידעינן דכותי חבר הוא שסו
מדוע כתב רש"י שצריך לגרוס מאיר ללא
רבי שסו
איך שרי להשתמש בשונה הלכות שסז
איך שינה רב יוסף בר חמא בדבורו שסז
מה הנפק"מ אם קאמר הנשיא או משמיה
דנשיא שסז
מי אמר שהמים שעל הראשון ירדו למקוה אולי הם
יטיבשו עליו שסח
האם גידול בירך הטוב והמטיב בשם
ומלכות שסח

מסכת חגיגה

אמאי לא שיער רבי מאיר בעצמו תחום
שבת שנה
הסך בסלמנדרא אם מרגיש האש שנו

מסכת יבמות

ביאור "אור נוגה" שנו
גדר המושך ערלתו שנו
האם העובר יש לו דין זכר או נקבה שנו
האם יש יהרג ואל יעבור בחילול ה' שנו
בעניין לבישת בגדים אדומים שנה

מסכת כתובות

במה שכתב רש"י שהגשמים מראים לבריות שהם
צדיקים שנה
האם יש כיבוס בין שנה
איך שמע רבי אבהו קול שירת השרות שנט
איך היה מותר לנשים לתת שמן בראש
התלמידים שנט
האם כפילות שם האדם הוי דרך גנאי שנט
שליח מצוה אינו במקום סכנה מוחשית שנט
האם לקרובים מותר להיות עורכי הדיינים, ומה הדין
באדם גדול שס
אבישלום הוא אבשלום והפסוק שינה כדי לא לקרותו
בשמו שס
עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו
פירות שסא

מסכת נדרים

ביאור קושיית הגמ' 'מאי שנא גבי נזיר דלא קתני
לכולהו' שסא
מה הכוונה נידוהו בחלום שסא
האם כשרים נשבעים או לא שסב
אין הקב"ה מביא תקלה לידי צדיקים שסב

מסכת בבא קמא

אמאי לא מיעטה שור ולא כלים, חמור ולא
אדם שעה
בצריכותא דרובע ונוגח שעה
בענין אבילות על ירושלים שעה
במה דהמושחית אין מבחין בין צדיקים
לרשעים שעה
מדוע לא כתב רש"י שעושים משתה בברית
מילה שעה
בענין תקנת עזרא שיהיו רוכלין מחזרין בעיירות
משום תכשיטי נשים שעה
ביאור לשון הגמ' בכל עת ובכל שעה שעה
כוונת לשון רש"י 'מפי עוקר הרים' שעה

מסכת בבא מציעא

אין אדם חוטא ולא לו שעה
שכירות ארבעת המינים ליום טוב ראשון של
סוכות שעה
המסכים שיכנהו בשם רע שעה
כינוי שם רע שלא בפניו ואינו מתגנה שעה
"הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בלד" שעה
מדוע הקדים לומר "כל מי שיש לו מעות" ומלוה
אוחן שלא בעדים שעה
לא בשמים היא שעה
מדוע היו צריכים להעלות את רבה בר נחמני
לשמים שעה
מה שיין לומר על העכברים שהם רשעים שעה
מאי שנא בין עכברים לחסידה שעה
מתנות לאביונים אם דוקא לאביון שעה

מסכת בבא בתרא

מדוע הרוצים לעשות מחיצה נקראים בלשון
שותפין שעה
בענין סמך לו כותל אחר ולא נתן תקרה שעה

מעשה העגל היה סמוך למעמד הר סיני שעה
"פסוק לי פסוק" שעה
מאן מלכי רבנן שעה
ששים גיבורים סביב לה מגיבורי ישראל שעה

מסכת קידושין

איך המקדש בביאה מותר לו להקדים ולעשות
פיוס שעה
קידש אשה בלא לומר "כדת משה
וישראל" שעה
האם כשרוצה עבד צריך לעשות חור
בדלת שעה
היאך מר זוטרא השתמש בעבדו של יהודה
הינדואה שעה
מי שרוצה ללמוד תורה יכול להתגבר על היצר
הרע שעה
מדוע לא מנע ר' ישמעאל מאמו שלא תרחץ
רגליו שעה
מה הכוונה במה שאמרו בגמ' דהתורה היא של
הקב"ה שעה
איך אמר שמואל לרב יהודה "שיננא" שעה
האם "עולם שכולו טוב" הכוונה לעולם הזה או לעולם
הבא שעה
עבר ושנה בה ועשה תשובה ביניהם שעה
בענין הלכה כרבא בכל מקום חוץ מיע"ל
קג"ס שעה
בענין המקדש אשה על מנת שהוא
צדיק שעה
מדוע שאלה הגמ' מנין לרבא דדברים שבלב אינם
דברים שעה
טהרת ממזרים שעה
מי נכלל בדיני ערבות כלל ישראל שעה
היאך השביע רב עמרם חסידא שיצא ממנו היצר
הרע שעה

עוברין לפנייהם שפז
מנא ליה לרש"י שתמור גדרה גדר
בדמעתה שפח
בענין נח לו לאדם שנברא שפח
"ברתיה" האם היא בתו של רבן גמליאל או של
הכופר שפח
מהיכן למד ר' אבהו שמערה אינה מחזקת יותר מנ'
איש שפח
אם אפשר להרוג ע"י תאנים שפט
היודע זכות על מי שנתחייב בדן
ונשתתק שפט
שקר לצורך מצוה שפט
ביאור לשון הגמ' "מה לשון אומרת" שפט
כמה שיעור העופרת שנותנים לפי
הנשרפין שצ
איך נכנס יצר הרע לקודש הקדשים שצ
בן סורר ומורה בירושלים שצ
אמאי השמיט הרמב"ם דין "אחריו
ופקו" שצא
מנין לרש"י שאותו אחד שאמר להווא מרבנן להרוג
את פלוני היה נכרי שצא
ביאור הלשון כל קבוע כמחצה על
מחצה שצא
אח שגגב אח האם חשיב כמצוי שצא
האם אסור לזקן מומרא דוקא להורות כדרך שהיה
למד או אף ללמוד שצב
מדוע מי שאינו מאמין בתחיית המתים שהיא מן
התורה אינו קם שצב
מנשה אם יש לו חלק לעולם הבא שצב
צער הנשמה כשהגוף נענש שצג
בענין יהושע כהן גדול שלא מיחה בבניו שנשא נשים
שאינם הגונות להם שצג
איך בדורו של חזקיהו בדקו בדין ובאר שבע הלא היו
במלכות ישראל שצג

ר' שמואל בר שילת לא ראה גינתו י"ב
שנים שפב
אוהבי ה' אלו תלמידי חכמים שפב
מה הכוונה "הכשילם בבני אדם שאינם
מהוגנין" שפב
מדוע רב אמי כתב ת' פעמים פסוק תורה
צוה שפב
מדוע שינתה הגמ' בתירוצים שפג
בענין אין אדם נוגע במוכן לחבירו שפג
מדוע רבא שלח את רב אדא במקומו שפג
האם בסמוך יותר קשה לראות מגבוה שפג
אמאי לא אומרים בט' חנויות כשר דנפל מרוב עוברי
דרכים שהם גוים שפד
ביאור כפילות לשון המשנה "גורן קבוע" שפד
בענין שמות המלאכים שפד
בדברי הגמ' "מתוך שמתחכם מתעשר" שפד
האם יש איסור לתת כלים תחת המיטה שפה
האם גם כיום אין הוא בראש כל
הרפואות שפה
האם היום הר סיני מוקף בעקרבים שפה
סוחט אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום ואפי'
של לילה שפו
מה שיין צניעות במה שאמרה רחל הסימנים
ללאה שפו
האם העושה מצוה שלא מן המובחר נקרא
חוטא שפו
אצל עני שכיח הזיקא גם באכילת שבת שפו
מדוע לימד רבן גמליאל בב"ד ולא
בביהמ"ד שפז

מסכת סנהדרין

במאי דאמר רב יוסף לאביי "לא הוה ידענא
דצריכתו" שפז
במה שהיו נוהגים בראשונה שהאבלים עומדים והעם

כנגד זו שצט
אם אפשר למנוע קללת חכם על תנאי שצט
מדוע לא שמע דוד לחרס שאמר לו שלא
יטלו ת
בענין אין עונשין מן הדין ת
סרט בבשרו או צבט עצמו על צרה שבאה
עליו ת
הלך מביתו לבית המקדף וישב שם האם חשיב
כמסייע תא
מדוע לא קשה לגמ' מלאו דלא תביא
תועבה תא
אדם שביישהו ברבים הוי קצת כפרה על איסור
כרת תא

מסכת שבועות

אמאי לא חיישין שימנע מלהלוות מפני
השבועה תב
כוונת רש"י במש"כ בר"ת תב

מסכת עבודה זרה

המנכ וצינורא היינו הך תב
מאי קשיא מדכתיב "ואתם פרו ורבו", הרי הקב"ה
יודע האמות תג
המשכח תלמודו מאריך בחונן הדעת תג
מדוע לא כתב רבי לאנטונינוס דבריו בכתב תג
מה חשש אנטונינוס אחר שראה שתלמידיו רבי מחיה
מתים תד
במעשה דקטיעא בר שלום תד
בדברי רבי עקיבא על אשת טורנוסורפוס תד
בעניין חבורה בשבת תה
איך עושים דין דמורידין ולא מעלין תה
אכילת דבר איסור שנפשו קצה בו מאד תה

מסכת הוריות

האם שייך לומר "רגיל" על דבר שעושה אותו פעם
אחת בשנה תו

ביאור שאילת הגמ' "אנו למה מחכין" שצד
במחלוקת אביי ורבא על מספר הצדיקים שיש
בעולם שצד
מה הפשט "אם ראית דור" וכו' חכה
למשיח שצד
בדברי עולא ורבה שאמרו "ייתי ולא
אחמיניה" שצד
מדוע אברהם לא קיבל את תמונע שצה
בהא דר' אבהו קיבל על עצמו שלא לדרוש בשלשה
מלכים שצה
האם נתכפר לאחז במה שגדרו עצמותיו שצה
בענין הבת קול שיצאה מן השמים על שלמה
המלך שצה
אם שייך לומר הלכה על ענין מציאותי שצז
הרהור או דיבור אחר רבו שצז
בדברי רש"י על עשרת השבטים אם עתידין לחזור או
לא שצז
בענין ט' הערים שנטלו מיהודה ושמעון ונתנום
ללויים שצז
מה ההפרש בין בהמות שנמצאו בעיר הנידחת לקדשי
בדק הבית שצז
בעניין אילנות מחוברין הנמצאים בעיר
הנידחת שצז

מסכת מכות

ביאור תיבת 'תחתיו' שצז
כשהעדים זוממין לא אומרים עמנו הייתם אלא
אומרים שלא היו שם שצה
המקור בתורה שעדים זוממין משלמים למי שזממו
עליו שצה
מדוע צריך אזהרה במקום עונש שצה
במעשה יהודה בן טבאי שצה
מוהל שמל גדול והרגו פטור דהוי כשליח בית
דין שצט
מה הטעם שהדרכים לערי המקלט היו מכוונות זו

כל שיש ביבשה יש בים תיב
גם ציפור טהורה כשהיא רעבה אוכלת בשר ושוטה
דם תיג

מסכת בכורות

ביאור דברי הגמ' "פשע בינוקי" תיג

מסכת תמיד

מדוע לא עשו מנעול בבית הכסא תיד
בטעם השקאת התמיד קודם השחיטה תיד
מדוע נאמר "מיריחו" ולא עד יריחו תיד
מדוע הוצרכו החזנים להפשיט את
הכהנים תטו
היאך יתכן שהיה שרץ בבית המקדש תטו
גש"ר במקדש תטו

מסכת מידות

טומאה במחובר לקרקע תטז
מה בא התנא להשמיענו במה ששכח תטז
מדוע נקראת הלשכה רק על שם השמן תטז
מדוע לא ניתן שמות לפשפשים בשער
נקנור תטז

מסכת נדה

מה בא לרבות "כל" אשה שיש לה וסת תיז
זמן הטומאה ביש לה וסת קבוע תיז
בדיקת טבל בטעימה ללא בליעה תיז
בדברי הנמוקי יוסף על הטעם שצריך לשרוף
הציפורניים תיז
במה שמשביעין את הנשמה קודם שיוֹרֶדֶת
לעולם תיח
בענין שבועתה של היוֹלֶדֶת בשעה שכורעת
לילד תיח
דברי חזקוני לילדת נקבה תיח

ביאור תיבת "מגולגלת" תו
לבישת בגד שאכל ממנו עכבר תו

מסכת אבות

גיעת התורה משכחת עון תז
כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה
הימנו תז
הנפק"מ שבן מאה כאילו עבר ובטל מן
העולם תח

מסכת זבחים

כמה הריזח שהיה בין הכבש למזבח תח

מסכת מנחות

שקילת לחם במשקל בבית תח
הקורא בפרשת עולה והעוסק בתורה חשיב כאילו
הקריבו קרבן תט
האם הלומד בדיני הנסקלין נחשב לו כאילו
נסקל תט

מסכת חולין

בהא דאזלינן בתר רובא תט
בהא דאין שחיטה בדגים תט
האם שלמה המלך ידע לדבר עם בעלי
חיים תי
תשלום על גניבת מצוה האם יוצא
בדיינים תיא
יש טענות סופר במה שכתב רש"י "ויעבר את כל
אשר לו" תיא
מדוע במחלוקתם של ר' אחא ורבינא הלכה כדברי
המיקל תיא
היאך אמר אביו של שמואל לבנו על המלמד שלא
למד כל הצורך תיב
"כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה" תיב

הלכה

שמות הסימנים בשו"ע תיט
 סיכום סעיפים בשו"ע תיט
 האם יש הבדל בין לא ואסור תיט
 דרך פסיקת הרמ"א תכ
 דרכי משה הקצר תכ
 ציוני המקורות במשנ"ב תכ
 היאך החזו"א חולק על המשנ"ב תכ
 מדוע כתב המשנ"ב את חיבורו בלשון
 הקודש תכא
 לימוד בהרהור קודם נטילה תכא
 לימוד המוסר הוא תבלין ליצר הרע תכא
 ישיבה בתיקון חצות תכא
 דילוג בפסוקי דזמרה כדי לכוין יותר תכב
 לבישת ב' מנעלים יחד תכב
 לבישת בגד פנימי הפוך תכב
 דיבור בבית הכסא תכב
 בליעת שאריות אוכל בבית הכסא תכג
 ברכה כנגד בית הכסא שדלתו פתוחה תכג
 ברכה על הנטילה סמוך למנחה במקום
 אונס תכג
 בצינן הבאר הגולה לדברי הוזה"ק אע"ג דהוא להדיא
 בגמ' תכג
 נגע במקצת היד אם סגי בשטיפת אותו
 מקום תכד
 נטילת ידים לכהן החוזר מבית הקברות תכד
 כניסה לבית הכנסת לאחר לויית המת קודם
 נטילה תכד
 נטילת ידים על גילוח זקן תכד
 נטילת ידים על סידור הזקן תכה
 נגע בידי אדם שעשה צרכיו קודם שנטל
 ידיו תכה
 נגע באדם שלא נטל ידיו בבוקר תכה

נטילת ידים לאחר נגיעה ברגליו תכה
 נטילת ידים בנוגע בגרביים שלבוש בהם תכה
 נטילת ידים על נגיעה במגפיים תכו
 נטילה על נגיעה בידי אדם ישן תכו
 נגיעה במי נטילת הבוקר תכו
 נטילה על נגיעה בשרוכים תכו
 נטילה על סגירת נעלי סקוטש תכו
 חיוב נטילה שנכנס לבית הכיסא בכפפות תכו
 נטילה אחר נגיעה בעד בדיקה תכו
 השתמשות במי נטילה של שחרית תכו
 הליכה בברכת אשר יצר תכו
 ביאור לשון השו"ע שהקדים יתעטף
 ליברך תכח
 עטיפת הראש בטלית לנשוי תכח
 להוציא ידי חובה בברכת שהחיינו תכח
 אמירת אות אחת אם הוי הפסק תכח
 צורת פתיחת בית הצואר בטלית קטן תכט
 הדבקת ראשי חוטי הציצית תכט
 שזירה שלא לשמה תכט
 הידוק הקשר העליון תל
 אם נפתחו הקשרים העליונים הסמוכים
 לכנף תל
 אם נפתח הקשר האחרון בציצית תל
 יציאה בשבת בטלית שנתפרק חוט אחד
 לשניים תל
 קשירת כנפי הציצית בשעה שלבוש בה תלא
 נתינת תכלת בציצית כיום תלא
 הטיל ציצית אחת בב' בגדים יחד תלב
 תפר ב' בדים יחד והטיל בהם ציצית
 אחד תלב
 נתינת בד ג' על ג' בכנף תלב
 טויה על ידי גוי לדעת הרא"ש תלג
 תפירת הבד סביב הנקב בחוטין צבועין תלג

צביעת המעברתא הלכה למשה מסיני תמוג
יצאו הפרשיות לתוך התיתורא תמוג
צורת כריכת שיער הבהמה על הפרשיות תמד
השיער היוצא חוץ לתפילין תמד
תפילין כדעת השימושא רבא תמד
מדוע הקדים הרמב"ם תפילין של ראש לשל
יד תמד
אין מחלוקת בין הזוהר לפשט תמה
צורת חיתוך הרצועות בסופם תמה
בענין שכר מצות תפילין תמו
כשהתפילין עליו אך הגביהם באויר אם מיקרי מונחים
עליו תמו
איטר יד בעשיית בתי תפילין תמו
תליית לוח שנה עם דברי תורה תמו
ההבדל בין תליית אוכל לתליית תפילין תמו
קציצת ציפורנים כשתפילין בראשו תמו
שימוש חול בדף שכתב על מקצתו דברי
תורה תמו
היכן מודים בברכות השחר על השמייעה תמו
השלמות מאה ברכות ע"י כונה בברכת
העולים תמו
איך מברכים "שלא עשני גוי" הרי גם ישראל מקרי
גוי תמו
ברכות התורה בשינת עראי תמו
אמירת פרשת התמיד במנחה תמט
פרקים שאין בהם מחלוקת תמט
דילוג בתפילה כדי להתפלל עם הציבור תמט
עניית אמן על "ברוך הוא" להמאריך באמירת "יהא
שמיא רבא" תמט
ענה אמת או כן יהי רצון במקום אמן תנ
נשים בעניית ברכו תנ
קריאת שמע קודם ברכות התורה כשחושש שיעבור
זמנה תנ

בדעת המהר"ם לעשות קרסים לחבר ב' צידי
הטלית תלד
טלית שזכה בה מן ההפקר לענין תעשה ולא מן
העשוי תלד
בשיעור טלית תלה
פתח בית הצואר ולא הסיר החתיכות תלה
בגד יום בלילה בעידן ריתחא תלו
קשירת חוטי הציצית בלילה תלו
כסות לילה שיחדה גם ליום לענין תעשה ולא מן
העשוי תלו
ציציות המונחות על גבי קרקע תלו
אחיזת הציציות מתחילת קריאת שמע תלו
נתינת הציצית על גבי העינים ממש תלח
להתעטש לתוך טליתו תלח
נוסח ברכת התפילין תלט
זריזות בהגבהת הרצועה מהארץ תלט
נשיקת תפילין של ראש קודם ההנחה תמ
פגע בשל ראש תחילה מעבירו ומניח של
יד תמ
רמיזה לענין בין הנחת תפילין של יד לשל
ראש תמ
טעם חליצת התפילין בראש חודש קודם
מוסף תמא
מדוע צריכים ב' לימודים על הנחת תפילין
בשמאל תמא
הנחת תפילין למי שיש לב מלאכותי תמא
אופן כיסוי תפילין של יד תמא
איטר בהנחת תפילין בימינו תמב
קשירת היו"ד בתפילין של יד תמב
הנחת מקצת התפילין על המצח תמב
אכילת מצה בחוה"מ פסח חשיב אות תמב
עשיית ד' כנפות הציצית ללא הפסק תמוג
צביעת המעברתא בפנים ובחוץ תמוג

לעבור כנגד המתפלל במפסיק ביניהם צורת	תנא
הפתח	תנא
להביט קודם שפוסע לראות שאין מתפללים	תנא
אחריו	תנא
התחיל לפסוע וראה שעומד אחריו	תנא
מתפלל	תנא
להימנע מלהתפלל אחורי מי שאינו מקפיד	תנא
בזה	תנא
לשנות מקומו באמצע תפילתו כדי שיוכל לישב הזקן	תנא
שעומד לפניו	תנא
הפחה בשעת תפילה או תלמוד תורה	תנא
אמירת דברי קדושה בריח רע שאין לו	תנא
עיקר	תנא
האם תפילה עם הש"צ חשיב כתפילה	תנא
בציבור	תנא
אם מצטרף למנין העונים כשמתפלל עם	תנא
הש"ץ	תנא
ברכת הבינו לגבי מאה ברכות	תנא
התחיל ברכה אחרת בין גאל ישראל לשמונה	תנא
עשרה	תנא
החזרת פניו לאחר קודם שהתחיל הש"ץ את	תנא
החזרה	תנא
חזרה למקומו בהגיע הש"ץ לקדושה	תנא
תוכחה לשח בחזרת הש"ץ בפני רבים	תנא
אמירת הציבור 'לעומתם ברוך יאמרו'	תנא
עמידה במודים דרבנן	תנא
תפילת הכהנים קודם שעולים לדוכן	תנא
כהן שעקר רגליו וחזר לאחוריו	תנא
הנחת הכהן ידיו בין התיבות	תנא
כהן יחיד בביהכ"נ גדול שלא כולם שומעים	תנא
קולו	תנא
ברכת אשר קדשנו בקול רם	תנא
אם אין קול הכהן נשמע מחמת קול הכהנים	תנא
האחרים	תנא
אי קריאת שמע הוי מ"ע שהזמ"ג	תנא
כוונה במצות קריאת שמע	תנא
כוונה במצוות בין אדם לחבירו וכיבוד	תנא
או"א	תנא
במוסר מודעה על כל המצוות שיעשה שיהיו לשם	תנא
מצוה	תנא
הבטה בסידור באמירת פסוק ראשון	תנא
דק"ש	תנא
המבאר תיבות ק"ש בפיו באמצע	תנא
קריאתה	תנא
באינו שומע את קולו בק"ש מחמת קול	תנא
המתפללים	תנא
קריאת שמע ודברי תורה כנגד פאה	תנא
נכרית	תנא
דברים שבקדושה כנגד תמונת אשתו קודם	תנא
נישואיה	תנא
אמירת דברי תורה במקום מטונף כשאנו	תנא
מריח	תנא
שכר בתפילה שלא בזמנה	תנא
דילוג בברכות ק"ש לצורך תפילה עם	תנא
הציבור	תנא
תפילה כנגד תמונת אדם המודפסת בנייר	תנא
תפילה כנגד תמונת אדם כשהיא מעל	תנא
ראשו	תנא
נטילת ידים על נגיעה בצואת החוטם	תנא
תפילת י"ח בשרוכים פתוחים	תנא
נתינת ידיו אחורי גבו בשעת התפילה	תנא
אחיזת תינוק בשעת התפילה	תנא
בא לו רוק באמצע ברכתו	תנא
ביאור דברי החזו"א בלא כיון בברכה	תנא
ראשונה	תנא
עומד או יושב לפני המתפלל	תנא
לעבור כנגד המאריך בבקשות לאחר יהיו	תנא
לרצון	תנא
בטעם האיסור לעבור כנגד המתפלל	תנא

ניגוב שאר אבריו בבגדו תעא	לעלות לדוכן כשעומד אחר יהיו לרצון
ניגוב זיעה בבגדו תעא	הראשון תסד
ניגוב בבגדו בשעה שאינו לובשו תעב	כהן מהו שיברך כשאוחז ב"ולך נאה
ניגוב גופו בחלוק מוגבת תעב	להודות" תסד
תיקון ברכה תוך כדי דיבור כשיצא בה	חליצת מנעליו על הדוכן תסה
בדיעבד תעב	הסתכלות הכהנים בכפות ידיהם תסה
אחיזת מיני מזונות בי' אצבעות תעב	השתמשות כהן בכהן תסה
זמן טבילת הפת במלח תעג	כהן המתפלל עם הש"ץ תסה
בציעת הפת לשאר המסובין מהלחם	כהן הרוצה להתפלל על חלום רע תסו
הנשאר תעג	כהן הרוצה להתברך מכהנים אחרים לאחר שנשא
אכילת זיתים בכוונת שמות הקודש תעג	כפיו תסו
נתינת דברי מאכל לבעלי חיים בגן	כהן המברך ישראל "יברך" וכו' שלא בשעת
החיות תעד	התפילה תסו
ברכה תוך כדי דיבור בהכניס מאכל לפיו בלא	ברכת כהנים שלא בשעת תפילה אין בה בל
ברכה תעד	תוסיף תסו
מהיכן נלמד תוך כדי דיבור והאם מהני	יש מעלה בברכת כהן אפילו שלא בנשיאת
בדאורייתא תעד	כפיים תסז
ברכת שהכל לפטור המים בין נטילה	מה היתה ברכת אהרן בברכת כהנים תסז
להמוציא תעה	בעניין ברכת כהנים "באהבה" תסז
אמר בואו ונברך אם הוי סילוק לברכת שהכל שקדמה	הזכרת הכהן במחשבתו שמות הצריכים
לסעודה תעה	לשועה תסז
נטילת ידיו לפני ברכה שבאמצע	אמירת התרגום באז ישיר בלחש תסח
הסעודה תעה	כיוון הכריעה בעלינו לשבח תסח
מים אחרונים מבקבוק שתיה תעו	קריאת העולה לתורה עם הש"ץ תסח
נטילת מים אחרונים בכלי לדעת הגר"א תעו	לעמוד בשעת הגבת ספר תורה כשאינו
עשה צרכיו לאחר אכילתו ונטל, אם בעי מים	הואה תסט
אחרונים תעו	כשנכנס לבית הכנסת לאיזה צורך יש לומר דוקא
מים אחרונים לאחר אכילת עוגה תעז	פסוק תסט
קושיא בדברי המג"א תעז	קציצת צפרניים וכדו' בבית הכנסת תע
אמאי ברכת בורא נפשות אין צריך במקום	פת שחרית במיני מזונות תע
שאכל תעז	ביאור לשון השו"ע "יוכל לאכול" תע
אמירת בריך רחמנא בתוך תפילתו כשיעבור שיעור	ביאור לשון השו"ע "אם רגיל בו" תע
עיכול תעז	ביאור החילוק בהיתר לשנות מפני השלום בין לשעבר
נתעכל חצי מאכילתו האם יברך ברכה	ולחבא תעא
אחרונה תעז	

האם דעת בעל הבית קאי נמי על ברכת שהחיינו של אורח	תעח	דיני כוס של ברכה בכוסות המסובין
עד מתי זמן ברכת שהחיינו על בגד חדש	תעח	אכילה לכתחילה על דעת לא להצטרף לזימון
אם יכול לברך בדיבור תוך כדי דיבור	תעט	אשה בביתה באמירת ברכת האורח
לרעם	תעט	ברכת יין קפוא
להתפלל מנחה עם ציבור שמתפלל ערבית	תפ	ברכת שהכל על המלח
אופן ההנהגה כשאינו נוהג כשיטת ר"ת ונקלע למנין הנוהג כן	תפ	ביאור נמלך שלא לאכול מיד
אשר יצר לאחר ברכו הראשון של ערבית	תפא	אופן האחיזה בימינו כשמברך
התחיל בהיתר א"צ להפסיק לק"ש	תפא	שתיקה בין ברכה לאכילה
כוונת הקורא ק"ש לאחר פלג המנחה	תפא	רוק הבא לו בפיו בין ברכה לטעימה
שומר בן י"ב לתפילה	תפא	בהא דהביאו לפניו מאותו מין שאינו צריך לברך שוב
ק"ש שעל המטה אם צריך בדקדוק	תפא	טעימת מלח שיש על הגרעינים קודם הברכה
דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן	תפב	ברכה אחרונה הוי סילוק
בדין משתוקקת	תפב	היה בדעתו בשעת הזכרת השם לברכה אחרת
ת"ח מאפיל בטליתו	תפג	הפסק כשמתקן את הברכה
נטילה מיד לאחר תשעה"מ	תפג	ברכות אם הוו דאורייתא או דרבנן
ברכה בקיום המצוה	תפג	אכילת דבר שלם נחשב בריה אע"פ שלועסו בפיו
הטמנה במקצת בשבת לשיטת הרמ"א	תפג	האוכל עוגיה קטנה שלמה פחות מכזית האם מקרי בריה
הטמנה במקצת בחררה	תפד	בירך עצי ועשבי אם יכול לברך מיני
בהא דכתב השו"ע גבי גחלים יש אומרים	תפד	טעה בברכת הבשמים ובירך בורא פרי העץ
מנהג התקיעות בערב שבת	תפד	ברכת קפה טחון שאינו חם
כיסוי בדבר המוסיף הבל כדי לשומרו	תפד	הגומל על רחיצה בים
הטמנת אוכל בלא כלי	תפה	טעה ובירך שהחיינו במקום הגומל
כבוד שבת ע"י אכילת חמין	תפה	הגומל על הליכה לכותל המערבי ברגל
בדברי הגר"א על "תבן"	תפה	ברכת 'שחלק מוחמתו ליראיו'
כלי מים בתוך כלי שני	תפה	ברכת שהחיינו על דבר הנאכל כשהוא טפל
טעם איסור טבילת כלים בשבת	תפז	
נסיעה ברכב לאחר שקיבל שבת מוקדם		
השובת בשבת ללא כוונת וידיעת שמירת שבת		

ב'	תקב	עישור טבל ודאי בבין השמשות באין לו מה	תצד
לחם משנה עטוף בשקית	תקב	יאל	תצד
עשה בליל שבת ב' או ג' סעודות	תקב	קבלת תוספת שבת בפה	תצד
הקצבת הוצאת שבת	תקג	שיעור זמן תוספת שבת בצאתה	תצה
השתמשות בגביע דאית ביה חדקי	תקג	עד מתי זמן תוספת שבת בצאתה	תצה
מדוע צריך לחזור על המקרא ב' פעמים	תקג	קבלת תוספת שבת בצאתה בפה	תצה
דיבור מענייני הפרשה באמצע קריאת		לבישת בגדי שבת ביום חול	תצה
שמו"ת	תקג	כבוד שבת ככפרה במקום תענית	תצה
מהו זמן מנחה לתשלומי שמו"ת	תקד	הדלקת נרות נוספים ע"י הבעל	תצו
דרך התרגום בהזכרת שם אלוקים	תקד	שכחה לברך בשעת הדלקה ונזכרה בליל	
קרא שמו"ת כדרשת הגמ' ב"אל תקרי"	תקד	שבת	תצו
קרא תרגום במקום מקרא אם יצא	תקד	מדוע אין מדליקין נרות בבית הכנסת בערב	
מה נפק"מ במאחר להתפלל מוסף שנקרא		שבת	תצו
פושע	תקה	הדלקת רוב היוצא מן הפתילה	תצו
תענית הראב"ד בשבת	תקה	הדלקה בשמן זית שאינו ראוי למאכל	תצו
אמירת מי שבירך לחולה בשבת	תקה	שמן גלוי להדלקת נר שבת	תצה
קריאת תהלים לחולה שאין בו סכנה	תקו	ביאור ריבוי תוספת שבת בכניסתה מביציאתה לדעת	
מדוע תענית חלום בשבת עדיף מעונג	תקו	המשנ"ב	תצה
ביאור דברי הרמ"א בסעיף י'	תקו	ביאור דברי המשנ"ב בהיתר טלטול מוקצה בידו	
שתיית תה לפני הקידוש במשכים קום	תקו	בהחשיך עליו	תצה
לימוד הלכה מפי מעשה	תקז	איסור מוקצה במקום מצוה	תצט
קידושא רבא על חמר מדינה	תקז	זמן חלות השבת באמירת קבלת שבת	תצט
אם תפילה הוי היסח הדעת	תקז	קבלת שבת על תנאי שיתפלל אחריה	
מיני מגדים בשבת הוו כבוד או עונג	תקח	מנחה	תצט
ביאור לשון 'דיני ג' סעודות'	תקח	שכח קבלת שבת אם ישלימנה אחרי כן	תק
סעודה שלישית בְּשָׁבֵעַ	תקח	קריאת פרק כמה מדליקין	תק
מדוע עשו במדבר רק ב' ככרות מהמן	תקח	אופן אחיזת כוס קידוש עם רגל	תק
שיעור שתיית יין בסעודה שלישית	תקט	כבוד יום קודם לכבוד לילה	תקא
אריכות באמירת ברכו	תקט	הגבהת הלחם בהזכרת ה'	תקא
אכל בטעות קודם ערבית ושכח אתה		מפה תחת הפת	תקא
חוננתנו	תקט	שתיית המסובין מכוס המקדש	תקא
בירך על מאכל קודם הבדלה ונזכר שלא הבדיל		דיני כוס של ברכה בכוסות המסובין	תקב
בתפילה	תקי	לדעת הרשב"א איך היה לחם משנה במדבר בסעודה	

איסור עשיית מלאכה לאחר עניית ברכו תקיז
 ברכה על הבשמים בהבדלת יום ראשון תקיז
 אמירת ברוך המבדיל במקומות
 המטונפים תקיז
 בארה של מרים תקיז
 שאלת צרכיו בשומע תפילה אם שכח אתה
 חוננתנו תקיז
 הבדלה בשומע תפילה כשאין לו כוס תקיח
 קיפול הטלית לאחר ההבדלה תקיח
 חמין במוצ"ש מלוגמא תקיח
 שיעור פת בסעודה רביעית תקיט
 להאריך בסעודה שלישית ולכוין בעבור סעודה
 רביעית תקיט
 לרוץ בשבת כדי שלא ידאגו לו בביתו תקיט
 טבעת שיש עליה חותם לגבי מוקצה תקכ
 החילוק בין כובע שיש בו טפח לכסא
 טרסקל תקכ
 אחיזת בגדים השרויים במים ומאי שנא
 מספוג תקכ
 ביאור שיטת המתירים לשפשף טיט יבש
 מבפנים תקכא
 קיפול שלא כסדר הראשון תקכא
 קימוט בגד בידיו תקכא
 טלטול האבן ע"י קינוח תקכא
 ניוגוב ידיו בבגד המלוכלך ממי רגלים תקכב
 זהירות בנטילת ידים שלא יתרטבו
 בגדיו תקכב
 גרם כיבוס בשבת תקכב
 הבלעת שכר שבת תקכג
 ברכה במזון הבא מהבלעת שכר שבת תקכג
 נתינת מתנה בשבת ומאי שנא מתפילין תקכג
 מכירת עבירותיו לאחר תקכד
 מכירת מצוותיו לאחר תקכה

עשיית מלאכה באמצע תפילתו לאחר שאמר אתה
 חוננתנו תקי
 השארת יין מההבדלה לקידוש של שבת
 הבאה תקי
 שתיית כוס הבדלה וברכת המזון לבעל
 הבית תקי
 אחיזת הבשמים בשמאלו בברכת היין תקיא
 אחיזת הבשמים בשעת ברכת המבדיל תקיא
 הגבהת הכוס בשעת ברכת הבשמים
 והנר תקיא
 חזר בתשובה באמצע השבוע מהו שיתחייב
 להבדיל תקיא
 טעה בברכת הבשמים תקיב
 ברכת הנותן ריח טוב בהבדלה תקיב
 ברכה על ב' מיני בשמים אם הוא הפסק תקיב
 בירך על הבשמים קודם הבדלה אם יכול לברך שוב
 בהבדלה תקיג
 ברכה על נר שדלק כל השבת תקיג
 חילוק בין שבת ליוהכ"פ לגבי ברכת הנר
 לסומא תקיג
 מדוע אין צריך לאחוז הנר בידו בשעת
 ברכה תקיד
 החילוק בין נר לבשמים בלא שבת
 מעבירה תקיד
 ברכה על גחלים בוערות תקיד
 הדליק נר הבדלה למצוה תקיד
 אי צריך להשתמש ממש לאורה תקטו
 שתיית מים עם סוכר קודם הבדלה תקטו
 שתיית סודה לפני הבדלה תקטו
 עד מתי יכול לאכול סעודה שלישית תקטו
 ברכת מאורי האש על הברק תקטז
 הדלקת הנר לדעת הרא"ש תקטז
 סעודה רביעית במתענה ג' ימים ולילות תקטז

השבת **תקלב**
 הוצאת קליפה מפיו והנחתה על
 השולחן **תקלב**
 טלטול בעל חיים המשמש לצורכו **תקלג**
 טלטול בגד רטוב **תקלג**
 טלטול עד בדיקה כשצריך שאילת חכם **תקלד**
 טלטול מוקצה בידו או בכיסו **תקלד**
 טלטול מוקצה כדי להצילו מהפסד **תקלד**
 ביאור דברי המשנ"ב בהיתר נשיאת זרע
 התולעים **תקלד**
 טלטול ספרי חכמה ואצטרולב **תקלה**
 כפילות דין מניפה להבריה הזבובים **תקלה**
 טלטול תעודת זהות ותמונה **תקלה**
 טלטול שעון בשבת **תקלה**
 תינוק שנולד בשבת אם הוא מוקצה מדין
 נולד **תקלו**
 טלטול קטן עם אבן בידו ע"י אחר שאינו
 אביו **תקלו**
 בסיס לאיסור והיתר אם צריך להפרידם מערב
 שבת **תקלו**
 בסיס כשהעליון בא לשמש את התחתון **תקלו**
 בדין שכה אבן ע"פ החבית **תקלו**
 בחשיבות הלחם יותר ממנוחה בדין
 בסיס **תקלו**
 אוכל שעשהו בסיס לאיסור **תקלח**
 מוקצה בפירות שנשרו בשבת **תקלח**
 איסור נגיעה בביצה שנולדה בשבת **תקלח**
 מיגו דאתקצאי בקיבל שבת מוקדם **תקלח**
 בבסיס להיתר ואיסור שההיתר חשוב רק לזמן
 מועט **תקלט**
 בסיס לאיסור והיתר שההיתר חשוב יותר מבחינה
 רוחנית **תקלט**
 טלטול מוקצה המשמש כבסיס להיתר **תקלט**

האומר בשבת שידבר עם חבירו המתגורר
 בחו"ל **תקכה**
 שיעור איסור דברים בטלים בשבת **תקכה**
 שמור לי בתחומך ואשמור לך בתחומי אמאי לא הוי
 כשכירות **תקכו**
 בגדרי מוקצה מחמת חסרון כיס **תקכו**
 נתנה לחבירו מוקצה שבא לידו בהיתר **תקכו**
 נתנה בכיסו דבר מוקצה שבא לידו
 בהיתר **תקכו**
 טלטול בגדים בשבת ללא צורך כלל **תקכו**
 בענין טלטול כלי היתר ללא צורך **תקכו**
 טלטול מוקצה מחמת גופו במזויז בנין
 המחובר **תקכה**
 טלטול מגילת אסתר בשבת **תקכה**
 טלטול כפתור שנפל בשבת **תקכה**
 נתנת כדור בשבת לקטן לשיטת
 השו"ע **תקכה**
 ענבים המיוחדים ליין ורוצה לאכול מהם
 בשבת **תקכט**
 גדר מוקצה בשמן זית להדלקה **תקכט**
 גדר מוקצה בקיינעס **תקכט**
 בירור שיטת החזו"א באוכל הנמצא בקופסת
 שימורים **תקכט**
 ישיבה ע"ג מוקצה **תקל**
 הגבהת שולחן עם מוקצה **תקל**
 המכסה בעפר בשבת אמאי לא הוי
 בנין **תקלא**
 מדוע עפר הארץ הוי מוקצה **תקלא**
 עשיית גרף של רעי **תקלא**
 כפיית כלי על גרף מפני התינוק **תקלב**
 גרף של רעי אם הוי מוקצה מחמת מיאוס או מחמת
 גופו **תקלב**
 פינוי גרף על דעת שיישב שם בהמשך

קלי הבישול בכלי שלישי ורביעי	תקמו	דעת המשנ"ב בניעור דבר איסור	תקמו
דינו של המבשל בדבר המוסיף הבל	תקמו	כשיפסידו	תקמו
בשבת	תקמו	לקיחת דבר היתר מכלי שיש בו היתר	תקמו
בישל בחמה ושוב רוצה לבשלו באש	תקמו	ואיסור	תקמו
גוש קרח מבושל אם מקרי יבש כדי לחמומו	תקמו	היתר טלטול המת במקום דליקה למאן דקים ליה	תקמו
באור	תקמו	דלא יכבה	תקמו
בחובב בישול אחר בישול על גבי האש	תקמו	מדוע עשבים לא הוו מוקצה	תקמו
קיתון מים כנגד האש, אם אסור משום חצי	תקמו	מוסטי מחרס שנטמאה וחוטכה ומתכוין	תקמו
שיעור	תקמו	לטהרה	תקמו
בביאור דברי החזו"א בנתינת מתכת ישנה ע"ג	תקמו	דין קורע בחוט אחד	תקמו
האש	תקמו	סתירת קורי עכביש בשבת	תקמו
בורר בנפה כשנשאר האוכל בידו	תקמו	מחיצה קיימת ומוזיה למקום אחר כדי	תקמו
ברירה ע"י הכאה	תקמו	שתתיר	תקמו
בורר דבר האסור באכילה מתוך פסולת	תקמו	אסור עשיית אוהל אפילו רק ג'	תקמו
בורר בב' מיני אוכלין	תקמו	טפחים	תקמו
שטיפת פירות מלולכים לדעת החזו"א	תקמו	ביאור דברי המג"א בהיתר פתיחת הדלת	תקמו
בורר פסולת מתוך אוכל כדי לאכול הפסולת	תקמו	לצבי	תקמו
לאלתר	תקמו	צידת דגים טמאים	תקמו
בורר במפשיט עור הבהמה	תקמו	הרג צבי במדבר במה מתחייב	תקמו
ריכוך תפוח קשה	תקמו	חילוק בין צידת נחש להריגתו	תקמו
בורר במשמרת שיש בה שמרים מערב	תקמו	הבהיל צבי ומחמת זה עמד במקומו אם הוי	תקמו
שבת	תקמו	צידה	תקמו
ברירה במים שיש בהם תולעים	תקמו	הגדרת זמן שיחשב קשר של קיימא	תקמו
בקושיית הגרעק"א על הרוקק בשבת	תקמו	באיסור ניתוק זוג מנעלים	תקמו
ברוח	תקמו	בורר אוכל מתוך פסולת חשיב מעשה	תקמו
נתינת מים על חרצנים	תקמו	בגופו	תקמו
בדין דישה לאלתר	תקמו	ריבוי בשיעורים בבהמה גדולה	תקמו
סחיטת זית ולימון	תקמו	מבשל על גבי קרקע חמה מהשמש	תקמו
בורר בסחיטת שלאטין	תקמו	הכנסת מצקת רטובה לכלי ראשון	תקמו
אחיזת קרח בידו כדי להפשירו	תקמו	טיחת פי הקדירה בבצק, אם איירי בבצק	תקמו
נתינת מים לכוס עם קרח	תקמו	חלוט	תקמו
במה שכתבו המצינים ביאור תיבת ספוג בסעיף	תקמו	הגדרת דברים שאינם צריכים בישול	תקמו
"ח"	תקמו	כלל	תקמו
		דין דפנות כלי ראשון	תקמו

מדוע אסור ליתן דד לתוך פה הבהמה	תקסב	דעת הרמב"ם בחליבה בשבת על אוכל	תקנה
כתיבת ביאור הלכה בתוך סוגריים	תקסג	תחיבת קנה בענב ושתיית מימיו	תקנה
אמירה לגוי באדם דקים ליה שלא יעשה		אופן חיתוך אוכלי בהמה	תקנה
איסור	תקסג	טוחן בידיו ללא כלי	תקנו
שבות במקום מצוה לאורחים שנתארחו אצל		טחינת עלי בשמים יבשים	תקנו
אחרים	תקסג	מיעוך פרי קשה להכשירו לאכילה	תקנו
הכנסת אורחים בביקור קרובים	תקסג	עשיית מלאכה בשינוי גמור	תקנו
מסקנת הגמ' בפינוי ד' וה' קופות	תקסד	ציונים שכתב המשנ"ב בשער הציון	תקנו
פינוי באדם אחד לחלק מהאורחים	תקסד	הדחת בשר חי מהדם שעליו	תקנו
הצלת פת הדראה ברוצה לאוכלה	תקסד	בדין צביעה באוכלין	תקנו
הצלת מיטה מן הדליקה בשבת	תקסד	לישה לאלתר לדעת הרשב"א	תקנה
הצלת שולחן וכסאות מן הדליקה		טחינה אחר טחינה לפירורים דקים יותר	תקנה
בשבת	תקסה	צביעה בלכה שקופה	תקנה
בביאור הצלת ב' מלבושים מן הדליקה	תקסה	איסור נגיעה בכלי כפוי ע"ג ביצה שנולדה	
גזית פירורי כריכת הספרים	תקסה	בשבת	תקנה
הצלת ס"ת שאין בו פ"ה תיבות אך יש בו תיבות עם		מלילה בבשמים שכבר אין בהם ריח	תקנה
משמעות	תקסה	קיפול נייר לחצוץ בו שינוי בשבת	תקנט
כפרה על חילול שבת במתעסק	תקסו	הדחת כוסות בשבת	תקנט
זריעה בעציץ שאינו נקוב	תקסו	נתינה לגוי חפץ שניכר שהוא של גוי	תקנט
בגדרי דבר שאינו מתכוין	תקסו	כל דפריש מרובא פריש	תקס
תשובה בנעשתה מלאכה בדבר שאינו		הדלקת נר לחולה סומא שיש בו סכנה	תקס
מתכוין	תקסז	הדלקת נר ליולדת סומא שאינה מבקשת	
מלאכה הצריכה לגופה שלא השתמש		שידליקו	תקס
בה	תקסז	עומק הטמנת השליא בארץ	תקס
המספק כפיו בשינוי לסירוגין פעם אחת רגיל ופעם		קבורת השליא בזמנינו	תקסא
אחת כלאחר יד	תקסז	שליא בטומאת אוהל	תקסא
מלקט לבנות מתוך שחורות ביחד עם		מוהל החפץ להתחיל את המילה בציצין שאינם	
שחורות	תקסז	מעכבין	תקסא
מדוע השמיט המשנ"ב את שם		בטעם שאין מלים את הנולד מן הגויה שילדה ואח"כ	
המקשה	תקסה	נתגיירה	תקסא
המעביר דמעות עיניו על מצחו בשבת אם הוי		מילה בשבת ע"י אבן חדה	תקסב
מוחק	תקסה	מדוע כתב השו"ע דין רחיצה לפני	
שימוש בסימניות נדבקות בשבת	תקסה	המילה	תקסב
גרף של רעי בקטן ושוטה	תקסט		

הפשטה בעור לאחר בישולו	תקסט
הצמדת ב' חתיכות בשרו שנחתך	תקסט
בשבת	תקסט
זמן חלות תוספת שבת	תקע
זמן תוספת שבת	תקע
דין חזקה קמייטא לגבי בין השמשות	תקע
בהיתר הנקת תינוק בשבת	תקע
ביאור מש"כ השו"ע 'וכן אסור להרגילו'	תקעא
טלטול מפתח דרך כרמלית	תקעא
ספייה בגדול	תקעב
ציורף עובי המחיצות לשיעור	תקעב
תל ארבע על ארבע	תקעג
גודל חורי רשות היחיד שדינם כרשות	תקעג
היחיד	תקעג
רשות היחיד עד לרקיע בדיני חושן	תקעג
משפט	תקעג
אם ששים רבוא בוקעים בו הוי בדוקא	תקעג
עיר קטנה שיש בה רחובות של ט"ז	תקעג
אמה	תקעג
אופן נגילת שערי החומה	תקעד
במש"כ המשנ"ב שלא מצא בראשונים את התנאי	תקעד
"בכל יום"	תקעד
מראה מקום במה שציין הבאר הגולה	תקעד
לרש"י	תקעד
בדין זורק למעלה מעשרה	תקעד
דין רקק מים כרה"ר אע"פ שאינו רחב	תקעה
גג הבולט על המחיצות ויש בו חלון	תקעה
בדין כרמלית למעלה מעשרה	תקעה
חורים שכלפי רשות הרבים למטה מג'	תקעה
גדר מערה תחת רשות הרבים	תקעו
רשות היחיד כמאן דמליא לענין עקירה	תקעו
בית שאין תוכו עשרה וקיריו משלימו	תקעו
טלטול ממקום פטור לרשות הרבים ע"י	תקעו
שנים	תקעו
במקום שאין התקרה משופעת דסגי בב' צורות	תקעו
הפתח	תקעו
הוצאה מרשות לרשות בבעל חי	תקעו
בגדים הלבוש בהם בטלים לגופו	תקעו
הניחו ביד חבירו פטור אבל אסור	תקעח
קריעת בגד כלאים מחבירו אפילו	תקעח
בשוק	תקעח
בענין הנ"ל	תקעח
הנחה ברשות היחיד כשנעשתה עקירה מאליה מרשות	תקעט
הרבים	תקעט
בדברי הגרעק"א על מש"כ העולת	תקעט
שבת	תקעט
בציון באר הגולה	תקעט
בדין הרוקק בשבת לרשות הרבים	תקפ
דין לבוד ביד אדם הסמוכה למזחילה	תקפ
אמאי להמלטל במחיצת אנשים לא הוי	תקפ
זילותא	תקפ
מחיצת אנשים אם הוי מחיצה לגבי האנשים	תקפ
עצמם	תקפא
מבוי עקום כמין דל"ת	תקפא
נוכר שלא אמר יעלה ויבוא קודם תיבה אחרונה של	תקפא
תפילתו	תקפא
עד מתי זמן קריאת ההלל	תקפב
שליח לקידוש לבנה	תקפב
זמן התחלת לימוד הלכות פסח	תקפב
בדיקת חמץ אי הוי דאורייתא	תקפג
רמז מן התורה להנחת י' פתיתי חמץ בערב	תקפג
פסח	תקפג
נטילת ידים לפני בדיקת חמץ	תקפג
בדיקת חמץ אחורי הסטנדר	תקפד
בדיקה במקום שמכניסים בו חמץ	תקפד
מדרבנן	תקפד

תקצב	יו"ט
תקצג	שתיחת בגדים לייבוש בחול המועד
תקצג	כתיבת דברי תורה בחול המועד
תקצג	הליכה על הקברות בט' באב
תקצד	גובה מקום אמה על אמה
	נתינת אפר הנתון בשקית על ראש
תקצד	החתן
	שמייעת קריאת התורה באמצע תפילת
תקצד	י"ח
	עניית קדיש וקדושה באמצע תפילת
תקצד	י"ח
תקצה	מקור הירושלמי על שינה בראש השנה
	שינה אחר חצות בראש השנה שחל
תקצה	בשבת
	נתינת מי רגלים בשופר חדש כדי
תקצה	לצחצחו
תקצז	כשרות שופר שפיו מן הצד
תקצז	לימוד בהרהור מתוך ספר בין הברכות
	בירור בדעת הפוסקים המצריכים להתענות בראש
תקצז	השנה
תקצז	הוצאת שם רע על רשעים שמתו
	חרם הקדמונים הוא אפילו על דברי
תקצז	אמת
	במקום שאינו חייב למחול אינו עובר על לא
תקצז	טיטור
	היודי של תפילת מנחה הוא תחילת
תקצז	הכפרה
תקצח	עשיית התיקונים שכתב האר"י ז"ל
תקצח	קידוש ביוהכ"פ שחל בשבת
תקצח	עונג שבת ביוהכ"פ שחל בשבת
	נתינת דמעותיו על מצחו ביום
תקצט	הכיפורים
	אכילת מיני מתיקה ביום הכיפורים שחל בשבת
תקצט	למוותרים באכילה
תקפד	תליית הפת לאחר בדיקת חמץ
	האם אברכים צריכים לבדוק את מקומם
תקפה	בכולל
תקפה	כניסה בחג למקום שאינו בדוק
	שריפת חמץ שמצאו במועד לאחר שמכרו
תקפו	לגוי
	בענין השתדלות הרא"ש בעשיית מצת
תקפו	מצוה
תקפו	אכילת מיני תרגימא בשאר תעניות
תקפו	סיום מסכת בטלפון לגבי תענית בכורות
תקפו	הסיבה בנשים
תקפו	עניית דברים שבקדושה באמצע ההגדה
תקפו	זמן שיעור שתיית רביעית
תקפח	ברכה על חציית המצה
	בענין השמטת המצה השלישית בברכת
תקפח	המוציא
	סיפור יציאת מצרים עד שתחטפנו
תקפח	שינה
תקפח	חיוב הסיפור בנרדם והתעורר
תקפט	תספורת בימי העומר לפדיון בנו
תקפט	תלישת שערות בימי העומר
תקפט	בדין תמימות בשבתות הספירה
	הסרת מים מבריכת הדגים כדי שיוכל לקחתם ללא
תקפט	צידה
תקצ	הריגת יתושים ביום טוב
תקצ	גדר אין לו בגד לכסות
תקצא	בדין טלטול ביצה שנולדה ביום טוב
תקצא	רכיבה באופניים בשבת ויו"ט
תקצא	בדין עירוב לכל בני העיר
	קניית תבשיל מן השוק לעירוב
תקצב	תבשילין
תקצב	שמחת יום טוב בין
תקצב	שמחת יום טוב בנשים
	יום טוב שחל במוצאי שבת מתי ילבש בגדי

תרז	יכול להדר רק באחד מארבעה מינים
תרז	ניטל כל העץ באתרוג אך לא נוצרה גומה כלל אם
תרז	כשר
תרז	דין אתרוג שלם חתוך
תרז	אחיזת האגודה ראשיהם למעלה ועיקריהם
תרז	למטה
תרז	עובר לעשייתו ע"י נטילת כולן ביד אחת
תרז	הנוטל לולב כמה פעמים ביום האם מברך בכל
תרז	פעם
תרז	נטל כל היום אי הוי מצוה אחת
תרז	הגביה ד' מינים לאחר קיום מצוות
תרז	נטילה
תרז	דיבור קודם הנענועים של ההלל
תרז	בדין קטן היודע לנענע
תרז	הבאת חפצים מהסוכה לבית ביום אחרון
תרז	חינוך קטנים להדלקה לדעת השו"ע
תרז	מדוע לא כתב השו"ע דין מהדרין לבד
תרז	מיעוט בהידור שלו כדי שחבירו יקיים את עיקר
תרז	הדין
תרז	פתילה עבה מאד לנר חנוכה
תרז	בדברי האורחות חיים שהמנורה בדרום
תרז	בימין
תרז	אי יש להעמיד נר חנוכה בדרום
תרז	נתינת השמן בכוסיות כסף על המנורה
תרז	יכול להדליק רק נר אחד שידלק שמונה
תרז	ימים
תרז	הדלקת כמה נרות חנוכה ביחד
תרז	מדוע לא כתב השו"ע להדליק בשמן
תרז	זית
תרז	הדלקה בפשתן דומיא דמנורה
תרז	זמן החלפת הפתילות בבית המקדש
תרז	אם יש דין שמחה בחנוכה
תרז	ריבוי בפרסומי ניסא
תרז	השראת שכינה על נביא בים
תרז	בת קול היוצאת במוצאי יום הכפורים
תרז	אכילת סעודה רביעית ביום הכיפורים שחל
תרז	בשבת
תרז	הגנת ענני הכבוד מגשם וקור
תרז	חמתה מרובה מצילתה מוחמת הענפים
תרז	עבר ועלה על סוכה שבאילן יצא יד"ח ואין זה מצוה
תרז	הבאה בעבירה
תרז	סכך כשר תחת סכך פסול
תרז	ישיבה תחת הסדין בגשמים מנטפים
תרז	סיכוך בדקל שענפיו רחבים מאד
תרז	בדין סוכה שאין לה קרקע
תרז	עשיית חבירו לדופן שלא בידיעתו
תרז	שומר למי שראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך
תרז	הבית
תרז	אמאי חיישין שימשך אחר שולחנו
תרז	מה הדין בשולחנו מחוץ לסוכה ולא בבית
תרז	שולחן קבוע שאין חשש שיגרר אחריו לתוך
תרז	הבית
תרז	שמא ימשך אחר שולחנו בלומד בסוכה
תרז	רוב ראשו או רוב שולחנו
תרז	רוב גופו התחתון וראשו
תרז	אי ראשו בכלל רוב
תרז	ברכה על בשמים מחוץ לסוכה
תרז	ברכה על בשמים מחוץ לסוכה באמצע
תרז	סעודתו
תרז	קיום מצות סוכה בכניסת עראי
תרז	דין הולכי דרכים במטייל
תרז	נתינת דבק בראש הלולב
תרז	לולב מעץ שאין לו פרי
תרז	לולב עם קורא
תרז	הידור בלולב ובנוי סוכה מה קודם

לקיש תרכא
ביאור לשון "ואיכא דרמי להו מירמא" תרכא
ביאור לשון "זו ואין צריך לזו" תרכב
מה הטעם שאין ריבוי אחר ריבוי אלא
למעט תרכב
ביאור לשון "חוכא ואטלולא" תרכב
מתי אומרים ספק דרבנן לקולא תרכב
כוונת רש"י במקום שהביא דיבור ולא פירש
כלום תרכג
מה בא רש"י לומר כשכותב 'לא ידעתי'
פירושו' תרכג
בלשון הטור שכותב על אביו והרמב"ם ז"ל משא"כ
באחרים תרכג
להחמיר כתנא שלא נפסק להלכה תרכג
דבר הבא על ידי תפילה אם הוי נס או
טבע תרכד
נוסח הספרדים עולה ב"ב שערים תרכד
קיצור בתפילה מחמת שעסוק בתלמודו תרכד
חיוב כרת למתפלל ביחיד בביתו תרכה
אמירת פרשת הקטורת קודם פרשת
התמיד תרכה
תפילה באהבת עולם על יראת שמים תרכה
טעה בהזכרת משיב הרוח לאחר ל' יום האם ביטל
את החזקה תרכו
בענין החולם בשעת התפילה תרכו
אריכות בתפילה כדי שתחשב לו שמועת אבלות
לרחוקה תרכו
מקור להצביע ב"זאת התורה" תרכז
מה המקור להצביע ב"זאת התורה" תרכז
אמירת "אל נא רפא נא לו" במי שבירך
לאיש תרכח
אמירת "ברכו" ע"י כמה אנשים תרכח
לומר ימח שמם ב'עלינו לשבח' תרכח
כתיבה במקום האסור בדיבור תרכט

תענית לאוכלים במילה שחלה בתענית אסתר
מוקדם תריד
טעם שנקראת תענית אסתר תרטו
הקדמת מצוה דאורייתא לקריאת המגילה כשלא
יתבטל פרסום הנס תרטו
דין ירחו כמקפת חומה תרטו
עמידת השומעים בשעת הברכה תרטז
לועז טוב שישמע בלשון הקודש תרטז
הפסקה בענייני המגילה באמצע
קריאתה תרטז
חיסר אות בקריאת המגילה תרטז
מנהג החזו"א שלא לעשות עמוד במגילה תריז
עשיית עמוד גם בראש המגילה תריז
שח באמצע הקריאה ולא חיסר כלום תריז
קיום סעודת פורים קודם קריאת המגילה
ביום תריח
נתינת זכר למחצית השקל כמה פעמים תריח
זמן נתינת זכר למחצית השקל תריח
מתנות לאביונים בדבר שאינו מאכל תריט
משלוח מנות בבקבוק סודה תריט
משלוח מנות לאשתו תריט
ריבוי במשלוח מנות תריט

עניינים שונים

במה שאמרו בירושלמי שבית שמאי הוודו לבית הלל
רק בדבר אחד תרכ
מדוע נפסקה ההלכה כר' יהודה לגבי ר'
מאיר תרכ
מדוע נפסקה ההלכה כר' יוחנן לגבי ריש
לקיש תרכ
מדוע נפסקה ההלכה כרבא לגבי אביי תרכ
מה הוא הלשון "בר חנה" תרכא
מדוע נקרא ר' כרוספדאי כך תרכא
אם יש הבדל בין ר' שמעון בן לקיש לריש

מבטחת המגיד לבית יוסף שיזכה למות על קידוש	ה' תרכט
אין לומר ישתבח אחרי אמירת נשמת	תרכט תרל
נשיאת תינוק לאשה המתפללת	תרל תרל
האופן הרצוי באמירת תהלים לנשים	תרל תרל
בדעת החזו"א שאין להתענות על הגשמים בארץ	תרל תרל
ישראל	תרל תרל
אמירת שם ה' במימרת ר' עקיבא במקום	תרל תרל
ברכו	תרל תרל
ש"ץ שטעה ואמר ברכו במנחה האם יענו	תרל תרל
הציבור	תרל תרל
שיעור 'ברוב עם'	תרל תרל
איזה קרבנות נחשב שהקריב מי שאומר את פרשיות	תרל תרל
הקרבנות	תרל תרל
מקור ליום כיפור קטן	תרל תרל
השראת השכינה בקברי צדיקים	תרל תרל
אמירת תפילת כל האמוראים בתפילה	תרל תרל
אחת	תרל תרל
שכר הקורא תהלים	תרל תרל
פירוש "זמירות יאמרו"	תרל תרל
פירוש "אחד מהם לא נותר"	תרל תרל
ביאור תיבות "בין גזרי ים סוף"	תרל תרל
בידור בנוסח ברכת סלח לנו	תרל תרל
מדוע אומרים מודים בלשון רבים ומודה אני בלשון	תרל תרל
יחיד	תרל תרל
ביאור "ורשעים ביד צדיקים"	תרל תרל
מדוע לא נזכר יצחק בפסוק "תתן	תרל תרל
אמת"	תרל תרל
בידור נוסח "נעשה ונקריב" הנאמר	תרל תרל
במוסף	תרל תרל
מהיכא משמע שיש ללמוד הלכות בכל	תרל תרל
יום	תרל תרל
ביאור נוסח "ושכינת עוזו בגבהי	תרל תרל
מרומים"	תרל תרל
נטילת ידים בשומע הברכה מאחר	תרל תרל
האם בשומע כעונה הוי כאילו אמר	תרל תרל
בעצמו	תרל תרל
ביאור נוסח הברכה "שרצית והנחלת	תרל תרל
לאבותינו"	תרל תרל
ספק אם בירך ברכת המזון למ"ד דברכה לבטלה הוי	תרל תרל
דאורייתא	תרל תרל
הרהור ברכה בלב במקום אמירתה	תרל תרל
ברכות שתיקנו רבנן הוי ברכה הצריכה	תרל תרל
ביאור נוסח "על ידי חופה בקידושין"	תרל תרל
עניית אמן בשמיעת הקלטה של ברכה	תרל תרל
ימלא פ' תהלתך בשומע הברכה מאחר	תרל תרל
דעת החזו"א בעניית אמן בטלפון	תרל תרל
ברכה על סעודת מצוה	תרל תרל
צירוף ב' ברכות יחד	תרל תרל
אדם שבטל ממנו חוש הטעם	תרל תרל
הנהגת הגר"ש אלישיב לומר שלום עליכם	תרל תרל
מעומד	תרל תרל
ברכת הבנים בליל שבת	תרל תרל
ברכת האם לבניה	תרל תרל
ביאור בברכות ההפטרה 'לכבוד	תרל תרל
ולתפארת'	תרל תרל
מחילת חוב בשבת	תרל תרל
חיוב הבעל לדאוג להדלקת הנר	תרל תרל
בלע בשבת יתוש באונס גמור אם בעי	תרל תרל
כפרה	תרל תרל
האוכל דג ביום דג ניצול מדג	תרל תרל
הבטחה שלא תחסר פרנסתו בזכות שמירת	תרל תרל
שבת	תרל תרל
ניגוב ידים בנייר בשבת	תרל תרל
אין חשש שיעשה מלאכה בכלים הנמצאים	תרל תרל
בביתו	תרל תרל

בדברי הרמב"ם שלא להסיק חמץ	תרמא
בתנור	תרמב
מדוע כפל הרמב"ם דין המאריך בסיפור יציאת מצרים	תרמג
הסיבה במשך כל הסעודה לדעת הרמב"ם	תרמז
מצות הסיבה לדעת הרמב"ם	תרמז
מדוע אין התינוקות שואלים על השינוי של ד' כוסות	תרמז
ביאור לשון ההגדה 'ואילו היה שם לא היה נגאל'	תרמז
דור המדבר באכילת מצה בלילה הראשון	תרמז
מחבר 'הגדה של פסח'	תרמז
מה צריך לעשות ב'נרצה'	תרנ
טבילת מצוה בים המלח ובכנרת	תרנ
טבילת נדה בים המלח ובכנרת	תרנ
נדה שטבלה במהירות ולא הגיעו המים לשערותיה הפנימיות	תרנ
טבילה כשידיו קפוצות	תרנא
נתינת בית המזוזה בשליש השני	תרנא
הדבקת מזוזה בלא בית	תרנא
בית מזוזה מעכב	תרנא
עמידה בשעת קביעת מזוזה	תרנב
שינוי מקום והפסק בקביעת מזוזה	תרנב
אם יש מקור בתלמוד למנהג לשים יד על המזוזה	תרנב
להכניס איסורי אכילה לפיו ולפולטם	תרנג
מצא דגים טמאים בתוך דג טהור	תרנג
איסור אכילת שליא	תרנג
אכילת נוצות עוף טריפה	תרנג
להחזיר לגוי דבר האסור בהנאה	תרנד
שתיית דמעות אדם	תרנד
באיסור פותל חבלים לדעת הרמב"ם	תרמא
בדברי הרמב"ם הזורק דף ונח על יתדות וכלי עליו	תרמא
טלטול כלי צואה לדעת הרמב"ם	תרמב
ביאור דברי הקרית מלך על מש"כ הרמב"ם בחבית שנתגלתה	תרמב
הכנה בשבת לצורך זמן תוספת שבת	תרמב
שבת - תחילה למקראי קודש	תרמג
לחדש בגדים דוקא בשבת	תרמג
חידוש מלבוש בשבת אם מקרי הוצאת שבת	תרמג
שמור שבת בלא שידע על קיומה	תרמג
מילת משה רבינו בשבת	תרמג
עשיית מלאכה במוצאי שבת	תרמז
גדר נשמה יתירה	תרמז
תקנת עזרא לאכול שום	תרמז
אמר בהבדלה 'בין ישראל לגויים'	תרמז
הדלקת נרות למברכת בטעות שהחיינו בעיוהכ"פ	תרמז
תלישת עלה ביו"ט מולולב תלוש	תרמו
מקור המדרש שיש 'אומות שלא הרעו לעם ישראל'	תרמו
ביאור לשון הרמב"ם 'חג השבועות והוא עצרת'	תרמו
מתנות לאביונים במאכל	תרמו
אופן עשיית ה'יחץ' ביש לו ב' מצות ומחצה	תרמו
האם יכול לברך "על אכילת מצה" באמצע אכילת חכזית	תרמו
אכל חצי כזית מצה בליל פסח	תרמו
אכל בליל פסח מצות שנתערבו לשמן בשלא לשמן	תרמו
המפנה מפולת מעל גבי חמץ בפסח	תרמז

לימודו תרסא
 לימוד קבלה ופשט תרסא
 ביאור תיבת ודו"ק תרסא
 מדוע נשאר הגרעק"א בצ"ע ברוב
 קושיותיו תרסב
 לא אומרים ניהא ליה לאיניש בספרים תרסב
 מדוע סגרו את ישיבת וואלוז'ין תרסב
 הטעם שנתייחדה בקשת 'והערב נא' דוקא
 בלימוד תרסב
 סגולת לימוד 'קן מפורשת' תרסב
 זמן אמירת תפילת ר' נחוניא בן הקנה תרסג
 סכום מניינם של מסכתות הש"ס תרסג
 בדברי החזו"א על מה שכתב הגרעק"א צ"ע ופעמים
 צע"ג תרסג
 קריאת תיבות הלע"ז ברש"י תרסג
 השארת ספר פתוח בכריכתו תרסג
 כתב חידו"ת וראה שכבר כתבו כן האם
 ימחקם תרסד
 לימוד אותיות הא' ב' לבנות תרסד
 בדעת החזון איש שאין לסמוך על כתבי
 יד תרסד
 לדעת החזו"א שאין לסמוך על כתבי יד, איך סומכים
 על הזוה"ק תרסד
 להימנע מלהפסיק באמצע מסכת תרסה
 במעשה שנוגד ילד היודע את כל
 התורה תרסה
 מקור ל'אותיות מחכימות' תרסה
 אותיות מחכימות בתורה שבעל פה תרסה
 לימוד תורה בארץ ישראל מביא לגילוי
 שכינה תרסו
 ביאור דברי המכילתא גנג דברי תורה תרסו
 בענין לימוד משניות תרסו
 איך ר"י הסנדלר וחנוך למדו תורה תרסו

בדברי המנח"ח על אכל גיד והקיא וחזר
 ואכלו תרנד
 לבישת עניבה אדומה תרנה
 התרו בו באמצע עשיית איסור תרנה
 שירוש אחר עבודה זרה וקריאתה בשם
 גנאי תרנה
 קניית מוצרים מחברה המסמנת את מוצריה
 בכוכב תרנו
 מדוע אין עובדי השמש אוסרים הנאתה
 עלינו תרנו
 ריבית פחות משוה פרוטה תרנו
 גמ"ח הנותן למפקידים הלוואות גדולות תרנו
 תפילת הלוה על המלוה שיצליח וכדומה תרנו
 הקדמת הפרעון בשכר הפחתת החוב תרנו
 אין ריבית בהחזרת הלוואה בשינוי כמות
 המטבעות תרנו
 ברכה על נדר תרנה
 נודר הנאה מביתו אם צריך להפקיר
 ביתו תרנה
 בענין שותפין שנדרו הנאה זה מזה תרנה
 שבועה ע"י כתיבה תרנה
 נמנע לתת לאביו דבר הנצרך לו תרנט
 קריאה בשם פלאי של אביו לאחר
 פטירתו תרנט
 מכבד אביו ואמו יחד אם הוי ב' מצוות תרנט
 אמר לו אביו לקיים מצוה האם מקיים ב'
 מצוות תרס
 סדר לימוד הנ"ך תרס
 שיעור זמן לימוד נ"ך לבן תורה תרס
 אופן קניית שקיעות בלימוד תרס
 ביאור דברי תורה על דרך חידוד
 ובדיחותא תרס
 להימנע מלומר רשב"ג וכדו' תרסא
 כמה מצוות מקיים כשאומר רמב"ם בשעת

חיכוך בראשו בעט שכותב בו דברי
 תורה תערב
 כתיבת לזכרון עולם על תרומות תערב
 נתינת אשה מעשר כספים לבעלה ממעות שאין לו
 רשות בהם תערב
 קניית תפילין מהודרות לבנו מכספי
 מעשרות תרעג
 קניית ספרים מכספי חומש תרעד
 נתינת מעשר וחומש יותר מהחשבון תרעד
 קניית עליה לתורה וכדו' מכספי מעשר תרעה
 שיעור ואופן נתינת חומש תרעה
 לנסות את ה' במצות מעשר תרעה
 הנותן סלע ע"מ שיחיה בני תרעה
 מצות צדקה בנותן מעות לקופה
 שבביתו תרעה
 נהג לתת חומש ורוצה להחזיר מנהגו תרעז
 פריסת מעות הנמצאים בקופה שבביתו תרעז
 נתינת מעות לצדקה לזכות הדיין שידון
 אותו תרעז
 ברכת הגרי"ש אלישיב לתורמי ועד הרבנים חלה גם
 לאחר פטירתו תרעז
 השתתפות במצות ברית מילה תרעז
 קיום מצות מילה בנוולד מהול תרעז
 אופן ביאתו של אליהו לכל ברית מילה תרעז
 היאך מלו אברהם וישמעאל ביום
 הכיפורים תרעז
 עונש כרת לערל תרעה
 עשיית ברית בבית הכנסת תרעה
 סעודת מצוה במקום אחר ממקום
 המילה תרעה
 קבורת ערלת גר תרעה
 לבישת בגדים נאים לאבי הבן תרעט
 פדיון הבן לאחר ל' יום מעת לעת תרעט

היאך נצחו דורות הראשונים את היצר הרע ללא
 תורה תרסז
 שמיעת דברי תורה מקלטת תרסז
 דחיית תלמוד תורה מפני הידור מצוה תרסז
 דקדוק בדברי שו"ע הרב תרסז
 הל' שמו"ת ברמב"ם נמצאים בהל'
 תפילה תרסח
 ביאור לשון הרמב"ם בהל' ת"ת תרסח
 קימה בפני ת"ח כשלא ינסו לד'
 אמותיו תרסח
 תמיכה בתלמיד חכם עדיפה ע"פ
 סגולות תרסח
 בעניין הגהותיו של הב"ח על רש"י בתלמוד
 בבלי תרסח
 החזרת ספר למקומו אחר שהשתמש בו אע"פ שלא
 הוציאו תרסט
 מדוע הניחו את ספרי החפץ חיים על מיטתו בשעת
 ההליכה תרסט
 לימוד תורה בחלום תרסט
 שכחת הלימוד ע"י התעסקות בצרכי
 ציבור תרסט
 מהו סתם לשון "מצוה" בלשון חז"ל עתר
 לפנות מביתו ספרים שאינם בשימוש כדי להכניס
 אחרים שמשמש בהם עתר
 גניזת שקית המשמשת במשך תקופה לתפילין
 ואוכל עתר
 תשמישי מצוה נזרקין תרעא
 מחיקת דברי תורה הכתובים בעיפרון תרעא
 תלישת דפים מספר לצורך לימוד
 בדרכים תרעא
 הנחת גמרא על ספר שהוא פירוש על
 הנ"ך תרעא
 גניזת דף שצייר עליו ציורים להבנת
 הסוגיא תרעא

הפריש ה' סלעים לפדיון בנו, אם יצא ידי חובה תרעט	שריפה תרפה
בדין פדיון בכור יוצא דופן שהרי קדושתו היא ממעי אמו תרעט	האם יש לחשוש שמא עדיין לא נטמא השמן תרפו
פדיית כהנים את עצמם תרפ	שריפה תרפו
נתינת מעשר ראשון ללוי עשיר תרפ	הדלקה בשמן שריפה בלילה תרפו
אי תרומות ומעשרות מתבטלים בהתרת נדרים הכללית תרפ	כוונת הכהן המדליק בשמן שריפה תרפו
הפרשת תרו"מ משאריות האוכל תרפ	ברכה על שריפה שמן שריפה תרפו
בירור בנוסח הפרשת תרו"מ של החזו"א תרפא	כהן ע"פ חזקה לא יקח שמן שריפה תרפו
מעשר מעלי תה תרפא	הדלקת שמן שריפה לאיבוד תרפח
מעשר ממין תפוזים כשהפריש בעודם פירות תרפא	הדלקת נר יארציט בשמן שריפה תרפח
מעשר על השקד הנמצא בתוך הפרי תרפב	הדלקה בשמן שריפה לבת כהן שנישאה לישראל תרפח
הקונה ענבים מגוי ועשאו יין האם יעשר תרפב	הדלקה נרות בשמן שריפה בבית כהן שנישאה לישראל ומדליקה לצורכה תרפח
שליחות בהפרשת חלה על מי שלא הפריש תרפב	במעשה של הט"ז שלמד ונרפא הילד תרפט
הפרשת חלה קודם שתפח הבצק תרפג	חיוב הליכה להלוויה של גדול הדור תרפט
תנאי על הפירורים שיהיו חלה על הפת שאוכל תרפג	מי מקבל שכר מצוה הנעשית לאדם עירי תרפט
אמאי לא תני 'חלה' בדברים שאין להם שיעור תרפג	הבכיה על הנפטר מועילה לו שעי"ז עוסקים בתורה תרפט
הפרשת תרו"מ מבהמה למ"ד דהוי גידולי קרקע תרפג	הדלקת נר נשמה בבית תרצ
אופן הבאת ביכורים תרפד	הדלקת נר נשמה ביום תרצ
תביעת מתנות כהונה כשאין כהן אחר תרפד	הדלקת נר נשמה ללא לימוד לאורו תרצ
מה עדיף לכהן ללמוד בזמן הזה זרעים או קדשים תרפד	הדלקת נר לעילוי נשמת עצמו תרצ
הדלקת נרות שבת לכהן בשמן שריפה תרפד	שיעור זמן השתתפות בהלוויית המת תרצ
בגדרי עשיית מצוות בחינם תרפה	ביאור טומאות הפורשות מן המת תרצא
הנאה מועטת משמן שריפה תרפה	בהא דפוקד'ן על הקברות ג' ימים תרצא
כהן מהו שידליק נרות בערב יום טוב בשמן	נעילת מנעלים של מת תרצא
	עידוד לאשה המפלת תרצא
	האם אומרים קדיש על נפל תרצב
	הדלקה מאש של חבירו בלא ידיעתו תרצב
	סמיכה ע"ג מכונית בלא שמזיזה תרצב
	תפיסת קנס בזמן הזה תרצב
	השתמשות בכרטיס נסיעה לאחר שעבר את הגיל תרצג

בדברי הגר"א שעל חסימת פיו זוכה לאור
 הגנוז **תרצט**
 היאך מועילה תשובה על העוונות **תרצט**
 בתענית הראב"ד שמפסיק באמצע
 אכילתו **תש**
 בקשת סליחה מקטן שציערו **תש**
 מקור המאמר "רשעים מלאים חרטות" **תש**
 תוספת זכויות בעשרת ימי תשובה **תשא**
 לומדי התורה הם בגדר רבים צריכים
 להם **תשא**
 בענין שני הרי שלג בגיהנם **תשא**
 עונש גילגול קשה יותר מגיהנם **תשא**
 אם רשעים נכנסים מרצונם לגהנום **תשב**
 זהירות בפירורי הציפורניים **תשב**
 תליית לחם בתוך תיק **תשב**
 דין גילוי במלח **תשג**
 השפעה לא טובה ללבושת פאה הנעשית משער
 גויה **תשג**
 משחק לקטן בחיה טמאה **תשג**
 צביעת דירה כששוכר או קונה מאינו
 שתו"מ **תשג**
 אכילה או שתיה מכלי שבור **תשד**
 כוס עם ידית או רגל שנשברה אי מקרי כלי
 שבור **תשד**
 לראות בפני אשתו נדה **תשד**
 אכילת ביצה שלימה **תשה**
 אכילת ביצה בלא מלח **תשה**
 דריכה על קליפות בצים **תשה**
 לבישת בגד קרוע **תשה**
 "כל הדרכים בחזקת סכנה" **תשה**
 תספורת ונטילת ציפורניים בלילה **תשו**
 טמטום באכילת נבילה בפיקוח נפש **תשו**
 חדר"ג במכתב שהפקירו **תשו**

מתה מחמת מלאכה הוא לאו דוקא
 מתה **תרצג**
 חיוב בקשת מחילה בגרם בושה לחבירו בלא
 היזק **תרצג**
 גרם ריח רע בבגדי חבירו מחמת אש
 שהדליק **תרצג**
 שוטה מהו בהחזרת הלוואתו **תרצג**
 חיוב השבת אבידה בראה שנפלו ממנו
 מעות **תרצד**
 ראה שנפלו מחבירו מעות וראה
 שהתייאש **תרצד**
 אמאי לא חיישין במוצא מעות שמא הוא מאשה
 שלא נתייאש בעלה **תרצד**
 להרים אבידה ולהתכוין לא לזכות בה **תרצה**
 השתמשות חוזרת בבול שלא נחתם ע"ג
 המכתב **תרצה**
 מעות שנמצאו על שולחן בבית הכנסת **תרצו**
 גילוי סוד חבירו לאחר ששמעו מאחר **תרצו**
 אינו מתכוין בבין אדם לחבירו **תרצו**
 חסד עם אדם המקבל שכר על פעולתו **תרצו**
 בענין כבדה וחשדה **תרצו**
 אם צריך כוונה במצוות שבין אדם
 לחבירו **תרצו**
 בקשת מחילה ממי שדיבר עליו, לאחר ששכנע את
 השומעים שדבריו בטלים **תרצו**
 מראה בידו על שמועון שגונב **תרצו**
 דיבר לשון הרע וחזר בו **תרצח**
 לשון הרע כשהשומע כבר יודע **תרצח**
 דיבור לשון הרע על מי שמסכים שידברו
 עליו **תרצח**
 סיפור לשון הרע לעצמו **תרצח**
 בדברי החזו"א על החפץ חיים שמימיו לא דיבר לשון
 הרע **תרצט**
 דיבור לשון הרע על אפיקורוס **תרצט**

ביאור לשון 'כהן הדיוט'. תשיד
 מקור למצוה להיות שמח. תשיד
 מחילת חוב בעל כרחו של הלוה. תשיד
 במצות שילוח הקן. תשטו
 מראה מקום לרש"י המובא בהגר"א בהל' שילוח
 הקן. תשטו
 האם פיקוח נפש דוחה ג"כ חילול ה'. תשטו
 מדוע לא אומרים פיקוח נפש בשפיכות
 דמים. תשטו
 עד איזה גיל יש לחנך. תשטז
 חינוך קטנים להדלקת נר שבת. תשטז
 ריצוי קטן ללמוד ע"י שיסרב לאביו שילמוד עם
 אחיו. תשטז
 להרים תינוק שקיבל כל הנצרך לו וממשיך
 לבכות. תשיז
 חינוך בנו קטן לשמירה שלא יזיק. תשיז
 עשיית פסק מורה הוראה לאחר שחזר בו מהוראה
 זו. תשיז
 לנהוג כפי הוראת הרב ששאלו. תשיז
 בענין עשה לך רב. תשיח
 קבלת הספרדים את הוראות מרן. תשיח
 ספרדים בפסקי המשנ"ב. תשיח
 נפילת טילים בירושלים בני ברק ומודיעין
 עילית. תשיט
 מקווים שהשמיטה הזאת היא האחרונה לפני ביאת
 המשיח. תשיט
 במש"כ הביאור הלכה שעד שנת תשמ"ג בודאי יבוא
 המשיח. תשיט
 בדבר השמועה שמרן שליט"א אמר לא להדפיס
 חוברת עם הלכות בין המצרים. תשכ
 במוצאי שביעית בן דוד בא. תשכ
 האם הגאולה תבוא לאט לאט או בבת
 אחת. תשכ
 שימוש בחשמל בבית המקדש. תשכ

שילוב אצבעות זו בזו. תשז
 ישיבה על גבי הקרקע בלא הפסק. תשח
 הוצאת עין הרע בעופרת. תשח
 עקירת שיני בינה. תשח
 בענין קריאה בשם "שניאור". תשט
 חומרת איסור דאורייתא בשוגג ע"פ איסור דרבנן
 במזיד. תשט
 זמן המוכשר לקניית תפילין לבנו. תשט
 עמידה בעשיית מעקה. תשט
 קיום פריה ורביה בבן ובת נוספים. תשי
 אי מקיים מחיית עמלק כשאומר עליו
 יש"ו. תשי
 אופן קיום מחיית עמלק. תשי
 ביטול ג' חיובי הבעל כדי להכאיבה. תשי
 שוכר בית שכבר גר שם יהודי אם מקיים יישוב ארץ
 ישראל. תשי
 טעם לפטור קטן מכל המצוות. תשיא
 הידור מצוה עד שליש אינו חיוב ולכן השמיטו
 הרמב"ם. תשיא
 היזק מפרסום עשיית מצוה. תשיא
 לא תיקום קודם שהשאלו. תשיא
 מהיכן לומדים פריעת בעל חוב מצוה. תשיב
 קבורת דברי מצוה עם העושה אותם. תשיב
 קיום מצוות בחינם. תשיב
 המקיים מצוה בשינוי האם יצא ידי
 חובתו. תשיג
 "הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה
 אחרית". תשיג
 עוסק בהכשר מצוה לגבי פטור ממצוה
 אחרת. תשיג
 קבלת שכר על עבירה לשמה. תשיד
 נפק"מ בעושה דבר הפטור ממנו שנקרא
 הדיוט. תשיד

המערבי תשכו
 ליצנות לצורך גדול תשכו
 מתעסק אי שרי לכתחילה תשכו
 אודות הידוע שהמלאך רפאל הולך עם הרופא
 הגדול תשכו
 ריבוי יתושים בבית תשכו
 אונאת דברים בעכו"ם תשכח
 צדיקים הדנים בעולם הבא תשכח
 אודות סגולה שהביא בספר קב הישר תשכח
 אודות ספר השקדן תשכח
 בענין שו"ת מן השמים תשכח
 מחבר ספר כל בו תשכט
 אודות מה שהורה פעם מרן שלא לעשות סעודה על
 נס תשכט
 המת ע"י גוים אם נכנס מיד לעולם
 הבא תשכט
 אודות 'אין דבר העומד בפני הרצון' תשכט
 תפילה ביום ההולדת תשל
 אודות הידוע כי תרח היה משכים קום תשל
 זכיה בקרקע הגר לשותפו תשל
 נתינת קרשי המשכן במקום עמידתן
 בראשונה תשל
 הפקר לזמן תשלא
 הכשרה לקבל טומאה במי רגלים תשלא
 אודות השמועה שטוב לקחת משכנתא
 מהבנק תשלא
 במה שידוע מהאר"י ז"ל כי כיום כל הנשמות
 מגולגלות תשלא
 דין תינוק שנשבה במסית ומדיח תשלב
 תינוק שנשבה לגבי י"ג עיקרים תשלב
 בענין נח לו לאדם שלא נברא משנברא תשלב
 במה שהתפרסם על בגדי הרבנים תשלג
 במעשה הגר"ח שמלאך ענה אמן על
 ברכתו תשלג

כוונת הרמב"ם לדיוקים הנאמרים בו תשכא
 ביאור לשון הרמב"ם "ואוכל את
 החומץ" תשכא
 ההפרש בין סלטול תפילין לספר תורה בשעת
 הסכנה תשכא
 הטעם שאין עושין מצוות חבילות וההפרש בזה בין
 דאורייתא לדרבנן תשכא
 לשיטת הרמב"ם אמאי מברכים קודם
 הקידושין תשכב
 אין הפרש בין מקודשת בספק לספק
 מקודשת תשכב
 בענין הריגת דוד לגר העמלקי תשכב
 בבל כארץ ישראל לגיטין תשכב
 הנכנסים לתקן בבית המקדש יכנסו בתיבות או דרך
 עליה תשכג
 מדוע רשע הקבור בארץ ישראל מתכפרים לו
 עוונותיו תשכג
 למה לא נמנתה מצות חינוך כהן הדייט במנין
 המצוות תשכג
 להתרחק מלהיות ערב תשכג
 על הידוע שבכל יום האדם חותם בשמים על מעשיו
 של אותו היום תשכד
 מקור בחז"ל לצורת מגן דוד תשכד
 אודות הידוע 'זריזות חצי מזל' תשכה
 אם יש לא ילבש בשעון יד לאיש תשכה
 במה שמסופר על גדולים שידעו על כלי אם הוא
 טבול תשכה
 מעשה בחזו"א ששינה הוראתו לאחר
 שהתפלל תשכו
 ההפרש בין תועה לטועה תשכו
 הרג בשגגה והחייבו אם חייב גלות תשכו
 האם צריך להתענות כשרואים ת"ח
 שנפל תשכו
 נתינת פתקים עם בקשות בכותל

תשלז	אהבת ישראל באנשים ונשים
תשלז	ביאור לשון החינוך שיראת ה' נוהגת בכל 'מין'
תשלח	האדם
תשלח	נתחייב מיתה בבית דין, אי שרי ליה
תשלח	לברוח
תשלח	פסקו עליו בית דין מיתה ויודע בבירור שאינו חייב
תשלח	בה, אי שרי לברוח
תשלח	ביאור תיבת "מובהק"
תשלט	עשיית איסור דרבנן לכתחילה
תשלט	קונקורדנציה בהוצאת סיני
תשלט	צביעת חגורה בצבע של תפילין
תשלט	טבילת מספריים המשמשים למכשירי
תשלט	אכילה
תשלט	עידי הקידושין אם צריכים לראות זה את
תשלט	זה
תשמ	ביטוח לרעידת אדמה
תשמ	פתיחת ר"ת בהנל"כ ולאאע"י
תשמ	בקשת רשות להוצאת הספר וקריאת
תשמ	שמו
תשלג	במעשה דיוסף משיטא
תשלג	כהן מהו שיכנס לקבר הרשב"י
תשלג	צער בעלי חיים בדגים
תשלד	מדוע יהושע נקרא בן נון בחיריק
תשלד	ההבדל בין שירה למוזמר
תשלד	אודות המנהג שאין נפגשים החתן והכלה שבוע לפני
תשלד	החתונה
תשלד	הכל מעלין לירושלים
תשלד	שינת אורחים במיטת בעה"ב
תשלד	הכחדת מין ממיני הבעלי חיים
תשלד	דגים טמאים וטהורים מה הוא הרוב
תשלד	רוח הקודש שהיתה להגר"ח זוננפלד
תשלד	אודות ספר חידושי ר' יהודה החסיד על
תשלו	התורה
תשלו	אדם הוקש לקרקע ואמאי נטמא
תשלו	גוי הבא על ישראלית נדה
תשלו	האם המן מל וטבל לשם עבדות
תשלו	ביאור שם אמו של נבוכדנצר
תשלו	אם יש הבדל בין משפחת כהן להכהן

הוקדש לזכר ולעילוי נשמות

אמנו אשת החיל -

כלולה בשלמות, טובה לשמים ולבריות, שמחה בחלקה.
צנועה וחסודה, כל כבודה בת מלך פנימה, כל הליכותיה בהצנע לכת.
המשיכה דרך אבותיה, והעבירה זאת לדורות ישרים מבורכים.
תמכא דאורייתא, ואף בשעת דחקה כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון.
עמלה ויגיעתה וגם לרבות יראתה, שניהם נתאחדו באישיותה.
טיפלה בהוריה ובצאצאיה במסירות,
ואף בתקופת מחלתה, לא נחתה ולא שקטה.
מלמלאות את אחריותה.

מרת **גינענדל בת ר' שלמה בערקאזויטש** ע"ה

רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, אם היא נמדדת רק על עשיית
החיל, אז אולי 'רבות בנות עשו חיל'. ברם את עלית - טעם עלייתה,
דהטבתה, השגחתה, שמירתה, בניית ביתה, צניעותה, חינוכה, מידתה,
דאגתה, התענינותה, טיפולה, וחיבתה - עלו על כולנה, על אבינו, עלינו,
ועל בנינו. על כולנה, על כולנו, רביצתה, ופקחותה.

נלב"ע ז' אב תש"ע לפ"ק

הונצח ע"י בנה, בשם כל המשפחה

הרב **אברהם פנחס בערקאזויטש** שליט"א

בן אאמו"ר רבי משה יהודה שליט"א

לזכרון עולם בהיכל ה'

לכבוד ולעילוי נשמת

איש מופת מורם מעם, תלמיד חכם מופלג ומרביץ תורה

הרה"ח ר' **יהושע השיל דייזמן** ז"ל

אוד מוצל מאש משרידי דור דעה ומחבר ספרים בהלכה במחשבה ובחסידות

אשר כל חייו מיוזג ושילב תורה עם דרך ארץ

ועשה מלאכתו ארעי ותורתו קבע בהתעמקות ובריתחא דאורייתא

נלב"ע בעשרה בטבת תשס"ט

האשה החשובה עדינת הנפש ואצילת הרוח

מרת **הלינה שיינדל דייזמן** ע"ה

אשת חיל עטרת בעלה רודפת צדקה וחסד

נלב"ע ערב שבת ה' מנחם אב תשנ"ז

איש דגול מרבבה ואציל נפש,

אוהב ספר ויודע ספר, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

הרה"ח ר' **אהרן יעקב קורנוזוסר** ז"ל

רב פעלים לתורה ולצדקה, אוהב חסד ומרבה להיטיב

נלב"ע ז' תמוז תשס"ב

אשר היו כולם הורים ומורים, מלמדים ויועצים,

ודמותם מלווה אותנו תמיד

ת.ג.צ.ב.ה.

הונצח על ידי

צבי דייזמן

איש עסקים ומחבר ספרי רץ כצבי (ח' חלקים)

ובני משפחתו, לוס אנג'לס

זכרון ברכה נצח

לעילוי נשמת הורינו היקרים

רבי אליהו שתיאט זצ"ל

בן רבי דוד וחנה ע"ה

נלב"ע י"ט סיוון תשס"ז

ומרת רחל שתיאט ע"ה

בת רבי יהושע ומסעודה בחר ע"ה

נלב"ע ג' ניסן תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

פרי צדיק עץ חיים

התודה והברכה להגאון רבי

שמואל דוד הכהן

פריעדמאן שליט"א

מחבר ספר שדה צופים

ושאר ספרים

על הסיוע בהדפסת הספר

ברך ה' חילו ופועל ידיו

תרצה

מצבת זיכרון

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית

עטרת תפארת

נשות ישראל

מרת בת שבע אסתר

קניבסקי ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים

שיהיה הלימוד בספר זה
להצלחת ולרפואת הורי היקרים,
רבי יוסף בן חנה הי"ו
ואימי **הדסה בת גרסיה תחי'**
הם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם,
בריאות ונחת ושמחה

יהי רצון

מלפני אבינו שבשמים שיהיה
הלימוד בספר זה
להצלחת ולרפואת
חמי וחמותי היקרים
רבי שלמה בן שרה הי"ו
וחמותי
יעל ענת בת שושנה תחי'
הם ובניהם ובנותיהם
וכל אשר להם,
בריאות ונחת ושמחה.

פרי צדיק עץ חיים

התודה והברכה
להגאון רבי
אברהם דיין שליט"א
על הסיוע בהדפסת הספר
ברך ה' חילו
ופועל ידיו תרצה

קדן צפיהית בדבש

לע"נ ה"ר **עמרם צרפתי** זצ"ל

שע"י מכון צוף דבש
ע"ש רבנו וידאל הצרפתי זיע"א רב ואב"ד פאס

בראשות הגאון

רבי **יוסף בנימין צרפתי** שליט"א

רב ואב"ד ק"ק בית יוסף אנטוורפן ומלפנים רב
ואב"ד ק"ק מחזיקי הדת, בריסל - בלגיה

לע"נ

מו"א **חיים דפאל בן מלכתא** זצ"ל.

ולדפואת

אמי **ציונה ברכה בת צפורה** תחי'.

ולהצלחת התורם ומשפחתו ברוחניות
ובגשמיות ושכל צאצאיו יהיו ת"ח זרע קודש
ובריא מזליהו.

לזכרון עולם

לע"נ

אהרן בן רבקה ז"ל

חנה בת אסתר ע"ה

אברהם בן מוזל ז"ל

גרסיה בת שרה ע"ה

ישראל מאיר בן הדסה ז"ל

חכם יחזקאל בן שרה ז"ל

יהונדב נדב בן נעימה שמחה ז"ל

רבקה בת שרה ע"ה

חיים בן שרה ז"ל

חנה בת שרה ע"ה

שלום בן גולבי ז"ל

שרה בת אסתר ע"ה

לבנה בת שרה ע"ה

שלום בן חיה שרה ז"ל

נעימה יפה בת שרה ע"ה

דוד ציון בן חנה ז"ל

משה זאב בן שרה ז"ל

שמעון זאב בן חנה ז"ל

יוסף בן חנה ז"ל

משה בן חנה ז"ל

שושנה בת אסתר ע"ה

שרה בת רבקה ע"ה

חנה בת רבקה ע"ה

ישראל בן שמחה ז"ל

אברהם בן דולי ז"ל

ציון בן רינה ז"ל

קוצי'ק שרה בת אביגיל ע"ה

רחל בת שרה ע"ה

ר' אורי בן סולמנה ז"ל

ולע"נ כל הנפטרים מעם ישראל שאין מי שיאמר עליהם קדיש

ת. ג. צ. ב. ה.